NOBILIS IRA

Bergomensis (Fratris Jacobi Philippi) de pluri-
mis claris sceletisq; Mulieribus Opus prope
divinum novissime congestum, folio, numerous
beautiful cuts, blue morocco, gilt edges

Ferrariæ, L. de Rubeis de Valentia, 1497

This work was rigidly suppressed on account of its con-
taining the celebrated Story of POPE JOAN. Complete
copies seldom occur for sale.

THIS BOOK BELONGS TO

CASE *C* SHELF *3*

ROOM *Study*

It is requested that it may be returned to its place when done with.

No. Rare Book Dept. Q.403.69
The Public Library of the City of Boston.

ARMA GVLIELMI MITCHELL
Humum
Spernit

De plurimis claris ſceletis qꝫ Mulieribus. Opus prope diuinuꝫ nouiſſime congeſtum

IHS
XPS
S
S
M·CC
CCL
XXX
XIII

¶ Fratris Jacobi philippi Bergomēſis ordis Heremitaꝝ diui Auguſtini ad
ſacratiſſimā Beatricez Aragoniā/Ungaroꝝ ꝛ Boemoꝝ Reginā in librum de
claris ſceletiſqꝫ Mulieribus nouiſſime ꝯgeſtum.

Prologus.

SCripſimus iam dudum ſacratiſſima Regia latiori volumie de vni
uerſis Regibꝰ viriſqꝫ qbuſqꝫ illuſtribus/tā recētioribus qꝫ nouiſ
ſimis:ſed ꝛ de pleriſqꝫ mulieribꝰ:ac de totius mūdi rebus geſtis/
cuz Geographia multoꝝ regnoꝝ atqꝫ regionuz prout hiſtoria ipſa
quam ſcribebamus/locoꝝ aliquā requirebat ſignificationez/vt lucidior fieret.
Qd plane volumē/chronicaꝝ Supplemēti Titulo prenotauimꝰ:quodqꝫ opus
impreſſorū offitio iā pluribus comune ſtudioſis hoībus reddere curauimus.
Jd quoqꝫ neſcio quo merito(niſi ꝙ curioſiora admodum mortalibus placent)
ab vniuerſis iaz fere/ingēti comparatū eſt affectu. Attñ ſi qd in his ipſis lecto/
ribꝰ arriſerit/nō vtiqꝫ mihi aſcribēdū putaui/ſed deo pmunifico gratulādū pu
to/aquo ſemp effluit qcquid egregium pōt humana fragilitas. Hinc igit ani/
mata/hinc incēſa fiducia motuſqꝫ(etſi rugoſa frōte in ſeniū pductus) cum ſepe
ſepiuſqꝫ mecuz tacita cogitatiōe aīo verſarem/multaꝝ mulierum egregia facta:
cum diuina/tuz humana ab ipſa glorioſiſſima dei genitrice Maria initium ſu/
mēdo. ꝛ alijs propemodum innumerabilibus/cum gentilibus:tuz chriſtiāis/
ad hanc vſqꝫ noſtre fecis etatem etiam ſubſiſtētibus. Quarum quedā(vtpote)
gētiles/vt ceteros claris facinoribus anteirēt/omne ſtudiuz/ſubſtātiam/ſangui
nem/ac ipſaz ſuam aīam exigēte opportunitate ponere ſtatuere: vt ex ea/nomē
earum ī poſteros deducerent:ac perpetua memoria cōmemorarentur. Chriſti-
colis xp̄o/que pluriora pro chriſti gloria/ſtrenue/fortiter/ꝛ ſapiēter egerūt:ac p̄/
ter naturam fecerunt: quibus etſi a natura rerum molities inſita ꝛ corpus de/
bile/ac tardum igenium datuz fuerit:in virilem tamen euaſerunt animum: ita
vt īgenio celebri/infractoqꝫ pectore/atqꝫ virtute cōſpicua/auſe fuerint viris etiā
difficilima pro chriſto aggredi atqꝫ perficere:ex quibuſ certe maximis laudibꝰ
veniunt extollende. Et iccirco ne merito etiam ipſe fraudentur ſuo: imprimis
in animum venit. ex his que hiſtorie ꝛ memorie refferunt: ꝛ hebreis veteris te/
ſtamenti/ꝛ gentilibus/ſanctiſſimiſqꝫ martyribus ꝛ virgibus atqꝫ alijs pleriſqꝫ
noſtri eui viraginibus/quas aut audatia/ſeu ingenij vires/ꝛ induſtria/ac litte/
raria/aut ſingulare aliquod nature munus/vel fortune gratia ſeu mundialis in
iuria notabiles fecit/in vnum deducere voluminis corpus. Nec volo tue maie/
ſtati legenti incongruum videatur/ſi Sare. Olde. Judith. Heſter. ſanctiſſimis
pudiciſſimiſqꝫ matronis/immixtas Semiramidē. Medeam. Athaliam. Olym
piadem ꝛ Cleopatram cōpererit. Neqꝫ ēt poſt ſaluatoris noſtri aduētū ſi ſimi
liter ſctē Petronille. Marte. Marie magdalene. Agneti. aliiſqꝫ ſimilibus ſctiſſi
mis chriſti martyribus ꝛ virgibus/comixtas Agrippinā Neronis matrē. Fau
ſtinam auguſtā. Semiamirā meſanā:ꝛ alias ipudiciſſimas fetulētaſqꝫ femias/
quibus per grāde ſed pnitioſuz fuit igenium. vel eiſdē bonis ꝯforme. Nō eniz
mihi animus eſt/hoc claritatis nomē ita ſtrictuz ſumere. vt ſemp in virtutē vel
ſanctitatē videat exire:quinymo in ampliorē ſenſuz(bona cuz pace)legētiū tra/
here. Et illas ſolas intelligere claras:quas quocunqꝫ ex facinore orbi/vulgato
ſermone notiſſimas nouero. Cuz ēt iter apoſtolos alioſqꝫ ſanctiſſimos eccleſie

catholice doctores viros illuſtres/ſedicioſos hēticos.s. Arriuz. Sabeliũ. Eu-
nomiũ. ⁊ ceteros tales a diuo noſtro Hieronymo cõnumeratos legerim⁹. Ve
rũ qm̃ extuliſſe laudib⁹ memoratu digna ⁊ depreſiſſe icrepatiõibus iſanda nõ
nunq̃z/non ſolum erit hinc egiſſe glorioſos in gloriam. vt inde ignauas ab iſau
ſtis paululum retraxiſſe. Et ne more priſco apices tm̃ tetigiſſe reruz videar/ex
quibus a fide dignis cognouiſſe potuimus/amplius in longiuſculam hiſtoriã
protraxiſſe/non ſolum vtile. ſed ⁊ opportunum arbitramur. exiſtimãs harum
egregia facinora ⁊ ſanctimonie/non minus tue regie maieſtati/q̃z quibuſcunq̃z
tam viris q̃z mulieribus placitura. Qd cum vt plurimum harum hiſtoriarum
ſis ignara ſermone proliriori indigere ⁊ letari te animaduerto. Comiſcui eteiz
hoc in volumine gentiles feminas cum hebreis/⁊ chriſtianis ſecũdum exigen-
tiaz temporum earundem/licet nõ ſatis bene conueniãt/nec equo icẽſſerint gra
du. Erit itaq̃z hoc opus/tãq̃z Apotheca aromataria/inqua ad profectuz homi
nis dulcia ⁊ amara reponũtur neceſſaria. Sapit nãq̃z nõ ſolum hiſtoriaz/ſed ⁊
mundi phyloſophiã. ac chriſti euangeliũ peroptime. Has igit̃ noſtras claraꝝ
mulieꝝ hiſtorias/magno ſtudio ame elaboratas: cũ ſatis diffiderez multis pla
cere(⁊ preſertim his q egre aliquid probare ꝯſueuere)de dei oĩpotentis nihilo-
minus bonitate confiſus(diſcrimẽ facturuz)tẽptaui illas in lucẽ emittere. Et vt
ſe oſtẽdere ceperũt: illico a multis digne habite ſũt. Clarumq̃z preter ceteros/
cui teſtimoniuz dedit Donatus Arretinus ſacerdos ille dudũ per omnia tuus
Strigonenſis eccleſie vicarius: ille inq̃z/qui nõ modo iuris pontificij/ſed ⁊ ſin
gulari eruditione/doctrina ⁊ eloquẽtia/nemini docto noſtre etatis cedit. Sed
nec ab hoc munere expers extitit ſapiẽtiſſimus priceps Hercules Eſtẽſis ſoro
rius tuus. qui nec iuitus audiuit eas legẽtes/nõ ſemel/ſed pluries: quaꝝ qdez
laudationez quuz approbataz didiciſſem extẽplo ne ex me ipſo quicq̃z/de tua
Maieſtate afferre viderer: vz ne criminãdi anſas preberem inimicis(ſed teſti-
monijs veriſſimis vterer)ab eiſdez iprimis locupletiſſimis hui⁹ opis teſtibus/
deide a tribus p̃clariſſimis põtificibus tue maieſtati notis/viris vtiq̃z ſapiẽtia
ac fide digniſſimis. vtpote iprimis ab reuerẽdiſſimo Nicolao maria Eſtẽſe di-
gniſſimo Adriẽſe epo/viro plane ⁊ morib⁹ ⁊ eloquẽtia põtificijq̃z iuris/ac alia
ruz bonaꝝ litteraꝝ apprime eruditiſſimo: deide ſeorſum ab Thoma Ceruienſe
eque epo cõpatriota noſtro/Theologo ꝯſultiſſimo ac ꝯcionatore diſertiſſimo.
Ac õmũ ab Petro Tranẽſe/Teleſino coepiſcopo phyloſopho ac theologo cõ
ſumatiſſimo/quẽ p̃ceteris tua iclita. M. mirabilem nõ ignorat. Hi aũt pleniſſi
mo ore de tuis icredibilibus ꝟtutibus plurima mihi coram refferẽtes maiora
inquiũt plane ſunt pater Jacobephilippe hui⁹ noſtre diue viraginis merita q̃z
tuis humeris perferre queas. Neq̃z equidem dixerunt/apud veteres ſiue recẽ
tiores mulieres/vſq̃z/vlla vnq̃z poſſet inueniri huic comparatio congrua Ab eiſ
dem ꝟo percunctari cepi/an tibi mulierum preſtantiſſime incliteq̃z Regine id
opus dicandum eſſet. Jam diu etenim talis etiam ad nos vſq̃z de lõginquo po
ſitos/de conſumatiſſimis tuis virtutibus fama proceſſit: vt tãq̃z leticie oleo no-
ſtra impinguauerint oſſa. Que certe imprimis magnã humilitati noſtre fidu-
tiam ſcribendi ad ſoliuz tue celſitudinis etiaz preſtitere. At illi illico exquiren
ti mihi cõprobarũt(vno oĩum conſenſu)electionez noſtrã: aſſerẽtes te vtiq̃z nõ
ſolum italicuz/ſed ⁊ totius pene chriſtianitatis iubar fore perfulgidum ac ſin-

gularis non tm̄ feminarum/ſed ⁊ Regum oīum gloria. Aſſeuerantes inſup/te
longe oīpm expectatione gratiſſimā munificētiſſimāqꝫ iter ceteros mortales:
vt pote Neptem.Filiam.Sororem.Amitam.Conſubrinā.Vxorem deniqꝫ in-
clitam tantorum Regum omnes rey bellice peritiſſimi/qui celeberrimas vi-
ctorias de hoſtibus ſepiſſime reportarunt.Aiunt preterea/te illis ornatiſſimiſ
litterarum ſtudijs(quas liberales vocant)ita ab adoleſcētia opaꝫ dediſſe: vt ti
bi iā aut i/hiſtorijs:aut certe diuis litteris/ſiue quacūqꝫ eruditiōe/ac etiā i phy
loſophia ipſa/nihil prorſus incognita remaneāt.Unde factuꝫ eſt:vt tuus ſmo
(vt multoꝝ fert oppynio)in oī publica priuataqꝫ re promptiſſimus atqꝫ diſer-
tus extimetur.Perhibēt quoqꝫ tibi quādam elegātiſſimaꝫ ciuilis eloquentie
ineſſe vim/a natura īſitam/in qua quidē ſplēdidiſſime tuaꝫ Regiam mayeſta-
tem pſepe elaboraſſe conſtat:adeo/vt inadmirationē etiam audiētes quoſcūqꝫ
traheret.Ineſt ve eidē tue.M.promptuꝫ ⁊ verſatile ingeniū/vt illico intelligat:
quicquid ab oratoribus ſeu priuatis coram proponat: reſpōdeatqꝫ oportune
⁊ latino ſermōe/aut Idyomate vngaro ſeu panonio/aut Theutonico prompte
⁊ expedite/ac ſemper comiter ⁊ perurbane. In colligendis vero hominibus co
miterqꝫ apud te ſuſcipiendis/tuo illo cum coniuge Mathya Rege prope diui
no/par certe eſt humanitas atqꝫ munificentia: per quam tibi in omni regno il
lo gloriam non modicam/cū maxima oīum Ciuium beniuolētia comparaſti.
Tui preterea compoſiti mores manſuetudo ve quedā/atqꝫ humanitaſ/⁊ fami
liare:ac vrbaniſſimū viuendi genus/te non ſolum deo optimo/ſed cūctis po-
pulis admodum gratam carāqꝫ fecere. Neqꝫ parum tue excellentiſſime digni
tati cōduxiſti/ꝙ vngaros Boemoſqꝫ antea ſemibarbaros/ad quēdam vrbanū
viuendi moduꝫ tuis mirificis auſpitijs tibi conducere licuerit.Neqꝫ enim in-
quiunt vlla tuis incredibilibus virtutibus/vt pote fidei.charitati.pietati.reli-
gioni.conſtantie.prudentie.fortitudini.iuſtitie. temperātie.ac illibate ſemper
caſtimonie poſſet diebus noſtris inueniri comparatio.Glorioſe etenim/malis
pulchreqꝫ mori/q̄ꝫ turpiter fedeqꝫ viuere te omnes autumant.Sed hoc in loco
(bona cum omnium pace)ingētem ac inauditam certe tuam liberalitatem ſcilē
tio preterire nequeo/cum ad ſūmam tue Celſitudinis ⁊ oīuꝫ edificationem per
tinere dignoſcatur.Cuius fuiſſe tantam cōſtat:vt nullis profecto litteris poſſet
ipſi tue.M.meritas accomodare laudationes. Nam parua aut mediocria lar
giri hūanitatis/maxima aūt proprium plane deoꝝ eſt.Duꝫ diuus ipſe Marit⁹
tuus Rex in viuis ſubſiſteret/vna tecum/⁊ publice ⁊ ꝓuatim/tanta vtebamini
liberalitate/⁊ charitate/atqꝫ munificentia/vt domus veſtra officina quaſi ſemp
fuerit exiſtimata/in qua ſane nihil aliud q̄ꝫ liberalitas venderetur.Cōſtat eteiꝫ
vulgato ſermone/vos magis ītentos in diſtribuendis errogandiſqꝫ maximis
opibus/q̄ꝫ in illis comparandis fuiſſe.Quid multa memoro? Te equideꝫ ſolā
non mortalem aliquē:ſed propitie fortune benigniſſimū Sinum vocant.Quā
ta itaqꝫ tua ſit/ne dicam humana/ſed diuina liberalitas i ſolo illo memorabili
ſane facinore errogationis tantoruꝫ theſaurorū ⁊ inextimabilis ſuppelectilis:
que tibi obuenerat ex regia conſuetudine illa vngarica/quam ⁊ tutam/tua ſub
poteſtate apud Strigoniam vrbem tibi reſeruabas: ipſam nempe totam/vt
eras animo magis q̄ꝫ diuitijs locupletior/in benefitio ⁊ conſeruatione regni
liberaliſſime/tua ſponte errogare voluiſti: quod quidem ſpecioſum munus

perhennem certe tibi gloriã acquiſiuit. O Jeſu bone: quid hoc munere maie ſtatis excelſius: quid ve iucundius: vniuerſi profecto obſtupuere. Maius ęq dem Mulieri hoc fuit: q̃ȝ populo Romano Aſyam Attalo Regi condonaſſe: cum ipſa etiam nõ minoris pretij hab ita ſint/ q̃ȝ tum tota Aſya (vt ita loquar) fuerit exiſtimata. Ipſa igitur munera tua virago digniſſima tuam regalem ma gnitudinem preſe ferrunt. Ad decus enim ꝛ ad gloriam cum ſis nata ꝛ educa ta: omnia ſupra hominẽ ꝛ meditari ꝛ facere/videre viſa es. Perſepe quoq̃ȝ ve luti chriſtianiſſimã mulierẽ/ſaluberrima confeſſiõis medicina tuã te conſciẽ tiã humiliter abſtergẽ refferũt. Adeo nãq̃ȝ apud noſ exiſtimata es natura vir tute gloria tam excellẽs: vt etiam hoc vno/etas nr̃a poſſit ĩ omni genere laudiſ cum antiquiorib⁹ nouiſſimiſq̃ȝ ſelectiſq̃ȝ mulierib⁹ decertare. Conſimilib⁹ itaq̃ȝ ex ſentẽtia Saluatoris nr̃i margarite ꝛ ſancta vtiq̃ȝ danda ſũt atq̃ȝ dicãda: non autẽ porcis ſeu ĩpuris canib⁹ ꝛ ĩmundis. Et icciirco hoc pegregium clararum mulierum opus/tuo ampliſſimo nõi merito ꝛ opportune his tuis inaduerſis fortunis dicanduȝ putauimus/quã ſpecioſiſſimũ certe caput/oĩum preclariſſi marum mulierũ futuꝝ indubitato auguramur: modo ĩ tot tuis aduerſis nõ pro ſterneris. Et q̃ȝq̃ȝ hec mea ſcripta ſeu lucubrationes longe diſtẽt/ab eoꝝ maxi ma laude/que ſepe ĩ manib⁹ habes diuoꝝ vȝ: Eccleſie ſancte doctorũ atq̃ȝ alio rum pene innumerabiliũ eruditiſſimoꝝ viroꝝ ſublimia opa/quibus ad cumu lum nihil cõferre poſſet. Attñ ꝛ poſt adipem/ etiam blãdiſſima oluſcula appe tibilia ſunt. Indubitato etenim credo ſacratiſſima Regina/ſi haſce mulierum vi tas diligẽti examine plegeris: ꝙ iacẽtem tuuȝ aĩum/ varijſq̃ȝ moleſtijs deiectũ parumper attoles. Ex quib⁹ profecto cognoſces/ ꝙ te tanq̃ȝ fidelẽ ꝛ caram ſuã pius dñs his momẽtaneis ꝛ fragilib⁹ bonis ꝑuauit ꝛ exuit: nõ vtiq̃ȝ vt contra te ſeuiat(ꝛ tanq̃ȝ carnifex)perdat: ſȝ vt optimus liberator/cũ eiſdem ſctiſſimis mulieribus/ab oĩ culpa eximat: ꝛ ĩperpetuuȝ muneret. Nec dubito qn ꝛ tandẽ cuȝ grãrũ actiõe cũ Apoſtolo dicas. Que cũq̃ȝ ſcripta ſunt/equidẽ optĩe aĩad uerto: ꝙ ad noſtrã doctrinã ſcripta ſunt: vt per paciẽtiã ꝛ conſolationẽ haruȝ ſcripturaruȝ/ꝛ nos ſpem habeamus. Quod ſi feceris/nec tuiſ laudib⁹ vlla vnq̃ȝ etas fineȝ imponet: atq̃ȝ ego homũculus/ſũma cum obſeruãtia/nomẽ cõſtantiſ ſime extollam regine. Tanta profecto eſt inclita tua apud omnes laudata manſue tudo ꝛ ſapientia: tantaq̃ȝ religio/ꝛ animi tui rectitudo/vt quamdiutius tecuȝ inmo ror/maiorem eo in me diffidentie notam/le gentes interpretari queunt. Quare mihi nunc modum ĩponens tuam. M. exortatã cupio: vt pro ſingulari ſua ingenitaq̃ȝ vir tute/hoc noſtrum clararum mulierum mu nus humaniſſime ſuſcipiat: illudq̃ȝ ſepius legat: ꝙ ſi fecerit/ ſecura ꝛ periucunda etiã inaduerſis/eidem videbitur vita: Vale fe minei ſexus: ac cunctarum Reginarum or namentum atq̃ȝ decus.

Tabula.

Ad Illuſtriſſimã xpianiſſimãq; Beatricẽ Reginã: de clariſſimis plrib' mlierib' tabula: vt infra.

Affra martyr folio 95
Agata martyr 64
Agnes martyr 74
Agrippina neronis mater 47
Albumea ſibylla 45
Amalaſunta regina 123
Amaltbea ſibylla 33
Anaſtaſia martyr 94
Angela nugarola 164
Antonia. z M. antonii 47
Appollonia martyr 65
Apoſtola hyberoꝝ 102
Aragnes aſyatica 21
Argia adraſti filia 23
Arthemiſia regina 38
Aſella virgo. Ro. 105
Athalia regina 30
Aurea Abbatiſſa 131

Baptiſta prima folio 140
Baptiſta vrbini duciſſa 155
Barbara martyr 91
Barbara gongyaga 176
Blanchamaria duciſſa 153
Blancha mirandulana 163
Blandina martyr 64
Bleſilla romana 105
Beatrix ſfortia 164
Bona lumbarda 152
Brigida virgo 126
Brigida ſuetia ſancta 130

Camilla regina folio 28
Caſſandra troyana 26
Caſſandra veneta 164
Catherina virgo ⁊ martyr 88
Catherina ſenenſis ſancta 141
Catherina foroliuii 160
Cecilia martyr 61
Ceres frugum dea 18
Ceſarea perſarum regina 132
Cyrilla romana 35
Cyrces maga 27
Claudia veſtalis 41
Claudia alia 38
Clara virgo minorum 136
Clara de monte falco virgo 138
Cleopatra regina 43
Columba martyr 73
Concordia martyr 97
Coniuges cymbrorum 43
Cornificia poetrix 45
Conſtantia imperatrix 1135
Conſtancia alexandri ſfortie 155
Criſtina martyr 80

Damiſella triulcia virgo folio 167
Delbora prophetiſſa 21
Demetrias martyr 121
Demetrias romana 120
Diana que ⁊ luna 20
Dido cartaginenſis 28
Domicilla martyr 57
Dorothea martyr 86
Dripetrua regina 41

Elyſa ſfortia folio 156
Elyſabeth ſancta 137
Elyſabeth hiſpaniarum regina 159
Emerentiana martyr 75
Erithrea ſibylla 22
Eua omnium parens 13
Euphemia martyr 83
Euphraſia martyr 104
Euphroſina virgo 106
Eugenia martyr 69
Eulalia martyr 75
Euſtochium virgo 121

Fabiola romana folio 112
Fauſtina auguſta 60
Fauſta martyr 81
Felicitas martyr 60

Gaya cirilla ethruſca folio 31
Galla placidia ſancta 118
Geiſſilla regina vngarorum 166
Genebra gambara 150
Genebra bononienſis 164
Grata virgo Bergomenſis 96
Griſildis marchioniſſa 133

Heccuba troyana folio 26
Helena ſolis filia 25
Helena conſtantini mater 92
Helena andebianorum regina 101
Helena vtinenſis 146
Herithrea amazonum 23
Heſter hebrea 36
Hippolita alphonſi vxor 159
Horthenſia poetrix 45

Ianna gallica pulcella folio 144
Io que ⁊ yſis regina 18
Ippo nobilis greca 35
Ioanna regina 141
Ioanna papiſſa 133
Iſabella prima regina 145
Iſabella ſecunda regina 151
Iſotha nugarola 151
Iudith hebrea 33
Iuliana martyr 76
Iulia pompei vxor 42
Iuno magna dea 18

Tabula.

Iuſtina martyr patauina 76
Iuſtina alia martyr 77

Leonora Eſtenſis folio 161
Leucadia martyr 76
Lucia virgo ⁊ martyr 86
Lucia alia ſancta 85
Lucretia Romana 34

Mammea regina Folio 103
Mammea auguſta 103
Mantho thebanorum regina 24
Marcella romana optima 116
Marcellina diui Ambroſii 116
Marcia optima pictrix 39
Margarita martyr 82
Margarita anglorum regina 156
Margarita dacorum regis filia 158
Maria mater domini noſtri 1
Marianes hebrea 46
Maria magdalena 52
Maria egyptiaca 104
Maria puteolana 139
Maria montiſferrati 149
Marpeſia amazona 18
Martina martyr 62
Martia .R. pictrix 51
Martha hoſpita chriſti 51
Mathildis comitiſſa 135
Marentia tridentina 107
Medea colcorum regina 22
Meduſa que gorgonis dicitur 24
Melania Romana ſancta 104
Minerua que ⁊ palas 17
Monica diui Auguſtini mater 109

Nicaula que ⁊ ſabba regina folio 29
Nicoſtrata que ⁊ carmentis 24
Niobes thebanorum regina 21

Olda prophetes folio 32
Olympias alexandri magni mr̄ 38
Ops magna 6
Orythea amazona 23

Panthaſilea amazona folio 25
Pamphiles greca 30
Paula Romana ſancta 114
Paula Gonzaga 142

Penolopes vlixis vxor 27
Petronilla virgo 49
Polyxena troyana 26
Popea Senece vxor 48
Porcia Bruti vxor 44
Praxedes ⁊ pudentiana ſancte 59
Proba centona 116

Radegundis Regina folio. 138
Rhea ſeu ops magna 18
Reparata virgo ſancta 67
Rizarda Eſtenſis 157
Ruffina ⁊ ſecunda ma. 69

Sabina popea neronis vxor folio 48
Sabina ſancta 58
Sapho leſbia poetrix 31
Sapho altera 32
Sarra Abrae vxor 14
Scholaſtica virgo 124
Semiramis regina 15
Semigunda Imperatrix 184
Serapia martyr 57
Symphoroſa martyr 59
Sophia matrona ſancta 70
Sophoniſta regina 40
Sulpicia Romana 40
Sulpicia alia lentuli vxor 45

Thamiris regina folio 32
Tamiris pictrix 36
Tecla virgo ⁊ martyr 55
Theodolinda regina 130
Tertia hemilia ſcipionis vxor 41
Triaria Romana 57
Tripetrua regina 56

Veturia coriolani mater folio 34
Victoria martyr 69
Vrſula virgo ⁊ martyr 122
Vrſina torella 143

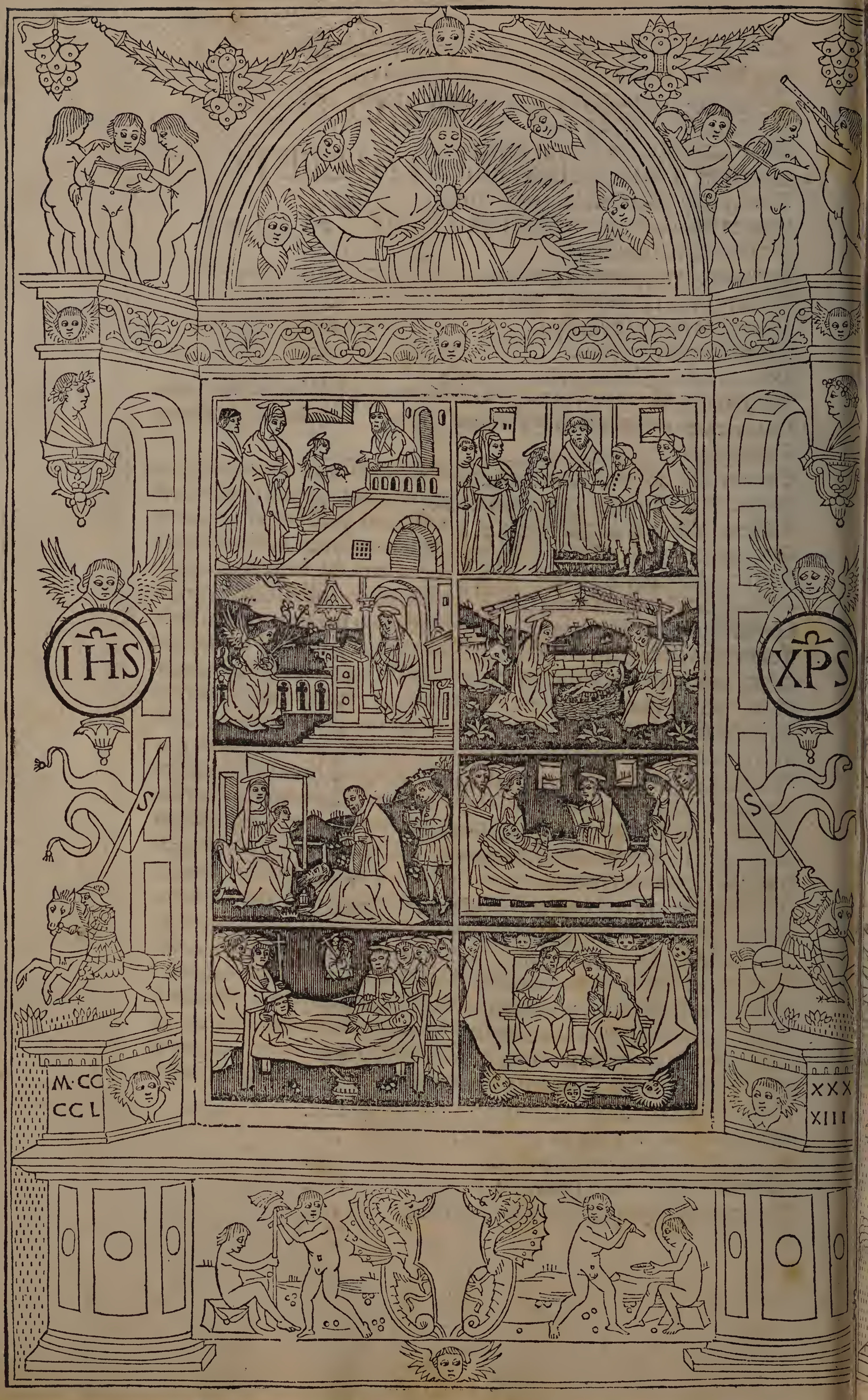
Ypermeſtra regina folio 19
Ypſicretea mitridatis vxor 42
Yrenes pictrix 39
Yrenes Imperatrix 132

Zenobia regina folio 72

Finis.

Rerū q̄rundaȝ particulariū a claris mulierib⁹ inuentarum hic ēt ſpecialis apponitur tabula. primo vȝ.

Actiue ꝛ côtéplatiue vite primū inuentū folio	xvi.
Amor mirabilis erga patrem	xxxviij.
Amor inextimabilis Julie in virum	xlij.
Amor mirabilis ſulpicie erga virum	xlv
Amor coniugalis Griſildis erga virum	cxxxiiij.
Aranea vermis aqua nomen accepit	xxi.
Aratri primum inuentum	xviij.
Armature ferree primum inuentum	xvij.
Balſami prima plantatio folio	xxx.
Bauarie prouincie deſcriptio.	cxxviiij.
Bombicis primus vſus.	xxx.
Bouum domandorum prima inuentrix	xviij.
Britanie inſule quedam deſcriptio	xcviij.
Caluarie locus vnde dictus eſt folio	c
Carthaginis vrbis condictio	xxviiij.
Carmentalia loca vnde nomē habuere	xxv.
Caſtitatis antique exemplum admirabile	xxxv.
Caſtitas admirabilis Antonie Ro.	xlvij.
Centona liber vnde ꝛc	cxv.
Coli prima inuentrix	xiij.
Conuerſio hyberorum a qua fuit	cij.
Conuerſio longobardorum	cxxx.
Conuerſio vngarorum	clxv.
Dignitates mulieribus conceſſe	xxxv.
Femoralium prima inuentrix	xvij.
Fiſtule pulſande primum inuentum	xvij.
Fuſi inſtrumenti primum inuentum	xxi.
Grāmatice facultatis primum inuentum	xxv.
Lanifitij primum inuentum	xxi.
Litterarum egyptiarum primum inuentum	xviij.
Litterarum latinaꝝ primum inuentum	xxv.
Mantue vrbis condictio	xxiiij.
Mauſolea ſepl̄cra a quibus nomē habuere	xxxviij.
Numeroruȝ cōputandoꝝ primū inuentum	xvij.
Olei fiendi primuȝ inuentum	xvij.
Panis conficiendi prima inuentrix	xviij.
Plectri muſici primum inuentum	xxxij.
Prudentia admirabilis tertie emilie	xli.
Quadrigarum primum inuentuȝ	xvij.
Rethis tam piſcium q̄ȝ auium prima inuentrix	xxi.
Saphici metri primum inuentum	xxxi.
Securis armature primum inuentum	xxv.
Superbie malum quantum obeſt	xxi.
Textrini operis prima inuentrix	xvij.
Virginitatis argumentuȝ in claudia veſtali	xlij.

IHS
XPS
S
S
M·CC
CCL
XXX
XIII

DEO INVISIBILI ET IMMORTALI

¶ De Maria virgine ꝑpetua: deiqꝫ genitrice gloriosissima: celorum atqꝫ angelorum regina. Capitulum Primum

MArie beatiſſime ⁊ immaculate ſemper virginis: genitricis dei ac dñi noſtri ieſu chriſti vitam conſumatiſſimam: oīumqꝫ perfectiſſimam: hoc in exordio ſcripturus: que .ſ. omni genere mirificoruꝫ exemplorum totum terrarum orbem repleuerat. Uereor ne pōdē laudis quā meruit obrutus: magis imbecillitateꝫ ingenij mei detegā: q̄ꝫ ſuas inennarabiles diuinaſqꝫ virtutes ſicut par eſt rep̄ſentem. Cum ſit ipſa angelorum Regina: ſacrarium ſpiritus ſancti. ⁊ totius ſanctiſſime trinitatis domicilium: portaqꝫ per quam celeſte regnuꝫ ingredi licet. Sitqꝫ preterea ⁊ virtutum omnium ſpecimen/ errantium ſemita/ honeſtatis totius norma: atqꝫ deſtitutis ſolatiuꝫ/ afflictis refugiū/ demum quoqꝫ nauigantium ſalutis portus. Plane hec talis ⁊ tāta/ ante omnia ſecula: atqꝫ anteq̄ꝫ ſuſpicari quis auderet/ creata fuit. Et q̄ꝫq̄ꝫ apud nos poſtmodum in carne fuerit fabricata/ apud deum nihilominus ante ſecula erat: etſi non ſubſtantia carnali/ tamen plena diſpoſitione. Diuina etenim illa prouidentia/ cui omnia prorſus cognita ⁊ preſentia ſunt: quuꝫ ⁊ angelorum ⁊ hominuꝫ deffectionē: ante conditam condendamue/ huius mundi molē/ ab eterno (luce omni clarius) preuidiſſet ⁊ angelorum quidem inſtaurationem per homines: hominum xp̄o ꝑ filium ſibi na

tura atqꝫ eternitate parem:eodem benefitio redemptionem ꝛ ſubuectionē ope
rari decreuiſſet: medium quoqꝫ quo/id fieri aptiſſime poſſet/ſapientiſſime ſi/
mul ꝛ beneficentiſſime preparauit. Nam cum videret captiuum hominem/libe
rari niſi adeo non poſſe ſatiſfacere ꝓ deum innocentem pꝛ reo homine/nō de
bere:pulcherrima atqꝫ incompꝛehenſibili vtriuſqꝫ nature coniunctionem/ſiue
(vt verius loquar)vnionem:vnigenito filio humanam naturam aſſumēdā/atqꝫ
inter homines/vt ꝓ homini viuendum moꝛiendumqꝫ conſtituit. Que quidez
omnia/cum diuina mens in illa ineffabili eternitatis ꝛ ſapientie ſue luce pꝛeui/
diſſet. Matrem ſuo filio coeterno/omni nature munere ꝑfectā/oī virtute pꝛedi
tā/oī ſue beneficētie munere poꝛnatā:deniqꝫ q̄lem dei matrez eſſe ꝯueniebat/in
ampliſſimo ſue menꝭ vtero pꝛius ꝓcreauit. De qua qdez eterna natiuitate/ſapi
entiam dixiſſe reoꝛ:ꝓut ēt ſancte eccleſie ꝯſuetudīe edocemur:qua diſcim⁹:pe/
culiare ipſi⁹ ſctiſſime virgīs ſubſiſtere pꝛeconiū/vel potius teſtimoniū. Cui⁹ ſpe
cialis ē attributa lectio. Ab initio ꝛ añ ſecula creata ſuz/ꝛ vſqꝫ ad futuꝝ ſeculū
nō deſinā. Simile qd in ꝓuerbijs/ex ipſius ꝑſona/q̄ beatiſſima virgo eſt. Dñs
creauit me/ab initio viaꝝ ſuaꝝ ī opa ſua:añ ſecl'a fūdauit me. Inpꝛīcipio/añqꝫ
terrā faceret ꝛ abyſſos/pꝛiuſqꝫ ꝓcederent fontes aquaꝝ pꝛiuſqꝫ foꝛmarenꝭ mō
tes/ante oēs colles generauit me dñſ. Sic quoqꝫ ꝛ diuus teſtaꝭ Auguſtinus.
Ante mūdi ꝯdictionē deus oīpotēs/anteqꝫ ieſus naſcereꝭ/ꝛ vteꝝ de quo naſce
reꝭ:ꝛ tēpus quo naſcereꝭ:ꝛ diē quo naſcereꝭ:ꝛ ciuitatem in qua naſceretur: de/
legit atqꝫ thronum vbi ipſam ſuā ſanctiſſimam collocaret genitricez/ipſe cōdi
dit ꝛ elegit. Sic qppe ꝛ per ꝓphetaz pꝛedixiſſe īquit. Mater ſyon dicet homo.
ꝛ ipſe fundauit eam altiſſimus. Cōdito itaqꝫ mūdo/reuolutiſqꝫ ab oꝛigine mū/
di quinqꝫ milibus:ac ſex ꝛ octaginta ſupꝛa centum annis quum tempus adeiſ
ſet/quo dei filius e celo ad homines/vt homo deſcenſurus eſſet: quam deus
matrem eterna ſua mente conceperat:eam optimis nobiliſſimiſqꝫ pꝛogenitoꝛi/
bus pꝛocreandam tandem curauit. Nam vt diuus commemoꝛat Lucas euan
geliſta:ſumpſit eam pꝛimo a Seth filio Ade: qui cultum dei/pꝛimum docuit:
deinde a Noe caſtiſſimo/qui virginitatem vſqꝫ ad quingenteſimuz vite ſue an
num ſeruauit. Ab Enoch/qui in locum delitiarum tranſlatus eſt. Ab Abꝛaā
fidei patre Iſaach/ Jacob/ꝛ Juda eius filio/ optimis/ ſanctiſſimiſqꝫ patriar/
chis. Deinde ab inclitis/perfectiſſimiſqꝫ regibus/ꝛ pꝛophetis. videlicz Dauid
Salomone. Ozia. Aſa. Ezechia. ꝛ Joſia rege optimo/omni pꝛeconio digno. Ce/
teroſqꝫ pꝛetereo quos/ꝛ diui euāgeliſte Matheus videlicet. ꝛ Lucas/ſua in ge
nealogia ꝛ generatione/ſerio oꝛdine deſcribūt. Joachin autem caſtiſſimus ſan
ctiſſimuſqꝫ vir ex huiuſmodi ſtirpe diuina/tandez pꝛocedens: Annā eque ſan
ctiſſimam feminam duxit vxoꝛem:ex qua cuz iam multis annis nullos ſuſce/
piſſet liberos/ꝛ vterqꝫ nihilominus caſtiſſime religioſiſſimeqꝫ viueret: ſobolē
quā illis/neqꝫ etas neqꝫ natura dederat:ſūmis a deo pꝛecibus ꝛ votis demum
impetrauere diuinā:ꝛ ſupꝛa naturam mirabilem. Diuinus eniz angelus vtriqꝫ
ſeoꝛſum/ſanctiſſime puelle conceptum/partumqꝫ pꝛomiſit. Nata igitur ſuo tē/
poꝛe ipſa puella Maria iuxta angeli monitionem/eſt nuncupata: ꝛ ſupꝛa om/
nes mulieres pꝛimum fuit benedicta. Et a parentib⁹ triennio/admirabiliter/in
domo extitit educata. Quibus exactis/mox templi ſeruitio(vt ipſi vouerant)
cum ſacris virginibus miniſtratura offertur. Que quidem/cuz eo perueniſſet:

nõ ſecus/atq; adulti ſolēt:qndecim eius tpl'i grad⁹/facile apteq; ↄſcēdit. Cui⁹
miraculi memoriā/totidez poſtea pſalmi/q pp id graduales ſūt appellati/xpia
na religio celebrauit. Jam qppe dñs in virgīs ſue īfantia magnuz qđ opabat/
quātaue futura eēt:huius miraculi īditio pmõſtrabat. Sacrificio igit ſcđm le
gis ↄſuetudinē celebrato:votoq; ſuo itegre pfecto.virginē dilectiſſimā itra ſce/
pta tpl'i/cū alijs ſacris vginib⁹(ibidē educādis)dimiſere parētes: ⁊ domū oēs
rediē. Admiſſa aūt Maria vgūcula in tēplo:extēplo ceteras virgīes cuz qbus
morabat/⁊ moꝝ elegātia/⁊ virtutū copia: ac oīs vite ſctimonia āceſſit/ quāto
fili⁹ ex ea naſcitur⁹ ceteros mortales/in ea ipa/ad quā deſcēderat nāe hūilitate
erat anteceſſur⁹. Quottidie nāq; ab angelis freqntabat/quottidieq; ēt diuia vi
ſiōe fruebat/q eā a malis oībus cuſtodiebāt/boniſq; oibus redūdare faciebāt.
Euaſit itaq; puella hec Maria/mox in tā admirabilē/tāq; celebrez corpis pul/
chritudinē/vt nō ſolū ceteras q̄ in tēplo erāt virgīes/ſ; ⁊ q̄ vnq̄ i mūdo fuerūt
ſuparet mulieres. Vnđ ⁊ hoc pter nāz in ea fuit admirabile:q q̄zplurimos re
gni iudeoꝝ pmores nobilioreſq; ad ſe viſcēdā/ēt ſua i pueritia excitauerit. Erat
eidē ip:imis corp⁹ optīe cōpactū ⁊ digna pceritate elatū/facieiq; dec⁹/p oīa p/
cipuū:in eiuſquoq; vultu quoddā occulis hūanis ſydereū habebat/ſicut ⁊ ei⁹
poſtmodū fili⁹ ieſus xps/eidē p oīa in liniamentꝭ corpis ſīlimus ſine quo certe
nūq; tā cito/eū ſecuti fuiſſent apoſtoli ac ceteri oēſ diſcipuli:nec q ad ↄphendē
dū eū venerāt/corruiſſent. Eratq; i ea q̄daz i enarabilis oculoꝝ leticia atq; mo/
deſtia/quā tñ/ēt ab ipſa puerili etate/itra veſtimentoꝝ ſuoꝝ fimbrias coercē di
dicit. Erāt pterea illi celeſtis facieꝝ ſue mot⁹/ſcđz actuz verboꝝ ſuoꝝ varij ⁊ de
cori. Aureā iſup come volatilliſ copiā hinc ide p humeros recindētē/quā ſemp
nihilomin⁹ vello cohoptā geſtabat:⁊ lepidā ſonātēq; vocis ſuauitatē. Necnō
⁊ quoſdā act⁹ ⁊ geſt⁹ pe diuini. Tā roſeꝝ oris/q; ſplēdide frōtis/atq; ebur/
neꝝ gutturis. Illi deniq; pp ipſi⁹ imenſā prudētiā/erāt vba/nō ſolū hōeſta/ſ; ⁊
pauca qdez:q̄ p loco/⁊ tpe effundebat. Otiū tāq; pnitioſiſſimū ſue virgitatꝭ ho
ſtē/fugiebat. Jeiunia iter cetera ſūmopere freqntabat:ac meditationib⁹/ↄtēpla
tionib⁹/⁊ ſacris orōnib⁹ ardētiſſime īſiſtebat/⁊ īuigilabat. Quib⁹ plane bñfitijs
atq; vtutib⁹/i ampliſſimā famā apud cūctos Hyeroſolimoꝝ nobiliores p cete
ris tpl'i vgībuſ feliciſſime puenit. Hoc itaq; viuēdi mõ btiſſima puellula vgo
maria ad q̄rtumdecimū vſq; puenit annū:vt nō ſolū de ea nihil mali repħēſiōe
dignū ↄfingē qſq; potuerit:veꝝ ⁊ boni oēs q eā nouerāt/ vitā ⁊ ↄuerſationē ei⁹
oēz admiratione dignā iudicarēt. Maxim⁹ aūt tpl'i pōtifex publice tūc ex more
denūtiauit/vt virgies oēs q̄ in tpl'o erāt:⁊ etatꝭ hoc tps ipleſſent/domū ſuā cuz
bñdictōe reuerterent:vt nuptijſ ſcđz morē gentꝭ/⁊ etatꝭ maturitatē/operā darēt.
Cui mādato cuz cetē oēs pāuiſſēt:ſola vgo dñi māia/hoc ſe facē nō poſſe rñ/
dit/dicēs. Se qdē ⁊ parentes ſuos dñi ſuitio mācipaſſe/ſ; ⁊ īſup ſe ipſam dño
ppetuā vgitatē deuouiſſe:quā nūq; viro aliquo commixtiōis more cognito/vio
lare decernebat. His auditꝭ pōtifex i anguſtia aī mox deuenit: q neq; ↄtra ſcri
pturā/q̄ dicit. Vouete ⁊ redite/votū īfrigendū putaret:nec morez gēti itroducē
pſumeret. Diuio itaq; oraculo pmonit⁹ pōtifex mādauit:vt oēſ ex hyeroſolimis
alijſq; finitimiſ lociſ pmoreſ adeſſēt ⁊ ad iminētē feſtiuitatē ↄuenirēt:quoꝝ cō
ſilio ſcire poſſz/qđ de tā dubia re faciendū eſſz. Qđ cū factuz eſſet/oibus in cōe
placuit/dñm ſup hac re ↄſulēdū eſſe. cūctiſq; orōni icūbentib⁹ mox de oraculo

vox prupit. Scōꝫ Iſaye vaticiniū reqrēduꝫ eſſe viꝝ/cui ꝟgo illa comēdari ⁊ de
ſpōſari debēt. Liqt.n. Iſayā ipm ꝑdixiſſe. Egredieᵗ ꝟga ō radice Ieſe/⁊ flos de
radice ei⁹ aſcēdet/⁊ reqeſcet ſup eū ſpūs dñi: ſpūs ſapie ⁊ itellect⁹/ſpūs ꝯſilij ⁊
fortitudis/ſpūs ſcie ⁊ pietatꝭ: ac replebit eū ſpūs timoris dñi. Ergo ſcōm hāc ꝓ
phetiā: cūctos ō domo Dauid nuptui habiles(nō ꝯiugatos)ſuas ꝟgas ad alta
re allaturos ꝑcepit: ⁊ cuicūqꝫ ꝟgula florē emiſiſſet/i eiuſqꝫ cacumie ſpūs ſctūs
in colūbe ſpecie ꝯſcediſſꝫ/ipꝫ eſſe/cui ꝟgo maria comēdari ac deſpōſari debēt.
Inᵗ ceteros āt ioſeph de domo ⁊ familia Dauid grāde⁹ hō erat. Cūctꝭ ꝟo iuxta
ordinē ſuas ꝟgas cuꝫ gaudio palā deferētib⁹: ipe ſol⁹ pudore ſuffuſus ſuā ab
ſcōdit. Vñ cū nihil diuie voci ꝯſonū ea vice apparuiſſꝫ. Pōtifex iterato deū cō
ſulēdū ⁊ exorādū eſſe putauit. Quib⁹ illico rñdit. Solū illū ex his q deſignati
eſſent/ꝟgā ſuā nō ꝑdidiſſe: cui ꝟgo deſpōſāda veniret. Prodit⁹ē itaqꝫ ioſeph.
Qui cū ſua attuliſſꝫ ꝟgā/i eiuſqꝫ cacumie colūba e celo ōſcēdēs ꝯſcediſſꝫ. Liq
do oīb⁹ patuit/ꝟgiēꝫ eidē eſſe deſpōſādā. Nuptiaꝝ igiᵗ iure/ō more celebrato:
ſtati Ioſeph nou⁹ ſpōſus i bethleē ſui ort⁹ ciuitatē rediȷt/domū ſuā diſpoſitur⁹
neceſſariaqꝫ nuptijs ꝓcuratur⁹. Virgo ꝟo dñi maria/cū alijs virgib⁹ coeuis ⁊
collectaneis ſuis/q̄s a pōtifice ex more ſuſcepat: i gallileā ad parētes ſuos ē re
uerſa. ¶ Primo igiᵗ die ſui aduēt⁹ i gallileā/miſſus eſt ad eā angel's Gabriel
a deo i ſpecie viri/q ipi virgi marie ⁊ ꝯceptū dñicuꝫ ānunciaret/⁊ ꝯceptiōis ip
ſi⁹/vł modū vł ordieꝫ exponēt. Ad eā ergo angel's igreſſus/ꝑmo cubiculū vbi
māebat igēti lumie ꝑfudit: ipaꝫ ꝟo reuerētiſſie ſalutāſ/ait. Aue ꝟgo dñi gratiſ
ſima/ꝟgo inquā gr̄a plena/dñs tecū/bñdicta tu ꝑ oīb⁹ mlierib⁹/atqꝫ bñdicta ꝑ
oīb⁹ hacten⁹ natꝭ hoībus. At ꝟgo/q̄ꝫ̄ꝫ anglicoſ diu antea nouiſſꝫ vult⁹/⁊ lumē
celeſte ſibi iſuetū nō eſſꝫ: ea qdē anglica viſiōe mime territa/ſꝫ neqꝫ ipſa lumis
viſiōe ſtupefacta/veꝝ in ſolo ei⁹ ſermōe ꝯturbata/cogitare cepit: q̄lis iſta ſaluta
tio eſſe poſſꝫ/q̄due ꝓtēdēt/vł q̄m finē foret habitura. Cui⁹ ſapiētiſſie cogitatiōi
angel⁹ diuitus occurēs. Ne timeas inq̄t dulciſſia ꝟgo dei maria/q̄ſi aliqd tue
ꝯtrariū ꝟgitati/hac ſalutatōe ꝯterā. Inueniſti eteīꝫ maximā gr̄aꝫ apud dñꝫ: qꝛ
caſtitatē ⁊ hūilitatē itegrā delegiſti/iō ꝟgo ſine pctō ꝯcipieſ/parieſqꝫ filiū ⁊ vo
cabis nom̄ ei⁹ ieſuꝫ/.i. ſaluatorē. Ipe q̄deꝫ magn⁹ erit: qꝛ dñabiᵗ a mari/vſqꝫ ad
mare/⁊ a flumie/vſqꝫ ad termios orbis terraꝝ/fili⁹ qꝫ altiſſimi(nō hoīs carnal')
vocabiᵗ. Qꝛ quū i terris naſceᵗ hūilis: i celo poſtmodū regnabit ſublimi⁹. ꝓte-
rea dabit illi dñs de⁹/ſedē dauid pr̄is ei⁹/⁊ regnabit i domo iacob i eternū/⁊ re
gni ei⁹ nō erit finis. Ipſe q̄ppe rex regū ac dñs dñantiū eſt/cui⁹ thron⁹ in ſeclꝫ
ſecłi erit. His āt ꝟbis angłi ꝟgo haud icredula/moduꝫ ſcire gliſcens/rñdit. Et
quō iſtud fieri pōt? Nā cū viꝝ iuxta votū meū nūq̄ꝫ cognouerī/quō ſine virilis
ſemis icremento/vnq̄ꝫ parē poſſuꝫ? Ad hoc angel⁹. Ne extimes inq̄t venerāda
maria/q̄ hūano more ꝯcipias. Nā ſine virili comixtiōe/ꝟgo ꝯcipies/ꝟgoqꝫ pa
ries/ac ꝟgo nutriēs ꝑmanebis. Spūſ eteīꝫ ſctūs ſupueniet ite/⁊ ꝟt⁹ altiſſimi/cō
tra oēs libidis ardoreſ obūbrabit tibi. Ideoqꝫ qō ex te naſceᵗ ſolū erit ſctūꝫ qꝛ
ſolū ſine pctō ꝯceptū/natūqꝫ/vocabiᵗ fili⁹ dei. Tū maria diui ꝯſilij nō ignara/
expāſis māibus/lumibuſqꝫ i celū erectꝭ/cū igēti ⁊ icredibili hūilitate dixit. Ec
ce ācilla dñi/neqꝫ dñe mi tāti ſacramēti dignā me exiſtimo. Verūtñ fiat mihi ſe-
cundū ꝟbuꝫ tuū. His ꝟbis nec dū ꝑfecte ꝓlatis. Fili⁹ dei eterni ieſus/ſpū ſctō
coopante/in vtero ſciſſime virgis ꝯcept⁹ eſt/de⁹ ⁊ hō ver⁹. Et hoc fuit dies octa

ua challendaꝝ aplis.Qua q̇dez dei mr̄ gl'ioſiſſima:mario ꝓmū affecta eſt gau
dio.Proter qḋ ⁊ ſingl'is ꝯtinuo diebꝰ/marias ob tātuz miſteriū deo grās age
bat atqꝫ hēbat.¶ Poſt aliquot ꝟo dieſ/ipa iā feliciſſima ꝟgo aiaduertēſ q̄ de
Heliſabeth cognata anꝰ/ab angl'o itellexerat:ꝙ ſex iā mēſibꝰ grauida eēt. Ad
ipaꝫ viſcēdā ⁊ ſalutādā ꝓ cōi gaudio ꝓtinꝰ accedē ꝯſtituit:⁊ vna cū ſuo ſpōſo
ioſeph/ꝯcito gradu hyeroſolimoꝝ vrbē ſe ꝯtulit.Ubi ipa Heliſabeth anus cū
eiꝰ marito zacharia/extra eādē vrbē/i colle quodā ameniſſio habitabāt.In cuiꝰ
domū quū itraſſz/⁊ benigniſſime ac ꝼuerēter cognatā ſalutaſſz.Cōuerſa helyſa
beth iā ⁊ ipa ſpū ſctō affati repleta:dixit.Bn̄dicta tu es ꝟgo gl'ioſa/iter oēs mu
lieres/ſꝫ lōge diuꝫ/eſt bn̄dictꝰ fructꝰ vētris ſui. Quō.n.cōmerui/vt mr̄ dn̄i mei
ad me miſellā accedēs?Ecce.n.vt filiꝰ meꝰ/meo i vtero/tuā ſalutatōis vocē audi
uit:ꝓ gaudio exultauit/⁊ luſit i vētre meo/grās agēs/ipſi dn̄o nr̄o filio tuo.Au
dierat qdē helyſabeth filiꝰ i vtero genitriciſ/ꝟba dn̄i ꝑ os ꝟgis marie ꝑtonātiſ
⁊ idcirco de vtero ipſiꝰ/i occurſū dn̄i geſtiebat erūpe. Tūc helyſabeth adijecit
dicēs. Btā q̄ credidiſti/qm̄ ꝑficienꝭ ite ea q̄ dicta ſt̄ tibi a dn̄o. Tūc dei mater
gl'ioſiſſima/q̄ priꝰ oraculū angl'i ⁊ ꝯceptiōis miſteria/ꝓ ꝟgiali pudore celaue-
rat.audiēs cognatā ſuā anū/ſilētiū ſoluit:⁊ plena ſpū ſctō/itentiōe ſublimi/lau/
des agreſſa dn̄i cū tympano ſpūs/i helyſabeth ꝯuerſa/diuio carmine/cecinit di
cēs.¶ Magnificat aīa mea dn̄z.⁊c̄.q̄ ſequunꝭ.Atqꝫ idcirco diuinitꝰ ab eccl'ia
ſolēniter in oibꝰ veſperoꝝ horis/cāticū iſtud tā mirificū/in honorē btiſſime hu
ius ꝟgis decātari iſtitutū ē.Tribꝰ igiꝭ mēſibꝰ ſctiſſima ꝟgo i obſequꝫ cogna
tē ſue helyſabeth ſua i domo ꝑmāſit:eiꝰ in neceſſitatibꝰ oī cū ardore charitatꝭ ⁊
amoris ſedule miſtrādo/donec filiū dn̄i ꝓcurſorē edidit. De cuiꝰ noie quū i ip
ſiꝰ circūciſiōe/magna iter cognatos ⁊ affineſ orta eſſz diſceptatio.Zacharias pr̄
eiꝰ mutꝰ exiſtēs/ſpū ſctō ductꝰ/inuit pugilares ſibi afferri.Cū qbꝰ/ꝯfeſtiꝫ ſcrip
ſit.Ioānes eſt nomē eiꝰ.quo qdē noīe/vniuerſi ꝓtinꝰ ſūt admirati:ſtatiqꝫ vincu
lū lingue eiꝰ/ſolutū eſt.Quas obres maria iter eos ſurrexit exultatio Morqꝫ in
laudē dei oipotenꝭ ⁊ ipſe ꝓrūpēs:dixit.Bn̄dictꝰ dn̄s deꝰ iſrael:qꝛ viſitauit ⁊ fe
cit redēptionē plebis ſue.Et erexit.Et reliq̄.Qḋ itē cāticū optimū/ab eccl'ia ho
ris in matutinalibꝰ/ſicut illud btē marie/ꝯtinuo decātaꝭ. Hāc itaqꝫ ſāctiſſimā/
ꝟgis marie viſitationē/diuis ſane miſterijs plenā/ac multꝭ ⁊ maxis ſacramentꝭ
fecundā. Bonifaciꝰ ⁊ Sixtꝰ eius nois q̄rti pōtifices romāi/ſexto nonas iulias/
ꝑpetuo ſingl'is annis ſolēniter celebrari ſanxē.Reuerſa poſt hec btiſſima ꝟgo
ad ioachin pr̄ez/eiꝰ ſpōſo ioſeph ꝯſociata:⁊ cū q̄rtus iā extaret mēſis/ex eo tp̄e
quo deſpōſata fuerat/interea paulati vtero puerpe itumeſcēte/puerpiū ſe mani/
feſtare cepit:q̄ res ioſeph mīme latere potuit.Nā ſpōſi more liberiꝰ ad virginē
introiēs familiariuſqꝫ cuꝫ ea colloquēs/ipaꝫ grauidā eē deꝑhēdit.Quā obrem
eſtuare ac fluctuare aio cepit ꝙ ignoraret qd ſibi potiſſimū faciendū eſſz: cuꝫ
eā traducē oino nolet/qꝛ iuſtus erat/ſꝫ neqꝫ fornicatiōis ſuſpitiōe infamare/qꝛ
piꝰ:Cūqꝫ cogitaret/clā id mr̄imoniū diſſoluē/⁊ eā oculte dimittē. Ecce angl'us
dn̄i eidē iſomnis apparuit/dicēs.Ioſeph filij dauid/qd dubitaſ/q̄re iprudēter
⁊ irrationabil'r cogitas?Scito qꝛ deꝰ eſt/q generaꝭ: ꝟgo aūt q̄ generat:huiꝰ tu
generatōis miſter eris/⁊ nō largitor:tu ꝼuus es/⁊ nō dn̄s.Idcirco mādat dn̄s
ipſe/vt ei ꝼuias/eiqꝫ miſtres/atqꝫ eidē itendas ac opez ferras/⁊ huic q naſceꝭ/⁊
iſti q̄ generat. Et q̄q̄ꝫ tibi maria vxor noieꝭ/nō tn̄ tibi vxorem exiſtimes:ſꝫ dei

Gaudium primum.

Canticum beate marie virgis.

Canticum zacharie ꝓphete.

Viſitatio/nis īſtītu tio no.

vnigeniti matrez.Ergo/hoc mō accipe eā/ſicut comēdatū celeſte theſaur/ac dei taꝫ diuitias.Accipe iquā ſicut vnigeniti dei māſionē/ſicutqꝫ honorabile tplm: ac regis ſpōſiqꝫ celeſtis imaculatā domuz. Ita igit fili dauid ioſeph/ne timue ris accipe mariā ꝯiugē ꝟginē/tue religioſitati cōmdatā:Serua eā/habetoqꝫ cu rā.Attēdes i egyptū ob herodē fugiēs/iteꝝ remeabis cū ea poſt ipſiꝰ herodis obitū reducēdo i terrā iſrael:pariet.n.filiū/ꝛ vocabiſ nomē eiꝰ ieſū.i.ſaluatorē. Ipſe.n.ſaluū faciet populū ſuū a peccatꝫ eoꝝ.Igit ioſeph ſcōꝫ angl'i monitionē mariā hāc ꝟgiez durit vxorem:nec tñ vllo mō cognouit eā/ſꝫ caſte ꝓcurās cu ſtodiuit eā.Statiqꝫ ꝟtutez miſterij ac quoddā magnificū ſacramñtuz in eādē optie dephendit:cui ēt approximare/ſe ſe idignuz exiſtimabat.Vñ ꝛ ſe ꝓfunde humiliās/añ tātā/tāqꝫ ineffabilez ꝟginez/cauebat:ac ſibimet ſūmope ptimeſce bat/iſtius tāte ſctitatis neduz veſtimenta ꝯtingē. ❡ Jāqꝫ nonus inſtabat a cō ceptiōe xp̄i menſis/cuz ioſeph vxore/ꝛ hijs q̄ neceſſaria erāt aſſumpta/ex naza reth in Bethleem ciuitatē vnde oriundꝰ erat/ad iperij mādatuz explenduz te tendit.Erat tūc Octauianus Auguſtus p̄ ceteris iperatoribus/vniuerſā iperij Ro.monarchiā tenens iuſtitia ꝛ religiōe felix.Cuius qdez ꝟtute pax p totū or bez ꝯſtituta erat:ꝓ qua certe/p totuz mundū/nō ampliꝰ ferreuz ſꝫ aureuz vide bat exortuz ſeculū.Cuiꝰqdez ſuauiſſimo fructu gaudē videbant agri/letari ma ria/tecta ciuitatū vie/cāpi:ꝛ alia q̄cunqꝫ exultabāt q̄daz i vſitata leticia Qui cū annis iā plurimis ipaſſet.anno ipij ſui ſecundo ꝛ q̄dragesimo quoddā edictū ſtatuit/vt vniuerſus deſcriberet orbis.Et hec deſcriptio p̄muz i oriēte facta fuit a p̄ſide ꝓuincie Syrie noīe Cirino.Juſſerat nāqꝫ/vnuz quēqꝫ ſub Ro.ipio cō ſtitutuz numuz argenteū ꝓ cenſu afferre.Illumqꝫ cenſori offerrens/ꝓfiteret ſe ſub Ro.impio ꝯſtitutum eſſe.Joſeph ꝟo vir vtiqꝫ iuſtus/ac ſanctus vtpote ex dauidis ſtirpe ꝓcreatus/ꝛ ipſe obedientie gr̄a/cū virgine ſctiſſima p̄gnāte/be thleez veniens/ſe p̄ſidi primuz p̄ſentauit.Bouē aūt venalē aſinūqꝫ quo portā da beatiſſima ꝟgine vteret/ſi forte pedibꝰambulare grauaret ſecuz adducens. Atqꝫ ita/cuz in veſperā diei ſabbati bethleez ꝑueniſſent:ibidez oīa vrbis hoſpi cia multitudo q̄ paulo ante eos anteceſſerat/occupauit.Exquo/cū ad hoſpitā duz ſibi nullꝰ relictꝰ eſſet locus. Laceſſiti/extra oppiduz/quodā in diuerſorio/ vbi Antruz aderat:pp frigus.Joſeph cū vxore hoſpitatꝰ eſt.Cunqꝫ ibidē ſtabu larent aīalia/Joſeph ipſe collocatꝫ primū boue ac aſino/fenoqꝫ i p̄ſepe appoſito deniqꝫ ſe vna cū virgie ſctiſſima/circa ipſa ſua aīalia ad dormiendū collocauit. Veruz vbi nox ipſa medio i curſu extitit:ecce vigilātibus ipſis ingēs lux/oī cla ritate clarior/ſup ipſos apparuit.Quo qdez tpe/mox ꝟgo glorioſiſſima cuz ſue

Chriſtꝰ ieſus hic naſcitur.

uirgitatis pudore vnigenituz eterni p̄ris ante oīa ſecula filiuz/ſine vllo partus ſui dolore/ſineqꝫ vlla obſtetrice/aut mulieꝝ ſedulitate eſt enixa.Quem elegan tiſſimum filiuz ipſa dei mater in vellamibus q̄ de induſtria ſecū attulerat/tāqꝫ obſtetrix ꝛ mater inuoluit.Atqꝫ ipſuz deū quē genuit mox ingēti tremore ꝓfun diſſime adorauit:ſuoqꝫ q̄ꝫprimum ꝟgineo lacte cibatum dormientem tāqꝫ in cunis/iter bouē ꝛ aſinū ſup fenum reclinauit. At ipſa aīalia: vt paruuluz vide runt.dn̄m ꝛ cunctoꝝ viuentiuz creatorem cognoſcentes/protinus adorauerūt. Vt Jſaye prophete vaticinium comprobaretur:quo dicit. Bos cognouit poſ ſeſſorem ſuum:ꝛ aſinus preſepe domini ſui/ꝛc̄.Jpſa itaqꝫ animalia ſuppliciter/ tāqꝫ veniam ab ipſo expetentes/colere eum videre viſa ſūt.Quod quidez inter

ſeptem gaudia ſctiſſime virginis/ſecunduꝫ ⁊ ꝑ maximũ ſuum extitit gaudiuꝫ. Secundũ beate virginiſ gaudiũ
Et iccirco a ꝯditiõe mundi/quo dyabolꝰ peccati iuẽtor/mortẽ frauduléter ĩ hu
manũ genꝰ ĩtullerat:vſqꝫ ad hãc admirãdaꝫ xp̃i dñi nr̃i natiuitatẽ/q̃ t̃pꝛiꝫ ple
nitudo vtiqꝫ erat:quã diuini ꝯſilij ĩſcrutabilis altitudo diſpoſuerat recõciliã-
dã auctori ſuo hũanã naturã qnqꝫ milia ⁊ ducẽti itercesſere ãni. In q̃ qdẽ ple
nitudie dñs oipotẽs ĩpi ſeuiſſimo hoſti/nõ ĩ ſua qdẽ maieſtate/ſꝫ ĩ hũana hu-
militate obijecit eidẽ eãdẽ naturã ⁊ formã mortalitatis(totiꝰ tñ peccati expteꝫ)
vt ĩpaꝫ qdẽ q̃ ſe viciſſe gloriabat/vinceret natura. Eadẽ itaqꝫ nocte / q̃ hora na
tus ẽ mũdi creator atqꝫ redẽptor/venẽ chori angeloꝝ ꝑ aera dulciſſima modu
latiõe cãtãtes:q ad ĩpꝫ mũdi redẽptorẽ veniẽtes/ꝑmũ adorauerũt:ide ad pa-
ſtores q ea ĩ regiõe cõplures erãt/ nocturnis cuſtodijs iter ſe ſe conuenerãt:⁊
Tybijs ac fiſtulis cãtu ſolito iuigilabãt ſupra greges ſuos/cũ magno ſplẽdo
re acceſſere qbꝰ ⁊ ãnũciauere/natũ eẽ dñꝫ redẽptorẽ/diu a patribꝰ ãtiquis ex-
pectatũ. Qui tremore ñ modico pterriti/ac pauore pculſi/mox vnꝰ Angeloꝝ eoſ
ſolãdo/dixit. Nolite timere. Ecce qꝛ ãnũcio ⁊ euãgelizo vobis gaudio magnũ:
qđ erit oĩ populo qꝛ natꝰ ẽ vobiſ hodie ſaluator:q ẽ xp̃s dñs:ĩ ciuitate dauid.
Et hoc vobis ſignũ ẽ. Quia iuenieť ĩfãteꝫ ĩpꝫ pãnis inolutũ ac ĩ p̃ſepio poſitũ.
Quibꝰ explet/eueſtigio/cũ eodẽ ãgelo/facta ẽ mĺtitudo celeſtis militie exercitꝰ
inenarabili vocũ ſuauitate canẽtiũ ⁊ laudãtiũ ac dicẽtiũ. Glꝛia ĩ altiſſimis đo:
⁊ ĩ terra pax hoĩbꝰ bone volũtať. Hiſdẽ itaqꝫ ꝟbiſ ⁊ modulatõibꝰ ſuauiſſimis
ſtupefacti paſtores:cõcito gradu/oẽs ad locũ ĩdicatũ acceſſere: ⁊ puerũ ĩ p̃ſe-
pio vidẽtes/ ꝓtinꝰ adorauerũt. Quibꝰ peractis/ĩ regionẽ ſuã cũ plauſu reuerſi:
laudãtes ⁊ glorificãteſ deũ ĩ oĩbꝰ q̃ audierãt ⁊ viderãt:qꝛ ꝑſpicue cognouerũt
verũ fuiſſe/qđ dictũ fuerat illis de puero ĩpo. At ioſeph vir ſctũs/cũ hec oĩa ſe
cũ aĩaduerteret:⁊ ꝓprijs oculis ꝑſpexiſſet/⁊ ĩpe mox ante puerũ matrẽqꝫ eiꝰ ꝓ
cidẽs ait. Tibi dñe deꝰ meꝰ gr̃as ĩgẽteſ ago:ꝙ me hac mea ĩ ſenectute decrepi
ta dignũ tua p̃ſentia iudicaſti: quodqꝫ genitricis tue ꝟginis ĩtacte/curã q̃licũ
qꝫ modo poſſuꝫ/hr̃e voluiſti. Cũ ĩpaꝫ liqdo cognoſcã ꝟgultũ illđ eẽ: qđ ex da
uidis ſemine/ſctiſſimi ꝓphe tui/diuinitꝰ iã dudũ p̃dixere. Hec ĩpa eo loquẽte/
ecce alia lux ꝑmaxia apparuit/ atqꝫ ãgeloꝝ mĺtitudo eũtiũ ⁊ redeũtiũ ĩ celo cũ
hymnis iubilãtiuꝫ. Maria ãt/cũ oĩa hec audiret ⁊ videret/ĩ corde ſuo ꝯferebat
⁊ ꝯſeruabat. ¶ Eodẽ igiť t̃pꝛe.quo ex matre ĩ ťriſ natꝰ ẽ ĩpe ſaluator mũdi:treſ Prodigia iu natiuitate xp̃i no
in oriente viſi ſunt ſoles: q ⁊ ſtatim ĩ vnũ coierũt: ad đnotãdaſ tres fore diuini
tatis ꝑſonas: p̃reꝫ vꝫ ⁊ filiũ/⁊ ſpm̃ ſctũꝫ:ĩ vnico đi filio ex ꝟgine genito. Quod
etiaꝫ Rome cõprobatũ eſt. Nã ⁊ ĩ eadẽ noctis hora. Tẽpluꝫ pacis ibidẽ cor
ruit:de quo ſcriptuꝫ erat:ĩpm̃ ad id vſqꝫ tẽpus duraturuꝫ:quo ꝟgõ diuinitus
peperiſſet. Eadeꝫ quoqꝫ hora/etiam Rome Olei fons ortus eſt: qui ⁊ per dieꝫ
integram iugiter fluxit/atqꝫ in Tyberim fluuium vſqꝫ decurit. Plurima prete
rea alia elemẽta ſuum auctorem hoc tempore aduenisſe / letabunda conteſtata
ſunt. Admirabilis profecto res extitit/ ꝙ ineffabilis diuina illa maieſtas/ ſub-
ſtantiaꝫ propriaꝫ/in homine ĩmortaleꝫ/ ipſis ĩ hominibus impetrare voluerit.
¶ Octauo deinde ab ortu Jeſu / die: cum Joſeph Cenſum Ceſari Auguſto ex
more perſoluiſſet/ſeqꝫ eidẽ ſubiectum iure iurãdo affirmaſſet/vt vetuſtiſſimũ ſã
cti Abrae moreꝫ obſeruaret:cũ puero Jeſu(circuncidendi ⁊ ĩponẽdi nois gr̃a)
ad tẽplũ venit. Quibꝰ ex more rite pacť/ĩpoſituꝫ ẽ eidẽ puero nom̃ ieſus:quod

ab ãgelo ꝓus ꝙꝫ i vtero ꝯcipeꝛ/nũciatũ fuerat. Atqꝫ iccirco ab ecc̃ia hoc ſolem
ne feſtũ i chalẽ. Janua. celebraꝛ. Quo q̄dẽ i die/xp̄iani ad ꝺteſtatõez idolatrie
ãtiqꝫ/q̃dã ligna alias maioꝝ ſuoꝝ ſimľachra / mario cũ gaudio ⁊ voluptate/in
foco ꝓpellũt cõburẽda. ¶ Jn iꝑo ãt ſaluatoꝛiſ nr̄i ieſu xp̄i oꝛtu/noua ſtella ꝑ
ter oꝛdinẽ ſplẽdida i oꝛiẽte oꝛta ẽ: quã tres Magi/viri vtiqꝫ potẽtiſſimi/ꝑhie ⁊
Aſtroꝝ pitiſſimi/cõcernẽtes/eueſtigio / ex iꝑa noue ſtelle claritate/cognouerũt
Regẽ celi ⁊ terre i iudeã natũ. Memoreſqꝫ ꝙꝫ marie: Balaã eoꝝ ꝓp̄he vaticinio
quo p̄dixerat: ſaluatoris nr̄i aduẽtũ/i iudee ꝑtibꝰ naſcituꝝ/dicẽſ. Naſceꝛ ſtella
ex iacob: ⁊ exurget hõ ꝺ Jſrael/q ꝯteret vniuerſos mũdi/p̄ncipeſ ſub pedibꝰ eiꝰ:
Eũqꝫ idubitato crederẽt/oꝛbiſ ſaluatoꝛẽ natũ: cõi ꝺcreto ſtatuẽũt eũ eẽ q̃rẽdũ.
Jt igiꝛ ſuũ oẽs Hyeroſolimã regiã ciuitatẽ ꝟſuſ dirigẽ ſtatuerũt/vbi iꝑz potiꝰ
natũ exiſtimabãt. Eoqꝫ eq̄dẽ apparatu: q regeſ iꝑos magnifice ꝺcebat: cũ auro
⁊ argẽto/alijſqꝫ inumẽis theſauris ⁊ mũeribꝰ iꝑi Regi nouo ⁊ dño oiuz/ꝯueni
entibꝰ. Qui cũ equos ꝯſcẽdiſſẽt falleratoſ/mľtis cymbaľ alijſqꝫ muſicoꝝ ⁊ tym
panoꝝ genẽibꝰ comitati/mox ſtella q̃ iꝑiſ apparuẽat/iꝑoſ tãq̃ꝫ itieris eoꝝ dux/
ne a ꝟo itiere ꝺuiarẽt/ãtecedẽ cepit. Atqꝫ ita itẽta ꝯtẽplatiõe/comitati/diebus
duobꝰ ⁊ ꝺcẽ hierrſolimã feliciſſie applicuẽ. Qꝺ q̄dẽ itineriſ ſpatiũ/vix vniꝰ an
ni tp̄re/alij ꝯficẽ potuiſſẽt. Quibꝰ regibꝰ (nouitate rei plurimi ꝑmoti) obuiã ac
ceſſerũt: donec ad Herodẽ i palatiũ ꝑuenirẽt. Nã rex iꝑe cãz aduẽtꝰ iꝑoꝝ pau
lo ante itellexẽat. At ſtella q̃ illoſ huc vſqꝫ p̄ceſſerat: mox ea i ciuitate ab eoꝝ o
culiſ ꝓtinꝰ euanuit. Eã obꝛẽ/ab iꝑo Heroꝺ accurate petiere/quo nã i loco/iuꝺo
ruzrex natꝰ ẽet. Oĩa eteiz q̃ ꝺ ſtella viderãt ⁊ itellexerãt/iꝑi herodi ſerio retule
rũt. Quã obꝛẽ/iꝑe herodes valꝺ ſuſpicatꝰ ẽ. Qui mox ſacerdotibꝰ ⁊ legis docto
ribꝰ ad ſe ꝯuocatꝭ: ſciſcitatꝰ ẽ ſi q̄d ex Juꝺoꝝ ⁊ maioꝛũ ſcripturiſ hẽrẽt/vbi Rex
Judeoꝝ foꝛet naſciturꝰ. Ad quẽ hij magi vidẽdũ/adꝺ feſtinãꝛ/tã honoꝛifice ẽt
adoꝛãdi gr̄a ꝯuenerãt. Rn̄derũt: ex eoꝝ ꝓpheta repiſſe. Jn Bethleẽ naſcituruz
foꝛe: ſcribẽte. Et tu Bethleẽ t̄ra Juda/nequaq̃ꝫ minima es i p̄ncipibꝰ iuda: ex te
eiz exiet dux: q regat populũ meũ Jſrael. Tũc calidꝰ herodes/ſecreto Magis
iꝑis aſtute dixit. Jte ⁊ iterrogate diligẽter ꝺ puero: ⁊ cũ iueneritꝭ renũciate mi
hi/vt ego pariꝛ accedẽſ/iꝑz adoꝛẽ. Jnꝺqꝫ magi abeũtes: iteꝝ ſtella eoſ ãtecedẽs
ad euz vſqꝫ locũ comitata ẽ: vbi iſãtulꝰ ieſus dñs nr̄ i hũili ſtabulo/⁊ igremio
pariꝛ btiſſie matriſ ꝯſiſtebat: tũc treſdeci tãtũ ꝯpleuerat dieſ. Quo cũ magi iꝑi
ĩtrogreſſi fuiſſẽt: admirati plurimũ ſũt tante hũilitatꝭ ſũmi ꝺi hoſpiciolũ: ⁊ aptꝭ
ſuis theſauriſ/coꝛonaqꝫ vnuſq̄ſqꝫ i t̄ra ꝺpoſita/ poplitibꝰ flexiſ/p̄mũ i carne ver
bũ adoꝛauerũt: i iſãtia ſapiẽtiã: virtutẽ i ĩfirmitate/ ⁊ demũ i veritate hoĩs/dñz
maieſtatꝭ: ⁊ vt ſacramẽtũ ſue marie fidey itelligẽtieqꝫ mãifeſtarẽt. Qꝺ cõdibꝰ
credebãt/mieribꝰ ẽt ꝓteſtarẽꝛ/obtulerũt ei/auꝝ/thus/⁊ myrã. Aurũ vz Regi:
thuſ ꝺo/⁊ Myrrã mõtali hõi: venerãteſ. ſ. hũanã diuinãqꝫ naturã/ i vnitate. Jn
de poplitibꝰ i terrã defixis coꝛã puerulo ieſu: dixerũt. Ad te/o Rex eterne gľie
ꝟuz deũ/⁊ dñz nr̄z adoꝛãdũ venimꝰ/cũ his muneribꝰ / nõ eq̄dẽ tua maieſtate
dignis. Ueꝝ ⁊ te iꝑz obnixe depꝛecamur: vt nr̄az deuotionẽ nr̄amqꝫ fidẽ/ſuſci
pias/i quo oĩſ nr̄a ſalꝰ depẽdet: dirigaſ quoqꝫ actꝰ nr̄oſ ac mẽtẽ nr̄az/i viã ſalutꝭ
eťne. Deide eiꝰ pedẽ deuotiſſie exoſculãtes/ab eo (licet iſãtulo) ſuã dinã accepe
bn̄dictõez. Tũc ſãctꝰ ſenex ioſeph mũẽibꝰ ſuſceptꝭ/vna cũ gľioſiſſia matre ꝟgie
vehemẽter letatꝰ ẽ: q̃ q̄dẽ btã ꝟgo/ p̄mo ñ mediocriꝛ ꝯſpectũ tãtoꝝ regũ admi

rata fuerat. Sȝ ꝛ eoꝝ hūilitate atqȝ p̄cib⁹ ante ip̄i⁹ ꝯſpectuȝ fuſis/ ꝛ audit̄ :ter- Gaudium tertium.
tiū accepit gaudiū/ pfecto mariuȝ/ qm̄ apte ēt cognouit/ ſe ſūmi d̄i genitricē foꝛ
ꝯſtitutā. At magi/ cū aliquādiu ī collogo btiſſime v̄gis iucūdiſſime ſtetiſſēt:
diuie maieſtat̄ cōſpectu fruētes/ quū ſe ſūmo oīuȝ creatori ac glorioſiſſime ei⁹
matri plrimū comēdatos reddidiſſēt/ eoꝝ licētia accepta/ iter ſuū ſeq̄nti die cō
ſtituerūt ad herodē (vti pmiſerāt) reuerti. Sȝ ī ſomniſ ab āgelo dn̄i/ mādato ac
cepto/ ne vllo mō ad Herodē redire p̄ſumerēt/ gaudio plurimū recreati/ p aliā
viā/ ī p̄rie ſue regionē reuerſi ſūt. ¶ Poſt hec/ acceſſere dieſ/ purgatiōis Marie:
ſm legē Moyſi. Tūc puerpis q̄ ante ſacerdotē purificādi gr̄a ad tēplū accede
bāt/ ꝯſuetudie ātiq̄ſſima cauebat/ offērē/ aut pā turturū/ aut duoſ puloſ colūba
ruȝ. Beatiſſima igit̄ v̄go vna cū īfātulo dn̄o ieſu/ ꝛ ſuo Joſeph ī hieruſalē acceſ
ſit. Que cū p̄mū ī tēplū ītrogreſſa eēt. Ecce ſymeō vir iuſt⁹ ꝛ timorat⁹/ q iā ānoſ
tres ꝛ cētū etat̄ expleuerat: ſpū ſctō edoct⁹: ad tēplū (nl'lo q̄i ſenectut̄ īpediīto
īpedit⁹) puēit. Huic nāqȝ diu āte p̄dictū erat: q̄ p̄uſ q̄ȝ dīē ſuū obiret: dn̄ȝ oī-
uȝ ſaluatorē/ ocul' ſuis oīno ꝯcernēt. Qui pueꝝ ip̄ȝ e ſinu btiſſime mr̄is q̄dā in
enarabili iucūditate/ in vlnas ſuas excipiēs/ mox cognouit ip̄ȝ/ veꝝ ſuū eē redē
ptorē ꝛ ſaluatorē/ mirificeqȝ ip̄ȝ ꝯplectēſ/ exclamauit ꝛ dixit. ¶ Nūc dn̄e dimit Canticum
te ſuū tuū ī pace. Qꝛ viderūt oculi mei ſalutare tuū ꝛc̄. Qđ cāticū poſtea etiā ī Symeoniſ
iſti⁹ memoriā/ ab eccl'ia ē īſtitutū: vt ſingulis ꝯtinuo dieb⁹ ī ꝯpletorij offitio ſo propbete.
lēnit̄ mēoret̄. Cōuerſus deide ſctūs ſenex Symeō ad btiſſimā v̄ginē: dixit. O
btiſſima v̄go/ ſcito hūc puerū tibi a dn̄o dō eē ꝯceſſuȝ/ ī mūdi toti⁹ ſalutē: verū
ip̄e ml'tas paciet̄ ꝯtumelias ꝛ deluſiōes: qb⁹ ꝛ tu mario affitieriſ doloꝛe: vt nul
la hoc ī ſeculo/ āguſtia ꝯſimili ml'ir tibi ꝯparabilis īueiri poſſit: ꝛ id ob ei⁹ mō
tis acc̄biſſimā paſſionē. Veꝝ ip̄a hec amaritudo poſtmodū ī mariaȝ tui ꝯuer
tet̄ gl'iaȝ. Fies ereiȝ ob hoc toti⁹ mūdi Regia ꝛ mat̄. Huic ēt purificatiōi/ anna
vidua optīa matrōa/ phanuelis ō tribu Aſſer filia īterfuit: q̄ cū eēt an⁹ ꝛ grāde
ua/ ꝯtinuiſqȝ obſecratiōib⁹ ꝛ oꝛōnib⁹ dedita/ ꝛ ipſa eadē fere/ q̄ a ſctō Symeōe
p̄dicto dicta fuerāt v̄ba/ dīuit⁹ īſpirata approbauit ꝛ ꝯfirmauit: atqȝ alia pml'-
ta/ q̄ ō ip̄o Jeſu futura erāt/ ī miracul' ml'toꝝqȝ gētiliū veneratōe ꝛ cōuerſiōe p̄-
dixit/ btiſſima v̄gie ſēp audiēte ac ī coꝛō ꝯfirmāte. Quib⁹ dict̄/ ſcti viri Joſeph/
vna cū ſymeōe cātāteſ ſuaui modulatōe/ cū mr̄e v̄gie ac pphetiſſa āna/ puerulū
ieſuȝ ad tēpli altāe ōtulē. Vbi ip̄mis btiſſima v̄go flexiſ gēib⁹/ hec ip̄a ad dūȝ
oīpotētē ꝯuerſa/ ptulit v̄ba. Tibi dn̄e de⁹ me⁹ oīps pr̄/ hūc filiū vnigēitū tibiqȝ
coet̄nū offero: quo me Ancillā tuā dignat⁹ es matreȝ appellari. Ip̄ȝ igit̄ meqȝ/
ad oēȝ tuā volūtatē comdatoſ ſuſcipias obſecro. Deīō turtureſ ſeu colūbas ex
mōe ōlatas reuerēt̄ ꝛ deuote/ ſup altare obtulit ſacēdoti. Qui ip̄ȝ bn̄dicēſ/ admi
rat⁹ ē tātā ip̄i⁹ circa dūm venerat̄ōeȝ. ¶ In hui⁹ ḡ purificatōiſ ꝛ pceſſiōis cōemo
ratiōeȝ/ poſtmodū ab eccl'ia catholica īſtitutū fuit: vt ppetuo/ ſingl'is āniſ/ q̄rto
nonas februarias/ cuȝ candelis/ proceſſio ꝛ ſolemnitas a fidelibus ſolemniter
atqȝ deuote celebraretur. Poſt hec beatiſſima virgo ꝛ ioſeph/ Symeōi ꝛ anne
prophetis gr̄as agentes/ valeqȝ facientes ad Zachariā ꝛ heliſabeth cognatos
ſanctiſſimoſqȝ viſcendos/ maria cū voluptate acceſſere. Vbi ꝛ aliquot dieſ affini
tat̄ cā/ ac amoris int̄ ſe maximi/ comorati ſūt. Joāne baptiſta ꝛ ieſu xp̄o īfātulis
int̄/ ſeſe quottidie mirifica voluptate blādiētib⁹. Deīō ī nazareth ꝯſolati/ eoꝝ ci
tateȝ ſūt reuerſi/ aīo vȝ q̄eſcēdi/ ſuoqȝ laboꝛ viuēdi. Cūqȝ duoſ ibide ānos ī ſctā

quiete iucũdiſſime ꝑmanſiſſent.Ecce ꝓfan⁹ herodes/e roma i hyeruſalē regreſ
ſus/decreuit/ſm ſuaꝫ peſſimā veſanie ⁊ iſanie machinationē/pueris oib⁹/q i be
thleeꝫ ⁊ i oib⁹finibus ei⁹erāt necē iferre turpiſſimā:vt vľ ſic/Regē iudeoꝝ dñꝫ
nr̃ꝫ/quē/a magis natuꝫ itellexerat/i tāta pueroꝝ nece iterficeret.Ueꝝ eius mali
tia ꝯtra ꝯſiliuꝫ altiſſimi mime potuit.Scriptū qppe ē.Nō ē ſapia nō ē ꝯſiliuꝫ
nō ē prudētia ꝯtra dñꝫ.Nā mox i viſiōe nocturna p Angelum ioſeph mōuit:
vt pueꝝ cū matre i Egyptuꝫ tacite ⁊ velociť trāſferret:atqꝫ ibidē ꝑmaneret/do
nec iꝑe Angelus denuo ad eos rediret. Futuꝝ eē aſſerens vt Herodes oium
peſſim⁹/puerū iqrere faciat ad perdēdū. Joſeph ꝟo quāprimū ſomno excitat⁹
matrē cuꝫ puero vti mādatū acceperat:i Egyptū(Jdolis plenā)trāſtulit atqꝫ i
veruſtā Hermopolis ciuitatē/tacite cū eiſdē ſe cōtulit:vbi ⁊ ꝑbenigue ab acolť
except⁹ ē.Sꝫ ⁊ i hoc vnū admodū accidit admirādū. Qꝺ vbi i Egyptū igreſ
ſus ē/extēplo oēs Jdoloꝝ ymagies ⁊ ſimulacra corruere:vt illud ꝓphete dictū
ipleref.Quū virgo puerū pariet:oēs egypti ſimulacra ſpōte corruēt. Hermo
Hermopolim vrbem quiſ hedificauit
polis āt hec ciuitas Moyſi ꝓphete op⁹ fuit ꝙ Chenoreſ ſeu chenephi pharao
quū iꝑꝫ iuidia vellet occidi/iꝑꝫ ꝯtra Ethyopes cū exēcitu nō mľto miſit: q cuꝫ
id bellū p decēniū ꝓtraheref.Jꝑe Moyſes ꝑp ei⁹ diuturnitatē/hāc ciuitatē/nō
lōge ab Ethiopia ꝯdidit:i q̄ cū ſuo exercitu ſedēs/Ethiopū ipetū ſuſtinēt: quā
Hermopoli.i.mercurij ciuitatē appellauit.Stetit itaqꝫ i ea magn⁹ ꝓpha Moy
ſes/atqꝫ poſtmodū dñs oiuꝫ ꝓphaꝝ Jeſus xp̄s.Jnibi nāqꝫ ibin Auē ꝑmo ꝯſe
De aue ibi de no.
cratā fuiſſe ſcribiť:qm̃ nocētes iterficeret ſpētes.❡ Herodes iterea peſſim⁹ ⁊
iſan⁹ hō/ſuis i meditatiōib⁹ iniqs fruſtra/exardeſcēs:p ſuos militares p̃fectoſ/
oēs bethleemiticoſ pāuuloſ ifra bimatū necari iuſſit:qm̃ quē metuebat ignora
bat ifātē/generalē ſētētiā/i ſuſpectā tetēdit etatē.Sꝫ quoſ ipi⁹hō exemit mūdo
xp̄us pijētiſſim⁹iſeruit celo.Et qb⁹nūdū ſāguiſ ſui ipēderat redēptiōeꝫ/iā mā
tyrij tribuē voluit dignitatē.❡ Annos igiť ſeptē btiſſima ꝟgo cuꝫ ſuo puero
Jeſu i iꝑa hermopoli cītate quā iucūdiſſime ciuiū oiuꝫ grā ſtetit vixitqꝫ.Qui
Ueſtis domini incōſubtilis:vide.
ipi⁹ ꝟginis ꝟtutē ac formā aiaduertētes/ñ hūanā certe/ ſꝫ dinā poti⁹ plurimū
admirabāť.Eoqꝫ loci iter cetera ſui diuini igenij p̃clara monimēta/veſtem acu
pictā/aliaſ ꝯtextā/puero Jeſu creſcēti mirabilē ꝯſtruxit.Qua ꝯſecta/ab iꝑo oipo
tēti dō ipetrauit/vt quēadmodū/puer iꝑe excreſcēt/ita ⁊ iꝑa:qꝺ ita eueniſſe/cla
riſſimo argumēto poſtea ꝯprobatū ē.Nā iꝑa veſtis/illa fuit : q̄ i paſſiōe iꝑius
dñi nr̃i ſortib⁹obiecta fuit:vt ꝓphe dauid dictū ipleref:dicēs.Et ſup veſtē meā
miſerūt ſortē.Poſtea iteꝝ Angel⁹ dñi i hermopoli ad Joſeph venit:ꝯteſtās/
mortuū eē hēodē/⁊ eoſ oēſ q pueꝝ occidē nitebāť:eidēqꝫ mādato diuio iuſſit:
vt tolleret pueꝝ iꝑꝫ ⁊ ei⁹ matrē:⁊ ſiñ vlla ꝓrſus trepidatiōe ⁊ cūctatiōe: i naza
reth ciuitatē ſuā reuerteref.Jbidēqꝫ habitaret/vt adipleref qꝺ dictū erat p pro
phetas.Qm̃ nazareus vocabiť.Jn iꝑo āt eoꝝ receſſu:dū grās acolliſ ꝓ bñfitijs
receptis agerēt:oēs lachrymis fluētib⁹ amorē ac dilectionē mutuā indicauē:
Cōpluresqꝫ ꝓ ſuis eoꝝ imaginib⁹/q̄ i eoꝝ aduētu eeciderāt/ipi⁹ btiſſime ꝟgi
nis cū filio ifāti i ſynu poſito/ymagines pictas ſuis i tēplis/atqꝫ ēt p̃uatis do
mib⁹ poſuere.Jꝑi ꝟo lōgo itineris labore pacto/tādē ſoſpites i Nazareth ꝑue
nere.Ubi ⁊ a cōſanguineis aliiſqꝫ amiciſ ſuis/ſūma cū iucūditate ſunt excepti.
Jbidē tñ btiſſima ꝟgo aliq̄li triſticia ē affecta:ꝙ genitorē ipi⁹Joachi mortuū/
matrē ꝟo annā/iterū Cleophe germāo Joſeph ſpōſi ſui nuptā iuenerit.Eodēqꝫ

loco etiam cuz ceteris affinib⁹ ſuis qnq3 annis cõuixit. Nõ eiz antea auſa fue rat i iudeã accedere pp Archelauz qui loco herodis frĩs iudeã regebat. Jeſus aũt quuz factus eſſet ãnoꝝ duodeciz/ Joſeph ſtatuit vna cuz btiſſima virgine filioq3 Jeſu atq3 cognatis ſuis i paſchatis feſto/ martio mẽſe celebẽrimo i hie ruſalez cõſcendere: quo cũ pueniſſent/ ſanctũ paſcha ex more celebrarũt. Dieb⁹ q3 finitis Joſeph ⁊ glorioſiſſima virgo/ cũ inumerabilib⁹ ſuis cõtribulis i patri am reddibãt: exiſtimãtes pculdubio puerũ Jeſuz cũ ceteris coeuis ſuis ipſos ſecutnrũ eẽ. Uez vbi vni⁹ diei ſpatio ad oppidũ noĩe iericho vſq3 pueniſſẽt: re ſpiciẽtes iter ſuos puerũ nõ iuenerũt. Jccirco admodũ triſtes/ illico i hieruſa lẽ ſunt reuerſi/ iqrentes ab agnatis ⁊ notis ſi forte ipm̃ puerũ vidiſſent. Et cum neq3 i Zacharie domo iueniſſent/ neq3 a cõſanguineis qcpiã de illo itelligerẽt/ meſti nimiũ/ i tẽpluz orãdi grã ſunt regreſſi. Et ecce reſpiciẽtes/ ip̃z ieſuz pueꝝ i medio doctorũ ſedẽtez diſcerẽtez ac diſputãtẽ cõſpexerũt. Jbiq3 tã diu diſpu tatiõis finẽ expectãtes: quã iter ipſos doctores ppoſuerat: i qua ip̃i doctores ⁊ põtifex atq3 alij inumerabiles/ ſũma cũ admiratiõe ſtupuere: maxie cũ ea ip̃a/ que ab ip̃o puero Jeſu/ ea i etate tenera pppoſita eſſent difficilima oib⁹ viderẽt. Tãdez cũ victor iter oẽs extitiſſet/ venit obuiã matri: q̃ ardẽtiſſime illũ cõple ctẽs/ humiliter cõdoluit: q͛ ip̃az ⁊ patrẽ Joſeph putatiuũ iſcios dedbuiſſ3: expo ſuitq3 iter: a quo reqrẽtes ad ip̃z iueniẽdũ reuerſi fuerãt. Rñdit ãt ip̃e puer ie ſus: ⁊ qd eſt quod me tãtope q̃rebatis/ an neſciebatiſ/ me i his q̃ patris mei ſũt opportere iugit̃ cõſiſtere: Ad q̃ me ip̃m/ ip̃e pat̃ meus miſit: vt ei⁹ oĩs volũtas/ penit⁹ p me adipleat̃: Hec/ ⁊ multa alia cũ matre ⁊ Joſeph eloquẽs: ex templo diſſceſſit: ⁊ vna cũ ip̃iſ humilit̃ i ciuitatẽ Nazareth reuerſuſ ẽ. Ubi m̃lti ẽt d ei⁹ diſputatiõis victoria/ btiſſime matri cõgratulati ſũt: admirati admodũ tãtã cũ prudẽtia ⁊ ſapiẽtia/ eloquẽtiã. Stetit igit̃ deiceps ieſus cũ matre ꝟgie ſubdit⁹ ad ãnuz etatis vſq3 nonũ ⁊ vigeſimũ: quo tp̃re p̃dict⁹ Joſeph putatiuu⁹ pr̃ mõ tu⁹ ẽ cũ oi vite ſue laude/ ⁊ p̃conio. ¶ Ea itaq3 tẽpeſtate accidit vt Jeſuſ ip̃e vn diq3 iã not⁹ iter vicinos populos/ ob ei⁹ inumeras ꝟtutes/ ⁊ igẽtez ac mirificã doctrinã/ ab oib⁹ ferme expeteret̃/ ac vnuſquiſq3 optaret/ vt domũ ei⁹ iuiſere di gnaret̃. Cõtigit aũt eadẽ tẽpeſtate: vt qdã ex Cana galilee oppido/ vir nobilis ⁊ optia fama cognit⁹/ nuptiaſ celebraret ad q̃s idẽ nobilis/ ip̃az btiſſimã ꝟginẽ matrẽ/ ⁊ ieſuz cũ diſcipulis quoſ iã ſibi delegerat iuitare voluẽit. Ad q̃s dũ be nigniſſie acceſſiſſent: accidit/ vt iſinẽ cõuiuij vinũ deficẽ cepit. Cui idigẽtie pijẽ tiſſima chriſti mat̃ cõpaſſa/ filio: quẽ nouẽãt miracula iã diu feciſſe m̃lta/ fidẽ tiſſima ait. Fili amãtiſſime hi/ vinũ nõ habẽt. Cui reſpõdit: qd̕ ad ip̃m nec ad eã hui⁹ vini defect⁹ nõ ptineret: verũ tñ nõ mediocriter cõdoluit: q͛ i ip̃is nup tijs nõ eſſent neccеſſaria ad copiaz. At btiſſima mat̃ ſecreto miſtris dixit: q̃cũ q3 vob̃ fili⁹ me⁹ dilectiſſim⁹ iuſſerit: q̃3 primũ efficite. Uez ieſus paulopoſt/ ip̃iſ miſtris dixit. Jmplete idryas aq̃: q̃s cũ eueſtigio ad ſũmũ vſq3 ipleſſent. Jeſuſ iuſſit eo haurire qd̕ d it⁹ eẽt. E qb⁹ cũ optimũ hauſiſſẽt vinũ/ admirat⁹ Archite clin⁹ ſp̃õſo p̃rifãilias ſuccẽſuit dicẽſ. Qui ad nuptiaſ gerẽdaſ accedũt: bonũ vi nũ p̃ncipio dãt ꝯſueuẽrt: ⁊ quũ inebriati ⁊ ſatiati fuẽit: qd̕ dteri⁹ fuẽit poſtea afferũt. Tu ãt ordie retrogrado oĩa feciſti. Neſciebat ãt Architeclin⁹ vñ vinũ eſſet: ⁊ qd̕ de foris venerat/ i cella vinaria latere credebat. Miniſtri tamẽ q hau ſerant/ vtiq3 ſciebãt quo tandez vino/ nuptie ſũmo honore decorate ſũt. Nouit

diuina ſapiētia(quando vult ⁊ quātū/⁊ vbi/ ⁊ quibus ſua munera impertiri.
¶ Initiū autē miraculoꝝ hoc celebratū eſt i Cana galilee populoꝝ eruditio ne diſcipuloꝝ cōfirmatione/ ⁊ matris ſatiſfactiōe: quo quidē miraculo magna laus atq̄ preconiū ipſi Ieſu acceſſit. Et qm̄ malis/boni ſemp odio fuere: nō tu lerūt ſacerdotes ⁊ pharyſey(tūc religioſiſſimi exiſtimati viri)xp̄m miracula faciē tē/ꝙ ab oī gēte mirū īmodū venerari cept⁹ eſſet. Unde i necē ei⁹ meditati/ p̄mo lingua eū pcuſſere:damnātes/ꝙ gētē ſubuertēt/ꝙ legē diuinā aſpnaret: ꝙ diē ſabbati cōtētui haberet/ꝙ Romāo populo aduerſaret: ꝙ Ceſari/dari tri butū diſuaderet. hec oīa ipſi iſimulabāt quo populū i ſua traherēt vota. O te merarius auſus:o ipudētia teterrima/o ipuriſſimi hoīes:o efferati canes:aīad uertite ꝙ i vos ipſos tela ignea vertitis/nec qd agatis ꝯſideratis. Rati eſtis il lū exterminatū iri: qui quādo voluit capt⁹ ⁊ mortuus ē. Uirus iuidie oīa eq dē exedebat:nec quo ſe exalaret habebat. Habito igit malignātiū cōſilio/dixe runt. Morte turpiſſima cōdemnem⁹ eū/Erit eīm reſpect⁹ i ſermonib⁹ ipſius Si filius dei ē/liberabit eū. Ac ſic filij hōiū/dētes eoꝝ arma ⁊ ſagitte: ⁊ lingua eo rū gladius accut⁹. Dū ergo de occidēdo Ieſu iter ſe ſe malignāteſ colloquerē tur. Ecce auaritia tādē locū adinuenit: ⁊ Judas diſcipul⁹ auctor tanti mali fuit. Apud quē pluſculū auri lōge plus/quā fides/ aut magiſtri amor valuit. Hūc iudei pecuniola corruptū a chriſto abduxerūt in hec federa: loco nobis deſignato/chriſto ꝑdito/peccuniā promiſſā accipies. Nocte igit ꝑria i ortū oꝛonis grā chriſt⁹ cū diſcipulis vna cōuenit: Judei certiores redditi/ortū mox igrediunt. Chriſtā q ſit/vel vbi ſit ambigūt. Judas ꝑpior factus: oſculo dete xit. Cui chriſt⁹ comiter ait. O amice filiū hōis/hoc modo/oſculo ꝑdis? Illum amicū/o bone Ieſu appellas/q ſanguinē ⁊ vitā tuā tā infenſe ſitit? Quid/o iu da proditor demoliris? qd oparis? illū ligno afigis/ qui nos oēs ligno obru tos/proprio holocauſto liberauit. Poſt oſculū āt acceptū Ieſuſ illico capitur/ vincit/⁊ ad Annā ⁊ Chayphā ſacerdotes p̄mū ducit: ⁊ poſtea Pilato ꝑ roma nis rectorē ſe gerēti p̄ſentat. Apud quē flagris imaniſſime cedit: cōſpuit/irris tur/accuſat ⁊ morte turpiſſima demū damnat. Dū hec gerūtur: Joānes Euan geliſta ipſi⁹ dilectus diſcipul⁹/doloris ipaciēs/eueſtigio Bethaniā verſus vbi virgo mater tanti ſceleris neſcia/cū maria magdalena ⁊ Martha ſororib⁹ La zari ſedebat/quātoti⁹ maturauit/rerū ordinē/flens ⁊ eiulās explodit. Illā quā Crucis miſteriū nō latuit/dolor iternus exedit: loco ſtatī mota mlīeribus ſa cris comitata i hieruſalē feſtinauit: ⁊ iter itinerīſ anguſtias/Joānē ſic aloquit. Care nepos/chriſtiq̄ Alumne/fili⁹ me⁹ iter tormēta/aīā adhuc agebat/an ne? dicito. vita viuet quoad erimuſ? libero loqutu obſecro fare. Inter lachrymas ⁊ ſuſpiria prolapſus Joānes qd̄ neſciebat/pia mēte ſpōdebat: vna ſic coloquēteſ ſimul ⁊ flētes ad olīueti Mōtē puenere. Deinde valle Joſaphath emēſa/ciuita tem hieroſolimoꝝ igrediunt/i cui⁹ igreſſu/numeroſā populoꝝ mltitudinē of fenderūt que ad mōtē Caluarie(vbi chriſtus crucifigēdus erat)pergebat: hāc p̄uenire pia mater nequiuit. Sed gradatī iens/ad locū quendā/vbi chriſtus erat trāſiturus tandē peruenit. Qui vt magis ludibrio eſſet/ Trunco arboris/ quē Crucē dixere maiores/onuſtus erat. Cuius plane pondere p̄ſſus/vt ad lo cum vbi Maria mater erat/ſe recepit/mox in terra laſſus cecidit. Diſtabat eteīm ipſe ieſus ab illa ſua p̄ori forma: atq̄ ei⁹ ſpecies adō ſic i mutata erat: vt nec ipſi

genitrici ſue prio aſpectu cognitꝰ extiterit:vt aūt locū aliquātiſp altiorē Maria
mater aſcēdit filiuꝫ cognoſcēs/expauit/ac q̄i exaiata remāſit. Quis inges hanc
glorioſiſſimā matrē ad terrā ꝓſtrauit? Que eiꝰ lamētatiōis cā/aut qs tāti vlu-
latus finis/amor filij an diſidētia? vtrūqꝫ ipo docēte/nōne didicerat? Quid er-
go flebat/qd ocellos madidebat/quid tm̄ gemebat/ qd tāta ſuſpiria ducebat?
An nō videbat oiuꝫ aſtātiuꝫ oculos in ſe vna cōiectoſ eſſe:vt qd illa faciebat/ ⁊
ipis facere liceret? Nō ne flendo tēpꝰ terrebat/ ⁊ de diuina bonitate diffidere ſe
demōſtrabat? Cui ipa marie cōfidere videbat/cui n̄ latuere diuina miſteria.vꝫ
Incarnatiōis/paſſiōis reſurrectōis/ ⁊ glorificatiōis? ymo letari ⁊ gaudere d̄bue
rat/qr eiꝰ filij mors futura ipſiꝰ glorificatio eſſet. Sed ipiꝰ fletꝰ vtiqꝫ modeſtiſſi
mus fuit/ ⁊ charitate nō diffidentia plenꝰ. Hoc itaqꝫ loci vbi virgo colapſa eſt/
edificatuꝫ eſt ſacelluꝫ:quod antiquitus ꝓphanū ſctē Marie de Spaſmo appel-
latuꝫ eſt. Paulo poſt vt ad ſe rediijt btiſſima mater:ſic ore locuta ē. O diuina
⁊ iclita ſpecies:o mūdi ſpes vnica/hic abijens/cui matrē ſolādā relinqs? Hec
ne paſſi laboris digna merces? hoc iſtitutiōis diuine ꝑmiū? nec aliud certe iu-
deuꝫ ingratū dare decuit:qui pri rebellis ſemp fuit:nec fidus erit. Sic collo-
quētes ⁊ lachrymas dātes viā gradiebant. Et qd itineris erat reſidui/magno
labore emēſi ad mōteꝫ caluarie tādeꝫ applicuere. In quo Ieſus xp̄s nude hu-
mo ꝓſtratꝰ/nudus cruci cōclauatus ē: ⁊ a terra i altuꝫ eleuatꝰ:quo ſpectaculū
illud miſerāduꝫ/igrati iudeoꝝ oculi cernere poſſent. Quod cū virgo mater vi
diſſet/haud paſſa ē/ſꝫ dolore afflicta/vt mortua relicta ē. Circūſtabāt mulieres:
que pro virili/nimiū afflictā cōſolabant. Sꝫ virgo nihil i altū oculos tendēs/
magis magiſqꝫ cruciabat. Inde vt potuit cruci propior facta:ſic ora larauit. O
caput glorioſuꝫ:qua corona te redimituꝫ video? O manꝰ/quaꝝ opus/ſunt ter-
ra/pōtbus/ ⁊ ethera/qd nūc tenetis? O pedes pacē orbi ⁊ peccatoribꝰ veniā pō
tātes/quid nūc calcatis? O filij Trinitatis medius/modo latronū ſociꝰ:o crux
rogāti te prebe liberalē/ pauliſp te flecte/ quo ſacros filij mei pedes eroſculari
valeā:redde obſecro virgini/virginē filiuꝫ. En dies ille nec fallor adeſt/de quo
duduꝫ Symeon ſctūs ꝑfatus ē:quū dixit. Et tuā aiam doloris gladius tranſi-
bit. Dolor iſte/equidē oīa ſupat/cor diuidit/aiaꝫ ſepat/ ⁊ corpus totū diſſoluit.
Inter hec diuina virtus i cruce pēdenſ/q̄ meſtitudine cōſumptos deſerit nūq̄ꝫ/
matrē pie reſperit:cui ⁊ humili voce ait. Mulier ecce filiꝰ tuus (Ioāne oculo de
ſignato) deinde ipi. Ecce mater tua. Jam iā vires deſierāt/ ⁊ corpuſ exāgue reſol
uebat:quū dixit. Sicio. O crudelis:quid ē hoc ſitire/niſi ſalutē tuaꝫ appetere?
Acetuꝫ aderat cuꝫ felle mixtuꝫ/quod potui eidē datuꝫ eſt. Ille ille eſt iudee i
grate/qui te tanto tēpore Mana pauit:ſiciēti ⁊ ſemel petēti/hoc potu ſitim leua
ſti? Crede vati:nō erit inultuꝫ/ꝙ impie egiſti. Si Cayn ſemp vagari datuꝫ ē:ꝙ
frēm occiderit:quid tibi futuruꝫ ſit:ꝙ oiuꝫ Saluatoreꝫ/de terra ſubſtuliſti co
gita. Viderat autē btiſſima mater anteq̄ꝫ cruci appropinquaret filij genitalia i
deriſuꝫ detecta/cuiꝰ rubore ꝑmota/iecit quoddā velamē ad ipſos ipuroſ ſatel
lites/qui circa crucē aderant:eiꝰ mortem expectātes: rogauitqꝫ/vt partes illas
viſu ihoneſtas/ſaltem illo velamine tegerēt:qd vix tandē ab ipis ipijs ipetrare
potuit. Ut autē potuꝫ chriſtus eiꝰ filius libauit/viua ⁊ alta voce clamauit. Pa
ter ſpiritum meum tibi comendo/ ⁊ in hec verba exalauit. Cuius quideꝫ morte
adeo exanimata eſt beatiſſima mater/ vt mox in terram moritura caderet: atqꝫ

Sācta ma/rie de ſpaſ/mo:quare nomen ac/cepit.

ibidē aliquādiu īcluſo ſpū ip̄o/imobilis permanſit. Veruꝫ vbi multis mulie-
ribus ⁊ viris circū ip̄aꝫ aſſiſtētibꝰ ⁊ ꝯſolātibꝰ reuiuiſcere cepit/lamētabiles vo
ces aduerſus ip̄os iudeos habuit. Crucē deide cóplectēs/ oēs ſuas cōmemo-
rabat miſerias. Nec moꝛa/⁊ terra penitudinis ſigna dedere. Ex aſtātibꝰ miles
qdaꝫ lōginꝰ noīe/eueſtigio latus eiꝰ lācea aperuit/ ex quo ſanguis ⁊ aqua ema
narūt: qua pp ⁊ Marie doloꝛ magis magiſqꝫ renouatꝰ ē. At moꝛtuuꝫ xp̄m tur-
ba vidit/diſceſſit: ⁊ ꝟginē matrē mlͥeribꝰ comitatā/reliqt. Interea a pilato coꝛ-
pus Jeſu qdā nobilis decurio/cui nomē Joſeph a Barimathia petijt/vt eum ſe
pulcro traderet Quod cū ip̄etraſſet de cruce depoſuit: ⁊ palpādū matri p̄buit.
Quod cū ītuita fuiſſꝫ/iqt. Es ne ille benedictꝰ fructꝰ vētris mei/de quo Ange-
lus p̄dixerat. Aue gr̄a plena: Quomodo gr̄a plena/q̄ oī amaritudine cōſūpta
ſuꝫ. Dn̄s tecū: quomodo mecū/q ſine me eſt: Poſtq̄ꝫ ſacratiſſimo coꝛpoꝛi ali-
quādiu parentatū ē: a Joſeph ablatuꝫ/reuerēter humatū ē. Quo facto/Betha
niam cū comitibꝰ reuerſa eſt virgo mater/fideꝩ plena. Id aūt ꝟgineum ſepul-
chꝛuꝫ nouuꝫ erat/ī quo nūdum quiſq̄ꝫ poſitꝰ fuerat/haud lōge ab eodē loco cō
ſtitutū erat. Cuius antrū totuꝫ pꝛecioſiſſimis vnguētis/ ipſi Joſeph ⁊ Nicode
mus nobiliſſimi potētiſſimiqꝫ viri/diliniuere atqꝫ odoꝛibꝰ ībuere: quod ī me-
moꝛiā tāte paſſionis ⁊ moꝛtis eiꝰ filij dn̄i nr̄i/adhuc extare videmus. At btiſ-
ſima ꝟgo domi reuerſa crebꝛo aīaduertēs/q̄ ſepiꝰ eiꝰ filiꝰ p̄dixerat/vꝫ turpiſſi-
mā moꝛtē/deide reſurrectionē ī die tertia affuturā/ vſqꝫ ad ip̄aꝫ diē/ī cōtempla
tiōe tātoꝝ miſterioꝝ oī cū fide pmāſit/nec vnq̄ꝫ e domo diſceſſit. Quod cūꝫ ita
vti p̄dixerat/eueniſſꝫ: p̄mūꝫ (vt decuit) ea cūꝫ claritate/q̄ eius gloꝛiā decebat ip̄ꝫ
diuinā ⁊ inēnarabili maieſtate fulgēteꝫ vidit/⁊ adoꝛauit/ ac mltis cōplexibus
ac ſuauiſſimis ꝟbis/ip̄m ē allocuta. Tādeꝫ cū ſerio ītellexiſſet/quo oꝛdine mū
dus redēptus fuiſſet: ꝙ qꝫ Infernus ſpoliatꝰ ab ipſo accepiſſet/ innenarabili le
Quartum gaudium.
ticia perfuſa/ſūmuꝫ gaudiuꝫ pcepit: quod quartū ip̄i gloꝛioſiſſimo ꝟgini aſcri
bit. ¶ Ab ipſa deinde diſcedēs dn̄s ⁊ ſaluatoꝛ nr̄/alijs etiā mulieribꝰ ⁊ diſci-
pulis ſuis p̄uatiꝫ ac ī comūi/ſe gloꝛioſiſſimū pſepe ⁊ ſepiꝰ (vt ſacra euāgelij na
rat hiſtoꝛia) oñdit: nec ſemel tātū/ip̄i gl'ioſiſſime matri/ſed oī die p q̄draginta
dies ſe oñdiſſe pie arbitrādū ē. ¶ Poſt q̄dragitavo ab eiuſdeꝫ reſurrectionē
dies cū multa ip̄e gloꝛioſus Jeſus pijētiſſimā eiꝰ ꝟgineꝫ matrē ac ſuos diſci-
pulos docuiſſet monimēta ſui/demū ī Olyueti mōte ꝯſiſtēs/btiſſima matre cū
alijs ſctiſſimis mulieribꝰ cūctiſqꝫ eiꝰ apoſtolis ⁊ diſcipulis p̄ſentibꝰ atqꝫ cer-
nētibꝰ/ ꝑꝑia ꝟtute Celuꝫ mirabilr̄ aſcēdit ⁊ nubes lucida (vt ſacra Actuum
Apoſtoloꝝ habet hiſtoꝛia) ab oculiſ eoꝝ abſtulit ⁊ ſuſcepit. Vnō ⁊ ī huiꝰ facti
memoꝛiā/pedis ſui recti veſtigiū/eo ī loco/ī marmoꝛeo lapide reliqt: qd in ho-
diernū vſqꝫ diē/maria cū reuerētia/ab oibꝰ cōſpicir̄: Quo qdeꝫ facto ⁊ aſpectu/
Quintum beatiſſime virginiſ gaudium.
gl'ioſiſſima mater/qntuꝫ ſuſcepit gaudiū. Exindeqꝫ vna cū diſcipulis ⁊ mulie-
ribꝰ oibꝰ deſcēdēs/ī domuꝫ illaꝫ venit ī qua ip̄e Jeſus filiꝰ cuꝫ diſcipulis ſuis
paſchalē cenā celebꝛauerat. Domꝰ aūt ipſa iā chꝛiſti Jeſu ⁊ diſcipuloꝝ eiꝰ tota
facta fuerat. Nā ipſe dn̄s domuſ vir vtiqꝫ inſignis atqꝫ bonꝰ/quū ex parte xp̄i
Jeſu/ab apoſtolis accepiſſet/ꝙ ibidem ipſe Magiſter Jeſus chꝛiſtus/ ſuuꝫ paſ
cha celebꝛaturuſ eſſꝫ igenti leticia/pbenigne ⁊ comiter retulit: vnde ⁊ moꝛ hyl
lari admodum vultu/En inquit/que ad paſcha veſtruꝫ congruunt ſplendide
pꝛeparata/vaſa vꝫ egregia: epule magnifice/odoꝛamenta/ ⁊ alia multa quecūqꝫ

neceſſaria vos igr̄ veſtrū paſcha rituſq̧ explete: Deiceps ↄſtitui vt ipſa Dom⁹ tota ſit p̄tātis vr̄e/agite ꝺ ipſa vt lubet Sūt q dicāt apparatū hūc regalē fuiſſe/ Herodi dicatuꝫ: a gallilea ī Hyroſolumā ad iudeoꝝ ſolēnitatē venturo/ea ſtrata magnifica p̄parata: Catinuſq̧ ille quo nullus ī mūdo lapis p̄cioſioꝛ ī uenit/quo genuēſes ſe ſe feliciores eē gloriant oībus populis/ī quo Agn⁹ paſchalis repoſitus fuerat: creditus ē: Eo eqdē genuēſes ipſi nihil p̄tioſius nihil q̧ clari⁹ hn̄t. Jn ea itaq̧ Domo quū decē dieſ btīſſima ꝟgo vna cū ipſis oīb⁹ ī ↄtinua orone pſtitiſſent/ decio die/ſpūs ſāctus ſupra cūctoꝝ capita ī linguis igneis deſcēdit. ꝑ quo tā ipſa q̄ȝ ceteri repēte oiuꝫ ſciaꝝ ⁊ linguaꝝ itelligētiā pcepere: ꝑ q̄ eis nulla gēs extranea/nec nulla ligua barbarica inacceſſa videretur ⁊ iuia: Diſceſſuri/itaq̧ ab iuicē apoſtoli ⁊ ceteri oēs/de ↄſilio btīſſime dei genitricis ipius/normā ſibi p̄us future p̄dicationis ī ↄmune ↄſtituerūt. ne forte alii poſtmodū abducti/diuerſū aliqd his q̄ ad fidē ei⁹ filij dn̄i nr̄i ieſu xp̄i imitebant exponerēt Oēs igit vna cū btīſſima Matre ī vno poſiti: etiā ſpū ſctō rēpleti: breue/p̄dicationis inditiū ī vnum ↄferēdo: qꝺ vnus quiſq̧ ſentiebat cō poſuerūt. atq̧ hāc credētibus dandā eſſe regulā ſtatuerūt Quā Symbolum multis ex cauſis ⁊ qdem iuſtiſſimis appellari voluerūt. Nā Symbolū grece/ inditiū a nobis ⁊ collatio dici pōt: hoc eſt qꝺ plures in vnū ↄferunt. Jd enim btīſſima virgo/his ſermonibus facere ↄſuluit. in vnū ↄferēdo/qꝺ vnus quiſq̧ duodeciꝫ apoſtoloꝝ/ſenſiſſet. Inditiū autē vel ſignū/iccirco dicit. Quia p̄uidebat multos īſurgere hereticos: q ſimularēt ſe eſſe chriſti apoſtolos: noianteſ q dē chriſtum/ſed nō integris traditionū huiuſmodi lineis nuntiarēt. Et idcirco hoc ſignū ponere iuſſit. ꝑ qꝺ agnoſceret/his q chriſtū eius filiū veꝝ vtiq̧ dei filiū/ꝟe ſm̄ has apoſtolicas regulas p̄dicaret. Diſceſſuri igr̄ ad p̄dicādū iſtꝺ vnāimitatē ⁊ ꝟe fideꝝ ſymbolū apl̄i a btīſſīa ꝟgīe ꝺi gēitrice bn̄dictōe acceꝑta/vnuſqſq̧ cū gaudio/repleti ſpū ſcō/ad loca iter ſe ſe diuiſſa acceſſit. Que res ſextū gaudiū btīſſie ꝟgini fuit. cū ipa ꝺnuo cū ipis diſcipulis ſpū ſcō īple ta/hec oīa ↄſpexiſſet mirabilia: Jnde poſtmodū ꝺſcēdēs/ī domū Joānis apoſtoli/Symoniſq̧ Juſti diuertit: ⁊ mō in hāc/mō ī alterius hoſpitabat domū:

¶ Expletis ꝟo oībus: q̄ de chriſto ab Angelis fuerāt p̄dicata a/ꝑphetis multifarie multiſq̧ modis p̄ſignata/diuiniſq̧ oraculis ꝺclarata: ꝟtutib⁹ quoq̧ exhibita: ⁊ q̄ hūanitatis ſūt oſtēſa p̄ſagijs/ipa ꝟgo cū imēſo cruciaret amore/ac ꝺſiderio plurīo eſtuaret/iugiter cūcta reuoluere cepit. Que vꝫ. audierat/viderat/⁊ cognouerat nec qſq̧ vnq̄ȝ excogitare poſſet: quāto indeſinēter/ cremaret ardore pii amoris: ⁊ quātis moueret repleta ſpū ſcō ſecretoꝝ celeſtiū icitamētis. Quia etſi diligebat chriſtū ex toto/corde/⁊ ex tota aīa/⁊ ex tota ꝟtute ſua: nouis tn̄ quottidie iſlamabat p̄ntia abſens deſiderioꝝ affectib⁹: tāto ſiqdem validi⁹. quāto diuinis illuſtrabat itus viſitatiōib⁹: quā totā repleuerat ſpūs ſācti gr̄a totā icēderat diuinus amor: ita vt ī ea nihil eēt mūdan⁹ qꝺ violaret affectus. ſꝫ ardor ↄtinuus/⁊ ebrietas ꝓfuſi amoris: Nā etſi: xp̄us ē ab oībus amādus/ex toto corde/⁊ ex tota ꝟtute querēdus/marie tn̄ ab ea ardētius/cuius ⁊ dn̄s: ⁊ filius dilectiſſimus erat: vn̄ ⁊ ꝑ nimio ardore ī loco quo ſepult⁹ fuerat ſepius hitauit. q̄tenus ibidē piis paſceret/iternus amor obtutib⁹: Sic nāq̧ locus medius erat hic inde ↄſtitutus. vt adire poſſet/aſcēſionis eius ve

Notā de catino genu/enſium

Symbolum qd ſignificat

Sextuꝫ gaudium

ſtigia/⁊ locū ſepulture ac reſurrectiōis eiuſdē: ſeu oīa i qbus filiꝰ paſſus fue-
rat loca iuiſcere. Nō ꝙ iā viuentē q̄reret cū mortuis/ſꝫ ſuis ꝯſolaret aſpecti-
bus: Hoc qppe hēt ipaciēs amor/vt quē deſyderat/ſemp ſe iuenire credat vñ
ēt btā virgo/q̄uis iā in ſpū eēt. tñ dū in carne viuebat/carneis mouebaṫ ſenſi
bus: Et iō pſepe p̄dictoꝝ locoꝝ/recreabaṫ viſitatiōibus: ⁊ quē genuerat cor-
pore/mētis ꝯplectabaṫ amplexibꝰ: Deniqꝫ amor chriſti deſideriū ſibi pariebat
deſiderio ꝟo gliſcēs/q̄ſi nouis iugiter rapiebaṫ ardoribꝰ: in tm̄/vt nō ſolū oīa/
ſed ēt ſe ipam trāſcenderit: qꝛ oīno amor ipatiens/qđ amat/nō pōt nō videre:
Hoc itaqꝫ mō btiſſima ꝟgo ſexdeci annos cū hitu ſemp funebri ⁊ fuſco tāq̄ꝫ
ꝑegrina ſtetit: Eius aūt veſtimēta huiuſmodi q̄ ꝑ filij morte iduerat: adeo ſēp
redolebāt/vt nihil ſuauius vnq̄ꝫ qs adorauerit. ſꝫ nec vnq̄ꝫ vel colorē/vel vllā
attritionē ſint paſſa: Atqꝫ ita btiſſima ꝟgo ad annos tres ⁊ ſexagita etatis/in
oī vite ꝑfectione ⁊ miraculoꝝ glīa ꝑuenit. Quo i tp̄e cū ipſius filio/⁊ dño nr̄o
ieſu xp̄o placuiſſet/ipſā ad ſe euocare/⁊ ex huius caliginoſi ſeculi tenebris/ad
gloriā ſuā celeſtē eā traducere: cū ſatis exiſtiaret ipā m i fidei eiꝰ teſtimoniū i
ter hoīes ꝑmāſiſſe: Eidē Angelū ſuū trāſmiſit vꝫ: gabrielē cū viridi palma ꝑ-
fulgidū q ipſi ſāctiſſime virgini poſt triduū mortis dormitionē denūciaret.
atqꝫ ipſius i celū aſſumptionē certificaret. Qui cū ipam i Symōis iuſti do-
mū orātē ꝯperiſſet. Ea ex more ꝑus ſalutata dicēdo: Aue maria gr̄a plēa: adie
cit. Dñs nr̄ ieſus chriſtꝰ filius tuꝰ/me hac cū palma/ad te matrē ſuā dilectiſſi
mā trāſmitit: vt tuā mortē adeſſe ꝓpinquā annūtiem: vꝫ poſt tres dies affutu
rā. Et i fidey huiꝰ ſignū/hāc palmā folijs virētē ad te dono miſit. Exaltaberis
eteni ſup choros Angeloꝝ oīuꝫ mr̄qꝫ oīuꝫ viuētiū/⁊ mortuoꝝ đ cetero vocabe
riſ ac te btiſſimā/atqꝫ nimiū felicē dicēt oīs generatōes. Quibꝰ expletis/palmā
pulcherimā ipſi reuerēter ꝯtradidit. Cui btiſſima ꝟgo/poſt gratias exhibitaſ
reſpōdit: ſe ꝑ oīa ad iuſſa filij ſui capeſſēda p̄paratā eē/verū magnoꝑe optare/
atqꝫ id ab ipſo deo filio ſuo humiliter expoſtulabat/dignareṫ eidē i hoc obtē-
ꝑare q̄tenus ipſius Diſcipuli oīs ſue dormitioni pñtes adeſſe ꝯcederet quū ⁊
ipſa ea i hora hūani generis hoſtē expaueſcere affirmaret: Cui ꝑ hūane reſpō-
dit Angelꝰ: Nō ſolū tibi Cariſſime gēitrici aderūt diſcipuli oēs/ſꝫ ⁊ ipē Jeſus
filiꝰ tuꝰ cū oībus Angeloꝝ choris pñtes aderūt: Quibꝰ dictiſ eueſtigio Ange
lus feſtiuꝰ ab ea diſceſſit. Hoc itaqꝫ nūtio accepto btiſſia ꝟgo mortē ſuā ꝓpi
quā iprimis oībꝰ domeſticis ⁊ affinibꝰ ſuis nūciās/palmā pulcherimā i hu-
iuſmōi ſignū ac ſue illibate ꝑpetueqꝫ ꝟginitaṫ ⁊ fidey oñdit. deide ceteris no
tiſ ⁊ ꝯtribuliſ id inoteſceṙ voluit: Atqꝫ ita die tertia ſe ipſā tāq̄ꝫ ad Spōſū ſuū
eternū itura/ſuis veſtimētis decēter ⁊ mirifice ꝯpoſuit. Quom ꝟo iā ipa mortꝭ
hora adeſſet ꝓpinq̄: Ecce illico igēti quodā miraculo: diſcipli affueṙ oēs: Qui
bus btiſſia ꝟgo (poſt igētes gr̄aſ đo relatas) retulit q̄ đ ꝓpiqua ipiꝰ morte ab
Angelo accꝑat. verūtñ ipſa ꝑmū nō minꝰ obſtupuit đ eoꝝ aduētu/q̄ꝫ poſtea le
tata ē. ꝙ eidē euēiſſet/ꝙ optauerat rogaueratqꝫ. Ex qbꝰ maximū ſibi gaudiū
afferebaṫ. tot diſcipulos ītueri. cū qbꝰ ēt ipſa viuēdi felicitatē maximā ꝯpara
uerat. Poſtq̄ꝫ āt ſcti Apl̄i aduētū ſuū admiratōe dignū aiaduertiſſēt. pluriaſ
gr̄as deo/⁊ ipſi btiſſie ꝟgini egerūt: ꝙ pñtibꝰ ipis diē ſuū obire elegiſſet: Pau
lulū ꝟo cū eiſdē ſctis apl̄is imorata/paululūqꝫ laudibꝰ p̄ſtiꝫ/auditiſqꝫ geſſeṙ

ipſi ſupra lectulū q̄ſi dormitura aſſendit. vbi i meditatiōe rez celeſtiū cū ꝯſi ſteret/ecce oēs Angeloz chori cū Jeſu xp̄o ei⁹ filio i ennarabili ſplēdore/ad eā deſcēderē/quos cū vidiſſet igēti gaudio moꝝ repleta ē. Tūc dn̄s ip̄e ieſus xp̄s totus feſtiu⁹/ad eādē ꝯuerſus/clara voce ſerio dixit. Ueni d libāo Mr̄ veni/veni inq̄ʒ ad celeſtē gloriā tibi a p̄re meo p̄paratā atq̄ʒ decretā: Ubi ꝛ coroā ꝑpetua ac gaudio icredibili ꝛ ſēpiterno ꝺcoraberis atq̄ʒ frueberis. Ipſa q̄ppe v̄ba Jeſu xp̄o ꝓſequēte/ꝛ ipſa ocl'os cladēs/pua occaſōe tpi adhibita/aīaʒ ſctiſſimā ipi do filio ei⁹ ieſu xp̄o r̄ddidit imaculatā: quā diuinis māib⁹ ip̄e ieſus ſuſcipiens/mādauit ap̄lis ſuiſ/Ut ſctiſſimū Corp⁹/i valle Joſaphath ſepellirēt ip̄mq̄ʒ ad triduū vſq̄ʒ oī adhibita cuſtodia obſeruarēt q̄m̄ ip̄m oīno reſuſcitare ꝺcernebat atq̄ʒ glorificatū/i Celū afferre volebat Ad eā itaq̄ʒ dn̄ſ ieſuſ xp̄s tāta cū gloria/ꝛ iennarabili ſplēdore: nec nō ꝛ cātuū i cōprehēſibilis melodie aduēit. Ut ꝛ apoſtoloz ſctiſſimū Colegiū/ceteriq̄ʒ oēs/q eiuſdē v̄ginis lecto aſtabāt/p̄nimio gaudio/ex celeſti illa ſuauitate atq̄ʒ iocūditate/i ſuauiſſimā: ymo pene diuinā Eſtaſim ꝯuerterent. Deide haud multo poſt i ſe reuerſi: ſubito ꝯſpiciunt glorioſiſſimā/itemeratāq̄ʒ dei matrē v̄ginē Mariā: hūanis iā exceſſiſſe reb⁹. Et nihilomin⁹ cūctis videbat̄ ſomnū carpe ſuauiſſimū: Quod tam etſi emortua qeſceret/attn̄ erat facie cādidiſſima/labijſq̄ʒ decētiſſime: ſicut roſe purpureis. Dū v̄o Ap̄li oēs ꝛ ceteri q ſctiſſimo funeri aſtabāt. miraculi iſoliti ſpecieʒ ꝯcernētes: extēplo iterrā hūiliter p̄ſtrati btiſſimū Corp⁹ adorarunt/ꝛ lachrymis ac ſctis gemitib⁹ quo magis poterāt exeqis obſecūdabāt ¶ Tūc Symō petrus/q iter Apoſtolos/ꝛ auctoritate ꝛ vocis magnitudie oēs an̄ibat: huiuſmodi p̄coniū d ip̄a glorioſiſſima di gēitrice oīumq̄ʒ xp̄i diſcipuloz parēte Maria i oronis modū diuulgare cepit: dicēs: Uos oēs q aſtatiſ dilectiſſimi ꝯdiſcipuli ip̄rimis hortor ac comoneo/vt vnanimiter i ſchola mag̃ri ꝛ dn̄i n̄ri ieſu xp̄i p̄maneatis/donec ꝛ ip̄i igaudia eterne btitudinis itrare poſſit̄/quo btiſſia mr̄ n̄ra v̄go hodie tā feliciter itroyuit/alternātib⁹ hymnidicis Angeloz choris/itra paſcua. vʒ eterne viriditatis. Ubi ē dulcis ſolēnitas Angeloz ac ſupnoz Ciuiū. Hodie dilectiſſimi mei glorioſiſſima mr̄ n̄ra celoſ aſcēdit rogo nolite triſtari ſʒ gaudete: q2 ieffabiliter ſublimata/cū eius filio mag̃roq̄ʒ n̄ro ieſu xp̄o ieternū ē regnatura: Regina n̄ra ymo totius iā mūdi/hodie de terris ꝛ d hoc p̄nti ſeculo nequā erepta ē. Jccirco dico gaudete: q2 iā iā de ſua imarceſſibili gl'ia ſecura/ad Celi cū filio ſuo dilectiſſimo ꝓuenit palatiū: Exultare iquaʒ atq̄ʒ gaudete/ꝛ oīs oīno letet̄ orbis/q nobis eius iteruenie̅tib⁹ merit̄ ſalus magis ac magis augebit̄: Jccirco dilectiſſimi oēs letemur ꝛ laudem⁹ eā: q2 ſi deū ꝓphetico ore i ſctis ei⁹ laudare iubemur/m'lto magis/i hac feliciſſima fauſtaq̄ʒ dormitiōe btiſſime matris ip̄ius atq̄ʒ n̄re oʒ nos lachrymas ip̄rimis deponere/ac cū ſuauiſſimis cāticis diligētiſſime eā extollere/atq̄ʒ dignis iubilare p̄conijs. Ex quo cariſſimi ac p̄ſtātiſſimi p̄res ceteriq̄ʒ oēs vos magnope ꝺp̄recor/quāuis nec n̄ra ſctitaſ vl' facūdia ſuppeditet/vt ip̄aʒ dei ac dn̄i n̄ri ieſu xp̄i matrē digne laudare queam⁹: q̄m̄ qcq̄d hūanis dici pōt v̄bis/min⁹ ſit a laude ip̄ius. q2 vt oculis videre potuiſtis/diuinis ꝛ angelicis ē excellētiuſ laudata ꝛ p̄dicata p̄conijſ ab. Angelo vʒ. pluries venerabilit̄ ꝛ offitioſiſſime ſalutata/a ꝓphetis p̄nūciata/a ſctis patriarchis figuris ꝛ enigmatib⁹ p̄ſignata/atq̄ʒ ēt a no

Oratio ſume bris bti petri apoſtoli

bis idignis Apl'is oibus vbiqꝫ terraꝝ iá exhibita ⁊ móſtrata: Hác tñ quátuꝫ in nobis fas eſt: ꝑ modulo paruitatis nr̄e veneremur: ac qbus poſſumus laudibus ꝓſequamur: Quia vt liqdo aiaduertere ⁊ videre poſſumus: Dedit celis gloriam terris pacem/ gētibus: ymo vniuerſo mūdo refulſit fidem: finemqꝫ vitijs: ⁊ vite ordinē ac optimis moribus diſciplinā: Que cū i carne ꝑter carnē viueret: tota i ſe grē plenitudo ſimul ifudit: Et q̄ꝫq̄ ad huiuſmodi laudes idoneū minime me aiaduertā nec qđ ſentio explere queā: votis tñ oibus ab eiuſdē laudibus nō ceſſabo: Et ꝑpea qꝛ Iter ſalutis cuiuſcūqꝫ i laudibus ipzimiſ cōſiſtit ſaluatoris: hortor vos: ac i dn̄o Jeſu cōmoneo: in hac p̄ntis dieꝝ (vt ita loquar) ſolēnitate a laudibus tāte virginis nolite ceſſare: Ipſam qdem virginē deus ꝟginitatis ⁊ caſtitatis amator: iđ elegit: vt ipſa nobis quoqꝫ eēt caſtitatis exemplū: que ſemꝑ quoaduixit: qua ſe in ſpeculo refulſit oīs forma virtutis: Habuimus inqt i ea magiſteria oīs ꝓbitatis expreſſa. Quid primuꝫ eligere/ q d ve reſpuere: quidqꝫ ſeq debeamus: Prima eius virtus fuit oium virtutū fundamētū ⁊ cuſtos humilitas ipſa de q̄ gloriabat mater nr̄a: Quia reſperit inqt humilitatē ancille ſue: ecce eni ex hoc btām me dicēt oēs generationes: Ergo ꝑmiū diſcēdi icitamentū/ nobilitas ē magiſtri: Deinde merces laboris/ optimi fructus btitudinis: Et iđ cariſſimi mei ſi talis ac tanta mr̄ vobis vnq̄ꝫ placuit: placeat ⁊ ꝟtutis opus: cuius vita exēplū ē diſciplina cuiꝰ moreſ decetero erūt optīa Inſtituta eccleſiaꝝ: q̄ cūctos p̄cellit/ ⁊ ſupeminet vniuerſis Ea pp qcunqꝫ nr̄m/ ſibi ab ea optat aliqđ auxiliū: oꝫ imitari exēplū: Et iccirco cariſſimi mei maiorē imodū rogo nolite ꝯtriſtari nec turbet cor vr̄m/ ſed vna gaudeamus/ gaudeamꝰ inquā: qꝛ nobis via nūc celoꝝ ē patefacta. Quod lꝫ de hoc mūdo ſcimus/ fauēte tñ deo ⁊ dn̄o nr̄o Jeſu xp̄o/ iā amplius i hoc mundo ſumus: qꝛ etſi ſeculū aliquādo nos hr̄e meruit. tenere tñ oino nō potuit: Btā igit mr̄ dn̄i nr̄i Maria deiceps/ nō ſolū a nobis filijs ſuis/ ſed ab oibus gētibꝰ pp ipſius igētes ꝟtutes ⁊ crebra miracula lōge lateqꝫ p̄dicabit: ⁊ cūtis q ſecuti fuerit tāte ꝟginis exemplū tādē celeſtis btitudo idubitato cōdonabit: Qꝛ ſola ē q̄ poſt deū oēs in ꝟtute ꝯfirmabit: ſuis quoqꝫ q eidē ſe ꝯmēdauerit meritis atqꝫ p̄cibus idubitato auxiliabit. Sup excellunt nēpe vniuerſa inqt diuus apoſtolus petrꝰ q̄ de illa nobis dicta ſūt. qꝛ diuina atqꝫ ieffabilia ſūt q̄ dū ex ſe carne factū: ipa btiſſima ⁊ glorioſiſſima ꝟgo genuerit: Hic igit Cariſſimi oēs/ quecūqꝫ q̄rimus oia affatim ſūt. In illa poſt deuꝫ dirigamꝰ mentem nr̄am: vt cū xp̄s eiꝰ filius infine ſeculoꝝ apparuerit. cū ipſo ⁊ nos appareamꝰ ingloria: Amen: Aderāt āt ad eiꝰ exeqas famulaturi ſctī angeli/ cū vniuerſa Celoꝝ Curia/ q feſtiua ſpopōdebant obſeqa/ Nec miꝝ (vt diuus inqt Hieronymus) qꝛ honor maternꝰ eius erat/ q ex ea natus eſt. quē oīs celoꝝ ordo venerat ⁊ ipſe filius aderat ſup ſe eleuatꝰ: cū p̄re inſede maieſtatis dn̄i: vt ipſius ſctiſſimā aiam/ ꝑmum vſqꝫ ad Thronū maieſtatis dei: cū hymnis ⁊ laudibꝰ afferēt: Vñ mox ſuauiſſimuſ odor nō niſi paradiſi tantꝰ emanauit. vt ex eo ſctē mulieres q̄ aderāt excitate/ i piientiſſimū plāctū oēs ꝓrūperent: Maxima deide veneratiōe ſe ſe ad ꝯponendū ſctiſſimū corpꝰ/ i loculoqꝫ collocādū ornatiſſime/ quo magis poterāt ſtudio ⁊ deuotiōe accinxerūt. Sicqꝫ demū decētiſſime i eodē collocatū. ſimul ſctē Mulieres ⁊ apoſtoloꝝ atqꝫ alioꝝ plurimoꝝ chorus

Joãne Euãgeliſta a btõ petro(cũ palma diuinitus miſſa)p̃miſſo comitãtibus
ſctis Angelis delecti Juuenes feretrũ ſubiere/ſicq; pompa q̃ſi celeſti ad ſepul
chrũ detullerũt Añ quã ſcti illi apl'i ⁊ alij nõnulli cõcine iſpalmis ⁊ hymnis
cãtantes/adeo mirabili modulatiõe/vt ex reſonãtia ſuoꝝ cãtuum ⁊ ſonoriſ iu
bilatiõe/vniuerſa ferme hieroſolimoꝝ Ciuitas i admiratione fuerit cõuerſa:At
q; plurimi vndiq; ad id ſpectaculũ cõfluerent.plurimi ꝟo iudeoꝝ iniq ⁊ peſti
lẽtes/aduertẽtes ac cognoſcẽtes:q corp⁹ illius.q̃ ieſuz xp̃m genuerat/q.ſ.ſe di
filiũ apud ſectatores ſuos effecerat efferereť:nõ minime turbati/magno cũ fu-
rore atq; inſania i ipſis irruere/vt corpori ſancto defũcte iniuriã iferrẽt: ipſos
quoq; apl'os ab exeqaꝝ offitio diſturbarent Cogitãtes apud ſemet ipſos/ac cõ
ſpirãtes atq; dicẽtes.Si hec p̃mittimus:futuꝝ ẽ vt ex ſecta hec/nobiſ maximũ
ſcãdalũ/⁊ nõ modica ruina ſuboriať Sicq; iter ſe adinuicẽ tumultuãtes/ma-
ximũ ſcyſma ⁊ grãdis cõfuſio ſurexit.Quod dũ ſic itra ſe ſe d̃bacharenť. Ecce
vnus ex eis ſacerdos ceteris audatior ⁊ inſolẽtior/quodã rabido furore incen
ſus/cucurrit/vt ſacrilegã manũ ſctõ feretro inijceret/vtq; eũ ꝓtinus ſubuerte-
ret.Qui dũ manũ locullo admouit/illico diuino iuditio/ipſa ei⁹ manuſ ifauſta
feretro adheſit:magno i eo qdem tormẽto ⁊ cruciatu illato:veꝝ ꝓtinus ad pe
nitẽtiã ex magnitudine facinoris cõuerſus/Apoſtoloꝝ auxiliũ iplorare ⁊ expe
tere cũ lachrymis cepit/vt ſui ipſius dignarenť miſereri:proq; ſe deũ depreca-
renť:Cui cũ ſcti apl'i dixiſſent ſi tue ſanitatis beneficiũ aſſeq poptas. Te vtiq;
oz credere/dñm nr̃m ieſum xp̃m veriſſime iprimis fore dei oĩpotẽtis filiũ.i vte
ro quoq; huius ꝟginis defũcte de ſpũ ſctõ icarnatũ/ex ea p̃terea natũ/ipſa ꝟgi
ne vtiq; p̃manẽte/aliter nullo pacto te nõ poſſe ſanitatis bñfitiũ aſſeq: At vbi
primũ dixit.Credo:ſimulq; Corpore ꝟginis adorato/cõfeſtiz p̃ſtinã ſanitatez
cõſecutus eſt. Ad ſuos deĩde iudeos reuerſus/⁊ miraculũ/⁊ reꝝ ordinẽ/ac di
ſcriminis cãm qd ei acciderat eiſdẽ ennarauit.oĩbuſq; ſuaſit/vt ⁊ ipſi quoq;i
dñm ieſum xp̃m oĩno credere vellẽt:atq; i ipſaz ſuã ſctiſſimã parẽtẽ ſemp vir
ginẽ illibatã Mariã:Quã obrẽ oĩs illa turba mox credidit. Apoſtoli ãt ſcti
ſſimi reliquiq; oẽs diſcipuli atq; mulieres/i vallẽ Joſaphath tãdẽ p̃uenĩẽtes/
admirãdũ illud atq; ſctiſſimũ Corp⁹/ibidẽ i monumẽto nouo venerabiliter ſe
pelliere:Ea q̃ppe vallis inter mõtẽ Syon/ac mõtẽ olíueti eſt poſita:vbi ⁊ poſt
modũ a fidelibus chriſticollis fabricata fuit Eccleſia/miro lapide vndiq; ta-
bulata: Poſtea ꝟo q̃z ſctiſſimũ corpus ſepulture/oĩ impenſo offitio(vt pote
matri ſaluatoris)apl'i dederũt ibidẽ circha mauſeoleũ p triduũ oꝛõni tm̃ iſiſtẽ
tes/reſurrectionẽ ei⁹ ſimul ⁊ aſſumptionẽ p̃ſtolabanť. Ubi ⁊ poſt triũ dierũ
ſpatiũ.venit iterato dñs nr̃ Jeſus xp̃s feſtiu⁹ totus cũ ſuis Agminibus Ange
loꝝ/⁊ maxia btõruz ſpirituũ põpa/itra nebulã chriſtalini coloris fulgẽtiſſimã
q̃ qdem totũ matris cohopuit monumẽtũ. Cui⁹ tãtus erat ſplendor/vt neq;
apl'oꝝ qdẽ/neq; ſãctaꝝ mulieꝝ acies/eã aliquo mõ ſuſtineř poſſet Tũc ip̃e dñſ
Jeſus d̃ monumẽto lapidẽ tollẽs/mr̃ez ſuã dulciſſimã ex mortuis reuocãs/ite
rũ ſctãm ei⁹ aiaz corpi adiũxit illãq; oĩno r̃ſuſcitauit.Eidẽq; hec ꝟba iocũdiſ
ſima dicẽs:vẽi regia celoꝝ ⁊ angeloꝝ/veni itemerata mr̃ mea veni colũba mea/
imaculata mea veni/iã eni hyems trãſijt ⁊ receſſit veni iquã poſſiderc regnuz
p̃ris mei/atq; imortali illa pfrui btitudie:Atq; cũ eẽt mľtis ⁊ maxis meritoꝝ

virtutibus dealbata/ac ſpūs ſcti munerībꝰ decorata:adijecit.Ueni de libano
ſpōſa dei veni coronaberis eteni:Ad hāc itaqꝫ vocē btiſſima ꝟgo mox ꝯſurre
xit ⁊ extēplo diuino Juſſu ſupꝛ choros angeloꝝ cū igēti pōpa atqꝫ triūpho/ qn
tadecia die auguſti/etatis ꝟo ſue tertio ⁊ ſexageſimo anno/ī corꝑe ⁊ aīa mira-
biliter ē aſſūpta:Quo qdē die/vniuerſi chriſticole eidē maximū ſacrificiū ⁊ ſo
lēnitatē tribuūt. Aſſumpta īquā fuit/vt iugiter videret ⁊ frueret/ſpecie ⁊ vultu
vnigeniti filij ſui ſaluatoris nr̄i/quē ſemꝑ amauerat/ac ex toto ſui cordis deſy
derio/ſemꝑ ꝯcupierat.Qđ ſi gaudiū ī celo ē de quolibet peccatore ꝯuerſo:mul
to magis putādū ꝓ tāte ꝟginis exaltatiōe atqꝫ gl'ia:ꝙ ī ſupnis icōparabilis
fiat exultatio atqꝫ tripudiū:Cuiꝰ nimiꝝ exultatio ⁊ feſtiuitas/oīum ſupnoꝝ Ci
uiū ē ēt gratulatio/ꝑſerti qꝛ ipſius celebritas ē/⁊ laus ⁊ fauor ſaluatoris: Om̄
qcqd ī ea geſtū fuit/totū eqdē puritas ⁊ ſimplicitas/totūqꝫ veritas ⁊ gr̄a/totū
deniqꝫ miſericordia ⁊ iuſticia/q̄ vtiqꝫ ī ea de celo ꝓſperit. Tātus nāqꝫ circha
huiuſmōi btiſſime ꝟginis Marie aſſūptionē fuit ordo/diſpoſitioqꝫ pulcheria
oīuꝫ vꝫ Celeſtiū ſpūum/ꝙ lingua hūana minie explicare poſſet.Ceſſere eidem
ī primis:celeſtes troni:Ceſere ptātes ꝟtuteſqꝫ btē:ceſere cherubin/ceſere ⁊ ſera
phin atqꝫ ceteri oēs angeli/q tam etſi nā excelſiores fuerit ⁊ ſemꝑ futuri ſint/ī
mortali tn̄ aſſūpti corꝑis/eoꝝ gl'iam oēm/eoꝝqꝫ fulgorē:btiſſima ꝟgo ꝑcelluit
Nemo eoꝝ ſpūuꝫ niſi cādidiſſimis fulgētibuſqꝫ veſtimētis eidē occurit. Hoc
itaqꝫ mō btiſſimā iā celoꝝ Reginā:ſcti angeli dei ī celū deduxerūt. Et ꝑmo
qdē/ī frōte pria affuere ſcti angeli/cādidiſſimis iduti veſtibꝰ/auro itextiſ:⁊ ge
mis fulgētibus:quē ſinguli cū cytharis/⁊ organis/atqꝫ alijs ꝓpe ifinitis Jn-
ſtrumētoꝝ cāticis ꝑſonabāt.Secūdo loco:Archāgeli incedebāt Albis iduti
veſtibus/auro argētoqꝫ diſtictis:alijs atqꝫ alijs coloribꝰ ꝑornati:Ueluti ſma
ragdini/miro quodā mō canētes/ac ieffabili quadā arte:⁊ lyraꝝ cātu Tybiaꝝ
qꝫ dulciſſime ꝑſonātes: Poſt hos ſubſeq̄bant ēt ꝟtutes ⁊ ipſi veluti ſolis ra
dijs am icti/roſas vernātes ī manibus portātes/q ſolū mō varioꝝ modulatōe
cāticoꝝ ꝑmulcētes:mirifice ꝑſonabāt. Hijs āt principatꝰ adiūgebant/tāta in
cedētes grauitate:⁊ maiore quadā reuerētia:coruſcātes ſolaribus eque radi
is/ſtellas ꝑfulgidas ī capite geſtātes/cymbalis ⁊ Tynitibus argētinis ꝑſtre
pētibus ī Armoniā ꝓprie dei dignā auditu: Dominatiōes de hīc ꝓcedebāt
viridati:cū celeſti colore certātes/radiātibus cū ſtellis canētes ſimul ī orgāis
⁊ alijs ſuauiſſimis cātilenis/ad efferēdas mirificas ſctiſſime ꝟginis laudes.
Hos āt ꝓpe ⁊ ptātes aſſociati applaudebāt:celeſti qdē colore mirifice deco-
rati/cātātes ⁊ ipſi vna/cū pſalterijs Tibys/⁊ ſiſtris:reſonātiā quādā ꝯcinēteſ
laudes cumulabāt: Hijs ꝑdictis iā cherubin ꝓdibāt:Jgnita plane ⁊ fulgida
miꝝ īmodū acies:pariter quoqꝫ ⁊ ſeraphin veſtibꝰ imiꝝ purpureis auro ſplē
didiſſimis/comis ꝑ colla ſparſis auro radiātibuſ/agilia ⁊ elegātia ꝑter hūanū
ſenſū ⁊ ītellectū/nimiū certe ſplēdidia atqꝫ ſpectabilia.ſi hūanus fuiſſet eorum
aſpectus/⁊ ipſi cātātia laudes ineffabiles/icōprehē ibilis armonie/ vt vox dei
eterni:ꝓ huiuſmōi exeqjs Jmpatricis ⁊ mr̄is vnigeniti filij dei diceret. Ceteꝝ
ipſa eadēqꝫ glorioſiſſima Regia triūphatrix ī Trono oī lapide ꝑornatiſſimo
ſedēs/celeſtibꝰ qdē margaritis ⁊ gēmis atqꝫ fulgoribꝰ coruſcās/lunā tenebat
ſub pedibꝰ ſuis/cui paranimphꝰ eiꝰ archāgelꝰ gabriel āncedēs palmā iſignē

i manibus geſtabat:Apud quaꝫ plane deducēdā ⁊ ipſe ſaluator:oīumqꝫ plaſ
mator ieſus xp̄s ex ea icarnatus eſt natus/tanq̄ꝫ princeps ⁊ rex regum totus
feſtiuus ⁊ letus pariter aſcēdebat auctor ſcilicet ⁊ gloria:atqꝫ ornamētuꝫ il-
lius triumphi: Sedēs vero ipſa i curru triūphali/mirabilis equidem ac exi-
mie pulchritudinis:atqꝫ inextimabilis fulgoris quem nō niſi Michael archā
gelus optimus auriga deducebat.Sctis vndiqꝫ angeloꝝ agminibus circūſe-
dētibus ac mirifice canētibus i oīum(vt premiſſuꝫ eſt)muſicoꝝ generibus at-
qꝫapplauſibus diuinis.atqꝫ oībus btōꝝ ſpirituuꝫ choris letātibus i iubilis
⁊ exultatiōībus/⁊ varijs modulātium vocibꝰ/q oīum aures demulcere potuiſ
ſent.Sicqꝫ hoc modo beatiſſima ꝟgo dei ac dn̄i nr̄i ieſu chriſti mater/oīuꝫqꝫ
mortaliū aduocata ad imortale Regnū eſt euecta/⁊ vſqꝫ ad thrōi celſitudineꝫ
eſt ſublimata/vbi poſt chriſtū glorioſiſſima reſedit. Quod ad huiuſmodi cō
firmationē cōſidēter vbiqꝫ nr̄a ſctā/ð ea canit eccleſia/qð ð nullo alio ſctōꝝ faſ
eſt credere:vt vltra angeloꝝ vel archāgeloꝝ merita trāſcēderit. Hoc qppe ſpe
ciale priuilegiū btiſſime virginis huius,nō nature eqdem fuit/ſed gratie/ð qua
naſci voluit ipſe deus et homo:Jccirco(vt diuus refert hieronymꝰ)⁊ ipa plus
fuit ⁊ eſt meritis ⁊ nō natura/q̄ꝫ virgo ⁊ homo:Aſcēderat eniꝫ xp̄s i celū/glori
am ſuā reſumpturus/vt etiā huic ſue ſctiſſime genitrici ꝟgini imortalitaſ locū
p̄pararet.vt cū eo poſtmodū iperpetuū regnar̄ poſſet.Et hec ē celeberria oīuꝫ
ſctōꝝ feſtiuitas i qua mater nr̄a tādem glorioſa ⁊ felix ad ethereū puenit tha-
lamum:Que ſicuti ipſi btē virgini incōparabilis eſt etiā admirāda oībus ſpi
ritibus certe extitit.Propter qð/ex pſona eorūdem ſpirituū/ſpūs ſctūs admi-
rans ait.i canticis.Que eſt iſta q̄ aſcēdſt per deſertum ſicut virgula fumi ⁊c̄.

Sāctus ꝟo Thomas apoſtolus/cū diuina ſic diſpēſante prouidētia nec mi
grationi e corpore/nec ſuſcitatiōi/nec poſtremo aſſūptōis ſctiſſime matris iter
fuiſſet.q͛ per Judeā p̄dicationi occupatus eſſet/i ipſa qdem hora aſſumptiōiſ
ſubito raptus eſt.atqꝫ in mōtem olyueti extitit deportatus/vbi eleuatis i celū
oculis/cōfeſtim cernit glorioſiſſimā dn̄i nr̄i ieſu xp̄i matrē triūphali admodū
pompa celū ſcādere:Cui poſt gr̄arū actiōes tā ipſi beate virgini q̄ꝫ deo factas
ab eadē glorioſiſſima virgine aliqð ſignū ſibi ipartiri ðpoſcit.quo poſtmodū/
⁊ ipſe cūctis mūdi mortalibuſ/auderet huiuſmodi aſſumptionē ſuā libera frō
te predicare:Cuius precibus beatiſſima virgo pmota/eideꝫ ſuū ſericū cingulū
quo eaꝫ ſctē ille mulieres poſt ipſius emigrationē cinxerāt ſoluēs/apoſtolo ip
ſi Thome bēigniſſime elargita eſt. Qui ſtatiꝫ e mōte letus deſcēdēs/ad ali-
os ſctōs Apoſtolos ⁊ fideles cōcitus puenit.Quibꝰ ⁊ narauit.qūo glorioſiſſi
mā ſaluatoris ſui matrem/ad paradiſi gaudia vidiſſet aſcēdere/comitatā inu
merabilibꝰ Angeloꝝ agminibꝰ.Et vt ea res falicius crederet: Cingulū ſeu zo
nam ſibi ab eadem ꝯdonatū/protinꝰ obtulit viſendū:Qð dū oēs cognouiſſent
monumētū extemplo aparuerūt/itroſpiciēteſqꝫ ſi forte ſctm̄ corpꝰ iuenirēt/ ni
hil eqdem niſi ſuauiſſimos odores ex eo pceperūt.Dū q̄ iteꝝ atqꝫ iteꝝ ſolicite
exqrerēt comperiūt mauſeōlū oīno vacuū/ex quo corpꝰ illius mirificū a morta
libus vſq̄ꝫ amplius cōpertū eſt ac ſic tāte Jmpatricis aſſumptio longe lateqꝫ
ab ipſis apoſtolis alijſqꝫ diſcipulis clarificata ⁊ diuulgata eſt/Cū ſubito ēt ip
ſi ſctiſſimi Apoſtoli/virtute ſpūs ſcti/ad eadem loca i qbꝰ antea p̄dicabāt mi

ro modo fuerūt reſtituti/Zona aūt ipſa in rey teſtimoniū apud btiſſimū Thomā apoſtolū quoaduixit in p̄tio fuit/cū qua etiā in credibilia miracula fecit. Quo autē tpe vel a qbus ipſa Zona btē virginis ꝛ Jtalos fuerit delata/nullibi cōpertū habemus. veꝝ nūc Pratū Inſigne ꝛ ſpacioſuz ac ſpecioſū Tuſcie oppiduz eadē claret Zona/ ꝛ illā incredibili venerat religiōe/ac colitur fide/ eaqꝫ ſi aliqd ab ipſis iplorāduz ſit oppiduz. accole ſuppliciter luſtrant. Ea eqdem ipſi pratēſes ſe feliciores ceteris putāt quo alijs i hoc preeminēt. Tali igiẗ ac tāto triumpho dn̄s noſter Jeſus xp̄s ſuā glorioſiſſimā matrē ad ſydera regna pduxit. Ubi pfrui eterna imortalitate ꝛ p̄ris ꝛ filij/ac ſp̄us ſancti btiſſima viſione valeat:trāſcendenſqꝫ cūctos celos/poſtremo ad imperiū glorioſa puenit. qđ eueſtigio latiſſime patuit. Ubi etiā eidē ſtatim tam imēſum lumen apparuit. atqꝫ ſāctoꝝ oīum ſplēdor/nec nō ꝛ gaudium exultātiū ſpirituū/ꝛ id qdem tm̄. Ut nec lingua/nec mēs/neqꝫ humanuſ intellectus cape ſufficeret. Ibi quoqꝫ ab ip̄o filio dn̄o nr̄o Jeſu chriſto ineffabili gaudio icredibiliter affecta/iocūdiſſime patri luminū eſt preſentata:Qui eam illariter excipiēs/oībus electis icōmune exultātibus. ipſam in precipuā Angeloꝝ Reginam coronauit:ꝛ vt preeſſet etiā celis mari ꝛ terre decreuit:Et tūc qdem ab oībus in cōe illud ſuaue cāticū/cantari ceptum eſt. Regina celi letare alleluia:qa quem meruiſti portare alleluia:reſurrexit ſicut dixit alleluia:Fuitqꝫ hoc eius ſeptimū gaudiū extremuz qdem/ꝛ oīum pleniſſimū:Quod etiā paradiſi ſingulare extitit tripudium/ꝛ id qdem ex ſex ꝛ viginti preſertim prerogatiuis. qbus ipſa btā virgo digniſſime fuerat predita. ꝛ culta:vnde ēt feliciſſimā reportat palmā:Inſignia igiẗ p̄ma ſue ſingularis honorificētie/hec extitere vꝫ:Quod ex regali ſtirpe fuerit orta/decus deinde diuine pulchritudinis. morum elegātia/Sapiētia maxima/ꝛ fecūditas:Item ꝛ a prudētia extitit comēdabilis de hinc a Juſtitia:a fortitudine. a temperantia:a magnificētia. ac a liberalitate:preſtabat iterum inſignibus ſanctitatis maxime/humilitatis/māſuetudinis/clemētie miſericordie. charitatis. fidei. atqꝫ ſpei:Rurſumqꝫ i dn̄o gloriabaẗ. pp illibatā virginitatē ꝛ pudicitiam:pp religionē ꝛ gratiam atqꝫ beatitudinē i oībus gaudijs ꝛ gloria:Que in vnū oēs ꝛ ſingule hee virtutes/eidem glorioſiſſime virgini ad tantū decoris ꝛ gaudij acceſſere cumulū. inter ipſa paradiſi amena vt fuerit qd equidem mirabile dictu: i celo preſertim i oībus ſanctis atqꝫ dei beatiſ i hanc vſqꝫ diem. Predicemus itaqꝫ cariſſimi oēs/ac toto cordis ardore magnificemus cōſumatiſſimā ꝛ admirādam totis ſeculis vitam glorioſiſſime ac ſuper excellētiſſime Matris dei Marie que vere virgo ꝛ Martyr fuit:quāuis i pace vitaz finierit. Nam i ea paſſa fuit parte/que impaſſibilis eſt:ꝛ iccirco pluſqꝫ martyr habita fuit:Cōſtat enim eam deum plus oībus dilexiſſe/ppea plus doluiſſe/in tm̄ vt doloris vis paſſionis Jeſu chriſti/eius totam pertrāſierit aīam:ꝛ qꝛ mēte paſſa eſt pluſqꝫ martyr etiā ab oībus exiſtimata eſt. Sicut militās eccleſia anniuerſarios triumphos dieſqꝫ letiſſimos/de vno quocūqꝫ vite ipſiuſ actu:diuinis i offitijs/agit ſuis tpibus frequētem memoriam/que celos gloria/ꝛ orbē terraꝝ vniuerſum gaudio ſemper cōpleat. cuius quidez ducta cōmemorataqꝫ felicitas:magnos ad palmam ꝛ ſanctimoniā:ac generoſos excitet animos. Ut ꝛ ipſi de ea in orationibus ꝛ obſecrationibus ſcimuſ benemeriti ac tandē poſt

Zona btē virginis apud pratū oppidū cōſiſtit

Gaudiuz vltimum btē virginis

huius vite conſumationem:eam videre ⁊ contemplari poſſimus:Quibus poſt q̄ꝫ nr̄is demeritis eam hac in vita videre nō cōtigit. Ut vel ſaltem eius integritatem ⁊ conſumatiſſimos actus conſiderantes/tum oculorum tum aurium ac lingue ceterorumqꝫ geſtuum quorum cogitatio ſolum paradiſi pars eſt atqꝫ eius odore ⁊ ſctiſſima fama necnō ⁊ mirificis exemplis. ſic cōponamus ⁊ nos ⁊ nr̄as actiōes/nr̄os ſermones/nr̄os deniqꝫ cogitatus/vt i fine vite nr̄e ipſā btiſſimā matrē:ſuperaltatā/cū oībus Angelis ſctis ſpiritibꝰ vna videre poſſimꝰ: Quod qꝛ p̃ſtare vel aſſeq ipſi nō facile poſſumus:tu paſſim tuos adiuua fideles atqꝫ deuotos/tua veſtigia ſequētes pijentiſſima parēs Maria:Cū ſis pricipiū ꝟtute potēs ⁊ pacis amatrix:Ac patrie celeſtis honos/⁊ gloria mundi:

¶ Demū hoc i loco cuꝫ Alano doctore preſtātiſſimo/atqꝫ huius ſctiſſime ac itemerate ꝟginis ꝺuotiſſīo alūno/ardor ſpūſ cūctis fidelibꝰ hec dicē me cogit.

Hec eſt ſtella maris: vite via:porta ſalutis
Regula iuſticie:limes pietatis:origo
Uirtutis:venie mater:thalamuſqꝫ pudoris:
Ortus concluſus:fons conſignatus:oliua
Fructificans:cedrus redolens:paradiſus amenus:
Uirgula pigmenti:vinaria cela liquore
Predita celeſti nectar celeſte propinans
Neſcia ſpine:i:florens roſa neſcia culpe:
Gratia/fons/expers limi:lux nubila pellens.
Spes miſeris:medicina reis:tutella beatis:
Proſcriptis redditus:erranti ſemita:ceciſqꝫ
Lumen:deiectis requies:pauſatio feſſis:
Hec primos caſus:primeqꝫ parentis.primā
Abſterſit maculam:vincens virtute reatum:
Dirupta reſtituens:redens ablata:rependens
Perdita reſtaurans amiſſa: fugata repenſans:
Poſt veſpertinos gemituſ/noua gaudia donans:
Poſt mortis tenebras:vite nouitate relucens:
Cuius ad aduentum redit etas aurea mundo:
Poſt facinus pietas:poſt culpam gratia:virtuſ
Poſt viciū:pax poſt odiū:poſt triſte iocoſum:
Ut roſa ſpineti compenſant flore rigorem
Ut dulcore ſuo fructu radicis amore:
Ramus adoptiuus redimit:ſic crimia matris
Iſta luit:matremqꝫ facit:ſua nata renaſci:
Ut ſic munda ream: corruptam virgo : pudica
Effrontem miſeram/felix humiliſqꝫ ſuperbam
Abluat: ⁊ vite pariat ſua folia matreꝫ: ¶ Ergo:⁊ ſerui tui iuſta p̄cātis
Exaudi regina preces:quem criminis acti
Penitet:⁊ ſcelerum terrent monumenta ſuorum
Iamqꝫ animam comendo tibi cum corpore virgo
Intemerata meam/vera probitate carentem Finis

De Eua prima omnium parente capitulum ſecundum

EVa prima oium parēſ/āno
añ xpi dñi nr̄i natiuitatem
nonageſimo/nono ſupra cē
teſimū qnqꝫ miliū nō i hac
miſeriaꝝ valle vti oēs mortales(ad la-
borē naſcunť)ꝓducta fuit/neqꝫ eodem
maleo:aut Jncude fabrefacta/ neqꝫ ēt
eiulās:vel iualida venit imūduz/ſz vt
ſacra libri geneſeos hēt hiſtoria/quum
deus ipſe oiuz plaſmator faber optm⁹
Adā ꝓthoplaſtū ex limo terre formaſ
ſet i agro Damaſceno:illūcqꝫ i orto de-
litiaꝝ trāſtuliſſet/mox hāc ex latere ip
ſius Ade dormientis artificio quodam ſibi tātum cognito:eduxit in lucem/eā
demqꝫ perfectam ꝛ ſapientiſſimam/atqꝫ maturam viro/ꝛ ſui factoris letabun
dam ꝛ viſu pulcherimam:immortalem quoqꝫ:ꝛ rerum omnium dominaz: At
qꝫ vigilātis viri iam ſociam:quam cum conſpexiſſet Euam mox eam appella-
uit. Neque enim ſi ſtatum hui⁹ mulieris contemplemur cuiquam naſcen-
ti vnquam maius aut ſplendidius Eue contigiſſe compertum eſt. Quo-
niam preſtantiorem eam ceteris animantibus eduxit. dum ad ſui Jmaginem
deus informatam effinxit. Fuit equidem vt arbitrari per pulchre poſſumus/
corporea formoſitate admirabilis/quia dei opera ſemper perfectiſſima ſunt. ꝛ
ideo futuras omnes mulieres:eam exceſſiſſe omnino credēdum eſt. Quid eniz
eius ſtatu preclarius/quidque ſublimius animaduertere poſſum⁹? Quid taz
diligēter i membris digeſtū/aut decore per articulos iflexum? Quid tam ſub-
limiter i ora oculoſqꝫ erectū/vel tam vocaliter i verba modulatum? Quid taz
velociter aiatum? Quid in ſenſu diutius:aut in cogitatiōe ſecreti⁹? Quid i ſer
mone effuſius vel igenio fortius? Quid in diſpoſitione inſtructius/vel memo
ria tenatius aut in cogitatu deniqꝫ ſublimius? Et ex his euidēter appareret
ꝙ illam parentem noſtram cum prothoplaſto noſtro de⁹ in omnib⁹ dignitati
bus venuſtare voluiſſet. Jmo ꝛ ſtatu filij ſui domini noſtri ieſu chriſti ad fi-
nem ſeculorum/pro redemptiōe ſua/ſucceſſoꝝqꝫ omniū venturi:in ſuo corpo-
re ornaſſet. Et quoniaz hijs magnificis fulgorib⁹ inſignis plurimū fuit. Non
ſuperflue arbitramur eaz parētem noſtrā inter claras mulieres/tāqꝫ fulgor p̄
cipuus/hic ſecūdo loco mulieꝝ illuſtriū ſeu claraꝝ fore apponendam. Hec ita
qꝫ:taz Jure originis ꝙ̄ in colat⁹:oī ſplēdore illuſtrata eidem deus paradiſum
velut ameniſſimū predium vrbanis conſitum inſignibus/ ꝛ ruſticis conuenu
ſtatum arboribus ſub quadam lege donauit. Que loci illius patrona effe-
cta dum vna cum viro illius delitijs delectabiliter fruereť eueſtigio ille mor
tis preſeminator tante felicitatis inuidus quedam nepharia ei⁹ animo ingeſ-
ſit/ſi de pomo tantummodo ſibi vetito comederet/mox in ampliorem gloriam
peruenire Cui duz leuitate feminea crederet/arbitrans ſua quadā ſtulticia ad
altiora cōſcēdere ſtati cōtēpto vnico dei ſui mādato.pomū vetitū deguſtauit

morᷓ viꝝ ſuum nimiū flexibilem in ſuam ſentētiam ⁊ errorem traxit. Qui temerario auſu pomum arboris boni ⁊ mali deguſtato:ſe ⁊ omne futurum genus ex eternitate ⁊ quiete optim a:in miſeram mortem traxit.ac in corporibus humanis quoddam venenum latenter immerſit. Qui ſcilicet vnicam perfectamᷓ hois nām:quadā dimiſionis diſcordia iduabus ſubſtātijs diuiſit. vt cū hūano generi:i vna tm̄ mēs eēt.i.quedā germanitas aīe ⁊ corpis:p vicia tā nām(ob ei⁹ p̄cepti trāſgreſſionē)aliā voluntatē:ↄtra nām ſibi adeo ↄceſſaꝫ i aīam igeſſit.Quā obrē ⁊ paulus dixit.Uideo aliā legē i mēbris meis:repugnātē legi mētis mee:⁊ captiuantē me i lege peccati,q̄ ē i mēbris meiſ: Itaqꝫ parētes nr̄i cū clemētia dei ſūmi feliciſſimi haberent̄ ↄfeſtim a turbato creatore maledicta ſup ſingulos eoꝝ/ꝑut criminis quantitas exigebat:receperūt.De qbus īfra dicemus.Uerumtñ:vt mortē inuētaꝫ vidit.mox velut piiſſimus pr̄ eiſdeꝫ ſalutis ſue miſteriū oñdere curauit. Et nouo more/q̄ materia fuerant Iracundie:origo eē viderent̄ ⁊ clemētie.Sic arcana opatione manifeſtās:qđ i firmitatē ſuā argumētum voluerit eē virtutis:quantūcꝫ eos amaret:duꝫ i ipꝫ peccaſſent:oñderet: Deus autē ↄtra oēm ſpem:ex diuitijs ſue miſericordie:i malo bonū nactus:in Iracūdia pietatē generās peccandi ſemen fructū voluit euadere miſerēdi.Et q ipſos ac poſteros oēs pp tranſgreſſionē pdere debuiſſet:pp miſericordiā ſuā reparanduꝫ eſſe ꝓmiſit:Atqꝫ illo tpe quo ſupliciū merebant̄ argumētuꝫ ſaluatiōis oſtēdit.In ipſa ergo parēte nr̄a Eua vt dn̄s locutus eſt/ſtatiꝫ oībus poſteris miſericordie ſue ſpopōdit auxiliū ſtatimqꝫ ignotuꝫ ēt ipſis angelis ſacramētuꝫ qđ nouiſſimo tpe īplenduꝫ ē publicauit:⁊ de terreno ade:Adaꝫ ꝓmiſit e celo Nā cuꝫ ſerpētēꝫ ꝓ demerito ſuo malediceret Juſſit ip̄rimis euꝫ terraꝫ ꝓ cibo habere deinde qꝛ mortē illam ipſe primus feciſſet:addidit dicēs.Et ponā inimicitias inter te ⁊ ſemē mulieris. Ipſa qppe caput tuū calcabit:⁊ tu eius obſeruabis calcaneuꝫ:Ex quibus qdē verbis iaꝫ in muliere Eua:inuitur nobis Mariaꝫ dn̄i nr̄i Jeſu xp̄i matrē fuiſſe ꝓmiſſam: Que ſerpentis inimicitijs oppoſita eſt.ponam inqt inimicitias inter te:⁊ mulierem: Non certe dicit pono.Ne hoc ad Euam hāc ꝑtinere videretur:Uerbū eſt promiſſionis(vt diuus reffert hieronymus)qđ i futuꝝ tranſmittit̄: Ponaꝫ inquit inimicitias inter te:⁊ mulierem.Illaꝫ vtiqꝫ dico mulierē:que ſaluatorē parturiat/nō que generat fratricidam. Ponam inquit ideſt mulierem ſuſcitabo.que nō ſolum te audiat ſicut iſta Eua facilis:⁊ nimium credula:ſed etiā gabriele ipſo defferente verbum/erigat rationem de nouitate promiſſionis dicendo: Quomodo erit iſtud:quoniam virum nō cognoui. Illam vtique ſanctam quam:ad viſionem angeli pudor aures tremere fec:Fidey tamen ardore ⁊ conſtantia labi neſciam:ad inquirendam rationem fecit audacem: Et que aduenienti preſtitit de pudore:quod tacuerat:hoc promittenti de admiratiōe nō ceſſit. Nam ⁊ ſolicita de eo quod annunciabatur: exquiſiuit.Cui Angelus:Spiritus ſanctus ſuperueniet i te:⁊ virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ecce quia iſtud ē ſemē mulieris quod nō per miniſterium comixtionis ſexuum īfundatur in corpore ſed clauſtro virginitatis clauſo:inuenitur in vtero: Ipſum itaqꝫ huius ſanctiſſime virginis ſemen:fuit dominus noſter ieſus chriſt⁹ qui ſecundum carnē p̄reꝫ hoiem nō habuit. Denique ſubiunxit dicens. Et

ipſa tuū calcabit caput. Et qs dubitet: q nemo: ꝑter dn̄m nr̄m ſerpentis caput
calcauit. qui ſolus. ſuper Dracones ꝛ Scorpiones ambulauit: ipſeqꝫ omnem
duxit captiuitatē: Nā q ſequit̄: Et tu īſidiaberis calcaneo ei⁹/ad quē aliū cre
dimus ꝑtinere/niſi ad futurā hoīs reſurrectionē? Sic eni calcaneū dicim⁹ ad
vltimā veſtigij hoīs ꝑtinere. Similes eni ſibi parētes vꝫ Adā ꝛ Euā .i. ad ima
ginē ſuā fecit dn̄s/cū feciſſet eos/ꝛ ſimiles futuri ſūt cuꝫ reſurgēt: qm̄ qcquid
nūc ī nobis auctori nr̄o diſſimile vr̄. id oē trāſgreſſionis vitio hoꝝ parētū nr̄o
ruꝫ ipreſſuꝫ ē: Ipſe eni mēdatioꝝ artifex viuaꝫ hoīs formā/ſuis deceptionibuſ
deformauit/ꝛ ſuā prauitatē nr̄is in mēbris/dū mētes corrupit aſcribit: q̄ oīa ꝑ
reſurrectiōis glr̄iaꝫ tādem ſua pietate ꝛ ꝟginis matris ſue glorioſe ītercesſiōe
diluent̄. ꝛ id ſolū/qd reꝝ oīuꝫ auctorē tanq̄ ī ſpeculo reddat emicabit. vt ipſe
Inimicus inuētor mortis/ſe doleat/ſuū opus ꝑdidiſſe. ꝛ homo tādeꝫ ſe integꝝ
fore glorieẗ: Nō tn̄ hoc oēs/ſed iuſti tm̄/in luce erūt. Qm̄ oēs reſurgemus qui
dē/ſed nō oēs īmutabimur. Ipſaꝫ eni ꝑſonaꝝ diſcretionē/vtiqꝫ faciet diuerſitaſ
meriti: Ad Euā igit̄ redeūtes: dico/q poſtq̄ plurimū obiurgata fuit. illā dn̄ſ
cū ꝓthoplaſto nr̄o/ꝑizomatibus cinctos ex loco delectabili iter montes ꝛ ve-
pres/ad anxios labores cōfeſtim emiſit/Cūqꝫ in hebron agro laſſi ꝛ exules tan
dē ꝑueniſſent. Ibidē egregia mulier (vt nōnulliſ placet) ꝑmuꝫ vertēte viro ligo
nē terrā/ipſa colo nere cepit. Atqꝫ ibidē (vt methodi⁹ martyr ſcribit) cētū par
tus: cū itollerabilib⁹ doloribus edidit: ac alios labores ꝛ algores plurimos: ꝛ
alia multa hui⁹ vite icomoda vſqꝫ īſeniū ſuſtinuit. Tādē ī mortē ſibi a dn̄o ꝑ̄
nūtiatā cū ꝑueniſſet/eo ī loco cū viro ſuo vbi dn̄s crucifixus eſt ſepulta fuit.

De ſancta Sara Abrae vxore. Capitulum tertium

Sara hebrea femina/magni
patriarche Abrae vxor/iui-
cte fidei ꝛ amoris ī deū ac
viꝝ ſuū/atqꝫ ēt ſpectate for
moſitatiſ mulier/āno an̄ xp̄i dn̄i nr̄i ad
uētū ſeptuageſimo octauo ſupra mille
ſimū ꝛ octigēteſimū. cū cētū ꝛ viginti
ſeptē vixiſſet annis ī chananeā Syrie
ꝓuiciam: ſctiſſime mortē obijt: quam
Abraā vir ſuus ī ea ꝑegrinuſ (poſt pij
entiſſimū ꝯiugalis amoris luctū) ī he
bron (ꝑmittētib⁹ chananeis) ſepeliuit.
Ipſa qppe mortua/Abraā vtiqꝫ iuſtiſ
ſimus vir/mox ibidē agruꝫ a quodam Ephron hebronita quadringētis ſiclis
ꝓbate monete emere voluit. In quo: nō ſoluꝫ ipſi: ſue vxori defuncte ſed ꝛ ſibi
atqꝫ eius ſoboli: ſepulchra cōſtituit: Hec Sara: Aram Thare ꝯdam patriar-
che filiuꝫ: habuit pr̄em: q abrae ꝛ Nachor fr̄ fuit. Cuius pr̄ Aram: loth filio ꝺ
relicto ꝛ Sara ꝛ Melcha filiabus: cū apud chaldeos mortē obijſſet/ Abraam
Sarā hāc ꝛ Nachor Melchā duxere vxores. Erat itaqꝫ Sara iter vniuerſas
ſui ſeculi claras mulieres: cum inſigni formoſitate ꝛ pulchritudine: tum deo

dignissima pro studio quod circha eum habebat plurimũ insignis ⁊ ꝯspicua pseueranit ãt in ea (vt sacra libri genesecos hẽt historia) vsq3 in suaz senectutem celestis quidã decor: ac pulchritudinis elegantia: ita vt etiã in illa: facillissime possset adamari: Abraam ãt cũ eam duxisset vxorẽ mox loth ipsius sue vxores germanum cũ nullũ legiptimum haberet filiũ/ adoptauit sibi: Jussuq3 diuino cũ esset etatis annoꝝ qnq3 ⁊ septuaginta/ volens chaldeam dimittere/ ⁊ ĩ chananeam demigrare ẽt ipsa adolecẽtula iã inuicti amoris facibus succensa ĩ viꝝ amplissimas regiones viro peregrinari volẽti/ se se/ inuictam ac fidelissimaz comitẽ esse cõstituit. Existimãs illum peregrinationis laborem/ diuini oĩno fore cõsilij: atq3 neminẽ preter se/ posse viro/ ⁊ dño suo/ rite obseqa oĩa impẽdere. q̃ res: etsi tenelle etati difficilimũ videret/ p̃ nimio tñ amore/ psequẽdi cõsiliũ ⁊ ppositũ sumpsit. Egressus itaq3 abraã cũ Sara de charã/ perit ĩ chananeã/ atq3 cũ multo labore tãdẽ puenit ĩ sichem/ vbi altari edificato se se deo optimo plurimũ cõmẽdauit. Cumq3 haud mlto post valida fames chananeã oppressisset/ abraã famis necessitate ꝯpulsus: cũ Sara hec ꝯiuge sua ⁊ oĩ familia/ ĩ Egyptũ perit: Audierat enĩ egyptios feliciter viuer/ eo q re frumẽtaria alijsq3 plurimis bonis habundare. vt. s. eoꝝ. abũdantia/ sue inopie subueniret. Uerꝫ cuz prudẽtissimus p oĩa bẽret/ sciens egyptios ĩpuros quã maxime circha mulieres fore/ veritus ne pp vxoris speciẽ ab eoꝝ rege occideret. anteq̃3 Egyptũ intraret (euitãdi piculi gratia) optimã excogitauit artẽ/ Uñ ĩpam p̃monuit/ vt interogata/ respõderet/ se illius fore sororẽ. Ab rege ergo ĩterogata: Dixit: se abrae fore sororẽ/ nihil vtiq3 mẽtiti: erat etenĩ: ⁊ hoc ꝓpinqtate sanguinis: sicut ⁊ loth ea rõne dictus erat frater: Atq3 ita/ hoc mõ Sara pudicitiã suã deo optimo comẽdans. se vxorẽ pharaoni tacuit/ sed esse minime negauit: Uerꝫ cũ pharao ipsam sibi accepisset vxorẽ a deo/ graui morbo euestigio afflictus est: Quibꝰ qdẽ malis pmotus. ipsam illico ĩpolutã (multis donatã muneribus) marito restituit. Quas obres ⁊ Sare pudicitia virtusq3 ac gloria apud maritũ suuz magis magis q̃ clarior effulsit. Fuit nempe (vt p̃missum ẽ) Sara hec vsq3 ĩ senium eximie pulchritudinis/ mirabilisq3 decoris femina: Qđ in nulla ꝓrsus muliere vnq̃3 cõtigisse cõpertũ est. Nã ⁊ ab imelech palestinoꝝ rex/ ĩpam ĩ sua senectute pp elegãtie formã/ ad corruptionẽ (licet frustra) adamasse legimꝰ: Sed deus vbiq3 de sanctissima muliere specialẽ curã habuisse visus est. Demigrauerat enim abraam cum Sara vxore alia vice ⁊ pp famis necessitatẽ in gerara palestine Ubi cum Abimelech rex/ vidisset eaz: ⁊ ĩpe illiꝰ pulchritudĩe captus / ipsam ad corruptionem ad se adduci precepit. Qui mox sumi dei voluntate: ĩ maximaz deuenit egritudinẽ: Cumq3 ob hoc/ maximo cruciaret dolore/ etiam dominus eidem per visum terribilis apparuit dicens: Quare peregrino meo tantam iniuriam facere presumpsisti/ vt aufferes ei vxorem suã? Quo quidẽ pauore ⁊ verbis expergefactus rex (etiã id amicis suadẽtibus) mox vxorẽ pegrĩo Abrae/ ⁊ ipse intactã reddidit. Et venia expostulata/ se orõnibus Abrae humiliter comendans/ illico tam ipse rex q̃3 ceteri sui oẽs sanitatis benefitium cõseq meruere: Erat nempe ⁊ Sara maxime fidey mulier/ eratq3 magne deuotionis rerum diuinarum: pro quibus plane studijs: digna deo plurimum habebatur Quas ab virtutes ẽt vir suus vtiq3 sanctissimus deo sic volẽte. sicq3 mãddãte

per oīa eidem obediebat. Erat quoqȝ abraā vir optimus: erat ꝛ ſapiēs rebus i oibus primuſqȝ prenūtiare preſumpſit: deū vnū creatorem eē cūctoꝝ. Et pro pterea ſolus inter oēs mortales fideý pater appellari ꝓmeruit. Vñ ꝛ ipſe de⁹ eius ꝟitutez magnope ꝓprobās. Nō pdes inqt Abraam mercedē tuā / Di-gnū ꝛ enim pro tali religiōe te exiſtimaui gratia mea / Et idcirco habebis ait fi liū pro mercede tua. ex quo tāta ſoboles ꝓueniet / quātus eſt ſtellaꝝ numer⁹: q pre mltitudie dinumerari minime poteſt. Attamē licet de ꝓmiſſis ſibi a do nulla ei prorſus foret dubitatio. Nihilominus: eo ꝙ i carne vna cū vxore dile cta viuebat / ex tali deſyderio / iugiter carnalibus mouebant̄ ſenſibus: Habet enim hoc impatiēs amor / vt que magnope deſyderet / ſemp habere exoptet. Et aliud vix queat cogitare: q̄ȝ qđ diligat. Nec amor capit / de dilatiōe ſolatiuz / neqȝ de difficultate remediū: Sara igit̄ aīaduertēs ſuam ſterilitatez ſuamqȝ ſe nectutem / amore filioꝝ iugiter īcredibili cruciabat̄ deſyderio Quo quidē eſtu pmota / vnā ex Ancillis ſuis noīe Agar egyptia (ip̄mis dn̄o deo ſic p̄cipiente) marito ſuo collocauit / tāq̄ȝ ex ea filios habitura / vt ꝙ nā nō poterat / voluntate ſuos faceret: Uerūtamē de hac cōcubina) Ut diuus reffert Auguſtinus) vllo modo aliquod crimen ſanctiſſimo Abrae iferendū eſt: Quia ea ad explēdam libidinem vſus nō eſt / ſed ad prolem procreādam: Optempauit qppe coniugi ꝙ credidit ſue ſterilitati fore ſolatiū: Nulla vtiqȝ ibidem laſciuie cupido / nul-laqȝ neqtie turpitudo fuit. Ab vxore ancilla marito tātum modo prolis cauſa tradita eſt. a marito etiam cauſa prolis accepta: Atqȝ ſic ab vtroqȝ ſolum-modo nature fructus exqſitus eſt. Uerum ancilla cū ſe cōcepiſſe noſcet / Sa-re dn̄e ſue iſuperbire cepit / quaſi rex foret filius ex ea cōceptus: ꝙ Sara egre fe rēs / ſuſpitiōe muliebri / viro ſuo illius crimē / potius q̄ȝ eidem imputare cepit.

At abraam vir ſanctus / vt tātummodo volūtatem Sare impleſſe ac per oīa ſe inocētem demōſtraret pro illius vindicta: eueſtigio / dixit. Ecce ancilla tua i manibus tuis eſt. vtere ea quō libet: Corripiēte aūt eam Sara pro igratitudie ꝛ ſupbia ſua / fugam mox arripuit. Eunti aūt eā p deſertū / angelus dn̄i occurrit ei / dicēs. ipſam illico reuerti ad dominos ſuos: ꝛ vitā p̄ſtinā ꝓtinus emēdare / Quod ſi ſec⁹ foret: ꝛ deo iobediēs eēt: ſciret ſe ſtati moriturā. Si autē rediret p certo fieret mr̄ pueri / i illa terra poſtea regnaturi: Reuerſa igit̄ domū: a do-minis ſuis veniā obtinuit: Et poſt nō multū tpis agar Jſmaelē edidit filium: Quē Sara tāq̄ȝ ſuū cū igenti gaudio ꝛ grāꝝ actionib⁹ excepit. nutriēs ip̄m ac ꝓpriū: ꝛ ſui pricipatus p oīa ſucceſſorē: Eo maxie qr putauit ipletū eē in ipſo ꝙ marito ꝓmiſſum fuerat. Cum ſibi vernaculū ſuū vellet adoptare. dicēte do hic nō erit heres tu⁹: ſed q exiet de te / ille erit heres tu⁹: Hoc ergo ꝓmiſſum / ne i ancille filio putaret impletū / iam cū eſſet ipſa annoꝝ nonaginta / ꝛ dn̄s / ſu⁹ no uem ꝛ nonaginta apparuit dn̄s abrae / ꝛ dixit illi: Ego ſū deus / eſto placēs in cōſpectu meo: ꝛ ponā teſtamentū meū iter me ꝛ te: ꝛ implebo te valde eriſqȝ pater multarū gētiū: ꝛ nō appellabit̄ nomē tuū abram: ſed abraā ꝛ gētes: ac reges ex te exiēt. Deide adiecit deus: Sarai vxor tua: nō appellabit̄ Sarai: ſed Sara erit nomē eius. Benedicam quoqȝ illā: Et dabo tibi ex ea filiū: ꝛ benedi cā illū: ꝛ erit i natōes / ꝛ reges gētiū ex eo erūt. Quib⁹ audit̄: abraā mox ꝓcidit i faciē ſuā: ꝛ riſit. dicēs i aīo ſuo: Si mihi cētū annoſ hn̄ti naſcet̄ fili⁹ ꝛ ſi ſara an

noꝝ nonagita pariet: Subiunxit át deus Abꝛae ⁊ dixit: Utiq; Sara vxoꝛ tua
pariet(tibi ſingulari dono)filiū ꝓter nām. ⁊ vocabis eiuſ nomē: Jſaac: ⁊ ſtatuā
teſtamētū meū ad illuꝫ/in teſtamētū eternū: Audiuit itaq; demū de⁹ Abꝛa-
am:exaudiuitq; ⁊ humilē Sarā dans eis filiū: Nā poſt hec/Sara euoluto an
no/nō ſimpliciter ſecūdū naturā generandi/ ſed ſupꝛa nām ſue etatis(ꝙ nulli
vnq̄ ꝯtigiſſe cōptū ē)gēuit Jſaac filiū/ꝙ maximi bñfitij Inditiū vtiq; fuit. In
iſto itaq; ꝓmiſſiōis filio/q ꝑ grām:nō ꝑ nām fuit. De vocatione gētiū ꝑ grām
/de⁹ euidēter itelligere voluit. Que.ſ.nō ꝑ gnationē/ſ; ꝑ regenerationē futura
erat. Riſit igr̄ Abꝛaā i ꝓmiſſiōe dei/riſit ⁊ Sara/ſ; nō vtiq; ꝑ moduꝫ irriſio
nis diſſidētiuꝫ/ſ; gratulātiuꝫ: Uerba eni ei⁹ illa,i aīo ſuo: Si mihi cētū annos
hñti naſcer̄ filius/etſi Sara nonagenaria pariet/nō fuere dubitātis/ſed potius
admirātis ⁊ exultātis. Ex hoc eni puer id nom̄ hūit: Nā ꝙ riſus illi(vt pꝫ Au
guſtinus reffert)nō ad irridēduꝫ obpꝛobꝛiuꝫ/ſ; ad celebꝛāduꝫ gaudiuꝫ ꝑtine
bat/pꝫ:qꝛ nato Jſaac/⁊ eo noīe vocato. Sara mōſtrauit cuꝫ dixit. Riſuꝫ mihi
fecit deus: Quicūq; eni audierit/mihi vtiq; ꝯgaudebit. Nato itaq; Jſaac Sa
ra etſi pꝛius Jſmaelē tanq̄ filium ꝓpꝛiuꝫ diligeret/verita/ne aliquādo ab ipo/
filius ꝓpꝛius(moꝛtuo pꝛe)oppꝛimerer̄/noluit ipm cuꝫ Jſmaele enutriri: Sed
marito ſuaſit /euꝫ cuꝫ matre i aliā regionē trāſmitti: Que qdē rex cū ab initio
nimiuꝫ crudelis Abꝛae videret/filium vꝫ paruluꝫ cuꝫ muliere ſine alimēto ꝓ
hijcere. poſtea cum placuiſſet/ad q̄ Sara ꝑcipiebat/cōſenſit. Tradito igr̄ Jſ
maele puerulo matri cuꝫ aqua i vtre ⁊ modico pane: Juſſit eā abire/ireq;:quo
itineris neceſſitas iparet: Dum ergo abeunti:panis ⁊ aqua deficerēt. Agar in
maximis curis ⁊ erumnis cōſtituta:puerum (Jaꝫ morti ꝓximum)ſub arboꝛe
ꝓiecit: ⁊ ne ea pñte deficeret: ꝓcul abſceſſit. Ad quam mox veniēs Angelus
dei:dixit. ibidē adeſſe fontē:ex quo poſſet pueruꝫ recreare:monuitq; eaꝫ:oīno
erumnas declinare:ac puero curam adhibere:ꝙ ⁊ factum eſt. Sara igir̄ pue
rum cuꝫ charitate ſuſcipiēs:benigne aluuit:ac ꝑ oīa religioſe educauit:atq; il
lum icredibili affectu dilexit:eo ꝙ vnigenitus eēt.ac ꝓ eo:ꝙ ſingulari priui
legio atq; munere ſibi dñs cōceſſiſſet. Ipſe quoq; puer parētes ad amoꝛē ſu-
um atq; fauoꝛē ꝓuocabat:ꝙ oī virtute ſtuderet:⁊ ipſoꝝ magnā haberet ſolici
tudinē atq; affectum circa religionē. Cuſtodiebat ⁊ eni ad eoꝝ Imitationeꝫ
ꝑcepta dei:eiuſq; iuſtificatiōes atq; legiptima: Poꝛro ipſaꝫ Sarā cognouiſ
ſe diuinitatē vnā eē:eandēq; ſubſtātiā:atq; ipſam i tribus equaliter ꝑſonis i
eē abſolute:⁊ idubitato crediſſe haud dubito: Et idcirco eius nomē xtus
appellatum eſt. Sicut ⁊ paulus in Epl'a ad hebꝛeos ſcripſit:dicēs. Sara:ex
fide:virtutem accepit.ad emiſſionem ſeminis. Eius equidem fidelis conſtan
tiſſima:ſpeſq; certa:ac charitas immenſa:maxime vtiq; erāt.ꝙ eius ſanctimo
nia ⁊ ceremonia/cult⁹:nec nō ⁊ religiōis ſtudiū poptime demōſtrabāt. Eius ꝺ
niq; matrimonialis beniuolētie charitas ſancta ⁊ incredibilis pene fuit. Naꝫ
tāto amoꝛis ac vere reuerētie ſtudio viꝝ ſuuꝫ quoaduixit ꝓſecuta ē. vt nō ſo-
luꝫ illū verbis decētiſſimis appellādo euꝫ. Dñm ſuuꝫ:teſte btō petro apl'o: ſ;
⁊ ipſi⁹ oēs quas ꝑpeſſus fuerat:i corde ſuo ſecreta ſemp ſuſtinuit paſſiones:
Perſepe eni ei⁹ coꝛde obuerſabant:q̄ ⁊ quāta vir ſuus ſanctus Abꝛaā paſſus
fuerat duꝫ fidē:ſolus iter cunctos ſeruaſſet incredulos caldeos:dum patriam

ꝛ ꝓpinquos õſeruerit/ dũ ſuã ſterilitatẽ ꝯdoluerit. dũ ꝓꝑ famis egeſtatẽ mõ i Egypto/mõ in gerara peregrinatiõis ꝑtulerit iniurias: dũ mori ꝓꝑ ſuam ipſius pulchritudinẽ extimuerit. dum ſibi ereptã cruciaret̃: qȝ equiſſimi iudicijs dei nõ paſſa fuit iuſtitia: dũ iuſſu diuino ſibi ipſi circuncisionis vulnus iferri vidit. dũ etiã filium Iſmaelẽ cũ matre eijcerit. deniqȝ ꝙ dificilimuȝ videbat̃: dũ ipſe vir ſuus reliogioſiſſimus Abraã tẽptatus fuit i Imolatiõe Iſaac dilectiſſimi filij: que reſ etſi oẽm doloris cruciatũ exceſſiſſe viſus ſit/tñ tãq̃ȝ fideliſ oẽſ iſtas iacturas ꝯſtanti aĩo ꝑtulit. Agnouerat enĩ ad celũ hoĩbus/ꝑ aſpera/ ꝛ duros huius vite anfractus eſſe viã a deo ꝯſtitutã/ quã viã/ nõ tenebãt/ q omino tẽptari recuſant: Et iõ maxima eiſdẽ ſucceſſerũt bona: Unde ẽt ꝓꝑ ipſius maxias ꝛ inuãs virtutes/ Arabici ꝑplĩ/ q oẽm terrã ab Euphrate vſqȝ ad mare rubrũ tenẽt: q ex Agar ancilla ꝓpagati ſũt/ ad ampliorẽ eoꝝ dignitatẽ/ ꝛ excellẽtiorẽ gloriã ſe pocius Saracenos q̃ȝ Agarenos appellari maluere. ¶ Hec ita qȝ Sara ſãcta/ oĩuȝ clariſſimaꝝ Matronaꝝ parẽs ꝛ Magiſtra/ poſteris oĩbꝰ (vt augurari poſſumus) duo viuẽdi genera cõſtituiſſe viſa eſt/ vnum videlicet cõtemplatiuum/ alterumqȝ actiuum: Inquibus ipſa tanq̃ȝ quoddam certiſſimuȝ exemplum ꝛ Auriga/ ſe ſe omnibus premiſit. Ut futuras omnes mulieres accenderet ꝛ inflamaret/ ad emulanda omnium virtutum ornamẽta/ ex quibus omniſ bonos/ omniſqȝ vera laus perficitur. Et de hac ſatis ſuperque.

Actiue ꝛ cõtẽplatiue inuentrix

De Semiramide Aſſyriorum Regina capitulum quartum

Semiramiſ iſignis Aſſyrioꝝ Regia tꝑibus Sare ꝓdicte militari diſciplina ſerũ mẽtita ſuũ grãdia pluria ꝛ egregia faciora geſſit/ q̃ qdẽ (etſi diſſimilia Sare faciorib⁹ ſint hita) illã tam̃ clariſſimã plurimũ reddũt. Hec enĩ a nobiliſſimiſ parẽtib⁹ ꝓgẽita fuit. a qb⁹ iflorida ſui etate/ Nino Aſſyrioꝝ Regi matrimonio iuncta ẽ. ex quo Niniã vnicũ genuit filiũ: Porro cũ Ninus rex vniuerſã Aſyaȝ ꝛ Bactriã ſibi ſubegiſſet/ ictu ſagitte interfectus eſt. Que cũ admodũ adhuc iuuẽcula remãſiſſet vidua/ ꝛ filius ſimiliter puerulus/ nõ extimãs tutũ fore/ tam grãde Impiũ/ etati tã tenelle comittere: Adeo grãdis ꝛ ingẽtis aĩ fuit/ vt quas ferus maritus armis ſubegerat natiões/ coercueratqȝ viribus/ arte ꝛ igenio regẽdas/ femina aſſumere auderet. Nã quodã aſtu muliebri/ falacia ꝑgrandi excogitata/ more viri ip̃rimis decepit ſuũ exercitũ. Erat hec Regina oĩb⁹ liniamẽtis corpis ſimilis filio/ nude vtriqȝ gene/ ꝛ ꝯſona vtriqȝ vox/ atqȝ ſtatura corporis parũ differebat a puero ſibi nato: Quib⁹ iuuãtib⁹/ ne ip̃roceſſu/ qȝ fraudẽ detegere potuiſſet obeſſet. caput ꝛ brachia/ ac crura vtriuſqȝ/ velamẽtis ꝯtexuit. Et qm̃ id inſuetũ Aſſyrijs forte viſuȝ fuiſſet egit (ne afferet hic nouus habitus admirationẽ populo) vt ornatu ſimili oẽs vterent̃. Et ſic Nini olĩ ꝯiunx

filium ⁊ feminam ſimulās/mira cuꝫ diligētia mayeſtatem regiam adepta/ eaꝫ militaremq̄ꝫ diſciplinam ſeruauit/⁊ mētita ſexuꝫ/grādia multa/⁊ egregia multa viris robuſtiſſimis decētia opata eſt. Et dum nullo labori parcēs/aut periculo territa/inauditis facinoribus quorumcūque ſuperaſſet iuidiam/nō eſt vetita cūctis aperire que foret:quod ne etiaꝫ fraude ſimulaſſet feminea/q̄ꝫ vellet oſtēdere/nō ſexum/ſed animuꝫ Imperio oportunuꝫ: Quod quātuꝫ aduertētibus igeſſit admiratiōis/tātum mulieris maieſtateꝫ iclitam ampliauit: Hoc vt eius facinora paululū protēſius deducamus in mediuꝫ:Sumptis(poſt inſigne figmētum)virili animo armis/nō ſoluꝫ q̄ vir ſuus queſiuerat/tutauit imperiuꝫ:ſed Ethyopiam aſe acri laceſſitam bello atq̄ꝫ ſuperataꝫ/iūxit eidem: Et i Indos vehemētia arma cōuertit.Ad quos nūdum preter virum quiſq̄ꝫ acceſſerat Babyloniaꝫ inſuper ingēteꝫ Hembroth Ciuitateꝫ i caldea ampliat.Cuius muri(vt philoſtratus hiſtoricus ſcribit)erāt trecenta per circuituꝫ ſtadia: plinius vero reffert:muroꝝ ipſius ſexaginta quatuor paſſuuꝫ milia. Craſſitudo vero quinquagita cubitos altitudo autē quater tātum:Erat itaq̄ꝫ Babylonia membris temploq̄ꝫ/ac validiſſima arce admirabilis:Quaꝫ poſtmodū Cyrus perſarum rex euertit ⁊ complauauit.Semiramis autē preclariſſima mulier/nō cōtenta acquiſitos a viro regni terminos tueri/ſed ⁊ Ethyopiam quoq̄ꝫ ſuo adiecit Imperio/atq̄ꝫ indis belluꝫ intulit.quo preter illaꝫ/⁊ Alexādrū magnuꝫ/neminē vnq̄ꝫ itraſſe legimus.Multas preterea ex nouo cōdidit ciuitateſ atq̄ꝫ alia ingētia pegit facinora:que oīa ne dū femina/ſed i quocūq̄ꝫ viro ſtrenuo/mirabilia atq̄ꝫ laudabilia/⁊ perpetua memoria viderētur celebranda:que tamē ſuis obſcenitatibus fedauit/illecebris videlicet ⁊ ſturpis.Quia cū inter ceteras quaſi aſſidua prurigine libidinis vrereť:⁊ plurimos haberet cōcubitores/ēt Equū(vt plinio placet)quēdaꝫ:tm̄ amauit.vt auctore Iuba/cū eo coiret: Sed nec filio miſceri erubuit/a quo cū cōcubitū expoſtulaſſet ab eodē interfecta eſt.Dicēte oroſio/Semiramis libidine ardēs/ſanguinem ſiciēs.cū plurios quos cōcubitu oblectaſſet/occideret/tādē a filio ꝓprio iterfecta eſt.cū duobuſ ⁊ quadraginta regnaſſet annis: Hec fediſſima femina cū decus ſuū p oīa turpi nota maculaſſet/putās aſtutia ſua abolere qđ laſciuia deturpauerat legē cōdidit:vt circa venerea/liceret agere ipune qđ liberet ¶ Timenſq̄ꝫ ne a domeſticis feminis cōcubitu fraudereť filij(vt quidā ſcribūt)ꝑma vſum femoraliū excogitauit omniſq̄ꝫ/oēs aulicas ſubcinxit eiſdē:qđ adhuc apud Egyptios ⁊ affros obſeruať. Hoc eni laſciuie ſceleſtum facinus/⁊ hec peſtis vbiq̄ꝫ euolare cōſueuit/adeo/vt niſi eueſtigio e cordibus amoueať:ſenſim incautas hominū mētes occupet/illaſq̄ꝫ in imane precipitiuꝫ pertrahat ita vt omne decus cuiuſcūq̄ꝫ inficiet.⁊ cōmaculet. Hec itaq̄ꝫ Semiramiſ Regina adhuc viuēs:Vt plutarchus refert ſibi ſepulchrum extruxit.iquo hec litteris ſcripſit.Quicūq̄ꝫ rex pecunijs indiguerit.patefacto hoc monumento/q̄ volueris accipito: Itaq̄ꝫ darius perſarum rex lapide ſublato:pecuniarum nihil inuenit.ſed alias litteras reperit.que hec dicerent ni malus vir eſſes/ac numis inſaciabilis cadauerum loculos non moueres.

Femoraliū primū iuētū

¶ De Minerua capitulum quintum

Minerua que ꝛ pallas femia a poetis cātatiſſima/tpibus Jacob patriarche i gretia/multa fuit claritate cōſpicua. Que vt nōnullis placet/ꝛ quaſ marime illi ſtolide hoīuz antiqtati/ nō er mortalibus/ſed e celo lapſa ē. ꝛ apō Tritonidē lacuz ꝑmuz iuenta/er cui⁹ noīe/poſtea Tritonia appellata ē. hec namq̧ Jouis ꝑmi priogenita fuit. Que apud rudes Afros cū multa aň icognita repiſſet/nō ſolū ipſi/ſed ꝛ greci/ eam abſq̧ matre er iouiſ cerebro genitā credidere. Que iō/vt pꝫ Auguſtinus ſcribit tāto ꝑcliuius dea credita fuit/quāto eius origo minus īnotuit.

Lanifitii pria iuētrix · Teſtrini pria iuētrix · Oley pria inuentrix · quadrigaꝝ pria iuētrix · Numerorū pria iuētrix · phiſtularuz inuentrix

¶ Nā ipa ꝑmuz lanificiū Afris ꝛ grecis oībus antea icognitū iuenit. Oſtēſo vꝫ quo ordine purgata laua ſupfluitatibus/ꝛ dētibus ferreis mollita: colo apponeretur Atq̧ demū digitis deducētibus cōuerterek i filium. Teſtrinū iſuper excogitauit officiū: eaq̧ docuit/quo pacto iternecterētur iuicē fila. ꝛ tractu pectinis iūgerētur/ꝛ pedibus ſolidarek itertum. Jn cuius opifitii laudē/pugna iſignis illa eiuſdē ꝛ Aragnes colophome recitak ¶ Uſum ꝑterea oley eouſq̧ mortalibus i auditū/hec iuenit. Docuit eni atticos Oliuas ſeu Bachas mola terrere/trapetiſq̧ ꝑmere. Qō qꝛ multum vtilitatis afferre viſuz fuit. ei aduerſus neptunū i noiandis a ſe Athenis attributa victoria credik ¶ Uolūt ēt hui⁹ fuiſſe opus/cū iā quadrigaꝝ prima repiſſet vſum/ēt ferrea armamēta ad cōtegenda corpora i bellis ordiaſſe: ꝛ leges oēs qbus eatur i pugnā edocuiſſe ¶ Dicūt ꝑterea eam numeros iueniſſe ꝛ i ordinē deduriſſe/quē i hodiernū vſq̧ ſeruatur ¶ Ceteꝝ phiſtulas ſeu Tybias er paluſtri calamo primā eā ꝯpoſuiſſe credidere/eaſq̧ i terras e celo deieciſſe: eo qō flātis redderēt turgidū gutur/ꝛ ora deformia. ¶ Jtaq̧ ob tot cōperta iſignia deytatū largitrir: antiqtas eidē ſapiētie nnmeꝝ attribuit. Quo ituitu Atheniēſes ſapie ſtudioſi eā i ſuam ſumpſere patronā. eiq̧ Arcē dicauere: ꝛ Jngēti tēplo cōſtructo/ſuoq̧ noī cōſecrato i eodē illā effigiauere oculis toruā: eo ꝙ raro noſcak/i quē finē/ſapiētis tendat itētū. Galeatā: volētes ob id/ſapiētuz tecta ꝛ armata ſignificari cōſilia: Jndutā lorica: eo ꝙ ad quoſcūq̧ fortune ictus/ſemp armat⁹ ſit prudēs. ¶ Preterea criſtalino caſſide/ꝛ i eo gorgonis caput ifirnm ꝑtectā ꝑtendēs ob hoc/ lucida ſapiēti oīa/eē tegumēta/eoſq̧ ſemp ſerpētina aſtutia adeo ꝑmunitos/vt farei eoꝝ ituitu videank ignari. Eius i tutelā poſuere noctuā: firmātes/ꝑ vt in lucē/ſic ꝛ i tenebris videre ſapiētes. Hāc aň alia voluerūt ꝑpetua floruiſſe ꝟginitate: qō vt pleniori credak fide finxere vulcanum ignis: deū cōcupiſcentie carnis feruorē diu cū ea luctatum fuiſſe/ſupatumq̧: Tādē huius mulieris fama/atq̧ Numinis reuerētia/ſe adeo lōge lateq̧ diffudit tantūq̧ fauit illi veterū error/vt fere ꝑ vniuerſum orbem eius i honorē tēpla cōſtruerenk/ꝛ celebrarētur ſacra: eo uſq̧ cōſcenderet/vt i capitolio penes Jouem optimū maximum que/eidem Cela deducaretur. Et inter potentiſſimos Romanorum deos

cum Junone Regina ⁊ ipſa pariter dea haberetur. Huius autem templum Mileſios fuiſſe admirandum herodotus hiſtoricus ſcribit quod poſtmoduꝫ ab Haliate viro nequiſſime abſumptum fuit. Sunt autem plurimi viri eruditiſſimi qui dicant non vnius Minerue ſed plurium que dicta ſunt fuiſſe comperta: Nam quinque fuiſſe inuenimus. Primam hanc Jouis filiaꝫ/⁊ apolinis matrem: Secundam Nilo ortam/quam Egyptij: Saletem dicunt. Tertiam ex Joue ſecundo natam: Quartam Jouis tertij ⁊ Corſice occeani filiam:quam Archades corion nominant/quadrigarum inuentricem:Quintam palãtis filiã/que patrẽ ĩteremit virginitatẽ ſuã violare volẽtem/cui pennarũ talaria affigũt.Que qdem Minerue predictas oẽs inuenere virtutes.

De Rhea ſeu opi capitulum.vj.

Rhea ſeu opis vel ops vraꝫ potentiſſimi hominis coniunx ex veſta filia/temporibus predicte Minerue iter proſpera ⁊ aduerſa huius vite diſcrimina claritate plurima emicuit. Que cum Saturni regis ſoror pariter ⁊ cõiunx eſſet:ex eo Jouem ⁊ Neptunuꝫ atque plutonem filios genuit/quos cum a morte pacta ĩter Saturnum ⁊ Tytonem eius fratrem muliebri aſtutia liberaſſet ſe tantummodo egregiam fecit. Qui filij poſtmodum: cum inſania hominum:cui illius in claritatem precipue deitatis euaſiſſent: Hec regine non ſolum decus adepta eſt : quinymo errore mortalium:dea inſignis ⁊ deorum mater habita eſt eique templa ſacerdotes ⁊ Sacra inſtituto publico conſtituta ſunt. Adeoqꝫ enorme maluꝫ conualuit:Ut laborantibus ſecundo bello punico Romanis: q̃ꝫ pro ſalutari remedio ſeu auxilio miſſis Conſularibus viris:ab attalo pergami rege Simulachrum eius expetitum:precibus ⁊ ſacrorum ritibus:ex Aſya:cuꝫ ſumma diligentia ⁊ reuerentia Romam delatum:cum ſumma reuerentia ſuſceptum eſt ⁊ ab ipſis tanq̃ꝫ ſublime numen in Inſigne templo locatum fuit. Atque ibidẽ tanq̃ꝫ rei publice ſalutare per multa tempora ceremonijs plurimis cultum ẽ. Mirabile profecto fortune ludibrium:ſeu potius hominum cecitas:⁊ vt melius dicamus:demonum decipula:quorum opere actum eſt. Ut femina longis agitata laboribus:demum ſenex mortua ⁊ in cinerem verſa:⁊ apud inferos alligata:⁊ Dea crederetur:⁊ in tam grande Euum fere ab vniuerſo orbe diuinis honoretur obſequijs.

De Junone Regnorum dea magna capi.vij.

JUno fuit Saturni ex pdicta Opi ſeu Rhea filia que poetaꝝ carmine toto orbi p ceteris mulieribus gẽtilitatis labe īfectis/celeberrīa pdicat/tpib⁹ patriarche Jacob ī notiſſimū apud gẽtiles euaſit nomẽ. De qua certe potius egregiā fortunā recitare poſſumus/q̃ aliqd opus memorabile de ea refferre/ Fuit enim cū Joue illo cretẽſe(quẽ veteres deū celi finxere)vno partu edita atqꝫ enutrita:⁊ ab Infantia Samū trāſmiſſa/⁊ ibidẽ cū oī diligẽtia educata: Demū cū ad pubertatẽ peueniſſet ipſi ioui fratri nupta eſt. Qd p multa ſecula: eiuſdẽ ſtatua ī tẽplo Samij eſt teſtata. Nā exiſtimātes Samij/nō modicū ſibi poſteriſqꝫ ſuis afferre glorie q ſe penes alta/atqꝫ deſpōſata Juno ſit/quā celi reginā atqꝫ deā arbitrabant/ne memoria diluueret. eidẽ ingẽs tẽplū ⁊ mirabile extruxere. ſuoqꝫ Numini dicauere/atqꝫ ex marmore cādidiſſimo eiuſdem ymaginẽ ī habitu virginis nubẽtis ſculperūt ⁊ ſuo in tẽplo ipōſuerūt. Hec tā magno regi nupta/excreſcẽte idies fama eius atqꝫ imperio/ lõge lateqꝫ ipſius nomẽ efferẽte/nō modicū ⁊ ipſa ſplẽdoris conſecuta eſt. Sane poſtq̃ poeticis fictionibus/⁊ iſana antiquoꝝ liberalitate celi regina facta eſt/que mortalib⁹ regina fuerat. Olympi regnis eā diuitijſqꝫ prefecere/nec nō ⁊ illi cōiugalia iura/ atqꝫ pariẽtium auxilia comiſere:⁊ alia lõge plura ridẽda/potius q̃ credẽda. Ex qbus ſic humani generis hoſte ſuadẽte/multa illi vndiqꝫ cōſtructa ſūt tẽpla altariaqꝫ pluria/Sacerdotes vates iter quas fuerūt Caſſandra Chyrſen ꝟgines tam ipſius Junonis q̃ Apolinis. ⁊ ſacra atqꝫ ludi more veteri iſtituta/ Et vt de reliquis taceā/poſt Samos/celebri veneratione/ab Argiuis populis ⁊ Carthaginẽſibus diu multumqꝫ honorata eſt. Et poſtremo Romā delata in capitolio/⁊ ī cella Jouis optimi/nō aliter q̃ iure iūcta ſuo locata:ſub vocabulo iunonis regine a Romanis reꝝ dominis/cerimonijs multis/etiā poſtq̃ ī terris chriſtiana religio ſurexit honorata eſt.

¶ De yſide Egyptiorum dea capitulum. viij.

YSis cui antea yo nomē erat clariſſima nō ſolum Egyptiorum regina/ſed eorū poſtremo ſanctiſſimum ⁊ venerabile numẽ tẽporibus ſanctiſſimi patriarche Jacob iter mulieres illius temporis claras/peregregia fuit/ac memoratu digniſſima:hec itaqꝫ celeberrima femina/iprimis Jnaci argiuoruz regis filia fuit:⁊ phoronei ſoror:quā etſi poete fingāt/ad venuſtatem forme placuiſſe Joui/⁊ ob id ab eo oppreſſam/⁊ Argum cuſtodem a Mercurio occiſuz

vaceq3 a iunone/ceſtrũ ſuppoſitũ/ꝛ curſu rapido i Egyptum deuectam/Jbidez m:q3 a ſe recupatam formaz.ꝛ ex yo yſidẽ appellatã ab hiſtorie veritate nõ diſcrepãt:Cum ſint q aſſerãt a Joue adultero virginem oppreſſam:eamq3 ob ꝑpetratũ ſcelus/metu patris ipulſam cũ qbuſdam ex ſuis ꝯſcẽdiſſe nauẽ/cui vacha eſſet inſigne/ꝛ igenio ingẽti ꝑdiam/aĩo regnãdi cupidine agitataz/ꝓſpero vẽto ad Egyptios trãſfretaſſe.Et ibidẽ acta/regiõe delectata cõſtetiſſe:Ubi cũ cõperiſſet populos regionis rudes ꝛ inbertes/ꝛ rez hũanaꝝ oium fere ignaroſ ac ritu beſtiaꝝ potius q̃3 hoiuz viuẽtes/cũ multo labore/ꝛ celebri iduſtria docuit illos terras colere/ꝛ cultis ſemina comittere:ꝛ colectos tãdeml fruges/in cibos ſeu panem deducere: Preterea ẽt illos ſilueſtres ꝛ vagos i vnum redigere ꝛ datis legibus:ciuili more viuere. Et qȯ lõge ſpectabilius i femina eſt Litteras ydiomati cõueniẽtes carateribus adinuenit/ꝛ viris ad doctrinã ipſius aptioribus oñdit quo ordine iũgerent Que adeo marabilia iſuetis viſa ſũt/vt arbitrarẽtur facile/ipſam e celo lapſaz.Et ppea diuinos eidẽ honoreſ ſtatuerũt.Sed ea mortua/ẽt dyabolo ſuadẽte i tãtaz venerationẽ euaſit:vt nõ ſolum apud Egyptios ſingulis annis ſacra illi iſtituerent/ſed ẽt apud romanoſ atq3 alias natiões tẽpla pgrãdia illi cõſtruerent. Huius autẽ ꝑclare mulieris Apis rex vir/fuit q cũ eadem yſide multis annis imꝑauit.Sunt tñ qui dicãt huic yſidi Theglonũ quẽdam fuiſſe virum:ꝛ ex ea Epaphuz ſuſcepiſſe.q Egyptijs poſtea regnauit.de hac qdem muliere veteres poete multa finxere figmẽta:que ad hiſtoriam non pertinent

Litterarum egyptiarum pria inuẽtrix

De Cerere frugum dea capitulum.viiij.

CEres magna Siculoꝝ regina Celi regis filia hiſdem tpibus qbus ꝛ ꝑdicta yſis/ apud Siculos magno fuit i pretio.Que ꝑmo cũ ſicanio Siculoꝝ regi ꝯiugio copulata fuiſſet/tãto ibidẽ igenio valuit:vt cũ agroꝝ culturã excogitaſſet.ꝑma apud eos Boues domuit/ꝛ iugo aſſuefecit ꝛ aratro atque vomere adinuẽtis qbus terras ꝓſcinderet/ſulcis ſemina primũ tradere cepit.Que cũ i ampliſſimam ſegetem excreuiſſent eam ſpicis eruere/lapidibuſ terrere/panem cõficere/ꝛ in cibum deducere(homines glãdibus ꝛ pomis ſilueſtribus aſſuetos)edocuit.Ob quod meritum/cũ eſſet mortalis femina/eam frugum deam Sicculi arbitrati ſũt.ꝛ diuinis honoribus ipſam extulere/eãq3 Saturni ꝛ Cybeles credidere filiam: Huic tãtum vnicam ex Joue filiam ꝓſerpinam fuiſſe dicunt/quam eidem Orcus Meloſſorum rex furtim rapuit.Quam cum diu queſiuiſſet.poete veteres multas confixere fabulas.¶ Altera Ceres apud Eleuſim Attice regionis Ciuitatem etiam fuit eiuſdem meriti penes ſuos clara/cui Triptholomum obſequioſum fuiſſe tradunt/Quam vetuſtas ip-

Bouum domandorum pria inuẽtrix
Arati prima inuentrix
panis cõficiẽdi pria inuẽ

Ceres altera fuit

ſa ſtolida/ꝛ deitate ꝛ honoribus eque extulit ſub vno tãtum nomine/ambaruꝫ ingenia extulere. Harum itaqꝫ mulieꝝ ingenium magno equideꝫ preconio dignum exiſtimo. ꝙ vagos ſilueſtreſqꝫ ꝛ idoctos homines/e nemoribus ad vrbes trãſtulerint/ꝛ pollitico modo eos viuere docuerit. Quod ferino modo viuẽtes/ad meliorẽ viuẽdi modũ edocuerint. Quod corpora lucidiora vegetioraqꝫ membra/ex alimẽtis humano vſui ꝯformiora preſtiterint. Quod orbẽ arboribus vepribuſqꝫ incõpoſitũ ꝛ icultũ i maximam pulchritudinẽ ad vtilitatẽ publicam verterint. Quod deſides aĩos ad quãdaꝫ cõtemplationẽ excitauerint. Quod vires hominũ fractas ꝛ deſides i ex ruſticitate quadã in vrbanũ exercitiũ traxerint Ex qbus ampliate cõditeqꝫ ſũt vrbes innumerabiles: aucta quoqꝫ ſũt Imperia/ atqꝫ alia plurima bona prouenere/Quibus certe humanũ genus pp tot tantaqꝫ beneſitia plurimum debere confiteor.

De Marpeſa Amazonũ prima Regina capi. x.

Marpeſia ꝛ Lãpedo Amazonum inuicẽ Regine ſorores tpibus Jacob fuere: que qdem ob illuſtrẽ bellorum gloriã ſe ſe martis vocauere filias: Quaꝝ qm̃ pegrina eſt hiſtoria: illaꝫ paulo altius repetemus: E Scithia igitur ea tẽpeſtate ꝓuintia vtiqꝫ ſilueſtri ꝛ fere extheris iacceſſebilli que qdem ſub Artheo climate/ꝛ ſe vſqꝫ in occeanũ ab Euſino ſinu diſtendit ſileſius ꝛ Scholapicus qdam regij Juuenes factiõe maioꝝ ſuoꝝ pulſi: cũ pte poplꝫ iuxta Thermadontẽ Capadotie flumẽ deuenere: ibiqꝫ cyrijs cãpis occupatiſ raptu viuere: ꝛ icolas latrocinijs ifeſtare ceperũt. A qbus tractu tpis ꝑ iſidias fere oẽs trucidati ſũt hoĩes. Quod cũ egre ferrent viduate cõiuges/ꝛ i ardorẽ vindicte deueniſſent/feruide/cũ paucis q ſupfuerãt viris/iarma ꝓrupere: Et primo ineptu facto/hoſtes a ſuis ſubmouere finibus: Inde vltro circũſtãtibus itulere bellũ. Demũ arbitrãtes ſeruitutẽ potius q̃ꝫ cõiugiũ: ſi exteris adherrẽt hoĩbus/ꝛ feminas ſolas poſſe ſufficere bellis ꝛ armis/ne mitiores viderent habuiſſe deos: ceteris : e qbus viros a cede finitimoꝝ fortuna ſeruaſſet/cõi cõſilio irruẽtes i ſuos/oẽs interemere. Inde i hoſtes furore cõuerſo quaſi viroruꝫ neces vlture/illos adeo cõtriuere/vt ab eis pacẽ ipetrarẽt. Qua ſucepta/ad ſucceſſionẽ cõſequendã/viciſim finitimis adherebãt. ꝛ cũ ꝯcepiſſent. eueſtigio reuertebant iſedes ſuas. Tandem qui naſcebant mares occidebant ſtatiꝫ/feminas aũt reſeruabãt/ꝛ ad militiam cũ diligẽtia inſtruebant/Et duꝫ adhuc tenelle forẽt/mamillas dexteras igne aut alio medicamẽto eis aufferebat: ne adultis exercitiũ ſagitãdi ipſa ipediret manilla. Siniſtra aũt linquebat itacta/vt ex illa nutrimẽta porrigerẽt naſcituris. Ex quo Amazonũ vocabulũ ſortite ſũt ab. A. ẽ ꝙ o ſine/ꝛ mazonũ mãma/q̃ſi ſiñ mãma: Nec eiſ i alẽdis femiſ erat ea

Mos feminarum amazonum in filiis ſuis

cura que nr̄is. Nā colo calatiſue alijſq̄ mulieribus exercitijs abiectis:venatio nibus:diſcurſſionibus:domatiōibus equoꝝ:laboribus armoꝝ aſſiduis ſagita tiōibus:ꝛ huiuſmodi exercitijs:maturiores puellas durabāt: inaptitudinem ꝛ virili robur:quibus artibus nō ſolū Cyrios tenuerūt cāpos a ſuis olim ma ioribus occupatos:qn ymo Europe igēti parte belloꝝ iure q̄ſita:plurimū aſie: occupauere formidabileſq̄ oībus deuenere:Sane ne viribus deeſſet regimen: añ alias Marpeſiam ꝛ lāpodonē has poſt ceſos viros:ſibi īſtituere Reginas ſub quaꝝ auſpitijs:ſuū plurimū auxere Jmpiuz: He quidē cū militari diſcipli na īſignes vtiq̄ eſſent partitis ītra ſe ꝓuintijs(vt puta)cū vna i regni tutelam ſubſiſteret:reliqua:parte copiaꝝ ſumpta:ad ſubitiēdos finitimos eaꝝ impio:i cedebat. Et ſic viciſſim maximis partis predis:auxerūt aliquādiu rēpublicaz ſuā. Uerꝝ cū lampedo ad vltimū i hoſtes duxiſſet exercitū:repētino barbaroꝝ circū adiacētiū icurſu:Marpeſia nimiū ſui fidēs aliqbus filiabus relictis:cuz parto copiaꝝ ceſa eſt. quid autē de lāpedone eius ſorore factū fuerit:nullibi i- uenit. Has tñ Reginas lōge añ tpa iacob fuiſſe multi aſſeuerant:vt ꝛ nos in ſecūdo chronicorum noſtrorum libro cōmemorauimus.

De ypermeſtra optima Lyncei regis vxor capitulum. xj.

Ypermeſtra danay argiuo rū regis filia ꝛ lyncei regiſ cōiunx tpibus Moyſi pro phete:ꝛ genere ꝛ dignitate ac pietate clara plurimū fuit: Naz vt in tertio chronicorum noſtroruz libro ſcripſimus : danaus ꝛ egiſtus fuere fratres : belliq̄ priſci filij:ſpectabi- les quidem:ꝛ imperio preheminentes Quoꝝ prolis nō fuit equa fortuna:eſto numerus equus:quia danao quinqua ginta filie fuere:ꝛ Egiſto totidē fili ma ſculi:Sane cū danaus habuiſſet ora- culo:ꝙ manu nepotis occidendus eſſet. dū tremore hāc obrem plurimū ange retur:cuius ex tāta filiarum multitudine ſuſpectas deberet habere manus cō tigit:vt filie ipſius oēs iūgerent cōiugio cū filijs Egiſti:deſponſatiſq̄ filiabus nepotibus ſuis/filijs videlicet Egiſti:Cū ſacruz nuptiale pararet danaus filiaſ ſuas omnes ſūmopere premonuit vt ſi ſalutē ſuā vellēt/vna queq̄ virꝝ ſuū no- cte prima. dū ſomno graui illigatū cognoſceret:gladio pimeret. quod omnes gladijs clam cubiculis ſuis illatis:marcētes crapula Juuenes:iuſſu paterno i terfecere:Sed ſola ypermeſtra abſtinuit: Apposuerat qppe iam animū ſuū in ſponſuz:eueſtigio:vt viderat illū diligere cepit. Et ob id puellaꝝ more:ei cō paſſa:ſua cū ingēti laude a funeſta cede abſtinuit. Juueniq̄ fugam ſuaſit. ꝑ qua mortem euaſit. Uerꝝ cū ceteris mane:ob ſcel⁹ patratū crudelis pr̄ applau ſiſſet:ſola ypermeſtra obiurgata:ꝛ carcere clauſa pium aliquādiu fleuit opus Uerꝝ poſtq̄ crudelis ꝛ truculētus ſenex:qnquagita annis regnaſſet:dei iuſto

iuditio/manus lyncei nepotis euadere nō potuit/qn ille ſuus nocuus ſanguis effunderet/que multo nepotū ſanguine redimere potuiſſet. Qui tādem regno pulſus ꝛ fugatus trāſfretauit i gretiam: ꝛ argiuoꝝ regnū īgenio ꝛ viribus lyncei occupatū fuit. Qui i eodē ꝓ danao patruo regnauit: memorq; ipſius truculētie illū gladio necauit. Eductaq; e carcere ypmeſtra/eaq; muliebri alias meliori honore ſibi ꝯiugio iūcta/regni pticipē effecit. Que nō ſolū regina effulſit. ſed Junonis aragne ſacerdos effecta/cādore duplici ſplēdoris/ornata cōparuit. Et cum ſorores i turpē abijſſent īfamiā/ipſa ob comēdabilē pietatē/ nomē ſuum/omni laude dignum ad nos vſq; dimiſit inſigne. At danaus qui plurimo nepotum ſanguine/ſuos iam tremulos annos/ampliare niſus fuerat/ſe robuſta ac ſplēdida nepotū acie nudauit/ꝛ perhenni ſe cōmaculauit infamia

¶ De diana que ꝛ luna capitulum. xij.

Diana que ꝛ luna Appollinis delphici ſoror: ꝛ Jouis ſecūdi ex lathona filia temporibus egyptiace ſeruitutis. hoc eſt anno añ chriſti dñi noſtri aduētum/nonageſimo ſexto poſt milleſimū quīgēteſimū. apud delphos virginitate perpetua īſignis plurimū fuit. Et licet Cicero de natura deorū dyanas multas fuiſſe dicat hāc tamē precipuam ꝛ nominatiſſimam fuiſſe ſcribit Cui oīa decora attribuūtur. Eo q̄ ob virginitatis amorem/ſpreto hominum cōſortio ſiluas petijerit/ꝛ venationibus plurimum operam dederit. Quare eam cum Arcu ꝛ pharetra veteres depinxere: Atq; nemoꝝ ꝛ mōtium eam dixere deā. Uoluereq; ipſam curru vti a ceruis albis tracto. Et ppea virgines plurie eādem ſimili modo ſequebātur: Unde ꝛ Nimphaꝝ cōſortio ꝛ obſeqo vſam fuiſſe dixerūt. Uoluerūt preterea ipſam viaꝝ preſidium fore/ꝛ vna cū luna multis vocauere noībus. Ipſa namq; fuit femina: que more ſctimonialiū noſtri ſeculi/libidinis pruritū oīno a ſe abdicauit: Et ideo ſtulta gētiliū opynio eā lunā dixit: eo q̄ lune planete cōuenire perpulchre viſa ſit. ¶ Que ſuo frigore cōcupiſcētias venereas refrenare habet ꝛ nemora mōteſq; nocte/ſuo luſtrare lumine/ei ad lunam ſpectātia/tanq̄ ſi ipſa luna eſſet: Hec Orionē Neptuni filium eam viciare volentem occidit. Et idcirco eidem beſtie ſacre et humana carne fiebant. Habuit enim apud Epheſum templum admirandum magna frequētia ꝛ religione frequētatum: Hec quoq; a parturiētibus plurimum iuocabatur/eoq; primum vt nata fuit parturiēti matri/Appollinem fratrem ſuū/ obſtetricis officium exercuiſſe ſeruius ſcribat.

Diana fuit viarū preſidiū. pria veſta

De Niobe illuſtri Thebanorum Regina capitulum. xiij.

NIobes illuſtris femina Tantali frigioꝝ regis filia ⁊ amphionis Thebanoꝝ clariſſimi regis cõiunx temporib⁹ Othomel hebreoꝝ Judicis: ⁊ ante domini noſtri ieſu chriſti aduẽtum/anno decimo nono ſupra mileſimuz quadrigẽteſimum. inter egregias ſui temporis feminas notiſſima euaſit. Hec pelopis regis ſoror fuit. Que tam Jouis prole ꝙ̃ quia precipua valeret facũdia/cum eſſet fecũdiſſima mulier/ſeptez viro ſuo peperit filios ⁊ totidem filias. Quod qdem munus/cum ſapiẽti pro fuiſſe debuiſſet. ſuperbiẽti exitium fuit: Nam tam ſplẽdore cõſpicue prolis ꝙ̃ maioꝝ ſuoꝝ fulgore elata/etiam i numinibus obloqui auſa ẽ. Erãt equidẽ iuſſu Mãthonis thyreſie vatis filie/ſoliciti dierũ vna thebani cura ſacruz lathone matris Appollinis ⁊ dyane veteri ſupſtitione venerãdis Numinibus/cum quaſi agitata furiis circũſepta natorum acie: Et regiis iſigita notis: Proſiliuit imediũ niobes clamãs/⁊ dicẽs: que naz eſſet thebanoꝝ demẽtia: Lathone ſacra diſponere/⁊ extheram feminã duos tãtum ex adulterio enixam filios/ſibi eoꝝ regine/rege thãtalo nate/⁊ que quatuordecim eis vidẽtibus illis/ex cõiuge peperiſſe gnatos/ſibiq; tãꝙ̃ digniori cerimonias illas deberi: Tãdem paruo temporis ſpacio/factum eſt vt ea vidẽte/eius nati omnes pulchra iuuẽtute florẽtes infra breue ſpatium letali peſte abſſumerẽtur. Et Amphion/ꝙ ex patre quatuordecim filioꝝ repẽte orbus factus eſſet: ⁊ dolore impellẽte/manu propria gladio ſe ſe trãſfoderet. Extiſtimãtibus thebanis hec ira ſuperũ vlciſcẽtiũ numinis iiuriã cõtigiſſe: Niobes aũt tot funeribus ſuperſtes/vidua meſtaq; i tam grãdem atq; obſtinataz taciturnitatez deuenit. vt pocius imobile ſaxum videret ꝙ̃ femina: Quam ob cauſã a poetis poſtea fictũ eſt/eam apud ſypilũ/vbi ſepulti fuerãt filij i lapideaz ſtatuam fuiſſe cõuerſam

quãtũ obſ ſunt ſuperbie mala: nõ

¶ Durum quippe eſt ac valde odioſum ſuperbos homines nõ ſolũ tollerare/ſed etiaz aſpicere/mulieres vero faſtidioſum ⁊ quaſi iportabile. cũ illos feruẽtis animi atq; elati/vt plurimũ natura ꝑtullerit. Has vero mitis igenij ⁊ remiſſe virtutis/lautitijs pocius ꝙ̃ Imperijs aptas ꝑduxit. Quã obrẽ mirabile minus/ſi i elatas dei ꝑcliuior ſit ira ⁊ Juditiũ ſeuuum/quotiẽſ eas ſue debilitatis cõtingat excedere terminos. vt iſcipiẽs hec Niobes fecit/fortune deluſa fallatia/⁊ ignara: qm̃ ample prolis parẽtem fore/nõ virtute pariẽtis: ſed nature opus eſſe. Satis igit̃ illi: ymo debitũ erat deo et cõceſſis egiſſe grãs ꝙ̃ ſibi diuinos qualeſcũq; queſiſſe honores tanq; ſui fuiſſet opis/tã numeroſaz prolẽ atq; cõſpicuam peperiſſe. Que dũ ſuperbe pocius ꝙ̃ prudẽter operata eſt/egit. vt iſortuniũ viua fieret ⁊ poſt multa tempora/ſuũ nomẽ poſteritati fieret exoſum:

nota

¶ De Aragne ingenioſa muliere capitulum. xiiij.

ARagnes aſyathica femina cuiuſdã ydomõij colophonij plebei lanaꝝ tictoris filia, tpibus ꝑdicte Jliobis, nõ nullis meritis clariſſima fuit. Cuiuſ iter cetera lanificiũ ſuuz fuiſſe iuẽtum plurimi tradũt. ¶ Eamq̃ primã rhetia excogitaſſe: ſed que aut aucupatoria, ſeu piſcatoria fuerint icertũ eſt. Et cũ eius filius noĩe cleſter fuſos lanifitio aptos reperiſſet: arbitrant quidam hãc teſture artis pricipatũ ſuo tpe tenuiſſe, tanq̃ certa hãc grãdis ingenij vt digitis filiſq̃ ⁊ ſpatula: ⁊ alijs tali exercitio opportunis id egiſſe, qd pictor pegiſſet piniculo. Nõ equidẽ i muliere ſpernẽdũ exercitiũ: Sane, dum nõ ſolũ ypheis que habitãs: textrinã habebat, ſed vbiq̃ fama ſe celebrez audiret, adeo elata eſt, vt auſa ſit aduerſus Mineruã que ⁊ palladem, huius artis inuẽtricez certam̃ inire: ⁊ cũ ſe ſupari equo aio ferre nõ poſſet, accepto laqueo, vitã finiuit Ex quo locus fingẽdi, poetis dat᷑ ẽ. Nã cũ noĩe exercitioq̃ Aranea vermiſ cũ Aragne ꝯueniat: ⁊ filo pẽdeat, vt ipſa laqueo pepẽdit, Aragnem deoꝝ miſeratione: i Araneã vermem ꝯuerſam dixere: ⁊ aſſidua cura ꝓſtino vacare ſeruitio: Alij vero dixerũt: q̃ eſto laqueum iduerit moritura nõ tamẽ mortuam: adiutorio iteruueniente ſeruorum: ſed artificio poſito, dolore vacaſſe.

Lanifitiũ primum inuentum
rhetis prima inuentrix
fuſi itẽ prius fabricator

¶ De Delbora prophes hebrea capitulum. xv.

DElbora ꝓphetes femia, natiõe hebrea ex tribu Effraym cuiuſdã viri tribuſ ſue noĩe lapidoth vxor, ꝓpl'iq̃ Jſrael iudex ⁊ priceps, anno añ aduentũ dñi nr̃i ieſu xp̃i, vigeſimo, ſupra milleſimũ ⁊ trecẽteſimũ, ſuſcepto ppl'i ſui pricipatu, tm̄ ſctimonia belliſq̃ valuit vt multis ppl'i ſui Jmpiũ honorib᷑ampliauerit, ipmq̃ populũ ſuũ a finitimiſ cananeis varijs ac plurimis vexationibus oppreſſuz ingẽti ꝟtute liberauerit, atq̃ eũ i libertatẽ pmaximã p vigiti ãnos vẽdicauerit. Nã Aioth hebreoꝝ iudice optio plãe viro vita fũcto, cuz ppl's iſrael ab iſtitut ⁊ ꝓcept dñi plurimũ dfluxiſſet, ⁊ Apidiſ vitulũ, atq̃ alia gẽtiũ portẽta adoraſſet diuinã miſericordiã ⁊ benignitatẽ ifenſiſſime offẽdit. Quoꝝ quidẽ igratitudie dñs pmotus) illos iſectãdo) i manus iabi cananeoꝝ regis affligẽdos tradidit. q i Aſeroth Ciuitate regnabat. Qui hẽbat armatoꝝ. ccc. milia eqtũ. x. milia, ⁊ Curuũ tria milia poſſidebat. Jn ipa ſua militia Syſara dux erat. apud regem honore primus. Qui veniẽs ad iſraelitaſ vehemẽter p

Jabin cananeorũ regis potentia magna

.xx.annis afflixit ita vt tributa eis imponeret Qui dum crudelem in modum opprimerentur:agnoſcentes has calamitates ſibi pro legum ꝯtemptu eueniſſe/ hanc prophetiſſaȝ Delboram rogauerunt/vt deum pro eis deprecaretur .quatenus miſericordiam haberet eorum:ꝛ ne deſpiceret eos a chananeis oppreſſos.Que populi ſui pietate permota/dominum deuȝ patrū ſuorum oratiōibuſ ꝛ obſecrationibus exorare nō deſtitit.Cuius orationibus iclinatus dn̄s/eoruȝ ſaluti annuit:ꝛ Cōfeſti Barach de tribu neptalim ducē elegit viruȝ vtiqȝ robuſtiſſimū/Quē cū ad ſe euocaſſet/mādauit vt exercitū.x.miliū pugnatoꝝ tribubus neptalim ꝛ zabulon ſibi delegeret/ꝛ ad hoſtes ꝓcederet i trepidus/qm̄ victoriā reportaret.Cumqȝ Barach/nō ſatis ſibi cōfidēs dixiſſet/nō ſe exercituȝ fore ductuꝝ/niſi ꝛ illa quoqȝ vna ꝓcederet Illa vt erat femia iuicti ꝛ excelſi ai:mi axia fide ꝑmunita/irata dixit:Tu qdē mlieri dignitatē quā cedis deꝰ tibi cōtulit.ego nō refutabo:Et cōgregātes ꝑdicti exercitus numeꝝ/caſtramētati ſūt apud mōtē thabor:Quibus Syſara exercitus dux obuiā venit.ꝛ nō ꝓcul ab eis caſtra fixit:At delbora cuȝ Barach fide ꝑ maxima ꝑmunita/cōtra eos viriliter i certamē acceſſit.Cōgreſſuqȝ facto/vniuerſuȝ Inimicoꝝ exercitū fuſuȝ: ad iternicionē vſqȝ fugauit Syſara ꝟo exiliēs de curru:cū videret fugā exercitus ſui.ꝛ ipſe fugiēs venit ad quādā mulierē/cenidelaꝝ noīe Ialis.quā rogātē vt celaret:eū ſuſcepit.ꝛ petēti dedit lactis potū:Erat eni fatigatus:ꝛ cū nimiū bibiſſet:ſtatiȝ i grauiſſimū ſomnū ē ꝯuerſus:Illa vero illico dormiēti ferreū clauū p timpus imiſit:ꝛ eū maleo ꝑcuſſuȝ:ad terrā vſqȝ depoſuit:ꝛ hoibꝰ delbore poſt paululū venientibus eum oſtendit terra defoſū:Hacqȝ victoria delbora elata ēt exercitū ſup Aſſur mouēs:ꝛ obuiā veniētē itereimit Iabi:ꝛ cadēte Rege Ciuitatē cepit:ꝛ ad fundamēta vſqȝ vniuerſaȝ euertit.Ac ſic triumphus pmaximus hebreis p feminā acceſſit:Ipſa autē ne tm̄ bonū victorie ſibi ſed deo oīpotēti aſcriberet:ꝓ taȝ ſplēdida victoria:cū eſſet ēt mulier eruditiſſima ſup hoc hymnū dn̄o decātauit ſuauiſſimū.vt habetur libro Iudicū capitulo quinto:Barach autē poſt hec princeps fuit per.xl.annos hebreorum.

De Erythrea Sybila vna ex decem capitulum.xvi.

ERitbrea ſeu Eyrphilla Sybilla:ex decem Sybillis ſecūda:temporibus predicte delbore Iudicis: plurimuȝ apud Erithream Inſulā iſignis ꝛ honorata fuit: Hec qppe cū eēt femia ad modū timorata:rexqȝ diuinaꝝ magne deuotiōis ac maximi igenij maxie illuſtrata:necnō ꝛ magni meriti apud deū oīpotētē meruit diuio mūere tāta claritate futura ꝯſcribē:vt euāgeliū potiꝰ quā vaticiniū diceres.Nā de chriſti icarnatiōe:paſſioneqȝ:ac reſurrectione: nec nō ꝛ ꝯ btā ꝟgie Maria:atqȝ ꝯ Iudeoꝝ regno plūria apptiſſime ꝑdixit: De

inde percũctantibus grecis de expeditione Ilii:tanta claritate ſuos labores ⁊ Illionis excidiuz pulchro deſcripſit carmine/vt nil poſt factum/q̃ȝ ante clarius noſceretur: Aliiſqȝ carminibus varios caſus Imperii Romani complexa fuit.atqȝ alia futura prope innumerabilia archana diuine menti/ita aperte cōſpicit/vt eam hiſtoriam dictaſſe/nō vẽturos actus diceres. Quibus meritis/⁊ dilectiſſimam deo fuiſſe arbitrãdum eſt:⁊ preceteris gentilium feminis venerãdam:Floruit quoqȝ perpetua virginitate/q̄ profecto credẽdum oı̄no ē. Cuz nō i cōtagioſo pectore tãta futurorum lux/nullatenuſ defluxiſſe potuiſſet.Quibus illuſtrata virtutibus/tandem beato fine quieuit.

De Medea Colcorum Regina capi:xvij.

MEdee colcorum regine/que fuit temporibus predicte Sybille/vitam/nō inter claras mulieres vtiqȝ computãdam/pro cautela tamen multarum mulierum/que neſciunt ſuos a noxiis aſpectibꝰ cohibere/oculos putaui ſcribendam.Quia ex eorum impudentia/ſepe plurima proueniũt.mala.vt ex documento huius perpulchre/elicere poſſumus: Fuit itaqȝ hec Medea ſeuiſſimum veteris perfidie documentũ. Habuit enim Oetam clariſſimum colcorum regem patrem/Matrem vero perſam ipſius regis coniugem:Fuit formoſa ſatis/ſed malefica in oı̄ genere malefitii:Que a quocũqȝ magiſtro inſtructa fuerit/ita plena euaſit erudita.vt nemo melius:Adeo eni herbarũ vires familiares habuit earumqȝ virtutes plene nouit:vt cãtatis qbuſdam carminibus/turbare celũ/vẽtos ex antris eicere/tẽpeſtates moueꝛ:flumia ſiſtere/venena oı̄a ꝯficere/ꝑ libito poſſet.atqȝ ellaboratos ignes ad qðcũqȝ icẽdiũ ꝯponere/⁊ oı̄a huiuſmodi ſciret.Nec illi q̄ lõge peius ab artibus fuit diſſonus aı̄us.nã deffi-

Iaſonis virtus atqȝ preſtãtia

ciẽtibus eis ferro vti arbitrabaꝛ leuiſſimũ. Hec Iaſonẽ theſalũ/eo ſeculo conſpicuũ ꝟtute iuuenẽ a Pelia patruo/ſue ꝓbitati iſidiãti/ſub ꝑtextu glˀioſiſſime expeditiōis miſſuz i colcos/ad aureũ ſurripiẽdũ vellus/eiuſdẽ capta preſtantia/dilexit ardẽter:eigitqȝ ad eius promerendam gratiam vt orta inter incolas ſeditione/patri ſuſcitaretur bellum:⁊ conſequẽdi votum Iaſoni ſpatium preſtaretur:Quis hoc ſenſatus homo etiã arbitrareꝛ:q̄ ex vno oculoꝝ intuitu opulẽtiſſimi regis exterminiũ ſequereꝛ? Eo igiꝛ patrato ſcelere/cũ dilecti iuuenis meruiſſet amplexus/cũ eodẽ ſecũ patriam ſubſtãtiamqȝ oẽm trahens/clam fugã arripuit:Nec tam grãdi facinore contẽta/in peius trucem animũ conuertit Arbitrata quidẽ Oethaz ſecuturũ profugos/ad eũ ſiſtendũ/i thomitania pha-

Iniquũ mulieris facinuſ

ſidis inſula/per quã ſecuturo trãſitus futurus erat/Egyaleum pueꝝ frẽm ſuuz quem in hoc fuge comitẽ ſecũ traxerat obtrũcari/⁊ eius membra paſſim/per arua diſpergi iuſſit/vt dum ſparſa miſerabilis colligeret genitor/⁊ eis lachrymãſ

tumulū daret: ⁊ fugiētibus:ēt fuge ſpatium cōmodaret. Nec eni fefellit oppi
nio:Sic enim factū eſt. Tādē cū poſt erroꝛes plurimos i Theſaliā cū Jaſo
ne deueniſſet ſuo: Eſonazqꝫ ſocerꝝ tā ex reditu nati ꝗ̄ parta victoꝛia p̄daqꝫ
⁊ illuſtri cōiugio tāta repleſſet letitia:vt reuocatus i floꝛidam videret etatem
Jaſoni paratura regnum arte ſua zizaniā iter natas ⁊ peliam ſeuit eaſqꝫ i pa-
trem miſere armauit. Ceterum labētibus annis:exoſa Jaſoni facta: ⁊ ab eadē
loco eius creuſa filia Creōtis coꝛintioꝛū regis aſſumpta: Jmpatiēs fremēſqꝫ:
cū multa i Jaſonē excogitaſſet:eo pꝛorupit:vt igenio ſuo creuſā creōtiſqꝫ re-
giam omnem abſſumeret igne volatili. Et ſpectāte iaſone:quos ex eo ſuſcepe-
rat filios trucidaret ⁊ i Athenas auffugeret. Ubi egeo nupta regi cum Medū
a ſe denominatum ſuſcepiſſet filiū ex eo: ⁊ fruſtra theſeū redeuntem veneno tē
taſſet occidere:tertio fugam arripuit. ⁊ cū Jaſonis i gratiam rediſſet:vna cū
eo:omni theſalia ab Egilaeo pelie filio pulſi repatriauit i Colcos. Senemque
atqꝫ exulē patrem regno reſtituit. Quid tādē egerit:quoue ſub celo:ſeu moꝛ
tis genere diem clauſerit:nō inuenitur. Huius igitur Medee peſſime mulie-
ris geſta volui ſub compēdio iſtic apponere:Ut relique mulieres diſcāt ſuos
cohibere acri ſub freno ne laſciuiāt oculos:Quia ſi eos clauſiſſet hec triſtis Me
dea: ⁊ nō in iaſonem impudenter erexiſſet. Diutius patris potētia ſtetiſſet ſi
milirer ⁊ vita fratris:ac ſuum virginitatis decus perſeueraſſet infractū: Que
omnia ipſoꝛum impudētia ſimul periere:

De Oꝛithia Amazonum Regina capitulum. xviij.

ORythia Marpeſie regie fu-
it filia: ⁊ ipſa pꝛedictarū tri-
um feminarū tempeſtatibꝰ
matri i Amazonum regno
feliciter ſucceſſit. Mulier ſane iter cete
ra virginitate perpetua iſignis ac plu-
rimum comēdanda. Que tātum belliſ
valuit. vt regnū auitū magnopere au-
xerit: ⁊ adeo militaris diſciplie ſue lau
des extulit. vt arbitraretur Euriſteus
Micenarum rex durum poſſe bello:eiꝰ
Balthevm obtineri Et ob id aiūt debi
toꝛi herculi:tanꝗ̄ maximum iniūctum
vt illud offeret eidem: Eximia quippe mulieri gloꝛia eſt ſibi ad ſplendidam ac
moꝛꝝ gl'iā ⁊ ꝟtutē:obiectū herculē cūcta ſupantē:Qui cū i expeditiōe itraſſet
⁊ nouē lōgis nauibꝰ amazonū occupaſſet litꝰ abſcēte Oꝛythia itumultuāteſ a
mazonas ob paucitatē ⁊ icuriā de ſe facile victoꝛiā pꝛebuere:capteqꝫ maneli-
pa ⁊ ypolita ſoꝛoꝛes: Antiope dato regine baltheo monalipe reſtituta eſt verū
cū aſportaſſe ypolitē theſeū expeditiōis ſotiū oꝛythia audiſſet i greciā oēm:cō
uocatis auxilijs:bellū mouere auſa ē:Sed obdiſſenſionē:ab auxilijs derelicta
ab atheniēſibus ſupata i regnū redijt:nec qd vlterius egerit inuenitur:

De Argia greca muliere capitulum. xviiij.

ARgia mulier greca fuit/⁊ ex
Argiuoꝝ regibus ſtirpe ꝓ-
genita/Adaraſti regis filia.
tpibus Abimelech hebꝛeoꝝ
Judicis/cũ eēt nupta Polinico Theba
rũ regi exuli/ppulchrũ atq̃ ītegerimuz
cõiugalis amoꝛis phemne exẽplũ vni-
uerſiſ reliqd. hec itaq̃ cũ viro exuli the
ſandrũ pepiſſet filiũ:aduertẽs marituz
ob moꝛdicibus fratris ſui fraudibꝰ :cu
ris agitari/facta anxietatũ pticeps/ ada
raſtũ pr̃em iã ſenẽ/nõ ſolũ exoꝛauit la-
chrymis p̃cibuſq̃ /veꝝ et armauit in
Etioclẽ p̃ter pactionũ leges/cũ fr̃e thebanũ regnuz occupãtẽ:Et ne fatale reſpõ
ſum detrimẽtuz ſuſciperet/Euridici amphoꝛai vatis/coniugi p̃ter nãz femineã
liberalis effecta/p̃tioſuz illud matronis īfaſtuz vltro ꝯtulit.Ex quo latitãs pa
tefactus Amphoꝛaus ī thebas itum eſt.ſed īfelici foꝛtuna.Nã p̃ter multã cer
taminũ ſtragẽ/ceteris īterfectis ducibus:⁊ Adraſto auxilijs nudato atq̃ ſemi

pulchrũ cõ iugũ amoꝛiſ exemplum

fugato/cũ īter cetera ſoꝛdidi vulgi ceſiq̃ cadauera/Pollinicis ſui Mariti cor-
pus īſepultũ iacere anxia vxoꝛ audiſſet.Cõfeſtim regio decoꝛe abiecto.⁊ thala
mi molitie/ac ꝺbilitate feminey ſexꝰ ſepoſita/paucis ꝯitata/acceſſit īcaſtra:Nec
eã terrere potuerũt īſidiãtiũ itinera/nõ īpij hoīeſ nõ fere/nõ aues occiſoꝝ hoīuz
ſequẽtes coꝛpa/nec qꝺ terribiliꝰ ẽ/Creõtis regis edictũ:quo cauebat̃ pena capi
tali:ne qſq̃/vllũ occiſoꝝ ſepellir̃ p̃ſumeret coꝛpꝰ:Qui ardẽti ebꝛioq̃ aīo/nocte
media certaminis cãpũ ītrãs/ceſoꝝ atq̃ fetẽti odoꝛe redolẽtia coꝛpa nũc hoc/
nũc illꝺ ꝺuolueret/vt pue facis auxilio/oꝛa tabẽtia dilectiſſimi viri ꝯgnoſceret:
Nec añ deſtitit/q̃ʒ qꝺ q̃reret īuẽiret.O nimiũ ſemeſa iã facies armoꝝ rubigīe ⁊
⁊ ſq̃loꝛ oppleta puluereo ⁊ marcido iã cruoꝛe reſpſa/nulli iã certe cognoſcẽda
amãtiſſime ꝯiugi occultari nõ potuit.Nec īfecti vultus ſoꝛdes potuerũt amo
uere vxoꝛis oſcula/nõ voces/nõ lachrymas nõ īgens regis pꝛeceptum: Nam
cũ ſepe vitalẽ p oꝛis oſcula exq̃ſiſſet/lauiſſet fetidos artus/⁊ ſepe cũ vocibꝰ ī ſu
os amplexꝰ reuocaſſet moꝛtuũ/flamis iã flagrãtibꝰ/ne qd pij offitij p̃termiſſũ
relinq̃ret/eũ ignibꝰ tradidit ꝯburẽdũ/ꝯſumptũq̃ ipamet vrna ꝯdidit.Nec ob
amoꝛẽ ſui viri expauit ſeueri regis gladiũ aut cathenas ſubire:¶ S̨euere pſe
pe plurime mulieres viroꝝ egritudines/carceres/pauptatẽ/⁊ multa alia īfoꝛtu
nia/tñ ſpe mitioꝛis foꝛtune ſtãte:Qꝺ etſi videat̃ laudabile/extremũ tñ dilectõiſ
inditiuz dici nõ põt.Ut argiue obſeq̃a pijentiſſima dici potuere:Hec qppe ī-
trepida hoſtiles petijt agros/dũ flere ī patria poſſet:fetidũ cõtractauit coꝛpuſ
q̈ Junxiſſe poterat alijs/feminis/regiũ ẽt impẽdit honoꝛẽ:dũ clã infodiſſe qua
litate tẽpoꝛis/īſpecta ſatis erat.Ululatus emiſit femineos/vbi poterat ptranſi
re tacita.Nec quid ſperaret habebat ex ociſo marito/cũ qd timeret adeſſet ab
hoſte/Sic verus amoꝛ/ſic fides integra/ſic coniugij ſanctitas/⁊ illibata caſti-
tas ſuaſiſſe potuere. Quo merito/laudanda/colenda/⁊ ſplendido extollenda
pꝛeconio venit hec argia:

¶ De Manthone Tyreſie filia capitulum.xx.

MAntho Tyreſie maximi tebanoꝝ vatis filia:tpib⁹ Tole Judicis hebreoꝝ ꝛ ante xpi dñi nr̃i aduētū.trigeſimo ſeptimo:ſupra mileſimū ꝛ ducēteſimuꝫ plurimis virtutibus īſignis ꝛ clara plu rimū fuit:hec itaqꝫ ſub magiſterio ꝛ doctria pr̄is tā prōpti atqꝫ capacis fuit īgenij:vt pyromantiā ſeu nigromātiā veſtiſſimū zoroaſtis regiſ inuētuꝫ adeo egregie diſceret vt tpe ſuo nemo melius flāmaruꝫ mot⁹ calores: ꝛ murmura qb⁹ neſcio quo diabolico ope/futuroꝝ dicūt demōſtratiōes ieſſe cognoſceret. Preterea fibras pecuduꝫ ꝛ alioꝝ quoꝝūcumqꝫ pecudū exta pſpicaci cognouit ītuitu:traxitqꝫ ſepiſſime(vt creditū eſt)ſuis artib⁹ ſpūs īmundos ꝛ īferoꝝ manes coegit in voces:ꝛ reſpōſa dare querētibus cōpulit. Sane cū bello cecidiſſent argiui/reges q Thebas obſederāt/occupaſſentqꝫ Jmpialē vrbē:hec nouū regē metuēs ī Aſyam perit.ibiqꝫ clari appolinis fanū poſtea celeberrimū diuinatiōe īſtituit/ꝛ mopſuꝫ iclitū diuinatorē pepit.lꝫ ex quo cōcepit neſciat. Alij tñ aliter ſentiētes dicūt eā poſt thebanū bellū.cū qbuſdā ſuis cōplicibus diu erraſſe:Et tādē ī Jtaliā deueniſſe. Jbiqꝫ cuidā tyberino iūctā cōcepiſſe ꝛ peperiſſe filiū quē Cytheonū dixere/a qbuſdā ēt Byanorē vocitatū. Et inde cuꝫ ꝑle ī cyſalpinā galliā trāſiſſe:Ubi cū paluſtra loca Benacho lacui cōtermina cōpiſſet/ſui nā imitiſſima ſeu vt ſuis ī cātatiōibus vacare liberius poſſet/ſeu vite reſidnū ſecuri⁹ ducere ī palude ī ſup eminēte aqs ſole/ſedē poſuiſſe. Et demū mortuā ibidem ſepultā fuiſſe. Circa cuius tumulū(aiunt)Cytheonum ciuitatē haud grādē ſuis codidiſſe:ꝛ eā de matris noīe Mātuam appellaſſe. Quidā tñ aliter affirmant/eā videlicet vſqꝫ ad mortem virginitatem illibatam ſeruaſſe. Sed per ſe vrbem Mantuam condidiſſe/ꝛ ex ſuo nomine ipſam vocitaſſe. Mantue vrbis conditio

¶ De Meduſa que gorgonis cognomentum habuit.capi.xxj.

MEduſa femina/q̄ gorgōis cognomētū ſortita fuit vſqꝫ ad tpa tole Judicis hebreoꝝ/ q fuit añ xp̄i dñi nr̃i aduētū/āno.ſ.qnto decio ſupra mileſimū ꝛ cēteſimū feliciſſia pueit: Hec itaqꝫ phorci ditiſſimi r̃gis filia/ꝛ p̄cete ris q̄tuor ſororib⁹ſuis heres fuit ipe ei phorc⁹ rex et pr̄ hui⁹ gorgōis d̄ quo ī t̃tio libro crōicaꝝ nr̃aꝝ meminim⁹ q̄tuor filias hūit eximie/pulchritudinis/euriale/vꝫ ꝛ Stenionē/Syllanam ac Meduſam hanc que ita ſimilime ſibi erāt/vt vix vna dignoſceretur ab altera.

quibus etiã vnũ fuit regnũ. vnde fingũtur fuiſſe monocule. i. eiuſdez vultus ꝛ pulchritudinis cũ oĩ pulcritudine: Huius igiť opulẽtiſſimuz regnũ ĩ athlã-tico mari extitit: ꝛ in eo ceteris ſororibus prelata fuit: Que tã admirande fuit pulchritudinis: vt nõ ſolũ ceteras ſui tpis mulieres excederet: ſʒ quaſi quodaʒ mirabile preter naturam/ quã plurimos ad ſe vidẽdam ꝑtraheret hoies. Pre-terea eã nõ nulli agricolatiõis fuiſſe peritiſſimã aſſerunt eamqꝫ inde gorgonis cõſecutũ cognomẽ. Cuius opere mira cũ ſagacitate: nõ ſolũ patrias ſeruauit diuitias: ſed ꝛ in imenſuʒ auxit adeo: vt qui eã nouerũt: crediderũt ipſam quoſcumqꝫ reges anteiſſe theſauris. Et ſic tã pulchritudine eximia/ qꝫ etiã opulẽtia ꝛ ſagacitate ĩ ampliſſimã famiã apud multas nationes euaſit. Uerũ iter alios celebri rumore ad argiuos plata eſt. Inter quos pſeus florẽtiſſimus Achiue iuuẽtutis/ audito taliũ relatu: indeſyderiũ incidit. ꝛ vidẽdi ſpecioſiſſimã feminã ꝛ occupãdi theſauros: ꝛ ſic naui cõſenſa (cui pegaſus equus erat iſigne) ĩ ocaſum mirabili celeritate deuhectus eſt. Ibiqꝫ prudẽtia vſus ꝛ armis/ reginã occupauit: ꝛ aurũ: ꝛ oĩa ſua aufferẽs: onuſtus optima preda: ad ſuoſ cũ gaudio remeauit: Ex his/ locũ ſibi poetica adinuenit fictio: qua legimus Meduſam gorgonẽ aſſuetã saxeos facere quos inſpiceret: eiuſqꝫ canes ĩ Angues verſos Ira Minerue: eo ꝙ tẽplũ eius: Neptuni cõcubitu viciaſſet: peperiſſetqꝫ pegaſum ꝛ pſeuʒ equo iſidẽtem alato: eius ĩ regnũ euolaſſe: ꝛ pallãtei egidis vſu ſupaſſe. Uaro dicit phorcuʒ huius Meduſe pr̃em Regẽ fuiſſe Sardinie ꝛ corſice inſulaꝝ. q cuʒ Athlãte rege nauali prelio decertaſſet: victus: ꝛ in mari ſubmerſus Marinus deus greca loquacitate vocatus eſt. Quod virgilius ĩ quĩto Ene: tetigit dicens: Trithoneſqꝫ cethi. phorciqꝫ exercitus omnis.

Agricultaꝛã nõ ẽ aſpnata

¶ De Nichoſtrata yonij Archadum regis filia capitulum. xxij

NIchoſtrata cui poſtea apud nr̃os carmẽtis nomen fuit: tpibus Iair hebreoꝝ Iudicis: q fuit añ xp̄i dñi nr̃i aduentũ: anno duodecimo: ſupra milleſimũ ducẽteſimuʒ: apud Italos nr̃os vaticinatrix clariſſima effulſit. Hec qppe yonij Archadũ regis filia: nõ ſoluʒ regni fulgore iſignis fuit ſed ꝛ litterarũ grecaꝝ doctiſſima: adeo verſatilis eximijqꝫ igenij fuit: vt ad vaticiniuʒ vſqꝫ florẽtiſſime puenerit: ꝛ vates notiſſima vocareť. Que cũ querẽtibus: ꝛ a ſe ipſa nõ nũqꝫ futura multa carmine exprimeret: a latinis poſtea carmẽta eſt nũcupata Que euandrũ archadũ poſtea regem genuit filiuʒ: quẽ fabule (ſeu qꝛ eloquẽs atqꝫ facundus ſeu qꝛ aſtutus hõ fuerit) ex Mercurio fuiſſe ꝯceptũ volũt Qui vt qdam dicunt: cũ caſu euʒ: q verus pr̃ erat occidiſſet: e regno auito pulſus ſuadẽte Nichoſtrata matre: ꝛ magna vaticinio ꝓmittẽte ſi has peteret q̃s oñderet ſedes fctã pegrinatiõis ſocia: Cõſcẽſis itaqꝫ nauibꝰ cuʒ pr̃e populoꝝ:

vento proſpero/ex peloponeſo ad Tyberis hoſtia deuenit:⁊ nō procul ab eodē loco/matre duce ī pallatino mōte(quē a pallāte filio noīauit)cū ſuis ꝯſedit Et ibidē pallāteū oppidum cōdidit:Porro carmēta cū idigenas gētes cōperiſſet fere ſilueſtres:Eſto iam dudū Saturni munere didiciſſent ſegetes ſetere/eoſqꝫ nullo litteraꝝ vſui/ſeu modico ⁊ hoc greco modico aſſuetos.eiſdē cuz eſſet īgenij verſatilis ⁊ prope diuini mulier/nouos litteraꝝ caractares adiuenit/eoſqꝫ ⁊ earū cōiūctiones atqꝫ ſonos edocuit.Que ab initio ſexdecim fuere. Siluius deinde qdam ludoꝝ magiſter.k.poſtmodū ſupadiecit.Q.aūt ſuper uacua habet.h.vo/nō eſt littera:ſed aſpiratiōis nota.X.tpibus diui pr̄is nr̄i Auguſtini ꝓhibet iuuēta. Tunc quoqꝫ.Y.⁊.Z.a grecis latini mutuati ſūt. At qꝫ ita his ſupradictis caraateribus vſqꝫ ī hodiernū oēs vtimur.Cuius mulieris vaticiniū ⁊ ingeniū admirati oēs latij rudes:ipſam nō feminā ſed deā e celo lapſam arbitrati ſūt.Quam obrem cū viuētē diuinis celebraſſent honorib[9] etiā poſt mortē eidem apud capitoliuz vbi primū cōſederat.Sacelluz ſuo noī cōdidere:⁊ ad eius ꝑpetuādam memoriā:etiā loca adiacētia a ſuo noīe carmētalis vocauere:huic itaqꝫ diuine prope mulieri:uō ſolū italia noſtra:ſed ⁊ Europa vniuerſa pro tāto benefitio:tātoqꝫ īſigni munere plurimū debere exiſtio: quā obrem:ne aquoquā igratitudine merito redargui vnqꝫ poſſimuſ vt illud pro viribus ī eternā memoriā efferamus/pijſſimū eſt.Creditur quoqꝫ illā nobis gramatice facultatis dediſſe prima femina:que ī ampliorem ſegetez maiores noſtri ſucceſſu tēporum traxere:Quibus adeo propicius fuit deus vt hebraycis greciſqꝫ litteris parte maxima glorie dēpta:oīs quaſi Europa amplo terraꝝ tractu:nr̄is vtat.Quibus delinita facultatū oīum īfinita ſplēdēt volumina hoīum geſta:deiqꝫ magnalia perpetua ſeruāt memoria vt que vidiſſe nequiuimus ipſi eis opitulātibus cognoſcamus:

Litteraruz latinarū pri ma inuētrix

De Panthesilea virgine Amazonum Regina:capi.xxiij.

Panthesilea virgo Amazonū regina:tpibus Jepthhe breoꝝ iudicis. q Jmpabat hebreis anno mūdi. 4007. hoc eſt an̄ aduētuz dn̄i nr̄i ieſu xp̄i nonageſimo ſecūdo ſupra milleſimū ⁊ cēteſimū annū:Orithee regine ī Amazonū regno ſucceſſit. Hāc ferūt ſpreuiſſe oēm decorē femineū:⁊ ſupata oī muliebri molitie:arma īducere maioꝝ ſuarū aggreſſā ⁊ aureā comā galea tegere:ac lat[9] munire pharetra:⁊ militari nō muliebri ritu currus ⁊ equos aſcēdere:ſeqꝫ ꝑceteris reginis mirabilē exhibere:⁊ viribus ⁊ diſciplina tali auſa eſt. Cui nec igeniū validū defuiſſe cōſtat:Cū logat ſecuris vſuz:vſqꝫ ī tp̄s ſuū penitus icognitū:ab ea fuiſſe cōpertū: Hec igit audita hectoris troyani virtute:ēt ſuiſuz ardēter amauit.⁊ cupidine iclite ꝓlis ī ſucceſſionē regni ex eo ſuſcipiēde:i

Securiſ pri mū inuetnz

tā grādē opportunitatē/cū maxia ſuoꝝ copia/i auxiliū aduerſus grecos/facile ꝓuocata deſcēdit. Nec eā clara grecoꝝ pricipū/pterruit fama qui hectori armis atqꝫ virtute cupiēs/ꝙ formoſitati placere/ſepiſſime certamina frequētiuꝫ armatoꝝ itraret. ꝛ nō nūqꝫ haſta ꝓſternere/quādoqꝫ obſiſtētes gladio apire: Et pſepe archu verſas i fugā turmas pellere ꝛ tot tamqꝫ grādia viriliter agere: Ut ipm ſpectātē aliquādo hectorē i ſui admirationē deduceret. Tādeꝫ dū i cōfertiſſimos hoſtes hec virago pliaret ſola/ſeque vltra ſolitū tāto amaſio dignā reſpōderet/multis iā ex ſuis ceſis letali vulnere ſuſcepto/miſerāda medios iter grecos(a ſe ſtratos)occubuit. Alii tn̄ volūt eā hectore iā mortuo applicuiſſe Troiaꝫ/ꝛ ibidē acri pugna ceſam. ¶ Eſſent q poſſent mlieres quātūcūꝙ armate mirari/i viros vnqꝫ icurrere auſas/i admirationē traheret: qm̄ vſus i naturā vertat alterā: quo hec/ꝛ huiuſmodi lōge magis i armis homines facte ſūt/ꝙ ſint/quos ſexu maſculos natura fecit ꝛ occioſitas ꝛ voluptas vertit i feminas/ſeu lepore galeatos.

¶ De Helena Tyndari regis filia capitulum. xxiiii.

Helena Tyndari oebalie regis ꝛ Lede formoſiſſime mulieris filia: q ex ſua admirāda ꝛ icredibili pulcritudine credita eſt ſolis filia/ꝛ Menelai lacedemonū regis cōiunx tpibus ꝑdicte pāteſilee regine pp diuturnū bellū ex ea cōfectū toto orbi notiſſima effulſit. hec itaqꝫ tāte pulchritudis iſignita fuit/vt ceteris oibus mulieribus merito ꝓponi debeat. Fatigauit ꝛ ei plurimūꝫ diuinū illū diuini Ingenij virum homeꝝ poetā añ ꝙ poſſet illā ſecūdū ꝓcepta/ſatis cōueniēter carmine deſcribere.

mirabilē huiusmuliebris deſcribit pulchritudinē

¶ Preterea pictores ꝛ ſculptores multiciples oēs egregij/eūdeꝫ ſumpſere laborē: vt tā eximij decoris/ſaltē effigiē ſi poſſent/poſteritati reliquerēt. Ab hac tā ſpectāda pulchritudine/i laconas theſeus ab athenis añ alios euocatus/virginē etate tenellaꝫ/i paleſtra ex more ludētem/rapuit. Etſi ꝑter oſcula pauca eidē quicꝙ aufferre nequerit tñ aliqualē labeſactate virginitatis iiecit notaꝫ Que a fratribus ab helectra Theſey matre/ſeu vt alij volūt/a protheo egyptio rege/theſeo abſēte repetētibus reſtituta eſt. Et tādem matura viro/Menelao lacedemonū regi matrimonio cōiūcta eſt. Cui hermonā filiā pepit vnicā: poſt hec fluētib⁹ ānis/cū Ilionē rediſſet paris/q ob ſomniū pregnātis matris/i yda fuerat expoſit⁹ ꝛ i lucta hectoreꝫ frēm ſuperaſſet/nō cognitus/mortē crepūdijs oſtēſis/ꝛ a matre cognitis euitaſſe memor ſpōſionis ſpecioſiſſime cōiugis/ſibi a venere oblatā a ſe apud ydaꝫ ſuam: Fabrefactis ex yda nauibus/regio comitatu ſociatus trāſfretauit i greciā: vbi a menelao hūaniſſime fuit hoſpitio ſuſceptus Ibiqꝫ cū vidiſſet helenā celeſti decore cōſpicuā: atqꝫ i regio cultu laſciuiētē: ſeqꝫ itueri cupiētē: illico ca

ptus: ꝛ ex moꝛib⁹ ſūpta ſpe/captato tpe: ſcitilātib⁹ feruoꝛe oculiſ furti i pudico pectoꝛe/ignē ſue dilectiōis igeſſit. Ceptiſq; foꝛtuna fauit. Nā exigēte oppoꝛtunitate/eo relicto/cretā Menelauz perit. Quā obrē paris helenā ita volētē/ſtati rapuit. ꝛ ſue claſſi parate/cū maxima theſauroꝝ menelai pte iposuit. ꝛ ſic cū ea gaudēs (poſt multa picula) i troiā deuenit: Ubi ꝛ magno cū honoꝛe a priamo rege ſuſcepta eſt: hac huius mulieris illecebꝛa vniuerſa gretia comota eſt. Et cū greci oēs pꝛicipes/paridis pot ius iiuriā pōderarēt/q̄ȝ helene laſciuiam (ea fruſtra ſepi⁹ repetita) i troye excidiū cōiurarūt. collectiſq; vnanimiter viribus. cū mille ꝛ eo amplius nauibus armatoꝝ honuſtis/litus frigiū occupauere: ꝛ Ilionē ciuitatē obſederūt/fruſtra obſiſtētibus troyaniſ: Helena āt quāti foret ſua foꝛmoſitas (ipſa met ex muris obſeſſe ciuitatis) pſpicue vidiſſe potuit. Cernēs litus oē hoſtibus ꝯpletū/ꝛ igne ferroq; oia deſolari. populos certamina inire/ac p metua vulnera/i moꝛtē ruere. ꝛ tā troyano q̄ȝ grecāo ſanguīe/oia ſe dari. Que qdē tā ptinaci ꝑpoſito/repetita fuit atq; detēta/vt dū nō redderet: p decenniū/cede multoꝝ nobiliū cruēta pſeuerauerit obſedio. Qua ſtāte hectore iā moꝛtuo ꝛ Achile atq; a pyrro acceꝑimo iuuene paride trucidato helena quaſi puū ſibi foret ſemel peccaſſe i: ſecūdas inijt nuptias: Nupſitq; Dyophebo iunioꝛi. Tādē troya ꝛ ilione vrbe a grecis euerſa: helenā greci menelao reſtituere: Qui gaudētes naui cū illa ꝯſcendit/patriā. ſ. repetiturus: ſȝ tēpeſtatib⁹ acti/i Egyptū/ad polybū regē ꝺuenerunt. Indeq; diſcedētes/atq; p octo anniſ errātes (vt euſebius refert) i patriā tādē redierūt. Quid āt poſt reditū ſuū dōi egerit/aut quātū vixerit: ſeu quo tpe obijerit: nō hēmus: Iſocrates ꝓo grec⁹ hiſtoꝛicus de helena pluria referēs: dixit illā iā ſenio cōfectā: ꝛ i rugis faciē contractā: p ſpecula viros illos foꝛtes iſpiciētē: lōgo riſu ridere cōſueuiſſe: q ꝑ tā caduca tāq; fallaci re: tāto ardoꝛe ꝛ ptinatia ꝺpugnaſſent: Nō eni ob aliud ab homero pugnare grecos ſcriptū eſt. quā reſtituta helena ſe receſſuros ꝓmittebāt. Illā tn̄ ouidius nr̄ fleuiſſe nō riſiſſe refert cū ait. Flet quoq; iſpeculum rugas aſpiciēs anniles: Tyndaris ꝛ ſecū curſit his rapta regrit. Et ideo qa nō ſponte ſua rapta fuit: a viro ſuſcipi pꝛomeruit.

mille naues in troia

Ilionis captiuitas nota

De hecuba virgine priami Troyanoꝝ regis filia. capi. xxv.

Hecubā pclariſſimā troyanoꝝ reginā eximij ſplēdoris fulgētē hiſdē tpibuſ miſeriaꝝ certiſſimū documētū oibus fuiſſe ꝯſtat. hec qppe Cypſei grecoꝝ regis filia fuit. quā virginē pr̄ i ꝯiugiū illuſtri priāo troyanoꝝ regi dedit ex quo cū ſecunda admodū foret ꝺcē ꝛ nouē: vtriuſq; ſexus genuit filios: Inter quos iubar illud eximiū frigie ꝑbitatis hectoꝛ fuit. Cuius tātus extitit militie fulgoꝛ: vt nō ſe tm̄ eterna fama ſplēdidū faceret/qnymo ꝛ parētes: pa-

triáqꝫ phemni nobilitauerit glia:veꝝ nõ tm̃ felicis regni decore ac multipliciſ
ꝓlis ſerenitate fulgida facta fuit. qui vrgẽte aduerſa fortũa/orbi toto lõge co-
gnita ðueniret. Hectorẽ nẽpe ſibi dilectiſſimũ ⁊ Troylũ adoleſcẽtẽ/⁊ iã maio
ra viribus audẽtẽ imani Achilis ceſos/ea cede r̃gni ſolidã ſpẽ fere euerſã me
ſtiſſime fleuit. Sic ⁊ a Phyrro paridẽ trucidatũ/ide auribus naribuſqꝫ Dey-
phebũ obtrũcatũ atqꝫ turpiter occiſũ Jlionẽ igne cremari: Polytẽ pr̃is i gre-
mio cõfodi: Priamũ ipm ſenẽ/ſecus domeſticas aras exẽterari:Caſſandrã fi-
liã:Andromachã nuꝝ:ſeqꝫ captiuã ab hoſtibus trahi: Polliſſenã añ Achiliſ
tumulũ obtrũcari Aſtinactẽ nepotũ e latebris ereptũ/ſaxo illidi miſerãda cõ
ſpexit. Et poſtremo i litore tracio tumulatũ adoleſcẽtulũ polydoꝝ polymiſto
ris fraude occiſũ/cõpit atqꝫ fleuit:Quibus tot/tãqꝫ imanib⁹ oppreſſaꝫ dolori-
bus i rabiẽ uerſã:p agros tracios/velut caniſ diſcerpẽdo ſe vlulaſſe dicũt. ⁊ ſic
mortuã i tumulo Helles põtiaci littoris cui nomẽ a ſe Cynoſenia ſepultam.

De Poliſena predicte hecube regine filia:capitulum.xxvj.

POliſena ipſiuſ Hecube re-
gie filia fuit:tã floride pul
chritudis:atqꝫ elegãtie vir
go:vt ſeuero pectori Achil
lis peliadis flãmas imittere potuerit
cupidinis/eũqꝫ mr̃is hecube fraude in
ſuã necẽ:nocte ſolũ i tẽplũ ðducere O
q̃ꝫ minus debito/lapſis troyanis reb⁹
ac viribus ⁊ ilione deiecto a Neptolo
mo i piaculũ maniũ pr̃is/⁊ ad eius tu
mulũ deducta ẽ. Jbiqꝫ delicata adole-
ſcẽtula vidẽs acrẽ iuuenẽ gladiũ exe-
miſſe:flẽtibuſ circũſtãtibus oĩb⁹adeo
cõſtãti pectore:⁊ itrepido vultu iugulũ ꝓbuit:vt nõ minus admiratio fortitu
dinis eius:q̃ꝫ pietas peuntis moueret aĩos:Magnũ qppe ⁊ memoratu dignũ
nequiſſe tenera etas/ſexuſqꝫ femineus molities regia:mutata fortuna/ grãdem
opprimere virginis aĩum. Et potiſſimũ ſub victoris ⁊ hoſtis gladio:nõ nunq̃ꝫ
preſtãtiſſimoꝝ viroꝝ pectora perſepe deficiunt.

De Caſſandra predicte pollyſene ſorore capitulum.xxvij.

CAſſandra troyana ꝑdicte
polliſene ex vno pr̃e rege ſo
ror:v̄go ⁊ ipſa admodũ for
moſa fuit. q̃ capta troya in
ſortẽ agamenonis captiua ðuenit:quã
ſecũ Mycenas pduxit:Ubi inocẽtiſſi-
ma puella a doloſa climeſtra ipſi⁹ aga
menõis vxore iterẽpta fuit: Hãc(vt ho
merus ſcribit)cũ apolo plurimũ ama-
ret. ⁊ eius cũcubitũ ſũmope expeteret:
ipſa hoc munuſ ab eo expoſtulauit. qđ
illi Apolo ſe datuꝝ iuramẽto affirma-
uit:cui illa petijt. vt vates fieret iſignis

⁊ mox q̄ poſtularat obtinuit:volēs poſtmodū apolo ab ipſa q̄ ſpopōderat. illa negauit.Quā obrē idignatus apolo:cū auferre qđ dederat negret: Egit vt nulla vnq̄ȝ ſuis vaticinijs fides adhiberet.⁊ ſic factū eſt.vt qđ diceret tāq̄ȝ fatue dictū:a nemine creditū ſit.Nā cū ex raptu Helene futura mala patri ⁊ fratribus p̄diceret:nō ſolū credebāt ei/ſed ⁊ verberibus duris caſtigabāt eā Et iter cetera cū micenis a meneleao traheret eidē p̄dixit:ſibi a clemeſtra vxore p̄paratas niſi dias atq̄ȝ mortē.Cuius v̄bis cū nulla daret fides ip̄e micenas cū p̄ueniſſet ab ipſa clemeſtra occiſus eſt.atq̄ȝ ip̄a eiuſdē climeſtre iuſſu iugulata

De Penolope vlixis vxore capitulum.xxviij.

PEnolopes vlixis ſtrenuiſſimi:viri vxor ex ycaro rege filia tp̄ib⁹ troyani belli fuit:cūctis matrōis(teſte homero poeta)extitit ſāctiſſimū ⁊ eternū illibati decoris atq̄ȝ itemerate puditie exēplū:Cui⁹ qdē pudoris vires p̄ multū acriter a fortuna(ſed fruſtra) agitate ſūt.Nā dū eſſet iuuencula ⁊ v̄go ⁊ magne vetuſtatis ac elegātie adoleſcētula,pr̄ illā vlixi matrimōio copulauit Cui cū thelemachū filiū tātūmō pepiſſet mox:vlyxes laceſſentib⁹ troyanis:i bellū cōceſſit.Ubi cū p̄ deceniū pſeueraſſet.illa cōſtāti aīo:p̄ id tēpus:oēm viduitatis iiuriā ptulit:Sed ⁊ deniq̄ȝ:Jlione deiecto:cū ceteri p̄ceres patriā repetētes:iſiniſtrā fortunā deueniſſent.Nauis vlyxis icertū curſuȝ adeo tenuit vt ab oībus mortuū extimatus ſit.Qua credulitate:Anthiclia eius genitrix miſerāda:ad leniēduȝ dolorē ſuū laqueo vitā finiuit:Penolopes aūt cōſtātiſſima atq̄ȝ ſapiētiſſima:etſi egre plurimū ferret viri abſentiā:lōge egregius: ſiniſtrā mortis illius ſuſpitionē ptulit:ſed poſt multas lachrymas:⁊ vlyxem fruſtra ſepiſſime vocatū:diſpoſuit cū pr̄e ⁊ filio puero aīo firmiſſimo caſtiſſimā: ⁊ ppetuā ſeruare viduitatem:Uerū cū eſſet preſtātiſſimis moribus:⁊ elegāti forma plurimum īſignita:plurimorum nobilium expoſtulationibus vexata fuit. Eo maxime quia idies:vlyxis vite ſpes:⁊ eiuſdem redditus minueret: verum eo vētum eſt:vt penolopes ob faſtidium procatoꝝ i Rus abiret.Sed procatores ipſi:Ulyxis domū occupare ceperūt.vt ita Penolopem iſtam his modis i ſuum prouocarēt cōiugium:Sed caſtiſſima mulier:metuēſ ne forte ſui pectoris ſacri violaretur propoſitum:cū iam cerneret:viam negationibus auferri:diuino illuſtrata lumine terminis ⁊ aſtutia:iſeſtos ſaltem ad tempus fallendos eſſe eſt arbitrata.Unde iſtanter petijt:ſibi liceret tā diu:expectare virū: donec telam quam more regaliuȝ ceperat perficere poſſet:Quod cum egregij competitores facile ꝯceſſiſſent ipſa femineo aſtu:quicqd i die ſolerti ſtudio texenſ: videbatur:operi iungere:clam reuocatis filis ſubtrahebat inocte Qua arte cum eos i regia vlyxis bona:aſſiduis continuis conſumētes: aliquamdiu luxiſſet:

nec iam amplius:videretur locum fraudi poſſe preſtari:pietate dei/factum eſt vt ex pheycum regno/nauigans/poſt vigeſimuz ſui diſceſſus annum/ſolus ꝛ icognitus vlyxes domum deueniret. Et ſuam penolopem fideliſſimam/ab iſidiis ꝛ moleſtijs prouocantiū liberauerit. Que cū vidiſſet maritum:vix eū cognoſcere potuit. quo tandem cognito ipſum cum ingēti gaudio/diu deſyderatum ſuſcepit: Et cum eo iocunda vſqꝫ in mortem deuenit. Cuius quidez clariſſima atque comendabilis virtus(cum rara certe inueniatur) maximo ꝛ eterno digna eſt preconio/eo quia impulſa acri certamine:conſtantiſſime perſeuerat inconcuſſa/vſque in finem.

De Cyrce maxima maga ꝛ Incātatrice. capitulum. xxix.

Cyrces ſolis ꝛ Nimphe per ſe(vt poete omnes teſtant̄) filia/his temporibus quibꝰ ꝛ penolopes/Incantationibus ꝛ celebri forma famoſiſſima toto orbi habita eſt. Quam ideo ſolis filiaz dixere/quia ſingulari floruerit pulchritudine/ac etiam herbarum omniū claruerit cognitiōe:Quaſobres i maximā euaſit meretricem ꝛ notiſſimū ſcortuz: Unde vt liberius turpitudini vacaret/relictis cholchis i Italiā venit:ꝛ Etheum volſcorū montem:que de ſuo nomine in hodiernum vſqꝫ diem cyrceum dicimus/primuz incollere cepit: Et licet multa/poꝛtica de ea refferātur. videlicet quod magno preſtabatur ingenio ꝛ ꝙ ſuis blāditijs ꝛ incātationibus homines in eius amore ſucceſſos in belluas cōuerteret: Diuus tamē Aug. decimo octauo. de Ci. dei. nō hoc fabuloſū ſed verum fuiſſe vtiqꝫ affirmat. Quia cātatis quibuſdaz carminibus/aut infectis veneno poculis/i feras diuerſarum ſpecierum homines cōuertebat. Inter quos fuere vlyxis ſocij:eo Mercurij cōſilio ſeruato Qui cū euaginato gladio mortem ei minaretur niſi:ſocios in priſtinam formam reſtitueret:ab eadez ꝙ poſtulabat obtinuit. Uerum cū per annuz apud eaz permāſiſſet:ꝛ Thelegonium ex ea ſuſcepiſſet filiuz. ab eadem plenus conſilij diſceſſit. Eo tamē ſub cortice ſenſuz aliquē latere exiſtimo. Hec itaqꝫ(vt predictum eſt) haud lōge a Cayeta cāpanie vrbe/ i quodaz mōte ſeu inſula habitauit. qui Cyrceus ab ea vſqꝫ hodie dictus eſt. Super quez i cacumine poſtmodum Oppidum fabricatuz cyrceum habuit nomen. Sicut teſtis eſt virgilius in. vij. Ene circha quod aiunt Incole/adhuc rugire beſtias diuerſi generis. In quo poſtmodum Tēplum per magnificum in eius laudez a gētilibus extructū fuiſſe dicunt: vbi ꝛ mōſtrabantur olim quedam Minerue antra et vlyxis filiam. Quo in loco demum Romani pōtifices/Arcem condidere munitiſſimaz. Que afflictis/romanis rebus/barbarorum quā maxime tēporibus/auxilio ſemper fuit. Sunt etiā qui dicant hanc feminam pici Saturni filij fuiſſe cōiugem/ eumqꝫ augurandi

docuiſſe ſcientiam: Quando autem/ſeu quo mortis genere/aut vbi hec defuncta ſit Cyrces/non inuenio.

De Camilla volſcorum regina capitulum.xxx.

Camilla volſcoruz Regina/ ex Methabo rege/ꝛ Camilla cōiuge nata/temporibus labdon hebreorū Judicis hoc eſt ante chriſti domini noſtri aduētum anno cēteſimo: ſupra milleſimū ꝛ cēteſimum. cū eſſet virgo memoratu digniſſima/iter armata exertitia Ab arrunte quodaz ex hoſtibus/ſagita letaliter percuſſa/cū maxio ſuoꝝ damno expirauit. Que tante dignitatis ꝛ laudis virgo fuit: vt i eius laudes virgilius lōga deſcriptiōe/ſeptimū Eneidorum librū terminauerit: huius itaqꝫ mater regina cū primum eam peperiſſet/ emortua eſt/qua mortua/rex Methabo pater/i ſui ſolaciuz/ex materno nomine/ vna tātum littera dempta/camillaz nūcupauit. Cui quidem virgini/ab ipſo ſuo natali ſemper ſeuera fortuna fuit: Nā paulo/poſt matris obituz. Methabus rex pater e regno pulſus nil aliud ſecuz in nemore aſportauit/preter hanc paruulaz filiaz/pre ceteris rebus ſibi dilectaz. quam cū in nemore detuliſſet/eam cuz magno labore/ferino lacte educauit. Que cū in validiorem deueniſſet etatē cepit corpus ſuū: tegere: tātū pellibus ferrarū unde femineos labores a ſe oēſ abitiēs corp⁹ ſuū multis laboribus aſſueſſere cepit: vt pote fundas circumagere arcus tēdere ceruos capreaſqꝫ ſilueſtres inſequi/ꝛ alia permulta ſuſtinere. Jndeqꝫ iuuenū amores deludere/ac potētum procerū conubia omnino reſpuere: vt virginitatem ſuaz inuiolatam(quam dyane obſequijs deuouerat)poſſet integram obſeruare: Quibus quidez exercitijs virgo aſſueffacta/i patriū regnuz tādem cū gloria reuocata/etiam poſt adeptum regnuz/virginitatis propoſituz iflexo ſeruauit robore demū cum Eneas e troya in Jtaliaz perueniſſet/ꝛ lauinam ſumpſiſſet vxorem/ꝛ ob id bellum iter eū turnumqꝫ rutilum eſſet exortū ipſa turni partibus fauēs/eidem cū grādi ſuorum agmine in auxilium venit ꝛ cum ſepius armata irruiſſet i hoſtes: ꝛ die vna pugnans ex eis multos occidiſſet. ꝛ nouiſſime dū corebū quēdam cybelis ſacerdotem auidius inſequeret a quodam ex hoſtibus ſagitta percuſſa defecit cuius mors/maximū ſuis dānum itulit. Eam itaqꝫ Turnus cui auxilio venerat/poſt eius mortem laudare volens/nō amplius habēs quid diceret niſi virginem eam nominare ait. O decus Jtalie virgo: Hinc puelle hodierne optimum caſtitatis ꝛ pudicitie exemplū excerpere poſſunt. videre ſcilicet virginem ſui iuris adultam/ꝛ pro libito nūc huc/nūc illuc diſcurentem/aſſiduo labore laſciuias ꝛ imoderatos appetitus prementem/delitias atqꝫ molitiez fugiētem/ꝛ cōſtantiſſimo animo iuue-

nuꝫ verba ſpernētem/quaꝫ cuꝫ viderint: ⁊ ipſe diſcant: quid eaſ in domo: quid vbiqꝫ deceat: Quia non conuenit virginem optare quod libet: nec etiam agere quod licet.

De Didone regina optima: capitulum. xxxi.

DIdo cui Elyſſa pꝛius nom̄ fuerat/belli phenicuꝫ regis filia/⁊ pigmaleonis ſoꝛoꝛ/ Siceyqꝫ optimi viri cōiūx tempoꝛibus dauid regis/ī pꝛecipuum viduitatis euaſit exempluꝫ. Hāc itaqꝫ puellaꝫ foꝛma ſpꝛetoſiſſimā/poſt belli genitoꝛis moꝛteꝫ/pygmaleō pꝛedictus frater ſicheo ſeu Accerbe herculis ſacerdoti viro/vtiqꝫ īſigni ⁊ ditiſſimo: in cōiugio iunxit. Qui cōiugati īuicem ſā ctiſſime ſe ſemper amauerūt: Erat pꝛeceteris moꝛtalibus cupidiſſimus pygmaleon auri/ſic ⁊ ditiſſimus ſicheus. Quem pygmaleō cupiditate tractus/per fraudem occidit īcautum. Quod cuꝫ cognouiſſet dido/adeo ī patiēter tulit/ vt vix a moꝛte potuerit ſe abſtinere: Sane cum multū tempoꝛis cōſumpſiſſet ī lachꝛymis: ⁊ fruſtra/ſepius dilectiſſimū ſibi vocaſſet ſicheum: atqꝫ ī fratreꝫ diraſ omnes maledictiones expetiſſet/īſomnis monita/fugaꝫ capeſſere deliberauit. ne foꝛſan/ ⁊ ipſa aliquādo auaritia fratris/traheretur ī moꝛtem: Et poſita mollitie feminee/ac firmato ī robur virile animo(ex quo poſtea didonis nomē pꝛo meruit quod latina lingua virago ſonat)ſumpta occulte fratris claſſe/ cōfeſtiꝫ naualibus ſotijs compleri iuſſit. Et nocte ſumptis theſauris omnibus/ quos viri nouerat eſſe/⁊ quoſcūque fratri ſubtrahere potuit/clam nauibus imponi fecit. Et excogitata aſtutia/pluribus ī volucris harena repletis/ ſub figmento theſauroꝛum ſichey ī videntibus omnibus eaſdem onerauit. Et cum iaꝫ altuꝫ teneret pelagi: mirātibus ignaris ī mari pꝛohici: ïuolucra iuſſit. ⁊ lachrymis ſe moꝛtem q̄ꝫ diu deſyderauerat: theſauroꝛum ſichey viri ſubmerſione: adinueniſſe teſtata eſt. ſed ſotijs compati: quos nō dubitat: ſi ad pigmaleonem irent: diris ſupplicijs(vna ſecum) ab auariſſimo rege ſcarnificari: Sane ſi ſecuꝫ fugam arripere vellēt: nō ſe illis: ⁊ eoꝛum oppoꝛtunitatibus defuturaꝫ aſſeruit: Quod miſeri naute audiētes(⁊ ſi egre) natale ſoluꝫ: patrioſque penates relinquerēt: timoꝛe tamē ſeue moꝛtis exteriti: ī cōſenſſum exilij: venere ſocilies: ⁊ flexis pꝛoꝛis: ea duce: ī cypꝛum Inſulaꝫ vētum eſt: vbi virgines veneri ī littoꝛe lamēta ſuoꝛum moꝛe ſoluētes ad ſolatium Iuuētutis ⁊ pꝛolem pꝛocurādam rapuit: Et Iouis antiſtitem cuꝫ omni familia pꝛemonitum: ⁊ magna huic fuge ſubſecutura: vaticinātem ſociuꝫ peregrinationis ſuſcepit. Et iam creta poſt tergum ⁊ Sicylia adextris relicta: ī Affricuꝫ litus flexit. ⁊ Meſſulioꝛum oꝛaꝫ radēs ſinum ītrauit. poſtea ſatis notum: quo tutam nauibus ſtationeꝫ arbitrata: dare pauſillum quietis fatigatis remigio ſtatuit. Ibidemqꝫ cōſiſtēs: ne iiu

riam a colis facere videretur ⁊ ne quis eam magnū aliquid ſuſpicaretur factu ram: Nō amplius. q̃ꝫ quātum poſſet bouis corio occupare:ad ſedem ſibi cō ſtituēdam ab acolis:telluris partez mercata eſt. At illa prudētiſſima aſtutia vſa cōfeſtim bouis coriuz i victis tenuiſſimis cōcidi mādauit:⁊ lōge plus ſo li:quam vēditores arbitrati ſūt:amplexi eſt. Et auſpitio equini capitis :bellico ſiſſimam cōdidit Ciuitatem: quam carthaginem. nūcupauit: ⁊ ipſius Arcem a corio bouis Byrſam:ſotij autem eius fuge vidētes vrbis principium ac the ſauros didonis inumerabiles:animati illico ſurrexere:⁊ vrbis menia templa qꝫ:ac forū:cū edifitiis publicis ⁊ priuatis erigere ceperūt. Ipſa autez datis po pulo legibus ⁊ norma viuēdi:cum repēte ciuitas euaſiſſet egregia:⁊ ipſa i fa ma iclita:iuiſe pulchritudinis:⁊ iaudite virtutis:atqꝫ caſtimonie per omnem africam delata eſt:Quam obrem:cuz i libidinē proniſſimi homines affri ſint: Factum eſt vt rex libie i cōcupiſcentiam veniſſet eiuſdem. Qui eam a princi pibus vrbis ſub belli denūtiatione i cōiugiem poſtulauit. Quod cum ipſa reſciſ ſet:⁊ ſua ſeque ad omnem caſuz pro ſalute vrbis ⁊ patrie damnaſſet:egre tulit verū terminū impetrauit:īfra quem ſe ad virum ituram promiſit. Qui cum ve niſſet cōſtructo ingēti rogo ieminētiori vrbis parte:quaſi ſichey olym placa tura manes. ⁊ pulla tecta veſte:ceremonijs varijs paratis:ac hoſtijs plurimiſ ceſis:illū aſcendit. Et aſtātibus ciuibus atqꝫ expectātibus quid nam factura eſſet. Que cum omnia pro votis egiſſet. cultro quem ſub veſtibus geſſerat ere pto:ac caſtiſſimo pectori apoſito:dixit. O ciues cariſſimi:vt vultis ad viruz va do:vocatoque ſycheo iquit. Ego tecum venio vir amātiſſime ad iferos. Et vix verbis tam paucis finitis icultrum ⁊ i Ignem ſe ſe precipitem dedit ⁊ auxilijs fruſtra admotis:cum perfodiſſet vitalia:pudiciſſimum ſanguinem effundens iuit i mortem. De hac didone:mulierum omnium certiſſimum decus. diuus hieronymus cōtra Iouinianum ſic inquit. Caſta dido carthaginem cōdidit: ⁊ pro caſtitate vitam finiuit quia maluit ardore quam nubere:⁊ rurſus (inquit) eadem vrbis in caſtitatis laude finita fuit. Quia Haſdrubalis vxor capta ⁊ incēſa vrbe/cum ſe cerneret a Romanis capiēdam eſſe:apprehenſis ab vtroqꝫ latere paruulis filijs iſubiectum domus ſue deuolauit icēdium Igitur q̃ꝫdiu carthago ſtetit dido pro dea habita fuit:⁊ merito quidez ab illo gētili popu lo quia:fuit Inuiolatuz puditicie decus:infracteque viduitatis venerāduz ſpe cimē. Quam vellem vidue chriſtiane cōſiderare dignarentur. Uidere ſcilicet mulierem gētilem infidelemque:cui adhuc chriſtus nūdum aduenerat:nec vl la ſalutis ſpes inerat:ſed ſoluz ad cōſequendam laudem perituram:tam per ſeuerāti animo:tamque forti pectore i mortem vſqꝫ pergere : ⁊ nō aliena ma nu:ſed ſua illatam : anteq̃ꝫ inſecūdis trāſiret nuptias:anteqꝫ ſuū venerādiſſi muz obſeruātie propoſitum violari permitteret. Igitur carthaginenſes ciues reginam didonem mortuaz cuz maximo luctu meroreqꝫ:pro viribus non ſo lum humanis:ſed ⁊ diuinis extulere honoribus. Nec tantum publice ma tris ⁊ regine loco:ſed deitatis inclite habita eſt:atque eam exquiſitiſſimis ſa crificijs ſemper coluere.

Carthaginis vrbiſ conditio

De Sabba Regina que Nicaula proprio noie appellabat. capi. xxxlij.

NIcaula ethiopum Regina/quam ſacer tertius Regnorũ liber/Sabaꝫ nomiat cui ꝛ dominus in euãgelijs teſtimonium dat:ꝙ indie iuditij veniet cum viris generationis icredibile ꝛ cõdẽnabit eos.quia venit a finibus terre audire ſapientiam ſalomoniſ ante chriſti domini noſtri aduẽtum:anno decimo nono/ſupra milleſimũ hoc eſt tempore ſalomonis:regis nõ ſolum diuitiis icomparabilibus/ſed ꝛ ſcientia atqꝫ iſigniſſimis moribus euaſit ſplẽdida: Hec itaqꝫ Merore cuiuſdam Nili iſule apud Ethiopiam regina fuit potẽtiſſima:Que cum omni doctrina atqꝫ ſapiẽtia eſſet imbuta/audiẽs crebro permaximaꝫ regis ſalomonis ſapiẽtiam/virtutemqꝫ/ac prudẽtiam deſyderio eius capta ꝛ mirabũda/ad vidẽdũ eũ/hieroſolimaꝫ venire diſpoſuit.Et magnifico comitatu:ac ſplẽdido ſumptu ſuſcepto(ſuo iſigni regno derelicto)per etiopes egiptioſqꝫ/ꝛ rubri maris littora/atqꝫ arabũ ſolitudines:tãdem multo labore hieroſolimam peruenit:eum auditura:A quo ꝛ ſũmo cũ honore ſuſcepta eſt.Cui cum primo enigmata ꝛ queſtiones que ei prius iſolubiles videbantur/atque ab ipſo de agnitione veri dei:ꝛ de creaturis mundi/nec nõ ꝛ de immortalitate anime ꝛ iudicio futuro quod apud eam ꝛ apud doctores eius gẽtiles dum taxat philoſophos incertum:manebat propoſuiſſet ꝛ earum ſolutiones ab eo velociſſime audiſſet:vltra cõfeſſa eſt ipſius ſapiẽtiam:lõge ſaniam exceſſiſſe: Vidẽſqꝫ culmina regalia mirabatur:eorumqꝫ pulchritudine mira:delectabatur ꝛ magnitudine egregia nihilhominus ꝛ de diſpoſitione fabricarum varia:i qua multam regis prudẽtiam aſtutiamqꝫ cernebat.plus tamẽ eam obſtupeſcere faciebat:domus que ſilua libani vocabatur:ꝛ quottidianarum opulẽtia cenaruꝫ ꝛ apparatus eius:ꝛ miniſterium:ꝛ veſtes miniſtrãtium eorumqꝫ decẽs circa ſuum offitium diſciplina.precipue tamẽ ſacrificiaque quottidie deo celebrabãtur:ꝛ ſacerdotum circa hec:necnõ maxima leuitarum diligẽtia: Hec videns diebus ſingulis nimis admirabatur.Et cum nõ poſſet tacere miracula que videbat:verbis voluntatem ſui cordis apperuit:dicens ad regem:quibus ſuam mẽtem victam eſſe mõſtrabat.Cuncta inquit o rex que per auditum ad notitiam:cum quedam icredulitate ſeu dubitatione ſuſcipiũtur tuorum vero bonorum:que ꝛ ipſe inte poſſides:hoc eſt ſapiẽtiam ꝛ prudentiam:ꝛ que tibi preſtantur ex regno:non eſt mendax fama:ſed vtiqꝫ vera:licet multo minor ꝙ̃ in preſenti cõſpitio: Nam opinio auribus quidem aliquid ſuadere nititur :dignitas vero rerum:non ita fieri nota:ſicut aſpectu ꝛ ipſa preſentia comprobatur:Ego ſiquidem neqꝫ his que nũciabantur:propter multitudinem ꝛ magnitudinem credẽs:multo potiora cõſperi ꝛ beatum dico populum tuum ſeruoſqꝫ tuos pariter ꝛ amicos:qui quottidie tuo fruuntur vultu:ꝛ tuam ſapiẽtiam audire promerent.Quis etiã nõ benedicat deũ:ſic hãc prouintiã ꝛ eiꝰ habita

tores/ vt te ad regium culmē eueheret. Et ad oſtendendū ſue mentis affectū
ſtatim ſuis apertis theſauris viginti auri talenta regi obtulit. ⁊ Aromatū ifini Balſami pri
tam multitudinē/ac lapides ꝑcioſiſſimos multos ¶ Et īter cetera etiaꝫ(vt io ma plantatio
ſephus hiſtoric⁹ in octauo antiquitatuꝫ libro ſcribit(quaſdaꝫ arbuſculas ſeu
radices balſama ſudātes/quas ſalomon ipſe nō lōge ab hieroſolimis ī mōte
engadi plantari iuſſit ⁊ coli Uerſaqꝫ vice a ſalomone maioribus ſuſceptis mu
neribus. ſūma cū laude ī patriam redijt: hāc eādem ſibyllaꝫ vatem fuiſſe co-
meſtor dicit deiqꝫ cultricem/que eideꝫ ſalomoni futura predixit: In que/lignū
quoddā oſtēdit: quo vir affigēdus eſſet cuius morte eius regnū eſſet cōſumē
dum ꝙ ⁊ factum eſt. Id quippe lignum(vt aiūt)īprobatica piſcina tēpore paſ
ſionis dn̄i noſtri ieſu chriſti inuētum fuiſſe perhibet quo ei⁹ crux a iudeis cō
fecta eſt. hāc nō nulli ab egyptyorum regibus deſcēdiſſe ferūt Et vt predictū
eſt/merorē ī hili iſulam regnū habuiſſe/vbi ⁊ tam grādi diuitiaruꝫ copia abū
dauit/vt credatur omnes mortales ī hac vita exceſſiſſe. hec īcongruum aliqui
bus profecto videri debet Quia ea ī Inſula(que pmaxima eſt)aurum ⁊ argētū
ferrumqꝫ permultum effodiūtur ⁊ lapides precioſiſſimi reperiūtur multipli-
ces: atqꝫ hebenū lignum ibidem naſcitur ī ea tamē diuitiarū abūdātia tanta
hec regina preſtātiſſima: vllis delitijs: aut ocio ſeu molliciey feminee ſe ſe de-
dit: ſed virtutibus oīno īherēs ſciētias permultas perdiſcere curauit. ¶ Hec
itaqꝫ regina Sabba chatollicam Eccleſiam figuraſſe per omnia viſa eſt/que ex
gētili populo venit audire ſapiētiam ſalomonis: hoc ē veri pacifici domini nr̄i
ieſu chriſti venit primo quidem temptās euꝫ ꝑ queſtiones ⁊ enigmata: que ei
prius īſolubiles videbant. de agnitione veri dei/ ⁊ de creaturis mūdi: ⁊ de im
mortalitate aīe: atqꝫ iudicio futuro: quod apud eam. ſ. Eccleſiam ⁊ apud do-
ctores ⁊ philoſophos eius gētiles īcertū ſemper aut dubiuꝫ manebat. ⁊ abſol
uitur ab ea: Uenit etiam ī hieruſalem ad viſionem. ſ. pacis: cū multitudine ⁊
virtute multa: nō cuꝫ vna ſola gente: vt prius ſynagoga que ſolū habuit hebre
os: ſed cū totius mundi gētibus venit: deferēs munera digna chriſto: ideſt bo
na opera que ad deum per odorem ſuauitatiſ aſcendūt. ſed ⁊ auro venit reple
ta ſenſibus ſine dubio/ ⁊ rationabilibus diſciplinis: Detulit etiam lapidem ꝑ-
cioſum. per quem ornamēta morū poſſumus itelligere: Cum hoc ergo appara
tu regina ſabba hoc eſt Eccleſia chriſtianorū ītrare debet ad pacificum regem
chriſtum ⁊ tunc ipſe aperit cor ſuum in confeſſione ⁊ penitentia precedētium
peccatorum. Et locuta eſt omnia ei/que erāt ī corde ſuo: Propter quod ⁊ chri
ſtus: qui eſt pax noſtra enūtiauit ei oīa verba eius ⁊ nō eſt verbū: quod omiſ-
ſerit rex: ⁊ nō enūciauerit regine ſabbe. i. eccleſie ex gētibus cōgregate. Quod ſi
ītueamur diligēter eccleſie ſtatum ⁊ eius diſpēſationes)ordinationeſqꝫ ipſius
cōſideremus. tūc aduertemus quomodo regina mirata ſit omnem prudētiam
Salomonis. quoniam quidem eruditi viri prudētiam de humanis negotijs:
ſapiētiam vero de diuinis itelligi volunt. Uidit quoqꝫ ⁊ domum quam edifi-
cauit/ſine dubio īcarnationis eius miſteria: Uidit ⁊ cibos Salomonis: illos
putādum eſt: de quibus ipſe dicebat: Meus cibus eſt/vt faciam volūtatem ei⁹
qui miſit me/vt perficiam opus eius. Et vidit ordinē puerorum eius. Et ī hoc
ēt putādū ē ⁊ dicēdū ordinē Eccleſiaſticū qui ī epiſcopatus ⁊ ꝑſbiterij ſedib⁹

habetur·Sed ꝛ vini fuſores vidit eius arbitrādū eſt doctores dici: qui verbū dei ꝛ doctrinam:quaſi vinum populis miſcent:quādo auditorum corda letificāt:Vidit ꝛ holocauſta eius orationum ſppplicationumqꝫ ſine dubio miſteria: Hec omnia ergo vbi vidit in domo regis pacifici chriſti Sabba regina/obſtupuit ꝛ ait:ad eum:Verus eſt ſermo quem audiui i terra mea:de verbo tuo: ꝛ de prudentia tua:propter enim verbum tuum:quod agnoui verum eſſe verbum:veni ad te:Omnia enim verba que dicebantur ꝛ que audiebam: cum eſſem in terram meam:a doctoribus ſeculi ꝛ philoſophis:nō vera: Iſtud autem ſolum verum eſt verbum:quod eſt inte

De Panphyle greca Bombicis inuentricis.capitulum.xxxiij.

PAmphilem quādam grecam feminam :que quoddam bonum reypublice attulit temporibus Salomonis fuiſſe·ꝛ generoſa virtute floruiſſe compertum eſt. Hec quippe ꝛ ſi ampliſſimis titulis decorari nō poſſit .tamē quoniam aliquid rey.pu. addidit boni ſua portione laudis/ taciturnitate noſtra fraudari nō debet.Que cum eſſet ingētis igenij femina:prima(vt qdam auctoris volūt)ex arbuſcullis volatilem Bombicem collegit.ꝛ illā a ſuperfluitatibuſ miro modo pectine purgare primum cepit/ꝛ purgatam colo appoſuit.atque etiam ex ea filum trahere cepit/ꝛ inde texere voluit/ꝛ alios itidem docuit.Et ſic illū vſum eouſqꝫ vniuerſis icognitum itroduxit.Cuius rey ratio excogitata:oſtēdet facile:quātum i reliquis agēdis:debuerit hec femina valuiſſe.

Bombicis vſus prima inuentrix . ꝛ reliqua ad eū ptinētia

De Athalia ſceuiſſima hebreorum regina.capi.xxxiiij.

AThalia hieroſolimoꝝ regina femina ſiquidez neqſſima nōgēteſimo ante chriſti domini noſtri aduentuz anno regni hieroſolimitarum per tyrannide adepta poteſtatem . regnauit annis ſeptem:hec quippe femia achab regis Iſraelitarum ex illius peſſime iezabelis femie vlyxis filia fuit.que qualis mater:ꝛ ipa vtiqꝫ extitit:nuptaqꝫ fuit iorā ioſaphath filio regiſ.ſ.hieruſalē Et tādē ioſaphat marito atqꝫ ochozia filio natu maioꝛ/morte ſublat/iorā vir eius p̄ter oīum oppynionē:rex hieruſalē coronat⁹ ē:q ꝛ hāc cōiugē maledictā

voluit eſſe reginam: Cui ſplẽdori, Achab genitore defuncto, Joram frater eius patri ſuffectus, ſuo ſolio nõ modicuꝫ ſplẽdoris iniũxit. Temporis vero ſucceſſu, multis prius agitata Infortunijs (viro iã defũcto) ochoziã filium ſuũ vidit in patris trono ſedẽtem. Sane cũ ⁊ ipſe Ochozias filius ſagite ictus iuiſſet in mortẽ truculẽta mulier ĩ deſyderiuꝫ regnãdi accẽſa, cum memorabile excogitaſſet facinus, ⁊ animum ſatis ad perpetrãduꝫ collegiſſet, pulſa feminea pietate, nõ ſolum dare lachrymas mortuo filio omiſit. Quinymo ĩ ampliores fletuſ ſi femineum illi cor fuiſſet progreſſa, madẽte adhuc terra cruore nati, in omnẽ dauitice ſtirpis expediuit gladios, ⁊ tam diu in illam debachata eſt, donec ex maſculis nullum omitteret. quin per vulnera ĩ necem compelleretur. Solus quidam tante imanitati ſue Joas Ochozie regis paruulus filius ſubtractus eſt, ea nõ aduertẽte: Nam Joſabeth eiuſdem filia: ⁊ ochozie olim ſoror furtiue ſubtractum paruulum ĩ domum ioiade põtificis viri ſui, ſeruãdum nutriẽdũque ĩtulerat. Et ſic per tot impie occiſorum ſanguinem, mulier audax, tanq̃ȝ in uacuam ſuo opere poſſeſſioneꝫ, regium ſolium cõſcendere auſa eſt, ⁊ regalia diſponere cũcta: Reſplẽduit itaqȝ Athalia hec dyademate regio, equidem magna purpureo reſperſa cruore ſpectabilis, q̃ȝ regia nota: Sane ſicuti vltro inocuas dauitice ſtirpis animas, gladio truculẽta ſeuierat, ſic ĩ ſuos exaſperatos, alienos ſenſiſſe potuit: Joram quidem Iſrael regem fratrem ſuum ĩ agro Naboth iacẽtem per mille vulnera canibus vidiſſet exibẽtem, capiẽs potuiſſet facile, Sic ⁊ iazebelem matrem, regijs ornatam, e turri ceſa deiectam: ⁊ diſcurẽtium calcatam pedibus, ⁊ plauſtrorum rotis attritam: vt ĩ cenum verſa, nullum ĩ fauſti corporis remaneret veſtigium: Sic ⁊ ſeptuaginta fratres ſuos vna hora, apud Samariam (victoris iuſſu) percuſſos: ⁊ pallis ĩfixa: eorum capita: egregij facinoris argumenta preſtantia. Sic ceteros quoſcunque cognatos, nec vnus euaderet, qui eiuſdem percuſſoris ferro cõfoderetur. Et poſtremo ne ſanguinolẽta ⁊ ſceleſta mulier pertrãſiret impune, ſe cum ſeptem (vt predictum eſt) regnaſſet annis. opera Joiade põtificis, eleuato ioas nepote ſuo in regem, quem ipſa cum reliquis arbitrabatur occiſum e regia ſede, ſerui detrahi vidit. ⁊ clamãte ĩ eam populo, militum manibus dedecoroſe ad portam vſq̃ȝ mulorum fruſtra clamãtem atqȝ minitãtem deduci, ibiqȝ pro meritis, turpiter trucidari: vt nõ alia via, ad ĩferos pergeret nocua, q̃ȝ ĩnocuos ire coegit. ſic egit diuina Juſticia. que etſi differat, nõ obliuiſcitur tamẽ, agitqȝ ſeuiori ſupplicio, ĩ quos diu expectatos, mores mutari nõ videt. q̃ dum cogitare neglegimus, credere nolumus, nec emẽdari curamus: ⁊ noſ ipſoſ ampliriorib9 flagitiis illigamus dum minime arbitramur abſorti procella, dum nõ prodeſt miſeri comiſſa õflemus. Hec oĩa ex quarto regnoꝝ. ⁊ ſecũdo paralipomenis, ac nono Joſephi hiſtorici libris excerpta ſunt.

De Saya Cirilla Tarquini priſci. Ro. regis vxore capi. xxxv:

Gaya cirilla ethruſca femia tarquinij priſci romanoꝝ regis vxor gratiſſima tpib⁹ ioſie regis Jude·ideſt añ xpi domini noſtri aduẽtuz anno vigeſimo ſexto:ſupra ſexcẽteſimuz:cum targnio viro ſuo rege:i regnuz romanoꝝ feliciſſime itrauit:Que cuz eẽt preſtãtiſſimi igenij femina:quãtũcũqꝫ regia ꝯiunx: ꝛ i regio ſolio ſublimata/nõ eſt paſſa ocio torpore:Quinymo/cũ ſe lanifitio iter cetera dediſſet qđ credam eo tẽpore apud latinos honorabile adeo in illo/egregia opifex ꝛ ſollicita euaſit:vt inodiernũ vſqꝫ diem ſui noĩs fama ſit ꝑtenſa:Nec eam obrem toto tpe vite ſue/publico caruit munere:Nã cũ ob hoc apud Romanos mirabilis ꝛ amantiſſima haberet femina:Jnſtituto publico cautum eſt.vt ab intrantibus nouis nuptijs primitus ſponſoꝝ ſuoꝝ domos: vna queqꝫ rogaret quo vocaret noĩe:rogataqꝫ/ſe eueſtigio gayam vocari profiteret . quaſi ex hoc ſumpture eſſent:future frugalitatis fortunã bonã:Quod quãtũcumqꝫ apud iſolentes modernoꝝ aĩos/videat ꝑminimum:nõ dubitem quin apud prudẽtiores illius ſeculi ſimplicitate penſata/optime ꝛ plurimum laudande mulieris videatur iuditium.

De Saphone leſbia iſigni poetrice capitulum.xxxvj.

Saphici verſus pria iuuẽtrix

Saphos poetrix leſbia ex claris parentibus atqꝫ honeſtis genita/ diuiniqꝫ prope ingenij puella/hiſdem temporibus quibuſ ꝛ predicta gaya in oi genere metri plurimum claruit.ꝛ iter cetera Saphicũ verſum prima iuenit: que adeo generoſe mentis fuit/vt etate florens ꝛ forma:nõ cõtenta ſolum litteras iungere plurimas :ſed ampliore feruore:animi ingenijqꝫ viuacitate ſuaſa:ſtudio peruigili conſenſo:per abruta parnaſi montis:ſe felici auſu:muſis immiſcuit:A quibus gratia accepta modulos lyricos expromere nõ dubitauit.Aqua id genus verſuũ Saphici dicti ſunt: De qua Ouidius noſter in ſecundo de triſtibus ſic meminit.dicenſ:Leſbia quid docuit Sapho niſi amare puellas: Et de remedijs libro ſecundo: Me certi Sapho meliorem fecit amice:ꝛ propterea illi erecta fuit Statua enea:ꝛ ſuo nomini dicata: eo ꝙ inter celebres poeatas fuerit numerata . Eius tamen opera multorum neglegẽtia amiſſa ſunt.Uerum ſi danda ſit omnibus fides:ꝛ ipſa infelici amore

fuit corrupta:Quia ſeu facecia:ſeu decore:ſeu alia grã cuiuſdã iuuenis dilectõe vna itollerabili peſte capta alias occupata/cũ ille ſuo dſyderio nõ aſſentiret: i gemiſcẽs i eius obſtinatã duritiẽ/dicũt verſus flebiles eã cecinisse:Quos Elegos fuiſſe dicũt.Cuz tali ſint elegi materie attributi:Illa tñ demum ſpe omni fruſtrata:deſperata:ex leucano ſaxo ſe precipitem dedit:atq3 interijt.

De Saphone altera vate Erexea capitulum.xxxvij.

SAphо altera nobiliſſia vates Erexea fuit:⁊ ipſa diuini Ingenij poetrix lõge añ ꝑdictam Saphonẽ:i eodẽ carminũ muneř plurimũ claruit ⁊ plectruz iter cetera ſue virtutis munera inuenit: plictri muſici inuentrix Que cũ ob ſuã maximã eruditionẽ:cuidã ditiſſimo viro nupſiſſet: eidẽ dydamũ ſolũ peperit filium: hec itaq3 cũ apud Aſyaticos oẽs ob admirãdã doctrinã maximo habereř i pretio iter ceteras eius diſcipulas: preſtantiores anagorã mileſiã:cõgillã collophoniã: ⁊ Euthemã ſalaminã habuit quibus ⁊ lyricos verſus plureſ edocuit:Scripſit autem hec lyricos modulos.Epigramata:Elegias:Iãbos:atq3 monades multos:qui mulieris eruditionem preſe fere videntur.

De holda nobiliſſima hebreoꝝ prophetiſſa.capituluz.xxxviij.

Holda preclariſſima hebreoꝝ prophetiſſa:ſcelũ eiuſdẽ:gẽtis nobiliſſimi ac ꝑclariſſimi viri vxor/helchieq3 maximi ipſorum põtificis genitrix: ⁊ ipſa eadẽ tẽpeſtate i hieruſalẽ prophetie dono mirabiliter inſignita fuit ac maximo apud Ioſiam regem optimum:eſt habita i pretio:Cui cũ vaticinãdo multa ac pluriora predixiſſet: et hieroſolimoꝝ euerſionem:ac populi ipſius trãſmigrationẽ ⁊ diſperſſionẽ :dicẽs.diuinitatẽ qdẽ iã dcreuiſſe ppli ⁊ ciuitatis ruinam ⁊ quod iam ꝯtra eos protuliſſet/amplius ifirmari precibus nõ poſſet.i.vt populus nõ intereat: aut nõ de prouincia pellatur:aut bonis tunc preſentibus minime priuentur: duz trãſgreſſi fuiſſent leges:⁊ tãto tẽpore penitẽtiã nõ egiſſent: prophetis monentibus vt ſobrie viuerẽt:⁊ i pietatis ſupplicia deuitarẽt:que faciẽda dicebat vt crederẽt q2 deus eſt.⁊ nequaq3 mẽtitus i verbis/q̃ p ꝓphetas ſuos prenunciauit:pp Iuſtitiã tñ regis retinendas iſtas erũnas:⁊ poſt eius obitum definita

ſupplicia populis inferēda:his a muliere ꝓphetes dictis:q miſſi fuerāt a re ge remeātes domū eidē retulerūt. hec itaqꝫ ⁊ alia multa ꝑdixit holda: Qui hꝰ qdem meritis ⁊ gratijs: ⁊ dilectiſſimā deo optimo fuiſſe haud dubiū eſt: ⁊ ꝑ ceteris hebreoꝝ mulieribus magno dignā preconio: vt ī quarto regnoꝝ libro ⁊ decimo antiqtatū Joſephi perpulchre ſcriptum habetur.

De Tamiri Scytharum Regina capi. xxxviiij.

TAmiris Scythaꝝ illuſtriſſima regina tꝑibus Cyri ꝑſarū regis: hoc eſt qngēteſimo: nono ⁊ trigeſimo anno añ xp̄i dñi noſtri aduētum fuit inſigne nobilitatis ⁊ nota/admodū cōſpicua femīa/q̄ idomitas ꝑſas ſibi armis ſubegerit/ac eiſdē multis annis imperauerit. Hāc itaqꝫ mulierē ex qbuſ parētibus ortū habuerit/aut cui conubio ſe iūxerit/autētico qdem auctore nō cōſtat. Eius aūt regnū Scythicū/eſt iſterili loco: ⁊ ſub gelida celi plaga/ripheiſ yꝑboreiſqꝫ mōtibus annexū: Sūtqꝫ (vt a nobis ī ſecūdo chronicoꝝ noſtroruꝫ libro dictū eſt) eo ī regno ſeu ſolo/hoīes admodū ſilueſtres ⁊ paupes: ſed ſemꝑ iuicti/⁊ eo vſqꝫ a maximis etiā regibus plurimis bellis laceſſiti iuicti ſemper extitere: Huic aūt Cyrus ꝑſaruꝫ rex: cū vniuerſaꝫ ſibi ſubdidiſſet Aſyam/auiditate latius dominādi bellū mouit. Cuius cū prenouiſſet aduētū Tamiris/nō vt femina territa latebras petijt/ſeu leges pacis expoſtulauit. Quivmo/cōgregatis copijs ſuis/⁊ dux belli ſui facta/cū poſſet nauato ope obſiſtere/ī ſuos fines eū ītrare paſſa eſt. arbitrata lōge melius expugnari cyri rabiem infra terminos ſuos/q̄ꝫ extra poſſe: Et certior facta/eū ad īteriora regni penetraſſe: adoleſcētulo filio ſuo vnico/tertia parte copiaꝝ comiſſa: iuſſit vt cyrodoniā pugnaturus pergeret: Cyrus vero tā qualitate locoꝝ ⁊ gētiū moribus pēſatis/q̄ꝫ auditis. Sentiēs veniētem cū exercitu iuuenē: fraude q̄ꝫ armis eū potius vincere ſtatuit: Caſtriſqꝫ vino (qḋ nōdū nouerāt ſcythe) epuliſqꝫ ⁊ delitijs ceteris cōfertis relictis/fugā finxit: Que vacua cū ītraſſet Juuenis/quaſi victor hoſteqꝫ fugato/letus cū ſcythis ſuis: nō ad bellū/ſed ad epulas īuitatus/ample cibos ⁊ pocula īcognita īgurgitare ceperūt/ex quo ſoluta diſciplina militari/ſomnus affuit: quo ſepulti/ſupueniēs Cyrus/illū cū reliquis dedit ī mortē/⁊ quaſi certus victorie/ad vlteriora ꝓceſſit. Tamiris aūt cū audiſſet ſuoꝝ cedē/ etſi plurimū ob vnici filij necem vidua moueret: nō tñ femineo more ſe dedit ī lachrymas/qnymo illis ira ⁊ vindicta ſe datis cupiditate/cū reſiduo copiarū/ea arte qua captū filium audierat: etiam ſi nō omitterentur referta poculis caſtra hoſtem (licet aſtutiſſimus foret) capi poſſe exiſtimauit. ⁊ locorum gnara/fugā ſimulans: auidum ſectatorem: inter ſteriles horridoſqꝫ mōtes: nō lōgo viaruꝫ tractu deduxit atqꝫ cōduxit: ⁊ inopem fere omnium opportunitatuꝫ iter aſpa

ſaltuſqꝫ mõtium conuerſa cum omni fere ſuo exercitu eum deleuit nec ipſe Cyrus euaſit,quin cruenta morte vidue ſaciaret iram: Tamiris autez efferato animo:iuſſit inter cadauera cyri corpus exquiri:cuiꝰ comperto:auferri caput. ⁊ in vtrem ſanguine ſuorum immitti mãdauit. Et quaſi ſuperbo regi digniſſimum exhibuiſſet tumulum:ait: Sume cyre:⁊ bibe ſanguinem quem ſemper ſitiſti. Sed quid tãdem: Nil preter hoc facinus Tamiris habetur:tãto clarius:quãto cyri maius fuerat imperium.

De Amalthea virgine Sibylla capitulum xxx.

Amalthea Sibylla virgo ⁊ vates clariſſima,ex Cumis campanie vrbe originez ducens,eadem tẽpeſtate qua ⁊ Tamiris predicta regina plurimis virtutibus claruit:Cui iter cetera tam grata virginitas fuit. vt tot ſeculorum ſpacio:nulla viri cõtagione ſedari paſſa ſit. Et q̄ꝫq̄ꝫ aliqui teſtentur:ipſam a phebo dilectam:⁊ eius munere diuinitatem obtinuiſſe. Alij potius exiſtimant virginitatis merito illam ab ipſo vero ſole iuſticie qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum vaticinij ſuſcepiſſe donum: Quo quidem munere multa ac plurima predixit ⁊ ſcripſit futuris. Huic inſuper in bayano littore ſecus Auerni lacum:dicunt fuiſſe inſigne oraculum:quod nũc vſqꝫ ab ea ſeruat cognomen: Que deniqꝫ dum Romam veniſſet Tarquinio priſco nouem attulit libros a ſe editos:Ex quibus cum trecentos philippicos poſtulaſſet a rege:denegãte pretio poſtulato eueſtigio turbata tres eorum :eo vidente combuſſit. Et cum die ſequenti ex ſex reliquis idem pretiuz quod ante ex nouem petiuerat poſtulaſſet:aſeruiſſetqꝫ nidarentur:tres confeſtim exuſturam:⁊ die tertia reliquos:a Tarquinio petitum ſuſcepit. Quos cum ſeruaſſet Tarquinius a poſteris compertum eſt:eos romanorum facta omnia continere Quam ob cauſam:maxima cum diligentia:poſt hec Romani ſeruauere ⁊ iuxta opportunitatum exigentia:de futuris conſulturi ad eoſdem :quaſi ad oraculum recurrebant. Hec itaqꝫ poſt multa virtutum inſignia aſe geſta apud ſiculos diem clauſit extremum:vbi ⁊ diu eius tumulum ab acolis demõſtratũ:cũ reuerẽtia fuit. de chriſto autẽ hec ipſaz ceciniſſe tradũt. Et mortis fatiem finiet:triũ dierũ ſomno ſuſcepto:tũc a mortuis regreſſus i lucem veniet: primus reſurrectionis initium oſtendens.

De Judith vidua hebrea capitulum.xxxi.

IUdith hebrea femina ingē tis animi vidua/ſanctiſſimi ⁊ perrariſſimi feruoris ite- gerimeqꝫ viduitatiſ/ac caſti tatis exemplū poſteris ſempiternū tpi bus iudayce captiuitatis:hoc ē añ na tiuitatē dñi nr̃i ieſu chriſti anno vigeſi mo ſupra quīgētesimū pulcherrimū ac memorabile pietatis opus ī:liberādaꝫ ſuā Betulie Ciuitatē/ad ſue gētis dec⁹ egit/ac tale qdē facinus peregit/vt ēt q cūqꝫ robuſtiſſimus vir accrioris aīi fa cere vtiqꝫ extimuiſſet. Fuit enī hec femi na memoratu digniſſima iprimis. Merari cuiuſdā hebrey nobiliſſimi filia/ma naſſeqꝫ eiuſdē gētis cōiūx:que cū ſpecioſiſſima ac formoſiſſima mulieꝝ ſui ſe- culi haberet femina:ī ipſo ſuo iuuētutis flore vidua remāſit. Nec deiceps ad ſecūda vota(caſtitatis amore)trāſire voluit rata ſatis honeſte mulieris ſemel nupſiſſe/vñ a nemine deiceps quouiſmō/ad ſecūdas nuptias potuit ꝓuocari: Ymo reliquū vite ſue ſpaciū ītra limites cubiculi viri ſui/adeo ſctē adeoqꝫ ca- ſte trāſegit:vt ꝓteritaꝝ oīuꝫ matronaꝝ hebreoꝝ laudes/viduitate celebri ſupe raret: Eo itaqꝫ ī optimo viuēdi mō Judith vitā celibē agēs cū audiſſet quedā die ſacerdotes ⁊ cocines ſuos/Betbuliā vrbem ſuā(Olopherni pricipi exercit⁹ pſarū illā accriter ⁊ īfenſe obſidēti niſi īfra triduū a deo auxiliū mitteret) velle cōtradere: Religione ⁊ gētis ſue pietate pmota/ſe ſe mortis periculo ꝓ eius li beratiōe oīno exponere ſtatuit. Unde hec pudiciſſima femina nō ſibi numero ſū exercitū/nec fortia tela/nō finitiſſimoꝝ opē expoſtulauit/ſed dei altiſſimi pri us auxilia ſūma fide/cū lachrimis ⁊ ieiunijs exorauit. Deide ab ipſo ſūmo do opifice maxio īſtructa:putauit ornamētis ſuis ſe oīno de potētiſſimo Impato re triūphaturā fore. Quā obrē nocte vna/depoſitis veſtimētis viduitatis faciē ſuā vnguēto pūxit/colligauitqꝫ crines ſuos mitra ad decipiēdū olophernem atqꝫ ita cū ingēti corporis ornatu ⁊ īcredibili pulcbritudine(vrbis portis vl- tro ſibi aptis)ad Olophernē militie pricipē quaſi fugitiua cū ſola pediſequa ī caſtris acceſſit. Apud quē mox tāto oris decore/⁊ totius corporis venuſtate e nituit/vt eiuſdē pricipis ⁊ ceteroꝝ eā ītuētiuꝫ falleret credulitas. Quā ob cām barbari oēs dicebāt:ipam nō hebreā neqꝫ terreſtrē ſed celeſtē oīno fore femi- nā: Itaqꝫ ſandalia eius rapuerūt oculos eius:⁊ pulchritudo ipſius captiuam fecit aīam olophernis:cū prius raptis oculis:mēs volutaret ī crimē:atqꝫ hu iuſmodi irritamēto ⁊ aucupio Judith ſācta mirabiliter ornata:atrociſſimi ho ſtis aīa ⁊ capite tādē glorioſiſſime potita eſt. poſtqꝫ autē hec virago tātū pri cipē obtrūcaſſet tāto ī precio apud iudeos habita eſt. vt cunctis diebus vite ſue omnibus iudeis prefereretur:⁊ triumphali laude perpetuiſqꝫ preconijs ce lebraretur:quam nō ſolum feminis pretullerūt ſed etiam viris imitabilem ex- hibuerūt. Quia caſtitatis eius remunerator:virtutem talem ei cōtulit:vt inui- ctum omnibus viceret:⁊ inſuperabilem ſuperaret: Nam olopherne interfecto:

Olophernis interitus

ciuitateq́ꝫ liberata tanq̃ꝫ regina Judith apud iudeos habita eſt: Jllam enim cũctus populus Bethulie hebreis laudibus iugiter offerebat dicẽs; Tu gloria hieruſalem:tu leticia iſrael:tu honorificẽtia populi noſtri:quia feciſti viriliter:ꝛ cõfortatum eſt cor tuum i domino:eo ꝙ caſtitatem amaſti:ꝛ poſt viruꝫ tuum alterũ neſcieris:Jdeo ꝛ manus domini cõfortauit te ꝛ eris ieternũ bene dicta. Demũ Judith cum quinq́ꝫ ꝛ cẽtuꝫ vixiſſet annis. deficiẽs i ſenectute bona:i Bethulia apud virũ ſuũ cũ ingẽti luctu ꝛ pompa ſepulta eſt. Cuius qdem vitã etſi apud iudeos iter Agiographa computet in Nicena tñ ſynodo i ſanctarũ ſcripturarum computata fuit numero.

De Lucretia femina pudiciſſima ac nobiliſſima capi. xlij.

Lucretia Romane puditie dec⁹ Lucretij ſpurij filia:ꝛ Tarquinij colatini cõiunx tẽporibus predicte iudith ob violatam puditiciã:nolẽs ſuperuiuere maculã corporis ſuo cruore deleuit:ꝛ maximã omnibus poſteris vere pudicitie exẽplũ reliquit. Hec ita cum eſſet ꝛ oris formoſitate ac moꝝ honeſtate iter romanas matronas ſpecioſiſſima a ſexto Tarquinij ſupbi filio violata:ſe ipſam iteremit. Sane cum Tarquinius ſuperbus Ardeam obſideret ciuitatem apud collatij oppidum haud lõge ab vrbe romam:quidam regij iuuenes i ſimul cenare ceperũt:iter quos collatinus Lucretie maritus vn⁹ erat Et forte nimio calẽtibus vino:caderet ſermo de cõiugium honeſtate:et cũ ceteris ſuã(vt moris eſt)vnus quiſq́ꝫ preferret i cõſilium hoc vẽtum eſt vt conſenſis citatiſq́ꝫ equis viſiſq́ꝫ quibus noctu eis bella gerẽtib⁹ ignare mulieres ſeu cõiuges exercerent offitijs:probaliorem f:de oculta perceperũt. Sane cũ iuuenes Regias romam inter coequales ludẽtes iueniſſent:verſis equis collatiuꝫ deuenere:vbi cũ mulierib⁹ ſuis lanificio vacãtem:ꝛ nullo exornataꝫ cultu iuenere lucretiam:Quam obrem iuditio oium laudabilior viſa eſt. Collatinus autem reliquos Juuenes benigne ſuſcipit i domuꝫ:in q̃ dũ honorarent:ſextus ſuperbi filius:impudicos oculos in honeſtatem atq́ꝫ formoſitatẽ caſte mulieris iniecit:ꝛ nephario ſuccẽſus igne:per vim potiũdam(ſi aliter nõ det)eiuſdẽ venuſtatem tacito ſecũ cõſilio diſponit:Nec multis iterpoſitis diebus:vrgente iſania claꝫ caſtris relictis:nocte collatiũ venit. vbi eo ꝙ viri cõſanguineus eſſet a lucretia comiter ſuſceptus ꝛ honoratus eſt. poſtq̃ꝫ aũt domũ omnem tacitã ſenſit:ꝛ ſic omnes ſopitos arbitratus extracto gladio cubiculũ intrauit lucretie:Et quis eſſet apperuit minatuſq́ꝫ illi mortẽ ſi vocem emitteret aut ſue nõ acquieſceret volũtati:Quam cum reluctãtem deſyderio ſuo/ꝛ mortis impauidã cerneret. ad damnãdam recurens aſtutiam/inquit ſe illam ſecus ſeruum ex ſu ſuis occaſuram ꝛ cunctis eam/aſe ob adulterium cum adultero ceſam dicere:

ſubſtit his auditis tremebunda mulier:ꝛ a tam obſcena infamia terefacta timẽs/ſi eo occideret pacto/purgatorẽ ſue inocentie defuturum:Et ob id aſpernāti animo corpus permiſit adultero.Qui cũ illecebri ſue voluptati ſatiſfeciſſet/abijſſetq́ʒ iuditio ſuo victor:Egra tã ſceleſti facinoris lucretia/eluceſcente die Tricipitinũ patrẽ ꝛ Brutum collatini patruum/ꝛ alios affines ꝛ neceſſarios cõfeſtim accerſſiri iuſſit ꝛ virũ:Quibus aduenientibus/que a ſexto nocte ĩ tempeſta/ĩ eam geſta eſſent/cũ lachrymis ꝛ ordine narauit.ꝛ cũ eam flẽtẽʒ miſere ſolarent affines/cultrũ queʒ ſub veſte texerat educẽs ĩquit:Ego me etſi peccato abſoluo/nõ libero ſupplicio/nec vlla deinceps ĩpudica viuet/lucretie exẽplo hiſq́ʒ dictis illũ impegit impectus ĩnocuũ ꝛ vulneri ĩcombens vidẽte viro ꝛ patre moribũda collapſa eſt.nec diu ꝛ aĩam cũ ſanguine fudit. Tũc quoq́ʒ iã moriẽs(vt Ouidius ſcribit)ne etiaʒ procũberet ĩboneſte:reſpexit.ꝛ hoc etiã cura cadẽtis erat.Eaq́ʒ mortua cũ maritus ꝛ pater ĩ luctu occuparent:Brutuſ eius auũculus cultrũ cõfeſtim ex lucretie vulnere extractũ ſumẽs cruorẽ pꝛeſeferrẽtẽ magna voce dixit.per hũc caſtiſſimũ ſanguinẽ iuro/me deĩceps q̃cũq́ʒ vi potero Tarquiniũ pſequi ſupbum:ꝛ nec illũ:neq́ʒ aliũ Rome regnare paſſurum:Infelix equidẽ lucretie pulchritudo:ꝛ tãto clarius nũq̃ʒ ſatis laudata puditicia ſua:dignis pconijs excollẽda ẽ.quãto accrius ĩgeſta ĩ ignominia expiata/cũ ex eadẽ nõ ſolũ re ĩtegratum ſit decus:qđ feditate facinoris iuuenis labefactaret ĩpetus:ſed cõſecuta ſit romana libertas. Lucretia igit violẽter cõpreſſa.etſi nullo adulterio fuerit maculata cõſenſu:quia tũ ĩ preclaris eius laudibus dictum eſt:duo fuerũt ꝛ vnus adulterium admiſit:Uerumtamen vt pater Auguſtinus ĩ primo de.Ci.dei(ſcribit)quia in ſe vlta fuit crimen alienum:alterius ſceleri addidit ſuum:

De Ueturia nobiliſſima coriolani matre capi.xliij.

VEturia romana nobiliſſima femina fuit ante aduẽtum chriſti dñi noſtri quigẽteſimo anno temporibus vʒ. darij perſarũ regis:ꝛ laudabili opere annos ſuoſ ĩuiriditatẽ traxit perpetuã Huic itaq́ʒ mulieri erat adoleſcẽs gneus martius:cognomẽto coriolanꝰ ſtrenue virtutis filius:ꝯſilio ꝛ manu ꝓmptus ꝛ cũ oppugnãtibus romanis coriolos oppidũ volſcoꝝ cuius ĩclita ꝓbitate captũ videret coriolani cognomẽ adeptus eſt:ꝛ tã grãdẽ nobilitatis fauorẽ:vt omnia verbis ꝛ opere auderet.Quamobrem laborãte vrbe annone penuria:ꝛ opere patrum plurima ex ſicilia delata forẽt/ſeucra oratione ꝓhibuit.ne plebi partiret prius:quam quo paulo ante ĩ ſacro mõte ſecedẽs honores ꝓpter redditum nobilitati:abſtulerat demiſiſſet.In quem ĩfeſta plebſ:vt erat famelica manus profecto/ĩieciſſet ni illi a tribuno per oportune dies ad dicẽdã

cauſam idicta fuiſſet. Qui cum nō paruiſſet idignās exilio damnatus eſt ⁊ in
volſcos paulo ante romanorum hoſtes ſeceſſit a quibus ⁊ benigne ⁊ honori-
fice ſuſceptus. Ubiqꝫ enim virtus i pretio eſt. hoc iſte tā ſua ꝙ̄ Actij tullij vol
ſci fraude i bellum aduerſus Romanos redegit: ⁊ belli dux ab eiſdem factus
ad foſſas cluxillas ad quartū a roma lapidem: deduxit exercitū. Eoqꝫ rem ro-
manam redegit. vt a ſenatu: qui pacem equis legibus impetrarēt: ad eum exu
lem mitterētur. Quos coriolanus atroci cū reſpōſo dimiſit i patriam: ob qđ
iterum miſſi ſed minime recepti ſūt. Juere tertio cū inſulis velati pōtifices ⁊ ſu
is cū iſignibus ſupplices: ſed fruſtati redierē ⁊ iam vndiqꝫ deſperatio: roma-
norū itrauerat animos: cū ad veturiam hāc coriolani matrē ⁊ voluminā cōiu
gem frequētes ⁊ querule veniētes matrone obtinuere vt magno iam nata muli
er i caſtra hoſtium: precibus lachrymiſqꝫ placaturū filiū poſtꝙ̄ armis ab ho
minibus nō poſſet reſpu. tutari videret: iret cū cōiuge neqꝫ ex eis ingēs proſe
quētium turba defuit. Cuius aduētū cū coriolanuſ cognouiſſet etſi animo tur
gidus eſſet cōſternatus tn̄ matris aduentu: e ſella cōſurgēs exiuit tabernacu
lum: ⁊ ſumpturus illā obuius factus eſt. Sane veturia hinc cōiugē inde li-
beros coriolani tenēs nō ante filium vidit: ꝙ̄ pietate patria poſita: ſe i irā ſuc-
cēdit: ⁊ vbi ſuplex exiuerat vrbem i hoſtium caſtra veniēs: obiurgatrix effecta
eſt. ⁊ ſuſcitatis i effecto pectore viribus iquit: Siſte gradū iceſte iuuenis ſcire
velim anteꝙ̄ veniam i amplexus tuos: an matrē an captiuā hoſtē ſuſcepturuſ
aduenias. Hoſtē puto: Me miſeram i hoc exoptata mortalibus cui lōgitudo
deduxiſſe me debuit, vt te damnatū exilio ⁊ inde hoſtē reipublice cernerē: co
gnoſcis queſo, quo armatus hoſtis cōſiſtas iſolo, cognoſcis equidem etſi ne-
ſcis: Hoc eſt i quo genitus: i quo natus: i quo labore meo educatus es. Quo
igitur animo: qua mēte: quo ipulſu hoſtilia potuiſti iferre arma: Nō itrāti ti-
bi parēti debitus honos, dulcis vxoris amor filiorꝫ pietas, ⁊ nature patrie re-
uerētia obuij facti ſūt. Nō acre pectus mouerūt: nō iraſ quātūcumqꝫ ſuſceptaſ
obruiſſe potuerūt: Num dum primo illa ſpectares menia: i memoriā venit ibi
dom. ⁊ penates patrij mei ſūt: Ibi cōiūx ⁊ liberi: Ibi ifortunio ſuo ⁊ ope meo
ifelix mater eſt: Venere patres: venere ⁊ pōtifices nec ſaxeū pectus potuerunt
mouere tuū. vt id rogatus ageres: quod ſpōte tue facere debueras: Satis me
miſeram aduerto fecūditatē meam: patrie mihiqꝫ fuiſſe aduerſam vbi filium ⁊
ciuem peperiſſe arbitror hoſtē ⁊ ifeſtiſſimū atqꝫ iflexibilē me peperiſſe video.
Sacius quippe nō cōcepiſſe fuerat: potuerat ſterelitate mea roma abſqꝫ oppu
gnatiōe cōſiſtere: ⁊ ego miſſella anus i libera mori patria: Sed ego iā nil pati
nec miſerius ꝙ̄ tibi turpius poſſum: nec vt ſim miſera atqꝫ miſerima diu futu
ra ſum de his natis tuis videris quos ſi pergis: aut i matura mors aut lōga
ſeruitus manet. Verba lachryme ſecute ſūt: ⁊ ide cōiugis preces, atqꝫ natorū
⁊ amplexus mutui: clamoreſqꝫ flētium: ⁊ orātium matronarum: Quibus ver
bis ⁊ gemitibus precibuſqꝫ, actum eſt. vt quod Legatorum mayeſtas ⁊ ſacer
dotum reuerētia nequiuerat, matris veneratione ducis accerimi frāgeretur ira
⁊ propoſitum verteretur ⁊ ſuis complexis atque dimiſſis retro ab vrbe caſtra
hoſtium mouerentur: ¶ Ex quo ſecutum eſt: ne glorie mulieris i gratitudine
detraheretur: vt ex ſenatus cōſilio: eo in loco i quo veturia filij iram moliuerat

templuz ad eius rey memoriaz perpetuaz/ꝛ Ara fortune muliebri cõſtruere-
Ara fortune
tur:⁋ Sãxitqꝫ vt ꝑtereũtibuſ mulieribuſ/quibus nullus/vel minimuſ vſqꝫ ad illaz etatez a vtris preſtabatur honor/ꝛ aſſurgerent homineſ/via ceder ẽt/quod
dignitateſ cõ ceſſe mulieri bus/nota hic pulchre.
vbiqꝫ etiaz nũc ſeruatur. Et ꝙ eis liceret vti Auro ꝛ purpurea veſte/ aureiſqꝫ fibulis ꝛ armilis: Et ſũt qui dicãt etiã ex ſenatus cõſulto eiſdez mulieribuſ ad iectuz fuiſſe vt quod ante nõ licebat:poſſent hereditates cõſequi quorũcumqꝫ: Quod quidez perampluz donũ nec noſtris tẽporibus mulieribus minoratuz eſt ymo tenaciſſima perſeuerãtia ſeruat. Gratias igit mulieres agant veturie huic atqꝫ eius collãt nomẽ perpetuũ:quociẽs lapillis ꝛ purpura ꝛ auro ornã tur/ꝛ icedẽtibus/a viris aſſurgitur.

De Hippone greca muliere pudiciſſima:capi:xliiij.

Hipponẽ quãdam nobilem i gretia temporibus predi cte veturie fuiſſe fertur/que vno tãtuz celebri opere cla ra fuit quod ne pereat/aut illi merituz ſubtrahatur decus ad exempluz mul tarum/illud tãtuz hic cõmemorare o- pere pretiuz exiſtimaz/ Hec igitur hip po pudiciſſima femina(vt fertur)a nau tis hoſtibus caſu capta fuit. Que cum forte forma valeret/perpẽderetqꝫ pre- dones ſuam puditiciaz de honeſtare velle tanti caſtitatis ſue decus extima
quãti ãtique mulieres fa ciebat caſti/ tatem nota
uit/vt cuz niſi per mortez ſeruari poſſe cerneret nõ expectata violentia in vndis ſe precipitez dedit a quibus vita ſub lata/ꝛ puditicia ſeruata eſt. Quis tam ſeueruz mulieris conſilium nõ laudetur paucis quidẽ annis quibus forſitan vita protẽdi poterat caſtitatem redimit/ ꝛ in matura morte/ſibi perhemne decus acquiſiuit. Quod virtutis opus pro celloſum nequiuit mare contegere/nec deſerte auffere litus quin litteraruz per petuis monumẽtis/ſuo cum honore ſeruaretur in lucẽ/Corpus autez ſuũ poſt ꝗ ab vndis aliquandiu ludibri more volutatũ eſt. ab eiſdem in Eritreum li- tus impulſum/ littoranis naufragij ritu ſepultuz eſt. Tandẽ cuz feriret ab ho ſtibus exhorta fama que nam foret. ꝛ mortis cauſam/ab Eritreis ſũma cum ve neratione ſepulchri locus in littore ingẽti tumulo/atqꝫ diu manſuro/in ſeruati decoris teſtimonium exhornatus eſt: Vt noſcamus quoniam nullis aduerſe fortune tenebris:lux poſſit obfuſcari virtutis.

De Thamiri pictrice egregia capituluz:xlv.

Thamiris pictrix ſui eui pegregia temporibus predicte hipponis ⁊ egregio nomine atqꝫ tali artificio inſignis plurimuꝫ habita eſt. hec quip pe cuiuſdam egregij pictoris athenienſis nomine Miconis filia fuit. Cui ingenium tã mirabile inerat: vt deſpectis muliebribus exertitijs paternaꝫ artem accuratiſſime imitata fuerit. ⁊ in ſingularem pingendi gloriam ⁊ famam deuenerit: ⁊ in tantã quidem vt epheſi apd quos honore precipuo Dyana colebat᷑ eiuſdem dyane effigiem ĩ tabula quadam manu eius pictam tanqꝫ celebrem diu ſeruaretur. Que cum in longiſſimam etatem perſeueraſſet: artifitij huius teſtimonium tam grande prebuit: vt vſqꝫ quaſi noſtris temporibus memorabile plurimum viſum ſit: Et profecto laudabile plurimum ſi inſpiciamus alia feminarum exercitia.

De Heſter ſancta hebrea perſarum regina. capi. xliij.

HEſter perſarum Regina: Arthaxerſis ſecundi regis coniunx hebrea ex tribu beniamin fuit habuitqꝫ Abiachilem nobiliſſimum inter hebreos virũ Mardochey vꝫ germanũ patrem: hec quippe anno ante chriſti dñi noſtri aduẽtum octuageſimo ſecũdo ſupra trecẽteſimũ ab Arthaxerſe predicto perſarum rege ĩ locum repudiate vaſti cõiugis vxor ex milibus delecta typum beatiſſime virginis marie ⁊ eccleſie prefigurare viſa eſt que populuꝫ ſuũ oẽm de periculo mortis liberauit ĩterfecto videlicet Aman qui ĩterpretat᷑ iniquitas cõuiuij panes ad poſteros miſit hec itaqꝫ heſter hebrea ambobꝰ parẽtibus orbata ĩ babilone apud auũculũ ſuũ noĩe mardocheũ virũ vtiqꝫ optimũ ſũma cũ diligẽtia enutrita ĩtã admirãdã corpis pulchritudinẽ euaſit: vt quoddã (p̄ter nãm) admirabile decus oĩbus videret᷑ ⁊ grã vultus ſui reſpiciẽtiũ delectabat aſpectũ: Inerat nẽpe huic mulieri ĩprimis quedã ĩennarabilis oculoꝝ letitia ⁊ corpus p oĩa digna ꝑceritate elatũ. Que cũ vniuerſas illius ſeculi ꝟgines oĩ ſplẽdore excederet ab ipſo Arthaxerſe rege ex ĩnumerabilibus ꝟginibus ꝑlecta fuit. Nã cũ vaſti reginã vxorẽ rex (ob cõtumatiã merito repudiaſſet) hãc ſolã ex ingẽti ꝟginũ multitudĩe q̃ tũc abũdabat tanqꝫ pulchrior caſtiorqꝫ (nutu dei) ab ipſo rege ſcelecta fuit. didicerat ⁊ eni rex ipſe hanc p̄ter

pulchritudinem ipſius incomparabilem/ſacris dei ſummi meditationibus ⁊
orationibus ſepius inſiſtere ac inuigilare/noxioſqꝫ appetit⁹ totis viribus cal/
care/⁊ ſuperfluos ornatus oīno reſpuere:ac domeſticam rē/ cura diligentiſſima
curare:atqꝫ parſimonie ⁊ ſobrietati iugiter vacare/q̄ cū in ceteris omnia nō in
uenirentur explicita/ſed ī ſola hec hebrea cōperta/merito/deo/ īſpirāte ceteris
omnib⁹ eaꝫ ꝓtulit/ atqꝫ ſibi vxorē delegit cariſſimā. Uerūtn̄ etſi cariſſima ad
modū regi foret/minime eidē ꝓdere voluit/ex q̄ foret natiōe. Auūculus aūt ei⁹
Mardocheus/ex Babilone in Suſim ꝑſicā vrbē ſtatim trāſiens habitauit/illic
vbi ſingulis dieb⁹ palatiū introybat:volēs ſcire/q̄liter puella cōuerſaret/quā
tāq̄ꝫ filiā diligebat. Erat tūc Aman Amalechites genere/apud xerſem regē oī
honore prelatus:q cū ad regē ex more introiret/oēs perſe ⁊ ꝑegrini ex iuſſiōe
regis aſſurgebāt Mardocheus xo pp ſapiam ⁊ patrias leges/illi aſſurgere re
cuſabat. Id Aman perpēdens/intelligēſqꝫ eum fore iudeū/ indignatus dixit.
Oēs liberi perſe adorāt me/hic ſeruus exiſtens/hoc facere dedignatur. Et puni
re volens:ipſum quidē a rege petere a tormēta putauit/atqꝫ iudeos oēs(quos
odio habebat)decreuit vna exterminare. Accedns igitur ad regem/ait/gentem
eſſe malignam diſperſam per vniuerſum orbem/o Rex:qui tuo ſeruiunt impe
rio/nec mixtam quidem/nec alijs gentibus coadunatam/nec eandem cum ce/
teris gentibus religionem colentem/que/nec legibus(inquit/ſimilibus vtitur/
ac etiam inimiciſſima moribus ⁊ profeſſionibus tui populi ⁊ hominibus cun
ctis extitit. Sed ſi vis aliquod benefitium ſubiectis tuis comodare/iube ra/
dicitus eam exterminari/nec eius reliquias aliquas omnino remanere/nec ali
quos eorum ad ſeruitutem aut captiuitatem ſeruari. Uerumtamen ⁊ nullum
patiaris damnum/tributa eorum de propria ſubſtantia/ ipſe me prebere polli
ceor. Quadraginta milia pecuniarū talenta vbicunqꝫ ⁊ quādocūqꝫ ꝑceperis
offero/mō ab his malis pacatum ſit regnū tuum. Poſtq̄ꝫ aūt Aman hec regi
intimauit/rex eidem ⁊ pecunias ⁊ hoīes/omnes donauit:vt de his efficeret qc
quid vellet. Deſiderio aūt adepto Aman ſtatim mādauit tanq̄ꝫ a rege/ ꝑ oēs
gentes precepti crudelia. vt vna die per oēs prouintias vꝫ centū viginti ſeptē
interficerentur omnes iudei cū coniugibus ⁊ liberis eorū/nec eſſent in toto re
gno perſaꝝ qui miſererent eiſdem/tanq̄ꝫ inimici ⁊ turbatores regni. Que cum
Mardocheo nunciata fuiſſent. veſtem e veſtigio rūpens/ſacuꝫ induit/cinereqꝫ
perfuſus ſparſis crinibus eiulando ⁊ clamando ciuitatē circuibat:dicens/ in/
terfici gentem que nil peccauit. Et hoc dicens ad aulam regis ꝑuenit/ ⁊ eo mo
do ante eā ſtetit. verum mīme ei licebat tali circūdatum amictu ingredi. Idē
etiam fecerūt iudei oēs per ciuitates/q̄bus de hoc ꝑ litteras fuerūt certificati/
lugentes ⁊ plāgētes denūciatis ſibi calamitatibus. Cuꝫ xo quidā regine nū/
ciaſſet Mardocheū/in tā miſero ante aulaꝫ habitu ſtāteꝫ/audito ſermone/tur/
bata miſit qui eius veſtimētuꝫ mutarēt. Quo nolēte ſacco exui. Mādauit eu/
nuchuꝫ interogās quid ei triſticie cōtigiſſet. qō hūc habitū nō deponēt. Tūc
Mardocheus ꝑ Eunuchū idicauit regie cauſam ſui luctus ⁊ habitus. Māda
uitqꝫ ei/q̄ten⁹ de his regi ſupplicaret/nec recuſaret/ ꝓ ſalute gētis ſue habituꝫ
humilē aſſumere:ꝑ queꝫ regi oſtēderet. iudeis periculū iminere. Aman inq̄t
qui ſecūdum honorem poſt regem obtiet/accuſando iudeos/regem aduerſuꝫ

eos accēdit. Hec cū regina cognouiſſet/rurſuꝫ mittit ad Mardocheū/dicens ꝙ nō eſſet a rege uocata: ⁊ ſi qs ad euꝫ nō vocatus itraret/moreret̃ niſi uolens quēquā ſeruare/porrigeret ei virgā aureā. Mardocheus ꝟo eā ꝟba deportātī ſibi ab eunucho ad heſter renūciare ꝑcepit. Nō ſue ſaluti ꝓuidere: ſed totius gētis periculū amouere. Nā ſi nūc ipſa cōtemneret. adiutorē qdeꝫ gēti deuꝫ/ oībus modis affuturꝫ. ipam ꝟo ⁊ paternā domū ab illis quos cōtēpſerat peritu rā. Heſter aūt cuꝫ eſſet fidelis/denūciauit Mardocheo/vt ad cōctionē oēs iudeos q erāt in ſuſis cōgregaret: ⁊ ieiunare cūctos ꝓ ipſa ꝑciperet. qđ ⁊ ipſa cuꝫ ſuis agēs ancillis/ꝓmiſit preter legē adire regē: ēt ſi mori oporteret/ nō recuſaret. Mardocheus aūt ſecūdum Heſter mādata/fecit: deūqꝫ ſuum petere vt nec eā/nec gēteꝫ eius pituram cōtemneret: ſed ſicut peccāti veniā cōceſſit/⁊ nūc ab iteritu denūciato liberaret. Nō eni pp aliqđ peccatum ita cogebat̃ ſine gloria depire: cū ⁊ ipſe dñs noſſet cām furoris Aman ꝙ eū nō ſalutabat alias ſalutabat. Neqꝫ.n.inqt honorē quē tibi dñe offerebā/hūc illi quoqꝫ patiebar offerre: ideoqꝫ iratus cōtra eos/q tuas leges nō trāſgrediunt̃ talia machinat⁹ eſt: poſtqꝫ ꝟo Heſter in cinere ⁊ cilicio p tres dies ieiunaſſet: ⁊ deū cū lachrymiſ propitiū ſibi expoſtulaſſet. in cultu regio/cū rubore/⁊ timore/regē adiuit. Qui vidēs regiaꝫ pre timore ſup ancillas collapſā. verit⁹ ne qd eā mali ex ei⁹ timore pateret̃. cōfeſtim e ſella ſua ſurexit/ſuoqꝫ eā in gremio ſuſcepit ⁊ fouit. exoſculās quoqꝫ eā blādo ſermone alocut⁹ eſt/dicēs ꝙ expoſtularet qcquid vellet. qꝛ ēt mediuꝫ ei regnuꝫ poſtulāti vtiqꝫ daret. At heſter eū ad cōuiuium cum Aman amico ſuo venire ſupplicauit. Cumqꝫ annuiſſet ⁊ aduenıſſet inter poculoꝝ letitiā iuſſit rex heſter aperire quod vellet: nihil.n.ſe negaturum eſſe promiſit. ēt ſi mediam regni partē poſſere voluiſſet. Tū illa i poſterum diem explanaturā ſe ſuum cōſiliuꝫ ꝓmiſit: ſi rurſus ad cōuiuiuꝫ cum aman cōueniret. Cunqꝫ rex ꝓmiſiſſet aman egreſſus ⁊ gaudens: ꝙ ſolus apud heſter cū rege meruit epulari: dū nullus alius talē honoreꝫ potuiſſet adipiſci. Cunqꝫ rex vna cū Aman epulās iterogaret reginam quā vellet ab eo donationē impetraret cōpleturuꝫ.n.ſe deſyderio ſuo oīno cōpromiſit. Tūc regia regis pedibus aduoluta deprecabat̃/ꝓ populi ſui periculo dicēs ſe eſſe traditā cū ſua gēte in perditionē ⁊ idcirco hos ſermones ad ſuā maieſtatem facē decreuiſſet. Neqꝫ eni ſibi moleſtū eſſe debebat: ſi amarā eius ſeruitutē exponeret: paruū quippe hoc ei eſſe malū dicebat: ſꝫ ſupplicabat cito hec amoueri. Interogāte ꝟo rege a quo hec ſanccita forēt. Aman inqt o rex inimicus gentis nr̃ iſta ex noīe tuo molitus eſt. Quibus ex verbis rex plurimū turbatus e cōuiuio in ortis ſtatiꝫ receſſit. Aman ꝟo cum iā intellexiſſet quibus ni maluſ eſſet/reginā humiliter rogare cepit/vt veniā ſuis facinoroſis machinatiōībus impartiri dignaretur. Cūqꝫ ſuper lectum pre dolore ꝓceſſiſſet/vt reginā precaretur: ſuperueniēs rex ex huiuſmodi viſu magis magiſqꝫ icitatus dixit. Peſſime oīum ēt vxori mee violētiaꝫ irrogare nō vereris. ad quod aman obſtupefactus: nihil amplius reſpōdit. Tūc vnus ex eunicis regie accuſare cepit aman quēadmodū preparaſſet crucē i atrio domus ſue ad Mardochei necem: que erat altitudis cubitoꝝ quinquagita. Quod rex audiēs/i illa eum appēdere eueſtigio ꝑcepit. atqꝫ ita Aman honoreꝫ quem a rege perceperat/ſupra moduꝫ abuſus huiuſmodi cru- Aman moritur.

ci cõfixus eſt. Rex vero ſubſtantiaʒ eius regine donauit. ⁊ Mardocheum i lo-
cũ eius per omnia ſurrogauit. Naʒ iá regina heſter ad noticiaʒ eius perduxe
rat cognatioñe quaʒ ad illuʒ habebat. Donauit vero ⁊ regia Mardocheo auũ
culo ſuo Aman poſſeſſioneʒ ⁊ cetera que illius fuerát ſupplicauitqȝ regi libe-
rari a mortis metu genteʒ Judeorum aſſerens ſi patria gens ſua perempta eſ-
ſet/nec ipſa nullatenus ſuperuiuere poſſe. Scribas ergo regales ſtatim vocãs
iuſſit ſcribere gentibus ⁊ principibus/⁊ magiſtratibus pro iudeis ab India
vſqȝ Ethiopiaʒ centum ⁊ viginti ſepteʒ prouintiarum: i hec verba dicẽs amã
amatdathi filius ⁊ animo ⁊ mente Macedo/alienuſqȝ a perſarum gente pieta-
tem noſtram: ſua crudelitate cõmaculãs peregrinus ſuſceptus fuerat a nobis
⁊ tantam in ſe expertus fuerat humanitatem: vt pater noſter vocaretur. ⁊ ab oĩ
bus poſt regem adoraret ſecundus: Qui in tãtũ arrogãtie tumorem ſe ſuble-
uari preſumpſerat/vt regno nos priuare niteret ⁊ vita. Nam Mardocheum
Judeuʒ cuius fide ⁊ benefitijs viuimus/⁊ conſortem regni noſtri Heſter cuʒ
omni gẽte ſua/nouis quibuſdam/⁊ iauditis machinationibus expetiuit i mor
tem: Hoc cogitãs. vt illis interfectis/inſidiaret noſtre celſitudini/⁊ regnum p-
ſarum trãſiret i Macedonas. nos autem/cũ Judeos prorſus ab oĩ culpa imu
nes repererimus/ſed econtrario iuſtis vtẽtes legibus/⁊ filios maximi dei viuẽ
tis eſſe cuius beneficio ⁊ patribus noſtris ⁊ nobis regnũ ẽ traditum ⁊ vſque
hodie feliciſſime cuſtodit. Eas litteras quas ſub noĩe noſtro direxerat: inanes
⁊ irritas facimus: Pro quo ſcelere ante portas huius noſtre vrbis ſuſis ipſe q
talia machinatus eſt ⁊ oĩs eius cognatio pẽdet i patibulis. nõ nobis ſed deo
ei redẽte quod meruit. hoc autẽ edictũ quod nũc mittimus in cũctis vrbibus
proponatur. v. liceat Judeis vti legibus ſuis. Quibus debetis eſſe adminicu-
lo: vt eos qui ſe ad neceʒ eorꝫ parauerãt poſſint iterficere: tertiodecimo die mẽ
ſis duodecimi: Quã diem deus ſuus oĩpotẽs ex merore ⁊ luctu cõuertit i gau
dium: Mardocheus vero regia idutus ſtola ⁊ corona aurea ⁊ torque proceſ-
ſit ornatus. Quẽ vidẽtes ita honorificatũ a rege iudei i ſuſis habitãtes cõmu
nem extimauerũt eorꝫ felicitatem Tũc perſidis ſatrape tiramni ⁊ regis ſcribe
ſũmũ iudeis reddebãt honorẽ qm̃ timor Mardochei eos ad reuerẽtiã coacer
uabat: Poſtq̃ȝ edictũ regis p oẽs ꝓuitias lectũ ẽ mox iudei i ſuſis trecẽtos vi
ros iterfecerũt ⁊. x. amã filios cr ucifixerũt poſt hoc ẽt p alias ciuitates iudei
iterfecerũt ꝺ inimicis ſuis ad ſũmã ſeptuagitaſex miliũ Quibus geſtis iudei i
ſuſis collecti q̃rtã ⁊ quitãdecimã diẽ duodecimi/mẽſis quo ꝺ inimicis ſuis vẽ
dicati ſũt cũ ſũmo gaudio celebrarũt: Scripſitqȝ mardocheus oĩbꝰ ſub impio
artharerſis degẽtibꝰ iudeis: q̃tenus os obſeruarẽt dies. vñ ꝑdictos dies iudei
celebrãt. appellãtes eos cõſeruatores: Mardocheus aũt magnus erat ⁊ clariſ
ſimus apud regẽ/pricipatũqȝ eius regebat potiebat cõi cõuerſatiõe cũ regina
Tũc iudei ſup oẽs libertatis munere meritis huiuſ ſanctiſſime regine donati
ſũt. Hec itaqȝ heſter regina ſũmis laudibuſ efferẽda eſt que piclitãtẽ populũ
apparatu regio ⁊ lautiſſimo cultu liberare potuit ⁊ ſciuit ꝓ qbus crucẽ mar-
docheo paratam mutata regis ſentẽtia i Aman quẽ ſũmo ſtudio rex prius a-
mabat trãſferre: fecit. Ipſa aũt q̃ȝ diu vixerit aut quid aliud egerit aut quo tpe
vite ſue mortua ſit: nuſq̃ȝ habere potuimus.

De Arthemiſia Carie Regina. capi. xlvij.

ARthemiſia carie Regina ĩgẽtiſ animi femina: tempo ribus predicte regine He ſter: ⁊ ipſa fuit itegerrime viduitatis decus: ⁊ ſanctiſſimi cõiuga lis amoris exemplũ futuriſ digniſſimũ Hec quippe hecathomi primi vrbiſ ca rie regis extitit filia: que Mauſoleum germanũ ſuum ex eodem patre editũ accepit maritũ. Quem adeo ĩ vita di lexit vt ſuperſtes mortuum vnꝙ̃ obli uiſci nõ potuerit. Cuius rey ſtetere diu ĩſignia monumẽta. Nã vt valeriuſ ma

ximus ſcribit: cum primũ eius amãtiſſimus maritus diem clauſiſſet extremũ eius cadauer exquiſitiſſimis honoribus extulit: Nec paſſa fuit poſt funebres ignes collectos cyneres aurea ĩ vrna ſeruãdos cõdi: exiſtimãs tam amati cõ iugis omne alud vas ĩcongruum fore preterꝙ̃ ĩ pectus ſuum: ĩ quo veteris a moris flãme lõge plus ſolito: eo defuncto flagrabãt. Quam obrem omnes cy neres collectos ipſa ebibere voluit: ⁊ reſiduũ vite ſue tẽpus: ĩ lachrymis con ſumpſit. donec leta ĩ mortem ad virũ iret. verum vidua facta ingentia peregit facinora. Et iter cetera ex more ſuo egregio ⁊ amabili viro ĩſigne ſepulchrũ ere xit: Quod plane opus nimis admirabile ⁊ ſumptuoſum fuit Eo ꝙ taꝫ arte ꝙ̃ impẽſa omnia fere orbis edificia exceſſerit: ac iter ſeptem mundi miracula ſeu mirabilia vnũ diu extiterit Quod ſane opus de mariti nomine Mauſoleuꝫ ap pellauit. A quo tanꝙ̃ a digniori ſequẽtiũ regum ſepulchra Mauſolea denomi nata ſũt. Et nõ ſolũ in hoc arthemiſia extollẽda fuit. ſed ⁊ virili robore ⁊ auda tia ac militari diſciplina plurimũ valuit: ac multis triumphis maieſtatem ſui nominis plurimũ exornauit. Quia vt legimus poſt viri mortem: ad tempus ſe poſitis lachrymis bis arma ſuſcepit. primo vt ſalutem patrie tutaretur: Secũ do vt ſocialem fidem requiſita ſeruaret. Nam mortuo Mauſoleo cum idigna rentur rodij: nõ longe ab alicarnaſo cõſtituti eam mulierẽ preeſſe regno carie armate claſſe/ q̃ſi certa ſpe potiũdi frequentes ad occupandã eam/ illuc vene re: Sane Alicarnaſus Ciuitas mari imminẽs ycaro: in loco natam munito ſita erat geminos habẽs portus/ quaꝫ cuꝫ Rodij occupare temptaſſent. aſtu tia Arthemiſie: nõ ſolum prohibiti ſũt ſed ⁊ eoruꝫ rodiana ciuitas ab ipſa feli ciſſime occupata eſt: Qua adepta iuſſit oẽs eorũ pricipes cedi: Preterea vt Juſtinus ĩ tertio epithomatũ libro ſcribit: cũ rex perſaꝝ xerſes aduerſus lace demonas grecos bellũ idixit reqſita arthemiſia cũ armatis nauibus venit ĩ pu gnã/ fractiſqꝫ iã terreſtribus xerſis copijs/ cũ ĩ cõſpectu ſalamine ĩ nauale pre liũ xerſis claſſis ⁊ Athenienſiuꝫ ſub Teſtimocle duce cõueniſſent ſpectãte xer ſis Arthemiſia iter primos pricipes/ ſuos exortãs atqꝫ accriter ipellẽs quaſi cũ xerſe ſexuꝫ mutaſſe viſa eſt: Adeo vt ſi tã audax robuſtuſqꝫ xerſi fuiſſet ani mus nõ de facili claſſis eius ꝑras vertiſſet ĩ fugã: Magna equidem ⁊ multo

mauſoleum ſepulchruꝫ

plura fuere huius Arthemiſie facinora ⁊ acta:que ⁊ admiratione digna ſunt. De quibus hec dicta ſufficiant

De Olympiade magni Alexandri matre capi.xlviij.

OLympias macedonum regina cui ab ĩfantia Miſtiliſ nomẽ fuit.quinquageſimo ſupra trecẽteſimũ ante chriſti domini noſtri aduẽtum anno regina cõſtituta multoꝝ tituloꝝ illuſtris ĩclitaqꝫ euaſit. Eo ꝙ Neptolomeũ moloſſorum regem habuerit patrem. qui ex Eacidarum ſanguine/qui tũc preceteris totis gretie/ymo orbis terrarum ſplẽdidior habebatur.preterea ⁊ Alexãdrum Epyri regem habuit fratrem: ⁊ macedõie philippo marito rege mortuo/filiũ Alexandrum magnum/cuius tã ingẽtia fuere facinora/vt qui illuz ſuperaret gloria/nec natus audiretur/nec naſceretur ĩ poſterum:quod olympiadi huic nõ modicũ fulgoris adiũxit:ſi matribus fulgor eſt preſtãtes genuiſſe filios:Sed nõ omnino fulgor iſte euaſiſſe potuit/qui notis aliquãdo iniectis obfuſcaretur/eſto ex illis olympias notior euaſiſſet. Nã adulterij illecebra ei⁹ etate florẽte olympias labefectata fuit.qua nil fere dedecoroſius regine cõtigiſſe potuit. Et quod turpius fuit ſuſpicatum eſt Alexãdrum adulterio genituz: Que quidem ſuſpitio/adeo philippum emouit/vt nõ ſolum aliquando palam diceret/ex ſe ſcilicet Alexandrum nõ genitum verum ⁊ olympiadem ignominia notaret repudij/⁊ cleopatram Alexãdri Epyrote filiam ĩ vxorem duceret: Quod quantum olympias egre tulerit/diſſimulare nõ potuit. Nam que vſqꝫ ĩ diem illam hac excepta labe regijs tãtum fulgoribus clara erat: ennormitatibus varijs/ſe ſe fecit inſignem. Creditum quidem eſt/agitatum atqꝫ impulſum pauſaniam iuuenem ex ſplẽdido horeſtis ſanguinẽ natum/in ĩ philppi viri ſui necem cõſcio etiam Alexandro: Nam pauſanie ob occiſum philippum ĩ cruce pendẽtis/caput opere olympiadis mane ſequenti adie qua cruci affixus fuerat/aura inſignitum corona compertũ eſt. ⁊ paucis ĩterpoſitis diebuſ olympiade iubente/eius cadauer depoſitum/ſuper reliquijs philippi honorifice/macedonico ritu exuſtum eſt. ⁊ cum pompa funebri ſepultum:gladium preterea quo philippum pauſanias occiderat regina ſub noĩe miſtilis ĩ tẽplo appollinis iuſſit apponi: ⁊ cleopatram ſibi ſuperinductã(poſt illeſam ſaxo filiam)in tãtum verbis exaſperauit:vt miſeram ad ĩduendum laqueũ cõpulerit. Aucto tãdem maximis victorijs filio Alexãdro eoqꝫ apud Babiloniã veneno abſũpto ⁊ Alexãdro frẽ apud lucanos ceſo:ac arideo macedõie rege ⁊ Euridice cõiuge/eã macedoniã abſqꝫ epyro veniẽtẽ ĩtrare ꝓhibẽtib⁹ fauore macedonũ veteꝝ daſ ĩ mortẽ/macedõie rgnũ ſola obtiñit vidua ⁊ rgia:veꝝ cũ paſſi ĩ cruorẽ tã nobiliũ qꝫ plebeoꝝ macedonũ/qĩ belua bacaret a caſſãdro ĩ epidua ciuitate

enormitateſ huius femie hic vide

obſeſſa eſt. adeoq; coacta/vt vna cū opidanis/rerū oiū iopia/deueniret īfamē qua cogēte/actum eſt. vt cōdictionibus appoſitis ſe ī fidem caſſandri cōmite/ret. Qui fraude exornatis occiſorꝫ amicis: poſt deditionē ī mortem vocata eſt: Ad quam occidēdam cū caſſander vbi detinebat/ſcelerūꝫ miniſtros ītromiſiſ ſet/ea iam aduertēte/ſe manu veniētiūꝫ/moriturā/duabus ī nixa ancillis/ī per terita ſurexit. ⁊ veſtimētis crinibuſq; compoſitis ne quid cadēs/videret inho ſtum/nec orare paſſa eſt nec audite voces/aut vlulatus femineos emittere/ qui ymo percuſſoribus obuia facta/paratū ī vulnera corpꝰ obtulit vltro: quaſi par uipenderet/quod/robuſtiſſimi etiam hoies conſueuere vt plurimum expaue/ ſcere. Actu equidem illo/confeſſa eſt. ſe vere extitiſſe tam egregij Imperato/ ris genitricem.

De Claudia veſtali virgine mirabilis femina capi. xlviiij.

CLaudia quedam veſtalis virgo/ex romanorꝫ generoſo ſanguine procreata tempo/ ribꝰ predicte Olympiadis regine/perpulchrū ac memorabile pie tatis opus ī tutādo paternūꝫ decus fe liciſſime rome peregit quod etiaꝫ quiſ q; robuſtiſſimus iuuenis facere exti/ muiſſet. Pater igit huius virginis tri umphū ex ſenatus decreto agebat/ſpe/ ctabili pompa: quod quidem romana plebſ frequēs/curioſiſſimeq; ſpectabat Dum vero hec agerētur/factum eſt vt vnus tribunorꝫ plebis/ob priuatam ſimultatē/ſe ī eum/nō aliter q̄ ī male meri tum prorumpēs ī medium dedit/⁊ quadam īſolenti audatia/violētas manus ī triūphātem iniciēs/eum de curru euoluere conatus ſit: Quod cū hec virgo ī ter ſpectātes cōſpiceret/illico vrgēte paterna pietate/comota/triſtis ⁊ ſui ſexus oblita ac victarū honeſtatis quibus obtecta erat/pati nō potuit qui ymo repē te īter medias catheruas/impetuoſa prorumpēs: ⁊ ſibi audaci viſu/cedere tur/ bam cogēs/iter tribuni arrogātiam/⁊ patris gloriam ſe ī deffeſo robore miſcu it/⁊ quibuſcūq; auſis/factū ſit/amoto tribuno/liberū ī capitoliūꝫ patri aſcēſūꝫ cōceſſit. O dulcis amor: O īfracta pietas. quid credemus/vireſ imbecilli corpo ris preſtitiſſe virginis: quid religionis obliuionē inieciſſe: preter eū cernere ī/ iuria opprimi/quē meminerat īfantie ſue educatorē/⁊ pijs delinitorem blādiṫi is votorum in ſuam ſalutem exhibitorem noxiorum omnium amatorem: ⁊ ꝓ/ uectioriſ etatis inſtructorem. Sed vt de hoc ſatis dictum ſit. quis ob hoc tu multuantibus hominibus/ſanctimonialem ī mixtam hominibus virginem de honeſtate redarguēt quis temerariā dicet: qs tanq̄ in tribunitiam poteſtateꝫ auſam vere damnabit: Equidem non immerito dubitem: quis ſpectabilio/ rem triumphum. an pater in capitolium: an filia in edem veſte reportauerit.

mirabilis fi lie amor er ga patrem

De Yrene greca mirabili picture. capitulum. l.

IReneſ greca crathini cuiuſdam pictoriſ filia ꝛ diſcipula/hiſdem temporibus quibus ꝛ p̄dicte due clare mulieres/in arte pictoria maximo apd̄ grecos habita fuit in pretio. Que tantum laudabilior extimata fuit/ quantum ꝛ arte ꝛ fama videbatur ſuperaſſe magiſtrum patrem ſuum:cum eius nomen pluribus in locis diu viguerit/ Eius autem pater/is fuit/qui frōdes/atq̧ radices omnium herbarum ad eaꝝ preſtandam notitiam informa depinxit ꝓpria:quod quidem artificium ꝛ ingenium memorabile vtiq̧ fuit. verum tamē tanta fuit huius filie in eadem arte preſtātia/vt patre exiſtente fere inominatus extiterit. Cuius quidem magiſterij ī longum argumēta fuere puella quedā picta/que apud Eleuſinam ciuitatem/diu ī tabula pro miraculo viſa fuit/atq̧ alia permulta admirāda:Que ideo/ꝗ officium eſt a femina(vt plurimum)alienum/nec abſq̧ vi maxima ingenij cōſecutum/quod eis etiã tradiſſimū eſſe cōſueuit dignum aliqua laude celebrari viſuꝫ eſt.

De Martia Romana mira pictrix capi. li.

MArtia alia ſed multo preſtātior pictrix varonis cuiuſdam romani ciuis filia virgo quidem perpetua/tēporibus philadelphi regis/hoc eſt anno ante chriſti domini noſtri natiuitatem ſeptuageſimo ſupra:ducēteſimuꝫ ꝛ virginali puditicia ꝛ pingēdi ac ſculpendi gratia maximo apud romanos fuit in pretio/quam tanto egregiori laude extollendam putabāt/quanto ſui Juris femina/ſua ſponte/nō alicuius ſuperioris impulſu:integriorem ſeruauerit virginitatem: Non enim erat alicui veſte ſacerdotio alligata/aut dyane voto obnoxia ſeu alterius profeſſiōis īplicita/ſed ſola ſue mētis ītegritate ſupato carnis aculeo(cui etiã preſtātiſſimi nōnūq̧ ſubcubuere viri)illibatū a cōtagione hoīuꝫ corpus/ī mortē vſq̧ ſeruauit: Verum etſi hac tam comendabili conſtantia/plurimū hec laudanda ſit femina: Nō minus tamē ingenij viribus ꝛ artificio manuum comendanda ē. Hec ꝗppe aſpernatis mulieribus exertitijs/ne otio torporet/ſe in picture ꝛ ſculptu-

re ſtudiũ oĩno dedit. Quo factũ eſt: vt miro ⁊ icredibili artificio ⁊ pollitia: piniculo pingeret: atqꝫ ex Ebore ymagines exquiſitiſſimas ſculperet: ita vt omnes pictores ſui temporis famoſiſſimos ſuperaret. Eiuſqꝫ rey notiſſimũ argumentũ fuit: tabulas aſe pictas fuiſſe ceteris precioſiores. Et quod lõge mirabilius: aſſerũt eam nõ tãtum eximie pinxiſſe (quod ⁊ nõnullis aliquãdo cõtigit) verum adeo veloces ad pingẽdum habuiſſe manus: vt nemo vſqꝫ ſimiles habuerit: Fuerũt iſuper diu eius artis inſignia: ſed inter alia eius effigies: quam adeo integre liniamẽtis: coloribuſqꝫ ſeruatis: ⁊ horis habitu i tabula: ſpeculo cõſulẽte protraxit vt nemini coetanio: que nam foret: ea viſa verteretur idubiũ. Et inter ceteras ⁊ ad eius mores ſingulares deueniamus ei fuiſſe mos precipue aſſerũt: ſeu piniculo pingeret ſeu celte ſculperet mulierũ ymagines ſepiſſime facere: hoium vero nũqꝫ vel raro: Arbitrãdũ profecto eſt huic cõſuetudini pudicus rubor cauſã dediſſe: Nam cũ antiquitas vt plurimũ nudas: aut ſemi nudas ymagines effigiaret viſum illi ſit opportunũ: aut iperfectos facere viros aut ſi perfectos feciſſet virginei videret pudoris oblita fuiſſe. Que ne i alterũ icidiret ab vtroqꝫ abſtinuiſſe ſatius arbitrata eſt.

nirã femĩa pingẽdi gratia

De Sulpitia Romana venerãdiſſima femina. capitulum. lij.

Sulpitia romana venerãdiſſima femina ducẽteſimo añ chriſti dñi noſtri natiuitatem regnãte ptholpmeo Euergete/ nõ minus matronarum romanarum teſtimonio laudis/ ob obſeruatam caſtimoniam/ qꝫ cultro ſe perimẽs lucretia/ cõſecuta eſt. Hec quippe cuiuſdaz ſerui patriculi filia ⁊ Tulij flaci cõiunx fuit nobiles romani ambo viri: Et cum ſenatus a decem viris/ viſis more veteri Sybillinis libris/ decreuiſſet/ vt veneris verticordie ſimulachruz in vrbe cõſecraretur/ Ut virgines ceterequ mulieres/ nõ ſolum a libidine abſtinerẽt/ ſed etiam facilius i laudabilem puditiciam verterentur/ petiuiſſetque/ iuxta decem virorum mãdatum/ quo cauebatur/ vt caſtior ex romanis matronis dedicaret illud/ ex ingenti multitudine/ qua tunc abundabat roma/ caſtiorem feminarum iuditio/ actum eſt vt primo eis agẽtibus/ cẽtum ex omni cetu/ que puditicia clariores extimate eſſent ſcelecte traderẽtur. inter quas vna ſulpitia ſumpta eſt. Demum ſenatus iuſſu/ earundem mulierum/ Juditio/ ex centum decem etiam lucidiores ſubtracte ſunt: quas inter/ ⁊ ſulpitia numerata: poſtremo/ cum ex decem/ peteretur vna: ſummo omnium conſenſu ſulpitia data eſt. Cui etſi pulchrum fuit/ ea tempeſtate veneris verticordie ſimulachrum dedicaſſe/ lõge tamẽ pulchrius/ tã ingẽtis multitudinis extimatione fuit. ꝙ caſtimonia ceteris fuerit prelata: eoque nõ tãtum oculis aſſiſtentium/ tanqꝫ celeſte puditicie numen oium admiratione cõſpecta ſit ſed futurorum oi euo etiam

venerati õe fere imarceſſibilẽ gloriã eius videaẗ eẽ delatũ:Sʒ i hoc loco iqui-
et aliqua ſi cẽtũ pudice electe ſũt.qd huic vni:aliarũ magna puditicie addi ⁊
ſuperaddi potuit:vt ceteris merito prefereret.palã eſt hi vel he:videãt que ar
bitrãtur ſolũ ab alieno ꝙ viri cõcubitu abſtinuiſſe puditiciã.Que quidẽ ſi i-
tueri ſaniori volumus oculo nõ ſolũ cõſiſtit ab amplexibus exteroꝝ viroꝝ ab-
ſtinere:qđ multe faciũt.ſed alijs i virtutibus plurimis puditicie aſſiſtentibus
quas commemorare nũc longum eſſet:

De Sophoniſta haſdrubalis carthaginẽſiuʒ filia capi.liij.

SOphoniſta haſdrubalis
maximi carthaginẽſiũ pri-
cipis filia ⁊ ſiphacis potẽ-
tiſſimi Numidie regis cõ
iunx:tẽporibus ptholomei philopato-
ris:hoc eſt ducẽteſimo anno ante chri
ſti dñi nři natiuitatẽ auſteritate morꝭ
itrepide aſe ſuſcepte euaſit luculẽta ⁊
clariſſima:Hec itaqꝫ cũ eſſet etate flo-
rẽs:⁊ forma ſatis egregia:Syphaci p̃-
dicto regi a patre i cõiugiuʒ copulata
eſt. Nec ſane id geſtũ fuit deſyderio
affinitatis regie tm̃:ſed optabat vir ſa-
gax inſtãte romanoꝝ bello/ſolũ barbaꝝ regẽ romanis ſubtrahere:⁊ id opere fi
lie blãdiẽtis i partes catharginẽſiuʒ aduerſus romanos cõuertere:Nec a pre
cogitata malitia deceptus eſt.Naʒ cũ nuptias Syphas celebraſſet:a premo-
nita adoleſcẽtula formoſitate fauẽte i tm̃ ſue dilectionis ardore tractus eſt/vt
nil preter illã ſibi earũ aut delectabile arbitrareẗ/⁊ ſic dũ vrereẗ ifelix ⁊ appa-
reret Corneliũ Scypionẽ ex ſicylia i Affricã cũ exercitibus traiectuꝝ/haſdru
balis monitu/ſophoniſta blãditijs precibuſqꝫ adeo ſyphacis aium i ſuũ deſy
deriũ traxit/vt nõ ſolũ romanos relinqueret/qbus amicitie fidẽ p̃ſtiterat:⁊ car
thaginẽſibus iũgereẗ.Uerũ vltro alicui belli pricipatũ aſſumeret.Quã obreʒ/
pfidia calcata fide/quã predie ſcipioni hoſpiti ſuo ꝓmiſerat/ei p lr̃as nũdum/i
affricã trãſfretãti/igreſſum iterdixit.Ceterũ ſcypio ingẽtis ai iuuenis/ dãnata
barbari regis neqtia/depoſitis haud lõge a carthagine copijs illũ añ alia expu
gnauit.per Maſſiniſſaʒ regẽ ſociũ/⁊ leliũ legatũ ſuum p quos exercitu fuſo/ca
ptus victuſqꝫ deductus eſt cyrtã regiã numidie ciuitatẽ/nec añ cathenis onu
ſtus ẽꝙ maſſiniſſe ciuitatis deditio fcã.Qđ cũ nũdũ lelius appuliſſet eam i-
trãs/motu reꝝ repẽtino tumultuãtibus oibus/regiaʒ vt erat armatus obuiaʒ
habuit ſophoniſtã:que fortunaꝝ ſuarũ cõſcia/cum eũ itrantẽ veſtibulũ vltra
alios armis iſignẽ cerneret/vt erat regẽ auſpicata/ad eius pedes procũbẽs/pri
ſtine fortune aium retinẽs/iquit:Sic rex iclite/deo viſum ẽ/⁊ felicitati tue/vt i
nos/q paulo añ reges eramus/que velis/poſſis oia verum ſi p̃miſſuʒ eſt/vt ca-
ptiue corã victore:⁊ vite mortiſqꝫ ſue dñe/ſupplices voces emittere poſſit/eius
genua ad dexterã victorẽ cõtingere/deiecta precor p maieſtatẽ tuã i qua:⁊ ego

ego paulo ante erã ,perq̃ genus regiũ/ ꝛ cõe numidicũ nomẽ/etſi meliori ſuſcipiaris homĩe/q̃ hic/ abierit Syfax i me/q̃ tui curis ,nouiter aduerſa fecit fortuna/agas.qđ in oculiſ tuis piũ bonũq̃ viſuz ſit/dum modo iſolẽti ꝛ faſtidioſo(potiſſime penis)romanoꝝ arbitrio/viua nõ tradar/Facile eiz potes aĩaduertere/qd ego romana hoſtiſ carthaginẽſis ꝛ Haſdrubalis filia/ſine ꝙ ſyphacis cõiunx/timere poſſiz/etſi oĩs ĩhoc tolit modus/vt tua manu poci⁹ moriar facito:q̃ in poteſtatẽ hoſtiũ viua ɔueniã precor ꝛ obſecro: Maſſiniſſa q ꝛ ipe numida erat/ꝛ vti oẽs ſunt/i libidinẽ ꝓni/venuſtatẽ oris orãtis iſpiciẽs/addiderat quippe ĩfortunio piũ quoddaz ꝛ iſolitum ɔcus ſupplici/motus ꝛ humanitate a libidine tract⁹/cũ nundũ aduẽtaſſet lelius/vti erat i armis dextera data/(inter feminaꝝ querulos mot⁹ ꝛ vlulatus ac tumultuuz diſcurẽtiũ vndiq̃ militũ)leuauit orãtẽ/eamq̃ eueſtigio ſibi i vxorẽ accepit/medio i ſtrepitu armoꝝ nuptijs celebraſ;/puto hac via/arbitratus ꝛ libidie ſue/ꝛ ſophoniſſe ꝓcib⁹ inueniſſe modũ:Die demuz ſequẽti lelium venientẽ ſuſcepit/ꝛ eo ſic iubẽte/cũ omni regio ornatu/ꝛ cetera ꝑda/ac noua cõiuge/redeũtes i caſtra/ꝑmo a Scypione ob rem bene geſtã comiter ſunt ſuſcepti/Deide cũ ab eo/ob celebratas cum captiua romãi populi nuptias amicabiliter redargut⁹ eẽt/ꝛ itabernaculũ ſecceſſiſſet/arbitriſq̃ remotis/ſuſpirijſq̃ ac lachrymis opletus diu igemuiſſet/adeo vt acircũſtantib⁹ audiret/vrgẽte ſophoniſſe fato accerſiri iuſſit adſe/quez ex ſeruis fideliſſimũ habebat/ cui comiſerat ſeruãdũ venenũ/ad icertos fortune caſus/eiq̃ ꝓcepit/vt illud poculo dilutũ ſophoniſſe deferret/diceretq̃/libẽter ſe illi/q̃ ſponte dederat fidẽ ſeruaturũ ſi poſſet . verũ quẽ/a quib⁹ poterat/arbitriũ ſubtrahebat ſuũ/quã ipſa potuerat/nõ abſq̃ ſuo merore/preſtabat fidez/ſi vti velit/ſcilicet ne i poteſtatẽ romanoꝝ viua deueniat/ipa tñ patris patrieq̃ ꝛ duoꝝ Regũ quib⁹ paulo ante nupſerit/memor ſibi/qđ videret cõſiliũ ſumeret.Que qdẽ audita/cõſtãti vultu/nuncio dixit. Scipio nuptiale munus/etſi nil aliud/a viro cõiugi dari/poterat/gratũ habet:Sed refert/ſati⁹me moriturã fuiſſe/ſi nõ infunere meo nupſiſſem:Hec accri⁹/dicta dedit/q̃ poculũ ſũpſerit/ꝛ nullo ſigno trepidatiõis oſtẽſo/confeſtiz auxit omne : Nec diu tumeſcens i mortez/quã petierat/miſerabũda collapſa eſt.Edepol/ãnoſo hoĩ/cui iã vita tediũ/nec alia ſpe preter mortẽ/neduz puelle regie/tũc habito reſpectu ad notitiaz rex vitaz itranti/ ꝛ quid i ea dulcedinis ſit pcipere icipienti/magnum ꝛ admirabile fuiſſet/ꝛ nota dignuz morti certe/adeo ipauide occuriſſe.

❡ De tertia Emilia Scipionis vxore. cap.liiii.

TErtia emilia ex Emilioꝝ clariſſima familia nata ſcypioniſq̃ vxor/centeſio ꝛ octuageſſimo ãte chriſti dñi nři natiuitatẽ anno/ꝑpulchro ac lucidiſſimo facinore aſe geſto/euaſit lucidiſſima.Mulier ſane ſapiẽtiſſima/ꝛ ſctis etiaz i celuz vſq̃ extollenda laudibus : Hec quippe/iter cetera ſue ſapiẽtie preconia hoc vnuz(ꝑter oĩuz vxorũ morẽ(fecit.ꝙ cũ vidiſſet viruz ſuũ iam ſenez in dilectionẽ ancillule ſue ꝛ cõcubituz

Mirabilis femine prudentia ꝛ ꝓconio efferenda.

incidiſſe: Quantūcumq; eidē difficilimū foret. id tñ aīo conſtāti/ tanq̄ȝ mulier generoſa ꝑtulit. Exiſtimās vt erat diſcreta mulier/ idecēs nimiuȝ fore/ ꝙ vir tātus/ qui ſua īgenti virtute reges multos/ ꝛ validas natiōes. Ro. ſubiugaſſet īperio/ diceret vel ſciret amore ancillule detētuȝ eſſe. Unde ꝛ quo aduixit/ viri crimen oīno oppreſſit ſilētio/ vt neduȝ alteri/ ſed etiā vir ipſe/ quoad vixit/ ꝑpendere potuit/ eā ſciſſe qd ageret. Et nō ſoluȝ hoc crimē Scypione ipſo viuēte ſeruauit. ſed ꝛ eo defuncto/ ad aufferēdaȝ eius īfamiā/ ſtatim ancillā ipſaȝ liberali aīo manumiſit/ ac libero ſuo īcoiugē dedit. Et hoc/ ne magnifici viri īclita fama macularet. Alia ꝑfecto femina ꝓclamaſſet/ ꝛ ī cōcilium cōuocaſſet/ ꝛ affines vicinaſq;/ atq; eas lōga dicacitate cōpleſſet ennaraſſetq; īnumeris querelis/ ſe derelictā/ ſe omiſſam/ ſe vilipēſaȝ/ ſe ī nullo ꝑtio a viro habitaȝ: eoq; viuente viduā: ꝛ ancilulle ſeruule ꝛ deiecte ſortis meretricule poſtpoſitā/ virum etiaȝ lachrymis ꝛ q̄ſtibus publice īfeſtaſſet/ nec curaſſet/ dū ius ſuū garulitate defēderet. Eſt profecto femina ſuſpicioſuȝ aīal ꝛ oīno īpatiēs/ ꝛ quāmaxime ī fractiōe fideꝫ marital'/ nihil eiȝ nupte ml'ieri īiurioſi⁹ fieri pōt/ q̄ȝ cū ſe viderit a viro iur̄ ſuo ꝑuari/ Quicqd eiȝ a viro ī alterā agit/ id ī detrimētū amoris ſibi. debiti factū eē arbitrat.

Femīa ſpicioſuȝ aīal

De dripetrua Lauditie Regina. cap. lv.

DRipetruā laoditie rḡinā fuiſſe/ magniq; mitridat̄ filiaȝ ſcriptū ē. ꝛ āno ante xp̄i dn̄i nr̄i natiuitatē cēteſimo/ ob īauditio quodā ope mēorabili aſe erga p̄reȝ fideliſſime geſto comēdabil' plurimū euaſit. Nā cū Mitridates pr̄ ſu⁹ a magno Pōpeo ſupat⁹ fuiſſ;/ illū nl'liſ ꝑiculis aut laborib⁹/ ſeu neceſſitatibus vll' īdulgēdo dſerere voluit/ qnymo ſēp eū ſubſequēs/ illū obſeqjs fideliſſimis fuiuit. Ferūt hāc reginā cū genio dentiū ordie (ſicut ꝛ pr̄ erat) fuiſſe natam/ quā obcām mōſtuoſruȝ dſe ſpectaculū oīb⁹ aſyaticis ſuo tpe tribuit. qua ex re/ etſi nullū ī mādēdo a/ tā iuſitata dētiū q̄ȝtitate ſuſcepit īpedimētū/ tā īſigni deformitate nō caruit. quā/ vt iā predictū ē/ laudabili fide cōpeſcuit.

Mulier habēs geminum dētiū ordinē.

De claudia veſtali virgine Romana. cap. lvi.

CLaudia veſtalis virgo/ Romana femina/ tēporib⁹ ptolomei ſother/ hoc eſt ſeptuageſſimo āte chriſti dn̄i nr̄i natiuitatē anno/ apud romanos ſuos/ īſigni quadā audatia/ ꝑpetuā ſibi laudeȝ ꝛ claritatem acqſiuit. Hec quippe Ueſtalis virgo/ cū aſſidue varijs ꝛ accuratiſſimis vteret ornamētis/ ꝛ ſic nimio cultu ornata ipublicuȝ incederet. vt a plurib⁹ iudicata fuit non honeſta virgo/ ſed ipudica mulier: Sane factū

eſt Marco cornelio ⁊ pu. Sēpronio ꝯſulibꝰ ipātibꝰ/vt ſimlacrū Idee vz opis Simulachrum Dee opis.
Deoꝝ matris Romaꝝ ifaucis tyberis applicaret: Ad quod ſuſcipiēduz e na-
ui/eſt cōiunx iuxta reſpōſuz oraculi/ Nauſica ab vniuerſo Senatu totiꝰ vrbis
vir optius iudicatꝰ/cū matrōis oibꝰ eo vſqꝫ ꝓcederet/ vbi ꝓpiqua nauis erat/
cōtigit/vt volētibꝰ nautis littori appropiquare/ hereret vado fluminis/Et cū tra
hētibꝰ iuuenibꝰ nō moueret. Claudia alijs matronis imixta/ſue virtutis ⁊ pu
dicitie cōfiſa. palā genibꝰ flexis/Deā ſupplex deprecata eſt. vt ſi ſe caſtā ⁊ pu-
dicaꝫ arbitraret/cingulum nauis. ſequeret ſuuz: Quibꝰ dictis/illico fidēter con Vide miraculum virginitatis.
ſurgēs/id futuꝝ nō dubitās: Naui cingulū aligari iuſſit. ⁊ ab ea iuuenes oēs
amoueri ꝑcepit qbꝰ amotis: Claudia nauē eueſtigio a vado euulſit. (⁊ mirāti
bus cūctis) eaꝫ ipartē quā cupiebāt/facilime traxit: Ex quo tam mirabili ſuc-
ceſu/ſecuta ē/mox ď Claudia optima opinio: Et ſic claudia que ad litꝰ/cū tur-
pi laſciuie nota acceſſerat/decorata iſigni pudicitie ſplēdore/ciuitatez rediret.
Meliꝰ tū vt iqt Seneca cū illa eſſet actū/ſi hoc qd euenit/ornamētuz potiꝰ ex-
plorate pudicitie fuiſſet/ꝙ dubie patrociniū: De hoc etiā diuus Hieronymus
ꝯtra Iouinianuz meminit. dicēs. quod licet id pro voto claudie acceſſerit/ab-
ſit/vt credēduz ſit/ſane mētis fuiſſe/ quātūcumqꝫ inocue gētili femine/ ſimilia
audere. Et qs quāqꝫ inocēs ſibi videat ⁊ ſit/id velle agere/ꝙ ꝑter naturā fit/
qnymo potiꝰ eſſet tēptare deuz/ꝙ obiecti criminis labē purgare/ Sācte egdē
tātuz viuēduz ē/etſi minus extimemur/nō abſqꝫ bono nr̄o id patit deus: vult
quippe nr̄a firmet paciētia/ Auffert elatio/⁊ virtꝰ exercet. ⁊ vt nobiſcuz lete-
mur/duz alios noſcit idignos: Satis nobis ē/ymo pmax mū/ſi deo teſte bene
viuimꝰ. Et idcirco ſi minus bene ďnobis ſentiūt homies/ duz bene fecerimꝰ. ñ
curemꝰ. Quia vt diuus pr̄ iqt Auguſtinꝰ/nec dānare iniuria/nec coronare pōt
laus falſa.

De ypſicretea Mitridatis Regis coniuge. cap. lvij.

Ypſicretea Mitridatis rḡis cōiūx ⁊ Regina/femina ſatꝫ ſpectabilis ⁊ generoſa/ac inuicti amoris i vixꝫ tēporibꝰ predicte veſtalis ꝟginis adeo comēdāda ē glorioſo ꝑconio/ vt ex eo ſui nois fulgorē ꝑpetuum meruerit. Mitridati igit viro ſuo diuturno ac ſūptuoſo/nec nō diſcriminibꝰ varijs pēdulo/aduerſus Romanos bello laborāti/ amoris eximij facibꝰ icēſa/ ſeu regiones āpliſſimas pagrāri/ſeu certamina ineūti/ ſeu trāſfrectatiōes parāti ſemp fideliſſima comes eſſe voluit. Hec qdez egre eiꝰ abſentiā patiēs/atqꝫ exiſtimās/neminem ꝑter ſe/rite poſſe obſeqa ipēdere viro/ ⁊ vt plurimū iſida miniſteria ſeruoꝝ/vt ipa dileciſſimo. ſibi poſſet/opportuna ꝑſtare/ etſi difficilimū videret/ ſumpſit tū proſequēdi ꝯſiliuz: Et qm̄ tanto opi/ mlīebris habitꝰ videbat icongruus ⁊ indecēs/lateri bellicoſiſſimi regis icedere feminā. vt marē fingeret/āte alia/aureos crines qbus plurimū honeſtabat/ſibi ſecuit. ⁊ ſidereꝝ vultꝰ ſui/ꝑcipuū ďcus/nō ſoluz vna cū crinibꝰ gallea tegere paſſa ē/vex puluere ⁊ ſudoribꝰ/ac armoꝝ deturpare rubigie/iocalia queqꝫ/⁊ purpureas veſtes ⁊ fluxas ipedes de-

ponere/ ⁊ eburneū pect⁹ lorica tegere/ atqꝫ tybias ocreis deuicere/ abicere annulos/ ⁊ digitoꝝ ꝓcioſiſſima ornamēta/ ⁊ eoꝝ loco enſeꝫ/ ⁊ haſtas geſtare/ parthicos arcus ⁊ pharetras moniliū loco cīgere/ ⁊ adeo apte oīa/ vt ex dlicata regina crederes veteranū militē atqꝫ ſtrenuū: Sꝫ forſan facilia hec aſſueta qdē regijs ithalamis/ ocio ⁊ molicie/ ⁊ raro aerē videre/ cū eis omiſſis/ virili aīo iſignita/ eqs iſidere didiciſſet iuicta/ ⁊ armoꝝ onuſta/ poſt viꝝ/ p aſpa mōtiū ⁊ cōualliū cōcaua/ die noctuqꝫ/ algores eſtuſqꝫ/ ſupās/ citato diſcurere curſu/ pſepe cōpta fuit. Regaliſqꝫ thori loco/ nudā qñqꝫ humū/ ⁊ lucos ac ſyluas ipauida feraꝝ corpore durato/ cogēte ſomno ꝓmebat. Victori viro/ ſeu ꝓfugo ſemp comes adiutrixqꝫ laboꝝ ⁊ ꝯſilioꝝ particeps/ icedēs vbiqꝫ. Quid multa? pios oculos/ vulnera/ cedes/ ſanguinē quē ⁊ ipa pugnāſ effūdebat/ aliqñ poſſe abſqꝫ horrore cōſpicere docuit. Et aures cātib⁹ aſſuetas equoꝝ fremitū/ militares tumult⁹ audire/ abſqꝫ ſue mētis obſtupefactiōe coegit. Tādē cū m̄lta ꝑtuliſſet grauia/ Mitridatē a pōpeo ſupatū atqꝫ fugatū p amienos ſaltus/ pontiqꝫ latebras ⁊ efferatas quaſcūqꝫ natiōes/ cū paucis ex amicis ſecuta ē: Nūc afflictū ſpe meliori recreās nūc ſolatijs/ quoꝝ cupidū videbat ⁊ nouerat ōmulcens/ adeo vt illi tantū cōſolationis attulerit/ vt inquaſcūqꝫ ſolitudines ageretur/ cōiugali ſibi videreť i thalamo refoueri: O pectus cōiugalis dulcedinis ſacrariū o inexauſta amiticie virtus? qbus/ quāqꝫ ſanctis virib⁹/ muliebrē aīmū roboraſtis/ nulla ꝓfecto vſqꝫ vxor pro viro ſimilia/ nedū grauiora ꝑtulit/ quo merito/ ſi i ei⁹ perpetuā laudē/ antiqtas verſata ē/ minimū admirari iure poſteritas poterit: Ceteꝝ ex tot laborib⁹/ tamqꝫ iclita fide/ benemerita mulier/ a viro ñ ſatis dignū retulit premiū. Naꝫ cū is ſenex/ iam filiū/ ex ea ſuſceptū irat⁹ occidiſſet/ ⁊ vrgētib⁹ romanoꝝ virib⁹/ nō ſolū in regnū/ ſed i regiā ſe recepiſſet/ eſto aīo molireť igentia: ⁊ i legationib⁹/ varias atqꝫ lōginquas natiōes/ i bellū aduerſus romanos ſuſcitare conareť/ a pharnacis filio/ ob eius ſeuitiā i filios amicoſqꝫ rebellāte obſeſſuſ eſt. Quod cū cerneret/ ⁊ eā iexorabilē iueniſſet/ poſtremā reꝝ ſuaꝝ arbitrat⁹ ruinā/ cū reliquis tam cōiugib⁹ qꝫ pellicib⁹ ac filiabus Ypſicreteā/ que tot vite ſue ſubſidia laborādo ꝓſtiterat/ (ne illi ſupuiueret) veneno abſumpſit: Sane igratiſſimū Mitridatis op⁹ Ypſicretee/ meritā gloriā minuiſſe nō potuit/ corp⁹ mortale/ veneno/ imatura morte ſublatū ē. nomē eius mōimētiſ/ venerādaꝝ litteraꝝ/ ad nos vſqꝫ/ ⁊ i ꝑpetuū/ celebri fama viuet. ⁊ lōga qdē poſteritate/ fraudari nō poterit.

¶ De iulia. G. Ceſaris filia. cap. lviii.

Iulia Gaij Ceſaris ex Cornelia cōiuge vnica filia/ quinquageſimo āte chriſti dñi nr̄i natiuitatē āno/ ⁊ genere ⁊ ꝯiugio ac ſanctiſſimo amoř/ fatoqꝫ quodā repētino fuit oīuꝫ mlieꝝ ſui ſeculi clariſſima: Nā iuli⁹ ceſar ei⁹ genitor ab Enea iclito Troyanoꝝ duce/ p m̄ltos duces ymo reges/ ⁊ alios medios/ pſnā duxit originē: Maternā vero ab Ancho quondā romanoꝝ rege: gloria belloꝝ atqꝫ triūphoꝝ ⁊ dictatura ꝑpetua/ iſignis homo plurimū fuit:

Nupſit p̃terea magno illi põpeo/ea tẽpeſtate romanoꝝ clariſſimo viro/q i vin
cendis regibꝰ deponẽdis/eiſq; denouo faciẽdis natiõibꝰ ſubigẽdis/pyrat̃ ex-
tinguẽdis/fauorez romane plebis obtinẽdo/ ⁊ regũ totiꝰ mũdi ⁊ orbis cliẽte-
las agrẽdo/nõ terras tm̃/ſz celuz oĩe fatigat diu. Quẽ adeo Jlluſtris mľier(li
cet iuuẽcula ⁊ ille etate ꝓuectꝰ)amauit. vt ob id imaturã obijerit mortẽ: Naz
cuz põpeus i comitis ſacrificaturus/ob oſtia/quã tenebat ex ſuſcepto vulnere/
ſe iuaria agitãte plurimo reſpgeret̃ ſanguie ⁊ ob id veſtimẽtis illis exutus/do
muz/⁊ alias iduiturꝰ remitteret: ꝯtingit/vt deferẽs ante alios Juliã p̃gnantem
haberet obuiã/Que cũ vidiſſet viri cruẽtas veſtes/ante q̃z cãz exqreret/ſuſpica
ta ne forte põpeo fuiſſet violẽta manꝰ iniecta/q̃ſi nõ illo occiſo/dilectiſſimo ſibi
viro ſupuiuẽduz foret/iſiniſtrã repẽte delapſa/timorẽ/oculis i tenebras reuo-
lutis/manibꝰ clauſis cõcidit: ⁊ eueſtigio expirauit. Nõ ſoluz viri/atq; ciuium
ſuoꝝ/ſz mario totius orbis ea tẽpeſtate incomodo.

Magnus Pompeus maritus huius.

Inextimabilis vxoris amor.

¶ De cõiugibus theutonũ ⁊ Cimbroꝝ mirabilibus. cap. lviiii.

Oniuges q̃daz theutonũ ⁊ cymbroꝝ/ac eaꝝ qdẽ ifinitꝰ pene nũerꝰ/tp̃ribꝰ Gaij ceſaris i germania fuit: Femie plane ob caſtitat̃ ꝓpoſituz miris extollẽde laudibꝰ: He eqdẽ a romãis ſupat̃/ne ẽt libertatẽ atq; pudicitiã ſuam pderẽt/nõ ex ꝯuẽtiõe aliq̃/nõ ex ꝯſilio publico/ i vna nocte/ nõ alit̃ q̃z idẽ oĩbꝰ fuiſſet ſpũs/i vnã mort̃ ſniaz duenere: Romãis igit̃ rebꝰ florẽtibꝰ theutones cymbriq;/⁊ q̃dã alie germanoꝝ natiões (vt Oroſiꝰ hiſtoricꝰ i q̃rto hiſtoriaꝝ ſuaꝝ ſcribit)i romanũ ꝯiurauere nomẽ/vt eos ifugã ꝟti poſſe nemo dubitaret/ꝯiuges/natos ⁊ oẽm ſupelectillẽ ſecũ magno agmie traxere vehiculis/ide vt omnẽ Italiã/vno ⁊ eodẽ ꝯcuterẽt ipetu: tripartito illã itrare agmie/tripliciq; itinere/ſtatuere: Quibꝰ acõſternatis tumultu romãis/gaiꝰ mariꝰ ꝯſul/iquẽ niti ois reipu. ſpes ea tẽpeſtate/videbat̃ obuiꝰ miſſus/p̃mos obiectos habuit theutões iſolẽtes: aduerſus quos/i nihilo dclinãtes certamẽ/cũ ꝯſeruiſſz ⁊ lõga pugna partiũ/aliquãdiu nutaſſet fortũa: poſtrẽo mľto ſanguie fuſo/ terga dedere theutões: Deide i cymbros/ ituz ẽ. ⁊ vt theutões apud aq̃s ſextias/ſic illos i cãpo raudio/duplici fudit certamie/facta ſtrage pmaria Qđ aduertẽtes cũ ceteris ipedimẽtis ſepoſite ꝯiuges/nõ viꝫ ſecute ſũt fugã. ſz plauſtris (quoꝝ grãdis illis erat copia) iformã valli redact̃/ aĩoſo ꝯſilio p̃teſtis fuſtibꝰ/lapidibꝰ gladijſq;/libertatẽ ſuã caſtimoniãq; tutare/q̃z lõgiꝰ poſſẽt/diſpoſuer̃: Sz acie facta/aduenietibꝰ romãis militibꝰ/ cũ ñ diu obſtitiſſẽt. ſẽſere qm̃ iua cuũ conatꝰ diſponerẽt/⁊ ob id ſi poſſẽt/inire cũ ipatore ꝯcordiã petijere. Erat eiz illis ifixũ aĩo/ſi vires/ſi ſedes auitas/ſi ſubſtãtias oẽs/pugna pdidiſſẽt. vna ſaltẽ q̃ poſſẽt via/libertatẽ ⁊ pudicitiã ſuare ſuã. Et idcirco poſtulauere vnanimes/ñ fugiẽtiũ viroꝝ pacẽ/nõ i patriã redire ſuã/ non vt ſua reſarcirẽt auro dãna/ſz vt oẽs romãi iũgerẽt ꝟginibꝰ veſtalibꝰ: qđ cũ hõeſtiſſimũ viſũ foret ⁊ ſincere mẽtiſ teſtimõiuz/nec ipetraſſẽt: furore ſuccẽſe/i boſtinatã voti ſui pſeuerãtiã/ꝯſiliũ iniere crudeliſſimũ: Nã ante oia colliſis iterea parĩ filijs ſuis/

Mira cõſtãtia mulierũ

vt illos q̄ poſſent via turpi ſuituti ſubtraherēt/nocte eadē itra vallū a ſe ꝯſtru
ctuz/ne ⁊ ipe i dedec⁹ ſue caſtitat̄/ac victoꝝ ludibriū traherēt/laq̄is oēs mortē
ꝯſciuere ſibi/nec ꝓde aliud ex ſe/ꝑter pendētia cadauera auidis liq̄re romāis:
Juiſſent alie mlieres fractis ſuoꝝ hōiuz virib⁹ obuiā victorib⁹ ſupplices/ſolu
tis crinib⁹/māib⁹ extēſiſ/⁊ vlulatu mlto oīa ꝯplētes/⁊ qđ obſeni⁹ fuiſſz/nōnul
le blāditijs ⁊ āplexib⁹ ipetraſſēt/ſi potuiſſēt ſupplectilib⁹ ſuis ꝯſeruatiōez/ re
dituz i patriā/nullā hōeſtatis feminee habita mētiōe/aut ſe ꝑmiſiſſent aquocū
qꝫ more pecudū trahi Aſt cymbre ꝯſtāti pectoꝝ melioris fortūe ſuauere aioſ/
nec vlla paſſe ſūt ignominia maieſtatis gētis ſue gloriā fedare/ Dūqꝫ ſuitudi
nez ⁊ turpitudinē laqueo obſtiate fugerēt/nō virib⁹/ſꝫ fortūe crimie/ ſuos ho-
mies ſupatos reſpōdēt/⁊ caſtimōie ſue/paucis abiectis ānis/qb⁹ ſuſpēdio vi-
uere potuiſſent/vitā longiſſimā adepte ſunt.

De Cleopatra Egyptiorum magna Regina. cap. lx.

CLeopatra magna egyptio
ruz regia/ Dyoniſij Auletꝭ
regis filia/toti⁹ orbis fabu
la/ Olympiade cēteſima/ꝑ
ma ⁊ octogeſſima.vz q̄drageſſimo no
no āno ante xp̄i dn̄i nr̄i natiuitatē/egi
ptioꝝ regnū p nephas optinuit/⁊ vigi
tiduob⁹ ānis regnauit. Hec q̄ppe fe-
mia/nulla fere niſi regia dignitate ⁊ o
ris formoſitate de claritatis nota re-
fulſit.cū ecōtrario/auaritia/crudelita-
te/atqꝫ luxuria oī mūdo ꝯſpicua fue-
rit facta: Nā vt ab ei⁹ dn̄ij initio exor
diuz ſumam⁹: Auletes dyoniſi⁹ pr̄ ſu⁹ Romāi populi amiciſſim⁹(⁊ ipe oīum
flagitioſiſſim⁹)i morte veniēs ex teſtamēto iſtituit ſuo vt filioꝝ natu mayor ſū
pta i ꝯiugiuz Cleopatra ei⁹ filia natu maiore/ iſimul poſt ipi⁹ pr̄is mortem re
gnarēt.q familiariſſima eēt apud Egyptios turpitudo/mr̄eſ filiaſqꝫ tātū a cō
iugijs excluſiſſe/executū ē. Porro exurēte cleopatra regnādi libidie/eūdē ado
leſcētulū fr̄ez ⁊ viꝝ ſuum qntūdecimū etat̄ agētez ānuz veneno abſūpſit.quo
mortuo/ſola/regni potita ē.Jnde cū ciuitas Alexādrina a ceſare capta fuiſſet.
⁊ ipe ceſar dlectat⁹ formoſitate hui⁹ mlieris/plres noctes cū ea dormiſſet/poſt
quā pōpeuz ſupaſſet.tādez q̄ſi ꝑmiuz noctiū ⁊ voluptatū cleopatre exhibitu
rus/regnū ei dnuo ꝯceſſit ⁊ ꝯfirmauit. Arſinoe ipi⁹ Cleopatre ſorore abducta
ne forte ea duce noui aliqd mollireꝭ i eū: Sic iā ſcelere gemio regnuz adepta
cleopatra/i voluptates ſuas effuſa/ q̄ſi ſcortū oriētaliū regū facta: auri ⁊ ioca-
liuz auida/nō ſoluz ꝯtubernales ſuoſ taliū nudos/arte ſua fecit/ veꝝ ⁊ tēpla ſa
craſqꝫ egyptioꝝ edes/vaſis/ſtatuis/⁊ ceteris theſauris vacuas dimiſiſſe tradi
tuz ē. Hec iā ceſare occiſo/⁊ Bruto ac caſſio ſupatis/ Antōio i Syriā eūti/ob
uiā facta/i puꝝ hoiez ſua pulchritudie ⁊ laſciuiētib⁹ oculis/facile cepit.⁊ i a-
morē ſuuz miſere dtenuit/eoqꝫ deduxit/ vt q̄ fr̄em veneno necauerat/ Antonij
māu arſinonē ſororē ad ſuſpicionē regimiſ amouēdā oīnez/i tplo Dyāe Ephe
ſine/q̄ ſalutē q̄ritāo/ifelix auffugerat/ trucidari faceret/ ⁊ id adulterioꝝ ſuoꝝ a
nouo amaſio loco ꝑmi mūeris aſſūptura: Et cū iaz ſceleſta mlier Antonij mo
res nouiſſz/dita nō ē.eidē Syrie ⁊ Arabie regnū poſtulare: Sane cuz ꝑmari

muz videret illi/ ꝛ nimis i ꝯgruū/ad ſatiſfaciēduz tū deſiderio amate mľieris/ ſortiūculas/ei ex vtroqꝫ dedit/ſupaddit ēt ciuitatib⁹ oib⁹/q̄ itra Eleutreū flumē ꝛ Egyptuz/ſyriaco littori appoſite ſūt/ ſydone ꝛ tyro retētis:Que cū obtinuiſſet/Antoniū i Armēos/ (ſiue vt alijs placet) i parthos euntē ad euphratē vſqꝫ ꝓſecuta/dū Egyptū ꝑ Syriā repeteret/ab Herode Antipatris iudeoꝝ rege magnifice ſuſcepta/nō erubuit eidē ꝑ itermedios/ ſuū ſuadere ꝯcubitū/ſibi/ſiānuiſſet mūeris loco Judee ſubtractura regnū: qđ ipe Antonij ope/non diu ante ſuſcepat Veꝝ herodes aduertēs/ nō ſolū ob Antōij reuerētiā abſtinuit/qnymo/vt ilū a nota tā iceſtuoſe femie liberaret/ni diſuaſiſſēt amici/gladio eā occidere diſpoſuerat. Cleopatra aūt fruſtrata/q̄ſi ob hoc morā traxiſſet. eidez locauit reddit⁹ iericūtis/quo balſamū naſcebaꝛ. qđ ꝛ ipa poſtmodū i Babilonyā Egyptiā trāſtulit/quo vigere dicit vſqꝫ i hodiernū diē:Et ide amplis ab Herode ſuſceptis munerib⁹ i egyptū redijt. Jnde ꝟo i fugā ex ꝑthis redeūti antonio/Accerſita occurrit:Qui qdē antoni⁹ cū fraude/Arthabarzāe armenie regē/olyꝫ Tigrāis filiū/cū filijs ꝛ ſatrapib⁹ cepiſſet. ꝛ theſauris ꝑmaxis ſpoliaſſꝫ/atqꝫ argētea cathena victuz traheret. vt auidiā i ſuoſ āplexus ꝓuocaret/effemiat⁹ veniēti/captiuū regē cū oī regio ornatu ac ꝑda diecit i gremiuz quo leta mľier cupidiſſima adeo blāde flagrātē ꝯplexa ē:vt repudiata Octauia/octauiāi auguſti ſorore/illā totis affectib⁹ ſibi vxorez iūgeret: Ceterū cuz iſaciabilis mľieris i dies regnoꝝ auiditas augereꝛ:vt oīa ꝯplecterēꝛ i vnū/temulēto Antōio ēt romanū expoſtulauit ipiuz/q̄ſi i manib⁹ poſſe ꝯcedere/fuiſſꝫ antōij Quod ipe minie ſui cōpos/min⁹ oportūe ſuis romāiſqꝫ virib⁹ pēſatis: ſe daturuz ſpopōdit O bōe de⁹. q̄ꝫ grādis poſcētis audatia/nec minor ſpōdētis ſtulticia:O liberalľ hō:tot ſecuľ/tāta cū difficultate ſāguie fuſo/ꝛ morte tot iſigniū viroꝝ/tot ēt populoꝝ/tot egregijs opib⁹/tot bellis/vix duz q̄ſitū/ipiuz/poſtulāti mľiercule/ñ aliť/q̄ꝫ vni⁹ domūcule dñz icōſulte/q̄ſi eueſtigio datur⁹ ꝯceſſit: Sꝫ qđ iaꝫ:ob repudiū Octauie belli ſeminariū iter octauianuz ꝛ Antoniū videbaꝛ iniectū:ꝛ ob id actuz ē. vt ꝯgregatiſ ex vtraqꝫ pte copijſ ireꝛ i illud:Veruz antonius cū Cleopatra ſua ornata purpureis velis/ ꝛ auro/claſſe proceſſerunt i Egyptū/vbi cū obuijs hoſtib⁹/ inita terreſtri pugna ceſſere victi/ꝛ i claſſez ſe recipiētes/Antoniāi i acciuz rediere/nauallis belli experturi fortunā:Aduerſus quos Octauian⁹ cū Agrippa genero fact⁹ obui⁹ cū igēti claſſe/mira audatia eos aggreſſus ē. ꝛ ſuſcept⁹/acriť/tenuit aliquādiu mars dubi⁹ pugnā in pēdulo. Tādez cū ſuccūbere viderētur antoniāi/ꝑma oīuz inſolēs cleopatra/cuz aurea q̄ vehebaꝛ naui/ꝛ ſeragita alijs fugā cepit:Quā mox Antōi⁹ ſubſecut⁹ ē. ꝛ i Egyptuz redeūtes/i caſſum ſuas vires ad defenſionē regni/trāſmiſſis oib⁹ filijs/ad rubrū mare diſpoſuerūt. Naz victor Octauianus ſecut⁹ eos plurib⁹ ſecundis ꝓlijs/eoꝝ vires exinaniuit. Aquib⁹/cū fere pacis ꝯditiōes peterenꝛ/nec obtinerenꝛ/deſperās antonius(vt nōnulli volunt)mauſoleuz regum intrās/ſe ſe gladio iteremit: Capta ꝟo alexādria/cuz Cleopatra ingenio veteri(inuanuz tēptaſſet)vti iā duduz Ceſarez ꝛ antoniuz illexerat i ſuaz cōcupiſentiaz ſic ꝛ iuuenē Octauianū illicere/idignās/cuz audiſſet ſe ſeruari triūpho/atqꝫ de ſalute deſpans/regijs ornata/ſuuz Antoniuz ſecutura/ad aptis brachioꝝ venis Serpētes quoſdā vulnerib⁹ appoſuit. Aiūt qdem ſpētes illos/Jpucipes/q ſūt Aſpideſ ſurdi/qui/quēcūqꝫ momorderit/mortē ſtatiz iferūt. Jn quo reſulata auaritie/laſciuie/gule/atqꝫ vite/finē aſſumpſit ifelix. Atqꝫ ita Antoni⁹ ꝛ cleopatra peſſima femina eo/modo mortui/i vno monumēto Octauiāi iuſſu/

Cleopatre mors.

vna tumulati ſunt. Ac ſic lagidarꝫ feliciſſimū Impiuz/ꝑ feminā q̄ ſuuz intere-
merat germanū/euerſuz ē. quod ꝑ ānos trecētos ꝛ ſex/ſub regibꝰ tredeciz feli-
citer ꝑmanſerat. De qbus i ſeptimo Chronicarꝫ noſtrarꝫ diffuſe locuti ſumus.

De portia magni Bruti coniuge. cap. lxi.

POrtia Marci catonis vticē-
ſiſ filia/ꝛ magni bruti ꝯiūx
tp̄re Octauiani auguſti/ ꝛ
patria fortitudie/atqꝫ amo
ris maritalis ꝑſeuerātia/iſignis pluri-
mum fuit: Hec quippe cum matrona
eſſet multarum virtutum preclara/in-
ter ceteras ipſius preclaras virtutes/ꝛ
muliebres curas/adeo virꝫ ſuum bru-
tum integre ꝛ caſte dilexit/vt oportu-
no tempore non potuerit honeſtas a-
moris flamas caſto ocultare in pecto
re: Que/qm̄ eius in perpetuam euaſere
memoriā ꝛ laudez/ad eiꝰ āpliādaz claritatē/ſe vltro offerūt. Quieuerat iaz pe
ſtifer ciuiliuz bellorꝫ tumultus/oppreſſis a Ceſare vbiqꝫ pōpeianis/cū i eū di-
ctatorē ꝑpetuuz/vt ſatis aīaduerſuz ē/regnuz affectātez: Senatus ſanior pars
ꝯiurauit. iter quos/ꝛ ip̄e Brutꝰ iterfuit. Qui itegritatis portie ꝯſcius/cuz eidē/
ſceleſti facinoris arcanū apperuiſſet/factū ē/vt ea nocte/ cui dies illuxit/qua ce
ſa humanis rebꝰ ꝯiuratorꝫ/ope ſubtractꝰ ē. exūte bruto cubiculū: Portia tōſo
ris nouaculū ſumeret/q̄ſi vnguiuz ſuꝑflua reſecatura/fingēſqꝫ illā ſibi caſu ce
cidiſſe/d̄ iduſtria ſe vulnerauit. Porro aſtātes ancillule/cuz manare vidiſſent
ſanguinē/ſuſpicare aliqd grauiꝰ clamore ſublato/(abiēs brutꝰ)i cubiculuz re-
uocatꝰ ē. ꝛ ab eo obiurgata portia/qm̄ tonſoris ꝑripuiſſet offitiū: Portia autē
ſemotꝫ ancillulis igt: Minime/ temerarie factū qd' putas ē. tentatura aūt quo
aīo me ip̄az gladio ꝑimere ꝛ mortē ꝑpeti poſſez(ſi minus tibi pro votis cepta
ſuccederēt)feci. O inexauſti vigoris amor/ꝛ vir tali ꝯiuge felix. Sed qd vltra:
Inſcelus a ꝯiuratis ituz ē. ꝛ occiſores/ ceſare occiſo euaſere nō tn̄ ipune/ſ3 cū
ꝑter extimatuz/oīa reſpōderēt/a reliquo ſenatu/dānati patricide/idiuerſa abie
runt. Brutꝰ aūt ꝛ Caſſiꝰ i orīētez tēdētes/nō paruas copias aduerſus/octauia
nuz auguſtuz ꝛ Antoniuz Ceſaris heredes collegerūt: aduerſuſ quos cū Octa
uianꝰ ꝛ Antoniꝰ eduxiſſent exercituz/apud philippos pugnatū ē. ꝛ cum victe
fugateqꝫ caſſij Brutiqꝫ partes eſſent: ꝛ ip̄e Brutꝰ etiā occiſus ē: Quod cū au-
diſſet Portia/nil ſibi ſubtracto viro/letuz futurꝫ exiſtimās arbitrata/ non alio
aīo/mortē paſſurā/q̄3 oliz cultri tōſorij vulnꝰ/ ꝯfeſtiz i vetꝰ ꝓpoſitū venit/ꝛ cū
aduolūtariā necē/nulluz ſibi adeo/cito vt pectꝰ expoſcebat/ꝑſtari videbat' iſer
uimētuz/ignitos carbones/quos forte ꝓpiquos hēbat/idubitāter/manibꝰ gu
turi iniectos/exhauſit. Aqbꝰ p̄cordia exurētibꝰ/ ſpiritꝰ vitalis abire i mortem
coactꝰ ē: Nec dubiū/qn q̄to magis iuſitatū mortis genꝰ itulere/tāto occūbē-
ti plus fulgoris ꝯiugal' diligētie igeſſere: Cuiꝰ ēt fortitudini p̄ris reſeratū ma
nibꝰ vulnꝰ/nil merite laudis potuit aufferre/Apud hāc(vt diuꝰ ſcribit hiero-
nymꝰ)cū aliqñ q̄daz bene morata laudaret'/qd' ſm accepiſſet maritū/reſpōdiſ
ſe ait/felicē ꝛ pudicā matronā/nunq̄3 niſi ſemel nupſiſſe/cōpertuz eſt.

De horthenſia eloquentiſſima oratrice. cap. lxii.

HOrthenſia qnti horthenſij egregij oratoris filia tpib⁹ Octauiāi auguſti extit mulier dignis extollēda laudibus: cū nō ſoluz horthēſij pr̄is facundiaz viuaci pectore fuerit āplexa/ſz eū etiā pnunciādi vigorē p oīa ſuauerit/ quez oportunitas exqſiuit. ⁊ q ſepiſſime i viris/doctiſſimis ɔ̄ficere ɔſueuit: Hec aūt triū viroꝝ tp̄re/cū matronarū mltitudo exigēte reypu. neceſſitate/itollerabili fere onere pecunie exoluende grauata videret/nec hoīez iueniret neminez/q i rez tā i cōgruaz patrociniuz p̄ſtare auderet. Sola auſa ē cōſtāti animo/corā triūuiris/rem feminaꝝ aſſumere/eāqꝫ perorādo tā efficaciter/ i exhauſta facūdia agere: vt maximā audiētiū admiratiōe/mutato ſexu/rediuiuuſ horthenſius crederet: Nec iſeliciter/opus tā egregiū a femia p̄ſumptuz/aut executuz ē. Nā vti nulla i parte fracta oratiōe/aut laudabili ſui iuris demōſtratiōe defecerat. ſic nec ex optato aliqd a triūuiris diminutū ē. qnymo libere ɔceſſū/ vt lōge amplior pars iniūcte pecunie demeret: Arbitrati quātuz ſub matronali ſtola i publicū taciturnitas laudāda videat/tm̄ oportunitate exigēte ornatu ſuo/ɔ̄corā ſit extollēda loquacitas: Quo tādez facto/ nō abſqꝫ maxio Horthēſie fulgore/reliquuz qđ minimū erat a matrōis facile exactuz ē: Quid dicā vidiſſe tātuz veteris pſapie ſpūs i horthēſia afflauiſſe femia/niſi eā merito nomen Horthēſie ɔſecutuz.

¶ De Cornificia poetrice egregia. cap.lxiii.

COrnificia poetes memoratu digniſſima/⁊ ip̄a hiſdez tpribus/tāto poetico dogmate effulſit/ vt nō Italico lacte enutrita/ſz caſtalio latice/⁊ cornificio germāo fratri eiuſdē/cui poete inſigni eque eſſet illuſtris i gloria: Nec cōtenta tātuz/tā ſplēdida facultate valuiſſe verbis/reor ſacriſ impellētib⁹ muſis: ad ſcribēdū Heliconicuz carmē/ſe piſſime calamo doctaſ appoſuit man⁹/ reiecto colo/Et plurima ac iſignia conſcripſit Epigramata: que hieronymi p̄ſbiteri viri ſanctiſſimi tpīb⁹/)vt ip̄e teſtat) ipretio ſtabāt. O femineuz dec⁹/muliebria negleſiſſe/⁊ ſtudijs maximoꝝ vatuz igeniuz applicuiſſe/ verecūdent pigri ⁊ negligētes/⁊ de ſe ip̄iſ miſere diffidētes: q q̄ſi iotiuz ⁊ thalamis nate ſint/ ſibi ip̄is ſuadēt/ſe niſi ad āplexus hoīuz ⁊ filios cōcipiēdos alēdoſqꝫ vtile eē: Cū oīa que glorioſos homies faciūt(ſi ſtudijs iſudore velint)habeāt cum eis coīa: Potuit hec nature/nō abiectis virib⁹/ ingenio ⁊ vigilijs ⁊ femineū ſupaſſe ſexū/etſi hōeſto labore/ppetuū q̄ſiſſe nomē: nec qppe gregariū/ſz qđ optat/paucis ēt viriſ/rariſſimū ⁊ excellēs.

¶ De ſulpicia lētuli turſcelliōis ɔiu. ca.lxiiii.

SUlpicia Lentuli truſcel-
lionis coniunx/ ⁊ ipa ſupra
dictaꝝ duaꝝ mulieꝝ tẽpo-
rib⁹ iſigniuz equa fere beni
uolẽtia ſibi idelebilẽ acquiſiuit ſuam:
Fuit igiꝭ Lentulus vir ei⁹/hac eadẽ q̃
ſupra/ ꝓcella/ a triuz viris ꝓſcriptus.
Qui cum eſſet volucri fuga tutatus in
Sycilia/ ⁊ ibidẽ exul moraret ⁊ inops
facta ei⁹ rey cauſa/Sulpicia certior/in
ſentẽtiaz iuit/ Labores vna velle cum
marito pati rata idecẽs eſſe letos ho-
nores ⁊ fortunã cãdidã/ferre/cũ viris
has/que eorundẽ erumnas ſi oportunuz ferre ſit/fuga renuerẽt: Verũ nec ad
viruz ꝑgere facile Sulpicia cõſecuta eſt. Sũma quippe diligẽtia/ne exiliuz ſe
quereꝭ viri ſeruabaꝭ/a matre Julia: Sz quas ñ ludit/(verus amor)cuſtodias:
Captato igiꝭ tpe: ſeruili ſumpta veſte matre cuſtodijſq; dceptis/reliqs duab⁹
tñ anciluullis ⁊ ſeruliſ totidẽ ſplẽdida mlier ſociata: natale ſolũ patrioſq; pe
nates reliquẽs/exulez virum ſecuta ẽ. Cuz poſſet lege nõ ꝓhibẽte(iſelici abdi-
cato)nouas celebrare nuptias. Nec expauit mulier iclita/ꝑ ſubterfugia ⁊ ma-
ris eſtus/ac mõtana Italica/icerta viri ſequi veſtigia/ euz q; i incognitas exq-
rere regiones/donec cõperto ſe illi iũxerit. Honeſtius rata/ꝑ mille vite diſcri-
mina viꝝ ſequi a fortuna deiectũ/q̃z eo exilio laborãte/i patria vacare delitijs.
⁊ quieti: Inclite ꝓfecto mẽtis/⁊ prudẽtez viꝝ potius q̃z femina redolẽtis/tale
iudiciuz eſt: ¶ Nõ eniz ſemp auro ⁊ gemis ſplẽdẽduz/nõ ſemp idulgendum
cultui/nõ ſemp eſtiuus fugiẽd⁹ ſol: aut hiemis pluuie ⁊ gelu nõ ſemper collẽ
di ſunt thalami: nec ſemp ſibi parcẽduz: Sed cũ viris fortuna exigẽte/ſubeun
di ſunt labores/exilia perpeti/pauperiẽ tollerare/pericula forti aio pferre: Hec
vxorum ſpectãda militia eſt/hec ſunt bella/he victorie/⁊ victoriaꝝ triũphi cõ-
ſpicui videlicet molliciẽ luxũq;/⁊ anguſtias domeſticas/honeſtate ⁊ cõſtãcia
ac pudica mẽte ſupaſſe: Hinc illis eſt fama perhemnis ⁊ gloria.

Mirabilis vxoris in virum amor.

nõ.

¶ De Albumea Sybilla Tiburtina. cap.lxiiii.

ALbumea ſybilla tiburtina
vates ⁊ virgo ꝑcipua/ tpre
Octauiãi Auguſti i Italia
⁊ marie i orbe romão/mul
ta claritate refulſit/ac mlta ipi Augu-
ſto ꝑdixit. Hec ideo tiburtia dicta fu-
it. qa Tibure ciuitati iuxta Amõiſ am
nis ripas velut dea exculta fuit. Cui⁹ i
gurgite ipſius fluminis/eiuſ ſimulac-
hrum in manu librum tenenſ inuentũ
fuiſſe fertur in quo hoc ſcriptum inuẽ
tum fuit. Naſcetur chriſtus in bethle
em: ⁊ ãnũciabitur in Nazareth. O felix
illa maꝭ/cui⁹ vbera illũ lactabũt. Hãc igiꝭ auguſt⁹(cũ romãi eũ dificaꝝ vellẽt)

conſoluit. Que poſt triũ dieꝝ ieiunij, reſpõdit, ea que diu⁹ pr̃ Auguſtin⁹. xviij. libro d̃ ci d̃i ca. xxiij. refert dicẽs. Juditij ſignũ tellus ſudore madeſcet. E celo rex adueniet ꝑ ſecula futur⁹. Et ſũt ſeptẽ ⁊ viginti verſus pulcherimi, quoꝝ vltim⁹ hic ẽ. Decidet e celo ignis ⁊ ſulphuris amnis: Quoꝝ ꝟſuũ capitales lr̃e/ hũc reddũt ſenſuz. Jeſus chriſt⁹ d̃i filius, veniet ſaluator mũdi: Quib⁹ dictis il lico, vidẽte Auguſto, celũ aptuz ẽ, nimiuſq; ſplẽdor ſup eũ iruit, icelũq; reſpi ciẽs, vidit, pulcherimã virginẽ ſup quodaz altare ſtãtez, puerulũ paruulũ in vlnis tenẽtez: qua viſa, repẽte vocẽ etiã audiuit dicẽtez: Hec ara filij d̃i ẽ: hũc ipz adora. Quib⁹ auditꝭ ⁊ viſis, illico auguſt⁹ i talão ſuo cõſiſtẽs, i terrã ſe ꝓie cit, ⁊ deuz adorauit. Quaſobres, decetero ſe deũ appellari ꝓhibuit ⁊ recuſauit: Quo i loco poſtea, ad ꝑpetuã rey memoriã, tẽplũ celeberimuz ſub titulo ſancte Marie virginis i Ara celi cõſtructũ fuit quẽ locũ poſtea ordo bti Frãciſci excollẽduz ſuſcepit.

¶ De Mariane hebrea regina pulcherima. cap. lxv.

Arianes hebrea femia, magni Ariſtoboli iudeoꝝ regis, ex Alexãdra vxore filia ſuſcepta, tẽporib⁹ Octauiani Augusti, herodi antipatro, genere Jdumeo, hieroſolymoꝝ regi, ſuo infelici omine matrimõio copulata magis genere q̃z viro felicior fuit. Que tãte, tãq; iuiſe pulchritudinis admirãda fuit, vt nõ ſolum eo tẽpore ceteras femiaſ anteiret formoſitate, ſz celeſtis crederet ymago potius q̃z mortalis. Nec credulitati huic, Marci antonij teſtimoniũ defuit. Erat aũt huic Mariani frater noĩe Ariſtobolus, ex eiſdẽ parentib⁹, eque ſecũ pulchritudis ⁊ etatis. cui cũ Alexãdra mater defũcto Ariſtobolo pr̃e, Sacerdotij ꝑncipatuz dari, ab Herode, Marianis viro, atq; rege ſũmopẽ cuperet ac ꝓcuraret. Gelij aĩci ſuaſione amboꝝ effigies optimi pictoris artificio tabula pictas ad Antoniũ triũuiroꝝ extreme luxurie hoĩez, ad ei⁹ inſe excitãdaz libidinẽ, ⁊ ꝓcõſequẽs, i deſyderiuz ſuuz trahenduz, i egyptum vſq; trãſmiſſas aiũt, quaſ cũ vidiſſet Antoni⁹, ꝑmo inadmirationẽ lõgiuſculã cõſtitit deinde dixiſſe aſſerũt. Hos quãtũ ad formoſitatẽ, ꝑfecto dei filios eẽ, ⁊ ſubſequẽter iuramẽto affirmaſſe, ſe nuq̃z, aut vſq̃z, ne duz pulchriores, ſz nec ſimileſ aſperiſſe: Sz ad Marianẽ ſolũ redeũdũ: Hec qdẽ, etſi iaudita pulchritudie iſignis fuerit. aĩ tñ igẽti fortitudie, lõge magis emicuit. Que cũ ad nubilẽ veniſſet etatẽ, ifauſto omie. Herodi antipatriſ alienigene iudeoꝝ regi nupta ẽ. ⁊ mario ſuo qdẽ ifortunio, ſũme ob ei⁹ vẽuſtatẽ, ab eodẽ dilecta. Qui cũ gloriaret plurimũ, ſe ſolũ toto orbe poſſeſſorẽ diue pulchritudis, i tã grãdẽ curã lapſus ẽ, ne qs alter ſibi i hoc poſſet eq̃ri, vt timere cepit ne ſibi ſupſtes euaderet mariães: Ad qd̃ euitãdũ, ꝑmo dũ vocat⁹ i egyptũ, ad Antoniuz eẽt itur⁹ cãz dictur⁹, ſup morte Ariſtoboli fr̃e mariãis aſe ociſi, ⁊ demũ ãtonio mortuo acceſſurus ad Octauianũ auguſtum, ⁊ ſe purgaturus ſi poſſet, q̄ amicis antonij aduerſus eũ auxilia preſtitiſſe, Cyprine matri amiciſq; reliquit: vt ſi qd in eum, qd̃ in mortem tenderet, aliquo caſu ageretur, Marianẽ confeſtim occi

derēt: Marianes autē tractu tēporis/ qđ occultiſſime decretū fuerat/ītellexit:
Et cū iam ob ariſtoboli īdignaȝ morte/ ī Herodē cōcepiſſet execrabile odiuȝ/
arbitrata ſe ab Herode/nō niſi ꝓpt pulcritudis vſū diligi/cumulauit iras: Ui
tam ſuaȝ bis īmerito damnatā ab eo/egerime ferrēs/ꝛ q̄zuis Alexādruȝ ꝛ Ari
ſtobolū cōſpicuos pulchritudie pueros/ex eo enixa fuiſſet/ī nullo potuit mo-
deraſſe cōceptuȝ: eoq̄ȝ iferente īpetu/delapſa eſt. vt aīmāti viro/ſuū denegaret
cōcubitū/ꝛ duȝ ſperneret/q̄ſi veteris regis proſapie oīs ī ſe reſurgeret/ī dolos
geſtu quodā elato/illius calcare conabat̄ potētiaȝ/nō verita preſepe palā di-
cere/herodē alienigenā/nō iudeū/nec regie prolis hominem/ymo idumeū
ignobileȝ/nec regia cōiuge dignuȝ trucē/īſolenteȝ/infidum/ſcelestūq̄ȝ/ꝛ ī ma-
nem belluaȝ: Que etſi herodes cū difficultate ſuſtineret/tamē amore ꝓhibēte
nil ſeuuȝ/audebat ī illā temptare. Tandē reb⁹ in pei⁹ ꝓcedētibus(vt aliq̄bus
placet) a cipriana Herodis matre/ꝛ Salomonie ſorore/quibus Marianes ſū-
me grauis erat/actū eſt/ vt ab eiſdē ſubornato pincerna/herodi accuſeretur/ꝙ
eū conata fuerit exorare/ꝛ illi amatoriū poculū qđ ipa parauerat propinaret:
Seu ꝙ effigē ſuā ſpecioſiſſimā ad Antoniū/vt illuȝ ī ſui deſideriū ꝓuocaret/
Marianeſ indigne occidītur. ꝛ ī Herodis odiū/tranſmiſiſſet. Que cū herodeſ crederet/ꝛ Marianis īſe mali
uolētia/fideȝ faceret/iratus/ꝛ anxio furore ſuccēſſus/ cū amicis/lōga oratione
conqueſtus ē. Eoq̄ȝ eis ſuadētibus/ꝛ Alexādra Mariāis matre/ad ei⁹ gratiā
promerēdaȝ/deductus ē/vt eaȝ tanq̄ȝ ī regiam maieſtatē excidiū molietēȝ/ca-
pitali dānataȝ ſupplicio/iuberet occidi. Que quidē tantū ī ſe excitauit gene-
roſi animi/vt vilipēſa morte/ītegro vultus ſui ſeruato decore/nec ex parte vlla
ſemico vſu flexa/ꝛ obiurgātē matrē/tacita audiret/ ꝛ flētes ceteros/genis ſiccis
aſpicere/ꝛ vt ī triūphuȝ letiſſimuȝ/ nō ſolum ī trepida/ſed alacri vultu/nll'is ꝓ
ſalute ſua porrectis p̄cibus/iret ī morteȝ: eamq̄ȝ a carnifice/vt optatā ſuſcipe-
ret: Qua q̄dem tā inmota ſecuritate/nō ſolū efferati regis/triſtauit īuidiā/ſed
ꝛ plura ſuo noī ſecula auxit. q̄ȝ imortalitati ſue mēſes cōceſſiſſe lachrymis p̄-
cibuſq̄ȝ ſuis/flexus potuiſſet Herodes. Poſtq̄ȝ vero Marianes affabilis femi
na interijt regis anim⁹ intantuȝ exarſit. vt ſepe ſepiuſq̄ȝ nomen illi⁹ īuocaret.
Quāobreȝ oīa moliebat̄ facere/que poſſent ei ſuper hoc aliquod afferre ſola
tiuȝ/quottidie eim cōuiuia/ꝛ iocūda colloquia celebrabat/ſed nihilominus ei
in nihilo ſubueniebāt/ita vt etiā gubernatiōes regni recuſaret/tantūq̄ȝ dolo-
rib⁹ tenebatur/vt aliquādo etiā Marianē tanq̄ȝ viuētem miniſtris vocare pre
ciperet: Cūq̄ȝ ſic teneretur(vt Joſephus īquintodecio antiquitatū ſcribit)egri
tudo quedā peſtifera ſupuenit. que plures amicoꝝ ei⁹ extinxit. ꝛ oībus ſuſpi-
cari p̄buit/qđ id p iraȝ dei cōtigiſſet. videlicet ꝓ iniquitate erga Marianē ino
cētiſſimaȝ cōfecta. Jdeoq̄ȝ ꝛ ipe rex ad peiora puenit. vt vltimo tanq̄ȝ d̄ſpatus
ꝛ ꝓfugus ſolitudines eligeret. Hiſq̄ȝ cogitatiōib⁹ ꝛ anxietatibus cōfectus/nō
diu ſupuixit. ſed īualitudinē difficillimā īcidit. Nā aſtrictōe gutturis ꝛ mētis
mutatiōe ita detētus fuit/vt oīa que tali morbo curā cōferre cōſueuerāt/nihil
eideȝ omnino ꝓdeſſent/ymo dei iuditio cōtraria viſa ſunt. Unde demuȝ de-
ſperatiōe facta/medici/ dū nequaq̄ȝ medicaminib⁹ allatis egritudo ceſſaret/ꝛ
rex nihil recipere potuiſſet/que ille vellet iuſſerūt ei p̄bere/deſperatiōe ſalutis
ſue deuouētes. Demū poſtq̄ȝ Alexādram ſocruȝ ſuā ꝛ filios ſuos ex Mariane
ſuſceptos iterfici iuſſiſſet/ Archelao filio ex pellice ſuſcepto ſucceſſore ſibi cō
ſtituto/vir ab oī iuſtitia effrenat⁹/ ꝛ iuditio oiuȝ īfeliciſſim⁹ apud ſebaſtē hoc

eſt Samariam vrbem vita deceſſit.

¶ De Antonia minore Marci antonij filia pudiciſſima. cap. lxvi.

Antonia minor Marci antonij triuz viri ex Octauia cõiuge Octauiani auguſti ſorore filia/ tẽporib⁹ Tyberij ceſaris fuit clariſſime viduitatis indelebile exẽpluz. Hec quippe pudiciſſima matrona cum druſio Tyberij fratri/ ꝛ Octauiani ꝓuigno nupſiſſet/ ꝛ ex eo Germanicum ꝛ claudiuz poſtea Auguſtuz atqꝫ linillã filios peperiſſꝫ/ eius vir in Germanica expeditiõe (ope cognati ſui Tyberij) veneno extictus/ vidua remãſit. Cuius poſt mortez/ cũ etate florida atqꝫ cõſpicua formoſitate niteret/ rata ſemel honeſte mulieri nupſiſſe: A nemie ad ſecundas nuptias ꝓuocari potuit. qnymo reliquuz vite ſpatiuz ſub liuia ſocru itra limites cubiculi viri ſui/ adeo caſte/ adeoqꝫ ſancte trãſegit/ vt ꝑteritarũ oĩuz Matronaꝝ laudes viduitate celebri ſuperarit. Eqdem Cyncinatos/ fabricios/ curioſqꝫ abqꝫ laſciuie notã/ pudicã duxiſſe vitã/ ꝛ laude plurima extollẽdaz exiſtimo dignã fuiſſe: Quod ſi ſic fuit. qb⁹ ꝓſequemur ꝑconijs? Juuenẽ ſcilicet pulchritudie iſignẽ/ ꝛ Marciãtonij ſpurciſſimi hoĩs filiaz/ nõ ĩ Siluis ꝛ ſolitudinis/ ſed iter iperialia otia atqꝫ delitias/ iter Juliam Octauiãi filiaz/ ꝛ aliam Juliã Marci agrippe libidis ꝛ laſciuie feruẽtiſſĩmos ignes: Jnter Marciantonij genitoris ſui/ atqꝫ Tyberij ꝑncipis obſcenitates ꝛ õ decora ĩ patria oliz frugi: Jnter mille cõcupiſcẽtiaꝝ exẽpla/ cõſtãti aĩo/ ꝛ forti pectore caſtimõiaz/ nõ per tẽpluſculuz/ ꝛ ĩ ſpẽ futuri cõiugij/ ſꝫ virtuti obſequẽtez/ ĩ ſenectaz ꝛ mortẽ vſqꝫ ſeruãtez/ Edepol/ nil dignuz relictuz ſatis ẽ: qđ quidez quia vires excedit ſcribẽtiuz/ cõſiderãduz/ ꝛ merita ꝯſideratiõe extollẽdum/ ſatis eſt. ſacris igenij reliquiſſe.

Mirabilis femine caſtitas.

¶ Agrippina Neronis matre. cap. lxvii.

Agrippina Marci agrippe filia ex Agrippina vxore ſuſcepta Nerõiſqꝫ mat/ poſt chriſti natiuitatẽ ãno quinquageſſimo ꝛ genere ꝯſãguinitateqꝫ/ ꝛ filij mõſtruoſitate/ ac nõ minus ſua/ qꝫ vllis claris facinorib⁹/ iter claras mlĩeres ꝯputata fuit. Hec igiꝭ iprimiſ gaij gallicule ſoror fuit/ nupſitqꝫ Gneo domitio homini faſtidioſiſſimo ꝛ graui/ ex quo Neronẽ iſigniẽ beluam (premiſſis ex vtero materno pedibuſ) peperit. Verꝫ domitio eius viro itercutis morbo aſſumpto/ Nerone adhuc puerullo/ cũ formoſiſſima eſſꝫ Gaius frater eius

bō ſpurciſſimus/turpi ſtupꝛo/ea abuſus eſt: Et ſublimatus ī ꝑncipē/ſui minꝰ
eius moꝛes appꝛobās/ eo ꝙ ſe lepido dominij ſpe miſcuerit ſeu emuli alicuiꝰ
impulſu/eā fere bonis oībꝰ ꝑuatā in īſulā relegauit quādaꝫ: Quo tādeꝫ/a mi
litibꝰ ſuis trucidato/eiqꝫ Claudio ſubſtituto/ab eodē reuocata eſt. Que tractu
tēpoꝛis cū audiſſet valeriam/meſſalinā varijs agentibꝰ meritis cōfoſſaꝫ ſpem
e veſtigio ītrauit/ſibi natoqꝫ pociūdi oꝛbis īpij/ꝛ celibē ꝑncipē/eſto Germani-
ci pr̄is ſui fuiſſet frater/ſua decoꝛa pulchꝛitudie/aduerſus lolliā paulinā opi-
tulāte Calixto liberto/ꝛ eliā petinā/narciſo fauēte/ope pallātis claudiuꝫ i pꝛe-
grāde nuptiaꝝ ſuaꝝ deſyderiū traxit. Sꝫ obſtare voto honeſtaſ videbaẜ/eo ꝙ
illi neptis eſſet ex fratre: Ueꝝ oꝛatiōe vitellij ſuboꝛnati/ actuꝫ ē/vt ideſyderiuꝫ
ſuuꝫ/cogereẜ precibꝰ ſenatoꝝ/eoqꝫ oꝛāte/fieret a ſenatu dcretū/ quo ꝑſtareẜ/pa
truos poſſe nepotes īducere/ꝛ ſic Agrippina volēte claudio ꝛ oꝛāte Senatu/
eius venit i nuptijs: Que ꝛ tādeꝫ Auguſta dicta ē. ꝛ carpēto i Capitolio fere-
baẜ. ſolis ſacerdotibꝰ ante ꝯceſſuꝫ: ꝛ iaduerſos ſibi/ſeuire cepit ſupplitijs: De
mū cuꝫ aſtutiſſima eſſet mulier/tpꝛe captato: q̄ꝫq̄ꝫ vtriuſqꝫ filij eſſent claudio/
euꝫ īduxit (ſuadēte illi Mellio polliōe tūc ꝯſule/ꝛ vrgēte plurimū pallante li-
berto/q ob ſtupꝛū Agrippine ſūme fautoꝛ erat) vt Nerōnē ꝑuignū i filiū adop
taret claudiꝰ/qđ ante i familia claudioꝝ/nemo meminerat. eiqꝫ Octauiā quam
ex Meſſalina ſuſcepit/ꝛ q̄ lucio ſillano nobili iuueni deſpōſata fuerat/ſpōdereẜ
i cōiugeꝫ: Quibꝰ obtētis/rata i caſſes belluā icidiſſe/nō tātuꝫ Claudij aſſidua
ruꝫ igurgitationū affecta tedio/quātuꝫ ve ante tp̄is moꝛtē Britanicꝰ Claudij
filiꝰ mihi etatē deueniret ſolidā/exterita/narciſo etiā ꝓ Britanico m̄lta ꝓcurā
te: q̄ſi ꝓpoſito ſuo futuꝝ obicē arbitrata/i moꝛtē claudij facinꝰ exiciale/comē-
ta ē. Delectabaẜ qdeꝫ iſanus claudiꝰ boletis plurimū/illoſqꝫ cibos/dicebat do
ruꝫ/ꝙ ideo abſqꝫ ſemie/ſꝫ ſua/ſpōte naſci: Quod cū aduertiſſꝫ Agrippina/ſtu-
dioſe coctos/veneno īfecit/eoſqꝫ (ſꝫm quoſdaꝫ) ipamet temulēto appoſuit. Ueꝝ
cū vomitu/ꝛ Alui ſolutiōe/ videreẜ claudij ſalus ſecutura/ ope Xenophontis
medici/veneno illitis pēnis/ ad vomituꝫ ꝯtinuādū poꝛrectis/ eo ituꝫ ē/q̄ cupie
bat vxoꝛ: Ipe tādeꝫ i cubiculuꝫ reductꝰ/ ignaris oībꝰ/ ꝑter Agrippinā moꝛtuꝰ
ē. Cuiꝰ qdeꝫ moꝛs/nō āte ab Agrippia palā nūtiata ē/q̄ꝫ amicoꝛum ſuffragia/
omiſſo britāico/tanq̄ꝫ iunioꝛe/Nero iā pubeſcēs/ſublimareẜ i ꝑncipeꝫ. Quod
adeo Neroni gratuꝫ fuit. vt matreꝫ illico/tanq̄ꝫ bene meritā/i cūctis/tā publi-
cis q̄ꝫ ꝑuatis ꝑponeret. Uidereẜqꝫ ſibi titulū/matri ꝓ ꝑncipatuꝫ ſūpſiſſe: Et
ſic/e ſpecula romani ꝑncipatꝰ Agrippina toto effulſit oꝛbi. Ceteꝝ ſplēdoꝛ iſte
tam grādiſ/turpi macula/haud m̄lto poſt labefactuſ ē. Nā cede plurimū atqꝫ
exilijs aliquādiu debacata ē: Preterea credituꝫ fuit/ea paciēte (pꝛeter natura-
leꝫ i matreꝫ) amoꝛe illecebꝛi/a filio fuiſſe dilectā/cū is meretricē ei ꝑſimileꝫ/iter
pellices aſſūpſiſſet/ꝛ ꝯcubituꝫ teſtareẜ/ ꝑſepe macule veſtibꝰ iniecte/ quotiens
cuꝫ ea leticta delata eſt. Dato/velint alij/eaꝫ īfacinus hoc filiuꝫ attraxiſſe/deſy
derio recupandi dominij/a quo deiecta videbaẜ: eo ꝙ i Nerōnē qbuſdam ex
cauſis/m̄ltuꝫ oblocuta fuerit. qđ firmari volūt/ob id. qđ dcreto Nero ſit aſſue
tus fugere eiꝰ ꝯtuberniū/ꝛ ſollitudines collocutionū: Attn̄ q̄ patrinū i coniu
giuꝫ ſuuꝫ allexerat/bolleto peremerat/ineptum iuuenē fraudibꝰ ꝛ violētia ſu-
blimarat ipio: In deteſtabilē (q̄ꝫq̄ꝫ meritam) moꝛtē deducta ē. Naꝫ cuꝫ i m̄ltis
filio grauis eſſet/eiꝰ meruit odiuꝫ/ex quo oī honoꝛe ꝛ Auguſtali maieſtate/ab

eo ꝑuata ẽ. Que idignãſ / ⁊ femieo irritata furore / eidẽ vti ꝓcurauerat / ſic ſe ſub repturã ipiuꝫ minata ẽ. Quibꝰ exteritꝰ Nero / cuꝫ eã / ⁊ oculatã nimiũ noſceret / ⁊ ob memoriã germãici pr̃iſ / amicoꝝ ſubſidijs plenã / veneno ter illitã ſurripe. conatꝰ ẽ. Sꝫ diſcreta mľier ãtidotis offẽſaꝫ vitauit. Demũ cũ ⁊ laqueos ceteros / quos ĩ neceꝫ eiꝰ tetẽderat / euitaſſꝫ / ĩtellexit Nero cautiori fraude agẽdum fore / eiq̃ꝫ expoſcẽti / ab Aniceto ꝑfecto claſſis / apud Miſſenuꝫ / oli a pueritia nutritore ſuo / reſpõſuꝫ ẽ: nauẽ poſſe ꝯponi fragilẽ / ĩqua ſuſcepta Agrippina doli ignara piclitari poſſꝫ. Qđ cũ neroni placuiſſꝫ / eaꝫ ab Ancio veniẽtẽ / q̃ſi ꝑterito ruꝫ odioꝝ penitẽs / ficta filiali affectiõe / ſuſcepit ĩ vlnis / ⁊ vſq̃ꝫ domũ / cũ reuerẽtia ꝓſecutꝰ ẽ: Jnde apparata naui ĩ ſuã ꝑnitiẽ / ad cenã itura / illã ꝯſcẽdit / comitãtibꝰ creperio galle ⁊ Acceronia liberꝭ / eiſq̃ꝫ ꝑ noctẽ nauigãtibꝰ / dato ſigno / ⁊ cõſcijs cecidit tectuꝫ nauis / plurimo plũbo graue ⁊ oppreſſit creperiũ / deinde nautis agẽtibꝰ / vt trãq̃llo mari nauis vẽtereꝭ ĩ latꝰ / auxilia / a Ceronia ĩuocante comiꝭ remis occiſa ẽ. Et agrippia humero ceſa / ⁊ ſaucia / ⁊ ĩ mare tãdeꝫ deiecta a littoralibꝰ ſuffragãtibꝰ / ĩ lucrinũ lacuꝫ / villãq̃ꝫ ſuaꝫ deducta ẽ. Jnde ab Agerino iubẽte liberto Neroni qm̃ euaſiſſꝫ / nũtiatuꝫ ẽ. Qui detineri illũ iuſſit / q̃ſi ſaluti ſue / ĩſidiaturꝰ veniſſet. Miſſiq̃ꝫ ſũt Anicetꝰ ⁊ Herculiꝰ thetrarchus ⁊ obetius cẽturio claſariꝰ / vt illã oĩno ꝑimerẽt. Et cũ eẽt ab aniceto circũdata domꝰ ⁊ ancillula / quo ſola ſociata erat / Agrippina fugiſſꝫ / ĩtrogreſſi miniſtri ad eaꝫ / ꝑmus Herculiꝰ eiꝰ / fuſte ꝑcuſſit. inde cũ ĩpa cerneret cẽturioneꝫ ferruꝫ ĩ morteꝫ eiꝰ expediẽteꝫ / proteſo vtero clamauit / vt vẽtreꝫ ferrirẽt: Et ſic occiſa / nocte eadeꝫ cremata ẽ ⁊ vilibꝰ exeq̃js / terra cõtecta: Alij volunt / a Nerone cõſpectã poſt cedeꝫ / ⁊ ex mẽbris / aliqua ab eodeꝫ dãnata / aliq̃ laudata / ⁊ demũ ſepultã.

De pompea Senece vxore. cap. lxviij.

Pompea paulina lucij ãnei Senece philoſophi ⁊ oratoris eximij iclita vxor / natione Romana / licet icerta eiꝰ caream ꝰ familie / poſt xp̃i dñi nr̃i natiuitatẽ ãno q̃nquageſſimo ſecũdo / floruit pijẽtiſſimi ꝯiugalis amoris / ĩ viꝝ ſuuꝫ Senechã / vniuerſo orbi optimuꝫ exẽpluꝫ: Accuſatꝰ itaq̃ꝫ fuerat celeberrimꝰ atq̃ꝫ optimꝰ ſenex ſenecha apud Neronẽ / tanq̃ꝫ particeps ⁊ ꝯſciuſ piſoſoniane ꝯiuratiõiſ. Qua ſub vmbra / ob vetꝰ / ymo / ob ĩnatuꝫ ĩ ꝟtutes illiꝰ odiũ ab ĩpo Nerone ſeuiẽdi ĩ ſenechã via / ꝯpta ẽ. Eſto arbitrati q̃daꝫ ſint impulſu põpee / atq̃ꝫ tigilini / (vnicuꝫ ĩpatorie credulitaꝭ ꝯſiliuꝫ) eo ĩtum ſit. vt ĩdicereꝭ ꝑ Cẽturionẽ ſenece / vt ſibi quã vellet mortẽ deligeret. Quẽ cuꝫ ſe ad executionẽ accingiſſe / vidiſſꝫ paulina / ſepoſitis ꝯſolatorijs viri / aduitã blãditijs / q̃bꝰ hortabaꝭ caſtiſſimi amoris ĩpulſu / mortẽ / ⁊ illud mortis genꝰ / forti aĩo capeſcere / vna cũ marito ſuo dilectiſſimo diſpoſuit / vt quos iũctoſ honeſta vita tenuerat / iunctos vna mors diſſolueret. Et cũ ĩpauida tepẽtẽ ĩtraſſet aquã: ⁊ eadeꝫ hora cuꝫ viro / ad effõdẽduꝫ ſpm̃ venas apperuiſſꝫ iuſſu ꝑncipis / cuiꝰ ĩ illã nullũ

erat particulare odiũ/ad opprimendã paululũ ĩfamiã innacte crudelitatis re nitenſ/a ſeruis/morti ſubtracta eſt. Uerꝫ nõ adeo cito/ſanguis cõſiſteř coactus eſt/qn pallore ꝑpetuo teſtareť mulier optia plurimũ vitalis ſpũs emiſſiſſe cũ viro. Tñ cũ paucis ãnis/viri memoriã laudabili viduitate ſeruaſſꝫ. cũ alr nõ poſſet/noie ſaltẽ Seneceꝯiũx clauſit diẽ. Quid ꝑter amoris dulcedinẽ/ꝛ ꝯſpicuũ pietatis ĩſignie:ac venerabile ſacrũ ꝯiugij ſuaſiſſe potuiſſe mulieri optie/ malle honeſte/ſi potuiſſet/cũ ſene viro mori/ꝙ vitã(vt plurimũ faciũt femie/ſecũdis nuptijs/nõ abſqꝫ erubeſentia ineũdis/ſeruare. Et.n. in maximũ matronalis puditicie dedecꝰ nõnullis nr̃is tꝑibus/nõ dicã ſecũduꝫ aut tertiũ/qȏ oĩbus fere cõe eſt/ſꝫ vſqꝫ ad octauũ/ſi caſus emerſerit mire ꝯnubiũ/adeo familiare eſt/ꝛ nouoꝝ hoĩum thalamis ĩferre faceſ vt videanť meretriculis abſtuliſſe Quibꝰ ꝯſuetudo eſt/ꝑnoctãdo nouoſ ſepiſſime mutare ꝯcubitus: nec alio ſub eũt vultu/Jugalia ſepiꝰiterata/cura. ꝙ ſi ꝑ ſanctiſſimũ hõeſtati ꝑ̃ſtarent obſequiũ. Egdeꝫ nõ ſatis certũ eſt an ex lupanaris cellula/an ex ꝑ̃mortui viri thalamo tales exire dicẽde ſint/nec ſuſpicãdũ/quis agat aut in honeſtiꝰ intrãs/aut ſtultiꝰitromittẽs. Heu miſeri/quo nr̃i corruere mores: Cõſueuere veteres/qbꝰ erat ꝓnus in ſanctitate aĩmus ignominioſuꝫ arbitrari/ne duꝫ ſeptimas/ſꝫ ſecũdaſ inijſſe nuptias/nec poſſe de cetero tales hõeſtis iure miſceri mr̃onis. Hodierne aũt lõge aliter/nã libidinoſã pruriginẽ reticẽteſ/ſuas formoſitates cariores ꝙ ſeſe exiſtimãtes:qũ/crebris ſpõſalitijs viduitatis ſuperata fortuna/ totiens placuerint varijs maritis.

De Sabina popea Neronis vxore. capi.lxix.

SAbina popea illuſtris femina. Nerõis ꝯiũx. T. olli Patritij. Ro. filia:a materno Auo popeo ſabio viro iclito ſic appellata/ ãno qnquageſimo a natiuitate xp̃i/cũ eſſꝫ iuiſe formoſitatis mulier ꝛ vniuerſas. Ro. adoleſcẽtulas ſua pulchritudie excederet/ a Nerone in ꝯiugẽ ducta eſt. Cuꝫ vltra eximiã eiꝰ pulchritudinẽ/quaꝫ maxie ei eſſꝫ ſermo blãdus ꝛ laudabili ſonoris dulcedie atqꝫ eidẽ egregiũ ingeniũ ꝛ ꝟſatile:que tñ mũera adeo ei ſic collata magno fuiſſent apud oẽs in ꝑ̃tio/ſi eiſdẽ hõeſtis artibꝰ vti voluiſſet. Jlli tñ aſſiduꝰ mos erat/palã modeſtiã ꝑ̃ferre/claꝫ aũt laſciuia vti(cõe mulierũ crimẽ)ꝛ cũ illi rarus eſſet in publicũ acceſſus/arte tñ nõ caruit. Nã cũ intellexiſſet calida mulier/ituitu oris ſui mľtitudinẽ ꝛ ꝑ̃moreſ potiſſime delectari/ſemp eiꝰ parte vellata egreſſa eſt/nõ qdẽ vt abſcõderet/qȏ cõcupiſci deſyderabat/veruꝫ ne intuẽtiũ oculos/liberali nimiũ demõſtratiõe ſatiaret/ ſꝫ potiꝰ qȏ occultauerat velo/vidẽdi deſyderiũ linqret. Et ne ꝑ mores ſuos/ cũ nũꝙ fame parceret/eo libidinẽ flectebat ſuã/quo paratior oſtẽdebať vtilitaſ/nullũ faciẽs inter maritos mechoſqꝫ diſcrimẽ. His ĩſignita notis femia/obſequẽtẽ ſatis habuit fortunã: Naꝫ cuꝫ ſibi abunde facultates/ad gloriã generis ſuſtinẽdaꝫ ſuppe-

terent. prio Ruffo criſpo Ro. eqti nupſit. ⁊ cuȝ iã ex eo pepiſſet filiuȝ/ſugeſtu othonis/iuuẽtute luxuq; valẽtis potẽtiſq; Neronis cõtubernio/ eidẽ Othoni adheſit adultero: nec diu: ⁊ ꝯiunx effecta ẽ. Sane is/ſeu amoris feruore/minus cautus/ſeu iã negens petulce mlieris/tollerare mores/ ⁊ ob id eã in Neronis cõcupiſentiã trahere conaret. ſeu ſic exigẽte fortuna popee/e ꝯuiuio ceſaris ſurgẽs/audatius dictare conſueuerat/ſȝ ad illã redditũ/cui a ſupis/oĩs conceſſa fuiſſȝ nobilitas/elegãtia moruȝ/ ⁊ diuia formoſitas/i qua ꝯſiſterent oĩum vota mortaliuȝ/atq; gaudia/volũtateſq; feliciuȝ Quib⁹ facile irritata Neronis libido/adinuẽta nõ lõga cunctatiõe/p ĩtermedios adeũdi via/ĩnãplexus ꝑncipis/ volẽs cupiẽſq; deuenit. Nec mltuȝ diſtulit/ ⁊ artificioſis femie delinimẽtĩ/ adeo irretit⁹ ẽ Nero/vt arbitraret, ea eẽ veriſſima/ que dictare cõſueuerat Otho Qd cũ noſcet ſagaciſſia mlier/diſſimulãs qd optabat/apto tp̃re/fictis pfuſa lachrymis aiebat/aliqñ ſe amoreȝ ſuuȝ aĩo quo cupiebat/ĩferre ñ poſſe/cũ ⁊ ipſa othoni/ꝯiugali iure obnoxia foret/⁊ ꝑncipẽ teneri gr̃a Atis ancillule pelicis aduertebat: Ex qb⁹ ſecutũ ẽ/vt otho ſub ſpetie honoris amot⁹/p̃fectus luxitanie ꝓuitie mitteret. Atis ꝓo/excluderet oĩno: Inde i Agrippinã ſupradictã ꝑncipis matrẽ inuhei cepit popea/ducẽs aliqñ ꝑncipẽ/neduȝ impio: ſed nec libertate gaudere/eumq; eſſe pupillum/ ⁊ tutricis arbitrio trahai: Quibus nemine obſtante: ob odiuȝ fere oĩuȝ ĩſuperbiã Agrippine/ actuȝ eſt/vt Neronis iuſſu/(vt prediximus⁹) miſera mater/violẽta morte ſubtraheret. ⁊ paulatĩ ſubtragẽt emuli plures: Tandẽ cuȝ ꝑncipeȝ/ in ſui dilectionẽ ardẽtiſſimũ cerneret/ ⁊ obſtacula ſui deſyderij cũcta fuiſſe ſublata/i ꝯiugiuȝ Neronis/retia explicare cepit. ⁊ cuȝ illi iam peperiſſȝ filiã vnicaȝ/Meminio regulo/ ⁊ virginio ruffo cõſulib⁹: quã ſũmo cuȝ gaudio Nero ſuſceperat/eãq; Auguſtã popeã appellari iuſſit. Quãobreȝ mater iã audaci oꝛone inſtare cepit. dicẽs: nemini vnq̃ geminã cõceſſiſſe nocteȝ/qn eueſtigio ſequeret cõcubituȝ: neq; ſe fore degenerẽ/ ⁊ fecũditate vteri/atq; formoſitate corporis impatoris mereri nuptias: Et cũ iam flagranteȝ ꝑncipeȝ i deſideriuȝ conubij traxiſſet: ꝑmo octauia coniunx/ oliȝ claudij Ceſaris filia in pandeteriam inſulam innocua relegata eſt. Et demuȝ vigeſimo etatis ſue anno impulſu popee Nerone mandante occiſa/ ⁊ popea Ceſari iuncta coniugio: Sed non diu/longis artibus/queſito ac potito culmine/eo gauiſa eſt. Nam pregnans iterum facta/fortuitu Neronis ira calce percuſſa/dieȝ obijt. Cuius corpus igne aboleri romano more Nero prohibuit. ſed exteroruȝ regum ritu/magnifica exequiarum pompa/defferri publice iuſſit. Illudq; odoribus refertuȝ Iuliorum tumulo cõdi: Ipſe autem pro roſtris illam/ ⁊ potiſſime formoſitatis precipue/longa ⁊ accurata oratione laudauit. Nonnulla fortune ſeu nature dona: quibus inſignita erat, loco clariſſimarum virtutum illi attribuens.

¶ Sed iam intermiſſis aliquantulum antiquarum gentilium clararum Mulierum virtutibus: ad ſanctarum virginum aliarumq; Matronarum chriſtiane religionis precipuum decus ⁊ ſtabilimentum tandem noſtra vertenda eſt oratio: quod quidem/ad hoc vſq; tempus ſincerum ⁊ incolume ſeruatur. In cuius quidem tutela/atq; ſinu/optimus ſancte religionis chriſtiane ſtatus cõquieſcit.

❡ De ſancta Petronilla virgine diui Petri apoſtoli filia. cap.lxx.

Petronillam autē virginem ſanctam diui petri apoſtoloꝝ principis filiam/tanꝗ chriſtiane virginitatis primū decus/ceteris claris mlierib⁹ chriſtianis/hic merito ꝓponēdaȝ dignum duxi/eo ꝙ ex ei⁹ eximio fulgore/multū cerimonijs nr̄is/iclite ſue claritatis acceſſerit. Hec itaqȝ anno a natali chriſtiano ſecūdo ⁊ qnquageſſimo/ ſue ꝟo etatis/ſexto ⁊ vigeſimo/rome ſanctiſſime qeta dōmitōe/euolauit ad chriſtū: Hāc quippe virgūculaȝ diu⁹ genitor ſuus Symon cognomēto petrus/paulo ante ꝗ̄ chriſti dn̄i nr̄i ſequeret̄ veſtigia ex vxore ſua(poſtea xp̄i martyre)cū ſuſcepiſſet/ppulchre ſuā vxoriſqȝ ſue animaduertēs ignorātiaȝ ⁊ ſubruſticitatē/poſt baptiſmū/(vt pie qdeȝ augurari poſſum⁹) btiſſime ac ꝓcioſiſſime ꝟgini Marie tāꝗ̄ ſapiētiſſime erudiēdam īformādamqȝ i oīb⁹ tradidit. Que vt erat īgenue pietat̄ ⁊ clementie Mater/ac optime fidei ⁊ charitatis ī dn̄ȝ/ei⁹ vnigenituȝ filiuȝ/illaȝ ꝓcipuo quodā ardoris affectu cū philippi apoſtoli filiab⁹ atqȝ alijſ nōnulliſ excepit. Quas cū primuȝ de legis ꝓceptis/deqȝ ſctōꝝ patruȝ ⁊ patriarchaꝝ obediētia/atqȝ prophetaꝝ oraculis peroptime ⁊ pegregie īſtruxiſſet. ēt ad ſui ipſius exemplū /docuit omnē frangere ſexſus molitiē/⁊ ſanctuȝ ꝟginitat̄ carpere prepoſitū/ conteſtās ip̄am ſanctiſſimā ꝟginitatis ꝟtutē magne dignitat̄/ ineffabiliſqȝ glorie fore apud deuȝ optimū. Quia ei⁹ munere/etiā ifragili corpe/ſe deuȝ tāꝗ̄ ſponſuȝ ſic ⁊ ip̄a iueniri vtiqȝ poſſe affirmabat. Et ꝗ̄ꝗ̄ ip̄is ꝟginib⁹/magn⁹ foret pudicitie labor/mai⁹ tn̄ i eterna vita cū angelicis ſpiritib⁹ dicebat eſſe p̄miuȝ: ⁊ ſi tēporalis eſſet cuſtodia/remunerationē poſtmodū expetarēt eternaȝ: Procerto quippe tenerēt/icelēſti gloria nulluȝ ſacris dī ꝟginib⁹/clauſuȝ penit⁹ eſſe locū/ qnymo cūcta celeſtiuȝ māſionuȝ eiſdeȝ oīno eſſe reſerata ⁊ apta/ Atqȝ vt ip̄is ꝟginitatis meritū illuſtri⁹ inoteſceret/⁊ quā deo viuo digna foret/apte ꝓtulit. ꝙ Jeſus xp̄s ſuus/atqȝ vnigenit⁹ dei fili⁹ pro humani generis ſalute hoīeȝ aſſumere volēs/nō aliud ꝗ̄ virginile vteꝝ eligere voluit. Ac vt huiuſmōi ꝟtutē/ ſibi plurimū placuiſſe dmōſtraret: ⁊ pudicitie bonū vtriqȝ ſexui itimaretur/ſe ꝟgineȝ matrē ſibi dlegerat/virgo ⁊ ip̄e pmāſurus. Et idcirco dicebat ſuū filiū deuȝ ⁊ hominē veꝝ/ſtatuiſſe/viris ꝓbere exēplū ꝟginitatis/ſicut ⁊ ip̄a feminis: Monebat ꝓterea eas illā ſupnā patriaȝ ex qua vnuſquiſqȝ pp iobediētiaȝ primoꝝ parētuȝ diuulſus fuerat. ꝓter cetera oīa ꝓcipue amare/ amatāqȝ optare/⁊ optatam(pro virili ſua)per bonas opatiōes acqrere/qꝛ i ip̄ius acquiſitiōe/erat ꝯctis finis beatiſſim⁹: His igit̄ ⁊ alijs cōplurimis documētis petronilla ꝟgo/ a glorioſiſſima matre dn̄i edocta Ut erat diuini ſpūs adoleſcētula/ſāctiue ſpiritus documēto ſuffulta/attētius: ſibi cenſuit ꝓuidenduȝ: ne tant⁹ eruditiōis labor Matris dei amitteret̄: Et vt fructū aliqueȝ affere poſſet/ Aliqua neceſſaria huic virginitati ppulchre excogitauit. Et p̄mo quideȝ decernēs ob celeſtis

regni p̄miū pudicitie itegritatē oīno ſuare/qđ tñ ſine vite eterne merito/nemi-nem poſſe ꝯſequi certuꝫ habebat. Eterna autē vita/nō niſi p omnimodā diui-noꝝ mādatoꝝ obſeruātiaꝫ pmereri nō poſſe/prout/a magr̄o ſuo dn̄o Jeſu xp̄o audiuerat/dicēte. Siuis ad vitam igredi/ſerua mādata: Ne igitur ſue glorio-ſe caſtitatis ꝛ cōtinētie laboreꝫ i iterituꝫ deduceret. Sup oīa mādatoꝝ prece-pta itegērime obſeruauit ꝛ cuſtodiuit. Sciēs pretera p̄ceptoꝝ obſeruationem duplici genere cuſtodiri/vt nihil eoꝝ que prohibētur faceret/cūctaue que iubē tur iplere cōtēderet. Atqꝫ cum ſepius audiuiſſꝫ a btiſſima virgie/ inter cetera/ ſcriptū fore/Recede/a malo ꝛ fac bonū/qꝛ ſi faceret bonuꝫ/ꝛ nō recederet/a ma lo peccatrix haberet. Cuꝫ nihil i bonis vtiqꝫ haberet ꝙ miſericordie corpora-lis opa exercere poſſet/dicēte ei⁹ ſanctiſſimo genitore petro. Ecce dn̄e nos reli-quim⁹ oīa ꝛ ſecuti ſum⁹ te/ad miſericordie ſpūalia ſe cōuertit/ ꝛ crebris orōni bus/ꝛ obſecratiōib⁹/vigilijſqꝫ/ieiunijs/ac alijs opib⁹ bonis idesinēter p̄ximuꝫ adiuuare cōtēdit/Ac quecūqꝫ ſctā/quecūqꝫ amabilia/ ꝛ quecūqꝫ bone ꝛ optie fame eēnt. die noctuqꝫ cogitare ꝛ meditari minime recuſabat/atqꝫ quib⁹ poſſꝫ operibus ſatagebat promereri que dn̄i eſſent. poſtremo quoqꝫ/ vt eſſet ſācta ꝛ corpe ꝛ ſpū/etiā ad ſuandaꝫ toti⁹ corporis caſtitatē/ pro qua fiducialiter ſue virginitatis palmā poſtmodum expetere poſſet/ſuos oēs corporis ſenſus ab oibus iquinamētis mūdauit/necnō/vt ꝛ aiam vna cū corpore mūdaꝫ haberet/ oī cum cuſtodia/ēt cor ſuuꝫ cuſtodiuit. perſepe ꝙ illud dn̄i ſui documētū me morās. qu o aiebat. Beati mūdo corde. qm̄ deuꝫ ipi viderēt. ꝛ aliud diui p̄ris ſui petri dictuꝫ ſepius repetituꝫ. Caſtificate aīas vr̄as filij cariſſimi Sciēs p̄-terea(a btā virgine matre dei edocta)ſpōſuꝫ celeſteꝫ/a virginib⁹ eius ſpōſis/nō corporalia ſꝫ ſpūalia cōcupiſcere ornamēta (reiectis oīb⁹ hui⁹ ſeculi pōpis)or nabat ſe tunicis/iprimis humilitatis ꝛ charitatis/atqꝫ iuſticie auro. ac ſancti-tatiſ oīs gēmis ſpelēdeſcere ānitebat/Et i cūctis ſuiſ operib⁹bonis/ſpeculato-rem deuꝫ ſoluꝫ ſibi cōſtituebat. Et cū ſpecioſa nimis haberet/ ſciens ſpōſum deum zelāteꝫ/ſūmope ſibi cauebat/ ne cuiqꝫ cōcupiſcēdi occaſioneꝫ tribueret.

Dignitas magna pe/tronille.

¶ Magna profecto fuit hui⁹ ſctē petronille dignatio/magna ꝛ beatitudo/ma-ximiqꝫ ipius fulgores: uidelicet occulis ſuiſ comeruiſſe videre inuiſibile ꝟbū/ quod iprincipio erat apud deū/p qđ ꝛ facta ſunt oīa/ carnē. factuꝫ ꝛ hūanatū inter mortales habitaſſe/plenū omni gr̄a ꝛ veritate: Uidiſſe ipius gloriā atqꝫ/ potētiaꝫ/nō i verbo tm̄/ſꝫ in ſignis ac virtutib⁹ plurimis/cūctis ve credētibus in euꝫ/dediſſe poteſtateꝫ filios dei viui fieri: nō vt ſuperiores clare mulieres io ui ſpurciſſimi hoīs: Uidiſſe p̄terea poſt ei⁹ turpiſſimā mortē/pro ſalute mūdi equaniſſime perlatā/poſtqꝫ tertiū dieꝫ triumphatorē mortis/ ex ſepulchro re-ſurexiſſe atqꝫ icelos poſtmodū/eodeꝫ corpore/propria ꝟtute cōſcēdiſſe: Et vir tuteꝫ ſpūs ſcti/tam in ipaꝫ/ꝙꝫ i ceteris/i linguis igneis demiſiſſe/ cui⁹ munere oium linguaꝝ ſciētia ꝛ agnitiōe ꝛ ipa dōata fuit: ¶ Preterea ꝛ p̄cioſiſſime ei⁹ matris Marie ꝟginis cōſortiū meruiſſe/a qua tanꝙꝫ a cōſumatiſſimo oiuꝫ ſciē tiaꝝ doctore/optimā bene beateqꝫ viuēdi normā haurire meruit/. Quid plu-ra: vidiſſe ꝛ genitorē ſuuꝫ Symonē petrū piſcatoreꝫ/duduꝫ ignaꝝ ꝛ ſubruſti-cum/ad tātaꝫ pueniſſe ſapie cognitionē vt iterogāti dn̄o. Queꝫ dicerēt hoīes ipm eſſe/Eueſtigio reſpōdiſſe. Tu es chriſt⁹ fili⁹ dei viui/Qua cōfeſſiōe/eideꝫ/ dn̄o dictuꝫ fuiſſe. Et ego dico tibi petre: qꝛ tu es petrus/ꝛ ipe ſuper hāc petraꝫ

Petronilla habuit bea/tiſſimā chri/ſti matrem magiſtram.

edificabo eccleſiã meã/ ⁊ vltra/ex nũc tibi ꝯdono claues regni celoꝝ: vt qđ ſol ueris ſup terrã/ſit ⁊ icelũ vtique abſolutuꝫ/Poſtremoq̃ ſup omneꝫ plebeꝫ ſuam ꝑncipem euectum cõſperiſſe: Demuꝫ ⁊ iter apoſtolos cum ceteris virginibus ⁊ alijs ſanctiſſimis mulieribus affuiſſe/ quãdo Symboluꝫ fidei ſanctuꝫ vnanimiter/ad iditium ſue vnanimitatis/ſãctiſſimi apoſtoli cõpoſuere: Quibꝰ qdẽ donis petronilla virgo/ſuper oẽs claras femĩas predictas nõ modo clara/ſ ⁊ clariſſima effulſit. Poſt aſcẽſioneꝫ vero dñi/ cum per aduẽtuꝫ ſpũs ſci ſuper ſingulos apoſtolos alios quoſq̃ credẽteſ ignee lingue ſediſſẽt. vt diuerſis loquellis/varijſq̃ loquerẽtur. Petrus apoſtolus cũ ceteriſ apoſtolis abinuiceꝫ diſſeſſuri/normã prius future predicatiõis i comune cõſtitutã/ceteris oĩbus hinc ĩde diſpſis/ipſe ſolus cuꝫ aliquibꝰ chriſti diſcipulis ⁊ alijs aſe ꝯuerſis ⁊ vxore ac petronilla/i Antiochiaꝫ nõ multo poſt perexit. ⁊ ſedeꝫ apoſtolicam ibideꝫ p ſepteꝫ ãnos prius ſibi cõſtituit. Cumq̃ iſtic eius ſãcta ꝯiunx petronille mater/martyriuꝫ pro chriſto (Euſebio ceſſariẽſe teſte) cõſtãti pectore ptuliſſet/hinc ipſo ſanctiſſimo petro apoſtolo diſcedẽte Romaꝫ profecturꝰ/ petronilla illaꝫ/nullis picnlis/nullis laboribus/aut icomodis idulgẽdo/ iter maris fluctus ⁊ eſtus/iter celiq̃ procellas/barbaroꝝ ve perfidias/⁊ hoſtium pſecutiões ⁊ ifeſtatiões/nec nõ ⁊ quãdoq̃ perſequẽtiuꝫ ⁊ ſceuiẽtium manus/ eidem ĩgenti aĩo ĩ omnibus miniſtratura ſubſequi voluit. Cumq̃ petrus Romam peregrinus cũ illa ac alijs perueniſſet/⁊ Ciuitateꝫ olim frugi ⁊ modeſtã/ turpitudinibus oĩbus ⁊ peſſimis cõcupiſcẽtiarum exemplis deditaꝫ offendiſſet. Veritus ne quid cõtrariuꝫ virginitati petronille (pp ipius inmenſam pulchritudineꝫ obeſſet. Jllam i magnaꝫ ⁊ lõgam corporis egritudinẽ deuenire pmiſit. Exiſtimans vtiq̃ ex hoc/etiaꝫ magnuꝫ illi lucrum proueniri: ſi talem pferet mẽbroruꝫ iacturam: Verũtamẽ iugiter illam comouere nõ deſiſtebat/talem langorem equo perferre animo. Dicẽs dominũ redemptoreꝫ noſtrum/hoc modo/ipſam in magna premia deſtinari volẽs ⁊ decernẽs/per huiuſmodi afflictiones corporis eam experiri opportere: Jn tãtam itaq̃ totius corporis iualitudinem petronilla deuenit/vt/e lectulo aut ſurgere/aut moueri/minime poſſꝫ/ niſi quantum alienis lacertis ãniteret. Jgitur aliquando diſcipulis diſcũbẽtibus cum petro. Titus quidaꝫ diſcipulus/vidẽs petronillã i valitudinariaꝫ/ dixit petro. Cum omẽs a te ſanentur ifirmi/cur petronillam/ſic iacere pmittis? Cui petrus: Quia ſic expedit ei/verumtamen ne putetur i poſſibilitas ſanitatiſ eius meis ſermonibus excuſari: Eueſtigio ad illaꝫ ait. Surge petronilla velotius: ⁊ miniſtra nobis: Que ſtatim ſanata/ſurrexit/⁊ eis miniſtrauit. Completo autem miniſterio. Dixit petrus: Petrõilla: redi ad lectuꝫ tuum: que ſtatim redijt: ⁊ vt priuſ langore/laborare cepit. Ac ſi patri diceret. Mi genitor ſancte/vt

Verſus. valeaꝫ animo/quicq̃ tolerare nego. At preciuꝫ pars hec corpore maius habꝫ.

Eligo etenim mi pater ſanctiſſime per omneꝫ hanc vitam meuꝫ atq̃ humanuꝫ diem/pati ſemper/vt expurgata ⁊ expiata hinc euadam. Deniq̃ petronilla cum

Flacus comes. priſtinam ſanitatem ac pulchritudinem recuperaſſet. Flacus quidam Comes Romanus/eam videns etate valentem/⁊ totius corporis formoſitate conſpicuam/in ipſius mox concupiſcentiam decidit. Romaneq̃ honeſtatis ⁊ Juſtitie inmemor/(vt illam ſibi acciperet vxorem)cum armatis acceſſit/At illa/ingenue modeſtie predita/benignis ſermonibus/eideꝫ dixit. Generoſe comeſ: ſi me vxorem habere deſideras/iube ad me virgines matronas ⁊ graues venire/que

me ad domum tuam vſq₃ aſſotient. Quas cum ille pararet. petronilla magis ac magis orationibus ac ieiunijs inſiſtere cepit/ viaticoq₃ domini ſacratiſſimo ſuſcepto/ ſe iterum inlectulo reclinans/ poſt triduu₃/ pridie chalendas Junias ad chriſtum migrauit. At flacus deluſum ſe videns/ ad Felliculam petronille ſociam ſe conuertit vt aut ſibi nuberet/ aud Jdoliſ ymolaret. Qđ cum illa vtrū q₃ renueret/ eam in manibus ⁊ crudeliſſimis ſuplitijs chriſti martyrem fecit/ qua mortua/ eius corpus in Cloacam probiecit. Quod cum ſanctus Nicodemus eleuaſſet/ Juſſu beatiſſimi petri apoſtoli in via Ardeatina vna cum ſácta petronilla cum aromatibus honorifice ſepeliuit. ¶ Ac ſic diua petronilla/ vt poſteris non ſolum virginitatis ⁊ pudicitie preſtaret exemplum/ etiam per aſpera/ per anguſta/ ⁊ duriſſimos huius vite anfractus diuino munere euolauit ad celum/ Atq₃ poſtmodum vt eius ſanctitas, ab vniuerſo claris honorifica reť obſequijs/ ániuerſalis ei⁹ feſtiuitas pridie chalēdas Jūias vbiq₃ celebrari cepta ē.

¶ De ſancta Martha chriſti hoſpita virgine. cap. lxxi.

Martha preclara chriſti Jeſu diſcipula/ hoſpitaq₃ largiſſima/ ⁊ multa ſanctitate egregia/ nobilitateq₃/ facultatibus/ ac etiam regia propinquitate/ necnō ⁊ omnium bonoru₃ fama ſatis clara/ áno a Natali chriſtiano ſexageſſimo nono/ apud Aquēſem vetuſtam Galliarum vrbe₃/ creberrimis miraculis decorata/ migrauit ad dominū: Cuius vitam ſancta Marcella eiuſ Ancilla/ claro ſermōe cōſcripſit. Hec itaque virgo/ pago Hieroſolymoru₃ oppido Bethanico/ regalis proſapie/ Syro patre/ Eucharia matre extitit oriunda: Cui⁹ vterini fuere/ Maria magdalene natu minor/ ⁊ ſáctus Lazarus a dn̄o poſtmodu₃ a morte ſuſcitat⁹. Que qde₃ femia/ ip̄mis fuit elato venuſtoq₃ corpe decorata/ hebraycis litteris apprime erudita/ ⁊ ſmōe facūda/ ac egregijs morib⁹/ necn̄ ⁊ caſtitate reffulſit p̄cipua: cui⁹ pr̄ q̄₃q₃ multa₂ ora₂ dux haberet egregi⁹/ etiá cū fratre ⁊ ſorore iure hereditat̄ materne/ tria poſſidebat oppida/ ex qb⁹ quotánis mľtos pcipiebat fruct⁹. ⁊ puētus: De qb⁹/ cu₃ natura eſſet pijētiſſima/ ⁊ ſacras nō ignoraret litteras/ etiá ab ip̄a ſua adoleſcētia/ iá ſacru₃ Euāgeliū ꝯdeť viſa ē. Ut ex ip̄is ſuis āplis puētib⁹ ſibi facēt/ de iniquo mamona amicos/ qui poſtmodū eá recipēt/ i eterna tabernacula: Sane p̄termittēdo inumerabiles n̄ modo domeſticos ſ₃ ēt barbaros/ quos iugiť ſuſtētabat paſcebat/ veſtiebat/ atq₃ viſitabat. Jeſu xpi dn̄i nr̄i/ eiuſq₃ p̄cioſiſſie matris/ ac mľto₂ apoſtolo₂ a ſe potiſſimū adiuta neceſſitas/ Euágelij text⁹ eloqť/ aquo p pulchre eliciť/ ip̄i⁹ p̄ conla iſouēdo ſepi⁹ pegriatiōis ip̄o₂ icomoda. Hác áte q̄₃ noſcet xp₃ ieſu₃ xū fuiſſe dei pfetá. xii. ánis/ accēbiſſimos emoroida₂ cruciat⁹ cū mľto ſáguis profluuio/ ptuliſſe/ nōnulli tradūt. i qb⁹ cu₃ mľtá (ſine aliquo ſanitat̄ remedio) i medicis expēdiſſet peccuniá: tádem auditis crebērimis ac pmaxis xpi ieſu miracullis/ credēs ip̄₃ vtiq₃ ve₂ di̅ filiu₃/ i audatiá fidey/ virgineū pect⁹ armás/ dixit icorde ſuo: Edepol haud dubito/ qn ſi ip̄i⁹ veſtimēti fymbriá/ cōtingere pote-

ro/ſana fiam:Quā cuꝫ retro tandeꝫ tetigiſſet/ipeqꝫ cōuerſus/eam benigne conſpexiſſꝫ/Filia inquit eſto cōfidens ⁊ iucūda/qꝛ ipſa tua īdubita fides/te ſaluaꝫ fecit/Quibus dictis/illico ſanatā ſe ſenſit:Quo plane beneficio/Martha permota eidē deinceps tanq̄ꜫ vero Medico ⁊ benefactori optio/ ac eiuſ p̄cioſiſſime genitrici inherere per oīa cepit.atqꝫ ipſi tanq̄ꜫ ſui iuris feminaꝫ/ſe ſe ſuo magiſterio erudiendam īformādamqꝫ contulit.Ob eam rem ⁊ diuus Ambroxius Emoroydam eam cēſuit appellandam:Unde ⁊ Euſebius ceſariēſis/ in ſeptimo ſue eccleſiaſtice libro. hoc miraculuꝫ tāq̄ꜫ hiſtorie dignuꝫ/his verbis comemorat dicēs:Mulier que ſanguinis profluuiuꝫ diu pertulerat/ a Saluatore/(vt ſacra Euangelij tradit hiſtoria)curata/ Hieroſolimitane vrbis ciuis fuit. Cuius domus ſuis temporibus oſtendebatur.Jncuius forib⁹. baſis quedam īeditiore loco collocata mōſtrabatur.Jn qua ipſius mulieris/velut genibus prouolute/palmas que ſuppliciter tendentis/ymago ere videbatur expreſſa:Cui nihilominus ⁊ alia Ere ſtatua adſtabat fuſa/in habitu virili/ quadam Stola mirifice ornata:⁊ dexterā mulieri porrigētis:Ad cuius ſtatue pedem/e baſi/quedaꝫ herba noua ſpē ⁊ inuſitata naſcebaꝫ. Que cum exhorta eſſet/ vſqꝫ ad Stolam erei illius indumēti/creſcere ſolebat:que cū ad verticeꝫ vſqꝫ ipſius veſtimenti creuiſcet/maximā vim ad depellendos oīs morbos langoreſqꝫ/ habere dicebat ita vt quecūqꝫ fuiſſet illa corporis īfirmitas/hauſtu exiguo illius graminis depellebaꝫ.Aſſerens nihil omnino habere viriū/ſi decerperetꝫ ante q̄ꜫ fymbriā illius erey veſtimenti contigiſſet/Conteſtans/ illam Stātuaꝫ ad ſimilitudineꝫ vultus Jeſu fuiſſe formatam: quam ip̄e Euſebius ſe vidiſſe aſſeruit.Ad Martham autem vnde digreſſi ſumus/nunc noſtra vertēda eſt oratio/ Cōſecuto igitur ſanitatis beneficio/ eueſtigio/ vt famili aritatem chriſti medici ſui m ereretꝫ adipiſci/ſe ſe magiſterio ⁊ doctrine beatiſſime matris eius īformandaꝫ tradidit.A qua primuꝫ humilitatis documētuꝫ accepit ad ſaluatoris/ſuiqꝫ exemplum dicēs:Se nequaq̄ꜫ ab eodem filio ⁊ Saluatore ſuo/nō didiciſſe celos fabricare/nō Angelos creare/nec ip̄ius deitatis īſignia opari/ſꝫ tātum modo humiliari/ac cetera virtutuꝫ quarūcūqꝫ documenta/intra humilitatis cuſtodiam agregare:Sicqꝫ eidem magiſtri ⁊ Saluatoris ſui Jeſu chriſti proponebat exēpla imitanda:quoniam ipſe vtiqꝫ humilis ⁊ mitis / paſtorqꝫ ⁊ agnus poterat dici:qui pro omnibus venerat imolāduſ:Et vt oſtenderet/nihil ip̄a humilitate ſublimius/protulit/ipſum celoruꝫ dominuꝫ/in paruo Bethleem foramine ſe enixam fuiſſe/pāniſqꝫ inuoluiſſe/a paſtoribus viſum/a Stella monſtratū/atqꝫ ibidē a Magis adoratū/necnō ⁊ alia huiuſmodi humilia de chriſto oſtendit: Jndeqꝫ ⁊ charitatem ſumope/comonuit amplexari/quoniam in ipſa ſola dicebat vniuerſa legis cauda pendere atqꝫ cum eadem ſola/ dei ſimilis fieri poſſe: Ea propter hoſpitalitati magis ac mag͛(toto mētis ardore) īſiſtere cepit. Hac per hoc/factum eſt cum Martha letabunda dominum aliquādo hoſpitio receпiſſet/vt ſoror eius Maria ad pedes ipſius ſedens/ ⁊ dulcedini verbi dei itēta/ occioſa maneret/Cuius rei cauſa martha contriſtata / apud ipſum conqueſta eſt/ꝙ eam in miniſtrando laborantem non adiuuaret . At dominus iudex ſic interpellatus/marie cauſaꝫ deffendēdam ſuſcipiēs/ marthe eueſtigio reſpōdit/ Martha martha ſolicita es/ſꝫ turbaris erga pluria / cū vnū ſit neceſſariū/qꝺ ſoror tua Maria tāq̄ꜫ optiaꝫ partē p̄elegit. que nūq̄ꜫ aufferetꝫ ab ea:Ac ſi dicēt/

Tu adhuc nauigas/ ⁊ illa iã i portu eſt. Ea quippe excuſatiõe/ maria ſecurior
ſedit. Jn iſtis aũt duab⁹ mulierib⁹/duas vitas figurataſ eſſe/ aureli⁹ pr̄ Augu
ſtin⁹ dicit. p̄ſentez videlicet ⁊ futurã/laborioſaz ⁊ qetaz/ ac tẽporalẽ ⁊ eternaz:
His aũt benefitijs minime igrat⁹ Jeſus ſemp eas mirũ imoduz amare cepit.
q̄ lachrymaꝝ cõtriſtatiõe i morte Lazari eaꝝ fratris cũ maxio charitatis affe
ctu erga eas mõſtrauit. quãdo occaſiões eaꝝ fletus abſtulit/ ⁊ ſuſcitatũ Laza
rum ip̄is ſororib⁹ viuuz reddidit: vt illud cõprobaſſe videret/pie eſt flere cuz
flentib⁹/ Eo quidẽ miraculo Martha feliciſſimã nimiũ ſe exiſtimauit: atqꝫ pro
maxia dignitate ſibi duxit. Qui regis oĩuz ac dñi/ſocietatez meruiſſz hẽre/ quẽ
angelici ſp̄us iugiter hr̄e cõcupiſcũt: Et ne tãti muneris eſſz igrata/ quoad ip̄e
Saluator oĩuz Jeſus chriſt⁹/iter hoĩes/ vt homo fuit/nil aliud p̄ter ip̄m dñz ⁊
redẽptorez ſuuz/ſtudio curabat p̄cipuo/(q̄ vt ab ip̄o quẽ tota veneratiõe cole-
bat)obſequi poſſz/ ⁊ ei⁹ ac genitricis ſue p̄cioſiſſime ꝓmereri gr̄am/ Qui ⁊ ip̄e
demuz ex tot laborib⁹/tantiſqꝫ benefitijs ip̄ẽſis/ tãtaqꝫ/ tanqꝫ inclita fide/huic
benemerite virgini Marthe/poſt aſcẽſionẽ ſuaz/donuz ſp̄us ſcti i linguis igne
is cũ ceteris apoſtolis/ac ardẽtiſſime ei⁹ germane Marie magdalene etiã pro
p̄mio cõtulit. Quo ſane munere/nõ ſolũ hebree ſue lingue ſꝫ ⁊ diuerſaꝝ lingua
ruz ſciẽtia ppulchre edocta fuit/atqꝫ eodez igne ſuccẽſa/p iudeaz i Euãgelio/ñ
modicuz laborarũt. Cumqꝫ i ip̄is ⁊ oĩuz virtutuz exercitatiõib⁹ Martha ⁊ ma
ria ſine itermiſſiõe ip̄i deo ⁊ Saluatori ſuo placere ãniterẽtur/a Judeis inume
ris iiurijs ⁊ cõtumelijs/atqꝫ dãnis imẽſis laceſſite/patriũ ſoluz linquere ꝯpul
ſe ſũt. Trãſacto igit̄ mare cuz Maximio alijſqꝫ nõnullis xp̄i fidelib⁹ Martha
⁊ Maria magdalena nõ lõge/a Mãſſilia inſigni galliaꝝ vrbe applicuere/ Jnde
Martha(ibidẽ ſorore relicta)ad miteranea pẽnetrãs/ad Aquẽſez vrbẽ ꝑuenit.
Ubi cuz eſſz ligua diſerta ⁊ igenio diuio ac pacuto/ eiuſdem populi ꝑtem ad
xp̄z ꝯuertit. atqꝫ ip̄i⁹ fidez nõ ſoluz lectis ſmonib⁹/ ſꝫ ⁊ ꝓdigijs/ac clariſſimis
miraculis ſemp ꝯprobauit. Ex qb⁹ hoc vnũ ad honeſtãdaz hiſtoriã ſoluz ap-
ponẽduz hic cẽſui Siquidẽ Draco mire magnitudiſ erat/quodã i nemore/int̄
Arelatez ⁊ auinionẽ ꝯſtitut⁹/medi⁹ vz aial reſiduuſqꝫ Draco quẽ icolle terra-
ſcurũ vocabãt/vñ ⁊ locuz ip̄m(cũ p̄us appellaret̄ niger) poſtmodũ appellarũt
terraſcurũ: hic cũ oẽm lõge lateqꝫ vaſtaret ꝓuintiã/ ⁊ nõ ſolũ armenta ⁊ pecu-
des/ſꝫ ⁊ agricolas quoqꝫ ⁊ agros ſtercore ſuo abſorberet ⁊ vaſtaret. Ad eũdẽ
Martha ip̄a pp̄loꝝ p̄cib⁹ ꝑmota illico acceſſit/quẽ cuz aqua bñdicta i moduz
cruciſ aſpſiſſz. cõfeſtiz tanq̄ ouiſ/ip̄i⁹ cigulo ſe alligari/ ⁊ interfici ꝑmiſit. Jbiqꝫ
deinde quã diu/vixit/vt carne/nõ carnaliter viuere/ ſe comprobaret/ Ardentes
dyaboli ſagittas ip̄rimis ieiuniorum ⁊ vigiliarum multaꝝ frigorib⁹ reſtrigere
curauit/ Atqꝫ pro ſalute multoꝝ labores inumeros/perſecutiones / anguſtias/
ac egritudies plurias patient̄ ꝑtulit. Ueſcebat̄ p̄mis ãnis herbis crudis radi
cibuſqꝫ ac pomis ſilueſtrib⁹: Poſtea coadunato/ibidẽ fratrũ ac ſororũ p ſe co
morãtiũ/ ⁊ baſilica edificatis/ſatis ibi etiam aſperam duxit vitam: carnem. vz
⁊ omnem pinguedinem/ oua/ ⁊ caſeum ac vina omnino declinans/ ſemel dum
taxat/indie comedebat: Hieme ouina pellicea ⁊ palio: eſtate vero tunica ⁊ byr
rho: Jnterrulla capna/ex more iduebat̄/nudis pedibus/albam cameli mitraz
i capite gerẽs/Cyngulo iſup nodoſo ex ſetis eqnis ꝯfecto/corpuſculũ ſuũ iugi
ter cigebat/qđ adeo i memoriã paſſiõis dilectiſſimi hoſpit̄ ſui afligebat/ vt ex

putrefacta carne/ſua ſepiꝰ ꝩmes effluuerēt. Extēſis ſolo ramis arboꝛeis/⁊ lapi
de capiti ſuppoſito, recōbebat. Obſecratiōibꝰ ſedule ītēta erat/ ꝓ qbꝰ cēties ex
moꝛe ſuſcepto ī die/totidēqꝫ ī nocte gēua flectebat. Fidē/ſpe/⁊ caritate/ceteriſqꝫ
ꝩtutū fulgoꝛibꝰ īſignita. Mēſa eiꝰ cū ꝑegrinis ⁊ hoſpitibꝰ perſepe ex moꝛe erat.
Dū a dīnis exhoꝛtatiōibꝰ ceſſaret/ crebꝛis manuū opibꝰ īuigilabat. ꝩba aūt q̄
ꝑdicādo ꝓferebat/exqſitiſſimis miracul' ꝯfirmabat. Poꝛro dū apud Auinio-
nēz egregia xp̄i apoſtola/mltos curaret egrotos/ecce iuuenis qdā/ q Rhodāi
fluminis aqs obrutꝰ īterierat/ei ſuſcitādꝰ obijcit: Quo viſo/illa mox/iuxta illuz
(cūctis aſtātibꝰ) humi ī modū crucis ſe ꝓſtrauit. ac bis ꝩbis dn̄z rogauit: O
Adonay xp̄e Jeſu magr̄ meꝰ/q tua ſctā/īefabiliqꝫ clemētia fr̄ez meū lazarū di-
lectū tuuz/amoꝛtuis ſuſcitaſti q tenes claues moꝛtꝭ ⁊ vite/ qqꝫ moꝛti īperas ⁊
fugit/q ⁊ moꝛtuos īuocas ⁊ reſurgūt. Reſpice hoſpes mi chariſſīe/⁊ reſpice q̄
ſo ad fidez ⁊ circūdātiū ꝑces/⁊ reſuſcita puez̄ iſtū/vt vidētes ꝩtutes tuas ma
gnas/credāt īte dūz ꝩūz ⁊ viuūz Qui viuis ⁊ regnas cū pr̄ ⁊ ſpū ſctō/ī ſecula
ſeculoꝝ amē: Et apprehēſa moꝛtui māu: Jn noīe dn̄i ieſu xp̄i puer īquit ſurge/
hiſqꝫ dictis/eueſtigio viuꝰ ⁊ īcolumis ſurrexit. ⁊ baptiſimū ſuſcepit. Obitū ſuū
lōge ante ꝑſciuit Deniqꝫ cū ꝑ ānūz fere febꝛibꝰ eſtuaſſet. nocte media ante trā
ſitꝰ ſui diē/xp̄s feſtiuꝰ totꝰ ad eā venit dicēs: Ueni mi dilecta hoſpita veni/ exi
dē carnis ergaſtulo/⁊ ad palatiū celi trāſi/qm̄ ⁊ tu me ſepiꝰ ſuſcepiſti: Grāz ꝩo
dēſolatos ꝯſolādi/quā tibi ſingulari ꝑuilegio ꝯtuli/nequaq̄ꝫ tibi ēt poſt doꝛmi
tionē aufferaz: Eoſqꝫ q ad ſepulchꝛū tuū exqrēde opis tue/gr̄a dēuote aduene-
rint/īdubitāter exaudiā: Poſtmodū Martha ꝑcepit ſibi dn̄icaz paſſionē/quā
hebꝛayce ſcriptā ſecū hēbat/legi: Que dū ſecūdo legeret/⁊ lectoꝛ diceret: pater
īmanꝰ tuas comēdo ſpm̄ meū: illa/dignā dēo/tradidit aīaz/ Tertiodecio luſtro
totiꝰ vite ſue expleto/ſexta feria/⁊ hoꝛa nona/q̄ xp̄s mūdū redemit/q̄rto (vt pꝛe
miſſuz ē) chalēdas auguſtas/quo qdē die/eiꝰ āniuerſalia dēuotiſſime celebꝛāt.
Magnꝰ itaqꝫ fuit huiꝰ mlieris fulgoꝛ/meruiſſe videre ⁊ palpare/illū q ante tē-
poꝛa fuit. ⁊ ꝑ quē facta ſūt tp̄ꝛa/qqꝫ venerat ī plenitudie tp̄oꝝ/⁊ q habebat po-
teſtatē ponēdi aīaz ſuā/⁊ iteꝝ recipiēdi eam: Fuit nihilominus ⁊ alia Martha
martyr/Marij vxoꝛ/q̄ ſub claudio ꝑncipe martyrij cū filijs ſui Audifax ⁊ A-
bachū atqꝫ marito palmaz adepta eſt.

¶ De ſanctiſſima chꝛiſti apoſtola Maria Magdalena. cap. lxxij.

MAria magdalena ardētiſ-
ſima chꝛiſti Jeſu diſcipu-
la ⁊ apoſtola/a vico iudee
Magdalo ſic appellata/re
gnāte ⁊ īꝑante romāis Nerone/āno a
natali xp̄iāo ſexageſimo octauo/n̄ lōge
a Marſilia galliaꝝ vrbe/ migrauit ad
dn̄z: Hec qppe/vt aliqbꝰ placz. ab āti
qs qbuſdā r̄gul' generoſā duxit oꝛigi-
nē/⁊ ſyꝝ nobiliſſimū īt hebꝛeos viꝝ/ha
buit pr̄ez: q̄ vti ſuis ꝯtēpoꝛaneis ſua ī
gēti pulchꝛitudine letuz ſpectaculum
pꝛebuit/ ſic ⁊ poſteris oībꝰ ītegerimū/

atqꝫ ꝑ pulchꝛuꝫ diui amoꝛis/ ꝛ penitẽtie ꝓhemne reliqt exẽplũ: Nã cũ eẽt abſqꝫ noticia creatoꝛis ꝛ ſaluatoꝛis ſui Jeſu xp̄i vti pec⁹ erat: poſt ei⁹ ꝟo noticiaꝫ (mediãtib⁹ ip̄i⁹ feruoꝛe ꝛ penitẽtia) euãgelia ꝛ voces cũtaꝝ gẽtiũ ſonare ceperũt Que eiꝫ (vt diu⁹ ait hieronym⁹) aures tã dure/ ꝛ ꝑcoꝛdia ꝺ ſcilicet tã durata poterũt ſine lachꝛymis hui⁹ ſctiſſime peccatricis audire ꝯuerſionẽ/ pn̄iam/ ac feruoꝛẽ? Edepol ẽ nouis efferẽda ꝑconijs/ cuꝫ ſit oĩuꝫ peccatoꝝ ſingulare ſolatiuꝫ: Hec igiꝛ Maria iꝛ Judeoꝝ mlͥeres/ nõ ſolũ generis nobilitate ꝛ diuitijs/ ſꝫ ꝛ toti⁹ coꝛpis pulchꝛitudĩe admirabilis atqꝫ foꝛmoſiſſima fuit. Adeo/ vt ꝑꝑ ip̄i⁹ imẽſaꝫ ꝛ inuiſaꝫ pulchꝛitudieꝫ/ i taꝫ grãdẽ ꝺuenerit famã/ vt mlͥtos iudeoꝝ viros/ ad ei⁹ laſciuiã ſectãdã traheret/ ꝛ ſuis facultatib⁹ pene ſpoliaret. Nã iꝛ cetera/ tã grãdeꝫ ac placidũ hẽbat oculoꝝ vigoꝛẽ ꝛ nitoꝛẽ/ vt quoſ benigne aſpicẽt/ ſui neſcios/ ꝛ imobiles fere redderet/ ſꝫ ꝛ capiliciũ aureũ hẽbat ſupra modũ numẽoſuꝫ ꝛ lõgũ/ qꝺ ruffuꝫ cũ exqſitiſſimis cyncynullis ꝛ gẽmis mirifice ꝯponebat. faciẽ iſup oĩ ſplẽdoꝛe elegãtiſſimã/ quã ẽt purpuriſſo ꝛ/ ceruſſa iugiter ꝺpigebat. Collũ ꝑterea ꝛ aures/ auro ꝛ margarit̄ ſupra modũ oꝛnabat. Eburneũ pect⁹/ oĩb⁹ ꝑcioſiſſimiſ oꝛnamẽt̄ decoꝛabat/ atqꝫ vniuerſũ coꝛp⁹ armillis aureis/ ꝛ iocalib⁹/ ac veſtimẽt̄ aureis puꝛpureiſqꝫ cũ ipedibus fluxis ſũmo ſtudio iugiter ꝯponebat. ꝛ flagrãtiſſimiſ odoꝛib⁹ quottidie ad laſciuiã ꝓuocãdaꝫ vtebaꝛ: Et cũ eẽt ẽt n̄ mediocriter erudita/ ꝛ i loquẽdo blãda/ ꝛ lepidi moris/ vt i quocũqꝫ ſua ꝟtereꝛ oꝛo/ illa vtiqꝫ cũ eẽt. facecie/ atqꝫ lepoꝛis plẽa/ audiẽtes i ſui dilectiõeꝫ trahebat. Sꝫ nec poſſent hui⁹ mlͥeriſ vanitates clamo explicari/ q̄s ad ꝺcipiẽdos ꝓuocãdoſqꝫ hoĩeſ iſui amoꝛẽ/ coꝛp⁹ ſuũ ꝯꝛnabat. Hac ꝑ hoc/ cũ ſe feciſſꝫ ꝛpitudis ꝓſtribulũ/ iuꝛ ẽt effecta ẽ ꝺlubꝛũ ꝺmonioꝝ. ¶ Uerũ dño nr̄o Jeſu xp̄o aliqñ ꝑdicãte ꝛ terroꝛẽ peccatoꝛib⁹ itẽtãte Maria ꝯfeſti hiſdẽ ꝛmõib⁹ ꝯpũcta/ ãte occl'os coꝛdis ſui/ ſuc turpitudis culpas ꝛ eternũ di iuditiũ exponẽs/ doloꝛe qꝫ coꝛdis itriſec⁹ tacta/ culpas ſuas fletib⁹ amariſſime puniẽs. bis ꝟbis coꝛã ꝺo ſua ꝯfitebaꝛ ꝛ ꝺploꝛabat peccata: Heu me Maria: qꝛ facta ſuꝫ ſic̄ Sodoma/ ꝛ ꝯbuſta ſic̄ Gomoꝛa: Quis miſerebiꝛ peccat̄ meis. Duri⁹ offẽdi q̄ꝫ ſodoma qꝛ legẽ neſciẽs illa ꝺliq̄rat. Ego accepta/ peccaui/ Jꝺo i citate dñi vilificata ẽ aĩa mea/ ꝺletũ ẽ ꝺlibꝛo viuẽtiũ nom̄ meũ/ facta ſum ſic̄ nocticõax idomicilio: nec ꝯſolãtẽ me iuenio: ꝯſidero/ a ꝺxtris ꝛ aſpicio: nec ẽ q cogͥſcat me: ꝑijt fuga ame: ꝛ n̄ ẽ q reqrat aĩaꝫ meã: facta ſuꝫ ſic̄ vaſ ꝑditũ: audiui vituꝑatiõeꝫ oĩuꝫ circũhabitãtiũ: Ue diei illi/ i quo me ifelicẽ genuit vter⁹/ ꝛ lux iſta crudel' accepit. oportuerat me poti⁹ fuiſſe nõ natã: q̄ꝫ ſic igẽtib⁹/ fabula fierẽ: Et licꝫ i puluerẽ moꝛt̄ ꝺducta ſim/ verũtñ ſurgã/ ꝛ icoꝛꝺ clamabo ad dñꝫ: Dũ mihi/ nũc tꝑus adſit acceptabile/ ꝛ dies ſalut̄/ qꝛ i moꝛte nõ ẽ mẽoꝛia/ ꝛ i iferno nlla ſit ꝯfeſſio: Hiſ fletib⁹ amariſſimis/ ꝑfuſa maria/ ſpẽ nõ modicã ſuſcipiẽſ/ iqt Quid fruſtra ꝺcepis: femia peccatrix? Surgã ait ꝛ ad dñꝫ ieſũ xp̄ꝫ dñꝫ ꝺeũ viuũ ꝛ ꝟũ/ reꝝ oĩuꝫ creatoꝛẽ/ ꝛ ꝺẽptoꝛẽqꝫ meũ certiſſimũ ibo/ doloꝛẽqꝫ meũ iteꝝ atqꝫ iteꝝ plagã/ ac vniꝟſa ſcelera mea amariſſĩe ꝺploꝛabo: Adiꝑꝫ igitur dñm Jeſuꝫ chꝛiſtuꝫ Maria plena fide ꝯuerſa/ tanq̄ꝫ ſui oblita non inuitata tanq̄ꝫ ad medicuꝫ ſuuꝫ/ in domuꝫ Symonis leꝑꝛoſi/ phariſey vna die conuiuãteꝫ/ nulla ꝯſideratiõe habita/ lymphatico moꝛe/ ſparſis chꝛynib⁹/ veſte ꝯciſa/ ꝛ lacerato pectoꝛe/ ad pedes ip̄i⁹ Saluatoꝛis ſui retro irruit/ ꝛ ꝓcũbẽs/ ſui coꝛdis cõpõtionẽ lachꝛymaꝝ fõte ꝺmõſtrauit/ ꝛ ip̄ius pedes lachꝛymis rigauit ꝛ lauit. atqꝫ ſepius ꝺoſculãs/ chꝛynibus terſit/ ꝛ mũdiſſĩo ſue ꝺuotiõis vnguẽto

De ipſius ingẽti pulchꝛitudine

Marie cõuerſio.

pungẽs/dicebat. Eraui m̃i dñe ſicut ouis pdita/ q̃re famulã tuã/ne lup⁹ crude lis deuoret eã. Multi dixerũt aie mee/nõ ẽ ſalus ipi i deo ei⁹. Nõ itres mi dñe/i iuditiuz cũ famula tua Defecit aia mea i ſalutari tuo/ defecerũt ꝛ oculi mei lachꝛymis/effuſa ẽ i terra gloria mea: Mẽmẽto dñe qꝛ puluis ꝛ ꝟmis ſuz: vide hũilitatẽ meã/ꝛ doloꝛẽ meuz/ꝛ remitte mihi vt refrigerer/p̄uſq̄z ate abeã: Cui⁹ cũ ꝯfeſſionẽ ꝛ penitẽtiã vidiſſ; dñs: Ait: O mlier magna ẽ fideſ tua idcirco di miſſa ſũt tibi peccata tua: q̃z q̃z ennoꝛmia ꝛ plurima Quecũ i oĩ famulatu deuo tiõis ꝛ ꝯfeſſiõis ſue nõ ẽet repudiata/ꝛ talia ex oꝛe ei⁹ audiſſ; ꝟba auſu familiaritatis cõfiſa/etiã aliud ſup ſanctiſſimũ dñi caput/ p̄cioſiſſimi liquoꝛis effu dit vnguẽtuz/adeo fragrãtiſſimũ/vt tota dom⁹ ex odoꝛiſ ipi⁹ fragrãtia moꝛe aromatũ redoleret. Hiſ ex ſẽtẽtia geſtiſ/maria eueſtigio/domũ reuerſa/vniuerſa mõilia ꝛ ardẽtes gẽmas/ac oĩs coꝛpis cult⁹/ac ſeculariſ habit⁹ oĩno depoſuit ꝛ reiecit oĩaq̄z f̃ri lazaro/ꝛ ſoroꝛi marthe ꝟgini ꝯſignauit/q̃ſi ſui ꝓpoſiti ĩpedim̃ tuz: Et habitu ipi⁹ medici ac mag̃ri ſui dñi ieſu xp̄i, hũili vz tunica/ ꝛ hũilioꝛi palio ſeſe iduit/ac ꝯtegere voluit. Quo qdẽ habitu toto tp̄re q̃ſi vite ſue ꝯtẽta fuit. Et deiceps toto veſtigio ipi dño iherẽs/ q̃ſi ſui oblita/ cũ ipo ſuo mag̃ro ꝛ doctoꝛe ſuauiſſimo tãq̄z optimã ptez oĩb⁹ reb⁹ p̄poſuit/ibi ſuũ gaudiũ ibi ſuã reqẽ ac veꝝ cibũ exiſtimãs. qꝛ ei⁹ refectio ſp̄ũalis, melioꝛẽ ſibi exiſtimabat/q̃z quãcũq̄z carnalẽ vñd ꝛ poſtmodũ/ipi⁹ dñi ꝛ ſaluatoꝛiſ ſui/reb⁹ ac locis/i oĩb⁹ comes ſẽp extitit/ac de ſua ſubſtãtia eidez/ac p̄cioſiſſ̃ie ei⁹ gẽitrici Marie/necnõ ꝛ apoſtol̃ igẽti charitate miſtrare nõ deſtit. Quoꝝ bñfitio ꝛ ſãctimõia pmot⁹ Jeſus/illas mirificis iditijs diligẽ mõſtrare dignat⁹ ẽ/Vnd vt ipaz ꝛ Marthã ſoroꝛẽ ſuã igẽti amoꝛe ꝛ dilectiõe ꝓſeq videret/nõ ſoluz i reſuſcitatõe Lazari eoꝝ f̃ri ſ; ꝛ i effuſiõe lachꝛymaꝝ ei⁹/euidẽtiſſime ꝯpꝛobat. q ꝟe pietatĩ ꝛ amoris iditiuz fuit/cũ poſt lachꝛymas/mox frat̃ eiſdez ẽt viu⁹ reddit⁹ fuerit. Miꝝ imoduz/ei⁹ dulciſſimis ac ſuauiſſimis oblectabat̃ ſmõib⁹/nec ſibi qc̃q̄z digni⁹ aut illuſtri⁹/vl̃ ẽt iucũdi⁹/q̄z aſſidue alere aĩuz ſuuz ꝯſumatiſſimis ipi⁹ dñi documẽtĩ. Ex qb⁹ plane/eã oĩmodã dĩ ſapiẽtiaz/ac reꝝ oĩuz diuinaꝝ ſciẽtiaz/pulcherime ꝓmeruiſſe/ꝛ ebibiſſe reoꝛ/vñd ꝛ tanq̄z opuz dñi electrix/atq̄z illi⁹ vere diſciplie doctrix/de ſe ꝯctis moꝛtalib⁹ ad bene beateq̄z viuẽduz oĩb⁹ dieb⁹ vite ſue/optimũ p̄buit exẽplũ: Sicq̄z eidẽ ſuo mag̃ro ac dño, ꝛ matri ipi⁹ ꝟgini in afflictiõib⁹ ꝯſtitutĩ vſq̄z ad moꝛtẽ p̄ceteris magno ſolatio ꝛ comodo fuit: Eo deniq̄z ieruce ꝓ ſalute oĩuz exaniato/Maria extẽplo/abiecta, oĩ molitie/atq̄z ſui ſexus debilitate ſepoſita/ſciſſa veſte/chꝛinibuſq̄z reſolutĩ/meſto ꝛ ardẽti aĩo/ſeſe i ter frequẽtẽ turbã/ac ipſos ſatelites ꝓhiciẽs/ad crucẽ ipi⁹ acceſſit/ibidẽq̄z ꝓſtrata eã ꝯplectẽſ/piẽtiſſimiſ eiulatib⁹ ꝛ plãgorib⁹ ãplexari ꝛ ſciſſimũ cruoꝛẽ exoſculari ñ deſtitit. atq̄z hiſdẽ ãplexib⁹ ꝛ vocib⁹/ſepi⁹ ipz ſuũ dilectiſſimũ mag̃z ꝛ dñz reuocabat exãimẽ: Neq̄z eã ab amoꝛ̃ ipi⁹ armatoꝝ furẽtiũ man⁹ retrahẽ potuẽ/aut ſacerdotũ ꝛ pilati p̄ſidij ipãtiſ edicta/qb⁹ cauebat̃/ne qs eidẽ viuo aut moꝛtuo aliqd p̄ſtãet pietatĩ offitiũ: Sic ſãct⁹ amoꝛ/ſicq̄z itegeria fidẽ/ ac igẽtia bñfitia ſuadebãt/ac ꝯſtrigebãt: qb⁹ merito laudãda/colẽda ac ſplẽdido/p̄cõio vẽit maria/Quo qdẽ fideꝝ feruoꝛ̃/ꝛ amoꝛ̃/ac ſedulitate/maria: Turita appellata ẽ S; ꝛ poſt moꝛtẽ/cũ ipi⁹ abſẽtiã p̄ferre ñ poſſ; ꝓ totã noctẽ/ñ ſemel aut bis/ſ; crebꝛo(tãq̄z ſui oblita) ad ſepulchꝛũ ei⁹ cucuriſſe dep̄heſuz ẽ. ꝛ licz p̄us ipz dñz cũ alt̃a Maria vidẽ ꝛ adoꝛãe meruerit/ꝛ ab ipo dño ieſu/aue

te.audiſſe dicat̃:ꝛ domi ꝑ noctē rediȷſſʒ.(nibilominꝰ ibidē diu manere ñ(ob ꝯ
ſideriū ñ potuit:ſʒ iterato ad ſepulchꝛū cucurit.Quo īloco/cū lapidē quo mo
numētū fuerat clauſuʒ/ablatū vidiſſʒ.illico ad ſymonē petrū ꝛ ad Joānē(quē
plurimū diligebat Jeſus)cucurēs/dixit. Heu mihi dñi mey/qꝛ tulerūt dñʒ de
mōumēto/ꝛ neſcio vbi poſuerūt eū:Quibꝰ ꝟbis ꝓmoti petrꝰ ꝛ Joānes ad mo
numētuʒ ꝛ ipi mox cucurerūt. vbi cū lētiamia ꝛ Sudariū quo dñi caput īuo
lutū fuerat ſeoꝛſuʒ(poſituʒ)vidiſſēt eū reſuſcitatū ꝑfecte illico crediderūt . At
maria q̄ dñi mayeſtatē ſepiꝰ nouerat/recedē/oīno recuſauit/ ymo ad monumē
tū ploꝛādo/ꝑtinacit̃ ꝯſiſtere ꝺcreuit. Eaqꝫ iplāctu ꝑtinacit̃ ꝑſiſtēs/ꝛ ſe īclināſ/
duos āgelos ī albis ī loco monumēti ſedētes vnū ad caput ꝛ vnū ad pedes
vbi poſitū fuerat coꝛpꝰmagr̃i ſui/uidere meruit.Qui eā volutatē ꝛ q̄ſi amētē ī
crepādo/dixerūt.mꝉier qd ploꝛaſ/ꝛ quē q̄ris?Quibꝰ illa(ignoꝛāſ ꝙ āgeli eēnt)
dñʒ meū īqt ego ploꝛo/qꝛ tulerūt eū/ꝛ neſcio vbi poſuerūt eū:cū tñ paulo ante
adoꝛaſſʒ eū:Cūqꝫ ipos āgelos ītueret̃/neſciēs ipos āgelos/vtiqꝫ tāq̄ꝫ alienata/
huc atqꝫ illuc faciē circūferēdo/nihil aliud ſape videbat̃ aut ꝺſyderare/niſi vi-
dere/dñʒ Jeſuʒ/cuiꝰ ſuauiſſio ꝯſoꝛtio/iā dudū plurimū ꝺlectata fuēat. Deniqꝫ
ēt retroꝛſuʒ ꝯuerſa/ipʒ dñʒ Jeſuʒ ſtātē ꝯſperit.quē cū neſciret ipʒ/ exiſtimauit
hoꝛtulanū eē:Cui ꝛ dñs iȷſdē ꝟbis qbꝰ ꝛ āgeli/illā interogās īqt. Mulier qd
ploꝛas/quē q̄ris?Jlla tāqꝫ amēs/nil aliꝺ reſpōdit.niſi. Dñe ſi tu ſutſtuliſti eū/
pꝛecoꝛ dicito mihi/vbi poſuiſti eū/qꝛ ego eū tollā:Cūqꝫ ipaʒ mariā appellaſſʒ
eueſtigio quē facie nō nouerat/voce recognouit. Uex ēt aliquo ī erroꝛe ꝑſiſtēſ/
neq̄qꝫ illū dñʒ/ſʒ Rabbi.i.magr̃ʒ/vocauit. Tāta qppe erat illiꝰ mētꝭ ꝑturba-
tio/vt quē hoꝛtulanū putabat/dñʒ nūcuparet:Et ꝺi filiū r̃ſuſcitatū mgr̃ʒ voca
ret. At Jeſus ad eā(quē q̄rebat viuētē cū moꝛtuis q̄ erroꝛe femīeo/ꝛ mꝉiebꝛi ī-
becillitate/huc illucque curebat/ꝛ coꝛpꝰ occiſi q̄rebat.cuiꝰ pedeſ viuētꝭ tenue-
rat)locutꝰ ē dicēs:Noli me tāgere:Nōdū eiʒ aſcēdi ad pr̃eʒ mēū:q̄ſi diceret:
Ex quo ñ credis me ꝑfecte ſurrexiſſe:ñ mereris me tāgē.Sic nec dū putaſ me
ad pr̃eʒ meū aſcēdiſſe/ſʒ hoīuʒ frauꝺ ſublatū:meo itaqꝫ tactu/te īdignā facio:
Hoc āt ieſuʒ dñʒ ſuū dixiſſe/qdā aſſeuerāt:nō vt marie dilectiſſime ſue q̄rētiſ
ſtudiuʒ obtūderet.ſʒ vt diſpēſatiōeʒ carnis aſſūpte/ īdiuinitatꝭ glꝍiā ſciret eē
mutatā/ꝛ neq̄qꝫ vellʒ eē cū dño/ quē ſpiritalit̃/ ꝺbuerat credē regnare cū pr̃e:
Poſt aſcēſionē ꝟo dilectiſſimi magr̃i ſui/vſqꝫ ad miſſionē ſpūs ſcti/vna cū ꝑ-
tioſiſſima eiꝰ gēitrice Maria/oībꝰqꝫ apoſtolꝭ/atqꝫ aliȷs plurimiſ vtriuſqꝫ ſexus
diſcipulꝭ/ꝛ ipa ī cenaculo mōtꝭ ſyō ꝓꝑ timoꝛē iudeoꝝ ī oꝛ̃one ardēt̃ ꝑſeuerauit.
ꝓꝑ qꝺ ꝛ donū ſpūs ſcti ꝛ ipa recepit.Eodēqꝫ modo ignee ligue ſuꝑ eā/ſicut ꝛ
īceteroſquoſqꝫ diſciplꝉos ſedere.Ut loq̄llis diuerſis/variȷſqꝫ loq̄ret̃.per ꝙ ei ēt
tanq̄ꝫ Apoſtole/nꝉla gēs ex̄nea/nec vlla barbarica ligua difficilima videretur.
Preceptuʒ etiā eidē a dño datuʒ hoc/ad ꝑ̄dicāduʒ dei ꝟbū/ꝓ̄mo ꝑ iudeā/dei
de/ad quaſdā Sallicas natiōes tādeʒ ſtatuit pꝛoficiſci:Diſſceſſuri itaqꝫ ab in
uicē apoſtoli/noꝛmā ꝓ̄us ſibi future ꝑ̄dicatiōis ī cōe ꝯſtituer̃t. ne foꝛte aliȷ pe
ſtilētes falſiqꝫ apoſtoli abducti:diuerſuʒ aliqd his q̄ ad fidē xp̄i initebāt̃ ex
pōerēt.Oīñs igit̃ apoſtoli vna cū btā Matre ieſu/ ꝛ ceteri oēs ī vno poſiti/ipi
xii.ꝓ̄mi paſtoꝛes/ſpū ſctō repleti Bꝛeue quoddā future ſibi ꝑ̄dicatōis īditiū/ī
vnū cōferēdo.qꝺ vnuſquiſqꝫ ſentiebat. cōpoſuerūt atqꝫ.hāc credētibꝰ regulā
dādā eē ſtatuer̃t.Quā qdē regulā: Symbolū/mꝉtꝭ ꝛ iuſtiſſis cauſis appella-

uerunt. Nam ſymboluz grece: apud latinos collatio ⁊ iditium appellari põt. hoc ē/ꝙ plures i vnuz ꝯferrūt. Jd qppe fecere apoſtoli/i his ſmonib⁹ i vnuz colatis/ꝙ vnuſqſq; ſentiebat. Jnditiuz ꝟo/vl' ſignū diceret: vt ex illo cognoſceret. ille q chriſtuz vere ſm ſuas regulas ꝑdicaret. Diſſceſſuri igit ad ꝑdicādū apoſtoli/⁊ oēs fideles/iſtud vnanimitatꝫ ⁊ fidey ſue/iditiū poſuerūt. vt vz. primo Symbolū fidey vnuſqſq; icorde ſuo/deidē idocumētis ſuis ipretermiſſe ⁊ ꝯſtātiſſime ꝑdicaret: vt ſi forte aliqs occureret ꝑdicātem/ de quo dubitaret. Symbolū. i. Jnditiū ꝓderet. vtrū foret hoſtis vl' amic⁹: hiſ itaq; fidey ſignis pulcherimis atq; iditijs Maria magdalene ab Apoſtolis ſūptis/poſt ſeparationē apoſtoloꝝ ꝑus i iudeā efficaciſſim⁹ ſmonib⁹ ꝑdicauit. Deide reb⁹ ſuis ampliſſimis ꝓ xp̄o Magr̄o ſuo pijētiſſime erogatis/Domoq; ſuo i Eccleſia cōſtructa/vt iudeoꝝ pſecutiōes dclinaret/ ymo vt ſpūi ſācto aſſentire videret/ ad gētes ſm dñi ſui ꝑceptuz trāſire cōſtituit. Diſſceſſura ꝟo iprimis a beata virgine ſctiſſima Maria doctore ſua/cuz licētiaz eius ⁊ bñdictionē expoſtulaſſet/ Alia q̄daz ⁊ ꝑcipua vite ꝑcepta pijentiſſime denuo ōdit. vz ſuare parſimoniā/ pauptate gaudere/māſuetudinē colere/ſtudere paci/puritatez cordis ſūmope amplecti/ac paciētiaz i oibus cuſtodire: his ⁊ alijs documētis ſuſceptis/vale faciēs btiſſime virgini Marie cū Martha ſorore ſua lazaro/ Maximio ſāctiſſimo ⁊ optimo viro) ex ſeptuagita duob⁹ diſcipulis vni) ac alijs plurimis xp̄i fidelib⁹ ꝯſociata/Nauigio tandez/poſt ml'tas tēpeſtates acti/Maſſiliā nobilē galliaꝝ vrbē aplicuere: Ubi cū applicuiſſent. iprimis mltos labores mltaſq; egeſtes ac tribulatiōes agētili illi populo/ſuſtinere coacti ſūt/veꝝ ipa/nihil eidez moleſti videbat ꝓ xp̄o/qa egregiū ⁊ grādez aliquē fructuz acqrere ſperabat. Jtaq; cuz regez ac reginā cū ml'tis/ſuis exquiſitiſſimis declamatiōib⁹/nec nō ⁊ in mirabilib⁹ exquiſitiſſimiſquoq; miraculis cōuertiſſet/ēt ad miditerranea loca ſine ſaculo/ſine pera/aut alicui⁹ adminiculi ſecularis/ad Aquēſez vrbez/vſq;/pedib⁹ ſuis cū ceteris comittib⁹ penetrauit. qb⁹ i locis/ etiaz fundatꝫ erectiſq; Eccleſijs ml'tis/Et ſolo dō efficeret digna/ac de excelſis locis/excelſa ꝯtēplare poſſet. ad exēpluz Saluatoris ⁊ magr̄i ſui Jeſu xp̄i/q oratur⁹ aſſcenderat i Mōtez vl' i tēplū/⁊ i Tabor mōte ſe tranſfigurauerat/ Monte caluario cruci ſuffect⁹ fuerat. ac i mōte Olyueti ifulgida nube celū penetrauerat necnō ⁊ deniq; ⁊ mōtem Syon i cuius ſumitate cenaculū erat/ſibi ⁊ apoſtolis ſpūs ſanctus dat⁹ fuerat/rati Mōtes ⁊ colles rationē aliquā cu celeſtibus habere: (oībus valefaciēs) ſpū ſctō iſpirata Marſiliā verſuſ regrediēs/ad ſecretiſſimū locuz i mōtez ꝯceſſit. Jbidē etiā cū ml'ta luſtraſſet loca/tādez aſpiſſimū mōtez xii. millib⁹ ad vrbe ꝑdicta ꝓcul ſecretiſſimū/ ⁊ quo vix reptādo manib⁹ genibuſq; poſſet aſcēdi/diuinit⁹ ſibi ꝑparatuz/inuenit. Quo quidē loco delectata/ p trigina ānos icognita poſtmodū ſtetit. vbi plane/nec aquaꝝ fluēta/nec herbaꝝ aut arboꝝ erāt ſolatia: vt ex hoc māifeſte ꝓbaret/ꝙ Magiſter ſuus Jeſus chriſtus ipam nō terrēnis reffectiōib⁹ epulis diſpoſuerat ſaciare Qualibet āt die ſeptē horis canonicis ab Angelis i ethera eleuabat/ ⁊ celeſtiuz agminum glorioſos ꝯcētus corporeiſ etiā aurib⁹ audiebat. vnde dieb⁹ ſingulis hijsſuauiſſimis ſaciata ꝯuiuijs/p eoſdez angelos ad locū ꝓꝑuz ide reuocata/ alimētꝫ corporalib⁹ nullaten⁹ idigebat. Demū Magdalena iā etate matura/ſciēs ſe iā ex itinere lōgo/minimūq; difficili iſoporē ſuauiſſimū/placidēq; qetē adomio

Jeſu chriſto ꝓpediez ſe traducturaz/atqꝫ eo cõductuꝝ/ vbi bonis bene acte vite coróa/ꝛ oiuz ſctáꝝ actionũ p̄mia ꝯferunt. vt ſe p̄parare nõ ad mortez/ ſꝫ ad imortalitatẽ videret/ꝑrio ãte reſurectiõez dñi die/miniſterio Angeloꝝ/ex mõte illo ſupradicto/cũ maxio ſplẽdore/ ante altare vbi ſctũs vir Maximius erat ep̄us delata ẽ/Quaz idez vir ſctiſſim⁹ ad modũ ſolis radiãtez cũ íſpiceret/mlto tremore/ꝛ pauore/pterit⁹eſt Ad quẽ illa placido vultu/ꝛ ſuauiſſimis ſmonib⁹ aloquẽs. Accede iqt ad me/mi pat̃ ſctẽ/accede ad filiã/ tuã/nec verearis: Cõuocás igit̃ Maximius ep̄us ſacerdotes / eidez ſctiſſimũ dñi ſui corp⁹ ꝛ ſanguinẽ offerẽs/tãta cũ ꝺuotiõe/tãtaqꝫ cũ lachrimaꝝ copia ſuſcepit/quãta ei⁹ dignatiõi ꝯpetere noſcet: Eoqꝫ ſuſcepto/eueſtigio ibidẽ ãte altare/ſuuz ſctiſſimũ ꝺo optio reddidit ſpiritũ: q̃ exãimata illico tãtiſ flagrauit odorib⁹/vt ꝺlibutã optis vnguẽꝰ putaret. Maxmius ãt/ſctiſſimũ corp⁹ diuerſis aromatib⁹ ꝯditũ/eo i loco honorifice ſepelliuit. De eiuſdẽ xp̄o Magdalene ſctiſſime mulieris admirãdis/plurimis ve miraculis qb⁹ i vita parit̃ ꝛ poſt mortẽ claruit/modo mihi pluria ꝛ iaudita qdez/vndiqꝫ ſe offerũt. ſcribẽda: q̃ ꝯſulto nũc relinquo ne lõgaz nimiuz videar cõtexere hiſtoriam: Huiuſmodi itaqꝫ Magdalene olim peccatricis ꝯuerſatio/fuit ꝛ penitẽtia/ac demũ vera ſapiẽtia /adeo fulgida/ vt etati nedicã ſue/ſꝫ ſeculis oib⁹/nihil vſqꝫ audituz fuerit/ipa ardẽtius/ ipaqꝫ ſancti⁹/vt merito cũctis claris mlierib⁹ i oĩ genẽ claritatis ꝛ fulgoriſ veniat p̄ferẽda: Demuz plurimi frãcoꝝ reges/aliqꝫ pricipes ꝛ p̄potẽtes illi⁹ ꝑuincie ꝛ regni viri/exiſtimãtes nõ modicũ ſibi/poſteriſqꝫ ſuis afferre glorie/ ꝙ ſe penes ſteterit/ꝛ vitã celibez duxerit xp̄i Apoſtola Magdalẽa/quã ob hoc/ſciſſimaz ꝛ celi Reginã fere arbitrabant̃. ne loci illius (i quo p̄ triginta ãnos aſpime vixit memoria facile/diluueret̃ Jbidẽ igens tẽpluz/deide monaſteriũ pre ceteris mirabile ꝯſtruxere/atqꝫ plurimis ei⁹ reliquijs/eo ꝺlatis/ cuz igẽtib⁹ diuitijs ꝛ ꝑuẽtib⁹/nomini dedicauere ſuo. Ad eundẽ ãt locũ inaceſſibilẽ/ ꝛ iter niuiũ/ꝺinceps ꝛ i p̄ſẽs vſqꝫ/cũ quottidie ſigna fiãt pluria (inumerabiles populi ex oĩ orbe)ad vota pſoluẽda/ꝛ ad ꝯprobãdã verã i ipaz dilectiõez ac deuotionẽ/necñ ad ꝺducẽdas puigiles i ei⁹ ãtro noctes iugit̃ cõcurrũt. Qui tplm ꝛ antrũ itrogreſſi/mox/vt locuz ꝛ lapidẽ quãmarie ꝯſpiciũt/ ſup quẽ trigita ꝯtinuis ãnis/ ſine vllo prorſus ſtramẽto aut tegumẽto qeuit/ ſi tñ illa qes dicẽda erat/ſuper quẽ iugib⁹ oronib⁹ cũ lachrymis pene dies nocteſqꝫ iũgebat/i maxiaz peccatoruz ſuoꝝ ꝯtrictiõez/ex illi⁹ ſciſſime penitẽtie ꝯſideratiõe reſoluũtur/Nec vllus adeo/duri ꝛ obdurati cordis iuenit̃ q eũdez locũ adeat/ſe alachrymis cohibe ri poſſit . Ad quẽ/cũ aliqñ venerãdus ſacerdos. F. petrarcha cũ multiſ/deuotiõis cauſa acceſſiſſet/prouolutis genib⁹/ lachrymiſqꝫ perfuſus/expãſis manibus: hos in eius laudem cecinit verſus.

Dulcis amica dei/lachrymis inflectere nr̃is:
Atqꝫ humiles attende preces noſtreqꝫ ſaluti
Conſule: namqꝫ potes: neqꝫ tibi tangere fruſtra
Permiſſum: lachrymiſqꝫ pedes perfundẽ ſacros:
Et nitidis ſiccare comis: ferre oſcula plantis:
Jnque caput domini: precioſos ſpargere odores:
Nec tibi congreſſus primos a morte reſurgens:
Et voces audire ſuas/ꝛ membra videre:

Inmortale decus/lumenq̃ȝ habitura per euum:
Nec quicq̃ȝ dedit etherei/rex christus olympi:
Viderat ille cruci herentem/nec dura pauentem:
Iudayce tormenta manus/turbeq̃ȝ furentis
Iurgia ⁊ inſultus: ⁊ equantes verbera linguas.
Sed meſtam intrepidamq̃ȝ ſimul/digitiſq̃ȝ cruentos
Tractantem clauos/implentem vulnera fletu:
Pectora tondentem/violentis candida pugnis:
Vellentem flauos/manibus ſine mora capillos:
Viderat hec inquam dum pectora fida ſuorum.
Diffugerent pellente metu/meror ergo reuixit.
Te primam ante alios/tibi ſe primus obtulit vni.
Te quoq̃ȝ digreſſus terris/⁊ ad aſtra reuerſus.
Bis tria luſtra/tibi numq̃ȝ mortalis egentem:
Rupe ſub hac aluuit/tan longo in tempore ſolis
Diuinis contenta epulis/⁊ rore ſalubri:
Hec domus antra ſtillantibus humida ſaxis:
Horrifico tenebroſa ſitu/tecta aurea regum:
Delitiaſq̃ȝ omnes ⁊ dulcia viſeris arua/
Hic incluſa libens longis veſtita capillis:
Veſte carens alia/ter denos paſſa decembres
Diceris/nec fracta gellu/nec victa pauore:
Neq̃ȝ famem ⁊ frigus/dirum quoq̃ȝ ſaxa cubile/
Dulcia fecit amor/ſpeſq̃ȝ alto pectore ſaxo:
Hec hominum non viſa oculis/ſtipata catheruis
Angelicis/ſeptemq̃ȝ die ſubuecta per horas:
Celeſtes audire voces/alterna canentes
Carmina/corporeo de carcere digna fuiſti:

¶ De ſancta Thecla virgine ⁊ martyre. cap lxxiii.

Thecla xp̄i ſctiſſima virgo/ p̄maq̃ȝ ei⁹ martyr/ diui pauli apoſtoli ardẽtiſſia diſcipula/ Nerone impuriſſimo hoīe Romãis ipante/ãno.ſ. nono ⁊ ſexageſſimo ſalutis nr̃e/poſt inumera accerbiſſimaq̃ȝ tormẽta/apud Seluciaȝ Aſye vrbeȝ/ pro xp̄o ꝯſtãtiſſie tollerata/nono chalẽdas octobris/cũ magno ſui nois fulgore/migrauit ad xp̄ȝ. Hec quippe cũ natiõe eſſet aſyathica/ ex iconioq̃ȝ iſigni vrbe originẽ ducẽt/ nõ ſoluȝ parẽtuȝ generoſitate/magnoue ſue pulchritudiſ fulgore/ſȝ ⁊ atrociſſimiſ imãiſſiſq̃ȝ tormẽtis/pro caſtitate/ proq̃ȝ fidey ardore cõſtãtiſſime platis/clara ⁊ iſignis plurimũ fuit: Cui⁹ mat Theoclia nomie cũ virgũculã ipaȝ/Thamiro cuidã nobili ⁊ ppulchro iuue

ni nupſiſſ3/ꝯtigit diuũ apl'olũ paulũ/ea ĩ vrbe/ ĩ domo cuiuſdã ciuis noĩe boni ſiphori chriſtianiſſimi ac optimi viri/q̃ .v3 domui theoclie vicina erat/ de caſti tate/deq3 orõne/atq3 alijs plurimis ꝟtutibꝰ ſmonẽ facere/Erat aũt paulꝰ/ea ſã ctoꝝ documẽtoꝝ elegãtia ĩprimis ĩſignitꝰ.vt vel ĩpos lapides excitaret ĩ amo re3 redẽptoris xp̃i/q̃ qd3 verba cũ audiſſet Thecla/mox tãta3 eide3 attulere voluptate3/ymo potiꝰ quãda3 felicitate3:vt deu3 aliquẽ ſuis ĩ cõctiõibꝰ audiſ ſe viſa ſit. Jn feneſtra itaq3 domus ſue p triduu3 q̃ſi ſui oblita/ audiendi hoĩs pellecta/ſine vllo prorſuſ cibo ꝯſedit/vt ĩde a nemĩe amoueri potuerit: Qd vbi matri nũtiatu3 fuiſſet/⁊ rem vero agnouiſſ3/illico ſpõſu3 ad ſe accerſitũ/cũ la chrymis/his ꝟbis alocuta ẽ. Heu probdolor/heuq3 fili mi thamire/ nouũ tibi ſpectaculu3 dictura ſu3: Tres qppe ſunt dies totidẽq3 noctes/ex quo Thecla ſpõſa tua/xp̃i neſcio cuiuſdã ꝓphete amore detenta/e feneſtra(vt vides)nõ rece dit. Jbide3 plane tãq3 ĩ epulis ĩtẽta ita viro cuidã peregrino/ſeductoria de il lo ꝟba efficaciſſime promẽti adheret/vt etiã miꝛ videat/quomodo talis ꝟgũ cula/ſe tam ſeuiſſime affligat. Accede ergo iqt ꝓtinus ad eã/qm̃ tibi dſpendi eam Cũq3 ambo puella3 dulciſſimis ꝟbis aloquerent/hortarent q3/vt vel ali quid diceret/aut ſaltẽ ĩ eoſde3 oculoſ ꝯuertere dignaret/illa adeo pauli doctri ne ĩtenta/ſe nil ſenſiſſe viſa ẽ. At thamirꝰ ſpõſus eueſtigio excruciatꝰ/ ad hoſpi tiu3 pauli(de eiꝰ doctrina/deq3 religiõe ſciſcitaturꝰ)perexit. Qui cũ certioratuſ eſſet/eũ fore chriſtianũ/q ꝟgines ſuis exhortatiõibꝰ nubere ꝓhiberet/ĩdigna tione ⁊ furore ſuccẽſus/ipſu3 vinctũ ſextilio p̃ſidi p̃ſentauit. Jllicoq3 pauluſ in carcerẽ includi iuſſus ẽ. Ad quẽ nihilominꝰ thecla (qbuſdã mũeribꝰ carceris ianitoribꝰ oblatis)ĩclito ⁊ ĩuicto aĩo/audiẽdi ſctiſſimi hoĩs auida/tetrũ car cere3 ĩtrare nõ horruit/ꝓſtrataq3 pedibꝰ ſcti viri eiꝰ vincula ⁊ pedes exoſcula ri nõ ceſſauit/grãde3 profecto fide3/egregiũq3 amore3 p̃ſeferre viſa ẽ. Eidemq3 paulus cu3 m'lta tradidiſſet documẽta/eãquoq3 iã ĩ fide fõdatiſſima3 cu3 cõ ſpexiſſet/comouit/ſibi neceſſe fore p varios cruciatꝰ/ ⁊ erumnas ĩtrare ĩ regnũ dei/verũ tñ eide3 in erumnis pſeuerãti/opẽq3 petẽti/tanq3 filie cariſſime adeſſe ſibi deu3 ⁊ dñ3 Jeſu3 xp̃3 oĩu3 ſaluatore3 nõ dubitaret/quẽadmodu3 ĩpe polli citꝰ eſt ĩ pſalmo:videlicet. Cu3 ĩpo ſu3 ĩtribulatiõe/eripiã ⁊ glorificabo eũ/quo tam p̃ſente p̃ſidio armata/clamaret cũ fiducia/ac cũ a carnificibꝰ veniret excru ciãda/⁊ diceret. Dñs illuminatio mea/⁊ ſalus mea quẽ timebo? Dñs ꝓtector vite mee/a quo trepidabo? Si exurexerit aduerſu3 p̃liu3.ĩ ĩpo etiã ſpabo: The cla igit his documẽtis ⁊ alijs ꝓptime ĩſtructa/a procũſule accerſita/ĩterroga taq3. Cur ſm Jconioꝝ legẽ nõ nuberet/fidẽq3 conubij ſuaret/Jlla eidẽ quidq̃3 reſpondere haud eſt dignata. Quã obrẽ ꝓcõſul ĩdignatiõe nõ modica comotus/paulũ ĩprimis duriſſimis ꝟberibus ceſu3/extra ciuitatẽ depellẽs/ Theclã ꝟginẽ tanq̃3 maleficã ſupplitio igni exurẽda3 dãnauit. S3 thecla iã documẽt̃ pauli p̃monita/vbi ſe crucis ſigno p̃muniſſ3/ ĩ ignẽ proiecta/diuino eã ꝓtegẽte auxilio/ab ĩcẽdio penitꝰ illeſa/ ex inde cũ gaudio exiliuit/quo quidẽ miraculo magis magiſq3 roborata/ cũ ſe a tãto piculo adeo liberatã aĩaduerteret/illud pſalmiſte ꝟſu3 cecinit. dicẽs. Secũdu3 multitudinẽ doloꝝ meoꝝ ĩcorde meo/ ꝯſolatiões tue dñe/letificauerũt aĩa3 meã: Jndeq3 exiẽs cũ paulo ĩ Antiochiã vſq3 ꝯceſſit. Erat tũc Antiochie qdã reguluſ Alexãder noĩe/qui ciuitati p̃erat. Js cũ vidiſſ3 theclã ꝟginẽ/etate valẽte3/corpis q3 formoſitate cõſpicua3/mox

in ei⁹ ꝯcupiſcētiā lapſus/ſue dignitatis imemor/aſpnanti/qb⁹ potuit viribus/ ꝟgini/ſtuprū iferre curauit:ꝙ ꝟgo grādi adeo ꝑtulit idignatiōe/vt coronā eidem ꝑtin⁹ d̄ capite excuteret/ eiqꝫ paliuꝫ ꝑſcinderet ⁊ laceraret/ ſꝫ ⁊ alia mlt̄o maiore aīaduerſiōe a dn̄o nr̄o ieſu xp̄o vltuſ ē ꝙ videlicet eū i quādā mentis hebitudinē ⁊ iſaniā mox redigerit Quas obres/thecla tāq̄ʒ malefica ⁊ venefica caſtigāda ꝓcōſuli mox tradita ē. Quā cū ad beſtias duorādā dānaſſet. ēt tāq̄ʒ ad delitias iuitata/ ad ipa ſulpplicia letiſſie perit. ſꝫ etiā ab eiſdē diuina opāte ꝟtute/illeſa euaſit. Deniqꝫ cū fuſtes ⁊ alias beſtias/nec nō ⁊ pluria alia ſine vlla ꝑſus leſione ptuliſſꝫ tormēta/factū ē/vt q̄daꝫ mirabilis pietatis vis/ mox efferratū ⁊ adamātinū ꝓcōſuliſ pect⁹ pre ꝯpaſſiōe inocētiſſie ꝟginis penetrāet/⁊ duꝝ ei⁹ i lachrymaſ emoliret cor. Dicēetqꝫ ꝟgini. Que nā es tu/aut q̄ circa te agūt mirabilia? qꝛ feraꝝ nulla te ꝯtigere pōt ferrocitas? Illa āt/cūʒ iqt ancilla d̄i viui ſim nihil mihi fere nocere poſſūt. Qm̄ ipe ē de⁹ ſolus/ſalut̄ hūmi nus/ac vite mortiſqꝫ diſcretio/ipe lumē vite ē. iis q i eo ſpē oēʒ ꝯſtituūt. Et vt ml't̄a cōpēdio dicā: Qui i hūc iqt crediderit/ ꝓculdubio/vitā hēbūt et̄nā: Hec cū audiſſꝫ ꝓcōſul/theclā ppl'o liberā remiſit. atqꝫ pmiſit. Illicoqꝫ tot⁹ ciuitatiſ popul⁹ ad ſuſcipiēdā ꝟginē cū gaudio effūdit/vt ꝑſus migraſſe q̄l ciuitateʒ putaret/Oīs qppe etas/oīs ſexus i iubilo ꝯclamare cepit/dicēſ: vn⁹ ꝟus ē dn̄ſ Jeſus xp̄s/q ſaluauit inocēt iſſimā xp̄i ꝟginē theclaʒ: Tāt⁹ nempe extitit ppl'i clamor: vt i ipis vocib⁹/oīs ciuitas/etiā quodaʒ motu ꝯtremiſceret. Illaʒ igit̄ vniuerſi fideles ſuſceperūt vt patronā/dilexerūt vt alūnaʒ/ ac vt ſctāʒ venerati ſūt. Eo marie/qꝛ nouerāt ipaʒ ꝟginē nobilē/ꝟginēqꝫ/diuitē ⁊ qd̄ his mai⁹ ē/ ardore fidey tam cito/diuitias matrē/ſpōſuʒ/ ac ꝓp̄aʒ vitaʒ q̄i ſpreuiſſe ⁊ calcaſſe: Erat eteīm ꝟgo oī veneratiōe digna/oīqꝫ laude celebrāda/q̄ cū ſūmis d̄litiis enutrita/ variis quoqꝫ hui⁹ mūdi blādimētis/velut qbuſdaʒ viculis irretita eſſet ſubito ad p̄dicationē vni⁹ pegrini ꝯcionant̄ erupit. ⁊ cūcta ſimul corporis bona cū ꝟtute comutaſſe/ atqꝫ ſuaʒ carnē/ i ipo ſue iuuētut̄ flore (tanq̄ʒ ſacrataʒ dn̄i hoſtiaʒ) d̄o obtuliſſe viſa ſit. Itaqꝫ thecla haud ml't̄o poſt/audito ꝙ paul⁹ magr̄ ſuus Smyrne eſſꝫ/ex iconio aplurib⁹ ꝯſociata/eo ꝓfecta eſt. A quo ⁊ pbenigne/tanq̄ʒ dulcis filia/atqꝫ chariſſia/aſſūpta ⁊ excepta/mox ei⁹ pedib⁹ ꝓuoluta ē/⁊ aliquot dieb⁹ (iſtructiōiſ gr̄a) ab eodeʒ charitate q̄daʒ d̄tēta ē/nō eodē vtiqꝫ loco aut refectiōe (vt aliq arbitrati ſūt) ſꝫ i op⁹ d̄i/vt rebus multis ꝓbatū ē. Quo i tp̄re/ml't̄is ab eodeʒ documēt̄ admonita ⁊ edocta ē. Ut po te oīmodaʒ ſctimoniaʒ ⁊ pfectionē ad imitatiōeʒ ſaluatoris ſui ꝯplecteret̄. dicēs ex hoc potiſſimū eaʒ pfectaʒ eē debere/ſic̄ ⁊ pat̄ celeſtis pfect⁹ ē. Et vt cauta ſolicitaqꝫ eſſꝫ ꝯtra iſidias calidi hoſtis/ ⁊ q̄lia ꝯtra eū ſumē deberet arma: Qualib⁹ ve ornamēt̄ tanq̄ʒ ſpōſa xp̄i ſe opporteret ornari: Poſtrēoqꝫ/ad omnē laborē ⁊ pſecutionē pferrēdaʒ /ex ꝯſideratiōe marie iſtabilitat̄ hūane/ac cō tēplatiōe felicitat̄ et̄ne: Dēiqꝫ ⁊ virtuteſ ac vitia diſcernē ac qd iter bonū ⁊ maluʒ/fictāqꝫ ac verā hūilitatē itereſſꝫ docuit. His igit̄ ⁊ aliis ml't̄is thecla ꝟgo a btō paulo documēt̄ iformata/ab eo diſcedēs. Couū reuerſa/ide Selutiā abiit/vbi ⁊ ſpōſuʒ iā defūctū repiēs/tāq̄ʒ vera chriſticola ⁊ ꝟgo/ml't̄oſ ⁊ exēplo/doctriaqꝫ/atqꝫ miraculis xp̄i iugo ſubiugauit/ Indeqꝫ tāti mūeris gr̄a pcepta/nō d̄litiis/nō voluptatib⁹/aut qbuſuis peccat̄. ſꝫ ſoli dn̄o/idultū vite ſpatiū huīlis ⁊ d̄uota exhibuit: Et ne qd̄ accepat domū icauta ⁊ negligēſ cuſtos amittēt/

currebat vt nō negligeret/atqꝫ feſtinabat: vt brauiū ſuperne pr̄ie celerius cū ſo dalib⁹ ſuis ꝟginib⁹ cōprehēderet. Quātū igit̄ hec ſanctiſſima ꝟgo Thecla claruerit virtutib⁹ ꝛ miraculis/quātaue ſctimonia/i hodiernū vſqꝫ ꝑ orbez vbiqꝫ tota fidelis teſtat̄ eccleſia. Demuz poſt multos labores ꝓ xp̄o exactos ſentiēs beatiſſima virgo ſibi adeſſe mortez/dixit. Dn̄e rex meus ꝛ de⁹ meus/redēptor oīuz/ꝑcor adeſto mihi/ꝛ aīaz egrediētez i tuo miſericordi ſinu pijentiſſime excipe digneris. Tua eiz in fide ꝛ miſericordia ſperās adte venio ꝛ hec dicēs ſāctuz ipi dn̄o emiſit ſpirituz nono. vz chalēdas octobres. Quo quidē die/ei⁹ annuaz diez celebramus.

¶ De ſancta domicilla flauia virgine. cap. lxxix.

Domicilla flauia nobiliſſima ꝟgo Ro. flauij Clemētis romāi pōtificis/ ex ſorore neptis nonageſſimo ſalutis xp̄iane anno/ q̄cqꝫ ꝛ rez terrenaꝝ abūdātia/corporalibuſqꝫ bonis admoduz floreret/ ꝓ amore xp̄i celeſtibuſqꝫ bonis/iprimis/Nerey ꝛ Archilei eius eunuchoꝝ documētis p̄monita oēz cōiugij voluptatē/ omēmqꝫ poſteritatis curā/diuiciaꝝ illecebras/ſeculi pōpas/ ac diuitiaꝝ oīuz cupidinē reſpuens/vt mūdū ſibi crucifixiſſe ꝑ oia oſtēderet/ ſeqꝫ mūdo/atqꝫ ne cuiqꝫ de ſe prorſus etiā leuē obſeni rumoris fabulā faceret/ reiectis oib⁹(vt p̄miſſuz ē)ſeculi pōpis/ſe tunicā humilē iduit/ꝛ ſacro velāine ab auunculo ſuo pōtifice romāo cōſecrari fecit. ac ꝟginitatꝭ ꝑpetue votū p̄ma emiſit/Que tametſi foret/generis nobilitate/doctrinaqꝫ/ ac religiōe admodū iſignita/adeo/vt merito/iter claras mľieres cuiuſcūqꝫ ꝯditiōis veniret ꝯputāda/ verūtn̄ inter alia/etiā hūc ſibi fulgoris titulū vēdicauit/ꝙ pietatem adeo adamaſſe ſūmo ardore viſa ē/vt ꝑꝑ ꝯtinētes ꝛ largas ipi⁹ elymoſinas/ei⁹ aula/pauperū dom⁹ diceret̄/cū pene om̄s egeſtate laborātes ei⁹ auxilio/ ſuſtētarēt̄/ꝛ cōfouerent̄. pupilliqꝫ om̄s/i ea matrē/ iueniſſe dicerent̄. Cūqꝫ his i virtutib⁹ iugiter ardētiſſime obuerſaret̄ flauia hec virgo Dn̄s q multimodis vexatiōib⁹ ſanctos ſuos ad patiētiā tēptare cōſueuit/etiā ipſaz itolerabiliuz tēptationū diſcrimina ſubire coegit/vt ipe ſua diuia ꝟtute/ ꝑ patiētiā /ex huius vite turbinibus quaſi de pelago eruēs ad portuz ſalutis/ꝑducere videret̄/maximā itaqꝫ ei dey/ꝛ ceteris xp̄i fidelib⁹ ꝑſecutionē excitari ꝑmiſit: Quippe cū xp̄i fidez ꝛ verbo ꝛ ope ſine ceſſatiōe/ꝯſtātiſſime p̄dicaret/ab ifidelib⁹ iuſſu domiciāi p̄ncipiſ capta/boniſqꝫ oib⁹ iprimis ſpoliata/ac inumeris ꝟberib⁹ cōtumelijſqꝫ diu afflicta/i pontiani iſulā deniqꝫ relegata ē/vbi cū lōguz pro xp̄o duriſſꝫ exiliū/ac mľtos i bidez/ēt ꝛ doctrina ac miraculis ad xp̄i ꝑduriſſꝫ fidez. tandē i cubiculo dom⁹ ſue cū Euphroſina ꝛ theodora/aliſqꝫ cū pluris ꝟginib⁹. nōis februarij:a quodā Tyrāno exuſta ē/quo etiā die)ei⁹ āniuerſalia clariſſia/a fidelibuſ cū gaudio celebrāt̄. Eoꝝ aūt corpa ſtatiz a ſctō ceſario diacono collecta/i ſarcophago nouo ſimul ꝯdita ſūt.

¶ De triaria Romana. cap. lxxvi.

TRiaria lucij vitelij fr̄is aulij Ro. p̄ncipis ꝯiūx: āno ſalutis nr̄e nonageſſio cū ml'tis alijs merit̄ foret ſpectabil' i hoc vno/ob feruidū viri ſui amorē/ac ēt ob iſitā nature atrocitatē/tāſe fuit ferocitatis ꝯtra mlïebrē morez: ꝙ ꝟago/merito venerit appellāda Diſcordāti bus igit̄ ob p̄ncipatū/vitelio Ceſare atqꝫ veſpeſiāo/actū ē: vt cū itraſſēt terracinā volſcoꝶ oppidū/ nō nulli gladiatores ſub iuliāo quodā duce/ꝛ remiges/ēt plures romāe claſſiſ/haud lōge/a Cyrceo mōte ſub Appollinario p̄fecto morātis/ꝛ ab hiſ cū veſpeſiāo ſentiētib⁹/p negligētiā ꝛ ſocordiā tenerēt̄. Fui cuiuſdā iditio/factū ē. vt nocte illa luti⁹ itraret Qui dū i ſemiſopitos arma aripientes/ hoſtes atqꝫ oppidanos iſeſtos/ ferro ſeuiret/ triaria hec q̄ p noctē viꝶ ſecuta/ ciuitatē itrauerat/i ꝯiugis victoriā auida/ gladio accincta/ꝛ vitellianis imixta militib⁹/nūc huc/nūc iliuc/p medias noctis tenebras iter clamores diſſonos/ꝛ diſcurētia tela/ſanguinē/moriētiūqꝫ ſingult⁹ extremos/nil militaris ſeueritatis omittēdo/irruebat i miſeros/adeo vt crudelit̄ nimiuz atqꝫ ſupbe/i hoſtes egiſſe relatū ſit. Jngētes i ſano pectore/ꝯiugalis amoris ſūt vires. nulla illis dū modo viri gloria extollat̄ formido/nulla pietat̄ mēoria/ nulla feminei ſexus erubeſētia/nulla deniqꝫ tp̄ꝛuz q̄litatis extimatio potuit triaria in decus viri/vt oīa facili labore ſubire: q̄ nedū femias/qb⁹ vt plurimū mos ē/idiurno muris murmurare/iſinu ꝯiugis exaiari/ſꝫ robuſtos iuuenes atqꝫ bellicoſos horrore q̄ņqꝫ corripe. Etſi tāto cū ipetu ſe tulit hec i arma nocturna mulier. qs credet̄. eam hoc tm̄ faciore fuiſſe ꝯſpicuā/cū nō ꝯſueuerit/ſeu exitioſe ſint/ſeu celebres/ ſole mortaliū pectora ſubire ꝟtutes.

ℭ De ſctā ſerapia ꝟgine. cap. lxxvij.

SErapiā iſignē ꝟginē ꝛ mā tyrē antiochenā tm̄modo fuiſſe inuenim⁹/veꝶ qb⁹ ex parētib⁹/ aut quo ex genē/ nobili/ſiue ignobili/haud inenit̄ potui Nobilē nihilomin⁹ ex ꝯſequētib⁹ eam fuiſſe reoꝛ/ ꝙ ſub ſpetie femie/ virilē ac nobilē aiuz p̄ſe ferre viſa ē. ꝙ pro fide xp̄i caſtitatiſqꝫ amore mario ai vigoꝛ/ ml'ta ac terribilia tormētoꝶ gēera ꝯtēpſerit. Hec igit̄ ſerapia Hadriāo p̄ncipe romāiſ ipāte/āno vꝫ ſalut̄ nr̄e vigeſſimo ſupra cēteſſimū/cū romā ex antiochia deuotiōis gr̄a adnauigaſſꝫ/ audita quāmarie ſctitatis fama Jlluſtris femine Sabine romāe/cū vna fides eaſdez iā ambas copullaſſꝫ (ſic qppe morū ſimilitudo/mariaz iterſe ꝯtrahere didicit familiaritatē ad illā ꝑtin⁹ i ſuo vendinēſi oppido ꝯceſſit. a q̄ ꝛ phūaniſſie hoſpicio recepta fuit. Sꝫ haud multo poſt (cognito ꝙ eēt xp̄iana pegria) a quodā p̄ſide Berillo noīe/ ei⁹/tribunalib⁹ iuſſa ē ſiſti: Cui cū p̄ciperet dijs thura offerre: Serapia r̄ndit. Ego dm̄ oīpotētē collo/q celuꝫ/ꝛ terrā mareqꝫ ꝛ ꝯcta q̄ i eis ſūt creauit. Nō āt deos/quos me collere iubeſ. ſ. Jouē/iunonē/venerē/ꝛ reliquoſ/q dij nō ſūt/ſꝫ dm̄ōes peſſimi ludificatoreſqꝫ calidiſſimi. Tū p̄ſes ad illā, accede ergo inqt ꝛ ſacrifica xp̄o deo tuo nūc ſi vales: ꝛ qd gen⁹ ſacrifitij illi offeres: vt me ait mūdā p caſtā ꝯuerſa

tionez exhibeã. Nã ſi ip̃o iuuãte mũda ꝑmanſero/ero eiꝰ vtiq̃ʒ tẽpluz/ac opti-
muz ſacrificiũ: Sepe ſepiuſq̃ʒ a tyrãno admonita ⁊ iterpellata/vt thura dijs of
ferret/⁊ ip̃a iterato ↄſtãti pectore ac vultu i ꝓpoſito ꝑſiſtẽs id ſe vnq̃ʒ facturaz
mime reſpõdit. Quãobrez tyrãnus mľta idignatõe ꝑmotꝰ/mox ſerapiã ꝟginẽ
duobꝰ laſciuis iuuenibꝰ illudẽdã tradi p̃cepit. vt ꝑ totã noctẽ ea abuterẽtur.
Que vbi i ſecreto domꝰ ſue cubiculo/ſe ꝑductã vidit/ↄfeſti genibus ꝓuoluta/
cuz lachrymis his ꝟbis dñz exorauit. dicẽs. Te iuoco dñe mi ieſu xp̃e/qui es
ꝟtus mea/lumẽq̃ʒ oiuz/⁊ gaudiũ ſẽpiternũ: Adeſto nũc ꝑegrine tue/libera eã/
a ſordida iuuenũ iſtoꝝ ↄtagiõe/ↄfunde eoꝝ ipudẽtiã/ ⁊ me ãcillã tuaz p̃ſerua
ab oĩ ingnamẽto carnis/vt adte ipolluta ꝑuenire valeã: Juuenes itaq̃ʒ predicti
nocte iſecuta cũ ſtuprãde ꝟginis cã/ad eã acceſſiſſent Subito ſonitꝰ magnus
factꝰ ẽ/terribiliſq̃ʒ ac horribiľ terremotꝰ: adõ vt ꝑ totũ oppidũ audiret/quo tre
mefacti/ cecidẽrt i terrã exaimes. Diluculo ꝟo cũ aqucrẽtibꝰ i terrã ꝓſtrati in
uenti fuiſſẽt/nec ſe penitꝰ erigere valẽtes/mox cõcurſus populi factꝰ ẽ nõ modi
cus/iterrogãs ãt preſes ſerapiã/qbꝰ maleficijs ſic iuuenes eneruaſſz. Rñdit.
Nobis xp̃ianis/eſſe maleficos nõ licet. Nã quos ꝑ maleficia vr̃a ſepe iterfeci-
ſtis: nr̃ dñs ieſus xp̃s cũ fide iuocatꝰ/mox viuificat: Ad hec preſes: Si chriſtꝰ
tuus oĩs maleficas artes ſuꝑat. eũ iuoca/vt his iuuenibꝰ ſanitat̃ benefitiũ re-
ſtituat. Certus qppe ſuz/qa illos tuis malefitijs dementaueris/ verita ne tuas
turpitudies detegerẽt. Serapia dixit. Deus cuiꝰ ego ancilla humilis ſuz/oipo
tẽs vtiq̃ʒ ẽ. ⁊ nihil apud illũ oĩno ipoſſibile. Perge iqt o p̃ſes ad locũ vbi iu-
uenes ſũt. p̃careq̃ʒ ſuꝑ eũ dõs tuos. At ille/ymo ait/p̃care tu deũ tuuz. Tũ ſe-
rapia: vt nõ alij fraudẽt miraculo/aut certe male ſentiãt/ ſicut ⁊ tu: iube q̃ eos
hic i ↄſpectu oiuz ad me ꝑduci : Quibꝰ ꝑductꝭ: Orauit ſerapia his ꝟbis dñz:
Dñe deꝰ oipotẽs/q feciſti ex nihilo celuz/⁊ terrã/ ac oĩa q̃ i eis ſũt qq̃ʒ ꝑ ſctõs a
poſtolos tuos/mortuos ſuſcitaſti/leproſos mũdaſti/demones effugaſti/ mutis
quoq̃ʒ liguã donaſti/ſurdos audire feciſti/exaudi nũc ancillã tuã te p̃cãtez: in
teq̃ʒ ↄfidẽtẽ/⁊ ne diſſimules/ꝓꝑ hũc icredulũ/ ⁊ releua hos iacẽtes iuuenes i cõ
ſpectu oiuz expectãtiũ te/accellera dñe/vt cognoſcãt/ qꝛ tu ſolus es deꝰ/q facis
mirabilia icelo ⁊ iterra/⁊ nõ ẽ aliꝰ/p̃ter te/Et his dicꝭ/p̃cepit ↄctis audiẽtibꝰ/vt
i noie dñi ieſu xp̃i ſurgerẽt. Qui mox vt audierũt/ſurgẽtes i ↄſpectu popľi ſtete
runt/⁊ quo pacto id eis acceſſiſſet ennarauerũt. Quãobrẽ/⁊ ip̃i iuuenes alijq̃ʒ
nõ nulli/eo i oppido relictꝭ ydolis/ↄuerſi ſũt ad dñz deum veꝝ/ xp̃oq̃ʒ ſubiecti
ſũt. Veꝝ cũ p̃cipiẽti p̃ſidi/vt malefitioꝝ genꝰ ſerapia idicaret/⁊ dijs ſacrificãet/
illaq̃ʒ id efficẽ negligeret. Tyrãnus/eidẽ lãpades ardentes circa latera appo
ni iuſſit/ide aliud tormẽtoꝝ gẽus vz fuſtigatiõis neruoꝝ alioꝝq̃ʒ flageloꝝ eaz
excruciari mãdauit. At illa ↄſtãtia ꝑtinaciſſia/ ꝓ tuẽda/ãplificãdaq̃ʒ fide xp̃ia
na/⁊ alia pluria tormẽta ſuſtinẽ induit/deforme ſat̃ ſibi exiſtimãs/quã religio
ne ac ſignis p̃ſtaret plurimis/ ab cruciatibꝰ ſuꝑari. Itaq̃ʒ poſtrẽo/poſteaq̃ʒ oẽ
corpꝰ ſerapie vľ tormẽtis/vľ ꝟberibꝰ fuiſſz abſũptuz: data ſẽtẽtia/Capitꝭ obtrũ-
catiõe/mãtyrij coronã adepta ẽ. ẽtio. ſ. nonis ſetẽbris. Huiꝰ itaq̃ʒ clariſſie mu
lieris ꝟtꝰ nõ potuit/cruciatibꝰ ſuꝑari/qn merito/ iter claras ſãctaſq̃ʒ mulieres/
venit applicãda: Eiꝰ ãt ſctiſſimũ corpꝰ ab illuſtri ſabina collectũ/i ſuo monu-
mẽto/qđ ſibi p̃parauerat/debito honore cũ aromatibꝰ cõdituz eſt.

¶ De illuſtri ⁊ ſancta Sabina romana. cap. lxxviij.

abina illuſtriſ ⁊ famoſiſſima matronaꝝ ac martyꝝ femia: ⁊ ipa eo
euo/quo ⁊ p̄dicta diua ſerapia/ rome mltis clariſſimis titul/ necnō
⁊ phemni ꝟtutū fama effulſit clariſſia/ac celebrata fuit. Hec itaqꝫ
i p̄miſ apud romāos ex illuſtri ꝑpotētiqꝫ familia nata/herodē me-
tallariuꝫ habuit p̄rē/quā idē pr̄ cū puelullā forma eximiā/inumerabilib⁹ di-
uitijs dotatā p̄clariſſio iuuēi valētio patritio ꝯiugio iūxiſſꝫ/ illuꝫ q̄ꝫdiu ſupul
xit ſabina ſciſſie dilexit. veꝝ cuꝫ p̄mū idē ⁊ amātiſſim⁹ vir/ſuuꝫ diē clauſiſſꝫ ex
Nota tremū/eiuſqꝫ cadauer regijs honorib⁹ extuliſſꝫ/ a Sixto pōtifice ifide xp̄iana i
pulchre ſtructa ⁊ baptizata/mox tāq̄ꝫ quoddā celeſte pudicitie numē viduitaſ ꝓpoſi
tuꝫ ſumēs oib⁹ admiratiōi fuit. In p̄miſ eiꝫ parſimōie ⁊ ſobrietati vacare/⁊ ie-
iunijs diuis iherere cepit inde ſūmope ſacriſ meditatiōib⁹ ⁊ oꝛōnib⁹ die noc-
tuqꝫ iſiſtē/ac inuigilare/atqꝫ ſupfluas reſpuē cogitatiōes tāq̄ꝫ ſui ꝓpoſiti ipe-
dimētuꝫ aggreſſa ē. Cūqꝫ p̄dictā ſerapiā ſctiſſimā pegrinā/ tanq̄ꝫ pudiciſſimā
feminā omni cū gaudio/hoſpitio recepiſſꝫ ſuo/vidēs ei⁹ mētē p oīa cultui diui
no deditā/eā deinceps ceu ſue fidey ardore germanā ⁊ matrē habuit/⁊ nō mō
vſui ſuo de facultatib⁹ ſuiſ miſtrauit/ſꝫ ⁊ ei⁹ hortatu ac cōmonitiōe/ipaꝫ adō ad
oīa pietatis opa accēdit/vt oēs xp̄i paupes/tāq̄ꝫ filios aſe editos/ alacri vultu
iugit̄ excipet ac cōfoueret. Inde ēt ad mūdi tribulatiōes ⁊ paſſiōes/(equo aio)
perferēdaſ/ita ex documēto apoſtoli Jacobi eā icanduit ⁊ iflamauit/vt ipa/eaſ
dē vltro/ſūmo cū gaudio exoptaret/Sepi⁹ eteiꝫ illud beati Jacobi documētuꝫ
ſuo obuerſabat̄ i ore/⁊ dicebat. Oē qppe gaudiū exiſtimare debem⁹/ſoror cariſ
ſima/cū in varias tēptatiōes iciderim⁹. Vn̄ ⁊ poſtmodū q̄ꝫq̄ꝫ ꝯplurib⁹ iiuriis
laceſſita/in eadē tn̄ ai ꝟtute ſemp cōſtātiſſie pmanſit/nec vnq̄ꝫ ſibi cuiq̄ꝫ tyrā
no iraſci pmiſit/tā pſeuerās i amore xp̄i fuit. Demū cū ſanctiſſimas reliqas p̄-
dicte ſerapie collegiſſet/⁊ eas ex more xp̄iano celebraſſꝫ/ac ſuo in monumēto(
qd ſibi ſūmo ornatu ꝯſtruxerat)repoſuiſſꝫ. apd Elpidiū p̄fectū eueſtigio accu-
ſata eſt/qd eſſet xp̄iana/qdqꝫ Serapiā martyrē ſepulture tradidiſſet. Quā cuꝫ
furore ſibi i p̄torio p̄ſentari iuſiſſꝫ. Ab eadē eueſtigio exqſiuit. Tu es Sabina
vxor quōdā Ualētini illuſtriſſime memorie/ac Herodis metallarii optimi vi-
ri filia? Sabia reſpōdit. Ego ſū. Et ille. Quare oblita es generis tui/⁊ maluiſti
te ſociare ipuriſſimis xp̄ianis quoꝝ vita mors ē. Et nō magis deos/quos ado-
rarūt maiores tui Auguſtiqꝫ nr̄i? Ad hec illa. Ego grās ago dn̄o Jheſu xp̄o/q
me peccatricē p ſanctū pōtificē nr̄ꝫ Sixtū ac ſctāꝫ famulā ſuā Serapiā d mul
tis ſordib⁹ ac demonū poteſtate liberare dignat⁹ ē/vt āpli⁹ erroꝛib⁹ nō decipi
ar/ſic vos errare ꝯcerno/adorādo dmōes/ peſſimos ludificatores. tūc p̄ſe: Er-
go n̄ ſolū igt nos/ ſꝫ ⁊ ſacratiſſimi auguſti nr̄i decepti/demōeſ adorāt ⁊ n̄ doſ?
Sabina rn̄dit. vtinā deū adoraret/q fecit oīa/ cuiuſqꝫ nutu ꝯcta regūt̄ viſibi-
lia parit̄ ⁊ iuiſibilia/⁊ nō ſtulta/aut iſenſata vr̄a demonū ſimulacra. qa pariter
cū eis arſuri eſtis vos ⁊ ipatores vr̄i: Prefect⁹ dixit: Per deos/niſi ſacrificaue
ris/ſine vlla cūctatiōe d te capitalē fērā ſentētiā: Sabina igt/ Demōijs vnq̄ꝫ n̄
ſacrificabo/q: xp̄iana ſuꝫ/⁊ xp̄ꝫ p deo ꝟo habeo/ ⁊ ipi⁹ ancilla ſuꝫ atqꝫ cultrix:
⁊ licet ait mihi oīa tormētoꝝ genera iferre mādaueris/ſꝫ ⁊ mortē crudelē idē-
tidē miniteris/nūq̄ꝫ tn̄ efficies/vt pp exiguū hui⁹ vite tp̄is/ fidem dn̄i mei ieſu
xp̄i(p q̄ mihi celi apti ſūt)abnegē. Tūc p̄fect⁹ i auētino mōte/ſacrilegaꝫ ꝓtulit
ſentētiā: dicēs: Sabinā lꝫ romanā patritiā/deoſ nr̄oſ blaſfemātē/auguſtiſqꝫ n̄
obtemperātē/gladio pcuti dcernim⁹. atqꝫ ei⁹ oēs facultates publicis titulis p̄ſ

ſignari Cūq3 tyrānus ſua ſceleratademētia:triſtē de ei⁹ morte tuliſſet ſentētiā atq3 ipa forti aio ac ɔſtāti vultu.oia ptuliſſzi.clinato iā capite/ſuiſ fidelib⁹iter fletū ⁊ lamētationē vociferātib⁹/ eā inocētez ⁊ ſanctā perimi/Quid ergo iquit/ inocēti mihi mori ſati⁹ eſſe duxiſtis:Ac ſic hec ſapiētiſſia ac preclara iter mulieres femia nec ēt in ipo ſuo vite exceſſu/ſui obliuiſci potuit. Gladio itaq3 ſabina pcuſſa/q̄rto chalēdas ſeptēbris/martyrij palmā ꝓmeruit.Quo qdez die/ ⁊ eius āniuerſaria a fidelib⁹ cū oi deuotiōe celebrātur.

¶ De ſancta Simforioſa martyre. cap.lxxix.

SImforioſa Romana nobiliſſia ac pudiciſſia matrōa getuli quōdā martyris nobiliſſimi viri vxor/⁊ ipa eadē tēpeſtate/q̄ Hadrianus pnceps romāis ipabat/hoc ē pmo ⁊ vigeſſio ſupra cēteſſimūz/ nr̄e ſalut̄ āno ex violēta ſui/filiorūq3 ſuoꝝ morte/ɔteſtari voluit/quātū ſue magnanimitat̄/quātūue ꝟe fidei feruorē illo ſuo ipectore habuiſſz clauſū: Nā apud tyburtinā latine regiōis vrbē/ exiſtēs cū ſeptē filijs/ accuſata apud pfectuz vrbis q̄ xp̄iana eſſet/vxorque Getuli patritij nup ꝓ xp̄o ſupplitijſ dānati/Quā illico ad ſe accerſitā/mľtis iprimis adhortatiōib⁹ ⁊ ſuaſiōib⁹ comonere ñ ɔ̄ſtitit diſuadēdo vtiq3 ac ipaz ab itētiōe xp̄iana reuocādo/Indeq3 cuz nil ꝓficē videret/iſurorē ꝟſus/ita diris ꝟbis eā exacerbare cepit/vt pinde/ac ſi ei⁹ occulos ⁊ vitā omnē eruere vellet/Uez illa vt ſuuz ſydereū ⁊ dec⁹/ac certiſſimā ꝟe ſue ꝟtut̄ fidē repſētaret/vna cū ſeptē ſuis filijſ etate fulgētib⁹/mľta ab tyrāno ſuſtinē voluit tormētoꝝ genēa/vt pote flageloꝝ mľtoꝝ ceſionē/capilloꝝ ſuſpēſionē/⁊ alia huiuſmōi funeſta ac terribilia/ɔ̄tēpſit. vt ſpecioſū ſue mēt̄ ne flecteret rigorē:Nā pp ei⁹ fidey ⁊ ɔſtātie pſeuerātiā/excepit/ñ dignas ſue generoſitati/ſuecq3 itegritati plagas.Cū eiz aiaduertēt/ quo tēderēt/ipi⁹ tyrāni ipijſſimi cōat⁹/quātoq3 malo/ſue filiorūq3 ſuoꝝ ſaluti/ac ꝛ̄ligiōi xp̄iāe ſi eidē aſſētiret/i accēbiſſiaz mortē/q̄3 i ei⁹ legē maluit ire/ Nec hoc loco aliqd/hac virage dici poſſz ɔſtātius/q̄ ne ſua pelleret ſētētia/vna cū cariſſ'is filijs p/ accerbiſſios cruciat⁹/vita carē ſuſtinit:Nā cū filij amātiſſimi/diuerſiſ excruciarēt ſupplitijs/Talib⁹ ɔſtātiſſia ⁊ religioſſia mat/ad filioſ vtebat ꝟbis Scit̄ dulciſſimi mihi filij quomō gēitor vr̄/ipaq3/vos idiſciplia dei educauerim⁹ ſcitiſq3/q̄ ab ifātia de⁹ vobis pr̄.de⁹ iſtitutor/ac redēptor vr̄ extiterit.Nūc igiť filij amātiſſi ꝓ ei⁹amoꝛ/q ⁊ ꝓ nob̄ tāta pati ñ extiuit/vr̄os gn̄oſos excitate/aioſ ⁊ q inť vos maiores eſtis/forti⁹ agite/⁊ igēti aio/potētioreſ/potēti⁹ ſuſtineāt.q2 ipſa p cioſiſſia mors/vidictaz/ſalutēq3 ōniq3 nobis oib⁹ pſ̄abit.Uidete iq̄3 filij p oīa dulciſſimi q2 iſta oiſ vi/nos adeo ſeparāe ſtudet.Cūq3 hec ſimphorioſa dicēt alligato ad collū ei⁹molari ſaxo i flumie pcipitata/mātyrij coronā a dn̄o ꝓmeruit.Ei⁹ āt ſciſſiuz corp⁹ eugēi⁹ ff vir magnific⁹colligēſ aromatib⁹ ɔditū ſepelliuit.Altera ꝟo die ipatoris iuſſu p diuēſa tormēta filij iterfici iuſſi ſūt.Quoꝝ ēt corpa a xp̄ianis collecta/i via tiburtia nono miliario ab vrbe/ɔdita ſūt. Natale ꝟo ſciſſie ſimphorioſe filioꝝq3 ei⁹ mātyꝝ/ qtodecio chalē.augu.a fidelib⁹ cū gaudio ⁊ multa veneratiōe celebraf. ¶ De ſancta praxede ꝟgie.ca.lxxx.

PRaxedes ⁊ pudētiana ſorores/Ro.ꝟgines p oīa iſignes clariſſimeq3 anno ſalut̄ nr̄e quinquageſſimo ſupra cēteſſimū/Antonio pio pncipe/romanis impante/ac pijo pōtifice ea in vrbe in chathedra petri preſidente/plurima claritate(ex operibus pijs aſe geſtis)emicuere: He nāq3 ſorores/ imprimis ſue re genē nobiles/vita mirabiles/ſpecieq3 ſat̄ pulchre/ſz vita pulchriores.pudē-

tēqꝫ viꝝ xp̄ianiſſimū/ac optimū ⁊ doctiſſimū patrē habuere/ qui ⁊ abtō paulo
apoſtolo ī fide ꝑduct⁹/etiā ab ip̄o ꝺ reb⁹ diuinis mirifice edoct⁹ fuit. Has ita
qꝫ idē pudēs pr̄ cū ſolas hēret filias/⁊ a pueritia/⁊ īgenio/ ⁊ ꝓbitate plurimū
valere ꝯſpiceret/ex more romāo/ad liberales artes ediſcēdas/ magnopꝫ ꝯferre
curauit/ī quib⁹/cū eminētiſſimi īgenij forēt adoleſcētule/ breui vltra pr̄is opy
nionē/eiſdez ī diſciplinis/clare euaſerūt. Cūqꝫ nō mediocrē mūdanaꝝ litterarū
diſciplinā adepte fuiſſēt. diuino afflāte ſpiritu tacte/vt vere pr̄is filie imitatri-
ceſqꝫ dicerenť/ Ab ip̄o ī p̄mis genitore doctiſſio necnō/⁊ a btiſſio pontifice ro.
pio ei⁹ nois p̄mo/de fide xp̄i edocte/mox ꝯctꝭ gētilitatꝭ idolis ab ſe abdicatꝭ/ad
lauacrū baptiſmatis cū gaudio euolarūt. Diuis ēt lr̄is ac documētꝭ ap̄p̄me di
ligēter īſtructe ēt ꝟginale ꝓpoſitū ſuſcipiētes/ ꝟginitatis veſtē ſuſcipe volue-
rut/ac ab eodē pio pōtifice ad imitationē ſacratiſſīe domicille ꝟginis ſe ſe ꝯſe
crari fecerūt/Et cū iā totis affectib⁹ cuperēt/ ad vitā īgredi ſupnā/ quā ꝟaz iā
iaz eē didicerāt/aliquē ſibi moduz regulāqꝫ ꝯſtituere voluerūt/Et vt ad apicē
apoſtolice ꝑfectiōiſ. dirigere iter ſuuz viderēť/A duob⁹ legis p̄ceptꝭ/ī quib⁹ pē
det quicqd ē legis/qcqd ꝓphete/aut ſci/oēs apoſtoli fuerāt ſcrutati/ vz dn̄z ꝺ
uz ſuū ī p̄mis diligē ex toto corde/mēteqꝫ/ac virib⁹ ſuis pluſqꝫ ſc ip̄as/atqꝫ ſuū
ꝓxiuz ſicˋ ſe ip̄as: Nouerāt qppe ex mōimētꝭ eoꝝ pr̄iſ pudētꝭ/a diuo paulo ma-
gr̄o ſuo/ſepe ⁊ ſepi⁹ ſe audiuiſſe/ſe mīe gloriari ī līguis āgeloꝝ ⁊ hoīuz/n̄ ſe ēt
gloriatū ī cognitiōe myſterioꝝ dī: nō ī ſp̄ū ꝓphie: nō ī aſpitatib⁹ cāniſ: nō ēt in
elymoſinaꝝ largitiōe/nō deniqꝫ ī alijs qbuſcūqꝫ opib⁹/ſi eidē defuiſſꝫ charitaſ
q ſola facit hoīez ꝺo viuētez/vnꝺ die noctuqꝫ orōnib⁹/vigilijs/ ieiunijs medita
tiōibuſqꝫ īſiſtēs/nihil aliꝺ ſētire videbāť/niſi piū ieſuz/⁊ hūc crucifixū: Sacris
ēt lectiōib⁹ īſiſtētes/q̄daz ī effabili qete/ītuebāť ꝑfectiſſimā trinitatē/ Nā ex a
poſtoloꝝ lectiōib⁹ ⁊ documētꝭ/cūcta eiſ apiebāť fidey ſacramēta/ vnꝺ nimium
felices arbitrabāť/qꝛ oīuz regi dn̄o ꝯmeruiſſēt ſe mr̄imōio copulari: Sz neqꝫ
ex hoc/pietatꝭ opa tanq̄ꝫ marthe itermittē voluerūt. vnꝺ iugiť cuz tota familia
miſericordiaꝝ opib⁹ īſiſtētes/ſm̄ ꝓphete documētū/Egenos vagoſqꝫ īdomuz
ſuā ītroductos/eſuriētib⁹ panē ſuū frāgebāt/coopiebant nudos/occiſis ꝓfide
dn̄i ieſu xp̄i ſepulturas p̄bebāt/īſup ⁊ colligatiōes ⁊ faſſiculos īpietatꝭ diſſol-
uētes/atqꝫ onera diſrūpētes/dn̄o ⁊ ſpōſo eaꝝ ieſu ī paupib⁹ſic miſtrāe ſe exiſti
mabāt/Et q̄ꝫq̄ꝫ cū martha circa freq̄ns hoc miſteriū occuparēť/ēt horiſ ꝯſtitu
tis/cū maria optiaz ꝑtez eligebāt/ſedētes ad pedes ieſu/ ei⁹ lauātes pedes la-
chrymis ꝯpūctiōis/deuotiōis/ꝯtēplatiōis/ītēte dulcedis/ac charitatis ⁊ gau-
dij. extergētes ſupfluitatē/e cordib⁹ ſuis/oīuz reꝝ terrenarū : Ac ſic praxedes
hec cū ſorore pudētiana ī ip̄a ſctā ⁊ īuiolabili ꝯuerſatiōe vſqꝫ ī finē ꝑdurātes/
oib⁹ tā pn̄tib⁹ q̄ꝫ futuris ſe ꝑfecte ꝟgines exhibuē: Et qm̄ ſe dei ſacrificiū fece
rūt/vt ⁊ eaꝝ ſctificatiōis/vniuerſa ip̄aꝝ familia(que vtiqꝫ magna erat) eſſet par
ticeps/ī titulo quē eaꝝ pr̄ pudēs ſub noīe diui paſtoris dedicauerat. De cōſi
lio pij ſedis apl̄ice ep̄i/fontē baptiſmatꝭ cōſtruxere: Ut earuz familia ī die ſctō
paſce/in eodez baptizari poſſet. quos ad nonaginta ex numero/ manumiſſos/
btūs pi⁹ aqs ſalutarib⁹ abluuit. Inde poſt agones mľtos/mľtaſqꝫ elymoſinas
atqꝫ alia īnumera pietatꝭ opa: poſtqꝫ mľtoꝝ ſepulturaſ mātyrū: quos it̄/beatū
Symeteriū cuz aliis duob⁹ ⁊ viginti/apud ſupradictū titulū ſepelierūt. q per
martyrij palma/ad regna celoꝝ trāſierāt. Deniqꝫ ⁊ poſt oīs facultates ſuas

in paupū viſceribꝰ īcluſas/⁊ xp̄o fideliť comēdatas. Circa ānū dn̄i nr̄i ieſu xp̄i
cēteſſimū ſexageſſimū q̄ntū/cū ceptuꝫ ſue ꝟginitatꝭ ꝓpoſituꝫ vſqꝫ ad finē opti
me ꝯſeruaſſēt pudētiana venerabiliſ ī p̄mis/q̄rtodecio chalēdaſ iunias/eiꝰ ꝟo
ſoror praxedes ſctiſſima. xii. chalē. auguſtas/de terris ad celos migrarūt. ⁊ a-
pud pr̄em eaꝝ pudētēꝫ via ſalaria in cimiterio p̄ſcille/poſite/⁊ cōdite ſunt.

De Fauſtina auguſta. cap. lxxxi.

F A uſtina auguſta/que po-
ſtea/⁊ īter deos relata fuit/
glorie plurimū viuēs/mo-
rienſqꝫ viri ſui benignitate
magis/ꝙ̄ ſuo aliquo ope/cōſequta eſt.
Floruit/circa ānuꝫ ſalutis nr̄e/cēteſimū
ſeptuageſſimū. Fuit āt Antonij pij au
guſti ex fauſtīa cōiuge filia. Marcoqꝫ
antonio conubio iūcta. Eoqꝫ pr̄e mor
tuo/īpauit vna cū viro/⁊ ex ſenatꝰ ꝯſul
to Auguſta ē appellata n̄ parua eq̄dē
eo tp̄re mulieri gloria: Nā etſi p̄cedēti
buſ ab auguſtiſ viris auguſtaꝝ cogno
mē eēt/nulli āte hāc ſenatꝰ ꝯſulto fuiſſe cōceſſuꝫ īuenit. Fuit q̄ppe tā exq̄ſiti d
coris/vt aliq̄d diuinū crederet eiꝰ mortalitati admixtū: qđ ne ꝯſumaret ſenio/
aut morte/actuꝫ ē/vt iuuēcula ⁊ etate ꝓuectior/aureis/argēteiſqꝫ/atqꝫ ereis nu
mis effigies eiꝰ ſculperet. In q̄bꝰ etſi oris habitꝰ/oculoꝝ motꝰ/color viuiduſ/⁊
hilaritas facieꝝ deſinit. Illđ tn̄ liniamēta teſtāť p maxiuꝫ. Sane quātū totius
orbis fama celebratū ē. tm̄ turpi/īpudicitie nota pollutū: credituꝫ q̄ppe ē/hāc
nō vno p̄ter viꝝ ꝯtēta fuiſſe amaſio/q̄ny imo/ī āplexus deueniſſe mľtoꝝ/ ex q̄bꝰ:
quorūdā noīa deterit īfamia: Sꝫ q āteiuit ceteroſ amaſios/ Tertullꝰ ē noīatꝰ/
quē ēt aiūt/ab ātonio ſecuꝫ ī cena reptū: Et his ſupadditꝰ mācus ꝟus no ob-
ſtāte/ꝙ eiꝰ eēt/ex lucilla filia gener: Et qđ hoꝝ oīuꝫ turpiꝰ ē: aiūt eā gladiatorē
quēdā adeo amaſſe/vt ob đſideriū eiꝰ īcureret egritudinē/ fere letalē/⁊ ſanitatꝭ
đſyderio/Antonio/ſuā deteriſſe ꝯcupiſcētiā. euꝫ qꝫ medici ꝯſilio/ad feruorē ſe-
dādū lāguētis/gladiatorē occidi feciſſe/⁊ eiꝰ adhuc tepēti ſāguieo/m̄e deleni
ſe corpꝰ egrote/⁊ ſic ab īpetuoſo amoriſ eſtu/ac etiā morbo liberaſſe ꝯiugē: Qđ
q̄dē remediū fictū credidere prudētes: Cū īproceſſu tp̄iſ comodꝰ ātoniꝰ/ea tē
peſtate ꝯceptꝰ/nō đliniti ſanguinis/ſꝫ potiꝰ/cū gladiatore habita cōcubitu/ſce-
leſtibꝰ opibꝰ ſuis/q̄bꝰ potiꝰ gladiatoris/ꝙ̄ꝫ. M. antonii credebať filiꝰ/ teſtimōi
uꝫ ꝟitati p̄ſtaret. Quibꝰ fauſtie ignominiā pſonātibꝰ. M. ātonio ab aīcis pſua
ſuꝫ ē/vt illā occidēt/ſeu ſaltē abdicāet. veꝝ ātoniuſ cū eēt mitꝭ īgenij hō/eſto e-
gre ferret/adulteria ꝯiugis/recuſauit ī ꝯſiliū ire ⁊ ne ī maiꝰ euaderet dedecus/
ꝑpeti maluit/nec aliud ſuadētibꝰ amicis reſpōdit. ꝙ̄ꝫ oportere repudiatis do-
tes reſtitui: volēſ ob id ītelligi qđ ob fauſtinā teneret īpiū: Sꝫ iſta ſinēda ſūt:
Sepiſſie ēt ītuitu q̄dē mīmo/minꝰ ēt adduciť facto/labefactari hōeſtioreſ ꝯſue
uēe/⁊ e nebuľ ī ddeamꝰ ilucē: ātōio āt apđ oriētaleſ r̄geſ magnifice rēpu. actū
ē/vt fauſtia vnico alalee/ī radicibꝰ tauri mōtꝭ/egritudie/ diez claudēt extremū:
Quā antonii p̄cibꝰ/ſenatꝰ īter diuos extulit. Et đ cetero/diua fauſtia appella-

ta ē. qđ apud romãos nulle mľieri vnq̃ ɔtigerat. Et cũ eã iã caſtroꝝ matrē appellaſſ: Antonin⁹ ei tplm eo i loco quo ɔceſſerat ɔſtrui fecit iſigne: Et eidem ſtatuas iuſſit appōi/ſui nois ɔſpicuas. Inſtituitq̃ puellas ſacerdotes tplo/ q̃s fauſtinianas vocari p̃cepit. Et ſic loco dee p tpus/ibidē celebris/ habita ē fauſtia. vt q luxuia ſubtraxiſſe claritatis videbať: deitas reſarciret.

¶ De ſancta Felicitate martyre Matre ſeptez filioꝝ. cap. lxxxii.

Felicitatis romane femie in ſignis ſctiſſimeq̃ matrõe ꝟtus hoc i loco nõ ē oblit terãda ſilētio/ ꝟuz ex qb⁹ ſit orta parētib⁹/ aut quo genē/ ſeu cui iuncta fuerit cõiugio icognitū mihi ē. Hec itaq̃ qbuſdã nobilitať notis conſpicua/ ãno ſaluť nr̃e q̃rto ⁊ ſexageſio/ ſupra cēteſſimū/flagrãte adhuc peſtiferra illa crudeliſſimi tyrãni Domitiani p̃ncipis pſecutiõe/tanq̃ xpiana a p̃fecto vrbis publio cũ ſeptez filijs ſuis liberalis forme/ optieq̃ ſpey pueris velut alia hebrea ſeptē Machabeoꝝ fratrū mať ɔprehēſa/ ex ſua fiđ ⁊ paciētia p̃maxia/poſteriſ oib⁹ ppulchrū atq̃ itegerrimū ꝟe fidey teſtimoniū p̃hemne religd: Ob qđ ēt catholica eccleſia/vt ſuū nomē/ieternū vſq̃ p̃cipua coruſcatiõe pmaneret/ſtatuit ei⁹ filiorūq̃ ſuoꝝ ãniuerſaria/ a cũctis fidelib⁹/ tãq̃ đ mľiere forti/religioſa veneratiõe celebrari: Filioꝝ ãt ſuoꝝ martyꝝ noia/iſta fuiſſe tradũt. p̃mu3 vz ianuariū. Felicez/philippū/ſiluanū/alexãdrū/vitalē ⁊ martialem/ Hos p̃fect⁹(matre p̃ñte)cuz iterrogaſſ3 ⁊ audiſſet/ tãdez varijs iudicib⁹ laniãdos ⁊ excruciãdos trãſmiſit. Atq̃ iuſſit ipis iudicib⁹ felicitatē matrē iduci/⁊ filioꝝ cruciatib⁹ ſemp adſtare/quo magis vidēs tormēta filioꝝ terrereť/ iubēť ergo filij p đoſ iurare eiſq̃ thura icēdē: Illi ꝟo ecõtrario aiebãt/nľlos eē đoſ/p quos iurare cogebãť. Cũq̃ pluris ꝟbis exprobrarēt gētiliu3 đos. iſanire i eoſ magis magiſq̃ iudices cepe/vnđ ⁊ p oia tormētoꝝ genera/q̃ſi eos circulo quodã pagētes/nihil deeſſe pēis patiebãť. q̃s crudelitaſ iueniſſ3. Erat qppe/nõ ſolu3 deformis/ſ3 etiã quidã miſerimus ſtatui/vidē filios etate florētes/ita funeſtiſſimis tormētis p oia corpis mēbra excruciatos/vt niſi ipius ardētiſſime genitricis ſubueniſſ3 eloquētiſſia exhortatio/i ipis ſuis cruciatib⁹ vtiq̃ corruiſſent/filij: S3 inipꝭ iauditis iſolitis ve cruciatib⁹pene deficiētib⁹/ſua oĩone ſua ui/ad meliora ⁊ ſaniora cõſilia reuocatos/iſide cõfirmauit. Ipa quippe tormēta tã i ſe/q̃ in filijs quãtopere cõtemneret/mira patiētia oſtēdere voluit. q n̄ modo tormētis/ſ3 ⁊ morti fortiter ſe obijectabat. vt filios oĩs icendijs ɔburi patereť: Ita nēpe ɔſtãter p̃ter naturalē matrū affectionē filioꝝ tormēta ſuſtinuit. Et leticia ſuperãte dolores/ridentiſ os/vſq̃ ad ipoꝝ necem teſtimoniū p̃buerit. Fuit profecto acer ⁊ aioſus tã filioꝝ q̃ matris vite exitus. Stupētib⁹ etiã ipis ipijs iudicib⁹. ⁊ dicētib⁹: q nunq̃ fuerit/femis/que tanta/ac talia iſiliiſ pferre potuerit/Et icciirco etiã eccleſia catholica/q̃l mirabũda/i miſſaꝝ celebratione/De ipa tanq̃ ex ſpeciali p̃uilegio i epľa/ſic ait. Mulierē tam fortez qs

inuenieť: Et diu⁹ Auguſtin⁹. magnuʒ ſpectaculuʒ inqt ante oculos fideý nr̄e
poſituʒ ē. Auditu audiuim⁹/cordeq́ʒ vidim⁹/optãteʒ matrē/ãte ſe/ vitã iſtaʒ fi
nire filios ſuos/lõge ꝯtrarijs voť ꝯſuetudini hũane Oẽs eiʒ hoies/filios ſuos
ex hac vita migrãdo/p̄cedē volũt. nõ ſubſeq/ Felicitas ãt optauit poſterioꝛ mo
ri. Tãte qppe fideý erat/ꝙ diceret ſe eos nõ amittere/ſʒ p̄mittē: Nec ĩtuebať
tãq̃ʒ vitã finirēt/ſʒ tanq̃ʒ ĩchoarēt. Deſinebãt eiʒ viuē/vbi qnãdoq́ʒ fuerãt mo
rituri/ꝛ ĩcipiebãt viuere/ſine fine victuri: Paꝝ ē fuiſſe ſpectatricē/mirati ſum⁹
poti⁹ hoꝛtatricē: Fecũdioꝛ ꝟtutib⁹/q̃ʒ fetib⁹: vidēs certãtes/ĩ qb⁹ oibus/ ꝛ ip̄a
certabat. Et ĩ oib⁹ vicētib⁹ ꝛ ip̄a vincebat. vna mľier/vna mať. cũ ꝓpheta decã
tabat/atq́ʒ dicebat. Salus ãt iuſtoꝝ es dñe/ ĩ tp̄ꝛe tribulatiõis/ ſicut manifeſte
extitit/tribus illis viris/deãbulãtib⁹ ſine vlla leſiõe iter ignes/laudãtes deum/
vbi hõ ſeuiebat/flãma parcebat. Jp̄is igiť iqt Auguſtin⁹ a dño mãifeſta ſalus
fuit/iſtiſ aũt. ſ. ſeptē ffib⁹ ĩ oculto affuit dñs/Jllos tres iudeos/liberauit viſibi
liter/iſtos ĩuiſibiliť coꝛõauit/Sũt tñ q dicãt illos nõ ꝑ ignē vt diu⁹ reffert Au
guſtin⁹/ſʒ ꝑ diuerſa toꝛmētoꝝ genẽa martyrij coꝛouã ꝓmeruiſſe/Nã ianuariũ
ĩqunt/poſt ꝟgaꝝ ceſſionē ꝛ teterrimũ carcerē/plũbatis demũ occiſuʒ/ Felicē ꝛ
philippũ fuſtib⁹ maceratos. Siluanũ p̄cipitio ĩterēptũ reliquos tres capitali
ſentētia pũitos fuiſſe: Ac ꝑ hoc ſctiſſimi fratres ꝛ filij/duꝝ gēitricis ĩpiũ ꝛ hõ
tamēta q̄tãter ſuſcipiētes atq́ʒ illi⁹ amõitionē ꝑ moꝛtē ꝯꝓbãe volētes/lucēq́ʒ
iſtã moꝛiēdo ꝯtēnētes/oiuʒ ſãctoꝝ ꝯſoꝛtes effici meruere: atque illoꝝ germani
tas/eterno collegio firmata ē. Ecce qd p̄ſtitit ꝟusmatern⁹ amoꝛ/q vitã ꝑpetuã
filijs ꝑ paſſiões acqſiuit. Atq́ʒ illi ſctiſſime matri obediēdo/a dño coꝛã ãgelis
coꝛonari meruere: Hoꝝ itaq́ʒ ſctoꝝ martyrũ/ natalitia ſexto id⁹ iulij celebrãť/
quo die ꝑ martyrij palmã ad regna celeſtia ēmigrarũt/ Mať ꝟo ĩ carcerē ꝑ q̃
tuoꝛ mēſes cũ mľta calamitate reſeruata/tãdeʒ nono chalēdas ēcēbꝛes ꝓ xp̄o
decolata ē. quo qdē die/ei⁹ ſpecialiſ recoꝛdatio/cũ veneratiõe p̄cipua celebrať.
¶ Alia nihilomin⁹ Felicitaſ ꝟgo fuit/q̃ vna cũ ꝑpetua eq̃ ꝟgie ꝛ alijs mulť/in
Mauritania/ciuitate Tuburbitanoꝝ/ ãno saluť nr̄e ducēteſſio decio ſecundo
ſub p̄ncipe ſeuero/ad beſtias deputata/nono id⁹ mãtij/xp̄i panē effici meruit.

¶ De ſancta Cecilia martyre. cap. lxxxiij.

CEcilia Romana ꝟgo ꝛ mã
tyr/femia coꝛpoꝛeo ēcoꝛe/
magnanimitatem/oꝛib⁹/ca
ſtitate/ ꝛ ſctitate ſplēdida
atq́ʒ p̄celſa / ãno a natali xp̄iano/nono
ꝛ vigeſſio ſupꝛa ducēteſſimum/ ſeuero
p̄ncipe romãis ĩpãte/ clariſſiuʒ ꝓ xp̄o
ꝑtulit martyriũ: Hec qppe/tametſi/ei⁹
gen⁹/religionēq́ʒ/ac parētũ noia nobis
ignota habeãť/p̄clãiſſimi tñ patritijq́ʒ
generis/ꝛ potētiſſimoꝝ ꝯſuluʒ eã filiã
fuiſſe reoꝛ/ꝙ qdeʒ ex facinoꝛib⁹ ſuis p̄
clariſſis a ſe geſtis ꝯꝓbaſſe viſa ē/ ꝓ
qb⁹ cēte/ñ ĩmeritã ſibi aqſiuit claritatē ꝛ laudē/ac vitã poſtrēo ꝯq̃ſiuiteťnã:
q̃ cũ ab puēitia q̃i oib⁹ vidiciſſʒ eē amabiľ/ei⁹ vniuēſa ꝓpiqtaſ/tãq̃ʒ ēĩ diuina

plurimuꝫ gaudere cepit(⁊ p̄ter bonaꝝ litteraꝝ egregiā eruditionē) eiꝰ parētes
foꝛte ītenebꝛis īfidelitatꝭ ābulātes/adeo optīo īſpirāti/vt radicis ſue amaritu-
dinē dulcedīe fructuuꝫ tēparent/ eaꝫ ſic erudire ī oībꝰ curarūt/vt nil aliud diſ
ſceret audire vel loq̄/niſi q̄ ad optimas ꝟtutes capeſcēdas ptineret/ Demum
(foꝛte parētibꝰ oꝛbata)a ſctiſſimo pōtifice vrbano eiꝰ noīs p̄mo/de diuinis ſcri
pturis ībuta ⁊ baptizata:ne ad diuerſa vitioꝝ diuerticula raperet̄. ⁊ vt ī recto
xp̄ianitatꝭ tramite ꝓſequeret̄/eidē moꝝ etiā optīa viuēdi p̄cepta digeſſit: Uerū
⁊ ip̄a tanq̄ꝫ iā ſapiētiſſima adoleſcētula/ſciēs adoleſcētiā/ m̄lta coꝛpoꝛis bella
pſepe ſuſtinere:vt ſui optimi ꝓpoſiti explicaret fulgoꝛē/atq̄ꝫ ip̄ꝫ ſuuꝫ virgineuꝫ
coꝛpus ī ſuitutē redigeret. Ip̄m quodaꝫ flagrātiſſio amoꝛe ⁊ ardoꝛe/ieiunijs/
vigilijs/oꝛōnibꝰ crebꝛis/cilitio/alijſq̄ꝫ cruciatibꝰ caſtigare voluit. Atque pie-
tatē ⁊ hoſpitalitatē magnope īter ceteras diligēs ꝟtutes/paupuꝫ ac oꝛphāoꝝ/
⁊ viduaꝝ adeo curā ſuſcepit accuratiſſimā/ac ſi oēs ꝓpꝛio edidiſſꝫ coꝛpe/quos
oēs/ex opibꝰ ſuiſ pmaris/pauit ⁊ nutriuit/ac curā egit ſolicitā:Et quāq̄ꝫ auro/
margaritis/alijſq̄ꝫ pluris monilibꝰ iugiter romano moꝛe ⁊ ritu oꝛnaret̄/nihilo
minꝰ/oēs delitias/lepoꝛes/ceteraſq̄ꝫ ſeculi ieptias riſu dignas/ abſe ꝓhitiēs/di
uinas ſcripturas ardēti deſyderio/pꝛo ſūmis dlitijs legebat/ ita vt eaꝝ lectio/
de eiꝰ manu vix recedebat. Et poſt ſacrū Euāgeliuꝫ/vt ꝟtutis patientie exēpla
ſectaret̄: Job ſepiꝰ legere volebat. Nec ſaciari ꝓfecto poterat/ quadā dulcedie
mirabili/ꝯſiderare altitudinē ꝯſilij diuini/ſup ſaluteꝫ generis humani vnde ⁊
ſepiꝰ/eiꝰ/hec ip̄a erat oꝛō O bone deus/obſecro:reuela oculos meos/ vt cōſide
rem/mirabilia de lege tua: Poꝛro cecilia ꝟgo/ vt boni teſtimonij ſup oiā/fūda
mēta ſibi ꝯponēet/pꝛudētiā ſūmope iuſtitiaꝫ/q̄ꝫ/tēperātiaꝫ ac foꝛtitudinē (ſibi
neceſſariā)hr̄e curauit.quibꝰ quidē/tanq̄ꝫ de optīo ꝟginum oꝛnatu/ dn̄s ſibi
multuꝫ cōplaceret. Eiuſdeꝫ tn̄ ſctiſſimuꝫ ſue chꝛiſtianitatꝭ titulū Cecilia virgo
parētibꝰ ſilētio oppꝛeſſit.nec id ſuoꝝ opuꝫ archanū/cuiq̄ꝫ voluit eē expꝛeſſuꝫ/
p̄ter qbuſdaꝫ ancillulis ſuis:Quinymo oia ſue ſctitatis opa/quadaꝫ ſagaci in
duſtria/ītra domeſtici laris parietes/cubiculiq̄ꝫ ſui/ſecretuꝫ/ſemp cōtexit. Nec
p̄ter ācillas cōſcias/nemo ēt ex neceſſarijs id arbitrari/nedū ſciꝛ potuit. Diebꝰ
eteiꝫ/ac noctibꝰ(diuo ābꝛoſio teſte a diuis colloqjſ oꝛōneq̄ꝫ mīme ceſſabat.ita
vt ēt Angelū ſuū ſuiq̄ꝫ coꝛpiſ ⁊ ꝓpoīti cuſtodē/ſepiꝰ videre ⁊ aloq cōmēuerit.
Pꝛopoſuerat qdē cecilia ꝟgo(ip̄mis diuio afflata ſpū)q̄daꝫ ſue mētiſ integrita
te/ſupato oī carnis aculeo/ꝯſtātiſſimo pectoꝛe/oīno coꝛpꝰ ſuū a cōtagiōe hoīs
imoꝛteꝫ vſq̄ꝫ ſuare: A parētibꝰ itaq̄ꝫ aliquādiu ante valeriāo cuidā nobiliſſi-
mo patritio/acriq̄ꝫ iuueni romāo dſpōſata cecilia ꝟgo/Ex moꝛe dilate ſūt nup
tie: Eratq̄ꝫ ſpōſa cecilia q̄dā ī cōparabili pulchꝛitudie(ob venuſtatē foꝛme)plu
rimū diligēda/ierat ⁊ ingeniū pegregiuꝫ/ac ſmo blādus ⁊ diſertus/modeſtiſſi
muſq̄ꝫ:Cūq̄ꝫ tardius nuptie cecilie irēt ī votuꝫ/ardētiſſimus iuuenis/ a parēti
bus cōiugiuꝫ īſtantiſſime expoſtulare cepit. Cecilia ꝟo(vt p̄miſſuꝫ eſt)ad car-
neꝫ ſubtus cilitio induebat̄. deſup aūt veſtibꝰ auro contextis tegebat̄ : nec vt
optabat amoꝛē ſui coꝛdis ī deuꝫ iditijs euidētibꝰ poterat apire:Quid multa:
Uenit dies ī qua thalamꝰ collocatus ē. Et cātantibꝰ oꝛganis:illa ī coꝛde ſuo
ſoli dn̄o decātabat dicēs: Fiat coꝛ meuꝫ/ ⁊ coꝛpus meuꝫ dn̄e imaculatū vt nō
ꝯfūdar:Et biduāis ac triduāis ieiunijs oꝛās/comēdabat dn̄o qd̄ timebat: In
uitabat āgelos p̄cibꝰ: lachꝛymiſq̄ꝫ īterpellabat ap̄l'os/⁊ ſctā agmina oī a xp̄o

famulãtia exorabat: vt ſuis eã deprecatiõib⁹ adiuuarẽt/ ſuãq̃ dño pudicitiã cõmẽdarẽt. Sʒ cũ hec agerẽt: venit nox i qua ſuſcepit vna cũ ſpõſo ſuo ſecreta cubilis ſilẽtia: Et vt erat igenio celebri vegeta/ ſmõeq̃ diſerto/ his ſmonib⁹ ſuauiſſimis ſpõſuʒ aloqt: O dulciſſime atq̃ amãtiſſime iuuẽis/ ẽ ſecretuʒ/ qd tibi ↄfitear: ſi modo tu iurat⁹/ aſſeras tota illd obſeruãtia cuſtodire. Ualerian⁹ illi co iurat/ ſe illd nulla rõne/ nulla neceſſitate detegere: Tũc illa ait: Angelũ dei habeo amatorẽ/ q nimio zelo cuſtodit corp⁹ meũ. Hic ſi vel leuit ſenſerit/ q tu me poluto amore ↄtingas/ ſtati ↄtra te furorẽ ſuuʒ exagitabit/ ⁊ amitteſ floreʒ tue gratiſſie iuuẽtuť: Si aũt cognouerit. q me ſincero ⁊ imaculato amore dili gas. ⁊ ꝟginitatẽ meã itegrã illibatãq̃ cuſtodiaſ: ita quoq̃ diliget te/ ſic ⁊ me: ⁊ oſtẽdet tibi grãʒ ſuã: Ei⁹ igiť ꝟbis ſuauiſſimis ⁊ ſapiẽtiſſimis/ ac di nutu p- mot⁹ valeriãus ſpõſus/ illico dixit. Recte/ pie ac ſancte diciſ. Sʒ ſi vis vt credã ſmonib⁹ tuis oſtẽde mihi ipm angelũ. Et ſi ꝟe pbauero/ q ãgeluſ di ſit/ ↄfeſti qd ortariſ faciã. Si ãt virũ aliuʒ diligis/ te ⁊ illuʒ iterficiã. Tũc btã Cecilia di- xit. Si ↄſilijs meis/ pmittis te acqeſcere: ⁊ pmittas te purificari fõte phẽnni/ ⁊ credas vnuʒ deũ eẽ i celis/ viuuʒ ⁊ verũ: poteris eũ videre: Dicit ei valerian⁹ Et qs erit q me purificet. vt ego ãgelũ videã: Rñdit ei cecilia: Eſt ſenior q/ nouit purificare hoĩes/ vt mereanť videre ãgelos: Dicit ei valerian⁹: Et ego vbi hũc i ueniã ſenẽ: Rñdit cecilia: Ibiſ i tertiũ ab vrbe miliariũ/ via q̃ Apia nũcupať: illic nõnullos paupes a trãſeũtib⁹ auxiliuʒ expoſtulãtes iuenies/ de qb⁹ mihi ſemp magna cura extitit. Eiſdeʒ meã ipris ex noĩe meo dabis bñdictionẽ: di- cẽs: Cecilia me ad vos miſit. vt ſctũ ſenẽ vrbanũ mihi oſtẽdať. qr ad illũ hẽo ſecreta q̃ pferrã: Hũc tu dũ videris/ idicabis q̃ iť nos ſũt cõmẽtata: Is duʒ te purificauẽit/ ẽt veſtimẽť cãdidiſſimiſ te iduet. Cũ qb⁹ mox vt hũc cubiculũ itra uẽis idut⁹ ãgeluʒ ſctm̃ etiã tui amatorẽ effectuʒ: iuenies/ q oĩa q̃ ab eo popo- ſceriſ ↄdonabit. Tũc valerian⁹ accedẽs/ oĩa q̃ eidẽ cecilia pdixẽat iuenit. Qui cecilie ꝟba vrbano latitãti i ſepulchris referẽs. gaudio magno exhilarat⁹: geni b⁹ itẽra pſtrat⁹/ mãib⁹ expãſis/ cũ lachrymis/ dixit: Dñe ieſu xpe paſtor bõe/ ſe miator caſti ↄſilij: ſuſcipe ſeminũ fruct⁹/ quoſ i cecilia famula tua ſemiaſti: dñe ieſu xpe paſtor bõe: cecilia famula tua/ q̃ſi apiſ argumẽtoſa tibi dſeuit. Nã ſpõ ſuʒ quẽ q̃ſi leonẽ ferocẽ accepit. ad te q̃i agnũ mãſuetiſſimũ dſtiauit. Iſte huc niſi crediſiſſʒ/ mĩme veniſſʒ. Api igiť mi dñe cordis ei⁹ ianuã tua grã: vt te cre atorẽ ſuũ cognoſcẽs: diabolo ⁊ idolis ei⁹ renũtiet. Hec ⁊ his ſilia/ ſctõ epo orã te: E veſtigio ãte ipoſ ſenior idut⁹ niueis veſtib⁹ apparuit. q i man⁹ tenebat ti- tulũ/ aureis lrĩs ſcriptũ: Quẽ vidẽs valerian⁹/ mox nimio tremorẽ correpť⁹/ itrã q̃i exãimiſ cecidit. Quẽ ſẽior eleuãs blãdis ſmõib⁹/ dixit. Fili tolle/ ⁊ lege hui⁹ codicis textũ/ ⁊ credo: vt purificat⁹: merecariſ videẽ ſctm̃ ãgelũ/ quẽ tibi ſpõſa tua cecilia ř pmiſit. Scripturť ãt ꝟba/ hec erãt. vn⁹ de⁹/ vna fideſ/ vnũ baptiſma. vn⁹ de⁹/ ⁊ pr̃ oĩuʒ/ q ẽ ſup oĩa/ ⁊ i oĩb⁹ nobis/ Senior ãt/ iterogãs valerianũ/ expoſtu lauit/ an adhuc iſtd heſitãet. Cui ille magna voce exclamãſ/ iqt/ nil ẽ pfecto/ ſub celo ꝟi⁹/ qd credi q̃at/ Tuʒ põtifex vrban⁹. valerianũ d fidi ſgulã edoctũ/ bap tizatũq̃ ac cãdidis veſtimẽť idutũ letũ ad ceciliã remiſit. Reuerſus igiť vale rian⁹/ Ceciliã orãtẽ itra cubiculũ iuenit. ⁊ iuxta eã Angelũ dñi ſtãtẽ/ pẽnis ful gẽtib⁹ alas habẽteʒ/ flameoq̃ aſpectu radiãtẽ/ ac duas corõas aureaſ geſtãtẽ/ Quiq̃ vnã cecilie/ alterã ꝟo valerião dd it/ iqẽs. Iſtas corõas mũdo cord ⁊ in-

maculato corpore cuſtodite/q2 eas de paradiſo dei/vobis attuli:Et hoc vobis
erit ſignuꝫ/qa ab alijs videri minime poterũt, niſi a quibꝰ caſtitas ita placue-
rit/ſicut ⁊ vobis ꝓbatuꝫ eſt placuiſſe:Et iccirco valeriane/ qm̃ cõſilio caſtitatꝫ
ꝯſenſiſti/miſit me xp̃s dei filius ad te. vt quã volueris petitionem inſinues. At
valerianus eueſtigio obnixe exorauit/vt eiꝰ frater Tiburtius eque ſaluus fie-
ret:qm̃ ad credendũ ipſe forte duriuſculus foret. Tãdeꝫ cecilie virginis/⁊ ip̃e
ratiõibus victꝰ/ſacruꝫ baptiſma ſuſcepit. ⁊ paruo poſt tp̃re/vna cũ Ualeriano
germano martyrij palmã adeptꝰ eſt. Cepit poſt hec Almachius vrbis prefe-
ctus/Ceciliã compellere/vt dijs ex more thura offerret. At illa:apparitoribꝰ di-
xit. Audite me fr̃es: Mihi equideꝫ glorioſiſſimuꝫ ẽ. valdeqꝫ optabile/ oĩa pro
noie/cõfeſſiõe ve xp̃i perferre tormẽta: Sed de veſtra ſatis doleo iuuẽtute/ quã
ſine ſolicitudie gerẽtes/facitis quicqd vobis ab iniuſto iudice fuerit impatuꝫ.
Tũc illi flentes/rogabãt eam/ne tam ſingularẽ amitterẽt pulchritudinẽ: Qui
bus ita reſpondit. Hoc nõ eſt iuuẽtuteꝫ perdere/ſꝫ mutare:Dare lutuꝫ/⁊ acci-
pere aurum:dare habitaculuꝫ vile paruumqꝫ/⁊ domũ permaximã/eamqꝫ lapi
dibus p̃cioſis cõſtructã/accipere: Perſeuerãte hoc modo virgine/de regno di/
deqꝫ chriſti pietate verba cõtexere:ſupra quadrigẽtos promiſcui ſexus credi-
dere/atqꝫ ſacro baptiſmatis fonte pfuſi ſunt. Dehinc cuꝫ Almachius prefectꝰ
iterato Ceciliam ĩterrogaſſet/cuius cõditionis eſſꝫ:aut religionis/ Illa q̃ꝫq̃ꝫ eo
in loco cõſiſteret. ĩ quo etiam p̃ncipes tremere cõſueuerãt. ⁊ hinc ide diſſonis
clamoribꝰ iperite multitudis agerec̃: minarec̃ ve/ex aduerſo torua facie/ĩ nihi-
lo virginis cõſtãtia fracta eſt/qn ymo memor ſue ſalutis/chriſtiqꝫ fidey ardo-
re ſuccẽſa/cõſtantiſſimo pectore ⁊ acri vultu/nulla expte territa prefecto ſapiẽ
ter ⁊ argute reſpõdit/nulla ratiõe eideꝫ aſſentire poſſe/Cui ille: Eduobꝰ vnum
tibi elige:aut ſacrifica/aut te chriſtianã eſſe abnega: Surridẽs cecilia: O iudicẽ
neceſſitate confuſum inquit/qui iubet/vt negẽ innocẽteꝫ/vt ip̃e me nocẽtem cõ
ſtituat. Si vis dãnare/cur hortaris negare? Si vis abſoluere:quare vis ĩqui-
rere? Depone audatiam inquit almachius:⁊ deos adora Cecilia reſpõdit : Ne
ſcio vbi tu oculos amiſeris:Quos eim tu deos appellas ego ⁊ oẽs qui oculos
ſanos habent/ſaxa videmus eſſe/⁊ eramẽtuꝫ atqꝫ plũbum:ac ſic iudicem eam/
mendaci demonſtratione deoruꝫ fedare volentem/aſe ignominioſe reiecit. nec
ad id agendum qđ iubebatur/vllis imperijs induci potuit. Tunc vehemẽter
iratus/iuſſit eam domuꝫ ſuam reduci/ibiqꝫ eam flãmis balnearibus cõcrema
ri:Cumqꝫ in balnei calore ĩcluſa fuiſſet/die integro/ ac tota nocte/ quaſi in loco
frigido roſeoqꝫ/illibata preſtitit ſanitate: ita vt ne vna quideꝫ membroruꝫ eiꝰ
pars/ſudoris ſaltem ſigno labaſſet. Quod cum audiſſet Almachius/ miſit qui
eam ibidem decollaret. Quam vbi ſpiculator tertio percuſſiſſet. ⁊ caput ampu
tare nequiuiſſet. ſeminece relicta/diſceſſit: Per triduuꝫ autem/quo ſuperuixit
Cecilia/non ceſſauit omnes mulieres/ quas infide catholica enutrierat/ aĩoſe
confirmare:quibus ⁊ vniuerſa que habebat/diuiſit. Tunc ſanctus põtifex vr-
banus corpus eius abſtulit/interqꝫ collegas pontificeſ chollachrimãtibꝰ cũ-
ctis /deuotiſſime collocauit/domumqꝫ ſuam(vt iuſſerat)in eccleſiaꝫ erexit ⁊ cõ
ſecrauit/vbi dei benefitia exhuberãt ad memoriam tam clariſſime virginis Ce-
cilie: Paſſa eſt aũt hec preſtãtiſſima virgo/decimo chalẽdas decembres: quo
quidem die/eius ãniuerſari a digna celebratione/acũctis/celebratur.

¶ De ſancta Martina virgine ꝛ martyre. cap.lxxxiiij.

Martina ꝟgo romana ꝛ mã
tyr. Jmpãte adhuc romãiſ
ſeuero ꝑncipe: eo ãno/ quo
ſupꝛadicta ſctiſſima Ceci-
lia/ ꝛ ipa martyriũ Rome pꝛo xp̃o con
ſtãter ptulit. Hec qppe iter ceteras ro
manas mſ̄ieres/ potẽtia/ oꝛigine/ moꝛi-
bus ꝛ religione/ ſuo euo illuſtris fuit
femia: De qua certe mſ̄ta ꝛ pꝛeclara fa
cinoꝛa ad ſũt nobiſ hoc loco ſcribẽda:
Fuit ergo hec p̃clara ꝟgo ipꝛimis po-
tẽtiſſimi genitoꝛis (licet eiꝰ nomẽ ꝛ fa-
milia nobis ignota fuerit) ac chꝛiſtia-
niſſimi piẽtiſſimiqꝫ filia/ quãobꝛẽ/ i hoc tm̃/ diue ſupioꝛis Cecilie ꝟginis/ nobi-
lioꝛẽ ac digniorẽ effulſiſſe dicimꝰ: Huiꝰ igiẗ paẗ patritiꝰ Ro. ter Cõſul/ xp̃ianiſ
ſimus ipꝛimis/ cũ pfectaꝫ i deuꝫ charitateꝫ/ ꝛ i hoies itegẽrimã cuſtodiret/ etiã
vt i oibus mãdatis ꝛ iuſtificatiõibꝰ dñi ſine querela icedere demõſtraret/ cuꝫ
ad oia ſeruoꝝ dei obſequia pꝛõptiſſimus habereẗ hãc vnicaꝫ filiam tanq̃ꝫ fu-
turaꝫ chꝛiſti ſpõſam de moꝛibꝰ/ de fide/ aliiſqꝫ iuſtificatiõibꝰ/ atque bonis litte
ris appꝛime erudiri fecit. hiſqꝫ i documẽtis pegregie erudita/ Mox ꝛ ipa ad õ
um ꝯuerſa/ q̃ꝫq̃ꝫ i multa hominũ frequẽtia obuerſareẗ. ac ſine carne exiſteret/ ſe
culuꝫ oĩe ſe neſcire oſtẽdit/ ſe ſeqꝫ ipam dño offerẽs/ Jngẽti aio oiuꝫ liberoꝝ/
ꝛ ſobolis paruipẽdere voluit ſucceſſionem: Jnde vt erat bonaꝝ litteraꝝ haud
mediocriter erudita/ ad ſacras litteraſ ediſcẽdas ſũmope ſe trãſtulit. Et vt om
nes mũdi ſolicitudies/ atqꝫ culpaꝝ oiuꝫ materias/ euangelica falce ſuccidere a
ſe poſſet/ iter cetera chꝛiſti euãgelia. cũ magno ardoꝛe plegebat/ ac eoꝝ docum̃
ta/ in celario ſui pectoꝛis pꝛo modulo ſuo recõdebat. Et cum diues admodũ
foꝛet/ ne alta ſapere aut i incerto diuitiaꝝ ſuaꝝ/ ſꝫ i deo viuo ſperare videretur/
ſciẽs miſericoꝛdiaꝫ ſacrifitiis a xp̃o eẽ pꝛepoſitaꝫ/ dicẽte dño i euãgelio: Beati
miſericoꝛdes: quoniã ipſi miſericoꝛdiã cõſequẽtur: Ad pietatiſ ꝛ humilitatis
opa ſe ꝯuertit: ꝛ vt eã appꝛehẽderet/ que bona ẽ vita: per elymoſinaꝝ largitio-
nem/ futuꝝ bonuꝫ/ ſibi theſaurizare quoad vixit curauit. Et vt decet ꝟgines ſa-
craſ que caſtitatẽ pꝛomittũt/ nõ tãtum illã verbis/ ſed per bonã iuſticiaꝫ ꝛ cõ
uerſationem/ i omnibus ſuis opibus maximam pudicitiaꝫ pꝛeſe ferrebat. Om
nis eius ſermo ad deſtructionẽ idolatrie erat. vnde ob hoc/ ꝛ oĩfarie/ ad expu-
gnãdos hoſtes/ ꝛ ad eoꝝ iacula repellẽda iugiter cõſtãtiſſimo pectoꝛe icende
bat. Eoqꝫ tũc ſeueri pꝛincipis iuſſu oẽs ad culturã deoꝝ cogebanẗ. Sed mar
tina virgo ſpꝛeto pꝛincipis p̃cepto/ chꝛiſtuꝫ i tẽplo quodã adoꝛabat. Ob quã
rem/ a gẽtilibꝰ tenta eſt/ Et ante Ceſareꝫ/ vt diis imolaret pducta ẽ: At illa hila
ri vultu Jmperatoꝛi ait. Jngredere tu Appollinis tplm̃/ ꝛ quãticũqꝫ amatoꝛeſ
ſũt: videãtqꝫ quomodo ſynceriter itemeratꝰ/ ꝛ miſericoꝛs/ ac ſctũs deus meꝰ
oipotẽs imaculata ꝛ itegẽrima mea ſuſcipiat ſacrificia: Mãdauit ergo Ceſar/
ſũma cum diligẽtia intueri que a Martina fierẽt. At illa oꝛãte/ ſtatiꝫ tẽremotꝰ
adeo magnꝰ ẽ factus/ vt ciuitas tota cõcutereẗ/ ꝛ appollinis ſimulachꝛũ comi-

nueretur.ac magna populi multitudo fuerit oppreſſa. Demon tūc qui ī Apol
linis Idolo habitaret/ſe ī puluerē volutās/magna voce dixit. Heu me/Marti/
na ꝟgo/magni dei qui ī celis reſidet ācilla/que ei⁹ iugiter ꝑcepta cuſtodis. cur
me meo habitaculo ſpoliaſti/ac tā deformē oſtēdiſti: Imperator ꝟo cernens ꝙ
Idoloꝝ cultus virginis oꝛōne diſpderet.eam alapis grauiter cedi iuſſit/ac ei⁹
palpetras turpiter vncinis diſrūpi: Ab illa orās dixit. Dñe pater/ꝛ dñator vi
te mee/ne derelinquas me/ nec ſinas me cadere ī hanc exprobrationē: Adiuua
me ī cogitatu meo/nec ī flagellis/eoꝝ ne derelinquas me/ ſed īfunde cordi meo
doctrinā ſapiētie/vt ignoratiōibus eoꝝ nō paream: ꝛ nō preualeāt mihi eoꝝ d
licta: Oꝛōne aūt fuſa: Martina protin⁹ igenti lumine perfuſa ad eā ꝯfeſtiꝫ vox
de celo facta eſt/dicēs Confide filia: Ego ſum quē adoras: Noli expaueſcere:
quia nequaꝗ̄ te deſerā: Qui vero eam excruciabāt.audiētes mirabilia/illico in
faciē cadētes/deprecabant Martinaꝫ vt ſuis oꝛonib⁹/ſibi ignoſci ipetraret.Qui
bus illa: ſi ab Idolis ex totis precoꝛdijs receſſeritis/ꝛ ī vnuꝫ deum qui concta
creauit/ac in eius vnicū filiuꝫ ieſuꝫ xp̄m/ eundēꝗ̄ pro ſalute oīuꝫ crucifixū cre
dideritis. qui vnicuiꝗ̄ iuxta opa ſua retribuet/ꝛ voſ mercede vite eterne ꝑfrue
mini: ſin aliter ſentietis/proculdubio eterna ſupplitia vos excipiēt. Cumꝗ̄ deū
patreꝫ oīpotenteꝫ filiūꝗ̄ eius vnicuꝫ dñm noſtruꝫ ieſuꝫ chriſtū: deinde eē ſpi
ritum ſanctuꝫ/qui cūcta que de⁹ ꝑ verbuꝫ fecerat aīaduertit/ crediſſent/atꝗ̄
vnuꝫ eſſe baptiſmuꝫ/quo hoīes regenerent in deo eodem modo crediſſent/ꝛ
plenam fideꝫ ſuſcepiſſent.chriſtiāiꝗ̄ facti/paulo poſt ꝑ martyrij palmā ad ce
li regna euolarūt. Sequēti ꝟo die imperator ꝓ tribunali ſedēs/ iterato Marti-
nā idolis ſacrificare iuſſit. Que ꝯſtanti aīo renuēs/ turpiter ꝛ dire excarnifica-
ta lac pro ſanguine(cūctis vidētibus) dedit. Ex cui⁹ quideꝫ oꝛe/ēt tant⁹ odoꝛ
fragrauit/ac ſi ibideꝫ vas oīuꝫ aromatuꝫ effuſuꝫ eſſet: poſtmoduꝫ imaniter fu-
ſtibus ceſa/depoſitaꝗ̄ de ligno/rurſuꝫ ad carcerē reuocatur alijs adhuc agoni
bus ꝑparāda: Ibidem quoꝗ̄ ex moꝛe oꝛōne fuſa/ tant⁹ repente/ e carcere odoꝛ
effluxit. vt oēs in admiratiōnē traherent. Que tabulā tenēs hec in ea legebat.
Quam magnificata ſunt opa tua dñe/oīa quippe ī ſapiā feciſti: Poſt hec edu-
cta Martina de carcere/mādauit ceſar/ aut Arthemideꝫ deam eā adoꝛare: aut
feris obijci: Cognouit itaꝗ̄ toꝛtuoſus demon ad igreſſuꝫ ꝟginis iphanum: ꝙ
ſcilicet ad ſui ꝑniciem ſctā itromiſſa fuiſſet. iccirco terribilib⁹ clamoꝛib⁹ excla
mauit/dicens: Vhe miſero mihi/quo deus aſpū tuo fugiam: ignis vndiꝗ̄ me ꝑ
ſequitur: ingreſſaꝗ̄ tplm: Imperatori ait Vis vt Arthemidi ſacrificeꝫ: Seue-
rus letus dixit: Dij imoꝛtales ineternum viuāt. q2 mihi iaꝫ fauere videntur.
Tum martina approbans idolo dixit. Tibi dico q habitas ī hoc idolo imū-
de ſpūs/diſcedēs dētib⁹ ſtride: ꝛ egredere d hac ſeductiōe/ ꝛ his q tibi ſacrifi-
cant ſeductis. Quib⁹ dictis oꝛōne facta/mox fulguratiōes ꝛ tonitrua magna fa
cta/eueſtio ignis cadēs de celo/ꝯbuſſit ſacerdotes /ac nōmodicā populi mul-
titudinē abſūpſit: atꝗ̄ Arthemidis ſimulachꝛū ī fauillaꝫ proꝛſus redegit. Ira
tus Ceſar/Juſtio ꝑfecto dixit. Suſcipe hāc maleficā/ꝛ diuerſis eā penis crucia
tib⁹ꝗ̄ interfice. Cogente aūt ꝑfecto Martinā dijs oīno ſacrificare illaꝗ̄ abnuē
te/vncinis ꝛ vngulis excarnificata turpit ē. Juſtio aūt iterrogāti/an ī ſentētiaꝫ
adhuc ꝑſiſteret. reſpōdit: Ego xp̄m dñꝫ meū habeo cōſolatoreꝫ/ꝛ iccirco nulla
tenus tuis nō ſacrifico dijs: Tūc ī amphiteatro/vt obijceretur feris ducit: Ad

quã diſcerpẽdã/cũ ſeuiſſimuz leonẽ iuſſiſſet emitti/eidẽ nõ mõ(diuino munẽ)
leſit/qnymõ ei⁹ ꝓuolut⁹pedib⁹/ipaz adoraſſe viſ⁹ ẽ. Jnde i ceſariſ parẽtẽ ipetũ
faciẽs/ꝑtin⁹illũ diſcerpſit. Quo facto/a cunctis circunſtãtib⁹ vna voce cõcla-
matũ eſt. Salua ipator/quã de⁹ fereqꝫ cõmiſerent/abſolueqꝫ/p quã dij nr̃i pe/
riere. Jmpator Martine dixit. Cõfitere magno deo Joui/ꝛ noli tãdẽ inoſtinata
tua opiniõe atqꝫ iſtã tua iflexibili ptiatia ãpli⁹pdurar̃. ſꝫ eidẽ hũiliare vt viuaſ.
Jlla ꝟo vbi orõnem fudiſſꝫ mox ẽt iouis ſimłachrũ cecidit:pp ꝙ gladio pcuſ
ſa:martyrij coronã adeo ꝓmeruit. Cũqꝫ gladio pcuteret/cũctis audiẽtib⁹/vox
de celo facta ẽ. Qm̃ gł̃oſo aio ꝛ incõcuſſa fide ꝓ noie meo certaſti/Martina di
lecta ꝟgo/iã tãdẽ cũ ſctis meiſ i regno celoꝝ ingredẽ. Tũc Ritori⁹ qdaz ſctũs
epũs/cũ rõanis ſacerdotib⁹ veniẽs/ſanctiſſimũ ꝟginis corp⁹cũ cãticis in ſextã
regionẽ trãſtulit. Jbiqꝫ eã cũ hymnis p̃ma Januarij die ſepeliuit. Quo qdem
die/eius anniuerſaria a fidelibus celebratur.

¶ De ſancta Blandina martyre. Capitulum. lxxxv.

Blandinaz feminã gallicã
natiõe/fidey virtute in cõ/
parabilẽ/ſub pſecutõe Se
ueri pricipis/pſidente i ca
thedra Petri/Eleuterio põtifice: apud
lugdunũ galliaꝝ vrbẽ quã pcipiti lap/
ſu Rodan⁹ fluuioꝝ nobiliſſimus pter
fluit. ꝓ xp̃o martyriũ in auditũ cõſtan
tiſſime pertuliſſe ferũt. Que qdẽ femia
cũ de ſe(ſuo euo) ifidelib⁹ ſpectaculuꝫ
prebuiſſet/ſic ꝛ poſteris cũctis flagrã
tiſſimũ fydei amoriſ atqꝫ itegẽrimũ te
ſtimoniũ reliqt phẽne/ob qđ: vt i ſecu
lum vſqꝫ/nomẽ ei⁹ fulgidũ coruſcatiõe precipua deueniat. Ei⁹ mirabilẽ patiẽ/
tiaꝫ atqꝫ cõſtãtiã iter claras mulleres/cõſcribere rat⁹ ſuꝫ. Hec igit Blãdina tã
etſi ex plebea gẽte originẽ/ꝛ nõ nobilib⁹ parẽtibus ortũ duxerit/maxima tñ ai
ꝟtute/ iter nobiliſſimas matronas/cõputãda uenit. Nã cũ apud eãdeꝫ lugdu/
nenſem ciuitateꝫ vulgus/Judex/offitiũqꝫ oẽ/quodã furore pſiſteret/ vt ex cõfeſ
ſiõe ſanctoꝝ aliquod ſacrilegum eliceretur crimẽ inter ceteros cõtigit Blãdi-
nãꝫ feminã plebeã/p quã xp̃s oñdere voluit ꝙ ea q̃ apud hoĩes ſunt dſpecta/
contẽptuiqꝫ habent:in magna gł̃ia apud deũ ducunt:ꝛ qꝛ ei⁹charitas/ea q̃ per
naturã ſolẽt eſſe fragilia/p grãm fecit eſſe cõſtãtiſſima. Cũ.n.oẽs fideles ea in
vrbe trẽpidarẽt/ne hec Blãdina in tormẽtis cederet pp debilitatẽ corpis ꝛ fra/
gilitatẽ ſexus:ipa tãta tollerãtie virtute firmata fuit/vt pri⁹ ꝯciderent carnificũ
man⁹ q ſibi ꝓ ꝯtentioſa iudicis aioſitate iuiceꝫ ſuccedebãt. Nã duꝫ a p̃ma lu-
ce vſqꝫ ad veſpam eidẽ ſemp inouaſſent tormẽta tãta in ea diuina effulſit grã/
ꝙ ipſi ad vltimũ.ſe victos ꝯfiterent. Magnope eqdẽ ſtupẽtes quõ in ea ſpũs
pmanere poſſet/eo ꝙ in ea nihil ex corpe ſupplitio reſediſſet. At illa/ poſtmo-
dũ aſſeruit.ꝙ quotiẽs vocẽ ꝯfeſſiõis vere fidey emittebat/ꝛ ſe xp̃ianã ꝯfitebat/
totiẽs noue vires corpori ſuo adiungebant. Ac ſi ablutis p ꝯfeſſionẽ dolorib⁹
inſtauraret/ad agones recentior. Etqꝫ/quo magis itelligebat/ꝙ vox pia dolo/

ris ſenſuʒ extigueret/ſepiꝰ ⁊ alacrius xp̄iana ſuʒ diceret nihil mali poterat eidē
inferri. Aliqbus poſtmoduʒ iteriectis diebus cō ſemiaīa Blādia/⁊ pene ī quo
dā mortis cōfinio poſita/eiſdē fuiſſʒ pulſata cruciatibꝰ. velut e ſōno quodā ſu
bito euigilās/ī memoriā future beatitudis venit. ⁊ ꝯſtāti voce/ac ſi in populo
cōcionaret̄:ait. Multū erraƚ o viri/qd̄ exiſtimaƚ nos viſcera infantū comedere/
cū ēt a carnibꝰ brutoꝝ pp deū abſtineamꝰ. Et in ꝯfeſſiōe ꝯſtāter pſeuerās/iteꝝ
in carceř recludit̄. Poſt aliquot āt dieſ:cū nūdie celebraret̄/vbi aderat maxia
populoꝝ freq̄ntia/Blādia e carcere cū pōtico filio ſuo. xv. ānoꝝ puero inducit̄.
Statuūtqꜫ ī mediū:⁊ ꝑ doſ iurař iubet̄. Qui cū nll'os eē dos ꝑ quoſ eoſ iurare
cogerent̄:⁊ cū multꝭ ꝟbis eoꝝ dos exprobarēt/ī eoſ magiſ magiſqꜫ populi mul
titudo īſanire cepit. Vn̄ neqꜫ pueri tenerā etatē/nec ſexuʒ femie miſerātes/per
oīa tormētoꝝ genera eos excruciare cepunt. Tūc ponticꝰ puer(tāqꜫ alt̄ Macha
beꝰ)maximū patiētie robur/cohortatiōe materna ſuſcipiēs/⁊ ī fideꝝ ꝯfeſſiōe ꝑ
ſeuerās/ipolutū deo reddidit ſpm: Beata ꝟo Blādina oīuʒ vltima/velut illu
ſtris mr̄ ⁊ vera virago/ꝓmiſſos ꝑ martyriuʒ ad coronā filios/iā eos inſeq feſti
nabat. Exultās ⁊ ouās tanqꜫ ad ſpōſi thalamū iuitata. Ex quo dn̄s cōceſſerat
vt in ꝟberibꝰ tripudiaret/⁊ craticulis exuſta gaudēt. Atqꜫ tā hilariſ ⁊ leta ac ſi
inter regias dapes accubaret. poſt hec ēt ad beſtiaſ tradita/ſʒ ⁊ ab eiſ itacta re
ſedit. Jnde quoqꜫ aliud excogitato crudelitaƚ genere/ꝙ reti ꝯſtricta/thauro fe
rocit̄ iſtigato obiecta fuit. A quo cū inumeris fuiſſʒ ictibꝰ laceſſita/⁊ toto Am
phitheatri ambitu volutata/nec quoqꜫ penitꝰ ledit̄/ſʒ vt ſemp leto vultu/⁊ cō
ſtanti mente ꝑmanſit. Ad vltimuʒ gladio iugulata/maximā martyrij coronaʒ
adepta eſt. Stupentibꝰ ēt ipſis impijs carnificibus ⁊ dicentibus/. Quomodo
potuerit femina tanta ac talia perferre. Sepe etenim illd̄ pſalmiſte dicebat. Se
cundum multitudinē doloꝝ meoꝝ/ī corde meo/cōſolationes tue letificauerūt
aīam meā: Eius autē anniuerſaria feſtiuitas:celebrat̄ q̄rto nonas iunias.

De ſancta Agata virgine. Capitulum. lxxxvi.

Agata ſctiſſima virgo ⁊ mar
tyr: apd̄ Chataniā vetuſtiſ
ſimaʒ nobilēqꜫ Scyculoꝝ
vrbē. anno ſaluƚ nr̄e q̄rto
⁊ qnq̄geſſimo ſupra ducenteſſimū de
tio ceſare. Ro. ipante atqꜫ Lutio Ro
mano pōtifice ī cathedra Petri p̄ſidē
te glorioſiſſimuʒ martyrium ea ī vrbe
ꝓ fide xp̄i ꝑtulit. Hāc igit̄ etſi nobiliſ
ſimaʒ ſcimꝰ/tn̄ ex quibꝰ parentibꝰ/ vel
quo ex genere/ſeu qua ex religiōe ortā
fuiſſe non ſaƚ pʒ. Veruʒ qm̄ in militia
xp̄iana ꝓ pudicitia fortit̄ egit/ac tandē
ꝓ fide xp̄i ꝯſtātiſſime interijt/eā ex auero geneř originē duxiſſe dicemꝰ/ꝙ tā iſi
gni ꝯſtātia eternā ſibi coronā/ac ꝑpetuā claritatē cōmeruerit. Nā eiꝰ parētibꝰ
ditiſſimis gētilibꝰ(ſe ſola ſupſtite)defunctꝭ. Vt erat adolcſcētula/⁊ genere/inui
ſaqꜫ formoſitate/ac celebri igenio ⁊ doctrina int̄ cathanieſes femias plurimuʒ
inſignita, ⁊ ſui iuris iā effecta/adeo iſpirata/ſagaci mēte humanā ꝯditionē/⁊ ex

roꝛes gentiliũ pluſtrare cepit/ac itrinſecꝰ extuare quo nã mõ vitã ſuã p viã ſa/
lutꝭ poſſꝫ traducẽ:At iſe dyabolo iterfecto/fõtem puriſſimaꝝ aq̃ꝝ tãq̃ꝫ.Cerua
emiſſa ad reſtrigẽda gẽtilitatꝭ peſtifera venena ↄ̃ſiderare cepit.Ut.ſ.de egypto
hoc eſt/de iſto ſecl'o nequã recedẽs/pharaõẽ i aqs ſuis iterfecto/ẽt oẽꝫ ꝓtinuꝫ
ſuoꝝ erroꝝ exercitũ/p baptiſmũ iſe oio necare ↄ̃ſtituens ad fõteꝫ eccl'ie catholi
ce.vꝫ pr̃em ⁊ filiũ ⁊ ſp̃m ſctũm tãdẽ puenit.Et vt erat mulier oĩ ſapia ꝑdita/ne
id leuit feciſſe(ſꝫ toto ↄ̃ſideraſſe ardoꝛe/totoq̃ꝫ exoptaſſe icẽdio)videreꝉ..Jmp̃
mis baptiſmo ꝑcepto/oẽs aĩ voluptates obterrẽ curauit/ac oia delectationum
ſtudia reliq̃t:vt voluptatibꝰ cunctꝭ aſe amputatꝭ/oĩ ſua ↄ̃uerſatiõe tẽdẽt/vbi cre
debat xp̃ꝫ eſſe i dextera dei p̃ris.Ac p hoc/vt ita veꝝ eẽ fatereꝉ/⁊ ludoſ/⁊ iocoſ
ↄ̃uiuiaq̃ꝫ/ac vãitates oẽs deſerens/i ſacco ⁊ cinere dormiẽs oꝛoni ⁊ ieiunio va
caꝛ cepit/ac futurã vitã/peccatoꝝ ſuoꝝ ↄ̃feſſiõe q̃ſiuit. Et qꝛ fudit lachrymas.
Jccirco eccleſia i eiꝰ ſingl'ari ꝑconio/dicit. Qui ſeminãt i lachrymis/in gaudio
metent.Quas obꝛes/vt dyabolꝰ ſibi iſultare poſſꝫ/ac dicere. Ubi eſt deꝰ tuus.
Maximã in eã excitauit ꝑſecutionẽ. Nã tũ Quintianꝰ ea i vrbe Decij ceſaris
cõſularis reſidẽs/tuꝫ ꝟginis pulchritudinẽ ductꝰ/tũq̃ꝫ diuitiaꝝ copia ꝑmotꝰ/
eã ſibi in ↄ̃iugeꝫ tradi q̃ſiuit.Qd vt facilꝰ effici poſſꝫ.trigita dieꝝ ſpatio/nunc
blãditijs/nũc tormentꝭ p quãdã feminã noĩe Aphrodiſiã/a ꝑpoſito eã reuoca
re curauit/Sꝫ puelle mẽs/q̃ ſupꝛa petrã xp̃m/fidei ↄ̃ſtãtia fũdata erat/ nec pol
licitatiõibꝰ adduci/nec vllis terreri minis potuit: quominꝰ xp̃o ſpõſo icõcuſ
ſaꝫ ſeruaret fidẽ.Nã ⁊ ſaxa molliri/⁊ ferrũ ↄ̃uerti facilꝰ erat.q̃ꝫ vt ab intẽtiõe
xp̃iana Agatha mouereꝉ.Que gẽmas/⁊ veſtimenta auro intexta/ꝑdia quoq̃ꝫ/⁊
vana q̃q̃ꝫ oꝛnamenta/pinde/atq̃ꝫ terrã q̃ pedibꝰ calcaꝉ/p nihilo computauit.
Qua ex re ira ꝑcitꝰ Quintianꝰ/cũ poſt varia/vltro citroq̃ꝫ verba fuiſſent facta/⁊
ꝟgo pudiciſſima i ſuã ꝑſiſteret ſniam:eã in tetro ⁊ ſqualido carcere obligatã
cathenis q̃ꝫ rapidiſſime ꝑtrahi iuſſit.vt ibidẽ/⁊ pedoꝛe/⁊ caligie ab oibꝰ negle
cta ↄ̃ſumereꝉ.Sꝫ illa leta gloriabũdaq̃ꝫ carcerẽ itroiuit/⁊ q̃ſi ad epulas iuita-
ta agonẽ ſuũ/dño ꝑcibꝰ comẽdabat.Dehinc truculentꝰ tyrãnus/cũ eã ꝑſuadẽt
xp̃m abnegare/⁊ deos falſo creditos/colere/illaq̃ꝫ penitꝰ/cũ tã graue facinꝰ ad/
mittere noluiſſꝫ/.Jngẽti eculeo ſuſpẽſa/ibidẽ diu toꝛq̃ri eã fecit. Tũ illa.Sicut
q bonũ audit nuntiũ/vl' ſicut q videt quẽ diu deſiderat/q ve ml'tos adeptꝰ eſt
theſauros/ita me/q̃ tu mihi ſũmo ſtudio iferre ſatagis/oblectãt toꝛmẽta.Neq̃ꝫ
.n.mihi cuꝫ martyrij palma celuꝫ adeundi copia daꝉ.niſi coꝛpꝰ meũ/a carnifi/
cibꝰ diligenꝉ feceris attractari.Qm̃ nec hoꝛeo iferꝉ triticũ/niſi theca eius fortiꝉ
ↄ̃cultata i paleis/fuerit redacta.Poſt hec ipiuſ ille/oĩ belua truculẽtioꝛ cũ ma
millã in ꝟgine toꝛq̃ri iuſſiſſꝫ/ẽt toꝛtã deniq̃ꝫ/a carnificibꝰ abſcidi fecit. Quibꝰ
diuulſiſ i cruciatu ad carnificẽ ait/. Par erat crudeliſſime tyrãne/vt in puella
ãputare erubeſceres qd tu i m̃re ſuxiſti. Tñ ꝑge vt cepiſti/.At ipa habeo dñꝫ
meũ ieſuꝫ xp̃m/q ſolo quidẽ ꝟbo/inſtaurare mihi põt vniuerſa. Abſciſis itaq̃ꝫ
mamillis iteꝝ Agatha carceri hac lege adiecta eſt:vt neq̃ꝫ panis/neq̃ꝫ potꝰ ei p̃/
bereꝉ oĩno/ſꝫ inedia ↄ̃ſumereꝉ.Sꝫ cũ virgis ſpes oĩs/in dño foret ↄ̃ſtituta/opẽ
ẽt illi de celo ↄ̃tulit.Nã in tempeſta nocte ad eã ſctũs apoſtolꝰ venit/q nõ mõ
plagas oẽs curauit/ſꝫ ⁊ mamillã integrã/ſuo pectoꝛi reſtituit. Tãtoq̃ꝫ fulgo-
re p totã noctẽ/ea eſt ꝑfuſa p̃ſentia/vt p̃ pauoꝛe/carceris cuſtodes aufugerint:
aptãq̃ꝫ cuſtodiã reliq̃rint. Uñ cũ ꝟgini abeũdi facultas facta eſſꝫ/hoꝛtarẽꝉq̃ꝫ

eã nõnulli/ vt quo vellet abiret: nõ mõ e carcere nõ diſceſſit: ſed ꝛ cõſtanter per/
ſeuerãs dicebat. nolle ſe pati/ vt tã lõgo tpe/ deſideratã amitteret coronã. Quã
obrẽ/ cuz poſt q̃triduũ iniq̃ſſim⁹ ꝯſularis eam morti deſtinaſſꝫ. accutiſſimas
teſtas/ quib⁹ accẽſi carbones ſuberãt/ eã nuda deſup volutari fecit. Sꝫ diuina
ꝑmiſſiõe/ cuz terremot⁹ fact⁹ eſſꝫ/ duoqꝫ ex cariorib⁹ Quintiãi forẽt oppreſſi/ rur
ſus in carcerẽ recepta eſt. Ubi ꝛ i hec ꝟba/ oꝛonẽ ad dñꝫ fudit. Mi creatoꝛ dñe
de⁹/ q me ab iſantia cuſtodiſti/ ſecularẽ oẽm a me aufferrẽs amoꝛẽ/ vt corp⁹ meũ
ab oi pollutiõe ſepararas/ quiqꝫ me virilit̃ feciſti agẽ/ ꝛ carnificũ toꝛmẽta ſupa
re. Te deꝑcoꝛ/ vt meũ nunc accipias ſpũꝫ. Tps ꝛ.n. eſt/ vt relicta hac coꝛrupti
bili vita/ iubeas me ad tuã miſericoꝛdiã ꝑuenire. Quib⁹ explet̃/ ꝯfeſtim/ imacu
latũ deo reddidit ſpũm. Cũqꝫ ſctũꝫ corp⁹ aromatib⁹ delibutũ ſepulchro mãda
ret̃. Ecce angel'uſ ſubito affuit: ꝛ ad Agathe caput tabulã poſuit/ inqua hec exa
rata erãt ꝟba. Mentẽ ſctãꝫ/ ſpõtaneã/ deo honoꝛẽ/ ꝛ patrie liberationẽ. Habuit
nẽpe mentẽ ſctãꝫ: obtulitqꝫ ſpõtaneã/ Deo honoꝛẽ dedit: patrieqꝫ liberationem
fecit. Ibidẽ ꝟo Angel's ſubſtitit/ quãdiu Sepulchrũ cũ diligẽtia clauſuꝫ fuit.
Abſcedẽſqꝫ/ vlteri⁹ in tota Siculoꝝ inſula/ nõ eſt viſus. Quãtiqꝫ meriti/ ac ſan/
ctimonie fuerit Agatha/ hinc liq̃do oſtẽdit̃. Qꝺ mõs qdã haud ꝓcul a Catha/
nia vrbe/ poſt exactũ annuꝫ/ a die q̃ paſſa fuerat/ rupt⁹ eſt. tãtuſqꝫ ignis euomit/
vt toꝛrẽs q̃ſi/ de mõte ſaxa terrãqꝫ liq̃faciens/ ad vrbẽ magno ĩpetu deſcẽderet:
ꝑꝑ qꝺ pagani: ad ſepulchrũ ꝟginis ꝯfugiẽtes/ ei⁹ tumuli velũ arripuere/ eoqꝫ
ꝯtra ignẽ poſito/ ſtatĩ ignis extinctus eſt. Qua ex re/ factũ eſt/ vt nõ ſolũ xp̄iani
ſꝫ iudei quoqꝫ/ atqꝫ gẽtiles oẽs beatiſſimã Agathã/ ſũmo honoꝛe habuerint/ ꝛ
ad monumentũ ei⁹ quotidie accedẽtes/ vota ei facerẽt/ tãq̃ꝫ mulieri ſancte/ cui⁹
interceſſiõe ad dñꝫ/ ſe nõ parũ iuuari ꝓfitebant̃. Quĩtian⁹ aũt poſt hoc/ ad ĩue
ſtigãdas Agathe facultates ꝛ vt oẽs de familia ei⁹ tenẽt/ accedẽs: dei iuſto iu/
ditio i flumie iteriȷt. Paſſa ẽ itaqꝫ btã Agatha. nonis februarij/ quo qdẽ die ec
cl'ia ei⁹ egregia opa carmie ꝯꝑhẽſa/ cãtare freq̃ntat/ vt ad ea imitãda xp̄ianoꝝ
virtutes alacrioꝛes reddat.

De ſctã Appolonia ꝟgine. capl'm. lxxxvi.

APollonia virgo ſctiſſima/
natiõe Alexãndrina/ ꝛ ĩpa
memoꝛatu digniſſima hac
ſeua Decij ꝑſecutiõe/ accer/
biſſimũ martyrium ꝓ xp̄o pferrens/ nõ
modicũ ẽt ĩterriſ/ ſibi acq̃ſiuit fulgoꝛẽ.
Hec itaqꝫ ſctã virgo/ Euſebij cuiuſdã
foꝛtiſſimi exercit⁹ ĩpatoꝛis/ ſtrenue ac
inclite virtuꝭ viri ex Laomia vxoꝛe ſu
ſcepta/ filia fuit/ ambo qdẽ nobiliſſimi/
ac mltã generoſitate/ plurimiſqꝫ virtu
tib⁹ ꝓclariſſimi: q vt ex antiquis hiſto
rijs habet̃/ fuere ĩter ceteros gẽtiles in
clita fama noĩatiſſimi. Hi qppe cuꝫ hãc vnicã/ ĩ feminis ſuſcepiſſent filiã/ inſi/
gni decoꝛis ꝯſpicuã (vt erant viri oĩ ſapĩa ꝯſpicui) aĩaduertẽtes/ q ſepe ꝛ ſepi⁹
virtus rõnalis aĩe/ ab exterioꝛib⁹ iugiter huc atqꝫ illuc ferat̃/ ne aliq̃ndo ipſai
cariſſima gnata/ ex mala ꝯuerſatõe coꝛrũperet̃/ qnymo ſi foꝛte aliqui/ ĩ ea mali

conſurgerent mores/ex bona ꝓbaqꝫ ꝯuerſatiõe corrigerent. Jccirco ſup oĩa nutrici ꝛ genere ꝛ morib⁹ nobiliſſime educandã informãdãque ꝯtradiderunt. q̃ vt ẽt erat religione nobilior/puellulam ipſam in cuſtodia ſuſcipiens/non mõ cum diligentia corporali alimento fouit/ſꝫ ꝛ xp̃iano ritu cuꝫ oĩ ſtudio iformauit. Cũqꝫ corpuſculuꝫ eduxiſſet in robur/ne nimia licentia vagari/aut aures faciles obſcenis ꝟbis p̃beret. cũ ſepe ipſi parentes deprehendiſſent/his/agẽtib⁹/ honeſtati/nõnunq̃ꝫ notas ĩpreſſiſſe turpes/quas ẽt perpetue caſtitat̃ dec⁹ abſtergere vix potuit. Cum Apolloniam ipſam corporali formoſitate valere dep̃hẽdiſſent eã in turre ornatiſſima ĩcluſere q̃ muroꝝ adeo circũcincta erat/vt vix auib⁹ p̃beret adit⁹. Sicqꝫ ei⁹ muri tendebant in altũ/vt nõ ſolum qſq̃ꝫ pedib⁹ ſed nec oculis quidẽ q̃ int⁹gerebant/poſſet agnoſcere. Jn ea ſi quidẽ cũ oĩ ſupelectili p̃cioſa Apolloniã adoleſcẽtulã cuꝫ duodecim puellis ornatiſſimis ꝛ nobiliſſimis/ei⁹ q̃ Nutrice p̃dicta/ac ſene quodã graui/nõie Emiliano/viro in primis doctiſſimo/atqꝫ morib⁹ pornato/parentes incluſerũt. Ubi(ſicut diuus ait apoſtol⁹/oĩa mũda mundis)nihil aut loq̄bat/ſiue opabatur niſi q̃ ad virtutes/ad vrbanos mores/ad bonitatẽ doctrinã ve ſpectare videbat. Adeo quippe innocentiã in ei⁹ menteꝫ ꝯſeruare curarunt/vt cogitare quidẽ ſibi foret idecens/atqꝫ credere nefas/aliqueꝫ in hoc mũdo quouis mõ poſſe peccare. Mirꝫ auditu:ſed felix obtentu. ſic p̃dicta Nutrix/hui⁹ puelle cor trãſformauit/in virtutes/ac(vt vita dixerim⁹)in creaturas deificas/vt eius caro pene eſſꝫ neſcia/carnis. Et licet p Joãnem dicat. Qd qcquid eſt imũdo/aut ẽ ꝯcupiſcẽtia oculorũ/ aut ꝯcupiſcentia carnis/aut ſupbia vite. Nã ſic ſimpliciter ꝛ humiliter Magiſtre ſue Apollonia initebat documẽtis ꝛ veſtigijs: vt q̃ſi eiſdem videret vna aĩa ſola. Nã inter eas tãtũ iaꝫ exureterat amoris glutinium/vt ipſa imprimis ſctã Nutrix nihil oĩno ſcire vellet/niſi qđ Apollonia/atqꝫ ipſa antea conabat iuſſa ꝛ documẽta capeſcere ꝛ iplere q̃ꝫ forent emiſſa:ꝛ qbuſdã quodãmõ indicijs/nitebat ꝓphetare de voluntate ipſi⁹ mãdant. Cũqꝫ Nutrix ſapiẽtiſſima/ Roſaꝫ de ſpinis iã floruiſſe cerneret/maxima ſumpta fidutia/pro igenij ſui modulo/ipſi Apollonie virgini iprimis falſam/ꝛ fictã/erroriſqꝫ plenã gẽtilium religioneꝫ nomen emẽtitam/iſinuauit/aperuitqꝫ/ac dãnauit. Jndeqꝫ xp̃i euangelium/qđ eternorum atqꝫ icorruptibiliũ bonorum ꝯtinet doctrinam/ꝛ hoĩbus affert felicitatẽ/predicare cepit. Qđ ſ. nõ cecas/caducaſqꝫ hui⁹ ſeculi diuitias/ nec breuem hãc calamitoſamqꝫ vitaꝫ/neqꝫ iſta iſtabilia corporis comoda/ſed aiaꝝ que ĩtellectualis ſubſtãtie ſunt/aqbus ẽt corporum bona/q̃ſi vmbrã ꝯſequentia depẽdent:ſummã ꝓpriamqꝫ vniuerſis affert beatitudinẽ/cuius caput/ xp̃iana religio q̃ſi eſt/ ꝑ qua plane/maxima cuꝫ deo contrahitur amicitia. Qui quidem/vniuerſis ſuis amatoribus/tanq̃ꝫ bonorum omnium largitor/vitam ꝛ lucem elargitur. Quibus certe/nec melius nec beatius excogitari poſſet. Affirmabat preterea ꝙ quicunque beatiſſimam amicitiam/cuꝫ deo/per talem exquiſitaꝫ chriſtianam religionem contraheret. ꝙ oĩa vtiqꝫ que ad animaꝫ/que ad corpus/queqꝫ ad externa pertinerent:peroptime/beatiſſimeqꝫ/ab eodem conſequeretur/atqꝫ tandem frueretur. Hortabatur quoqꝫ eaꝫ/vt omni ſtudio ac cura/hoc bonum ſuſcipere non recuſaret. At Apollonia/vt vocem eius audiuit/ illico/dedit illi cor ſuum ꝛ ad ſua documenta/ ꝛ ad legem vite ꝛ diſciplíne. Et propterea/deus excelſam fecit illam: quia carnalibus contemptis/ ſponſi ſe

iunxit amplexibus. Erant autem huic tres vterini fratres/aquibus certe ma-
iorem inmodum amabatur aquibus ⁊ multis ⁊ pretioſiſſimis iocalibus dona
ta ſepe erat que nihilominus apollonia pauperibus elargiebatur. Verumta
men Apollonia etſi ad deum/ ⁊ dominum ieſum chriſtum ex toto corde eſſet
conuerſa/iugiter tamen,ſuſpirabat/ꝙ nundum ſacratiſſimum baptiſimi ſacra-
mentum conſecuta eſſet/.Unde vt ampliorem tutioremqꝫ theſaurum ſibi in ce
lo conflaret/vbi neqꝫ fur penetrat/neqꝫ rubigo rodit:neqꝫ tinea exedit/neqꝫ de-
niqꝫ vllus territat metus. Ut deo ipſo propitio ad ipſum tutiore ſemita pro-
pitius accederet. Per ſanctum Leoninum heremitam extra vrbem alexādri-
nam tandem in nomine chriſti baptizari promeruit. Qua baptizata ac ī chri-
ſti nomine roborata/mox vniuerſa patris ſui que in Turri erant Simulacra
confregit/ac pretium pauperibus erogat. Cumqꝫ etiam regiuꝫ conſtantiſſimo
pectore recuſſaſſet cōiugium/iratus pater duriſſimis eā flagellis ⁊ alijs multiſ
affecit cruciatib⁹.At illa quideꝫ nō egre modo/ſed equo ymo alacri aīo/diuia
ſuffragāte gratia/ ꝓ xp̄o oīa pertulit.quib⁹ equanimiꝶ tolleratꝭ nō eſt ꝺdignata
parētes exorare/vt ſibi liceret ea ī turri priuatā vitā ducere.Aſt illi(etſi titulus
xp̄ianitatꝭ grauis videreꝶ)nihilomin⁹ qꝛ eius vita/eis admodū erat grata/aſpe-
ctuſqꝫ ſuauis/patrio affectu p̄cibus acquieuē/.Ibidē nāqꝫ in ſenectā vſqꝫ ſuā(
vt ſacras decebat virgīes)cū oī ſctitate vite vixit/atqꝫ in oī ſeu tēpeſtate ſeu trā
qllitate reꝝ/ſemꝑ/⁊ fidei/⁊ iuſtitie clauū tenere voluit. Verꝝ cuꝫ iā Anus ꝟgo
eſſꝫ effecta/crudelia Detij ceſaris in Alexādria ⁊ ī oēꝫ egyptū edicta/miſſa fue
re.vt xp̄iani oēs pſeq̄renꝶ/. Quib⁹tāta aduerſus xp̄ianos ferebaꝶ imanitas. vt
ſecūdū ꝙ p̄dictū fuerat a dn̄o ſi fieri poſſꝫ/ēt electi ſcādalizarenꝶ.Exquo mulꝶ
p̄termiſſis:Inprimis quādā nobilē mulierē Coynthā noīe corripiētes/ad ido
la ꝑduxerūt/adorādi ſimulachri gr̄a. Que cū recuſaſſet/ymo execrareꝶ/vincula
in pedib⁹ei⁹ illico īnexere/⁊ adeo eā fedo ⁊ horrēdo ſupplitio/ꝑ toti⁹ vrbis pla
teas traxē/dōec tota diſcerpeꝶ.Dehinc hāc admirādā lōgeue etatꝭ ꝟginē Apol
loniā cōprehēdētes/illi ſine vllo pſone ⁊ generis ꝺlictu/cū maxia ipietate p̄mo
oēs effoderūt dētes. Cōgeſtis poſtmodū lignis/maximū rogū icēderūt.comi
nātes viuā ſe eā incēſuros/niſi cū eis pariꝶ/ipia ꝓferret ꝟba. At illa vt rogū ac
cēſuꝫ vidit.paululū qd orās ⁊ ī ſemetipſa deliberās/cōpleta oꝛone:emanibus
ipioꝝ repēte ſe erupit/atqꝫ ī ignē quē minabanꝶ/ſpōte ꝓſiliuit.ita vt ēt ipſi cru
delitatꝭ auctores pterrerenꝶ.ꝙ prōptior ad mortē inuēta eſſꝫ femia/q̄ꝫ ꝑſecutor
ad penā.Ac ſic ī ꝯfeſſiōe ⁊ exultatōe Apollonia virgo qnto id⁹februarij ītroy
uit portas dn̄i ſanctas. Quo qdē die ei⁹ anniuerſaria a fidelib⁹ cū hūili deuo
tiōe celebranꝶ.Apolloniā igiꝶ virginē an̄q̄ꝫ ī ignē paratū ꝓſiliret/hāc oꝛonē/in
terra genib⁹ ꝓſtrata/lumib⁹ ad deū eleuatꝭ in hūc modū ip̄i deo ⁊ dn̄o nr̄o ieſu
xp̄o porrexiſſe dignoſciꝶ. O ſpes ⁊ ſalus credentiū/dn̄e de⁹oipotēs/pr̄ dn̄i mei
ieſu xp̄i:q oiuꝫ creaturaꝝ extitiſti ꝯditor:q me Apolloniā famulā tuā dignat⁹
eſ ad tuā dulciſſimā gloriā vocare/meqꝫ tibi holocauſtū offerre/obſecro digne
ris ī hac hora aiꝫ meā/ſp̄mqꝫ ſuſcipe.⁊ ad tuā ineffabilē gloriā ꝑuenire ꝯcede.
Petoqꝫ dn̄e de⁹/q eſ gl̄ia ꝟginū tuaꝝ /qqꝫ es rex regū: vt qcunqꝫ paſſiōis mee
memoriā egerit:in q̄cunqꝫ tribulatiōe ꝯſtitutus fuerit/ meqꝫ deuote ac humi-
liter inuocauerit.per tuā gloriam tue miſerationis ſalutarē conſequatur effe-
ctū. Qui es benēdictus in ſecula. Reſponſoqꝫ a circumſtantibus. Amen. Illi

co ad eandē de celo vox insonuit dicēs/ ꝙ ipsius petitio esset exaudita.

De sancta Reparata virgine ⁊ martyre. cap. lxxxviii.

Eparata virgo ſpetioſiſſima/ ⁊ ipſa hac periculoſiſſima Detij perſecutione/ apd Ceſaream paleſtine Ciuitatem/ glorioſuz pro chriſto/ pertulit martyrium. Hec igitur ex nobiliſſimis parentibus nobilioriqꝫ genere ea in vrbe duxit originem/ quorum tamen nomina ignota ſunt/ Fuit quippe in primis adoleſcentula decore corporeo/ moribus/ honeſtate/ ac incredibili fide admodum ſplendida: Quam certe duodenem adoleſcentulam non in merito ob inſignem eius coram Decio ceſare ad defendēdam animi ⁊ corporis ſu ſinceritatem/ conſtantiam ⁊ magnanimitatem/ inter ſanctas claraſqꝫ mulieres eccleſia honorabiliter cenſuit eſſe ponendam: Nam cum duodecim etatis eſſꝫ annorum Decio ceſari ea tunc/ eo in vrbe exiſtenti accuſata fuit/ ꝙ interdiu/ noctuqꝫ ieiunijs ⁊ oratiōibus chriſtiano more vacans / omniqꝫ momento ⁊ actu crucis ſignaculum in fronte ſua imprimens/ Deos/ deaſque abnegare deſpicere ꝙꝫ diceretur/ ac chriſtum a iudeis crucifixum adoraret/ ⁊ eidem iugiter ſacrifitium offeret: eueſtigio Detio preſentata eſt. Cuius cum aliquādiu pulchritudinem/ formoſitatemqꝫ/ ⁊ habitum nulla varietate diſtinctum/ honeſtatem ve eiuſ ⁊ grauitates puellares admiratus /laudaſſet/ Eam imprimis blandis ſermonibus allocutus eſt: dicens. O infantula omni honore digna/ ꝙꝫ beata ſunt vbera que te lactauerunt/ felixqꝫ mater que te genuit. Cognoui profecto/ quia nobili genere orta poteris tibi clariſſimum copulare coniugium/ modo dijs imortalibus ſacrifices vt viuas. At illa coram principe ſtans/ purpureo reſperſa colore/ eleuatis paululum in principe oculis/ ⁊ deinde interram deiectis/ voce humili ſed animo excelſo dixit. Sufficit mihi o princeps duodecim vixiſſe annos ſi ad illam merear peruenire vitam que neſcit habere finez: Siſte queſo mi imperator/ ne dixeris. Quia ego quidem ſemper ſacrificaui/ ſacrificoqꝫ hoſtiam laudis domino meo ieſu chriſto. Cui detius. Quot te manent tormenta/ niſi ſacrificaueris. Reſpondit illa. Non expaueſco mi domine penas/ quas mihi inflicturum promittis. Decreui etenim magis mori/ ꝙꝫ vt deos tuos adorem/ igitur fac vt lubet. Alatum eſt ergo in primis plumbum in olla liquefactuz: vt ꝑfunderetur reparata. vez illa orante/ adeo frigefactū eſt/ vt nulla penitus ꝟgini ex eo illata ſit leſio. Tuz deti⁹. Afferte inqt feruens acetū/ vt illa dequoquatur ꝓtinus lingua/ que xp̄m noīauit. Cūqꝫ ī delicatuz puellule os īfunderet. ꝯſtātiſſio pectore dixit. Acetuz tuū o ceſar/ tāꝙꝫ fauuz mellis ebibo / Ex hoc eīz/ conſortata ſuz ī dn̄o meo ieſu xp̄o. Tormēta quippe tua q̄ mihi īferre iubes/ non dolorem /ſed refrigerium preſtant. Cumqꝫ ceſar puellulam conſpiceret nullis tormētis/ nullis ve minis/ aut diſſonis clamorib⁹ imperite multitudinis aliqua mentis conſternatione fore concuſſam/ dixit. O duritia huius puelle: quam

nec blandimenta nec aſperitates reuocāt ad ſalutem: Accendite rurſus lampadas/ ꝛ pectori eius apponite/ vt vel ſic/ Deos inuictiſſimos adorare cogatur. Quod poſtea ꝙ̄ factum fuit/ nil illi prorſus moleſtie illatum eſt. ꝙ ignis illico ſuas perdiderit vires: Oleo deinde illita/ mox in caminum ignis ardentis immiſſa: cum propheta decantabat. Deus in adiutorium meum intende/ domine ad adiuuandum me feſtina/ confundantur ꝛ reuereantur/ qui querunt animā meam vt auferant eam: Jam laſſus Ceſar ſuſpirabat in gemitu quaſi/ nec ei videbat̄ nouus excruciandi modus/ Jam victa ſeuitia corpus illeſum permanebat. Extemplo ira excitus/ incendantur inquit facule/ ꝛ vtrūqꝫ latus eius exuratur/ Sed ille/ orante reparata virgine/ illico extincte ſunt/ ac Protinus carnificū manus arruere: Rurſum ad eam detius. Miſſella quid agis/ hortor accedens/ ſacrifica diis. ꝛ te ī filiam cariſſimā aſſumā/ aurū ꝛ argētū ꝛ diuitiaſ mltas tibi cōdonabo/ tātū ne tāta tua pulchritudo depeat. Rn̄dit reparata: O ꝑētina mortiferaqꝫ ſuaſio: Accede tu/ ꝛ ſacrifica: Nā ego ab īfātia mea/ me deo me ſacrifitiū mūdū obtuli: igit̄ deti⁹ paſtis cruore luminib⁹ vt fera: q̄ guſtato ſemel ſāguie/ ſemꝑ ſitit/ mltiplicari tormēta mādat. ꝛ ſeuis dētib⁹ frēdēſ/ ſimilē carnificib⁹ minat̄ penā/ niſi adoraret puellula īfirmior: Jtaqꝫ ad Carnifices ait/ Hec ꝟgūcula nimiꝝ ī penis ꝑdurat. Afferte craticulā ferreā/ ꝛ ſubter illā prunas ardētes ſternite/ ꝛ ſuꝑ illā nudā adoleſcētulaꝫ ſtrari ꝑcepit. Que dū vreret̄/ ea q̄(ꝛ iā dudū eidē laurēti⁹ martyr dixerat ꝟba itulit. Tyrāni crudelitatē ēt eludēs ait. Aſſatū ē ꝟſa/ ꝛ māduca: Jnde māib⁹ poſt terga ligat̄/ oculis quos tortor alligare nō poterat/ ad celū eleuat̄/ ꝛ euolut̄ ꝑ ora lachrymiſ dixit. Dn̄e ieſu xp̄e q nō meis merit̄/ ſꝫ tua ꝓ inefabili miſicordia/ me idignā/ in nūero ācillaꝝ tuaꝝ/ ānūerare dignat⁹ es: Tibi genua cordis mei flecto/ ꝛ obſecro/ ne de cetero corp⁹ meū i man⁹ inimicoꝝ tuoꝝ lacerādū tradas/ Egdem mi dn̄e mori cupio/ cupioqꝫ īfirmū hoc corp⁹ exuere/ vt te dn̄ꝫ ꝛ ſaluatorē meū ieſuꝫ xp̄ꝫ videā/ qm̄ te videre dſydero: Eadēqꝫ hora tremot⁹ magn⁹ fact⁹/ plīma ppli mltitudo/ extincta ē/ ꝛ carnificū man⁹ ꝓtin⁹ aruerūt. Cūqꝫ ex hoc mltuſ populus piclitaret̄/ vna iteriꝫ vox ppli ē facta/ Cede/ vre/ lacera/ ꝛ iterfice: Quo clamore ꝑmot⁹. Ceſar iā q̄ſi laſſus/ poſt mltos agones ꝛ tormēta/ q̄ oia equo aīo ꝑtulerat/ ꝛ ſupauerat/ data ſn̄ia/ iuſſit eā capite trūcari/ Ac ſic dn̄s nr̄ ieſuſ xp̄s cuꝫ eligiſſꝫ Reparatā ſctāꝫ ꝟgūculā ex oī carne/ ī ſua lenitate/ ac fide/ ſctām fec illā/ ꝛ eaꝫ glorificauit ī ꝯſpectu regū/ ꝛ on̄dit illi vniuerſaꝫ gloriā ſuaꝫ: Unde ꝛ ꝓpt̄ tantoꝝ tormētoꝝ mirificā liberationē/ poſtmodū ſancte liberate nomē accepit/ ꝙ mult̄ ſignis ꝛ miracul' claruerit. Cui⁹ etiā fama ꝛ nomē ad occidētaleꝫ Eccleſiā cū mlto ei⁹ fulgore pueniēs/ a parturiētib⁹ potiſſimū/ aliiſqꝫ variis neceſſitatib⁹ agitat̄qꝫ/ tāq̄ liberatricē plrimū īuocat̄. Ea itaqꝫ martyrio tal'r coronata/ chriſtiāi ſctū ei⁹ corp⁹ rapiētes/ ipꝫ aromatib⁹ ꝯdituꝫ venerabilit̄ ſepelierunt/ octauo id⁹ octobres. Cui⁹ ꝟtut̄ ꝛ ſctitatis fama/ ꝛ reuerētia lōge lateqꝫ diffuſa/ tātuꝫ ſctitat̄ ꝛ miraculoꝝ gr̄a eidē tribuit/ vt ꝑ vniuerſā ferme europā plurimis ī locis/ mlte illi cōſtruerēt̄ eccleſie/ ꝛ ſacra celebrēt̄. Jn cui⁹ honorē potiſſimū apud florētiā priariā Ethrurie prouitie vrbē ſupbiſſimū atqꝫ mirabile toto orbe terrarum templum cuꝫ campanaria celeberrima lapidibus quadratis ꝛ ſectis edificatum eſt in medio vrbis ipſius foro.

¶ De ſancta victoria virgine ꝛ martyre. cap. lxxxix

VJctoriã virginez romanam ſub hac piculoſa pſecutiõe triũphũ martyrij ꝓmeruiſſe ꝯſtat. Vt ex vtrum fuerit vere romana ãbigit. attñ/ dum fidei ⁊ ꝯſtãtie ei⁹ gl'oſitatẽ ĩtueor/ credidiſſe maliz eaz credẽ romanã q̃z foreſez ſeu alienigenã fuiſſe. cui⁹ etſi certa carea/m⁹ origie/certiſſimo tñ ei⁹flagrãtiſſimi amoris i pudicitiã ⁊ caſtitatẽ ꝯſeruandaz exẽplo eccleſie teſtimõio non caremꝰ: Hec itaq; ꝟgo pudiciſſima/cuz in uita fuiſſz deſpõſata cuidã pagano/⁊ egre nimiuz ferret tale ꝯiugiuz/tũ ꝑpͥ hois icredulitatẽ/tuz ẽt q2 nollet ſuũ virginitatꝭ ꝑpoſitũ ĩfringẽ/cuz nubere oĩno nollet/nec dijs gẽtiliuz ſacrificare/⁊ id nec blãditijs/aut alijs ĩiurijs mľtis mime perficẽ vellet. quymo ꝯtẽneret/cum diu ob catholice ꝟitatꝭ ⁊ ſue ꝟginitatꝭ defẽſiõe/geminatꝭ vicib⁹ excruciata fuiſſz a quodã carnifice ĩmaniſſ'io/rogatu ſui ſpõſi gladio i corde ꝑcuſſa/ dcio chalẽdas ianuarias/ſue vite curſuz p martyrij coronã ꝯſumauit. Quo qdez die eius ãniuerſaria a chatolicis fidelib⁹ ẽt deuotiſſimis cerimõijſ celebrãt/ Et ob ei⁹ frequẽtes ꝟtutes ⁊ miracula nõ ſolũ eidez tẽpla/ ⁊ ſacella/ atq; altaria mľta/ ⁊ ludi/ſz ⁊ oppida mľtis i locis frequẽtiſſia ſuo ſub noie/i Jtalia ſũt ꝯſtructa: Quibus qdẽ ꝓuilegijs ⁊ ꝟtutib⁹/victoria hec victorioſiſſima: iter claras mulieres venit merito cõputanda.

¶ De ſctã Eugenia ꝟgine ⁊ martyre. cap.lxxx

EVgenia nobiliſſima virgo romana religioſiſſimaq; femina/ſub Valerião ⁊ Sallieno Romãis principib⁹/ Sixto põtifice ei⁹ nois ꝓmo in cathedra Petri ꝓſidẽte/anno ſalutꝭ nr̃e ſexageſſimo ſupra ducẽteſſimuz rome martyrio corõata eſt. Hec qppe philippi ꝓclariſſimi pñtij Romani ex Claudia vxore eque ꝓclariſſima fuit filia. Cui⁹ ſi magnificẽtiſſimũ nobiliſſimũq; gen⁹/ ſi illibatã ꝟginitatẽ/ſi doctrinã ꝯſumatiſſimã/ſi religionẽ/⁊ celeberrimuz igeniuz/ſi deniq; corpis formoſitatẽ iſpexerim⁹/eã magnũ claritatis fulgorem ſibi vendicaſſe vtiq; ꝯfitebimur. q̃ cuz eminẽtiſſimi ip̄mis foret igenij adoleſcẽtula a parentib⁹ ſcholis lr̃az tradita/mox dulcedie ſcientie tracta/ vna cũ duob⁹ Eunuchis ſuis Protho.ſ. ⁊ Jacicto optimis viris/adeo vigilãter liberalib⁹ſtudijs iſudauit/⁊ breui ꝑfecit/vt ꝓceteris in oĩ doctrina excellẽs haberet ipſam aũt ſciaz oium pfectã eruditionẽ/Eugenia cuz ſuis Eunuchis Protho.ſ. ⁊ Jacincto(Alexãdrie vbi ei⁹ genitor philippus ꝓfecturã ex ſenatus mãdato ſplendide admiſtrabat)didicit. Atq; ita grecis ⁊ latinis lr̃is diligẽtiſſime apprime

eruditi euaſerãt/vt eiſdẽ/parata ſmonũ copia videret/ ad quãcũqꝫ partem ſua ꝟtiſſent igenia: ꝛ vndecũqꝫ iterogati fuiſſẽt/ſine aliq̃ dilatõe paratã hẽrent cõpetẽtez reſpõſionẽ Erãt ꝓterea ipſi eunuchi graues prudẽtiſſimiqꝫ i oibꝰ vtriveriqꝫ phi. Hi ꝟo eſto adhuc ifideles forẽt/ ꝛ quottidie philoſophoꝝ ſylogiſmos ſcropuloſo trãſigerẽt ſtudio/ ꝛ ariſtotellica argumẽta/platoniſqꝫ ideaſ/ac ſocratis mõita/atqꝫ breuiter deniqꝫ quicq̃d poete cantãt/ q̃cq̃d orator/ ꝛ q̃cq̃d phi cogitãt/ac ſi vniuerſa libroꝝ volũia curioſis aĩs diſcurerẽt/etiã poſtremo ad ſanos diui pauli apoſtoli codices diuino mnnẽ trãſierũt/ꝛ i ipſis ſanis veridiciſqꝫ documẽtiſ/eoꝝ curioſitatꝫ curarũt curſuz ſuũ figere diuio poſtmodũ afflati ſpũ/aĩaduertẽtes/vt pote/q̃ igenij accumie nemi cedebãt/ſuos errores i imẽſo tenebraꝝ nubilo eos iuolui/cũ mlˀta ex ipſis lectiõibꝰ ꝑcepiſſẽt ad veritatez documẽta ſepiuſqꝫ audiſſẽt decãtare. Oẽs dij gẽtiũ demõia/ dñs ãt celos fecit: Mẽte ſua dixerũt/reuera/nihil eẽ erroribꝰ gẽtiliũ vaniꝰ/nihil qꝫ fallatiꝰ: chriſtiana ãt fide/nil ꝟiuſ/nil ve ſantiꝰ: Statuẽtes itaqꝫ aĩabꝰ ſuis(quibꝰ nil i hoc mũdo habebãt cariꝰ)ſalutẽ parare/ad ſacrũ baptiſmũ tãdẽ fideliꝰ ꝑuenere: Eugenia ꝟo tuz/cuz iter pueritiã adoleſcẽtiãqꝫ icederet medio/ ꝛ iã grãdiuſcula/ mlˀta corporea formoſitate ſplẽdeſceret/ ꝛ gemis/purpureiſqꝫ veſtibꝰ auro textis quottidie ornaret. Prothus ꝛ iacitꝰ eunuchi ſui/eidez dixerũt. Quãto ſtudio dña nr̃a/ornaris i corpe/vt filiũ ꝯſulis.ſ. Aglianũ/aquilani/hominẽ mortalez accipias marituz: Si tãto ſtudio i aĩo ornareris: regẽ vtique imortalẽ dĩ filiuz/adipiſci poſſes ſpõſuz: Qui ẽt te eternã faceret. ꝛ nũq̃ꝫ tibi neqꝫ ornamẽtiſ tuis/neqꝫ gaudijs/finẽ faceret/at terminũ ꝑmitteret euenire. Rñdit eiſ eugẽia: ꝛ ait. Que põt eẽ melior charitas: q̃ꝫ habere viꝝ: ſuſcipe filios: ꝑ quos poſteritas dulciſſima poſſit ꝓpagari: ꝛ tã generis dignitatẽ: q̃ꝫ memoriã nois nõ delere: Cui eunuchi reſpõdere: Melior dña nr̃a ẽ ꝟginitas: q̃ q̃ñ de matris tue vtero exiſti: tecuz nata: tecũ lactata/tecuz ſemꝑ fuit. a carniſ corruptiõe aliena: q̃ ẽ deo amabilis/eiuſqꝫ ãgelis cara/ Quã profecto/ cũ q̃libet ꝑdiderit ꝟgo: huius reatũ ꝑ penitẽtiã euadere põt: ipaz ꝟo itegritatez/ adipiſci nequaq̃ꝫ valet: Ois nãqꝫ ſctitas/duz ꝑ aliquã voluptatẽ /aut neceſſitatẽ amiſſa fuerit. vel q̃cqꝫ ꝑdita ꝟtꝰ ad ſtatũ ſuuz /vlˀ itegritatẽ /ſeu ad ſuã glˀiaz/ ꝑ pñie lachrymas recupari ꝛ reuocari põt. Sola ꝟginitas ſi ſemel perierit/ad ꝓſtine itegritatꝫ ſtabilitatez ꝑtingẽ minime valet. Cũqꝫ eunuchi ꝓdicti/hec laudãdo ꝟginitatẽ/ ꝛ alia ꝓferrendo differerẽt pluria: qbꝰ eternã mereret actibꝰ vitã: Eugenia prudẽtiſſima ꝟgo dixit. Utinã ad me etiã iſta dei ſentẽtia ꝑueniſſz. vt nunq̃ꝫ ſuſcipiaz hoĩs mortalˀ ſpõſionẽ: Nũc ꝟo q̃r deꝰ apuit os vr̃z ad lucrãdũ ẽt aĩaz meã/ q̃cq̃d vultꝫ me facẽ/accelerate q̃ꝫ totiꝰ. Quid mlˀta: ꝯtẽptꝫ/huiuſmõi põpis/ femieo habitu/ ꝛ noĩe mutato/clã cũ ſuiſ eunuchis optis xp̃ianiſſimiſqꝫ iã ꝟiſ/e domo pr̃is i curru auffugit. ꝛ ad mõaſteriũ cui helenꝰ vir dĩ ꝑerat perxit: Ad hũc igiꝰ cũ eugẽia ꝑueniſſz/ſeqꝫ viꝝ dicẽt. Abbaſ ait. Recte vtiqꝫ vir dicẽis/q̃r cũ ſis/fẽina/viriliꝰ agis: ſibi etẽiz eiꝰ ꝯditio/a dño ꝓuſ reuelata fuit: Ab eodẽ igiꝰ cũ ſuiſ eunuchis protho ꝛ iacinto religioſo habitu ſuſcepto/ ſe eugenium appellari fecit. Parentes autem poſtmodum Eugenie currum vacuum cernentes/merentes/ꝛ q̃ꝫ maxime eiuſ genitrix cariſſima/cum minime inueniret/ſordido habitu ſuſcepto/flentibꝰ oculis/ ꝛ meſta facie/ ꝛ nullis cõpta de more vellamẽtis/ſꝫ q̃ſi ſui neſcia/ꝑ mlˀta tp̃ra/huc atqꝫ illuc ꝑcunctãdo obuios amicos/ſubditoſqꝫ oẽſ

nūqd vidiſſēt Eugeniā dilectā filiā ſuā3/aut ſcirēt p quā iā viā3 ijſſ3/aut nun qd viuēt/ꝛ ſi viuēt/quorſu3 fugā feciſſet. ꝛ qb⁹ ſotijs/ꝛ/ſi eēt aliq̄ ſpes: Heu fi lia mea dulciſſia dicebat/pia ꝛ meſta mat/quātū cupio tuoꝝ icomodoꝝ fieri ſo tiā ꝛ pticipē/ Hec ꝛ his ſimilia/q̄ ꝯſueuē ifelices matreſ ꝑ filijſ/diu Claudia eu genie mat fecit. Demū eugenie parētes cū iterrogaſſēt vates/qd de ipſa actum ē. Reſpōderūt/ꝙ a dijs ſup aſtra trāſlata fuiſſet: Jlli mox ad leniēdu3 dolorē/ quo nimiū torquebāt/iſolatiū doloris eoꝝ/ei⁹ imaginē ſibi ſculpere fecere/ cui ſtati3 tāta3/exhibuere reuerētiā/vt ab acollis adoraret. Porro eugenia i mōa- ſterio ꝯſtituta/ quāta de ſe p̄ſtiterit ſctitatꝭ exēpla/ſcribere nūc oīa difficilimu3 eēt. Jn ſingulis ei3 ꝟtutib⁹/ita eminebat/q̄i ceteras n̄ haberet. Jnt monachos/ ꝛ ipos ēt ſuos Eunuchos/iā coeq̄les/ꝑma i ope ēt villiſſimo/extrema i ordine. Mortuo aūt p̄poito/ipſa ſubrogat. Et ſe eo i offitio(ꝫ phm)viꝝ oñdit. Quippe q̄ oīb⁹ abſtinētijs/vigilijs ꝛ oꝛonib⁹ iſudabat. lachrymas deo nō hoīb⁹ offe- rebat. Scripturas diuias libēt legebat/libētiuſqꝫ audiebat/reſpōdebat verecū de: Et quāq̄ꝫ doctiſſia pha hēret / nihilomin⁹/diſputātes cōtra ſe/magis q̄ꝫ vi cere: ꝛ igenuo pudore ꝯfitebat ſimplicit qd cui⁹ victoria: atqꝫ i hūc modū eru ditiōis gl'ia3 dclinādo/eruditiſſia habebat. Erat tūc Alexādrie q̄da3 matrōa nobilis ꝛ admodu3 diues/Melātia noie: quā ſctā eugenia oleo pungēs i noie xp̄i a q̄rtana liberauerat. Cui⁹ ob benefitiū/mlta ei trāſmiſit mūera/ſ3 eugenia oīno qcpia3 recipe recuſauit. Predicta āt matrōa ꝑ certo exiſtimās eugeniū verō fore viꝝ/eu3 ſepi⁹ iuiſere curauit. Delectataqꝫ ei⁹ pulchritudie ꝛ aſpectuſ elegātia/moxqꝫ illi⁹ amore iā cōfecta/putare cepit/quomodo eū poſſ3 ſuadē/vt i ei⁹ veniret cōcubitū: Cūqꝫ vehemēter a paſſiōe obſideret. quoddā expimētū d eo facē ſtatuit/vt.ſ.egritudie3 ſimularet . ex hoc occaſionē captās eugeniu̅ ad ſe viſēdi gr̄a accerſiſcēdi/Qui du3 acceſſiſſ3. Eidē ſuu3 d'ſyderiū eueſtigio ꝑdidit. atqꝫ d pmixtiōe ꝟba fecit vehemētiore āt flama icitata/ſuu3 d'ſyderiū ardorēqꝫ oſtēdit. veꝝ cu3 ꝟbis eu3 ſuadē mīme poſſ3/ d'ſpata/ēt ma⁹ i eu3 mi ſit/volēs ipa3 eugeniā i ſuos āplexus cōpellē: Cūqꝫ fugiſſ3 irata eugenia: Ma trona i formidie ꝯſtituta/ne cuiq̄ꝫ hoc dicēt. iniuriāqꝫ volēs ꝑuenire quaten⁹ aduerſus eugēiū mētiret: excogitauit hoc modo vlciſcere iniuriā/ꝙ fuerat ita verecunde ꝯtēpta: pcedē ꝟo i accuſationē ſapiētiſſimu3 fore/ſimul ꝛ mliebre: Acceſſit igit ad philippū p̄fectū: ꝯq̄ſtaqꝫ dixit. Juuēiſ qdā magifice p̄tor p̄ſi d⁹ xp̄ian⁹/ad me medēdi cā igreſſus. i me ipudēt irruēs/violāe curauit: ꝛ niſi vni⁹ ācillule mee ſuffragio/fuiſſē adiuta/vtiqꝫ me viciaſſ3 Audiēs autē hoc p̄ fect⁹ ira pcit⁹/illico miſſo apparitore/Eugeniu3 cu3 reliqs oīb⁹ xp̄i ſeruiſ ferro vinctu3 adduci precepit/diemque ſtatuit: quo oēs morſib⁹ beſtiaꝝ tradi de- berēt. Accerſit itaqꝫ corā ſe p̄dict/ad Eugeniū dixit. Dic nobis hiou3 ſceleſtiſ ſime: hoc ne xp̄s vr̄ docuit . vt corruptiōib⁹ opa3 daret/ matrōaſqꝫ ipudēti ve ſania violāct? Cui eugēia d'miſſa itrā facie/oculiſqꝫ ne agnoſceret/voce ſubmiſ ſa hūiliqꝫ/rn̄dit. Dn̄s nr̄ ieſus xp̄s caſtitate3 docuit: integrā ve ſeruātib⁹ vitā etnā ꝑmiſit. Hāc autē melātia3 ipudicā falſiſſimā accuſatricē/mōſtrāe poſſu m⁹ vt ꝯuicta/pena3 taliōiſ ſuſtineat. Et ne digniſſime preſes/ipudica femina in ſeruos xp̄i crimē iponat. nec tanq̄ꝫ falſa gloriet: Utqꝫ veritas mēdatiū ſupet/ſa piētiaqꝫ malitiā vincat/veritatē tue magnitudini nūc mie oſtendā: nō vtiqꝫ ad iactātiam/ſ3 pro gloria dei mei/ Hec qꝫ dicens/tunicā ſua3 vſqꝫ ad cingulum

apperuit. ⁊ ſe feminã ꝓtinus oſtẽdit. Atq3 eidẽ pfecto ait: Tu mihi pr̃/claudia mater/ fr̃esq3 hi duo q tecũ ſedent Auit⁹ ⁊ ſergius/ Ego eugẽia filia tua hi quoq3 duo ꝓthus ⁊ iacintus/ cui cũ oẽs operũ ſuoꝝ retuliſſ3 ſeriẽ/ atq3 illis ꝯſiliu3 ſuu3 apperuiſſ3 oĩe/ vix eam cognoſcere potuerũt/ veru3 parẽtes ſummo pfuſi gaudio diu deſideratã ſuſceperũt Eugeniã3/ ⁊ veſtib⁹ aureis indutã/ iſublimẽ extulerũt/ Ignis aũt de celo cõfeſtĩ3 cadẽs (ꝯctis vidẽtib⁹) Melantia3 falſam accuſatricẽ cu3 ſuis oib⁹ abſumpſit. Atq3 ita Eugenia ſctã/ haud ml'to poſt/ parẽtes ac fr̃es oĩs/ cu3 vniuerſa familia ad xp̃i fide3 feliciſſime ꝯuertit. Philipp⁹ aũt pfectura relicta/ paulo poſt Epatus honorẽ (cũ eſſet egregius vir) ꝓmeruit: quẽ cu3 diu cũ ingenti gl'ia ac ſanctitate tenuiſſet/ tande3/ a perhennio vrbis pfecto/ i oratiõe cõſtitut⁹/ gladio necatus/ martyr xp̃i efficit/ Claudia aũt cũ filijs ⁊ Eugenia ceteriſq3 oibuſ conſenſa naui/ poſtmodu3 romã redijere: vbi ml'tos/ ad chriſti fide3 agregauere: Ea pp imperator eugeniã cum ſaxo alligatam in Tyberi3 pcipitari iuſſit: ſ3 fune ſoluto mox Eugenia ſup vndas incolumis inceſſit. Cũq3 principi nũtiatu3 fuiſſet eam icolumẽ euaſiſſe/ protin⁹ i fornacem ardẽte3 ipſam imitti mãdauit/ ſ3 diuia virtute frigefacta/ etiã illeſa (ſic tres pueri) euaſit. Deinde intetro tenebroſoq3 carcere incluſa ibidemq3 i uinculis ꝯiecta/ ml'to tp̃re ſqualore ⁊ pedore carceris fame excruciari pcepit/ ve3 illã icarcere ſic ꝯſtituta/ nõ ďſiſtebat tãq3 ſapiẽtiſſima aĩos quorũcũq3 credẽtiũ ad martyrij tollerãtiã roborare: Cũq3 p decẽ dies ſine vllo hũano cibo pſeuerãſſ3 ac pſeruata fuiſſ3/ demu3 dñs nr̃ ieſus xp̃s/ eide3 cãdidiſſimũ panẽ attulit/ dicẽs/ Accipe dilecta mi/ cibu3 ď mãu mea. Ego qppe ſaluator tu⁹ ſu3/ quẽ puro corde amaſti/ ſcito/ q2 eo quo ad eras ďſcẽdi die/ eo ſcias te aĩe fore excepturã: Itaq3 Eugẽia hec ſctiſſima ꝟgo/ poſt pluria ꝟtutu3 iſignia/ poſt ſacros ꝟginu3 choros/ p xp̃o ieſu diu agonizata/ nouiſſime octauo chalẽ. ianua. iuſſu pdicto ru3 pncipu3 gladio iugulata/ martyrij coronã ꝓmeruit/ Ac ſic huiuſmõi hũi⁹ ſctẽ ꝟginis vite curſus fuit/ Qua qdẽ iuita/ q̃ſi quodã i ſpeculo/ vaiã r atq3 ml'tiplicẽ bene viuẽdi formã atq3 doctrinã illi⁹ femie/ lic3 admirari. Ei⁹ ãt eunuchi ꝓthus ⁊ iacict⁹/ ⁊ ĩpi cũ nullo modo ſacrificare voluiſſẽt. poſt duriſſia flagellorũ tormẽta/ nec acqeſcẽ vellẽt. tertio id⁹ ſeptẽbres ďcollari iuſſi ſũt. Quoꝝ corpora ellata i cymiterio Baſill ẽ via ſalaria cõdita ſunt.

¶ De ſancta Ruffina ⁊ ſecunda martyribus. cap. lxxxxi.

Ruffina ⁊ Secũda ſorores virgies/ i perantib⁹ pdictis Ualerião ⁊ galieno pncipibus ãno ſalutis nr̃e nono ⁊ ſexageſſimo ſupra ducẽteſſimũ/ Felice põtifice romão i chathedra petri pſidẽte/ mãtyrij corõnã adpte ſũt. Hee quippe ſorores/ Aſterij nobiliſſimi inter romanos viri/ ex Aurelia vxore ſuſcepte/ filie fuere/ quarum virtus ⁊ caſtimonia/ ac non vulgaria facinora/ talia fuere/ vt hoc in loco/ a nobis mereantur in precipuam efferri gloriam:

gloꝛiā:Nam cuꝫ ex ꝓſco illo feliciſſimo romanoꝝ moꝛe/quo nō modo filij/ſꝫ ⁊
filie oēs/in ipſis etiaꝫ quaſi matruꝫ viſceribꝰ bonaꝝ litteraꝝ eruditionem ībi
bere cōſueuerant/euaſiſſent in omni doctrina eruditiſſime/etiā dei viui mune-
re/ad veraꝫ chꝛiſtianoꝝ philoſophiaꝫ (in ipſa eaꝝ adoleſcētia) cognitionē per-
uenire meruere/que iter cetera/⁊ iuſticiaꝫ pudicitiaꝫ ſūmope perſuadet. Qua
cognita/eueſtigio idolis oībus ſpꝛetis/vnius/ac veri dei cognitiōeꝫ ſimul ⁊ re-
ligionē ſumere ſtatuere. Sacro igit̃ baptiſmatis fōte renate/cū eſſent eruditiſſi
me/etiā mentem ſuam ad perfectioꝛem viam īdagādam erexere:ea ꝓꝑ etiaꝫ ad
ſacros Euāgelioꝝ codices ediſcēdos ſe trāſtulere. vbi iter cetera eoꝛuꝫ docu
menta cuꝫ depꝛehendiſſent.eternas imminere penas/his qui pudicitiaꝫ in uita
ſua iuſtitiamqꝫ cōtempſiſſent. Illico nō ſoluꝫ pudicitiaꝫ ipām/ ſed ⁊ virginita
tem illibatā/perpetuo ī ſe ſeruare ſtatuerūt.ꝙ vbi ſponſis (qui nuꝑ a chꝛiſtia-
na religione receſſerāt)renūciatum fuiſſet cōfeſtim/eas/ nouo criminis genere/
pꝛo virginitate apud donatū vrbis pꝛefectū accuſarūt.chꝛiſtianas eas eſſe:A
prefecto aūt cōpꝛehenſe/continuo ī vinculis ⁊ ī carceribꝰ macerande cōtradi-
te ſūt. Deinde eius tribunalibꝰ pñtate.pꝛefectꝰ ex moꝛe eas īterrogauit. ⁊ dixit
ruffine. Cū nobilibꝰ ſis oꝛta natalibꝰ/quid eſt qđ ad tātaꝫ ignobilitatē deuene
ris:vt malis eſſe captiuā/⁊ in vinculis irretitam/q̄ꝫ liberā cū marito gaudere?
At illa/captiuitas inqt iſta/tēpoꝛalis/ eternā captiuitatem excludit/ac vincula
tpꝛalia/perpetua vinculaꝝ ligamina diſſoluunt. Ad quaꝫ ꝓfectꝰ: Iſtas vanas
fabulas ridiculaqꝫ verba retice/⁊ tantūmodo dijs īmoꝛtalibꝰ ſacrifica/vt poſ-
ſis cū tuo ſponſo cōgaudere/atqꝫ eodeꝫ perfrui/ ⁊ vſqꝫ in ſenectutē cū gaudio
delitiaꝝ attingere? Ruffina reſpondit. Quo mihi abſte ꝑſuaderi inutilia aīad-
uerto/⁊ vnuꝫ dubiuꝫ qđ pꝛomittis:Nam mandas/me Idolis ſacrificare debe
re:vt ī perpetuuꝫ cuꝫ ipis excrucier/ ⁊ poſt hec marituꝫ accipe/ vt gloꝛiā illiba
te mee virginitatis amittā. Quo iſta poſt taꝫ aſpera/tamqꝫ contraria/pꝛomitt̃/
ꝙ vſqꝫ ī ſenectutē cū gaudio delitiaꝝ attingam:Cum de te ipſo incertus ſis/ꝙ
ad diē craſtinuꝫ futuꝝ attingas. Et pꝛefectus. Iſta ceſſēt verba/qm̄ parata ſūt
verbera:Unde mihi videt̃/vt conſilio melioꝛe coꝛrigas coꝛ tuuꝫ:⁊ ab iſtis va
nitatibus fugias/vt tēpus/quod tibi ſupereſſe poteſt nō amittas: Ruffina re-
ſpondit. Aliquantuluꝫ mi digniſſime pꝛeſes/ tuū coꝛreriſti ſermonē/ cū dicas
tēpus qđ tibi ſupeſt.oſtendit etenim hoīs vitā nō eſſe certā/ qꝛ ī incerto vtiqꝫ
poſita ē. Sed ego illā ꝯplectoꝛ vitam/q̄ in eternitate cōſiſtit/nihilqꝫ ſuis ama-
toꝛibus īcertuꝫ cōpꝛomittit. Tūc archiſelaus comes adijciēs/cum furoꝛe ait.
Iſtam ſacrilegij reaꝫ/eē dicimus/nec ī matrimonij ſoꝛte ē admittēda: Ruffina
reſpōdit. Utiqꝫ magnifice comes recte dixiſti/ me ī matrimōij ſoꝛte haud ad-
mitti debere:quaſi ipſa hoīs moꝛtalis cōiugiū expoſtulē/cū cōſtāter meā xp̄o
dei filio ꝟginitatē deuoueri:Unde archiſelae comes audi. Quere cui tue/mine
timoꝛē icutiāt.me āt nunq̄ꝫ/a ꝟginitat̃ merito/ nec a cultura dī mei poteris re
uocar̃. Tūc ſecūdā eiꝰ gēmanā ī ꝯſpectu ſuo adduci ꝓcepit.vt ruffīa ī ꝯſpec-
tu ipiꝰ acriꝰ flagris cedēet̃. vt vl' ſic terroꝛe ꝑculſa/faciliꝰ ꝯcedēt. Sꝫ vt vidit ſo
roꝛē imāiſſīe cedi:Quid agis iqt ꝯſtātiſſīo pectoꝛ ſceleratiſſīe iudx/an ignoꝛaſ
ꝙ ſoꝛoꝛē gl'ificāſ/⁊ me vtiqꝫ honoꝛas? Applica ignes/gladioſ/ flagella ſaxa/fu-
ſteſ/atqꝫ ꝟgaſ ⁊ huiꝰ mōi/nā quot tu pēaſ ītulēiſ tot ego gl'iaſ atqꝫ triūphoſ nr̄i
mātyrij ꝯnūerabo:Oiſ qppe nr̄a gl'ia/ſt pēe/q̄ſ ꝑ xp̄i noie atqꝫ amoꝛ̄ ſuſcipimꝰ

Tunc in ſqualido tetroq3 loco incluſe fumuſ ſtercoꝝ iuſſu iudicis iniect⁹ eſt/ vt ſic pedore ꝛ fetore excruciarenť/ ſ3 diuina ꝟtute fumus ille/ eis q̄ſi thymia-ma flagrantiſſimu3 viſus ē: obſcuritaſq3/ q̄ſi media dies lucidiſſima videbať. Deniq3 nude in Tyberi3 ſaxo ad collū alligato ꝓiecte/ du3 ꝑ media3 fere horam demerſe ſtetiſſent/ mox ſiccis veſtib⁹ indute cūctis apparuere/ gl'ia3 dño decantantes. Quod vbi iudici nūciatu3 ē. Archiſelaus comes/ eas in inſulam miliario ab vrbe decimo duci iuſſit ibiq3 etſi ſexu infirme/ ꝟtute tñ fortiſſime/ cu3 man⁹ ex fetore carceris ſordidas poſt tergu3 vincula cohibuiſſent. oculis quos tortores alligare nō poterant ꝟſus celu3 eleuať/ cū lachrymis in hunc modū ad dñ3 orarūt: O omnipotēs benedicti ꝛ dilecti tui ieſu chriſti pr̄/per quē/cognitionē tui ſuſcepim⁹: Deus angeloꝝ atq3 virtutū omniu3: necnō ꝛ vniuerſaꝝ creaturaꝝ que coram te viuunt. Benedicim⁹ te/q nos ancillas tuas ꝑducere in hac die3 ſine vlla pollutiōis macula dignat⁹ es. vt participes fieremus martyꝝ ꝛ calicis chriſti tui/in reſurrectionē vite eterne/ ꝑ incorruptionem ſpūs ſancti: in qbus ſuſcipiamur in ꝯſpectu tuo hodie/ tanq̄3 ſacrificiu3 acceptabile/ſicut preparaſti ꝛ preſignaſti/ita ꝛ feciſti/verus es tu/ ꝛ ſine mēdatio deuſ: propterea/ ꝛ ī oībuſ te laudam⁹/bñdicim⁹/ ꝛ gl'ificam⁹ te ꝑ et̄nu3 ꝛ pōtifice3 tuu3 ieſu3 chriſtu3 filiu3 tuu3: ꝑ quem ꝛ cu3 quo/tibi in ſpiritu ſctō gl'ia ē nūc/ ꝛ infinita ſecula: Et cū amen inſonuiſſ3/oratiōe ꝯpleta/ſctiſſime virgineſ ī terrā poplitibus flexis/carnifex. vnius ad ꝓmu3 ſtatim ictu3 amputauit gladio caput/alterius aūt/etſi totis virib⁹ dexterā cōcitaſſet/ī vulnus/litor/quarto tamē percuſſa/nec leſa/paulū poſt migrauit cū palma martyrij ad celū. plantilla āt pudiciſſima matrona romana q̄ hoc pietatis offitiu3 ſuſceperat. cruēta/lintiaminibuſ cadauera obuoluit/ ꝛ arōatib⁹ delibuta/fabricato ad id ſepulchro/ſexto idus Julias īpoſuit/Quo quidē die/ei⁹ ſacra āniuerſaria a fidelib⁹ cū gaudio celebranť.

¶ De ſancta Sophia virgine ꝛ martyre. cap. lxxxxii.

SOphia mediolanenſis matrona pudiciſſima atq3 ſanctiſſima Hadriano ꝓncipe romāis īpante/ ꝛ thelophoro pontifice/in cathedra petri preſidente/poſt multos agones pro xp̄i ꝯſtanti aīo perpeſſos/ Rome pridie chalēdas octobres/ad celos cū palma martyrij aſcēdit. Hec qppe optima mulieꝝ etſi ſanguinis ac parētu3 chriſtianoꝝ fulgore/locu3 iter claras mulieres ſibi q̄ſiuiſſe forſitā videať/lōge tñ magis ob fideꝝ feruore3/ ꝛ pietatis profuſiſſime exhibitionē/atq3 precellēte3 ſctimoniam/occupaſſe cenſendum eſt. Nam mortuo marito nobiliſſimo Mediolanēſe ciue ditiſſimo/tāq̄3 chriſtianiſſima femina/vt viduitatis coronā/illeſo pudicitie noīe ꝯſeruaret/ cū ſciret ſe/a xp̄o grandi pretio fore redēptā. ſ. ſāguie ſuo. īprimis ipi chriſto ſuas inumera biles dotales diuitias dimittere ſtatuit/qui mori nō pōt. vt ipſu3 herede3 haberet/ quē ꝛ dñ3: Et ne meminiſſe videreť ꝓſtine voluptatis/ cōfeſti oēs ardētes dyaboli

ſagittas/ieiunioꝝ ꝛ vigiliaꝝ frigore reſtrinxit. Deinde amorē moniliū alioꝝ̄qꝫ ornamētoꝝ/ad ſciaꝫ diuinaꝝ ſcripturaꝝ trāſferre curauit/atqꝫ in eiſdē(tāq̄ꝫ in terrā ꝓmiſſiōis lacte ꝛ melle manātē(itroyſe/vidē viſa eſt. Et vt ſibi facēt amicos de mamona iniqtatꝫ/q eā tādeꝫ i eterna tabernacula recipent. Sup egenuꝫ ꝛ paupeꝫ ſūmope itendē cepit/. Vñ ꝛ vniuerſas ſuas diuitias/i vtroqꝫ fidei teſtamēto obtulit. Dū.n./recordaret vidue Sareptane/q̄ ꝛ ſue/ꝛ filij ſui ſalute/helye ptulliſſꝫ famē/ꝛ i ipa nocte moritura cū filio: ſupſtitē relinq̄bat ꝓphetā hoſpitē: maluit/nihilominꝰ vitā pdē qꝫ elymoſinā/ꝛ cū i pugillo farinule/ſemiariū ſibi mellis dulce ꝑparaſſꝫ: Et ipa eā obrē/oi potēti/dare ꝯſtituit: ꝛ maxime domeſticis fidey. Nudū qppe veſtiēdo/eſurientēqꝫ cibādo/ac egrotātē viſitādo/ſemp xp̄ꝫ cogitabat. Inde cū noui ꝛ veteris teſtamēti ſupellectilis ſuo i corde iugit feruēt: Ieiunia ꝑ ludo habebat/ꝛ orōneꝫ vna cū ſuis filiabꝰ ꝟginibꝰ/ꝑ ſūmis delitijs reputabat. Huic āt erāt filie ex marito ſuſcepte/ ſpecioſiſſime qdē virgiēs vꝫ. Elpis. Piſtis. ꝛ Agape: pr̄is hēdes. Quibꝰ ꝯuocatꝫ ad eas tādē dixit. Cariſſima pignora q̄ſo vos/vt ab iſtiꝰ ſeculi dulcedie/declinet: totāqꝫ ai intētiōeꝫ ꝛ corpis/eterne letitie tradatꝫ: nec vos delectēt falſa pitura mūdi blādimēta/nec diuitiaꝝ abūdātes cēſus eterne ꝓmiſſiōi ꝑponatꝫ: Sꝫ dlectet vos mūdi cōtemptꝰ ꝛ opes pn̄e q̄ vobiſ relicte ſūt/ſpōte a vobiſ ſacrifitiū xp̄o offerāt. Vñ eas tyrānica fortitudo neq̄at exculpe. At ſancte virgies dū aīaduerterent/ſctiſſime genitricis in xp̄m ardorē/pallorē ex ieiunijs/elymoſinas i paupes/obſequiuꝫ in xp̄i fidelibꝰ. hūilitateꝫ veſtiuꝫ: ꝛ cordis: atqꝫ i cunctis moderatū ſermonē: reſpōderunt ſe id libēti aio pfecturas. Poſt hec/itra pauci tpis ſpatiū/cuꝫ Sophia oēm cenſuꝫ i paupes erogaſſꝫ/oēmqꝫ familiā vtriuſqꝫ ſexus nūero circit decē miliū/manumiſiſſent. Rurſus ad filiaſ dauiticū documētū itulit dicēs. Audi filia ꝛ vide/ꝛ iclina aurē tuā/ꝛ obliuiſcē populū tuū/ꝛ domū pr̄is tui/ꝛ ꝯcupiſcet rex decorē tuuꝫ/qm̄ ipe eſt dn̄s tuꝰ. Grāde ꝑmium inquit filie mee/populi obliti: vt ꝯcupiſcat rex dcorē vr̄ꝫ. Jccirco eaſ exēplo Abrae hortare cepit ad exeundū de pr̄a ſua/ꝛ eundū/vbi martyrū florerent victorie. Proficiſcentibꝰ illis itaqꝫ romā/anglicuꝫ quottidie habebāt comitatū. ita vt nil aduerſi illis i itinē ꝯtigere poſſꝫ. Apparuere āt eiſ decē egroti i aggere ꝑ monumēta degētes. quoꝝ qnqꝫ ceci/qnqueqꝫ leproſi elymoſinā ab ꝑtereuntibꝰ expoſtulabāt. Quos vt vidit Sophia. ꝑ eis orōnem ad dn̄ꝫ fudit: ꝛ vt oſtēderet/iā deo accepta eſſe eaꝝ ꝯuerſatio/ſtatim ſanitatꝫ bn̄ficiuꝫ aſſecuti ſunt: ꝑ qua re ꝛ ipi/illaꝝ comitatui ꝑtinꝰ iuncti ſunt. Cūqꝫ iā vrbis menia aſpicerent. flexis genibꝰ Sophia ſctā cuꝫ tribꝰ pignoribꝰ/orauit ad dn̄m/vt eaꝝ iter dirigeret. Aſtitit illico Angelꝰ eis crucē i manu geſtās: q dixit. Seqmini. Dn̄s ieſus xp̄s direxit pedes vr̄os i viā ꝓſperitatꝫ ꝛ pacis. Prebenſqꝫ eis ducatuꝫ iter inumerabiles turbas/ad beati petri Baſilicā feliciter pduxit. Quibꝰ ꝛ dixit/. Eritis hac in ciuitate cecis lumen/Incredulis firma credulitaſ/ꝛ eſitātibꝰ inuictum firmamentum. Igit Sophia in domo Theſſaminie pudiciſſime matrone rōane ꝑſiſtēs/die noctuqꝫ in dei laudibꝰ iſiſtebat/adeo/vt ea in domo circiter q̄tuor milia hominuꝫ vtriuſqꝫ ſexus xp̄o dn̄o ꝑ fideꝫ itra paucos dies. lucrata fuerit. Qd vbi ab ipatore ſcituꝫ eſt: Capta Sophia cuꝫ filiabꝰ/reliqui ꝑtinꝰ icendio abſūmi iuſſit. Letabat aūt mater/de tā btō germie filiaꝝ: quaꝝ decor incōparabilis videbat. Que cuꝫ palatiuꝫ Ceſaris itromiſſe fuiſſent. Ceſar cernens eaꝝ eximiaꝫ

pulchritudinez nimiuz ꝯtriſtatꝰ eſt pp eminentē glīaz vultus eaꝝ. Interroga
uit āt Sophiā ipͥmis qd eſſ3 nomen eiꝰ/ꝛ qua ex patria eo veniſſent. Qui cuz
ex ordie prudentiſſime ꝛ grauit̃ reſpōdiſſet/adijeciſſetq; ſe eſſe xp̄ianā ꝛ gene-
roſis parentibꝰ xp̄ianis ꝓgenitā: iuſſit eā apud palladiuz illuſtrez viꝝ ſub cu
ſtodia teneri/vt poſtmodū diligentior fieret pcunctatio. Hortabat̃ aūt pudi-
ciſſima mater filias/his ꝟbis/vt fidē ſeruarēt. Scitis dulciſſime mihi filie/quō
vos in diſciplia dn̄i nr̄i ieſu xp̄i educaueriz: ſcitiſq; ꝙ a puulis deꝰ vobis pr̄/
deꝰ nutritor/deuſq; īſtituor extiterit. Et qd pudicitie ꝛ ꝟginitatꝫ ac caſtitatꝫ bo
nuz/mecuz pariter dilexiſtis. vt ne oculus quidē vr̄(vt vobis ꝯſcia ſum)laſci-
uiore maculatꝰ fuerit aſpectꝰ. Quid igit̃ nūc agēdū ſit/aīaduertite. Vereor ꝛ.n.
ne iſta nr̄a captiuitas/a deo nos ſtudia aut a pudicitia ſepare. Proſtituēt̃ forſi
tā publicis lupanaribꝰ/mēbra nr̄a/q̄ aer pene ipſe habuit icognita. Ne q̄ſo filie
mee/qꝛ nec tā parua nobis de deo fides eſt/vt mortē ptimeſcamꝰ/nec tā deſpe
cta pudicitia/vt viuere ēt cuz turpitudine cupiamꝰ. Monebat p̄terea: vt arma
te lorica fideꝝ/ꝑpararent pedes in euāgelio pacis/ꝯfiterent̃q; ꝯſtanti aīo/pa-
trez oīpotentē/eiuſue filiuz dn̄z ieſum xp̄m/ꝛ ſpūm ſanctum. Quibus verbis/
ita eaꝝ fides creuit: vt alacres inuicez ſe ad moriendū ꝓ xp̄o hortarentur. Se-
ptem ꝟo diebꝰ exactis/Hadrianꝰ Auguſtus ꝓ tribunali ſedens/ſctās ꝟgines
adſe adduci mādauit: eaſq; his dulcibꝰ/ allocutꝰ eſt ꝟbis. Video o ſacre ꝟgi
nes decorē veſtruz/mores vr̄os p oīa generoſos/aīaduerto quoq; uos nobiliſ
ſimis ꝓgenitas eſſe natalibꝰ/quibꝰ ex rebꝰ oculis iperij nr̄i admoduz grate fui
ſtis/Jcirco tāq; pr̄ ſup uos pietatꝫ ꝛ clementie/ac māſuetudis uiſcera ipendē
tes. monemꝰ atq; hortamur uos/ut nr̄o impio ac nobis tāq; patri acquieſcatꝫ/
vt ſoluz deos imortales adoretꝫ. qd ſi feceritꝫ/vos celſitudinis nr̄e filias cariſſi
mas appellabimꝰ: ac matrimonia ꝯſuluz aſſequemini celeberrima. Qd ſi ſecus
a vobis effectū fuerit: multꝫ varijſq; tormētꝫ excruciabimini: ꝛ decor vr̄e pulchri
tudinis depibit. Videte nunc qd facto opus ſit. male glīam/aut tormenta/vi
tā an mortē. Cui ancille dei Erras dn̄e impator/in his tuis perſuaſiōibꝰ vaniſ.
Nā ſi noſces quātum nobis glīe culmen/a fabricatore celi ꝛ terre xp̄o dn̄o no
ſtro ꝑparat̃/nō vtiq; iſta falſa de ore tuo ꝓferres. xp̄i igit̃ ancillas nos eſſe fate
mur/q cunctoꝝ eſt creator/celi/v3 ꝛ terre/mariſq;/ꝛ oīum que ī eis ſunt qui ēt
tibi licet idigno hāc regiam ꝯceſſit poteſtatem. Erras itaq; impator erras ꝓfe
cto/vt nō agnoſcas/aquo tātum tibi imperiuz ꝯceſſum ſit. Nos aūt qui iā deo
ꝓpitio cognouimꝰ veritatem: ipſa quidē nos admonet/ne reſpicere ſaltez ad va
nitatem/ſ3 nec ꝛ iſanias falſas. Eas ob res ira pcitus Auguſtus/ipſas tres vir
gines diuerſis penaꝝ generibꝰ iterfici iuſſit. At ſupſtes Sophia/q̄ honores re
ſpuerat/diuitias oēs deſpexerat. ēt ipſam ſuam vitā martyrij amore ꝯtemnere
viſa eſt. Sepiꝰ.n. diligenter reuoluēs/ꝛ breuitatem huius eternitatꝫ cōtempla-
tione deſpiciebat. atq; ipſuz quoq; mūdi ꝯtemptuz/maiori cū virtute deſpicie
bat ꝛ ꝯtēnebat: ꝛ ſe tātum ad illū diē ꝑparabat/i quo mūdi gloria finiēda eſt.
Illuz inquā diē quem beatus Petrus deſcribens ait. Aduenit aūt dies dn̄i ſi
cut fur/in qua celi magno ipetu trāſibūt/elementa ꝟo a calore reſoluent̃. Itaq;
ſctā Sophia feminaꝝ ſapiētiſſima/defunctis hoc mō per martyrium filiabus
ſuis virginibꝰ/haud multo poſt cū multitudine virginū viduarūq;(quas xp̄o
acquiſierat)orās/vt cum ſctis filiabus ſuis virginibꝰ ꝯſortium mereret̃. Facta

eſt ad eaz vox de celo/dicēs. Ueni benedictaꝝ mater/pcipe cū ipſis filiab⁹tuis regnum tibi paratū a dño. Quibus explet/in fide ⁊ miſericordia dei ſūmi ſpe-rās/ad eū ſuus euolauit ſpūs ⁊ aīa ꝑdie chalēdis octobres quo qdez die eiuſ annua dies cū iubilo multiſqꝫ cerimonijs celebraẗ. Cui⁹ cum virtutes ⁊ mira cula vbiqꝫ idies diuulgarenẗ.exigentib⁹ ſic virtutib⁹ ſuis/illi vndiqꝫ ꝯſtructa ſunt tēpla multa atqꝫ ſacella ⁊ altaria. Et vt de reliquis taceā: poſt occidiuas eccleſias:que eā celebri veneratiōe diu excolunt. in oriētez trāſlata/a diuo ꝯcul ta fuit illo ſapiētiſſimoqꝫ Juſtiniano Auguſto ei⁹ noīs primo in Biſantio di-uinis ceremonijs multiſqꝫ/quo aduixit feſtiuitatib⁹. Cui⁹ ſctimonia atqꝫ ſapiē tia cū memoriabili deuotiōe principis cor inennarabili gaudio affeciſſet/⁊ ad magni dei gloriā ipſiuſqꝫ ſctiſſime Matrone mētem iflamaſſet.ad declarādaz ſuā erga ſe ſingularē pietatē/vt preces ꝑterea ꝑ ſe ſuas ad celuz efflagitaret in honorē ipſi⁹ tēplū igens ⁊ preceteris orbis mirabile ingenti ipenſa ea in vrbe cōſtantinopolitana/i medio vrbis loco ꝯſtruxit:qđ ſctē Sophie tēplū appella uit. Jnquo qdez tēplo/xpianiſſim⁹ idē Auguſt⁹ innumerabiles pene ſctōꝝ feli ciſſimas religas/p varias orbis plagas diſperſas/pqꝫ barbaras ⁊ infeſtas no/ ſtre fidei natiōes iactatas/cū magno labore collectas.repoſuit/⁊ Domicilium ibidem reperiri fecit.

❡ De Zenobia Regia palmirenoꝝ. capi. xciii.

Zenobia palmirenorū Aſſi rie vrbiſ iclita Regia oīuz virtutuz iſigniſ femina.an no ſaluꝭ nr̄e ſexto ⁊ ſeptua geſſimo ſupra ducēteſſimuz Eutiriano pōtifice romano inſede Petri ꝑſidēte ab Aureliano principe ſupata e capta romā cathenis aureiſ vincta/i triūpho ducta eſt. Hec qppe tā eximie virtutiſ fuit mulier/ut ceteris gētilib⁹ femis in clita fama ſit ꝑponēda:nec añ alia fuit inſignior/nā a ptolomeis Egyptioꝝ re gib⁹ clarā uolūt originez habuiſſe. pa

rentib⁹tū memorie nō ꝯceſſis. Dicūt āt hāc a pueritia ſua/ſpreꝭ aīo muliebrib⁹ offitijs:cū iā corpuſculuz duriſſet i robur:ſiluas ⁊ nemora plurimū icoluiſſe/ ⁊ accinctā pharetra/ceruis capreiſqꝫ curſu/atqꝫ ſagittis fuiſſe infeſtā. Jnde cū in acuriores deueniſſet uires:urſos amplecti auſam:pardos leoneſqꝫ inſeq: obuios ꝟo expectare:cape ⁊ occidere/ac in ꝑdā trahere/⁊ in pauidā/nunc hoſ/ nunc illos/p ſalt⁹/⁊ prerupta mōtiuz diſcurrere/luſtra perſcrutari ferraꝝ/ ⁊ ſub apto celo ſomnos/ēt p noctem cape/ymbres/eſt⁹/⁊ frigora/mira tollerātia ſupa re. Amores hoīum/⁊ ꝯtubernia ſpernere/aſſuetaz/virginitatem ſummope co-lere. Quib⁹/fugata muliebri mollicie/adeo eā/in uirile robur duratā(aiunt)ut coetaneos iuuenes luctis/paleſtriciſqꝫ ludis/oībus uirib⁹ ſuparet. Tādez in ſtante etate nubili/ amicoꝝ ꝯſilio/iuueni equis ſtudijs exercitato/⁊ lōge palmi renoꝝ nobiliori pricipi nuptā uolunt. Erat ſpecioſa corpore/eſto paulultum co lore fuſca:ſic.n.urente ſole regiōis illi⁹ oēs ſunt icole. Preterea nigris oculis niueiſqꝫ dētib⁹decora. Que cuz cerneret.Odenatuz a ſapore pſarū rege captū.

Ualeriano Auguſto turpiqꝫ ſeruitio damnatū ⁊ Gallieno filio effeminato tor
peſcente ad oriētale occupādū ipiuz itentū/nō imemoꝛ duritieꝝ p̄ſtine/armis
foꝛmoſitatē tegere/⁊ ſub viro militare ſtatuit:⁊ cū eo ſumpto regio noīe ⁊ oꝛna
tu/atqꝫ cū Herode ꝓuigno/collectis copijs/in ſapoꝛē late iā meſopotamiā in
colentē ⁊ occupātez/aīoſe ꝓgreſſa eſt/⁊ nullis parcens laboꝛibꝰ/nūc ducis/nūc
militꝭ offitia pagens/nō ſoluz accerimuz viꝝ/⁊ belloꝝ multoꝝ expꝛtuz/virtute ar
moꝝ ſupauit/ſꝫ creditū ei9ope/Meſopotamiā i iuriſdictionē veniſſe: ⁊ ſapoꝛē
caſtris eiꝰ cum ꝯcubinis ⁊ ingēti pꝛeda captis/vſqꝫ ad Theſiphōtez pulſum
atqꝫ inſecutuz. Hec multo poſt Quietuz Macrini filiuz/q p̄rio ſub noīe/orientꝭ
impiuz ītrauerat/vt oppꝛimeret/curauit vigilāti ſtudio. Et cuz iā oēm oriētez/
ad romanos ſpectātē/vna cum viro paccatuz obtinēt. Ecce a Meonio ſuo ꝯſu
bꝛino/Odenatꝰ vna cū Herode filio occiſus eſt. ⁊ qdā aſſerunt/ob inuidiā. Exi
ſtimantibꝰ alijs Zenobiā i moꝛtem p̄ſtitiſſe ꝯſenſum/eo ꝙ ſepiꝰ/eius dānaſſet
molliciem/⁊ vt filijs Hierēnyano ⁊ Thymolao/quos ex Odenato ſuſcepat/re
gnum cederet. Et ipante Meonio aliquādiu ꝗeuit. Ueꝝ Meonio a militibus
ſuis bꝛeui trucidato/q̄ſi poſſeſſiōe vacua derelicta/generoſi aī mulier/in pꝛede
modū/deſyderatuz itrauit īpium ꝯtinuo/⁊ filijs eiꝰadhuc puulis. Impiali Sa
gulo pfuſa/⁊ regijs oꝛnata ꝯparuit:filioꝛūqꝫ noīe lōge magis q̄ꝫ ſexui ꝯueniret
gubernauit impiuz/nec ſegniter. Nā in eā/nec Salienꝰ/nec poſt illuz Claudiuſ
impatoꝛ aliqd atēptare auſi ſūt. Siliter/nec oriētales egyptij/neqꝫ Arabes/aut
Saraceni/vel ēt Armenij populi ꝗnymo eiꝰ timenteſ potētiā:ſuos poſſe ſerua
re terminos/fuē ꝯtenti. Fuit.n.illi tāta belloꝝ īduſtria/⁊adeo acris milicie di
ſciplia/vt eq̄'illā magni pēderent ſui exercitꝰ ⁊ timerēt. Apud quos nūq̄ꝫ ꝯcio
nata eſt/niſi galeata/⁊ in/expeditiōibꝰ/vehiculo carpētario p rariſſime vtebat.
Equo ſepiꝰ īcedebat: Et nōnunq̄ꝫ tribꝰ vel q̄tuoꝛ milibꝰ paſſuum cū militibuſ
pedes ſegna ꝓcedebat. Nec faſtidiuit cuz ducibꝰ ſuis quādoqꝫ bibere/cū alꝭ
eſſet admodū ſobꝛia. Sic cū pſis ⁊ armenis pꝛincipibꝰ/vt illos vrbanitate ⁊ fa
cecia ſuparet. Fuit tn̄ adeo pudicitie ſeuera ſeruatrix/vt neduz ab alijs abſtine
ret oīno/ſꝫ ēt Odenato viro ſuo/duz viueret/ſe nunq̄ꝫ exhibere/p̄ter ad filios ꝓ
creādos voluiſſe legimꝰ: ac in hoc ſemper habita diligētia/ vt poſt ꝯcubitum
vnū/tā diu abſtinēt ab altero/donec aduerteret/vtrū ex illo ꝯcepiſſet/qꝺ ſi ꝯtin
gerat/nūq̄ꝫ p̄ter poſt partꝰ purgatiōes/a viro tāgi patiebat vlteriꝰ. Si aūt nō
ꝯcepiſſe pceperat/ſe vltro poſcēti viro ꝯſentiebat. O laudabile mulieris iudi-
tium: Satꝭ qdem apparet/arbitratā/nil ob aliud/a nā moꝛtalibꝰ imiſſaz libidi
nez/ q̄ꝫ vt ꝓlis in nouatiōe ꝯtinua ꝯſeruet poſteritas/⁊ reliquuz tāq̄ꝫ ſupuaca
neuz uitioſuz prariſſimos qdem hmōi moꝛis cōperies mulieres. Hec tn̄/ne a
mēte differrent miſteria/ad oppoꝛtuna domeſtica/pꝛeter Eunuchos/etate atqꝫ
moꝛibꝰ graues/neminē unq̄ꝫ/ul p raro admitti uoluit. Uixit p̄terea/ritu regio/
⁊ magnifico ſumptu/vſa ea/q̄ reges vtunt pōpa. Perſicoqꝫ moꝛe voluit adoꝛa
ri/⁊ ad inſtare romanoꝝ īpatoꝝ ꝯuiuia celebrare. In eis vaſiſ vſa aureis gema
tiſqꝫ:quibꝰ olim vſam Cleopatrā acceperat. Et q̄ꝫq̄ꝫ ſeruatrix theſauroꝝ pma-
xima eſſet/nemo vbi oppoꝛtunū viſuz fuit/ea magnificentioꝛ aut ꝓfuſioꝛ viſus
eſt. Et ſi plurimum venatiōibꝰarmiſqꝫ uacaſſet. Nō obſtitere hec:qn lr̄as egy
ptias noſceret:⁊ ſub lōgino philoſopho p̄ceptoꝛe/grecas ēt diſceret:quaꝝ ſuf
fragio/hiſtoꝛias oēs latinas/grecas/⁊ barbaras/ſummo cuz ſtudio uidit:⁊ me

moꝛie cōmendauit. Nec hoc tm̄: qnymo creditū eſt/illas ēt ſub Epithomatꝭ breuitate traxiſſe. Et pͥter ſuū ydioma/nouit egyptiū. eoqꝫ cū ſciriacū ſciret vſa eſt. Juſſitqꝫ filios latie loq. Quid multa? Tāti pfecto fuit/hec/vt Gallieno ꝛ Aicreolo/atqꝫ Claudio Auguſto ſublatꝭ/ꝛ Aureliāo itegre ꝟtutꝭ hoīe/in pͥncipatu ſuffecto/ad ignominiā romā noīs expiādā/ꝛ ad ingētē gl̃iā ꝯſeq̄ndā/in ſe traxerit. Nā marcomāico bello pacto/ꝛ rome reb⁹ cōpoſitis/Aurelian⁹ cū oī cura ꝯtra Zenobiā expeditionē aſſumpſit. Et multꝭ egregie aduerſus barbaraſ natiōes/eundo ꝯfectis bellis cū legiōib⁹ tādē haud lōge Emeſſā ciuitatē deuenit. Quā penes/zenobia i nullo pterita/vna cū Zaba quodā/quē belli ſuſcepat ſotiū/cū exercitu ſuo ꝯſcederat. Jbi iter Aurelianū ꝛ Zenobiā iſtā d̄ ſūma rex acrit ꝛ diu pugnatū eſt. ꝛ ad vltimū cū rōana virt⁹/videret ſupioꝛ Zenobia cū ſuiſ i fugā ꝟſa/palmirā ſeſe rcepit. Jnqua eueſtigio/a victoꝛ obſceſſa ē. Quā cū aliquādiu nullas volēs ꝯditōeſ deditōiſ audire mira ſolertia deffendiſſꝫ i magnā penuriā rex oportunar deducta ē. Hinc neq̄untib⁹ palmeris aurelianoꝝ obſiſtē virib⁹/iterceptis ēt ab eodē pſis Armeniſqꝫ ꝛ Saracenis auxilio: Zenobie veniētib⁹/armoꝝ/vi/ciuitas a rōanis capta ē. Ex q̄ cū Zenobia vecta dromedarijs cū filijs i pſas aufugēt. ab Aureliāis militib⁹ ſecuta ꝛ capta/cū filijſ/Aureliano viua pn̄tata eſt. Exquo nō alr/quā ſi pmaximū ſupaſſet ducē/ꝛ accerimū rei pu/hoſtē Aurelian⁹ gl̃iat⁹ eſt. Eāqꝫ triūpho reſeruauit/ꝛ vna cum filijs romā deduxit. Jnde ab Aureliano celebꝛat⁹ triūph⁹/ſpectaculo zenobie admirand⁹. Jnquo iter alia egregia ꝛ memoratu digniſſima/currū duxit/quē ſibi ex Auro gemiſqꝫ pͥtioſiſſimū zēobia fabricari fecerat: ſperās ſe romā vēturā/ nō qdē captiuā/ſꝫ rex dn̄ā ac triūphaturā: ꝛ romanū poſſeſſurā ipiū/quē ꝛ ipa cū filijs pͥceſſit. Uex ipa cathenis aureis collo/māib⁹/pedibuſqꝫ iniectꝭ/coꝛona ꝛ veſtimentꝭ regijs/ac margaritꝭ ꝛ lapidib⁹ pͥtioſis onuſta adeo/vt cū roboꝛis inexauſti eſſꝫ pōdē feſſa/pſepe ſubſiſtēt. Sane triūpho ꝯſumato/theſauro ꝛ ſupellectili/aiūt illā pͥuato ihabitu/iter rōanas mſonas cū filijs ſenuiſſe. Cōceſſa ſibi a ſenatu poſſeſſiōe apd Tyburtū: q̄ zenobia diu poſtmodū ab ea denoīata eſt. haud lōge a diui Adriani palatio/qd eo i loco eſt. cui chōche ab icolis dicebat. Hui⁹ āt regie ciuitas palmira appellata/i Aſſiria ſꝫ pliniū i qnto nālis hiſtoꝛie fuit. diſtabat et. n. a damaſco vt ille refert/vigiti ſeptē paſſuū milib⁹: Uex nūc(vt aiūt) pꝛſus ꝯplanata ē.

¶ De ſctā Colūba ꝟgie ꝛ mar. ca. xcv.

COlumba ppulchra Senonenſis virgo/Aureliano romanis ipante. Saxoqꝫ pōtifice/i cathedra Petri pͥſidēte/cū ignē atqꝫ alia mlta toꝛmētoꝝ genera ſupaſſet/tādē gladio occiſa/ipſa Senonenſē ort⁹ ſui Metropoli/ſui martyrij ꝯfeſſiōe illuſtrioꝛē fecit. Huius qppe virgis gen⁹ ꝛ parētes/etſi aut ſcribentiū īſidia/ſeu annoſitatꝭ vitiū indigne nobiſ abſtulerint/ nihilomin⁹ qꝛ ei⁹ ſanctitas ꝛ fidey ardoꝛ tāti extitere pͥconij/vt in pͥcipuā gl̃iā mereātur

efferri. Jecirco hoc in loco/eā qua poterimꝰ arte/ꝑ viribꝰ ſub cōpendio poſte-
ritati tāq̃ meritā deducemꝰ. Columbe igit̃ huic ſcē virgini ſcōm platonis ma
ximi philoſophi ſniaʒ/nō temere qdeʒ neq̃ tātuʒ nature ſuaſu/ ſʒ diuīa q̃dam
ꝓuidentia īpoſituʒ fuit nomē: qđ mult̄ argument̄ ꝓbari licet. Nā cū ʒ floꝛide
pulchritudīs/intꝰ ⁊ extra Columba hec euaſiſſet pulcherima/merito illi a dño
cāticoꝝ illud ꝟbuʒ dici poterat. Tota es pulchra Colūba mea/totaq̃ formoſa/
⁊ macula/ite nō eſt vlla. Quū ꝓmuʒ. n. ſacruʒ dei baptiſſimuʒ Colūba rece-
piſſet/mox quidē dei ꝟbuʒ inſeꝛ ꝯcepit/ ⁊ vt vere ſapiētie ⁊ ſcīe illiꝰ theſaurum
apprehēderet/volatu celeri ad ipm iugit̃ cupiebat ꝑuenire: dicēs. Quis dabit
pēnas ſicut colūbe/vt tā diu volitē/donec illo ꝑtingā/vbi quietiꝰ requieſcā. Erat
enī humanaꝝ diuiarūq̃ ſcripturaꝝ nō mediocriter erudita. Cūq̃ legēt ſpūm
ſctūm in ſpetie colūbe ſepiꝰ apparuiſſe/ēt ipa nō mō noīe tātuʒ/ſʒ ⁊ ꝟtute colū
bā fieri optabat. vt de terrenis ⁊ coꝛpoꝛeis locis euolaret ad aſtra/pēnis ſancti
ſpūs ſubleuata. Cōiuncta itaq̃ colūba deo/i vno eodēq̃ ſpū/cuʒ moꝛtē xp̄i iſe
recepiſſʒ/vt moꝛt̄ ipſiꝰ ſilitudinis efficeret̃ ꝑticeps/ſua mēbꝛa ſup terrā oīno in
moꝛtē vſq̃ moꝛtificare voluit. Et vt eiꝰ aīa añ oīa ꝑfecte ipꝛimis deo iūgeret̃ ⁊
ſociaret̃/oēs hyemis ꝑturbatiōes ⁊ vitioꝝ oīuʒ ꝓcellas aſe depulit/vt. ſ. oī doc
trine vēto nō circūferret̃. Et iō cuʒ ꝑfectiſſime noſcet: qd ſit deꝰ ⁊ q̄lis/⁊ quātꝰ/
qs ⁊ filiꝰ ⁊ q̄lis filiꝰ/⁊ qs ſpūs ſanctꝰ. qm̄ tres/vnuʒ ſunt. ne temē (vt mlti puta
bāt) ſupſtitionē a parētibꝰ traditaʒ/eā ꝯtēpſiſſe videret̃/⁊ uero ac certo iuditio
euāgelicā veritatē ſe cōplexā fuiſſe: Deos gētiliuʒ maioꝝ ſuoꝝ iꝓbās/apte di
cebat/ipos dei veri hoſtes eē/ac oīno ꝑnitioſos demōes ipioſq̃ foꝛe/⁊ ab oī bo
nitate ꝓrſus remotos. A quibꝰ certe nēo vnq̃ ꝑter dñʒ ieſuʒ xp̄ʒ genꝰ hūanuʒ
miſericoꝛdit̄ ꝑ ſuū euāgeliuʒ/tāq̃ a duriſſima ⁊ antiquiſſima ſuitute oēs libe
rās/ad verā libertatē/ ꝯuocare dignatꝰ fuerat. Cūq̃ colūba ꝟgo/hec ⁊ his ſi-
milia i cōſpētu deoꝝ/⁊ exaltationē fideꝝ xp̄iane ardētiſſime p̄dicaret/Aurelia
no p̄ncipi hec ꝑquirēti oblata eſt. cui Aurelianꝰ dixit. Quē deū colis colūba?
Nullū aliū digniſſime p̄nceps īquit/niſi ſoluʒ dñʒ ieſuʒ xp̄ʒ/qui hoīeʒ ad ima
ginē ſuā ex nihilo creauit/ deditq̃ nobis/ſuū ſctūm ſpūm/ac nos ꝯfirmauit in
ſuā ſctāʒ catholicā eccl'iaʒ vt i optia hmōi religiōe actꝰ nr̄i ꝑſeuerēt. Aurelianꝰ
dixit. Nota ne ibi ſunt ꝺcreta rōanoꝝ p̄ncipuʒ q ueritatē ꝑſuadēt ut relicta ſup
flua ſupſtitiōe/xp̄iani me veꝝ p̄ncipē recognoſcāt/p̄iōſq̃ doſ pie adoꝛent̃: Pe
reāt inqt Colūba tales dij/cuʒ ſint crudeles ⁊ imanes hoium hoſtes/q iugiter
amētia ⁊ ſtultitia moꝛtaliuʒ letāt̃. ⁊ q eoſ adoꝛēt/turpiſſima moꝛte dānent̃. Cō
ſenti mihi ait Auguſtꝰ/veris dijs ſacrificāſ/q ſi feceriſ filio meo ꝯiūx efficieriſ.
Reſpōdit colūba. Cuʒ dyabolꝰ pr̄ tuꝰ/dñʒ meuʒ ieſuʒ xp̄ʒ tēptaret/dixit ei. Si
ꝓcidēs/adoꝛaueris me/hec oīa tibi dabo: ⁊ dñs ad eum. Vade poſt me ſatha
nas/nō tēptabiſ dñʒ ꝺuʒ tuuʒ: Et ipa ſilr̄ dico tibi. Nō tēptabiſ āncillā xp̄i. Tū
Auguſtꝰ furoꝛe ſuccēſus inqt. Sacrifica dijs/ne turpit̃ illuſa icēdaris. Rñdit
colūba. Poſt mihi dñs meꝰ tollerātiā/vtique p̄bē/vt oīa libent̄ ꝑferrā/q̄ tu mi/
nariſ toꝛmēta: Comotꝰ furoꝛe Auguſtꝰ/recludi eā i carcerē p̄cepit/ mādauitq̃
Baruge iuueni admodū deformi/vt abuteret̃ ea. Quo cū ꝑueniſſʒ/⁊ ꝟgini iiu
riā īferre vellet: illa ad eū ait. Ne mihi obſecro moleſtꝰ ſis: ne foꝛte iratꝰ tibi ob
hoc/deꝰ meꝰ/moꝛtē iferat. Cūpunctꝰ his ꝟbis iuuenis/ad eā ꝑtingē recuſauit.
Moxq̃ q̄dā vrſa e cauerna vbi tenebat̃ icluſa fugiēs/i carcerē ſeu lacuʒ vbi co

lumba ꝟgo ſuabat itrogreſſa/ifaciẽ virgis itendẽ cepit/expectás qd ſibi iubẽ dignaret. At virgo: Sine inqt illuz illeſuz/vt cuz eo ꝟba ſaluť ꝯferá. Res mira bunda ꝛ miracło digna. Fera illũ oĩno dimiſit/atq3 in ipo lac⁹ igreſſu adeo im mobilis ſubſtitit/vt nẽo neduz igredi/ſ3 nec Barge qdẽ inde diſcedẽdi/dareť facultaſ. Tũ columba: Ecce fera xpi dñi mei noie audito/p pꝛõptá obedientiá ꝛ honoꝛẽ ſe deo exhibẽ oñdit. Tu ꝟo ifelix hõ magno te ſceleri obnoxiuz red dit. Xpi igiť fidẽ áplectere/ſin min⁹/fera ꝓtin⁹ deuoꝛabit te. Eueſtigio ille cla/ mauit/dicẽs. Qui xp3 dei filiuz veꝝ deuz/nõ fuerit ꝯfeſſ⁹/hinc mime diſcedát. Nõ.n.eſt ali⁹ de⁹ verus/niſi quẽ colũba colit ꝛ p̃dicat. Audiẽs hec ipatoꝛ/p̃ce pit vt colũba cũ vrſa igni iponereť. S3 ab africo nube ſupueniẽte/ignis ꝓtin⁹ extinct⁹ eſt: ꝛ fera i ſiluas aufugit: Quo facto/auguſt⁹ denuo p̃cepit ſibi btám ꝟginez pñtari/cui ꝛ dixit. Que ná ars eſt tua: vł q̃ maleſitia: vt ẽt fere ſiluaꝝ te cuz iungáť: Rñdit illa/maleſitia nulla vnq̃3 noui: ſ3 xp3 dñz meuz colo/illũq3 ex coꝛde adoꝛo/ꝛ iõ miſert⁹ eſt mei. Aurelian⁹ dixit. Tibi ihibebo vt ip3 xp̃m haud noiare p̃ſumaſ: Tũ illa. Lupe rapax/oĩq3 fera ĩmanioꝛ/haud vnq̃3 pote ris/tuo iſto ſmone rabido/me/ab hmõi ſnia pmutare. Aurelian⁹ ergo ira pcit⁹ iuſſit colũbá extra vrbẽ miliario p̃mo duci/ꝛ ei⁹ caput áputari. Eoq3 deducta/ ſi maioꝝ lr̃is fides vlla p̃ſtáda eſt. Uidẽs acrez litoꝛẽ expediſſe gladiũ/flẽtib⁹ cunctꝭ circũſtátib⁹/ꝯſtáti pectoꝛ/ad Aurelianũ dixit. Ꝝ ſpice vultũ meũ maloꝝ ꝯſoꝛſ oĩuz/vt cũ te m̃o coꝛá ſpõſo accuſauero/meá gł̃iá/i tuá ppetuá ignominiá recognoſcaſ. Eũq3 decoláda foꝛet/oꝛone fuſa/eueſtigio vox d̃ celo audita eſt/di cẽs. Ueni ſpetioſa mea/veni colũba mea q̃ vtiq3 ſimplicitatẽ colũbe in oĩ vita tua rep̃ſentaſti noie pariť ꝛ ope/iõ apti ſũt tibi celi/gaudetq3 padiſus/collucta tiõib⁹ oĩb⁹ p te deuictꝭ. Stat qppe dei fili⁹/q̃ tibi coꝛoná meritá iponat/ꝛ angłi q te ſuſcipiát/vt pducát in ciuitatẽ magná celeſtẽ hieruſalẽ. Jntrepido igiť vul tu ꝟgo colũba iugulũ pꝛebẽſ/capitꝭ obtrũcatõe martyrij palmá adepta ẽ p̃die chalẽdas ianuarias/in noĩe ieſu xp̃i/q eſt bñdict⁹ in ſecula amen. Quo qdẽ die eius anniuerſaria cũm gaudio ꝛ hymnis ſolemniter celebꝛatur.

¶ De ſancta Agnete. virgine ꝛ martyre. capłum. xcvi.

Agnes illuſtris ꝛ ſctiſſima ꝟguncła rõana/dioclitiáo ꝛ Maximiáo rõanis ipan/ tib⁹/Marcelloq3 põtifice/i cathedra petri p̃ſidẽte anno v3 ſalutiſ nr̃e q̃rto/ſupꝛa trecẽteſſimũ/bꝛeui vite ſpatio/clariſſimaꝝ ꝟtutuz tpa/pmulta ꝯpleuit. Hec qppe clariſſima ꝟguncu la/qb⁹ ex parentib⁹/aut quo ex genere apud rõanos oꝛiginẽ duxerit/apd illu ſtres hiſtoꝛiaꝝ ſcriptoꝛeſ/ꝛ marie a di uo Ambꝛoſio ꝛ ipſo rõano/q ei⁹ hiſto riá elegáti ſtillo ꝯſcripſit/reticẽť. Jp̃az .n mario oꝛis decoꝛe/ꝛ toti⁹ coꝛpis venuſtate emicuiſſe ſcribit: adeo qdẽ/vt ſe pe ituentiũ falleret credulitas: Cui⁹ (vt ita dicá) ſi ifantie ẽt ſapiaz atq3 ardoꝛẽ ſiaduertẽ voluerim⁹/eá pfecto pꝛi⁹ ꝯſecratá q̃3 genitá affirmare nõ verebimur

Qd de ipſa ſctā ꝟguncła ēt ſcripturā ꝯmemoraſſe haud dubitādū eſt/qñ di
xit. Hi ſunt q venerūt de calore dom⁹rechab/atq3 dñs nr̄ in euāgelio. Jgnē in
quit veni mittē in terrā/ꝛ qd volo niſi vt ardeat. Eā igit diuina ſapia ab ipſo
matris vtero amplexatā oino fuiſſe nō/dubitam⁹:ꝛ Abiſach ſunamitē q̄ ſapia
calebat/q̄q3 nunq̄3 ſeneſcit/in Agnetē hui⁹ vtiq3 requieuit ſinu. Eā obrem vt di
uus refert Ambroſi⁹. Infantia ei⁹ cōputabat in annis: ſ3 erat ſenectus mentis
inmēſa/corpore qdē iuuencła/ſ3 aīo cana/pulchra facie ſ3 pulchrior fide. Tā
ta.n.ab ipſa pueritia fuit ei⁹ fides/vt crederet idubitato: ꝙ de⁹ ea q̄ ꝓmiſerat/
potēs foret/ꝛ adimpleret/ꝛ iccirco ſpē ſuā in futurā trāſtulit. Jpſa.n.fides vni-
uerſa inuiſibilia eidē/iā iā añ oculos poſuit. ꝛ vniuerſa hui⁹mūdi deſerēs/cū
fidutia deo ſe ꝓxiare ꝯſtituit. Itaq3 Agneſ cū ad tertiū dcimū ſue etatē pueniſ
ſet ānū/ꝛ morib⁹optie iſtructa foret/qppe q̄(vt ꝑmiſſū eſt)illuſtres habēt pa
rētes lr̄iſq3 ēt opā nauaret/die q̄dā dū a ſcholis reuerti ꝯtigiſſ3. ob ſummā q̄
ceteris ꝑſtabat forme elegātiā ſic i ei⁹amorē pfecti fili⁹exarſiſſe dī. vt eā ſibi in
vxorē dari obnixe expoſtularet: Et quo id facili⁹ aſſeq poſſ3/oia ꝑtioſiſſima or
namēta ip̄rimis/diuitias/domoſ/familiaſq3/ꝛ q̄cq̄d viſu pulcherrimū foret/ꝟgi
ni ſe daturē ꝯpromiſit. Que tñ oīa Agnes btiſſima veluti ſtercora recuſauit:aſ
ſerēs ſe eū hr̄e ſpōſuz/cui nēo merito foret ꝑferēd⁹:ꝙ ei⁹generoſitas celſior/poſ
ſibilitas fortior:aſpect⁹ pulchrior:amor ſuauior:ꝛ oī gr̄a elegātior hr̄etur. Hec
vbi iuuēis accepit/ꝑ triſtitia lecto ꝓſternit/dein p alta ſuſpiria/amor a medicis
apit. Tū Symphroni⁹vrbiſ pfect⁹/pr̄ iuueniſ:ad ꝟgiſ petitionē/iterē reuoluit.
Abnegat Agnes prioris ſpōſi federa violare. Audito/āt ꝙ xp̄ianitatē ibuta eſſet
ſacramentē:miſit q̄ eā ſuis ſiſterēt tribunalib⁹. Et p̄mo q̄dē eā blādis ſmonib⁹
ꝓuocat. deinde terrorib⁹ pulſat:S3 ꝟgo xp̄i/nec blādimentē ſeducit/nec terro
rib⁹ ꝯcutit:ſ3 eodē vultu/terrētē ſilr ſic blādientē ꝑſtāti deridebat aīo. Uidēs
aūt Symphroni⁹ pfect⁹puelle ꝯſtātiā/optionē ei obtulit:vt quā mallet accipe
ret. aut cū virginib⁹ dee veſte ſacrificare aut cū meretricib⁹in lupanari vitā du
ceret infamē. Ad hec Agnes btiſſima. Cū inqt dñi mei ieſu xp̄i virtutē ꝛ potē
tiā noueri/ſecura/tuas ꝯtēno minas/indubitato credens/ꝙ neq3 tuis idolis ſa
crificē/neq3(cū mecū ſit cuſtos angelis dñi)malis ſordib⁹polluar. His dictis
percit⁹ ira iſan⁹ iudex. eā nudā ad lupanar ꝑtrahi iuſſit. At vbi btā virgo ve
ſtib⁹ exuta eſt/ſtatim crine ſoluto/tātā capillis denſitatē ei⁹ diuia gr̄a cōceſſit/
vt meli⁹ illorē fimbrijs/q̄3 veſtib⁹ tecta videret. Introgreſſa qdē Agnes turpi
tudis locū/Angelū dñi ꝑparatum inuenit. q eā mox tanto lumie pfudit/vt pre
magnitudine ſplēdoris/a nemine ꝯſpici poſſet. Cūq3 ibidem in oīone ſe pro-
ſtraſſet. Ecce ante oculos ſtola cādidiſſima oblata eſt. qua illico arrepta/iduit
ſe Agnes. Uerū cū prefecti filius/exercēde libidinis ſue gr̄a/ Lupanar ingreſ
ſus eſſet. Dyabolo ꝑfocāte/ſtatim extinctus eſt. Quē poſtea q̄3 virgo/precibus
vite reſtituiſſet vehemēſq3 ex hoc/a templorum pontificibuſ ſeditio exorta fuiſ
ſet. Aſpaſio vicario/protinus traditur puniēda:Qui vbi cōpromiſum ignē pre
parari iuſſiſſet/Agnetē beatiſſimā/in medio iactari precepit. Tum Agnes in
medio ignis/expāſis manibus ad dñm orauit/dicēs. Benedico te pr̄ oipotēs:
q2 per filium tuum vnigenitum ieſum xp̄m/euaſi minas impiorum hominum/
ꝛ ſpurcitias diaboli impolluto calle tranſiui. Benedicto te pater/ꝑdicāde/qui
ēt inter flāmas/intrepidā me ad te venire permittis. Ecce qd credidi/iā video/

qđ ſperaui/iaʒ teneo/quod ꝯcupiui/manib⁹ iã ꝯplector: Te igit labijs ꝯfiteor te corde/te totis viſcerib⁹ cõcupiſco: Ecce ad te venio viuũ/⁊ verũ dñ: q cum dño nr̃o ieſu xp̃o filio tuo/⁊ ſpũ ſctõ viuiſ ⁊ regnaſ i cũcta ſeculoꝝ ſecula:amẽ. Hec vbi agnes ṽgo hec effata ẽ:cũ ignis ita extict⁹ ẽ : vt ne icẽdij quidẽ tepor remãſerit. Tũc Aſpaſi⁹ vicari⁹/populi ſeditionẽ verit⁹:mox i gutur ſancte ṽginis gladiuʒ iſigi p̃cepit:Atqꝫ hoc exitu roſeo/ſui p̃tioſi ſanguinis rubore pfuſa xp̃s eã ſibi ſponſaʒ ⁊ mãtyrẽ ꝯſecrauit. Propt hoc agnes ãno tertiodecio etatꝫ ſue/duodecio chalẽdas februarias/mortẽ pdidit/⁊ vitã iuenit/qꝛ ſolũ vite dilexit auctorez. Hora itaqꝫ qua celos ſctã Agnes penetrauit/tãt⁹ terremot⁹(cũ eẽt nimia celi ſerenitas)tãtiqꝫ nimbi ⁊ corruſcatiõeſ/ac tãta fulgura ⁊ tonitrua extitere:vt maxia pars iſani populi expiraret. Sepultaqꝫ fuit a parẽtib⁹ itra vrbez cuʒ maxio oĩuʒ fletu/tãtoqꝫ gemitu quãto vnq̃ꝫ antea quiſq̃ꝫ a romãis/ pp pietatez factitatuʒ fuerit:Dũ aũt ei⁹ parẽtes aſſiduis pnoctatiõib⁹/ ad ſepulchruʒ ipſi⁹ vigilarẽt/poſt octauuʒ ſui martyrij diẽ/i medio noctis ſilẽtio/viderũt exercituʒ ṽginuʒ/q̃ oẽs auro textis cichladib⁹ idute/cuʒ quodã igẽti lumine ptrãſibant. Quas iter/viderũt btiſſimã Agnetez ſimili veſte fulgẽtem /⁊ ad eius dexteraʒ Agnuʒ niue cãdidiorem:Qđ cum vidiſſẽt parẽtes/i magno mẽtis ſtupore protinus icurrerũt. Quib⁹ beatiſſima agnes hillari vultu blãdaqꝫ voce/ ait. Nolite đ me dormiẽte/i ſimilitudinẽ gẽtiũ ꝯtriſtari nec flere. ymo cõgaudete mecuʒ/ qꝛ mortua minime vt me exiſtimatis ſuʒ: Sʒ ſi me vnq̃ꝫ amatis/ ſi vr̃is fui iſtituta monitis/ne mee tãte glĩe iuidere videamini. Habeo eiʒ/hic multas vt videre poteſtis matres/ſorores/affines/ſodales/quas ãtea neſciebã/ cuʒ quibus certe vnã ṽginitatis palmã accepi:Miſeremini fortaſis mei/qꝛ mũdum/p tot tãtaqꝫ tormẽta reliq/ Et ego potius vr̃aʒ ſortez doleo/quoſ adhuc ſeculi carcer/icludit/quos quottidie i acie p̃liantes nũc ira/nũc auaritia:nũc libido/nũc varioꝝ i cẽtiua vitioꝝ pertrahunt ad ruinaʒ:Me autẽ/cui⁹ exituʒ/ angeloꝝ turba cõmitata ſuʒ/cui ⁊ chriſt⁹ obuiã occurrit/letamini mihi: Grauamini p̃terea vos potius/q̃ diutius i iſto tabernaculo mortis ſubſiſtitis: quia q̃ꝫ diu hic in morari cõtigerit/peregrinabimini a dño/Igitur mecuʒ letamini ⁊ iterum ꝯgaudete/quia me tenebre nõ comprehẽdẽt vlle/ ymo quia de tenebris ad lucẽ migrãs/iter fidey icipiẽtis ardorem/cõſumati martyrij accepi coronã. His dictꝫ agnes pertrãſijt:Que quidez viſio/ab oĩbus queviderãt/vbiqꝫ diuulgata fuit. Hui⁹ itaqꝫ ſctiſſime ṽginis:quãta fuerint merita/ vel ex hoc maxie cõprobat iuditio:q̃ ei⁹ ope/Cõſtãtia cõſtãtini auguſti filia alepra curata fuerit:ac qcũqꝫ credẽtes ad ei⁹ tumuluʒ aduenere/ſalui facti ſint/quacũqꝫ iſirmitate detẽti eſſent. Hãc igit tã ſancte ṽgũcule vitã legãt ⁊ imitent ṽgines/ vidue/mõachi/ ſacerdotes/ ceteriqꝫ fideleſ oẽſ:Que ſic i xp̃o i celis optie viuit:ſic ⁊ i hoĩuʒ vi ctura/p monimẽta/eſt. Breuis vite ſpatiũ/eterna memoria cõpenſabit.

¶ De ſancta Emerentiana virgine ⁊ martyre. cap.xcvii.

EMerentianam autem virginem martyremqꝫ Romanam: predicte beatiſſime Agnetis collectaneã:poſt triduuʒ/a paſſiõe ipſius virginis agnetis/ab ipijs lapidatam fuiſſe/martyrijqꝫ coronã pmeruiſſe traditũ ẽ. Cuius vero generis/aut quoꝝ parẽtũ duxerit originẽ/i certũ habem⁹. Eã tñ ex generoſo claroqꝫ romãoꝝ ſanguie pcreatã digne credideri/duʒ ei⁹ iſignẽ pietatez ituear in nobiliſſimã Agnẽ/atqꝫ fidey ardorẽ i deũ:

Hec eteiz p̄ter nobilitatē ⁊ v̄ginitatē iſignia/cuz nec duz xp̄iana ſed cathecumi
na tātuz haberet:ex ei⁹ actib⁹/vnicuz tm̄/ſed laudatiſſimuz refferam/ad ipſius
oēm vitaz cognoſcēdā/eiq3 claritatez meritā īpendēdaz: ſat erit. Pōpa ſane fu
nebri/Agnetē parētes(romano more(ipſi⁹ ſacratiſſimuz corp⁹ ſepelliebāt:maxi
ma ſuoꝝ parētuz/affiniūq3/ac ceteroꝝ amicoꝝ multitudie ſubſequēte/ quum ſe
plurimi gentiliuz ob xp̄ianoꝝ odiuz inimicitiāq3/i eos non aliť/q̄3 īfenſiſſimos
reypu.romāe inimicos irrūpētes/i mediuz dediſſent:⁊ iſolēti audatia/i ipſos
parētes alioſq3 ſāctaſ exequias honeſtātes/cōuicia/⁊ iꝓperia multa/atq3 la-
pides iacerēt:eos ob hoc ab offitio funeris pturbare ꝓcurātes. Qḋ quuz īter
lugētes Emerētiana v̄go ꝯſiſteret/illico vrgēte pietate comota: triſtis nimiuz
oblita ſexus/honeſtatiſq3/ac lugubriuz veſtimētoꝝ quib⁹ obtecta erat/ pati nō
potuit.qnymo repēte/mediā inter turbaz/⁊ diſſonos iperite multitudinis cla
mores/īpetuoſa prorupit/⁊ eā p̄ſtāti aīo/atq3 fidey ardore/necnō ⁊ audaci vul
tu/facieq3 torua/minitari cepit.q̄ fideles chriſticolas ab offitio pietatē tā īfēſe
pturbare aniterent. Eapp/inſan⁹ ipſe populus/mox ꝯtra eaz tāq̄3 i deteſtabile
genus tumultuoſo īpetu īſurgens/diſſonis clamorib⁹/ꝯclamare cepit dicens:
Quare hoc peſſimū gen⁹ nō vrbe oīno propelliť:aut fluctib⁹ precipiteť:aut cer
te lapidib⁹ obruať? Atq3 furorez ſuuz in ipſaz ꝯuertentes oēz lapidib⁹ eaz in
ſequi ceperūt. At ipſa apud ſepulchruz btiſſime agnetē i terraz poplitib⁹ fixis/
⁊ oculis i celuz erectis iter ipſos populi clamoroſos tumult⁹ atq3 inumerās
lapidātiuz ꝑcuſſiones ⁊ vulnera/iuictaz vſq3 ad mortez tenuit paciētiaz: Dice
bat autē ſe minora ſuſtinere q̄3 meruiſſ3 tormēta: Unde haud dubiū ē Emerē
tianaz v̄ginez hanc ſuo i ſanguie fuiſſe baptizatā:qm̄ pro iuſticie defenſione
duz ꝯfiteret dn̄z mortez ꝯſtātiſſime pertuliſſe viſa ē. Eadem qppe hora qua
emerētiana v̄go pro chriſto obcubuit maxie coruſcatiōes tonitrua ac fulgura
fueē ob qḋ ⁊ maximā mľtitudinē periſſe tradūt:Uñ ob hoc factū fuiſſe diciť:
vt deiceps null⁹ gentiliū ſepulchris ſctōꝝ aliq̄s penit⁹ iniurias īferre p̄ſūpſe
rit. Parentes v̄o Agnetē nocte cū ſacerdotib⁹ venientes hui⁹ ſāte v̄ginis Eme
rentiane reuerenť/corp⁹ rapientes cū hymnis illō i ꝯfinio Ageli ſācte Agnetis
deportarūt atq3 ibidez aromatib⁹ ōlibutū ſepellierūt.decio chalendas februa
rias.Quo qdez die ei⁹ āniuerſalis ſolemnitaſ celebris apud xp̄ianos habeť.

¶ De ſancta Eulalia virgine ⁊ martyre.cap. cxviii.

Eulaliā v̄ginē ſilr̄ natōe hi
ſpanā/maximiāi p̄ncipiſ ac
mācelli pape euo hoc ē ter
tio ⁊ trecenteſſimo a natali
xp̄iāo āno:apḋ barchinonā vľ vt alijs
placz emeritā hyſpāiaꝝ vrbē/ītio ſup
decimū vite ſue āno/glorioſiſſimū pro
dn̄o ptuliſſe ferrūt mātyriū: Hec aūt/
qb⁹ parētibuſ/aut quo ex genē/ſiue no
bili/ſiue ignobili ortū/ōduxēit/ignotū
habeť. Fuiſſe tñ ſēuētiſſime fidei ꝯſtat
q̄ nō ſolum diuitias/ſed ⁊ ſe ipaz dn̄o
ab ipa puēitia obtuliſſe viſa ē.Quippe

q̄ ↄtra dyaboli tergiuerſationē/neq̄ꝗ pellē ꝓ pelle/ſꝫ ⁊ carnē/⁊ oſſa/atqꝫ ipām
ſuā aīaꝫ cū alijſ/nōnull' ꝟginib⁹ xp̄o ↄſecrauit. Cui⁹ qdē vita/nos/⁊ ex°/⁊ elogo
pōt ad maioꝛa ꝑducere: plane ſe ipāꝫ īmaculatā hoſtiā viuā d̄o placētē obtu-
lit. Se ipāꝫ iḡꝫ: nō ſua tātū: Eqdē ꝟgūcula hec a ſpū ſctō edocta/nouerat/xp̄m
dn̄ꝫ nr̄ꝫ pluria ꝓ ſalute ſua ꝑtuliſſe toꝛmēta/vn̄ ēt cū optīe noſſꝫ/ regnū celoꝝ/
nō poſſe ſine varijs tēptatiōib⁹ adipiſci: vt ſcriptū ē. Oꝫ nos ꝑ mltas tribula-
tiōes itroire ī regnū dei: Et ipa ↄſtituit/ diuerſa tēptationū ⁊ toꝛmētoꝝ genēa/
atqꝫ ipāꝫ crudeliſſimā moꝛtē lubēti aīo ꝑpeti: ꝑ q̄ ſibi celeſtis ianua tādē ape
rireꝰ: A diuo ergo p̄ſbytero donato edocta Eulalia/ ⁊ ad mātyriuꝫ ꝓ xp̄i amo
re aīata: tertiū ſupꝛa d̄cimuꝫ iā ānuꝫ agēs/datiāo p̄ſide d̄tineꝰ: ad execrādaqꝫ
deoꝝ ymo poci⁹ demōioꝝ ſacrificia ↄpelliꝰ. Cūqꝫ puellula ↄſtāti aīo ſoli deo
ꝟo/ſacra fēre ſe dicēt. ⁊ xp̄ꝫ ſuuꝫ eē ſpōſuꝫ aſſereret: nodoſis pꝛio fuſtib⁹ ex ar-
boꝛe cū ſtirpib⁹ d̄cerptis/expoliata/duriſſie cediꝰ. Deīde ipſi⁹ mamillaꝝ papil
lule/cādēti oleo ꝑfūdunꝰ. Poſtmodū ī calcis viue acceruuꝫ imergiꝰ. Atqꝫ cū
hec oīa ↄſtātiſſie ſupaſſꝫ: Olla plūbo liq̄facto datiāi iuſſu iteꝝ repleꝰ: Ipſaqꝫ
ſup ferreo lecto nuda extēdiꝰ: vt ſi dijs ſupplex imolare abnueret/ipſo ↄfeſti ꝑ
funderet plūbo. Que duꝫ thyrſi mātyris paſſionē ↄmemoꝛaret/ad xp̄mqꝫ oīo
neꝫ fudiſſꝫ: īfūdētiuꝫ/man⁹ ꝑtin⁹ exuſſit plūbū: ꝟgini ꝟo tepiduꝫ extitit. Quā
obrē datian⁹/eā ꝟgis ab itegro accerbiſſie cedi/ minutiſqꝫ teſtulaꝝ fragmētꝭ/il
li⁹ plagas ↄfricari p̄cepit. Tunc ſctā ꝟgo eulalia īter tot varios ict⁹/diuerſaqꝫ
ſuplicia/⁊ ꝓcelloſos īpet⁹/ī cruciatuuꝫ pꝛelio ↄſtituta/pꝛeſtātiſſiō pectoꝛe tāqꝫ
celeſtis armiger/ī tot tātiſqꝫ cruciatib⁹ potēs gl'iabaꝰ. Atqꝫ cuꝫ paulo ap'lo di
cebat. Libētiſſie eqdē ī iſtiſ gloꝛiaboꝛ toꝛmētꝭ/vt ihabitet ī me ꝟtuſ dn̄i mei ie
ſu xp̄i: Propꝰ qd̄/o dyre crudeliſſieqꝫ tyrāne/nūc mihi libet gl'iari/ ī iſtis tuis
tātis cruciatib⁹ et cānificatiōib⁹ icēdijs āguſtijs atqꝫ pſecutiōib⁹ ob amoꝛeꝫ
dn̄i mei ieſu xp̄i: Cumqꝫ hec ⁊ ſimilia dixiſſꝫ Eulalia ꝟgo: atqꝫ ī huiuſmōi ſup
plitijs imobilis redderet: ac xp̄m ꝓ hoīs ſalute aptiſſimis ratiōib⁹ paſſuꝫ cō-
pꝛobaret: deoſqꝫ gētiuꝫ nō modo ↄfunderet ſꝫ ēt aſpnareꝰ. pꝛeſeſ denuo ei⁹ ge
nua cādelis accēſis exuri mādauit. Inde ſynapi aceto liquefactuꝫ ei⁹ naribus
īfundi/necnō ⁊ calceꝫ oliuo pmixtuꝫ/ſup ipſi⁹ vulnera aſpgi: ſicqꝫ eā ī caminuꝫ
igne ſuccēſuꝫ imitti mādauit. In quo diu pſalēs/ī flamaꝝ medio illeſa pmane
ret. Educta deinde de igne/Ad ipſi⁹ maximā ↄfuſionē/nuda/decaluataqꝫ/ ꝑ to
tā ciuitatē ab atrociſſimo datiāo/ꝟgo adoleſcētula iuſſa ē circunduci: Tunc
eulalia apiēs os ſuuꝫ/ↄſtancti pectoꝛe/dixit. Ille caret munere/q carere vult cer
tamine: ⁊ qui tela foꝛmidat/aduerſi certamis. nūqꝫ merebiꝰ ſoꝛtiri nomē victo
ris. Jccirco auſcultate tyrūculā/vos qui aſtatis. Quia iacētis animi ē foꝛmido
loſa timere/ſcitōte quoqꝫ q/amatoꝛib⁹ ꝑlioꝝ/ornamēta/ ſūt vulnera ſua:. Cūqꝫ
hec ⁊ ↄſimilia eulalia dino afflata ſpū/colloqueꝛeꝰ ad populū documētoꝝ mōi
mēta: eueſtigio ex̄ vrbē ꝑducta/⁊ decollata/ſctūꝫ d̄o reddidit ſpm̄. Cui⁹ plane
ↄſtātia mlti ad mātyriuꝫ vltro acceſſerūt. Quos iter/iulia ꝟgo ipſi⁹ Eulalie ſo
dalis amātiſſima/comeſqꝫ idiuidua/eadeꝫ die paſſa ē. Duꝫ ꝟo decollata fuiſſꝫ
Eulalia: mox ex ei⁹ ore colūbe ſpecies exijt/⁊ ad celos cūctis vidētib⁹ protin⁹
euolauit: Coꝛp⁹ cui⁹ ī ipſa eadeꝫ ciuitate donat⁹ ſāct⁹ pꝛeſbyter/oī cuꝫ reuerē-
tia atqꝫ honoꝛe ſepelliuit/quarto id⁹ decēbꝛes. Quo quidē die/eius natalitius
dies/celebꝛis apud hiſpanos habeꝰ/⁊ vrbis tutrix habita eſt.

¶ De ſancta leocadia hiſpalẽſi virgine ꝛ martyre. cap.xcix.

LEocadia ꝟgo ſimilit̃ hiſpalẽſis ex nobiliſſia vetuſtaq; Tolletana vrbe oriũda/ꝛ ipſa eodẽ Euo/ſicut Eulalia/ ſua ardẽtiſſia fide atq; iſigni ꝟtute de ſe tẽporaneis atq; poſteris letuz ſpectaculũ ꝑbuit: ꝛ ipſa ppulchrũ fidey/ꝛ ꝯſtãtie teſtimõiũ reliqd ꝑhemne/ob qꝺ vt iꝑpetuuz vſq;/ei⁹ ſctitatꝭ fulgidũ nomẽ ꝑcipua coruſcatione ꝺueniat/aliq̃/licet pauca/hic memorie gr̃a iſerre dignũ duxim⁹: Nã cuz ꝑdicaret atq; ꝯſiſteret ſe xp̃ianiſſimã fore a ſacrilego ꝑſide Datiáo ſimilit̃ ẽa i vrbe ꝯprehẽſa/mox in teterrimũ carcerẽ/ꝯiecta ꝛ truſa ẽ. Ubi cũ dira eiuſdẽ carceris cuſtodia/diu macerata fuiſſz: Et ipſa tãdẽ/cuz audiſſz/duroſ ac grauiſſios/imaneſq; btẽ eulalie ꝟginis/ac reliquoꝝ martyꝝ cruciat⁹ ꝛ tormẽta/genib⁹ i terrã poſitꝭ/i oratiõe ꝑſiſtẽs/ſic ipolutuz xp̃o reddidit ſpirituz: quito.vz id⁹ ꝺcẽbres. quo quidẽ die/ ei⁹ ãniuerſaria a fidelib⁹ ſolẽniter celebrant. vt pote qr̃ integrã deo eiuſq; filio dño nr̃o ieſu xp̃o ſuauit fidẽ/cui⁹ ꝛ nos fide/ꝛ charitatꝭ pſeuerãtia optam⁹ participes eſſe.

¶ De ſancta Juſtina patauina virgine ꝛ martyre. cap .c.

IUſtina ꝟgo nõ ſoluz noie/ ſz vt diu⁹ plato ſcripſit/ ab rei effectu ſic appellata/ natiõe italica/ex patauia inſigni vetuſtiſſiaq; ãthenoriſ vrbe/haud ꝑcul/a radicib⁹ alpiũ ꝯſtituta originẽ ducẽs/ Diocletiáo ꝛ mariano ꝑncipib⁹ romãis ipãtib⁹. Marcelloq; põtifice i cathedra petri ꝑſidẽte/circha ãnũ ſalutꝭ nr̃e octauuz/ ſupra trecenteſimũ: apud eandem ortus ſui vrbem/ martyriũ ꝑ xp̃o pferrẽs/ illuſtriorẽ ſui generis reddidit vrbẽ: Hec eſto/ignorẽt noia a qb⁹ ꝑgreſſa fuẽit parẽtuz nec ex q̃ fuerit eiuſdẽ vrbiſ familia/i dies nr̃oſ venerit/ſatꝭ ad ei⁹ nobilitatꝭ laudẽ/ẽ nouiſſe eã/ xp̃ianoꝝ tũ potẽtiſſimoꝝ parẽtũ fuiſſe filiã: Que iter generoſas ſui ſeculi femias/ꝛ ꝑclara idole/ſpectataq; eruditiõe/atq; ſctiſſima fama effulſit preclariſſima i cui⁹ plane mẽte/ꝛ ſacre religiõis iſtãtiã/ac ſobriũ ſapie culmẽ xp̃s ſibi dignuz collocauit domiciliuz/vere vtiq; dignũ: i quo xp̃s ꝺlegerit tẽplũ: Erat eteiz tot/tãtiſq; meritꝭ ornata/oꝛonib⁹/ieiunijſ/ac puritate referta/vt oĩ lapide ꝑcioſo/lucidior appareret. Juſtitieq; adeo cultrix iſignis vt merito eidẽ iuſtie nomẽ diuinit⁹ inditũz fuiſſe ꝯſtari videret. Jnerat ei qdẽ/ſingularuz reꝝ/ꝛ perſonaruz quedã equiſſima diſtributio/ Sciebat quid deo ipꝛimis/quid ſctis/ꝛ coequalib⁹ reddere deberet: quid proximo ꝯpeteret: qd ve deniq; oib⁹ ꝯgrueret. Nouerat nãq;/Juſtuz eẽ deum colere/ꝛ diligere ex toto corde/ꝛ ex tota aĩa/ꝛ ex tota ꝟtute. Sctõs deide ꝛ coeq̃les/honorare/ſupbũ nõ eẽ/ſz magis hũilẽ ꝛ mitẽ/ꝑximos tãq; ſe diligẽ/ inimicoſ odio nõ pſequi/ymo pp deũ amare. Subiectã ſe eſſe maiorib⁹/ac ẽt etate ꝑcedentibus/Et vt omnẽ iuſtitiaz ipleſſe videretur atq; proteſtaretur/ ea omnia tanq; obſequia deifica pro virili ſua adimpleuit. Didicerat nẽpe a paulo dictũ de xp̃o fuiſſe. Jpſe ẽ nob a ꝺo iuſtitiã/ꝛ iuſtificatio/ꝛ ſctificatio/ꝛ redẽptio atq;

par/ ⁊ dilectio. Impabat igit tūc vniuerſo orbi ſeuiſſim⁹/ diuz maximian⁹ ceſar ⁊ auguſt⁹. Qi quū apd pataujuz moras traheret/ iuſſit ſibi ī cāpo mātio (q nūc vt reoꝛ vallis cāp⁹ appellat) tribunal ꝑparari: vt illic dī ſctōs apd iouis maxi tēplū īterficeret/ ſi ſacrificare abnuerēt. Hic btiſſima tūc iuſtina/ quū d ſuo vite liāo ꝑdio ad viſitādos dei famuloſ ꝓperaret/ a militib⁹ repēte ꝯprehēſa ſacri lego tyrāno pꝛeſētat. Quā ita agreſſus ē ipatoꝛ. Nomē tuū: tuāq͡ꝫ ꝯditiōez mi bi/ o bōa puella oꝛo vt īdices. Cui illa hillari vultu. xp̄iana īqt ſuz/ iuſtiaq͡ꝫ vo coꝛ. Ad quā maxian⁹. An neſcis xp̄iāos oēs īpie ageē/ pie ñ collere deos imoꝛ tales: ymo tam māifeſtas eoꝛuz ꝟtutes ꝓterue ꝯtēnere/ legeſq͡ꝫ patrias trāſ gredē: q̄s dz vnūquēq͡ꝫ ſub romāo ipio ꝯſtitutū/ ita ad vnguē obſuare/ vt res nouas temeraria pſūptiōe ſcrutari nō videat: Preſerti cū alegib⁹ capitalis pe na aduerſus eos dcernat: q ſm leges ⁊ ꝯſuetudies p̄rie/ imoꝛtales dos nō ve nerāt: Ad quē Juſtia/ Miroꝛ pꝛudētiā tuā/ quū claꝝ qd ⁊ vtile facin⁹ ꝑdictiōe iſtoꝝ tuoꝝ deoꝝ factū vnq͡ꝫ fuiſſe ꝓditū ſit ⁊ ſepenūero (vt ex hiſtoꝛijs colligē potes) ipſos egrotātib⁹ ſalutē ⁊ vitā tāq͡ꝫ dij crediti ꝓmiſiſſe ꝓditū ē/ qui poſt modū ex euētu ⁊ moꝛte lāguētiuz/ nō dij ſz demōes peſſimi ꝓditi ſūt: Undeꝛ ab oīpotēte do iā cū tēplis ⁊ ſuis ſimulachꝛis oīno deijci cepti ſūt. Obſecro ꝑ deuz meū/ dic mihi/ vbi nā ē/ iā oꝛaculuz delphicuz: qd magna dudū ueneratio ne/ a maioꝛib⁹ tuis greciſq͡ꝫ hoīnib⁹ collebat: Ubi illa Jouis effigies magna: quā/ dec⁹ uniuerſe gretie fuiſſe dicunt: q̄ diuinit⁹ fulmie iecto cōflagrata fuit: Sicq͡ꝫ capitolio ioue: qn̄ iā q̄drigētis ānis/ una cū ueſte tēplū ꝓhibet exuſtū: Et quomō eos adoꝛare me iubes/ ut me adiuuēt/ q ſibi ipſis ꝓdeſſe haud po tuerūt/ nec ſe/ a picul' dfēſare ualuerūt: Uos āt his dceptiōib⁹ irretiti/ creatoꝛe relicto/ creaturas falſo colit. Tu āt ſi veri creatoꝛis īuiſibileſ ꝟtutes ꝯſideraref qb⁹ oīa replet/ oībuſq͡ꝫ adeſt. oīa gubernat ⁊ ꝯtinet/ ipijſſias ⁊ turpiſſias vtiq͡ꝫ fabulas ꝓhiceres/ ⁊ ad ipz veꝝ ⁊ viuū deū te ꝯuerteres/ q ſi de eo pio aīo/ ac re cta ſētētia ſētires. vt nō ī ſimulachꝛis/ aut alia īani matia/ ipz honoꝛādū adoꝛā dū ve eē mīme putāes/ atq͡ꝫ rectā xp̄i fidē ⁊ ꝟtutē āplexari velleſ/ haud dubito qn te ad ſuā ſimilitudiez quātū homini poſſibile ē/ ꝓtin⁹ adducēt. Ad hec ma ximian⁹. Quid ꝟboꝝ plixitate mea īqt reffellis dicta: Acced ⁊ Joui magno do ſacrifica/ vt tue q̄ as ꝯſulere iuuētuti: Rn̄dit illa: Dixi iā tibi xp̄ianā me eē: me q͡ꝫ illi ſacrificiū offero/ q dixit: Ego ſuz via ꝟitas ⁊ vita/ q credit ī me/ nō moꝛiet ī eternuz: hui⁹ vera ꝓmiſſio apd me īcōcuſſa tenet: ⁊ null⁹ vnq͡ꝫ ipaz ꝑfirā ſen tētiā/ ab ei⁹ amoꝛe poterit reuocare. Sz ſi q̄ tibi ſūt exq̄ſita toꝛmēta/ ī xp̄i ācilla exercē feſtia. Quid moꝛaris: Cupio eteni ad eū trāſmigrare/ q me ab ipis cuna bulis ſibi ꝯſecrare dignat⁹ ē. Ait maximian⁹: Niſi ſacrificiū ioui magno obtu leris/ gladio te punitā reddā. Tū Juſtina: O mētiſ iops/ obſecro audi/ ⁊ ad te aliquātuluz reuertere: quia dij quoſ me adoꝛare ſuades/ nō dij ſz demōes ipij ⁊ deceptoꝛes ſunt. ꝑſci eiz ſapiētes ſeculi/ qui ſe oīa ſcire iactitabāt/ quū deū co gnouiſſēt/ nō vt deuz glorificauerūt/ aut gr̄as egerūt/ ſicut nr̄ apoſtol⁹ ait: ſz ob tenebꝛatū ē ipꝛudēſ coꝛ eoꝝ/ dicētes ſe eē ſapiētes/ ſtulti iuēti/ creaturas/ nō crea toꝛē collētes/ atq͡ꝫ alios id ipm facere docētes/ vniuerſuz gen⁹ hūanū ꝯtamina uerūt. Ago ego itaq͡ꝫ ipſi do meo gr̄as/ q me ſuaz hoſtiā accipe/ ⁊ ī ācillaꝝ ſua rum numero me aſcribere dignatur: oīa toꝛmentoꝛuz genera/ parata ſuz pferre/ Cuz eiz ccertamē hoc foꝛmidē/ qn̄ ipe dn̄s me⁹ ieſus xp̄s ꝓ hūano genē ſuū ef

Ab iſto vi taliano ma gnifica vi telianoruz mediolanē ſiū originē ⁊ nomē ac cepit.

fudit ſanguinē: Nā deuotiōis marie ē/ maria ſuſtinē: atq₃ igētis ꝟtutꝫ ē/ igen tia ſupare. Si dō meo ⁊ ieſu xp̄o q ꝑ me pati nō ē ōdignat⁹ placuerit/ me ꝑ ei⁹ amore mori/ etſi ex ipi⁹ pēdet arbitrio vt moriar: age vt lubet. poteſtaſ eim ē emēdare: ɔditiōis āt ſubiacere. Regis ē onus iponē ⁊ militꝫ ſuſtinere. His auditis/ iuſſit ipator btā₃ ꝟginē gladio extigui. Cu₃ āt ſpiculator/ Juſtine lateri gladiu₃ ifixiſſ₃. p vnā ferme horā eleuatꝫ i celu₃ oculiſ/ vniuerſis aſtātib⁹ i hūc modu₃ ad dñ₃ orauit. Suſcipe dñe ieſu xp̄e aīa₃ meā/ q₂ te ſolū dilexi/ ⁊ te cōcupiui/ ⁊ iccirco tui iuris eē ōſidero ⁊ gliſco: ⁊ cu₃ nullū p̄ter te amatorē q̄ſiuerī₃/ ita fac/ vt ad te ſolu₃ pueniā: Poſt hec cu₃ ſe crucis vexillo ɔſignaſſ₃/ btiſſimu₃ dō emiſit ſpiritū. Quā xp̄iani ardore fidei ō medio aufferētes/ ei⁹ venerabile corpuſculū aromatib⁹ ɔditū/ nō lōge ab eodē loco ſepellierūt. Cui⁹ plane ꝟtutu₃ mōumēta/ tot ⁊ tāta extitere. vt ipſa₃ ſuā patauinā vrbē/ ⁊ ꝟtute/ glīa/ ⁊ āplitudie illuſtrata ⁊ aucta/ reliquerit. Eqdē huic ipſa ſua ciuitas liqdo ɔſtat plus ōbere/ q̄ eam ⁊ ſanctitate/ ⁊ vite morib⁹ pornauit: q̄₃ Anthenori troyano/ q eā ɔdidiſſe hiſtorie tradūt. Jpſa edepol/ ſibi ſine iniuria illō Ceſareanū vēdicare pōt. v₃ veni/ vidi. ⁊ vici. Ad vos o ciueſ mei/ vtiq₃ veni: vt patrōa p̄ſi₃: vidi: vt vrbē miraculiſ ⁊ ꝟtutib⁹ pornē: vici: vt vos odiētes affligēteſq₃ diſcipē. Ego i quā ſu₃ iuſtia patauinoꝝ mat/ vrbiſq₃ toti⁹ tutrix. Ergo meas/ q̄ſo erigite ſtatuas/ ⁊ tales qdē: q̄ oēs cedē dicant. Exiſtimātes poſtmodū patauini nō modicu₃ ſibi poſteriſq₃ ſuis afferre glīe/ ꝙ penes ſe alta/ paſſaq₃ iuſtia ſit. quā ex euidētiſſimis ꝓdigijs ⁊ ſignis ſctiſſimā arbitrabāt. Ne igratitudis vitio notarent/ aut ei⁹ mēoria diluerent/ iouis tpl̄₃/ igēs ⁊ pre ceteriſ vrbis illi⁹ mirabile eide₃ ōdicauē noīq₃ ɔſecrauē ſuo ipſi⁹ āt ſctiſſie reliqe ea i baſilica ſeu tēplo digno nūc hūāt/ honore. Jllāq₃ nō modo religioſiſſimi/ ſcti bñdicti mōachi nigri loci illi⁹ icole ſ₃ ⁊ vniuerſa patauia ciuitas/ tāq₃ peculiarē patronā ⁊ domi natricē/ amplectūt/ venerāt/ ⁊ colunt. veluti de vrbe ipſa/ deq₃ ciuib⁹ oīb⁹ bene meritā: cui⁹ ſacratiſſimu₃ nomē/ p tot religioſiſſima mōaſteria/ i vniuerſa ꝑpe italia/ ac ēt ex̄/ celebrat.

¶ De alia ſctā iuſtina ātiochēa ꝟgine ⁊ mā. cap. c

IUſtina antiochena ei⁹ nomis ſecūda/ ꝟgo ⁊ martyr. ⁊ ipſa eadē piculoſiſſima pſecutiōe diocliciana/ ſua in vrbe ab eutelio nocēte iudice/ inocēter vna cū Cypriāo pōtifice ⁊ doctore pro xp̄o occiſa/ aulā celeſtis regni ꝑpetuo itrauit victura triūpho. Hec eteī₃ Eudūſij optimi ciuiſ atq₃ laudāde vite viri/ l₃ gētilis filia fuit/ q̄ i oī vita ſua ſēp patefecit/ virili quodā robore gñoſu₃/ iſe eē aīu₃/ q̄ ⁊ ſua i adoleſcētia/ viā xp̄iane religiōis vna cu₃ gēitore ſuo atq₃ familia a diacono quodā noīe p̄lio audiētes/ ab optato ſctō ep̄o i xp̄i noīe baptizati ſūt. Juſtia āt/ vti p̄ceteris adoleſcētul formoſitate oris ⁊ corpis venuſtate hēbat iſigniſ/ ſic baptizata xp̄oq₃ ɔſecrata iclite pudicitie ⁊ ſctimōie ſpecimē reputebat a xp̄ianis/ nec aliud p̄ter xp̄m/ ⁊ eccleſiā ſtudio curabat precipuo. q̄₃ vt

deo optio eiuſqꝫ filio dño nr̄o ieſu xp̄o quē tota veneratiōe colebat/obſeq poſ-
ſet/ꝛ eiꝰ ꝓmereri gratiā. Sane/quuꝫ ob hoc iuſtina plurimū freq̄taret eccle-
ſiaꝫ/ꝛ eiꝰ ſpecioſitas/a cūctis admiraret. Agladiꝰ qdā ſcholaſticus ip̄ius pul-
chritudiſ captꝰ/i eiꝰ amore exardeſcere cepit/atqꝫ eā ip̄ēſe/nūc oculis/geſtibuſ/
facetijs/nūc ꝓmiſſiōibꝰ/atqꝫ muneribꝰ/nūc p̄cibꝰ ꝛ blāditijs ſollicitabat. ſi for-
te poſſet obtinere/qđ ardēter optabat: ſꝫ/oīa fruſtra/caſtiſſima ꝟgo/ſoli xp̄o di-
cata/ꝛ iā ꝯſecrata/amātis cūcta ſinebat ī auras Qui duꝫ ceptis īſiſteret/aduer-
teretqꝫ/apto cale/ſibi ꝟirgiſ cōſtātia/viā preripi/ad demōes ꝟtit ingeniū: vnde
amore ſuadēte/dolū cogitare cepit inauditū: Et ratꝰ Cyprianū magū ſuis ī cā-
tationibꝰ/votis ſuis plurimū poſſe ꝯferre: Illuꝫ adiuit. Illiqꝫ āpliſſima dona
ꝯpromiſit/ ſi cum demonibus opareť. vt Juſtinā ī ſuaꝫ poſſꝫ deducē ſentētiā:
Cyprianꝰ āt demonibꝰ iuocať/cepit agere/vt ꝟginē xp̄i ſibi adducerēt. Qui plu-
ries ad ꝟginē veniētes/nihil ſue deceptiōes valuere/ymo xp̄i ſigno turpiter re-
pulſi/ifecto negotio receſere. Cyprianꝰ aūt magus cū illoꝝ ꝟtutē aduerſus vir-
ginē haud quaqꝫ valuiſſe cerneret. ad demonē dixit. Dic mihi queādmodum
a ꝟgie xp̄iana ſupati eſtis: Qđ vbi ꝟtuteꝫ xp̄i pſpicue itelleriſſet/ ꝯtēptis rebꝰ
magicis/eaꝝqꝫ libris exuſtis/illico ad antimū vrbiſ ep̄m ſupplex humiliſqꝫ cō-
ceſſit/ eiuſqꝫ pedibꝰ cū lachrymis ꝓſtratꝰ/expoſtulauit/ſe xp̄ianū fieri. At ſan-
ctꝰ pōtifex grās agēs deo/ Illuꝫ p̄mo monuit/ ip̄ꝫ oportere ab idolis ꝛ ab oībꝰ
voluptatibꝰ p̄ſtinis totis p̄cordijs recedē qbꝰ radicitꝰ āputať/bona poſſēt/ꝛ re-
ligioſa ſuo pectori ſeminari: Hoc ē/oꝫ te fili ante oīa vnū deuꝫ credē/ip̄mqꝫ ti-
mere: illū quoqꝫ credē/ꝙ cūcta fabricauerit. ide/ eē vnū ſcripture corpꝰ/ qđ lex
ꝛ ꝓphete vocať. deide credē ieſuꝫ xp̄ꝫ dī filiū eē/ p quē dn̄s cūcta fecerit/ ꝛ ſine
quo nihil ē factuꝫ/Ac demū eē ſpm̄ ſctūꝫ q cūcta q̄ deꝰ fecit/p ſmonē aiat. ꝛ cō-
firmat vnū eē baptiſmū quo hōies regenerāť i dō. Cūqꝫ ātimꝰ ep̄us Cyprianū
viꝝ doctiſſimū ſacro fōte cuꝫ gaudio purificatū dō redidiſſet: mox a ſp̄ū ſctō e-
doctꝰ/cognouit xp̄ꝫ dī filiuꝫ/ab initio fuiſſe ip̄rimis verā ſapiētiā/ſpiritū/luceꝫ:
viā: ꝟtutē: brachiū: fortitudinē: ꝟitatē: panē: vinuꝫ: vitā: oſtiū: paſtorem: ꝛ alia
mlťa: q̄ pp hoīeſ ſūt: vt oēs i illo viuāt. His igiť doctris iſtitutꝰ cyp̄anꝰ/ñ mo-
do doctria/ſꝫ ꝛ moribꝰ pluſqꝫ credi poſſit adō excreuit/ vt breui ēt miraculoꝝ
glīa p̄clarus euadēt. Nō mlťo āt tp̄re poſt factꝰ ep̄us/ꝛ ip̄e ſāctā iuſtinā ꝟgi-
nuꝫ matrē iſtituēs/ſacro velāine ꝯſecrauit. Armatꝰ itaqꝫ fidē/grāmqꝫ xp̄i ꝯſecu-
tus cyp̄anꝰ/pluria ad hedificationē eccleſie/ ꝯpoſuit libroꝝ volumia. Juſtina
aūt dñi ſeruitio taliter mācipata/charitaſ xp̄i mox eā fecit humilē corde pietať/
diuitē vero opibꝰ bn̄dictiōis. Talis nāqꝫ eueſtigio de ſāctis fideꝝ ſue diuitijſ
fama ꝓceſſit. vt ēt ad lōginquo poſitos penetraret. Segregauit eiꝫ ſe i oībuſ/
ꝛ vtero cognatiōis/ꝛ terre ſue: nō regione qdē/ſꝫ ſpiritu bone volūtať: ꝛ ď terre-
nis ſuis opibꝰ maxis/fideleꝫ ſibi cōſtituit īceleſtibus earum participē. Unde
plurimi ipenſius admirabanť/gratiā que ei data erat/a dño: verū vt magis ma-
giſqꝫ i ea magnificaretur chriſtus haud multo poſt/eam dn̄s i laboribus ho-
minū vna cuꝫ ſctō ep̄o Cypriāo expōere voluit/vt. ſ. eos ſalutifero pr̄ne pietať
verbere atqꝫ martyrio viſitaret ꝛ caſtigaret. vt i paucis vexatos/i mlťis poſtea
melius diſponeret. Accuſati igiť apud Eutiliū oriētis comiteꝫ/tāqꝫ xp̄iāi reiqꝫ
maieſtať crine leiſ/ꝯphēdūť/eiuſqꝫ tribūalibꝰ victi p̄ſētāť. Quibꝰ cōeſ i priſ Cy-
priano dixit. Tu eſ cyp̄anꝰ xp̄ianoꝝ doctor: q per maleficia tua mlťos i errorē

pdictiõis ptrahere diceris? Beat⁹ cyprian⁹ reſpõdit: Aliquãdo i pditionẽ demonuz deuolut⁹/mltos luxurioſos efficere curaui: ſʒ ſaluauit me deus/p virginez iſtã ſuaz iuſtinã/quã magicis artib⁹ demẽtare conatus fuerã: ipſa aũt ſuis orationib⁹ ſuiſue cõmonitionib⁹ ad xp̃m me ꝯuertit. Quib⁹ auditis/furore replet⁹ comes/illico beatũ cyprianuz i eculeo apẽdi ⁊ exũgulari p̃cepit. beatã vero ꝟginẽ Juſtinã/tãq̃ vniuerſe vrbis peſtẽ ſũeſtiſſimã/poſt alapas/⁊ crudelẽ ac inmaniſſimã neruoꝝ ceſſionẽ/reuinctã/puluereq̃ ꝯſperſam/ pugnis ⁊ calcibus punctã/atro carceri cuſtodiẽdaz obſeruãdamq̃ deſignat. Interea que ei⁹ ſenſerãt captiuitatez ⁊ tormẽta ꝟgines/ad deuz expoſite/manib⁹ cõplicatis/gemitib⁹ ⁊ lachrymis ſalutẽ matri ſue Juſtine ac ep̃o ſctõ/orare nõ deſiſtebant. Poſt aliquot ꝟo dies i p̃ñtia iudicis aducti/i ſartaginẽ ferreaz eos iuſſit iponi/ac torqueri/deinde pice ⁊ cera/ac adipe liquefactis/pfundi mandauit. Ubi cum alacry vultu/ſine vlla prorſus leſione deo oĩpotẽti laudes decãtarent: Athanaſius idoloꝝ ſacerdos/inuidia comotus iudici dixit. Uideo magnifice iudex hãc nr̃am vrbez funditus ruituraz ac iteriturã/ſi hos ſupuiuere permiſeris. Igitur ſi placet tue claritati/ego noĩe deoꝝ ſublimiuz protin⁹ deſtruã ꝟtutem iſtoꝝ ſacrilegoꝝ chriſtianoꝝ. Cumq̃ temerario auſu ſartagini apropiquaſſet/ꝓfeſtim/e ſartagine ignis erũpẽs/cũctis cernentib⁹ illum cõſumpſit. Tum comes vidẽs miraculuz. dixit de ſacerdote idoloꝝ: Abeat ſibi: Se miſerũ ⁊ nimiuz temere/in ſuo ſe vulnere cõcidit. Accepꝫ aũt idem comeſ tot tantiſq̃ miraculis/que deus i ſeruis ſuis opari dignatus fuerat. Scripſit diocleciano imperatori: quid ſup eiſdez iuberet. Qui mãdauit eos Nichomediam trãſmitti/atq̃ ibidez gladio aĩaduerti/ Erat tñ nichomedie theonicus nobilis vir chriſtianus/is cũ videret/tam crudelib⁹ atq̃ inmanib⁹ ſupplicijs cyprianũ ⁊ Juſtinã affectos/ad decollãdũ adduci/ꝯſtãter ⁊ libere accurẽs magno fidey ardore oſculat⁹ ẽ cyprianũ. Quod cernẽs cognat⁹ regis/ira ſuccẽſus/egit/vt cuz cypriano ⁊ iuſtina pariter decollarenꝉ. Eoꝝ ꝟo corpora feris ꝓiecta/p ſex dies iſepulta mãſere/Quidã xp̃iani naute nocte rapuerũt ſanctoꝝ corpora/ ⁊ Romã vſq̃ pduxerũt. Ruffina aũt venerabilis matrõa/illa excipiẽs/aromatib⁹ delibuta. reuerẽter ſuo ipredio ſepelliuit. Atq̃ ita ad edificationẽ nr̃az btiſſimor martyrũ cypriãi ⁊ Juſtine diuinos agones iquãtuz potuim⁹ hoc i loco breuiter explicauim⁹.

¶ De ſancta Juliana virgine ⁊ martyre. cap. cii.

IUliana virgo nobiliſſima natione Aſyana/ex Nicomedia bythinie prouĩtie i ſigni vrbe oriunda/inter cetera demonis eque victrix. Diocletião principe romanis ⁊ oriẽti ipante/circa annuz ſalutis nr̃e decimũ ſupra trecenteſimuz/i illo miſerabili fedoq̃ pſecutiõis ſpectaculo/ ea i vrbe marie ipius p̃ncipiſ iuſſu excitato/ ⁊ ipa cũ imũerabilib⁹/ad ꝯſequãdã (ñ piturã laudẽ) ſʒ future btitudiniſ gliaz tam perſeuerãti aio/tãq̃ forti pectore i mortẽ vſq̃ ve

nire maluit/q̃ venerandiſſimum ſue virginitatis ꝓpoſitum violari pmitteret.
Hec aũt qbus ꝓcreata ſit parentib⁹ aut aquo ſacerdote xp̄i fuerit inſignita ca
ractere/me legiſſe nõ memini:nobiliſſimoꝝ tñ ac ꝑpotentiſſimoꝝ ꝯdictionẽ ha
buiſſe cõpertum eſt.Que quũ eminẽtiſſimi ẽt aprimeuo eſſz ingenij ac bonaꝝ
lraꝝ apprime erudita euaſiſſet adoleſcẽtula:diuino afflata ſpũ cognouit/ſuos
gẽtiles deteſtabili quodã errore detineri/⁊ in imãe ꝑcipitiũ quottidie dtrudi.
Unde ſalutẽ ſuã/q̃ſitura/furtim baptizare ſe fecit. Qď vbi eius genitor intelle
xiſſet/ipſam virgunculã forma eximiam/xp̄ianitatis ſacramentis fore initiataz/
vehementer idoluit. Ueruz vt eã/ab ipſa ſctiſſima oppinione reuocare poſſet/
mox eã Eruſio iuueni nobiliſſimo ac ſplẽdido in matrimoniuz copulauit:ſpe-
rans/nuptiarum lenocinijs/ſanctam ei⁹ voluntatẽ inmutare. At virgo quo plu
ra ad eius volũtatez labefactãdaz/a parẽtibus fiebant/eo quottidie feruẽtiore
aĩo ad religionem xp̄ianam ferrebaẗ. Jugiter etenim expoſtulabat/ſollicite q̃/
ac vigilãter exorabat/vt dñi voluntatez/in cũctis vite ſue motib⁹/atq̃ cogitati
bus/perficere poſſz. Jam nẽpe didicerat dñz deuz hominũ obſequijs minime
indigere/ſed ipſi poti⁹ ſui auxilij/Uñ ſemper apud ſe illã dñi ſententiaz ſumo
pere excogitabat.Si vis ad vitaz venire/ſerua mãdata. Didicerat preterea ſcri
ptum eſſe/mãdata eiuſ deſiderabilia ſuper auruz ⁊ lapidem pretioſuz nimis/⁊
dulciora ſup mel ⁊ fauum quoniam in cuſtodiẽdis illis retributio multa. Et
iccirco/cũ admodũ prudẽtiſſima virgo eẽt:nõ tantum deſyderaſſe videbaẗ/qď
iuſſum erat:q̃z illũ q iuſſerat:nec quãtitatem imperij/ſed imperãtis ſemꝑ cogi
taſſe viſa eſt dignitatẽ. Uñ ſingulis dieb⁹ orationi vacabat deyq̃ tẽplum fre-
quentando ſacras ſcripturas icredibili ardore aſcultabat. Aduẽtatibus igiẗ
diebus qbus nuptie ꝯficerenẗ/negauit Juliana nulla ratiõe uelle ſponſo ꝯiun
gi/niſi ipſe prius patrem ⁊ filiuz/⁊ ſpũm ſanctum ꝯfitereẗ:Qď audiẽs pater ni
mium ꝯtriſtatus eſt/ueruz primũ blãdis de hinc terroribus puelle animũ ab
ipſo ꝓpoſito reuocare oĩno nõ deſtitit/que quum in ſnĩam pſiſteret ſuam/ſuo
ſponſo iam ꝑfecto caſtigãda tradita eſt.Qui ubi eã ſuaui ſermone ad ꝯſenſuz
nequiuiſſet pertrahere ſuum iratus offitij auctoritate a quatuor uiris denu-
datã duriſſime cedi fecit.Cunq̃z/nec ſic Julianã vt deos adoraret iducere po-
tuiſſet.ꝑ ſex horas/capillis appẽdi iuſſa eſt.Atq̃ erramento ꝯflato/ ſup caput
ei⁹ diffundi/vz vt doloris neceſſitate/faceret qď ꝑcipiebaẗ in vita: Ucꝫ cum in
nullo prorſus euaſiſſet leſa/in carcerez teterrimũ recepta eſt. Ubi cuz dño oĩo
nez cũ lachrymis fudiſſet/illico demon eidẽ in forma ãgelica apparuit/hortãs
ſibi canẽ/atq̃ tormẽta q̃ ſibi parata erãt precaueẽ.Jngemuit virgo vehemẽter/
oculiſq̃ ad celũ erectis dixit. Ne deſeras/neq̃ deſpicias me dñe deus me⁹/rex
celi ⁊ terre in tp̃e iuuẽtutꝭ mee/neq̃ me Ancillã tuaz perire pmittas:ſed ꝯfirma
me in virtute tua.Demõſtraq̃ mihi/qs nam ſit/q talia mihi ſuadere nõ vereẗ.
E celo ꝯfeſtim vox inſonuit dicẽs. Cõfide Juliana qꝛ ego tecuz ſum/vt glorifi/
cem te:hũc autez qui te aloquiẗ apprehende. Quẽ quum apprehendiſſet/atq̃
de eius noie virtuteq̃ percunctata/vt aũt illum cognouit/ſtatim inmaniſſimis
verberibus ⁊ cruciatibus diu afflixit:atq̃ ad vltimũ laqueo appenſum/in ſter
quilinium probiecit. Poſtmodum iuliana rutilanti vultu in pretorium con-
ceſſit/⁊ ſe prefecto ſponſo ſuo mirabilem oſtẽdit. Quam cum intuitus fuiſſet/
dixit. Dic mihi ſpõſa mea iuliana/quo nã pacto/ate tot ſunt ſuperata tormẽta?

Audi me inquit infide ⁊ dyre tyrāne/Sathanam patrē tuum/dominus meus ieſus xp̄s euicit/neqꝫ id qdem ait meis virtutibus/ſed angeli domini mei ieſu xp̄i preſidio liberata ēt in tui ꝯfuſiōe ſum. Incredibili aūt furore ſuccēſus prefectus iuſſit beatam iulianam crudeliter ⁊ ignominioſe in rotaz ferreā imponi cui accutiſſimi claui infixi erant:ſed dey virtute ⁊ munere mox ⁊ cataſta ⁊ oīs machina cominuta eſt/atqꝫ vincula oīa prorſus dirupta. Tum iuliana virgo aſtātibus ait. Audite me oēs qui meo huic ſpectaculo adeſtis. Nihil cuiqꝫ accidē vel ꝯtingē pōt:qđ aut dono ſūmi dī/aut pmiſſiōe ſua fiat. Nos aūt xp̄i ieſu fideles/qui regnoꝝ celeſtiū predā cenſumqꝫ muneris.ſempiterni ꝯtēdim⁹ occupare/eſſe nō poſſumus/ſine aliqua cōgreſſione victores. Nūqꝫ.n.delicata ac ignara certaminis virt⁹ premiū de ſubactis aduerſis recipit/q victoria/cariorem viliſſimaz indicat ſui corporis vitā. Nec morꝭ concutiꝭ metu/cui de morte vita naſciꝭ/precioſum eſt illi ſanguinē fundere. His dictis in hūc modū orauit ad dn̄m dicēs. Deus pꝫ oīpotēs/⁊ imortalis/vita oīum in te credētiuz/qui celum extēdiſti/terrāqꝫ fundaſti/atqꝫ hoīem quem tuis feciſti manibus/mīme deſeruiſti:Quiqꝫ nihil fieri pmitꝭ/ꝙ nō de interiore ītelligibiliqꝫ aula tue ſumme mayeſtaꝭ egrediaꝭ.Cuius qdez tua volūtas primaria cā eſt.vz vite ⁊ morꝭ tum ēt premiorum/penarumqꝫ eodemqꝫ modo ⁊ collati cuiuſcunqꝫ beneficij/⁊ relate gratie:Eādemqꝫ tuam eſſe voluntatem ſolam/aqua quecūqꝫ ſūt/ortuz habuere quum ipſa tua mayeſtas ſit eterna/que nullum vnqꝫ habuit ortum. Eam quidem ⁊ naturam ⁊ poteſtatem infudiſti/vt oīa certa ratiōe atqꝫ ordine ſuos faciant progreſſus/⁊ naſcendo ⁊ moriendo per varias diuerſaſqꝫ cās ⁊ affectus/nūc tardius nunc citius. Nihilqꝫ cuiqꝫ ꝯtingere permittas/qđ aut tuo dono/aut tua permiſſiōe fiat. Nunc igiꝭ mi dn̄e deus qui mihi ancille tue/in oībus auxilium donare dignatus es/eſto mecuz in hac hora/⁊ libera me a malitia ⁊ tyrānide hui⁹ peſſimi tui noīs inimici. Vix hec expleuerat btiſſima virgo/quum oēs carnifices clamore ſublato/dixerunt. Potens eſt deus Iuliane nec alius nemo eſt deus preter ipſum. Penitet etenim nos plurimum/ꝙ nūc vſqꝫ diſtulerimus dn̄m ieſum xp̄m verum deum agnoſcere. Igiꝭ age/facqꝫ/de nobis quoduis/infer ſupplitia/ignes/ferrūqꝫ para/qꝛ optimam partez dn̄i ieſu xp̄i decernimus aſſequi. Renūtiatum eſt illico Dioclitiāo impatori.qui iuſſit eos omnes gladio puniri/btām ꝟo Julianam ignibus cōcremari. Sed iuliana in medio ignis aīo infracto atqꝫ ingēti illeſa perſiſtens/glorificabat dn̄z ſaluatorem oīum. Tunc impoſita eſt ſuper ollam/inqua liquefactum erat plumbum:que ⁊ ipſa dei virtute tāqꝫ balneum temperatum effecta eſt.ſed ex reſiliētibus gutꝭ/ex aſtantibus gentilibus/quinqꝫ ⁊ ſeptuaginta periere.Ea propter data a prefecto ſententia/iuliana decolata eſt.Ac ſic ex huius ſeculi tedioſa/p moleſtaqꝫ peregrinatione/⁊ ex hiſce erroribus turbulenꝭ in tranquillum illum ⁊ exoptatum btitudinis portum beneficio accerbiſſimi martyrij quartodecimo chalendas martias elata eſt. Illam igiꝭ cum dyabolo primum conflixiſſe ⁊ de ipſo triumphaſſe/atqꝫ inde flammas ignum/⁊ ollam feruentem ſuperatam optatam beatitudinem promeruiſſe cōſtat/que nulli fortune/nulliue corruptioni ſubiecta eſt. Unde eius martyrium chriſtiani ſingulis annis/cū laude/⁊ gratiaruz actione ad deuz/atqꝫ ſingulari deuotione proſequūꝭ. ꝙ his fluctuoſis ſeculi malis iuliana ꝟgo liberata/celeſtib⁹illis ſempiterniſqꝫ bonis cū

triumpho potita ſit. Eius autē ſanctum corpus haud multo poſt aromatibus conditum/per Sophroniam nobilez matronam. apud puteollanaz campanie vrbem delatum eſt. Aliam aūt eiuſdem nois virginem apud Comū/Ciſalpine gallie fuiſſe conſtat. quam huius martyrij genus pertuliſſe plurimi aſſeuerāt. quod ego non libenter aſſentio.

De ſancta Chriſtina virgine ꝛ martyre. capitulum. ciii.

Chriſtina virgo ꝛ martyr, natione Ethruſca/ ex oppido vulſino/qđ nūc Bulſena oppidum nūcupať/qđ quidem oppiduz edificatuz fuit in ruinis vrbis vulſinenſium q̄ olim erat ex primarijs Ethrurie vrbibus oriunda. Imperātibus Diocletiano ꝛ Maximiano principibus/ꝛ Marcello pōtifice in cathedra petri preſidente/glorioſum ꝑ xp̄o/apud idem Oppidum pertulit martyrium. Hec qppe Vrbanuz viꝝ nobiliſſimum habuit parētē: que cū eſſet eximie pulchritudis ac īgenio/ꝛ moribus plurimum īſignita/ſua inadoleſcētia/magno fuit patri ſolatio/magnoq; gaudio ac voluptati/maxime cuz aīaduerteret ipſaz ingenij eſſe maximi/ꝛ plurima moꝝ elegātia/atq; probitate filia/quibus quidē virtutibus ipſe Vrbanus pater miro ꝑfundebať gaudio. Hec itaq; oībus virtutibus decorata/diuīo afflata numīe/ad xp̄m ꝯuerſa ꝛ baptizata/xp̄ianam religionem ꝛ re ac noīe/miro ardore cōplexa eſt. Cui⁹ pater cū in thuri excelſa dijs aureis argēteiſq; ſepius ſacrificaret/ēt filiam id facere edocuit quo poſtmodū/errore cognito/ſpreť idolis/ſuū ſacrificiū chriſto offerre ꝯſtituit. Qđ ancille vidētes/eidem dixerūt. Quid eſt dn̄a nr̄a. ꝙ iaz multis diebus exactis/ex qbus abſte dijs nō eſt ſacrificatuz? Veremur etenim/ne ob id irati/iram ſup nos e celo trāſmittāt. Accuſarunt igiť eam apud p̄rem ſuum/ꝙ ꝯfractis paternis idolis/pretium pauperibus diſtribuiſſet. Quā obrez pater/nimiū iratus/acriter eam cedi fecit/ac in tetro carcere recludi: At xp̄iana poſt ceſionē ad patrem ait. Auraz mi pater ignis ꝓbat: ſic ꝛ flagella bonos viros: Opus eſt eniz ad notitiā ſui experimēto venire. Quid quis poſſit/niſi temptatus/nō didicit. Rurſus e carcere vbi ſeruabať a patre accerſita/vidēs eiuſ aīum in propoſito xp̄ianitať fixuz: furore ſuccenſuſ/nullū aut excogitari poſſe genus cruciatus/qđ illaz ad mortez vſq; nō affixerit/deinde in rotha porrecta ac vincta/quo tortiōis genere aliud nullum inueniebať horribilius/ita mēbratim exagitari fecit/vt ſoluť eius neruis/artubuſq; laxať/eius carnes defluerēt: At virgo cōſtantiſſima tulit de carnib⁹ eius/ꝛ in faciem patris proiecit/dicēſ. Deſideraſti innocētium carnes manducare/iam tuam ipſi⁹ carnem māduca. Tuz pater iuſſit aliā Rothaz afferri/inqua xp̄ina ligareť: ꝛ igne ſub rotha oppoſito/rothādo oleum deſuper infundi: Sz xp̄i ancilla dum hec īmania circa eaz agereť/aīo infracto dixit. Sicut dies tui pater pronis lapſibus accellerāt incaſſum: ſic imundus ſordibus ſenectuť/te rothabit l lapſuz/ſed me ſuffragio

mortis victricem tandem ſuſcipiet celum. Apud me ⁊ cunctos chriſti fideles
poſt perditum mūduz/poſtqꝫ huius corporis mortē/ſanata erunt oīa/ipſa qui
dem letabor in columitate membrorum/vbi vita/nullo morbo vexabit. Cunqꝫ iaz
eius diſrumperent membra: Chriſtina his verbis orationez fudit. O dn̄e ieſu
chriſte/qui vna cum patre eterno in celo ſemper habitas/⁊ nuſqꝫ dees/obſecro
ne derelinquas me in agone ꝯſtituta/ſed extēde manum tuā/ ⁊ hunc qui mihi
paratus eſt/extingue ignem/ne mihi ancille tue tyrānus pater meu⁹/ſuper me
gaudeat. Uix hec verba effata/flāma erupit/⁊ mille viros īterfecit. Tūc pater:
enara mihi inquit Chriſtina obſecro/quis te tot/tātaqꝫ maleficia docuit? Re-
ſpōdit illa. Dixi iam tibi/meū patrem eſſe chriſtuz/qui me veritatem obſerua
re docuit/⁊ ab errantium via/ad eternaz gratiam me perduxit. Repletus ira ⁊
inſano furore Urbanus/iterato eam in carcerez recluſit. vbi angeloruz miniſte
rio nō modo paſta/ſed ⁊ ab oī plaga curata eſt. Circa ꝟo medie noctis ſilētiū
Urbanus pater/miſit/qui Chriſtinam virginē ligato ei ſaxo in vulſinu ibidem
prope demergerēt lacum ſed angelico preſidio liberata/in litus eueſtigio ī co
lumis delata eſt. Tunc orauit ad dn̄m dicēs. Domine ieſu xp̄e/qui nō derelin
quis preſumētes de tua miſericordia/obſecro nūc tua mirabilia in me ancillā
tuam oſtēdere nō recuſes/ſed me per baptiſimum renaſci iube/vt ab omni car
nis inquinamēto ⁊ ſathane ſpiritu emūder. E celo protinus nubes lucida de/
ſcendit/⁊ baptizauit eam: Moxqꝫ vox ſubſecuta eſt/dicēs. Ego ieſus chriſtus
quez cōfeſſa es nūc adſum quoniaz īuocaſti me/ nec te prorſus derelinquā/do
nec compleat curſus vite tue. Eadēqꝫ nocte eius pater Urbanus dei iuditio
nature cōceſſit. Poſt cuius obitum Dyon quidaz maximus chriſtianorum per-
ſecutor/in magr̄atu ſucceſſit. Qui cum chriſtinam ad imolādum idolis coge-
ret: ipſaqꝫ ſe facturam omnino recuſaret/illico in clibanum pice/ceraqꝫ/ac oleo
ſuccenſum īmitti iuſſa eſt. At illa leto vultu celum aſpiciēs. dixit. Hymnum
tibi dico/tuūqꝫ nomen ſanctum glorifico dn̄e ieſu chriſte qui me dignat⁹es re-
naſci/per lauacruz generatiōis ⁊ renouatiōis tui ſctiſſimi nomīs. Uidi etenim
ſanctum āgelum tuuz/cuius ope ignis iſte ſuperatus eſt. vt per tua mirabilia/
tuum ſanctuz nomē vbiqꝫ glorificet. Ac per hoc ignis illi minime īfeſtus eſt.
Poſtmoduz iuſſa eſt Apollini thura iactare/ſed orāte illa/ſimulachruz quod
adorare iubebat/ī fauillam ſubito redactum eſt: ⁊ tyrānus ſtatim interijt/quo
quidez miraculo/tria milia hoīum chriſti iugo colla ſubmiſere. At vbi. Julia
nus quidam eidem ſucceſſor factus fuiſſet/⁊ ipſe chriſtinam virgiem idolis
imolare precipiſſet/illaqꝫ ſimiliter īfracto aīo abnuiſſet/iterato in ardētez cami
minū proiici iuſſa eſt: ſꝫ ⁊ dei virtute ī nullo leſa/e camio/veluti de lauacro/ſu
dans exijt magnifica. Uidēs autem Julianus virgīs/ virilem cōſtātiam: per
Marſum duas Aſpides/⁊ duas viperas/ac dracōes duos eidez iuſſit dimitti.
Qui mox Marſo iterfecto/ pedibus eius ſe ſe proſtratos dederūt. Quibus illa
loca deſerta mox petere precepit. Tum Chriſtia aſtātibus voce ſubmiſſa di-
Nota. xit. Non eſt cariſſimi meiarbor ſolida/neqꝫ robuſta/niſi que aſſidui turbinis
incurſiōe ſtipitibus cōcuſſis/huc atqꝫ illuc īclinata temptetur/inqua ſepe ven
torum turbinum flamē incurrat. Ipſis etenim vexatiōibus cōſtringitur/premi
tur/fixiſqꝫ radicibus certius roboratur. Ita ⁊ ipſa nūc mordacibus huius ty
ramni flagellis frequentium tormētoruz munior extēſa/⁊ corrigor roborata/ac

conſtringoꝛ ceſa/igitur carebo ſqualoꝛibus/dum longis caſibus venio ventilata. Poſt hec Chriſtina oratiõe fuſa/Marſuꝫ ſuſcitauit a moꝛtuis. Propter qđ Julianus obduratus ſubiugatam inquit chriſtina oẽm terram tuis maleficijs rediđiſti? Reſpõdit illa. O obdurato nimium coꝛde/ ⁊ ab omni pꝛoꝛſus veritate aliene/quomodo/necdum deum/ ⁊ dominum noſtrum ieſum chriſtuꝫ qui pꝛo me taꝫ mirifice pugnauit agnoſcis. At ille implacabili ira comotus/ poſt mamillarum abſciſionem/etiaꝫ liguaꝫ eideꝫ abſcidi mãdauit: Quibus geſtis ſubito facta eſt ad eam vox de celo dicẽs. Quia bene ⁊ perſeuerãter curſuꝫ cõſumaſti Chriſtina famula dei/multumqꝫ ſuſtinuiſti/iccirco regna celoꝛum/tibi vtiqꝫ ſunt reſerata. Igitur ſagittis plurimis cõficta/martyrij ſui curſum cõſumauit/nonoqꝫ chalẽdas Auguſtas iuſtitie coꝛonam ⁊ requiem iter angeloꝛũ choꝛos accepit/vbi omni perturbatiõe curaqꝫ vacua/ letatur ⁊ exultat diuia viſione perfruẽs. Eius autem ſanctuꝫ coꝛpus venetias poſt annos. quatringẽtos quinquaginta trãſlatum/in Toꝛcellana haud magna vrbe ſeruatur. Ad eam enim vrbẽ a cõſtantio Eraclij imperatoꝛiſ filio autumãt fuiſſe delatuꝫ. q̃ cuꝫ Romã accederet/eo in loco declinãs. vicuꝫ extruxit que ex ſuo nomĩe cõſtanciacum voluit appellari/e roma ꝟo rediẽs. ex vulſino ſublatuꝫ illi eccleſie Toꝛcellane dono dedit. vbi ⁊ nũc vſqꝫ ſeruatur.

¶ De ſancta Fauſta virgĩe ⁊ martyre. capitulum. ciiii.

FAuſtam item italicaꝫ virginem cũ Eulaſio militie magiſtro eodeꝫ tempoꝛe ſub Maximiano pꝛĩcipe glĩoſuꝫ martyriuꝫ ꝑtuliſſe cõpio ſꝫ ex qua ciuitate fuerit vetuſtas abſtulit. Nam idẽ Eulaſius cum eſſet pꝛimus palatij tyrãnus ſeu magiſter ab Maximiano pꝛimuꝫ deoneſtatus/ deinde in Equleo diu ſuſpẽſus ⁊ toꝛtus fuit. Fauſtam ꝟo virgũculam etatis triuꝫ ⁊ decem ãnoꝛum per mediuꝫ/ quaſi lignum ſecari pꝛecepit. Hec itaqꝫ tãto memoꝛatu dignioꝛ fuit/quãto parẽtibus oꝛbata puellula effulſit ſplendidioꝛ: Que vbi tredecim annoꝛum puella parentibus oꝛbata fuit in chriſtiana fide/apud quendam grauem virum Cozicum nomine/per agnatos ennutrita ⁊ infoꝛmata peregregie extitit. Que diuini pꝛope ſpiritus cum eſſet puellula/vt perſpicue dignouiſſet chriſtianoꝛum vita/cũctis in ſpeculo eſſe poſitam: mox pꝛo ſua virili ſtuduit/ſapiẽtie grauitati ⁊ manſuetudini operam dare/nec ſuam linguam in operibus hominum loquendo inquinari conſtituit: ſed potius ſine vlla intermiſſione in lege domini meditari die ac nocte. Et propterea ſi aliquiſ ſue ſalutis inimicus/eidem quouis modo ſubſanaſſet/ deriſiſſet/aut detraxiſſꝫ non ſolum metuere videbatur/ſed potius letabatur. Memoꝛem ſe illius pꝛophetice ſententie confitebatur eſſe per quam/dominus ſui nominis cauſa tribulatis: hoꝛtatur dicens. Audite me qui noſtris iuditiuꝫ popule meus i quorum coꝛde/lex mea poſita eſt. Nolite timere obpꝛobria hominum/⁊ coꝛũ blaſ

femias ne metuatis:quia ſicut veſtimentum/ita ⁊ ipſi per tempus deficiẽt:⁊ vt
lanam comedet eos tynea:iuſtitia autem mea in eternuz manet/ſalutare ꝟo ve
ſtruz/in ſeculum ſeculi. Hãc igitur Maximianus Auguſtus audiẽs eſſe chri
ſtianam:cõtinuo Eulaſium militie magiſtruz miſit.qui eaz diligẽti indagatio
ne exquireret/inuẽtam ꝗꝫ idolis ſacrificare compelleret:Quam inuentam/blã-
dis primo ſermonibus/vt diis imolaret adhortari cepit.Cui virgo. O Eulaſi/
talibus inquit diis ego mĩme ſacrifico:quoniaz ſurdi/muti/⁊ ceci/ac opera ma
nuum hominuz ſunt. Ego quippe deũ meum habeo/quẽ adorez ſaluatorẽ me
um ieſum chriſtuz qui in celis ad dexteraz patris ſedet/cui ſacrificiũ laudis ſa
crificem. Nec eſt/cur euz relinquaz/ne mee illibate virginitatis mercedez per
dam:Eulaſius ad eaz ait. Audi me Fauſta:⁊ credẽs mihi diſces a me vtiqꝫ ve
ritatem. Ne me inquit putes Fauſta de inſcipiẽtibus ſeculi eſſe virginibus/vt
me tuis blandis ſermonibus circũuenias aut lactes/q: chriſti ancillaz me pro
fiteor/que etſi etate paruula tibi videor/cor tamẽ deo meo firmiter coheret. Eu
laſius ira repletus/precepit/vt ea coraz/omnia carpẽtariorum ferramenta affer
rentur:vt vel ex his perterrita eius ſententie obtemperaret. At illa in domino
confidens/minaſ nõ modo contemnere/ſed ⁊ tormẽta appetere videre viſa eſt.
Dicebatqꝫ. Mihi equidez tutiſſimũ eſt Eulaſi atqꝫ pro magno duco/poſſe do/
mini mei ieſu chriſti imitari atqꝫ ſequi veſtigia q dixit. Ego ſum/via/ veritas/
⁊ vita: Nequaqꝫ me errare pertimeſcam/ſi veritatem ſequi voluero. Et ideo il
lum/humili prece deprecor/vt mihi concedat ambulare/prout ipſe ambulauit.
Ipſe quippe dominus meus ieſus chriſtus(vt diuus eius apoſtolus Petrus
ſcribit)pro nobis paſſus eſt/relinquẽs nobis exempluz ſequẽdi veſtigia eius:
Qui peccatum non fecit/nec inuentus eſt dolus in ore eius.Qui cum maledice
retur/non maledicebat:cum pateretur/non comminabatur. Tradebat autem
iudicanti ſe iniuſte/qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſup lignuz/
vt peccatis mortui/iuſtitie viuamus. Ad illiuſ exemplum igitur mittimur oẽſ/
quem fatemur imitandum: His ex ſententia dictis Eulaſius confeſtim eam ſu
ſpendi fecit/atqꝫ vngulis inmaniter exungulari: Que dum torqueretur: orauit
dicens. Deus pater domini mei ieſu chriſti/qui tribus pueris in camino igniſ
affuiſti/⁊ Teclam virginem tuam de igne ⁊ amphitheatro liberaſti/atqꝫ Da-
nielem puerum tuum de lacu leonum: Quiqꝫ ⁊ beatum Petrum apoſtolum
tuum/qui in vinculis tenebatur in carcere abſoluiſti:atqꝫ Moyſem famulũ tu
um per mare/quaſi per ſiccum eduxiſti: Qui ⁊ reſpicis ſuper terram ⁊ faciſ eã
tremere:mihi ancille tue peccatrici obſecro propitius adeſto/quibus expletis/
protinus fulgur e celo cecidit/quo ꝓdigio multi cõterriti ac admirati ſunt. Et
qꝫ maxime Eulaſius vehemẽtius expauit dicens. Ne forte hec malefica per-
dat nos oẽs/ſicut actenus miniſtros noſtros:iccirco ligneum loculum deffer
ri precepit/vt in eo tãqꝫ lignum coniecta/ſerra inmaniter ſeccaretur. Verũ car
nifices in ſecando ipſam/adeo deſudarunt/vt pro ſudore/ſanguinem viuum ef
funderẽt. Laſſiqꝫ nimiuz recedẽtes/eulaſio ipſi nũciarunt/alioſ ſufficeret/quo
niam viribus fracti/vltra amplius nõ valerent.Ob hoc cõturbatus nimiũ Eu-
laſius:Scio inquit o Fauſta me tuis viribus cõtriſtari haud poſſe/ quoniam
malefica es:Cui illa.Celerius enim te ad fidẽ meã cõuerti faciam/quam tu me
ad tuos nephãdos errores perducas. Deus chriſtianorũ o Eulaſij imortalis

oino eſt/immortaleſqꝫ efficit/eos qui ob eius amore in agone cõtendunt ⁊ vin
cunt. Nam ipſe ſuo nos euãgelio/docet creatorẽ ſolis ⁊ lune decẽti fide colere:
nec elementa corporum/nec alia viſibilia/ſed eũ/qui per hec inuiſibiliter cogno
ſcitur/creãtem intellectum ſoluꝫ admirari:ſolũqꝫ adorare nos docuit: qui per
omnia penetrãs/cum ſit incomparabilis/ſolo intellectu percipitur. Pãdit au-
tem nobis per ea que fecit. Que producit/gubernat/cõſeruat omnibus inuiſibi
liter aſſiſtẽs/nõ celeſtibus ſolum/verum etiã terreſtribus magnificẽtiam ope-
rum ſuorum/per hec oſtẽdere volens/his ẽt qui deos falſos adorant. His au
ditis Eulaſius credens: Fauſte ſententiam illico ſecutus eſt. Tum imperator
prefectum miſit/qui Eulaſiuꝫ puniret. Comprehenſa deinde fauſta/in Amphi
theatrum perduci iuſſit:vt feris eam dilaniãdam exhiberet: Que omnes curen
tes/veluti canes mãſuetiſſimi/ad pedes virginis accubarũt. Poſt hec clauos
plurimos in ei⁹ corpore cõfigi precepit/deinde in Sartaginẽ vna cum eulaſio
confrigere precepit. Ubi in tormẽtis conſtituta/cum propheta pſalẽs/dicebat.
Tãqꝫ prodigium facti ſumus multis/⁊ tu domine adiutor fortis. Maledicũt
nobis domine/⁊ tu benedices. Qui inſurgunt in nos cõfundantur/ſerui aũt tui
dñe deus noſter letabuntur in te:his expletis ſtatim Sartago refrixit. Tũ ẽt
iſte ꝑfectus fidẽ chriſti cõplexus/eueſtigio vox de celo venit/dicẽs. Uenite iaꝫ
benedicti ꝑcipite regnũ/qꝛ celeſtis pr̃ vos in exultatiõe expectat/redditurus la
borum veſtroꝝ premia. Hec audiẽtes letis vultibus/vniuerſis circa eos fideli
bus plorãtibus/ſoli ipſi ridẽtes ac ſi nõ emorerentur/ſed migrarent/⁊ mutare
aı̃cos/non relinquere/ſpirit⁹ dño reddidere ſuos. Tunc Maximianus Augu-
ſtus audiẽs que de Eulaſio ⁊ prefecto ꝯtigiſſẽt/ſuos deos blaſfemauit/ cogno
ſcenſqꝫ nihil iaꝫ valere/deinceps a xp̃ianorum perſecutione deſiſtere ꝓpoſuit.
Populi aũt circunſtãtes omnes pariter exclamauerunt. Magn⁹ eſt deus chri
ſtianorum qui magna in omnib⁹ operatur. Atqꝫ ita vnuſquiſqꝫ cũ gaudio ad
ſua remeauit/glorificãtes ⁊ benedicẽtes pr̃em ⁊ filiuꝫ/⁊ ſpũm ſctũꝫ. Cui eſt ho
nor ⁊ gloria in ſecula. amẽ. Paſſi aũt ſunt Fauſta ⁊ Eulaſi⁹ duodecimo chalẽ
das octobres. quo qdeꝫ die ei⁹ vꝫ. Fauſte ſancte virginis annua ſolẽnitas ce-
lebratur/ei⁹ autem ſanctiſſime reliq̃/ Luce recũdite/cuꝫ honore habent/in tem
plo diui Fridiani. Innumerabilia de vita iſti⁹ ſancte virginis Fauſte fortitudi
ne. vꝫ prudẽtia/pietateqꝫ dici potuiſſent/que breuitati ſtudẽtes omiſim⁹.

¶ De ſancta Margarita virgine ⁊ martyre. capitulum. cv.

Margaritaꝫ aũt beatiſſimã
virgineꝫ/apud Antiochiã
glorioſũ pro chriſto mar
tyrium pertulliſſe prodi-
tum eſt/ verum quibus temporibus/
aut quo die/vel quo apud Romanos
imperãte principe apud diuerſos ſcri
ptores ambigitur. Que quidem varie
tates argumẽto nõ carent: Sed omiſ
ſis ſcriptoruꝫ diſcordãtijs/qd plurimi
opynantur/mẽs eſt/eam ſilicet imperã
tib⁹ Diocletiano ⁊ maximiano potius

paſſam fuiſſe.Eaʒ qppe Theodoſij cuiuſdā gentiliū maximi patriarche filiaʒ
fuiſſe tradūt.Que nō ſolū mirabili corpīſ formoſitate/ꝛ egregia eruditiōe/ac co
pioſa vite ſctīmonia/ſʒ ꝛ potētia aduerſus demones claruiſſe ac valuiſſe ꝑdi-
tuʒ eſt.Eidē nēpe ꝯueniēter ad naturā rey Margarite nomē inditū fuit: qꝛ id
nomē ipſa ſua nā ꝛ vita fuit.Na ꝛ nomē ipʒ margarita ꝑtioſū lapidē ſignifica
re pōt/q mltas in ſe ꝯtinet ꝟtuoſas ꝓꝑetates.Affuit qppe a puero(vt ita loqr)
in hui⁹ virgis aīo/diuīa q̄dam vis atqꝫ grā/q̄ ſupra corpuſculi ſui ſenſ⁹/p mlta
ex ſe ſe/ꝛ itelligēt ꝛ vidēt:q̄ alij forte maiores/nec cogitare qdē potuiſſēt.Cūqꝫ
ſupra etatē/ꝛ callē/ꝛ ſape cepiſſʒ/deū oīpotētē religioſiſſime adorare ꝛ venerari
cepit/rebuſqꝫ diuis/ꝓut cognoſcē poterat/nihil ducē ſancti⁹/pauperes ił cetera
incredibili pietate pp deū ꝯfouē/ꝛ ꝓſeq nō deſiſtebat.Cūqꝫ qntū ſupra dcimū
etat attigiſſʒ annū/audiēſ icredibilia martyꝝ certamia/q:vʒ mult⁹ iuſtoꝝ effū
derēt ſāguis/ſpū ſctō repleta/totā ſe dn̄o comēdauit/ac dicauit iprimiſ.Jnde
ex ſe ſe regulā bn̄ beateqꝫ viuēdi ſibi ꝯſtituēs/tota ī deū ꝯuerſa/miſicordiā/mo
deſtiam/ꝛ humilitatem/cuʒ omnimoda caſtitate amplectere voluit.Atqꝫ in oī
actu ꝛ verbo ſuo mentē qetaʒ atqꝫ placidam ſibi ſeruari cōſtituit: ſemper ſuis
cogitationibus dei preſentia occurrebat.Erat vtiqꝫ in ꝯctis eidē hūilis aīus/ac
mitis/ſolūmodo aduerſus vitia erect⁹.Pro modulo qppe ingenij ſui/animam
ſuaʒ tāqꝫ dei tēpluʒ virtutib⁹ ꝑparare conabaꝰ:Affirmabat.n.ſanctoꝝ corda
dei tēpla eē/ſicut apoſtol⁹ ait.Tēplum dei ſctūʒ eſt:qđ eſtis vos.Cūqꝫ noſcet
dn̄ʒ p ꝓphetā dixiſſe.Sup quē aliū reqeſcā/niſi ſup hūilem ꝛ qetuʒ/ꝛ tremētē
man⁹ meas:Nihil ipſa hūilitate hēbat ꝑſtanti⁹ nihilqꝫ amabili⁹:ſperās ob eā
deʒ ſolā virtuteʒ ꝛ hoībus ꝛ deo effici poſſe gratiſſimā.Seq̄batur tūc armēta
nutricis ſue ꝟgo Margarita laſciuiēs haud ꝓcul ab Antiochia: quaʒ quū O
libri⁹ ꝑfect⁹ ex Aſia veniēs vidiſſʒ iſignē formoſitate laſciuiētē/miſit eueſtigio
tanqꝫ potēs hō/q eā ad ſe deducerēt/vt vel in cōiugē/vł in ꝯcubinā ſibi aſſume
ret. At illa ſubito xp̄m iuocare cepit/dicēs. Ne pdas cū īpijs de⁹ aīam meā/ꝛ
cū viris ſanguinū vitā meā.Ut nō polluat fides mea/nec inqnet corp⁹ meuʒ:
Mitte mihi obſecro de⁹ me⁹ Angelū gubernatorē/q meos adapiat ſenſus/vt cū
fidutia atqꝫ ſapīa reſpōdere poſſiʒ iniquo ꝑfecto.Raptaqꝫ puella/ꝯfeſtim ꝑfe
cto adducta ē.Dixerūt aūt/digniſſime ꝑſes puella hec/xp̄m iuocat/quem iudei
cruci affixerūt.At ꝑſes iuſſit illā ſuis tribunalib⁹ ſiſti.Ubi iterrogata de noīe/
de genere/deqꝫ cultura deoꝝ:Rn̄dit.Nomen mihi magnifice ꝑſes Margarita
eſt.Jngenua eqdē ꝛ ex ſpectabili genere.Jeſuʒ xp̄ʒ ꝟo oīpotentē deuʒ iuoco ꝛ
adoro/q meā virginitatē in hūc vſqꝫ diē illibatā iuiolatāqꝫ ꝯſeruauit.Jrat⁹ pre
ſes/mox eā in carcerē recludi ꝑcepit.Quā poſtea/cū nec vllis pollicitationib⁹/
blāditijſqꝫ/aut minis/nec adduci/nec ſeduci/aut illudi poſſʒ/vt deos adoraret/
in aere ſuſpēſaʒ/diu cedi fecit.Jllaqꝫ celū ſuſpiciens/dicebat.Jnte dn̄e ſperaui
nō ꝯfundar i eternū/neqꝫ irrideāt me inimici mei.Reſpice obſecro me ancillā
tuā/ꝛ miſerere mei/libera me ď manib⁹ īpioꝝ/ne forte ꝑcuſſa formidet cor meū
Nota. ſed mitte rorē tue grē/vt ſanent plage mee/ꝛ dolor me⁹ ꝯqeſcat.Hec ipſa orāte
tā diu q̄ſtionarij eā cederūt/donec terra ſanguīe ei⁹ rubricata ꝑfunderet.Tūc
illa inqt.Meli⁹ eſt mihi/ſupne diſcipline iuditio humiliari: qꝫ cuʒ ifidelitate/ꝛ
ei⁹ ſectatorib⁹ dānari dicēte apoſtolo noſtro.Quuʒ iudicamur/a domino corri
pimur:ne cum hoc mūdo damnemur. Fortitudinis enim chriſtianorum/eſt/

quaſi per ignes ꝛ flamas vaſoꝛuꝫ moꝛe purgari. Tunc pꝛefectuſ quid eſt inqt Margarita ꝙ obaudias nos/ꝛ tui nō miſerearis: Conſenti mihi ꝛ deos adoꝛa ne male cū ceteris pereas: Cui virgo. O inique pudēſcꝫ cāis. Si ego cāni mee fragili comiſerer/aiaꝫ meā i iteritū deducerē/ſicut tua: ſꝫ malo ipaꝫ toꝛmēt̄ execrabilibꝰ exponi/vt poſtmodū aia coꝛonet̄ i celis. Jlle qdeꝫ icolumis ē/quem deꝰ quolibet ꝟbere coꝛrigit: q ſe nr̄i amatoꝛē caſtigādo oñdit. Jp̄e aūt nob dixit. Quoſ diligo/vtiqꝫ/arguo ꝛ caſtigo. Jratꝰ ob hoc Olibꝛiꝰ iuſſit eā i carcerē teterrimū trudi. Ubi cū oꝛonē fudiſſꝫ: ꝓfeſti e carceriſ āgl'o/draco hoꝛribil' exiuit q eā deglutiuit. Ueꝝ crux quā ſibi ipſſerat Mārgarita/adō i dracōis ipiꝰ oꝛe excreuit/vt ipꝫ illico i duas pſcinderet ptes. Quāobrē btā ꝟgo/ex eiꝰ vtero exiuit illeſa. Atqꝫ i ipō hoꝛe momēto i ſiniſtrā ptez ꝓſpiciēs/vidit ſathanā hoīs nigri foꝛmā habētē/ꝛ ſtātē. Quē ꝟgo cū appꝛhēdiſſꝫ/i terrā illiſit/dicēs. Jā tādeꝫ inimice/feraqꝫ peſſima/ac gehēne auctoꝛ/cōqeſce. Poſtero ꝟo die p̄ſes ad eaꝫ dixit. Deos meos adoꝛa. cui illa. Te potiꝰ decet magnifice p̄fecte/deū meū adorare/qm̄ pfectiſſimꝰ btiſſimuſqꝫ ē/ſibi qdē ac ceteris oibꝰ ſufficiēs. Oiuꝫ eiꝫ reruꝫ ip̄e p̄ncipiū/ip̄e mediū/ip̄eqꝫ ꝛ optimꝰ finis. Operibus autem notiſſimus atqꝫ manifeſtiſſimus. Subſtantia deinde penitus inuiſibiliſ: cui ſimile/nec videre/nec excogitare qcq̄ꝫ poſſumꝰ. Quare/nec matēia vlla/ad imaginē eiꝰ ſuſcipi/nec arſ imitari eū fingēdo p̄t. Opa qppe ipiꝰ di nr̄i/oculis nr̄is cernimuſ. vꝫ celū/terrā/ſolē lunā luceꝫ/fluuios/mare/aialia/plātaſqꝫ/ q̄ ip̄e ſolus fec̄: nō manibꝰ qdē/neqꝫ laboꝛe/nec alicꝰ auxiꝰ: ſꝫ quū voluit/oia bene fieri/ ilico bn̄facta ſūt. Hic dn̄e p̄ſeſ tibi oibuſqꝫ hoibꝰ/ſeq̄ndꝰ ē/ꝛ vtiqꝫ colēdus/colit̄ āt/tātū mō ꝟtutū opatiōe. Nos āt ob hoc/ſepiꝰ aduerſā foꝛtunā/ ml'to magiſ q̄ꝫ cetere natiōes ſuſtinuimꝰ/nec ēt i ſūmis picul' hāc legē/ hūcqꝫ colēdi ꝟi dei rituꝫ deſerē volumꝰ. Tui aūt demōes/quos deoꝝ loco me venerari ꝛ colere iubes. Jllos vtiqꝫ aptiſſime malos/hoſtes demōſtrare poſſumꝰ. Quia omne qd̄ bonū ē/ nō prodeſſe/ nō poteſt: ꝛ ecōtra/quod maluꝫ eſt. Saturnus autem ꝛ Jupiter/Minerua/ꝛ Juno ꝛ ceteri ſimiles dij tui/cede(ꝛ ſanguine hominuꝫ ſūmopere gaudent: ꝛ quomodo boni iſti dij igitur erunt/ymo ſceleſti atqꝫ pernitioſi ſpiritus: quos me adoꝛare compellis. Animaduerte obſecro digniſſime pꝛeſes. qd de vero deo noſtro quem nos colere dicimus/ etiam tuus antiquiſſimus Orpheus vates cecinerit: ipſum vꝫ concta creaſſe aſſerens/his verbis. Nota.

Jngreſſus hoc iter: ſolum illum ſuſcipe mundi:
Qui nullum malumqꝫ/moꝛtalibus inuehit vnq̄ꝫ:
Jngentem auctoꝛem: ſolum interituqꝫ carentem:
Quem pꝛeter non eſt alius: tu cuncta videto
Quem nos pꝛeſenti/qui ſit ſermone docemus:
Hic ipſum in terris melius quo cernere poſſis:
Unus perfectus deus eſt qui cuncta creauit.
Hic etenim video ipſius veſtigia: foꝛtem
Cuncta fouens: atqꝫ ipſe ferens ſuper omnia ſe ſe:
Hicqꝫ manum video: verum ipſuꝫ cernere quis ſit:
Qui capitur mente tantum: qui mente videtur:
Nequaq̄ꝫ valeo: nam nubibus inſidet altis:

Ipſe eſt principium: medium quoqꝫ: ⁊ exitus idem:
Priſcorum nos hec docuerunt omnia voces:

Sed non his ſolum: ſed omnibus phis, qui hoc nomine digni uiſi fuere, ita ſic ⁊ nos pia de deo ſeẽtẽtia videtur habẽda. Sola itaqꝫ lex noſtra diligẽtiſſime ſanxit: que ad pietatem veram, nos adducit: ⁊ vere virtutis curam nos habere compellit. His autem ratiõibus ñ modo ñ cõpunctus: ſed maiorem ĩ moduꝫ ĩduratus prefectus, illam ĩmolare compellit, que cum abnueret, appẽdi iubet: ⁊ flagris toto corpore laniari, videlicet vt doloris accerbitate, faceret ꝙ precipiebatur iuita. At illa cum maneret ĩmobilis, viſceribus iam pelle nudatis, iubetur aceto ⁊ ſale perfundi. Cumqꝫ etiam hoc tormenti genus Margarita uirgo conſtãter ⁊ fortiter tolleraſſet, uas aqua plenum prunis ſubſtratum iubetur poni in medio, meoqꝫ uirgo manibus pedibuſqꝫ uinctis imponi iuſſa eſt: Sed ab ipſa oratione effuſa, illico terremotus factus eſt magnus, ⁊ mox colũba e celo ueniẽs, corõam auream Margarite capiti impoſuit: ⁊ mox e celo uox ſubſecuta eſt, dicens. Ueni dilecta mea, ueni, in requiem tuam, ueniqꝫ ĩ regnuꝫ celorum, tibi a domino propter fidei conſtantiam preparatum. Beata es que uirginitatem amaſti, iuſticiam, pacientiam, conſeruaſti, quoniam ob hoc corona regni celeſtis tibi condõata ⁊ decreta eſt. In ipſa autem hora ad quinqꝫ hominum milia exceptis mulieribus ⁊ paruulis in domio crediſſe proditũ eſt. Propter ꝙ, Olibrius eaꝫ decolari precepit. Ad quam mox, maximus con curſus tam gentilium q̃ꝫ chriſtianorum factus Naꝫ infirmi, ceci, claudi, ſurdi, debileſqꝫ quotquot ſanctum corpus contingere poterant: ſani ſaluiqꝫ fiebant ab eorum langoribus ⁊ infirmitatibus. Hec quippe Margarita virgo, nõ ſolũ ſanctitatis ob hoc martyrium decus adepta eſt, quinymo pre ceteris virginibus ſanctis parturientium aduocata precipua tanq̃ꝫ mater eſt habita, eiqꝫ templa, ⁊ altaria, atqꝫ ſacella, ⁊ ſacra offitia inſtituto eccleſie publico ſunt conſtituta. Satuitqꝫ ſacra ſynodus eccleſiaſtica, vt ageretur dies martyrij eius in temporibus ſuis ab anno, in annum tertiodecimo chalendas auguſtas, cuꝫ leticia ⁊ exultatione a cunctis chriſti fidelibus.

❡ De ſancta Euphemia virgine ⁊ martyre. cap. cvi.

Euphemia virgo: temporibus Diocleciani principis apud Calcedonenſem vrbem tanq̃ꝫ preſentem vitã paruipendens, accerbiſſimum pro chriſto pertulit martyriuꝫ: ⁊ future glorie ingenti ſua virtute, cum magno ſui fulgore conqueſiuit beatitudinem. Utrũ autem hec fuerit aſyana vel romana nõ ſatis cõſtat. Credit tñ potius Romanã, eo ꝙ ſenatorẽ habuerit p̃reꝫ, ex Thodola vxore ſuſcepta. Ipſos q̃ppe xpiãos crediderĩ, dũ ĩtueã, ĩſignẽ pietatẽ eoꝝ ĩ exeqĩs fũeralibꝫ ĩpiꝰ euphemie poſt mãtyriũ. Nã ea dſũcta, ĩpĩ parẽtes furti nocte corpꝰ ſuſtulẽ, ⁊ mille paſſꝰ ab vrbe calcedõia aromatibꝰ dlibutũ

ſepulchro cōdidere. Hec eteīm preter nobilitatis ⁊ virginitatisīſignia ſuo euo cōſtantie īuicte meritis/ceteris fuit preponēda martyrib⁹. Cui⁹ fortitudo tāta fuit cūctis in admiratione/vt eam Adamantinam potiuſq̄ feminaȝ carnalem diceres. Ipſa igitur cū chriſtianiſſima haberetur/⁊ chriſti nomem infracto animo vbiq̄ ꝯfiteret/defferēte iniquiſſimo Apoliano/cuȝ alijs nouem ⁊ quadragita procōſuli priſco tradita eſt. Cui priſcus/ Hortor ac moneo/ te ipſaȝ honorare/ac tui generis dignitateȝ conſeruare/vt ⁊ tu hic deo marti/ſicut ⁊ inceteris templis ſupplicatiōes q̄ ad expiāda prodigia fiūt imolare velis. Que quideȝ verba/etſi virgo Euphemia nō ſine aliqua mētis conſternatōe audierit:atq̄ eo in loco conſiſteret/vbi etiam fortiſſimi viri tremere cōſueuerant/ ⁊ hinc inō diſſonis clamoribus īperite multitudis ageret. Minaretur ve ex aduerſo torua facie/in nihilo tuȝ eius mulieribus conſtātia fracta eſt: quinymo memor ſui ſaluatoris Jeſu chriſti/qui pro oībus nobis turpiſſimā crucis morteȝ pertulerat/cōſtantiſſimo pectore ⁊ acri vultu/nulla ex parte territa/ iniquā procōſulis ſuaſionē contemnens/ſignaculo ſancte crucis ſe muniuit/⁊ ipſum procōſulem (fedare ipſam conanteȝ)ignominioſe exprobrauit. Nec ad id agendū/q̄ iubebatur vllis imperijs aut minis potuit induci aut flecti. Que tā aīoſe procōſuli data repulſa/⁊ inſani hoīs iam iniqua ſuaſione fruſtrata/ iaȝ iā generoſi ac chriſtianiſſimi mulieris animi pſeuerantia/ a cūctis laudari cepta eſt. Jratus ob hoc vehemēter procōſul/vt eam ſuperare poſſet/nimia crudelitate ſeuiēs in ea/omnia ſupplitiorū genera expendi iuſſit. Et primo carceres, poſt verbera īnumerabilia/rotaꝝ argumēta/ignes/⁊ lapiduȝ pondera/beſtias/ ⁊ virgarum plagas/ſecures/ac igneas ſartagines:que oīa virgo nobiliſſima cum tāta vult⁹ hyllaritate/ac animi alacritate pertulit/ vt nec triſtis qdē pro his videri potuerit. Tunc in procōſulem verſa/dixit. Hoc ideo proconſul contra me ceteroſq̄ chriſtianos efficis quia vbi vera ſit vita/te ignorare oſtēdis. Falleris vtiq̄/ p̄conſul/fallit te quideȝ iſte comunis vr̄ error/decipiunt te demones iſti. Jſtiq̄ dij/tanq̄ īſenſiſſimi hoſtes vos omnes circūueniunt. Atq̄(vt ita dicam)vita origine deſerta/viuēdi quoq̄ perditis rationem: Sed illam nos dicimus veraȝ vitam/vitamq̄ īmaculatam/que/deuȝ omnipotētem cūctoruȝ creatorem vere cognoſcit:eiuſq̄ potētiam veretur. Jndeq̄ amare pietateȝ / mūdum in opifice admirari:⁊ interpellatoreſ cōtemnere omnino. Preterea omnem hominem p̄pter deum amare quaſi fratrem:nullum ledere/cūctis ſeruire/ſicut ipſe de⁹ vtiq̄ facit. Qui preter miniſterium qđ interius continetur. nobis quottidie ſeruire/nō deſiſtit videlicet producendo in mundo ſolem/emittēdo lucem/pluuias infundēdo/tempora variando/fruges vel gigendo/vel maturando. Nobis eō pol in totius creature facie/vel vbertate deſeruit/quoniā cūcta pro nobis creauit. Ex his quidem benefitijſ hominē īſtruit/nundum tegere/alere eſurientem/ ſitientem potare/infirmos viſitari/triſtibus condolere/ mortuos ſepelire/ nihil apud ſe habere quaſi ſuum:ſed omnia ſua cum omnibus exiſtimare comunia: tūc magis ſibi viuere/ cum viuere eſtimatur alijs: ſibiq̄ recondere/ cum alijs creditur erogare. Et hec proconſul circa exteriores homines leniamenta tantū contingere dicimus. At vita interioris hominis ī diuinarum rerum cognitiōe conſtare dicimus:non qua celum terre parte voluatur:ſed in bonis optiſq̄ cogitatiōib⁹. Cogitatiōes auteȝ hōe ſunt/cū mēs noſtra/ ſui recordat auctoriſ cū

eius opera/ipſum in eius operibus viſura miratur. Dicente apoſtolo nr̄o. Inuiſibilia eiꝫ eius/a creatura mūdi/per ea que facta ſunt itellecta cōſpiciūt: ⁊ ſēpiterna quoqꝫ eius virtus/⁊ diuinitas.i.cuꝫ imēſis viſibilis creature/ad vniuēſitateꝫ iuiſibilis creatoris extēdimur. Nos auteꝫ ſeparati/a mūdiali ſapiētia/q̄ vniuerſa fortuitis aſcribit/diuinis meditatiōibus ſublimati: ⁊ ab illis qui aut materiam ſemper fuiſſe dixerūt/deumqꝫ tātūꝫ artificē rerum voluerūt/ſeparati per ipſius adiutoriuꝫ/aut qui hec ipſa/pro dijs elemēta colluerūt: aut vos qui familias deorum per ſexus/per etates/per partes/ velut per plebeꝫ aliquā ſenſibus ſubiectam itroduxiſtis/diſcreti per ſpirituꝫ ſanctum/ ⁊ i altiora ſubducti vera vita viuētes/hoc eſt veraꝫ ſapiētiaꝫ ſapiētes/iſta tua ſtulticia caremꝰ. Recordamur eteiꝫ/ꝙ mūdus/a nihilo/ex deo factus eſt/ ⁊ ꝙ cūcta animalia ꝑ deū verbo opifice/vocata/venerūt/que/a natura(vt vos exiſtimatis)neqꝫ fuerūt:qm̄ ipſi ſoli fas ē/vocare que nō ſunt/tāqꝫ ea que ſunt. Et ne aliqua pars eius vacaret i nobis/ipſuꝫ hoīeꝫ ad imaginem ſuam/ de limo terre facere dignatus fuit. Que cogitacio vt tibi/o procōſul dixi: eſt anime vita/ que eſt prima viuēdi ratio/vt cui ſe debeat anima/nō ignoret ne aliuꝫ preter hunc/decepta veneretur ⁊ adoret. Eſt quippe/o proconſul iquit Euphemia virgo/anguſta(nō credētibuſ) hec diuina cogitatio/ſed vite/vtiqꝫ plena eſt/icendit equideꝫ hominēꝫ/ad omne probitatis ſtudiuꝫ/⁊ illi/ſui auctoris comēdat maieſtatem. Cumqꝫ virgo ſācta mirabiliter apud procōſulē priſcum ⁊ cēturiōes ipios de diuina religione ſapientiſſime diſerteqꝫ diſeruiſſet (erat enim hec virgo eruditione liberalium litterarum/⁊ oībuſ que ad aīmi virtutē pertinēt exercitijſ apprime erudita)mľti circūſtantiuꝫ contra eam garire ceperūt:atqꝫ dicere/vt monitis proconſulis adquieſceret/tot ⁊ tātis grauiſſimis viris ⁊ mulieribus exorantibꝰ aīaduertere dignaretur: At illa velut ſi ſaxo imobili vnda adlidereꝭ/ coruꝫ dicta reſpuebat/⁊ animū i celū tendebat. Tūc procōſul idignatꝰ/eaꝫ ꝑ capillos ſuſpēdi iuſſit:vbi cuꝫ diu imobilis ꝑmāſiſſet/negato oī corporali cibo/i carcere/ recludi ꝓcepit:vt ſeptimo deinde die/inter quatuor grādeſ lapides/ tāqꝫ oliua cōſtrigeretur/veꝝ etiam ab huiuſmodi fūeſtiſſimo ſupplitio diuinitꝰ ꝑ angelū liberata eſt. Cūqꝫ i ſingulis ſacrate ꝟginis delicatiſſimis mēbris ſpetialia geſtiret iſerre ſuplicia/illa magis ac magis cōſtās ⁊ fortis iueniebaꝭ i tollerādo/quaꝫ ipſe procōſul igenioſus ⁊ calidus i exquirēdo: Dicebaꝭ eteiꝫ i oībꝰ/ ꝑꝑ qd̄/cuꝫ pre anguſtia morereꝭ. Spatariꝰ quidē/vt dn̄o ſuo morē gerere videreꝭ/ac ipſiꝰ iniuriam vēdicaret/gladiuꝫ i eiꝰ latus ifigēs/ſanctā ꝟginē tādeꝫ xp̄i martyrē effecit. Atqꝫ hoc modo btā ꝟgo/i dei laude ⁊ timore perſeuerās/ſextodecio chalēdas octobres/icōtaminatuꝫ deo patri redidit ſpm̄: Sicqꝫ euphemia ꝟgo etiā poſt eiꝰ dormitiōeꝫ/⁊ ſanctitate ⁊ miraculis mľtis effulſit preclara: ꝓ quo ⁊ tēplis/⁊ aris/atqꝫ caſtellis ⁊ oppidis/i eiꝰ noīe cōſtructis/plurimuꝫ vbiqꝫ venit celebrāda. Diuus āt Ambroxius irrefragabilis eccleſie doctor/oēꝫ huiꝰ ſancte ꝟginis vitā ⁊ agones/ſua i p̄factiōe his ꝟbis p̄ſtrinxit dicēs: virgo alma triūphatrix Euphemia virginitatis retinēs mittā: paſſiōis/ meruit decorari corona. Cuius precibus/inimicus hoſtis euincitur: ⁊ priſcuſ aduerſarius ſuperaꝭ. A fornacis igne virgo ſepes eripitur: ⁊ duri lapides i puluerem conuertuntur. Fere manſueſcunt/⁊ colla ſubmittūt. Atqꝫ omnia penarum ſupplitia/eius oratiōe ſuperantur. Nouiſſime gladij mucrone cōfoſſa/ carnea reliquēs clauſtra

celeſti choro iũgitur leta. Hec ſacra virgo tibi domine eccleſiam tuaz comen-
det/hec iquam pro nobis peccatoribus iterpellet. Hec etiã vota noſtra/vt vir
go vernulla illibata/tibi preſentet per chriſtum dominuz noſtrum. Hec mira
bilis ille Ambroſius ſanctiſſimus i prefactiõe iſtius ſancte cõſcripſit. Huius
ſanctum corpus:nũc in Rubina hiſtrie ciuitate/i eccleſia ſuo nomini dicata re
uenter/cum magna veneratione itegẽrimum ſeruatur:⁊ magna populorum ac
peregrinãtium frequẽtia quottidie iuiſitur:Eo etenim miraculoſe ex calcedo-
nia deueniſſe tradunt.

¶ De ſancta Lucia virgine ⁊ martyre.cap .cvii.

LUcia nobiliſſima Sicula
ṽgo/eo ãno/⁊ die/quo Ma
ximianus iam nõ auguſtꝰ
ſed tyramnus factus/a cõ
ſtãtino iterfectus :hoc eſt ãno/a nata-
li chriſtião ſeptimo/ ſupra trecenteſſi-
mum/ipſa teſtãte/apud Siracuſam vr
bem ſuam/per diuerſa tormẽta/marty
rij coronam adepta eſt:que quidem/õ
pr̃ia ſua benemerẽtem/ſua laude/hoc i
loco haud de fraudãda eſt. Hec itaqꝫ
Lucia/ qũe imprimis lux excerſcẽs di
ci poteſt/ ex Syracuſana nobili ſiculo
rum vrbe/virgo fuit matremqꝫ Euticiam habuit/nec amplius ſue originis/ po
ſteritati relictum eſt.Eam tamen ex chriſtianis honeſtiſ atqꝫ clariſſimis ditiſ-
ſimiſqꝫ parentibus progẽitam fuiſſe cõſtat.Que adeo generoſe fuit mẽtiſ:vt e-
tate florẽs ⁊ forma/nõ cõtẽtam ſoluz ſeculares litteras optime noſſe/ quin am
pliori feruore/⁊ igenij ſuaſa viuacitate/cõſcenſo ſtudio vigili/felici auſu/ſe diui
nis ſcripturis ediſcẽdis imiſcuit/i quibus laborez quãplurimuz geſſit:⁊ i eaꝝ
eruditiõe/clara/nõ mediocriter effulſit.Que cuz per omnia prudẽtiſſima virgo
vita ⁊ moribus euaſiſſet ornata/etiaz erga idigẽtes/pijentiſſima charitate fere-
batur.Sane iaz deſpõſata/duz ad diue Agathe virginiſ ⁊ martyris ſepulchrũ
cuz frequẽti multitudie i Cathania vrbe pergeret/ſomno arepta/vidit ipſaz bea
tam Agathaz i medio angeloruz/gẽmis ornatam/⁊ Euticie matri ſalutez polli
centez:que ſãguinis fluxuz patiẽs/nulla poterat medicoꝝ arte curari. Quibus
quidẽ auditis/expergefacta/ſurrexit tremẽſ/⁊ matri ſue ait.Mater mea/ecce ſal
ua facta es/per ipſuz ergo te deprecor/qui te ſaluã fecit/ ne tu mihi aliquando
ſpõſuz noĩs/nec tu veliis de corporis mei poſteritate fructuz mortalitatis ig-
rere:Sed oĩa que tu mihi datura es eũti ad itegritatis mee corruptorẽ morta
lez hoĩez/da mihi eunti ad itegritatis mee factorez dñz ieſuz xp̃m . Cui mater
Euticia.O ia iqt que fuerũt patris tui defũcti/potiꝰ ãpliaui q̃ꝫ minui.Mea au
tez quãta ſũt tu noſti. Tege priꝰ oculos meos/⁊ quecũqꝫ tibi placuerit/de ip̃is
oĩbꝰ facultatibꝰ poſtea facito: Lucia dixit. Audi mater ꝯſiliuz meuz.Nũ ſatꝭ nota.
deocarũ ẽ q̃ illi hoc dat:quo ipſe perfui nõ poteſt: ſed ſi vis tibi gratũ eẽ dñ:
hoc illa da/quo tu poteris vti:Nã qȏ moriẽs das/ideo das:q: tecũ fere ñ p̃us
les.Viuẽs ergo/⁊ ſalutẽ tui corporis tenẽſ/da chriſto qȏ poſſides:legerat eiz.

Qui vult perfect⁹ eſſe: vēdat omnia que habet/ ⁊ det pauperibus/ ⁊ ſequaꝛ me.
nota Et iterū nō poteſtis/ deo ſeruire/ ⁊ mãone. Igiꝛ exceptiſ vite ſue neceſſarijs/ ni-
hil ãplius lucia cū matre Euticia ſibi reſeruauit. Unde hic feruoꝛ/ niſi ex amo
re dei? vnde legis chꝛiſti/ ideſſeſſa meditatio/ niſi ex deſiderio eius/ qui legeꝫ de
dit? Omnia itaqꝫ bona pene in chꝛiſti pauperibus a Lucia virgine diſtracta:
apud paſchaſium conſulareꝫ a ſponſo accuſatur Lucia: ꝙ ſilicet chꝛiſtianiſſi
ma eſſet: ⁊ preter anguſtoꝛum legem viueret. Quam ad ſe accerſitam paſchaſi
us interrogauit: dicens. Que nam hec ſuperſtitio eſſet? Reſpondit lucia. Ego
quidem digniſſime Conſul chꝛiſtiana ſuꝫ/ ⁊ a chꝛiſtianiſ doctoꝛibus/ triplici re
gula viuere didici vꝫ: pie/ ſancte/ iuſteqꝫ: vt pote amare Deum omnipotentem
feruentiſſimo cultu/ virtutiqꝫ inherere atqꝫ amare proximuꝫ/ feruentiſſima cha
ritate. Qd̄ autem/ chꝛiſtiani noſtri digniſſime paſchaſi ſūme deū diligant/ mul
tis argumentis animaduertere vtiqꝫ potes. Nam apud eos caſtitas perpetua
eſt/ iuſiurandi/ nulla apud eos mentio/ mēdatia/ odia/ aliaqꝫ vitia procul a no
bis ſunt. Et vt virtuti inherere videantur/ pecuniam ⁊ opes (vt me feciſſe didi-
ciſti) negligunt: gloꝛiam ſpernunt/ voluptates odiunt: conſtanteſ/ ſeueri/
magniqꝫ animi etiam in toꝛmentis pꝛo deo exiſtunt: ceteraqꝫ huiuſmodi inu
merabilia. Quanta autem ſit chꝛiſtianoꝛum charitas/ ex beniuolentia/ ſocie-
tate/ ⁊ equitate perpulchꝛe conicere potes. Huiuſmodi homies/ chꝛiſti religio
efficit: que quidem virtutis opere/ cunctis pꝛopoſuit: a qua libertas quidē oꝛi
tur ⁊ confirmatur. Cauſa vero ⁊ que libertatꝫ noſtre ſunt/ ⁊ nature coꝛpoꝛis ſūt/
⁊ que accidunt extrinſecuſ deuſ eſt: a quo vniuerſa que ſunt pꝛoducunꝛ. Tūc
paſchaſius inquit. Iſta vāa ⁊ ſuperſticioſa ſunt. Tātum modo deos imoꝛta-
les adoꝛa: ⁊ illis ſacrifica. Cui illa. Sacrifitium verum/ ⁊ imaculatuꝫ apud de
um ⁊ patrem: hoc eſt: viſitare pupillos/ ⁊ viduas/ i tribulatione eoꝛum/ ⁊ ima-
culatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. Tu auteꝫ facito quicqd vis/ ego vero que
mihi ad ſalutem pꝛo futura ſint/ ea perficiam. Nam ſi etiaꝫ verbera ⁊ cedes mi
naberis: exclamare nō dubitabo/ enſem acue: ignem afferas/ coꝛpuſculum meū
totum concide/ totumqꝫ cremato: ſtelle potius in terram deſcendent/ ⁊ terra in
celum aſcendet/ quã falſuꝫ ame quicq̄ꝫ audias. Cūqꝫ multa vltro citroqꝫ dicta
fuiſſent: Juſſit paſchaſius lenones venire: qui virginem in libidinem pꝛouoca
rent. At vbi ceperunt ſanctam virginem ad lupanar pertrahere velle/ tanto eaꝫ
ſpiritus ſanctus pondere finxit: vt penitus haud moueri poſſet: etiam magicis
adhibitis artibus/ ⁊ multis bouum paribus. Tum paſchaſius. Que ratio hec
eſt inquit/ ꝙ puella delicata/ a mille viris tracta/ penitus non ſit mota? Cui illa.
Etiam ſi alia decem milia abſte adhibita fuerint: audient per me dicentem ſpi
ritum ſanctum: Cadent/ a latero tuo mille/ ⁊ deceꝫ milia/ a dextris tuis. Hoc au
dito/ magis magiſqꝫ inſanus iudex excruciari ſe cepit: ⁊ terribili voce/ latra-
tuqꝫ perſequebatur/ inſtabat/ vrgebat/ cogebat/ minabaturqꝫ eam cedere/ ⁊ inui
etam reclamantemqꝫ ad iudicium pertrahebat. Cui virgo. Quid cruciaris mi
ſerime paſchaſi? Quid palloꝛibus trepidas? quid per diuerſa diſcerperiſ? Tē
plum dei ſi me iam experimento compꝛobaſti: Crede. Si autem diffidis diſce
de. Uerus enim pꝛofecto ille pꝛofeticus ſermo inuenitur: qui ait. Omnes dij
gētiuꝫ demōia. Atqꝫ etiã illud apoſtolicū/ quo diciꝛ. Quia que gētes ſacrificãt
demōibus/ nō deo ſacrificãt. Et pꝛo certo ſcias domine iudex/ quia ſi quid bo-

ni in diis tuis eſſēt/benefactores ⁊ ſalutares hominibus eſſent:nec humāo ſāguine gauderēt:ſed reſpōſis/⁊ oībus modis/a cede humanū gen⁹ repellerēt. Precepit itaq̄ Paſchaſius copioſū ignem circa eam accendi/ ⁊ vt celeri⁹ deperiret/picem/reſinamq̄/⁊ tedas oleo illitas/lignis adiūgi. At illa imobilis pſiſtēs/rogaui iquit/dominū meum ieſum chriſtum/vt ignis iſte nō dominetur mei:vt credētib⁹/timorem aufferam paſſiōis/nō credentib⁹ vero/ iſultatiōis vocem. Tūc amici iudicis vidētes eum anguſtiātem / iuſſerūt imergi gladium i guture eius. Cōfeſtimq̄ percuſſa/q̄diu voluit orauit/ atq̄ quādiu voluit turbam eſt allocuta/dicēs. Anuntio vobis pacem dei eccleſie datam/ hodie Mari miano iterfecto. Et ſicut cathanēſium ciuitas ſororis mee Agathe iteruentionē habet/ita ⁊ vos ſi domini volūtatē ex toto corde feceritis/ſciatis ⁊ me huic noſtre comuni Siracuſane ciuitati/a domino datam. Duz hec igitur agerētur. Paſchaſius accepta capitali ſentētia/q̄ Siciliā expoliaſſet/punit⁹ eſt. Dei vero ſacra virgo Lucia/e loco i quo eſt percuſſa/nō eſt mota:ſed neq̄ animā efflauit/quo adu ſq̄ eidē per ſacerdotes omnia ſacra myſteria collata ſūt. Quo quidem i loco/⁊ baſilica mox extructa eſt/⁊ omnib⁹ ſepulchrum ei⁹ cōtingentibus/ſanitatum benificia largiuntur. Sunt qui dicāt/licet incerto auctore. Luciam hāc virginē tam egregie forme fuiſſe feminā/ que quum videret pleroſq̄ propter ipſius corporis pulchritudiē/ ⁊ quēdam maxime adoleſcētem/ei⁹ oculor̄ fulgorem nimiū ardere/iuxta illud Euāgelij documētū/ quo dicitur: Si ocul⁹ tuus ſcādalizat te erue eū proijce abſte: protin⁹/ ſude ambos ſibi oculos eruiſſe:⁊ illos per ancillulam ſuper iciſorium eidē trāſmiſiſſe/ volens ex illatis ſibimet aliquib⁹ vulneribus /⁊ erutione oculorum poti⁹ decorē corporis deturpare/ac deformitate/ſue caſtitatis fidem facere/q̄ aliene damnationis ⁊ ruine/etiam ſue pulchritudis incitamentum preſtare. Hinc eſt/ q̄ beata Lucia a pictoribus cōſueuit depingi/cum occulis ⁊ ſude i inciſſorio manibus delatis: Jtaq̄ hoc modo beata virgo Lucia mortalitatꝫ nexibus abſoluta/incelestib⁹ aſſumpta eſt/idibus decembres:vbi eos nūc videt/ qui ob legem ſeruatam/eo dei teſtimonio itelligunt ſe munitos/vt ob ea que geſſerūt iuira/neq̄ iuditium ſe opporteat/neq̄ iudicis euētū formidare. Jlloſq̄ nūc contemplatur qui ſcilicet requiem ſuā itelligunt. Eoq̄ lenit ſolatio/angelorūq̄ preſidijs ſtipata/ſuis i habitaculis mira cum trāquilitate gaudet ⁊ requieſcit. Huius nihilomin⁹ ſanctiſſimū corpus icorruptū integērimūq̄ venetijs i eccleſia ſuo nomini dicata/cuſtoditur /adeo:vt eius mamille videri ⁊ cognoſci diſtincte valeant.

¶ Lucia alia/matrona memorabilis Romana fuit:que quinq̄ ⁊ ſeptuaginta ānos agens a filio Euprepio apud Diocletianū auguſtū accuſata/ q̄ chriſtiana eſſet:que cum nollet dijs ſacrificare/iuſſu ipſius Diocleciani vna cū Seminiano)quem ipſa ad chriſtum cōuerterat)penis grauiſſimis afflicta /diuq̄ torta/tandem poſt laudabilem martyrij victoriam/ ſexto decimo calendas octobres gladio animaduerti iuſſa eſt. Quorum corpora/ quedam matrona Marima nomie/rapuit/⁊ decenter(vt decet martyres) ſepeliuit. Apud que/quū multa quottidie fierent miracula/plurimi eos in ſuos ſumpſere tutores/ eiſq̄ tēpla ⁊ altaria cōſtructa/ſuis nominibus cōſecrauere.

¶ De ſancta Dorothea virgine ⁊ martyre. cap.cviii.

De Sancta Dorotbea

DOrobtea glorioſa ꝟgo/ãno
a natali xp̃iano/decimo ſu-
pra trecẽteſſimũ/ apud Ce-
ſaream Capadotie vrbem/
ſub Maximino tyramno/Melciade põ
ti ice romão i beati petri ſede preſidẽ-
te/glorioſum per martyriũ/ promeruit
triumphuz. Hec qppe ex generoſo ro-
manoꝝ ſanguie procreata/Dorũ ſena-
torez habuit p̃rem/matrẽ vero Theaz
chriſtianiſſimi parẽtes ambo locuple-
tiſſimiqꝫ:ex quibꝰ duobꝰ quidez nomi
nibus/Dorothee eidez nomẽ idituz ẽ.
Hij quidem nobiliſſimi viri/ſeuiſſimas tyramnoꝝ declinãtes ꝑſecutiões: reli
ctis oibꝰ predijs/alijſqꝫ inumeris caſtellis/⁊ domibꝰ ſupbiſſimis/ i Capado-
tie regnum cũ plurimis peccunijs perexere. Porro ibidẽ exiſtẽtes: hanc mire
pulchritudis edidere filiam/ que iter cetera/i tam inuiſſe pulchritudis effulſit
clara/vt nõ ſolum illius regni/ceteras formoſitate virgines adoleſcẽtullas/an-
te ire crederet/ſed celeſtis arbitraret ymago/potius q̃ȝ mortalis/verum ⁊ eru-
ditiõe precipua/ac moribꝰ optimis/euaſit preclara. Tũc illis i regionibꝰ oriẽ-
talibꝰ Maximinus gerebat tyramnidẽ/Maxẽtiuſqꝫ maximiãi filiꝰ ⁊ ipſe Ro-
me eãdem ceperat. Hi qppe ſicut i tyramnida ſotij ita i ſceleribus videbãtur
alter alterũ imitari/ita vt neſcires cui potiſſimũ dare flagitioꝝ palmã deberes:
vnde ⁊ vehemẽtiores aduerſuz xp̃ianos ⁊ grauiores ceteris ꝑſecutiões excita
uere. Erat eim maximinus iter cetera totius equitatis publicus hoſtis/ ac pu
dicitie/boneſtatis ⁊ iuſtitie deſtructor/⁊ preceteriſ chriſtiãoꝝ perſecutor ⁊ bo
ſtis iſẽſiſſimus. Aduerſus quos/tãtũ crudelitatis exercuit/vt oẽs predeceſſo-
res ſuos iſcelere vicere feſtinaret. Verũtñ ſepius vicebat nõ ſoluz/a viris: ſed
etiam/a feminis:que ꝟbo dei/⁊ calore fidey ſuccẽſe/vt femie quidẽ cõprehẽde-
bant :ſed vt viri fortes i certamie coronabãtur:his aũt i turbinibuſ Dorothea
hec ꝟgo etſi vultu ⁊ alijs corporis mẽbris ad moduz pulchra haberet/religio
ne/tñ ⁊ animi ac honeſtate vite pulchrior eſſe ſtudebat: ⁊ ꝙ maiꝰ eſt/id quod
pulchruz ⁊ decorũ hõibus videbat/quodã ſue ſane mẽtis iuditio/ potius deo
cõſecrare/q̃ȝ vſui hũano dedicare/ideſt i ꝟginitate perpetua ꝑꝑ deum perſiſtẽ
cõſtituit. At maximinus qui diuina ⁊ humana/ſua libidie ⁊ crudelitate feda-
bat: cognito huius ſancte ꝟginis ſolius forme/nõ autem propoſite ꝟginitatiſ
bono/ad eam polluẽdã ⁊ temerãdaz/animũ adiecit. Cõperto ꝟo ꝙ chriſtiana
eſſet:que ſm ſua edicta/pene magis quã libidini ſubiciẽda videret/i ambiguo
poſitus eſtuare cepit: ⁊ i quã ſe partẽ ꝟteret ignorare:Sȝ vbi dubios animoſ/
libido que ei latiuſ dñabat obtinuit Et expectãtez ꝟginẽ pro martyrio ad ſup
plicium rapi/per ocultos nũtios/de ſtupro iterpellauit. Illaqꝫ nephas ſibi eſſe
reſpõdit:tẽplum corporis ſui/qđ ſemel deo optimo cõſecrauerat/ idoloꝝ ⁊ libi
dinis cõtagione fedare:proide ſe quidẽ potius ad mortẽ paratam eſſe/q̃ȝ pec-
care i ꝯſpectu dei ſui: A crudeli ꝟo tyrãno iquiẽs/nõ decere blãdum aliquid
aut molle proferri:nec eſſe dignum reſolui erga ſe truces aios/quos quottidie

vndatim chriſtianorum profuſus cruor duraret. Ad que reſponſa/cum ille libidie accēſus acrius icaleſceret. ⁊ niſi vbis acqeſceret/vi agē decerneret. Omnibus virgo prudētiſſima ac pudiciſſima(queadmodum antea parētes Rome fecerant)facultatibus ſuis/domo que ⁊ familia derelicta/noctu clam cū paucis fidiſſimis famulis/⁊ quum amiciſſima ſibi comite caſtate/diſceſſit:atqꝫ illuſuz tyramnum/vanum amentēqꝫ dereliquit. Alias etiaz virgines plurimas ſimul ⁊ matronas exemplo illius adortus/ſed exemplo nihilominus illius paratiores ad mortē quaz ad ſeruitutē nactus/crudelibus ſupplitijs affici iuſſit. Alij ab huiuſmodi hiſtoria diſſentire vidētur/⁊ eiuſ facinora aliter refferunt:q̄ paululuz ꝓtēſius nūc a nobis in mediū deducent. Certiſſimū eteni aſſerūt/poſtq̄ꝫ a Maximini tyramni ꝑdicti iniuria eā auffugiſſe/dyabolum caſtitatis inimicū non ſuſtinētem virginis perſeuerātiam/belluz denuo ꝯtra eaz excitaſſe/⁊ Fabritium ꝑfectum in ipſius amorē ſtimulaſſe/vt ipſam carnali cōcupiſcētia appetteret:qui abſqꝫ cōpoti determinatiōe pro dote/prodere ipſam legiptio thoro ꝑducēdam:Que vbi virgini ſancte nota facta/⁊ oblata fuiſſent/oia tāqꝫ lutea deſpiciēs/infracto aīo/ſe xp̄o deſpōſatam fatebatur. Qđ Fabricius audiēs furore ſuccēſus/illico eam in doliū feruētis oley plenū demergi precepit. Sed illa vncta nō aduſta/de vaſe cū gloria illeſa exiuit. Quo qdez miraculo/plurimi paganorum in chriſtum credidere. At Fabricius id magicis artib⁹ potiuſqꝫ diuina virtute factitatū fuiſſe credēs/in teterrimuz carcerez/vt ibi pedore/ ⁊ fame diu excruciaretur icludi iuſſit:inquo ꝑ multos mēſes angelica viſitatione inuiſibiliqꝫ cibo refecta fuit. Quaz ſibi pñtataz/quū prefect⁹ formoſiorē cōſperiſſꝫ. Niſi inquit deos in ꝑſenti adores. Eculei cruciatu excruciaberiſ. Reſpōdit dorothea. Ego Fabritij abſte nō debeo accuſari neqꝫ dānari/ſi gētiliū deos deſpitio/⁊ noſtrā chriſtianā ꝛligionē amplector/quū veſtrā ꝑclarā philoſophiā/nuſq̄ꝫ vllum ꝓduxiſſe fructū comptuz ſit. Nā ſi tua dignatio voluerit(amore atqꝫ odio depoſitis(exqſita ratiōe/veritatē inſpicere:mirabilē illā philoſophiā ſimulachris qꝫ māib⁹ hominū facta/i viri ſimilitudinē fuerāt:dei appellationē turpiter attribuiſſe cōperiet. Nec nos falſo accuſari aut reꝑhendi debem⁹/ꝙ falſā patriarchaꝝ ⁊ prophetaꝝ iudeoꝝ ſcripturā elegerim⁹. Quuz ipſi ab initio hūane vite verā pietatē/⁊ inuenerint/⁊ intemeratā ꝯſeruauerint. Cui nihil vnq̄ꝫ aut addiderūt/aut detraxerūt. Chriſtianaqꝫ veritas ⁊ religio a ſcriptura ꝓphetaꝝ ⁊ patriarchaꝝ ꝑfecta/ita ei ꝯgruit/ſi recte itelligiꝛ:vt nulla repugnātia excogitari poſſit. Talia igiꝛ noſtra ſunt vna ſnia/vna voce/a primis q ante Moyſez fuerunt patribus vſqꝫ ad xp̄m ſaluatorez ⁊ redēptorem oium/rutilarūt/a nouiſſimis diſcipulis(dico ipſi⁹ dñi noſtri ieſu xp̄i)qui verā pietatem/ideſt ipſius ſaluatoris noſtri doctrina/virtute ac gratia ipſius ꝯnexi in lucez ediderūt/predicantur ac confirmanꝛ:vniuerſumqꝫ orbē magis in dies florētē/fide ꝯſpicim⁹: Nec Auguſtoꝝ tuorum edicta/nec hoſtium iſidie nec inimicoruz gladij vnq̄ꝫ preualere poterūt. His dictis/in terrā poplitibus deuolutis Dorothea virgo/luminibuſqꝫ in celuz erectis:orauit ad dñm vt ſuā oſtendere dignareꝛ potentiam:ꝙ ipſe ſolus nec alius preter ipſum ſit. Erexerat nāqꝫ Fabritius preſes/ingentem columnā/in cuius cacumie/ſuuz collocauerat idoluz ſeu/ſimulachruz. Et ecce protinus multitudo angeloruz/veniēs ſuo ipetu/⁊ idolum ac columnā cominuit/adeo/vt nedum ei⁹ puluis veſtigium videreꝛ/eueſtigioqꝫ demonum

vox/per aera audita eſt dicẽs.Cur Dorothea virgo/tam infenſe nos peſequeriſ ⁊ excrucias? Tũc populuſ miraculi ſtupore attonitus/plurimi ipſi ad chriſtũ ꝯuerſi ſunt ac martyrij palmã acceperũt.Ipſa autem virgo Dorothea(probpudor)publice denudari iuſſa eſt/⁊ inuerecũde atqꝫ in honeſte huc atqꝫ illuc ab impijs trahi/inde Eculeo in gẽti eius corpus denudatuꝫ extẽdi/⁊ flagriſ laniari eſt iuſſa/vt doloris neceſſitate/faceret qđ precipiebat.At illa incredibili animi fortitudie/cum permaneret ĩmobilis/viſceribus iam puelle nudatis/aceto ⁊ ſale perfundi preceptum eſt:Cumqꝫ ⁊ hoc tormẽti genus cõſtanter ⁊ fortiter tolleraſſet.Jam victa ſeuicia/corpus qđ laniaret horrebat.ex templo ira exorituſ tyramnus Fabritius.tormẽta multiplicari iubet/⁊ ſceuis frendẽs dẽtibus facullas ardẽtes ad virgineas mamillas apponi precepit.Ac ſic ſemi mortuaꝫ in carcerem recludi mãdauit.At illa ſaluatoris mẽte genibus aduoluta/rogabat vt ſuum ſuſciperet deſyderium/ac ſuum per oĩa reciperet propoſituꝫ. Mane qꝫ facto coram iudice denuo preſentata/nil leſiõis in ea apparuit veſtigium: pro qua iudex ipſe mirum ĩmodum admirari nõ deſtit.Dixit quoqꝫ ei. Quouſqꝫ malefica nos protrahes? Aut ſacrifica vt viuas/aut capitali plecteris ſententia.Inſiſtẽtibuſqꝫ acrius demonũ miſtris/quo aliquid ab ea elicere poſſẽt confeſſionis illicite/ẽt alia noua pẽarum genera pertulit/que quidem lõge ſubſtãtiam condictiõis humane excedebãt.At illa virgo/ymo virago deo plena/in tãtum eius crudelitates deriſit/⁊ ferinaꝫ in queſtiõe ſeuitiam/vt aliquo modo flecti nõ potuerit.ymo ſemper uultu alacbri/dicebat.qcqd uis/parata ſuꝫ pro chriſto ſpõſo ⁊ dño meo equo perferre aĩo. Ipſe.n.ieſus chriſtus/ pro nobis ſpinis coronatus fuit: ⁊ noſtra delicta portauit.⁊ pro nobis doluit.ut de ſentibus/⁊ tribulatiõibus feminaꝝ/roſe ⁊ poma uirgitatis/⁊ lilia caſtitatis naſcerẽtur.que ego utiqꝫ colligere ſpero. Hoc audiẽs tyrãnus/magis magiſqꝫ ſe ipm diſcerpẽs/protinus mãdauit/ei tot uulnera ĩferri/quatenus oĩs eius extingueret ⁊ deturparet decor.At illa rebus ipſis/⁊ paciẽtie uirtute clamabat. Qr nõ ſunt cõdigne paſſiones huius temporis/ad futuram gloriam que reuelabit in nobis.In illa itaqꝫ tyramnus Fabritius tãta crudelitate uſuſ eſt.ut ſeuitie ei⁹ ſpecies ſingulas/nemo poſſꝫ refferre. Prompta igit ⁊ leta beata Dorothea/animam ſuã pro fidei amore ⁊ libertate uſqꝫ ad capitis ſui abſciſionem expoſuit. In cuius quidem cõfeſſione quuꝫ quidã ſcholaſticus Theophilus noĩe fuiſſet cõuerſus/a carnificibus ſtatiꝫ comprehẽdit/⁊ ad ſuppliciuꝫ perducit.Cũqꝫ ab eiſdem grauiſſime diu tortus fuiſſet:nec a fide nullatenus diuelli poſſꝫ:nouiſſime ⁊ ipſe eo die gladio ceſus ẽ.Quuꝫ aũt beata Dorothea ad locũ quo decollãda erat perueniſſꝫ dñm deum pro oĩbus/qui eius paſſiõis memoriã egerint exoraſſe comptum eſt.potiſſimumqꝫ pro mulieribus parturientibus/ vt ſi eius nomẽ in partus periculo inuocarẽt/illico celerem de puerperio ſentirẽt ꝑfectum.Oratiõeqꝫ completa/eueſtigio vox de celo facta eſt/dicẽs. Ueni dilecta mea/columba ⁊ ſpetioſa mea/veni coronaberis eteniꝫ.Ecce qr exaudita eſt oratio tua.Dorothea xͦ ad ſpiculatoris ictum dum caput ĩclinaret/ecce puer ſplẽdidus purpure⁹ ĩdutus veſtimẽtis ꝯfeſtim apparuit/vrbanis qdem ⁊ compo

Roſe. ſitis morib⁹/cũ caniſtro:inquo tres roſe/triaqꝫ mala perpulchra ꝯſiſtebãt/il

luďqꝫ Dorothee virgini obtulit.Cui Dorothea/obſecro te dñe mi ꝑ ieſuꝫ xp̃m

theophili cõuerſio. ſaluatorẽ meũ/vt hec Theophilo,ſcolaſtico/meo noĩe deferas.Illico ipſa eidẽ

Theophilo attulit dicẽs. Soror mea Dorothea virgo/de paradiſo hec tibi trāſmittit munera. Quibꝰ dictis eueſtigio puer diſparuit. Quas obres Theophilꝰ cū aliquādiu cogitabundꝰ ſiluiſſet. tandē nō ſine ꝯfuſione ſui ſpūs ac gemitu/in hec verba ꝓrupit. Quā miſerabilis eſt nr̄a deceptio/hūanorūqꝫ ꝯditio/atqꝫ ignorātia. Quā ſtulta eſt hominū vita/nihil deteriꝰ/nihil inconſtantiꝰ/oīs nr̄a ſpes vana eſt. Quid mihi ꝓponēduꝫ eſt qdue futurꝫ exiſtimare poſſū/quū oīa in tenebris ſint ꝯſtituta. Heu me miſerꝫ atqꝫ infelicē: qbus i tenebris nūc vſqꝫ me ꝯſtitutū video. His paucis ꝗſtꝰ/illico auxilio dei ſuffultꝰ/inſe rediēs totuꝫ cepit tacitꝰ ſecū cogitare/ac ſe paulatim ignorātie repꝛehēdere/vt eſſet iprudētia/vt neſciret piculū ſalutis ſue/vñ zelo diuino/ꝛ ſpūs feruore plenuſ/tā crudelia ancille xp̄i ſupplitia vidiſſet iferri/in dignitatē rei vltra non ferrēs. poſtulat ſe audiri ꝓ eadē virgine(licet iā defuncta)tꝙ alijs xp̄i fidelibsu/qbus nihil ipietatis comiſſuꝫ ꝓbari poterat locuturꝫ. Erat.n. eruditiſſimꝰ/ac inter ſuos nobiliſſimꝰ. Uerꝫ quū eius verba/obſtiatio iudicis nō recipet/inqſiuit/ſi iā xp̄ianꝰ effectꝰ fuiſſet: Atqꝫ xp̄ianuꝫ ſe eſſe clariſſima ꝛ libera voce teſtatus eſt. Tāqꝫ xp̄ianus inqt/eorꝫ penis aſſotiaberis. Et ſic poſt dira tormēta/ꝛ ipſe ꝓ xp̄o decolatus eſt/octauo idꝰ Februarias. quo qdeꝫ die eorꝫ annua ſolēnitas/cum gaudio celebraꝛ.

¶ De glorioſa nr̄a ꝟgine ſctā Catherina. capi.cviiij.

Chaterina virgo celeſtiſ/femina Alexādria: ſub Maxentio tyrāno Maximiani filio/circa annū dñi/dcimā ſupra trecēteſſimū. Melciade pōtifice Romano in cathedra Petri p̄ſidente/apud eandē ſui ortus ciuitatē/p innumera tormentorꝫ genera/glorioſū martyrij triumphū accepit. Hec igiꝛ Chaterina virgo/fuit ip̄rimis eximie virtuꝛ femia: ingenio qdeꝫ acri/ꝛ graui/ꝛ facili/ꝛ excelſo/diſcēdiqꝫ ſemp appetētiſſimo/adeo vt nedū mulierꝫ/ſed ꝛ doctorum virorꝫ ſui ſeculi fere diceret princeps/ꝛ abſqꝫ dubitatiōe ꝓdigiuꝫ grādeqꝫ miraculū in tota natura. Cui pene videbaꝛ infuſuꝫ qcqd naturaliter eſt capax humanū genus: Cuiꝰ qdem cor ad xp̄i dñi noſtri fidem/ ſupra quā credi pōt inclinatū ac captiuatū vſqꝫ ad mortē vtiqꝫ mirabiliter fuit. q̄ plane credulitas etſi iudeiſ ſcādalū/gentibꝰ ſtultitiā/eidē magnꝰ honos ꝛ glia fuit. Preterea fuit ante alia genere iſignis. Nā coſtum regē/q clarā a ptholomeis/Egyptiorꝫ habuerat originē/habuit patrē. Ipſuꝫ.n. haud dubitato/titulū illū regiū ab ipſis ptholomeis regibꝰ reor ſibi p ſucceſſioneꝫ obueniſſe. Nā vt aliquibꝰ placet/vt ab eiuſdē dominio/aliquod ſumamꝰ exordiuꝫ. Quuꝫ Auguſtꝰ Octauianꝰ. M. Antoniū emulū ſuum/Cleopatre marituꝫ extinxiſſet: Ipſa ꝯiunx(vt ſupra p̄miſimꝰ)marituꝫ nimiū dolēs/ſe ipſam/cū ipſo ſepelliuit: malēs/cū viro ſuo cōmori/qꝫ Auguſti triumphatoris icurrere manꝰ. Auguſtꝰ ꝟo/de ipſo Antonio celebrata victoria/romā repedare volēs/ifinitos ptholomeorꝫ regū theſauros/ſecum adduxit. ꝛ tātos quidē fuiſſe ꝯſtat/vt nec ante/nec poſt/romaꝫ adductos

Genus ſctē hic recitat.

noſcatur. Ueruꝫ tametſi regias opes abſtulerit ⁊ regnū ſine vllo rege ſtetiſſe/
videre viſuꝫ fuerit nihilominꝰ titulus antiquoꝝ ptholomeoꝝ regius/in hac ea
demqꝫ lagidaꝝ regia familia vſqꝫ ad huiꝰ coſti regis tpa remanſiſſe pro certo
reor. Atqꝫ in hūc modū/Coſtum ipſuꝫ diue Chaterine parentē. Regeꝫ appella
tum idubitato crediderim/prout ēt in pluribus cui noſtri regibꝰ exploratū ha
bemus. Qui reges talis regni nūcupātur ⁊ regnum illud/i poſſeſſione alteriuſ
erit. Ut in regno hieroſolimoꝝ exēplum habemus. Ad Chaterinaꝫ autem vir
ginē redeūdum eſt. Fuit itaqꝫ hec virgo preter ceteraſ Alexādrine vrbis mulie
res origine/potētia moribus. atqꝫ eruditiōe ſuo euo illuſtris femina: cuius ſi
parētum velimus auos proauoſqꝫ/infinē vſqꝫ exquirere nō ſubſiſtemꝰ/ anteqꝫ̄
per inumeros aſcēdentes reges in ptholomeū philadelphum optimum regeꝫ
venerimꝰ. Ex qua tā antiqua proſapia tot emanauere bona. Hec itaqꝫ Coſto re
ge patre(ea adhuc īfantula)in matura morte ſublato/quū vnica eſſet filia iure
factuꝫ eſt vt eidē moriēti ſupſtes diuitiaꝝ innumerabiliū efficeretᷓ hereſ: Cūqꝫ
ſupra etatē ⁊ caleret ⁊ ſaperet/deuꝫ oīpotētem religioſiſſime adorare ⁊ venera
ri cepit. Ex quo charitate/pietate nihil ſanctiꝰ ducebat: xp̄ianos icredibili amo
re proſequēſ. Eruditoꝝ viroꝝ ac grauiuꝫ/ſanctorūqꝫ precipue ſtudioſa/aq̄bus
aliq̄d ſemꝑ p̄clarum/aut audire aut adiſcere cupiebat: Et qm̄ in deo ſolo atqꝫ
eodeꝫ ieſu xp̄o oiuꝫ redēptore/oia in eſſe gloriabatᷓ. q̄ ſibi effingēda diſcēdaqꝫ
proponeret: adeo ipſum ſemꝑ per oēm pietatis cultū ſibi ꝓponebat/ tanqꝫ̄ aſſi
due nouū aliq̄d ab ipſo exquireret. Illuꝫ itaqꝫ(nō vt cleopatra totiꝰ orbis fabu
la)in oi vite inſtituto ſequebatᷓ. eideꝫ adherebat ſm ꝓphete exemplū q ait. Mi
hi adherere deo bonū eſt. illūqꝫ tāqꝫ̄ vera chriſticola ꝑ oia imitabatᷓ. Deſpicie
batqꝫ ſūmopere gētiliū ſectas/⁊ xp̄ianaꝫ religionē atqꝫ ſcripturas mirifice am
plectabatᷓ ⁊ iugiter iſudabat. Erat p̄terea ſupraqꝫ̄ credi pōt prudētiſſima/⁊ oi-
bus liberalibꝰ artibꝰ ibuta/oiumqꝫ pene linguaꝝ ſermonē illuſtrata. Maxen-
tius tunc tyrānus Maximiani filiꝰ/q a principio ꝓ aucupāda ſibi plebis gr̄a/
fidei xp̄iane veneratorē ſe eſſe ſimularat/vir vtiqꝫ ſceleratiſſimꝰ ⁊ magice artis
appetētiſſimꝰ/ex Roma in Alexādriaꝫ cuꝫ omni familia ⁊ vxore/viſcēdi colle/
ge ſui Maximini tyrāni cōceſſerat. Ubi quuꝫ applicuiſſet/⁊ magno cū honore
exceptus fuiſſet. Ex more ꝯſtituit ſolēne diis celebrare ſacrifitiuꝫ ad qō ēt co-
gebat oēs xp̄ianos q intra vrbē repti ſunt. Eratqꝫ tunc Chaterina virgo/ etatis
decem ⁊ octo annoꝝ: Qō vbi eidē renuntiatū fuiſſet/Maxētiuꝫ vꝫ in tēplo vna
cuꝫ inumerabili mltitudie diis imolaturꝫ adeſſe. zelo dei ſuccēſa. Crucis ſigna
culo ſe premuniēs/cuꝫ honeſta ſuoꝝ comitiua/eo ꝓgredi voluit. atqꝫ ibidē mlᷓ
tos ex his q xp̄ianā ꝓfitebantᷓ doctrinam collachrymātes offendit. Sicqꝫ his
verbis ipatorē allocuta eſt. Cur tā copioſaꝫ multitudineꝫ o Ceſar inq̄t in tanta
ſtultitia ⁊ vano idoloꝝ errore ꝑdis? Reſipiſce iaꝫ tādē a ſtultitia/⁊ dn̄ꝫ cogno
ſce qui mundū hunc/⁊ ea q̄ in illo ſunt/verbo dūtaxat/creauit ſuo. Ipſe eſt qui
humanuꝫ genꝰ ſuo ſanguie a morte redemit eterna: huic honor ꝑpetuus/ huic
gl̄ia debetᷓ in ſecula ſeculoꝝ. Neqꝫ. n. tibi prudēti ac magno viro hmōi imola-
tiones faciēde ſunt/nec placādi ſunt ſpūs ſanguine/ſed ai virtute repellendos
ꝯſulo. Mundū. n. aium/non hmōi ſacrifitia/deꝰ verus expoſtulat. Si enim di-
gniſſime princeps/hec aiantia diis offeras. abſte poſtulo/cuius reꝝ gratia hec
facias? Si honoris id facere dixeris. Quis nā honor/hic eē pōt? qui ab iniuria/

Uerba q̄ ad regē ſcā ꝓtulit hic recitat.

originez trahit.an poti⁹ dedecoris ꝛ vituperatiõis.Nõ poſſuz certe/nõ negare abſte iniuſte agere/quuz aĩalia nihil iniuriãtia iterficias:Sed neqꝫ hac via dijs gr̃e refferende ſunt.Qui.n.benefitij gr̃am retribuit/nõ malefitio id pagit.Non eniz magis retribuere videris/q̃ʒ ſi rem a vicinis raptaz/eiſdez in gratiam ꝛ honorez retribuere veles/ſed neqꝫ gr̃am impetrãdi cuiuſdaz boni.Naz qui alterꝫ ledẽdo/honorare deũ putat/his iiuſtum ſe futuruz oſtẽdit.Quare tibi/nec ſpe futuri benefitij/aĩalia ſunt imolãda/pſertim quum nõ ſit poſſibile ita hec agere vt deum lateat. Nã ipſa/quum philoſophoruz poetarũqꝫ ſciam didicerim/nouiſſemqꝫ hec oĩa/vana eſſe/dñm ieſuz xp̃m ſecuta ſuz.Scriptuz.n.didiceraz eſſe.Perdã ſapiam ſapiẽtum/ꝛ prudẽtiaz prudẽtiuz reprobabo. Tu aũt errore peſſimo deceptus/ad eternã penaz deduceris/ꝯfidens in idolis vanis/q̃ nõ habere intellectũ noſcunt.Diuina.n.natura ipaſſibilis oĩno eſt. Tui aũt dij: quõ dij eſſe poſſunt.q veſtitu lineis figuris/herbaꝝ coronis/ꝛ verbis qbuſdaz ineptis ac barbaris.atqꝫ ẽt vinculis/ab hoĩbus vinciũtur. His ſtupefactus imperator/ꝛ qd virgini reſpõderet/penitus ignoraret. Miſit qui ſapiẽtes ex diuerſis orbis regiõibus ꝯgregarẽt/policẽs varia multipliciaqꝫ dona ſe p̃bituꝝ qui eam diſputãdo ſuperaſſet:Ipſaqꝫ interim cuz cuſtodia i palatio eſt cuſtodita. Venerũt itaqꝫ quinquagita viri/qui ſe in oĩ doctrĩe genere/ceteris preſtare faterẽtur.Juſſitqꝫ Ceſar Chaterinam virginez añ ſuum tribunal aſſiſtere/vt cuz illis diſereret.Que vbi ab angelo pri⁹ ſalutata ꝛ premonita fuiſſet ẽt iperterita cõtra eos perſtitit.Verum cum oratores deum fieri hoĩem aut pati ipoſſibile dicerẽt:virgo hoc ẽt a platõe predictuz fuiſſe probauit.Ipſe quidez plato deũ circũrotõdum ꝛ decurtatuz eẽ dixit.Atqꝫ vates Sybilla ait.Felix ille deus ligno qui pẽdet ab alto:Inde chriſtianoruz ſectam turpiter improbare ceperũt. Plato Sibylla.
Hec.n.iquiũt vos chriſtiani gẽtiliuz cõprobatis religionẽ/nec iudeoꝝ voſ moribus viuere videm⁹/qd igit hoc mõſtri eſt:aut quenaz hec eſt noua viuẽdi ratio?Preterea quõ impij nõ eſtis/ac deorum oĩum inimici/qui patrios mores: patria iura:patrias cerimonias quib⁹ gẽtes oẽs/ac ciuitates ꝯtinent/cõtempſiſtis atqꝫ abieciſtis:quiqꝫ ſaluatores ꝛ benefactores deos ſpreuiſtis. Et quos deos?eos vz/qui ab initio ſeculorum ad vniuerſos homines/taz grecos q̃ʒ barbaros/per regiões.ciuitates agros/hoſtijs:diebus feſtis:ludis/ac cerimonijs/ab oĩbus regibus/tyrãnis/populis:philoſophis/legũlatorib⁹ honorãtur atqꝫ collunt.At vos quedaz ſcelerata ac impia excolit/ꝛ adoratis chriſtum quẽdã ſuis demeritis cruci affixũ.Qua igit venia o Ceſar hij digni aut potius quem cruciatuz:quodqꝫ ſupplitiuz nõ merent/qui patriã neglexerũt/ꝛ aliena figmẽta/ſpurcis fediſqꝫ iudeoruz fabulis nixa elegerũt.Aut quõ nõ extrema prauitate iſti chriſticole ſunt.qui tam facile/propria relinquũt.ac fatuã/ꝛ oĩs ratiõis inopem/fidem vniuerſis gẽtibus inimicam ac impiã eligũt.Nec ipſum iudeorum deum ſm eorum cerimonias/nec noſtram religionem colẽtes inauditum ac inuium iter ſibi ipſis turpiter cõfecerũt.Itaqꝫ digniſſime Ceſar nõ recte eos facere dicimus qui hec obaudiũt.Quibus Catheria virgo inquit. Nõ iniuria ergo mihi/omnibuſqꝫ nobis chriſticolis preceptum eſt/promptos eſſe ad reſpondẽdum/cuiqꝫ rationem a nobis de fide ꝛ ſpe noſtra querenti. Certum eſt igitur ſaluatorem noſtrum predixiſſe doctrinã ſuam/in teſtimonium omniuz gentium per vniuerſum terrarum orbem predicatum iri: ꝛ eccleſiam ſuã/ que

Sapientum verba.

Reſponſio ſctẽ Catherine pulchra

poſtea virtute ſua cōſtituta eſt inuictã atqꝫ inexpugnabilem fore: nec vnqꝫ futuruꝫ/ vt a morte ſuperaret. ſed firmã fore ſemp atqꝫ inmobilem/ tãqꝫ in lapide fundatam/ cuius diuinationis effectus/ omnē impudētiſſimaꝫ linguaꝫ vana cōtradicētem/ profecto arcere poteſt. Sed ad hec oia nō ſunt cōtemnēda/ ad catholicam veritatem/ comprobādam hebreoꝝ ſcripture teſtimonia/ quib⁹ eoruꝫ prophete. Indoctorū hoīum piſcationem vniuerſe vite hominuꝫ affuturā predicātes: appellationem xp̄i/ noīe ipſo expreſſerūt. ⁊ aduētum eius in carne/ modum etiam ipſum/ quo doctrina eius ad omnes gētes perueniret/ predixerūt: nec tacuerūt futuram ſuorum iudeorum īfidelitateꝫ: ⁊ quicquid aduerſus ipꝫ facturi eſſent per ſaluatorē noſtrum. Catherina virgo inquit/ factū eſt/ vt iã iaꝫ ex omni hoīum genere/ pene īnumerabiles/ ſpretis idolis veſtris/ vnius ac veri dei cognitionē/ religionēqꝫ ſuſceperint. qđ ita futurum/ dei oracula/ ⁊ per Hieremiam maxime prophetam/ vbi dicit. Domie deus meus/ ad te gētes venient ab extremis terre/ ac dicēt. quaꝫ falſa noſtri patres idola poſſederūt. ⁊ nō erat in ipſis vtilitas: ſi faciet homo ſibi ipſi dos: nec erūt iſti dei. Hec igit dñi mei. inquit virgo vniuerſa fidei noſtre veritatem aſtruūt: nec humana virtute/ ſed a deo predicta/ ⁊ prophetaꝝ oraculis ſcripta oſtēdūt. ⁊ ad hec a multis varijſqꝫ veſtrarum gētium principibus liberos quādoqꝫ futuros homines vaticinãt. Nos aūt chriſtiani ideo ampli⁹ deridem⁹ veſtros deos ⁊ miſeremur humanū genus/ qui demones/ lupos/ canes/ ⁊ leones/ ⁊ ſimilia/ venerat/ atqꝫ quandoqꝫ adortamini vos adorare ignem ⁊ aquaꝫ/ ⁊ partes mūdi/ nos iſta nō colim⁹ ſꝫ eum q per hec inuiſibiliter cognoſcit creātem intellectum: ſoluꝫ admirari/ ſolumqꝫ adorare didicim⁹: qui per oīa penetrās/ quum ſit īcorporalis ſolo intellectu percipit/ ymo ꝓ ineffabilis/ ⁊ in comprehēſibilis eſt: pandit aūt per ea que facit/ que ꝑducit/ gubernat ꝯſeruat/ oibus inuiſibiliter aſſiſtēs. nō celeſtibus ſolum/ veruꝫ ēt terreſtribus magnificētiaꝫ operum ſuoruꝫ per hec oſtendēs/ que vos deos putatis. Cuꝫ igit virgo oratores aptiſſimis ratiōibus cōfutaſſet. Illi obſtupefacti/ ⁊ quid reſpōderent/ penitus ignorarēt. Tūc vn⁹ eorū qui ceteroꝝ magiſter dicebat/ Ceſari ait. ¶ Nouerit māſuetudo tua/ ꝙ quum nullus cōtra nos vnqꝫ ꝓſiſtere potuerit/ fatemur ⁊ cōteſtamur/ xp̄ꝫ et nūc quē Catherina predicat/ veꝝ eſſe deum. Dij autem quos nūc vſqꝫ decepti adorauimus/ nō deos/ ſed lapides/ demonaſqꝫ peſſimos eſſe proteſtamur. Accēſus ob hoc ira Maxētius/ eos oēs (chriſti ſignaculo munitos) exuri precepit. Sed cuꝫ illoruꝫ corpora illeſa inuēta fuiſſent. ita vt nec capillus quideꝫ exuſt⁹ videret/ multi chriſtianaꝫ fideꝫ ardēti deſiderio complexi ſūt. Cōuerſus deinde ad Catherinam Ceſar/ modo cōfitere deo ſoli inquit. ⁊ ſtatue plurime vbiqꝫ ad tuam ymaginem fiēt/ vt ab omnib⁹ tãqꝫ regina magna ſaluteris. Tua. n. facies ꝑ iucūda/ imperio certe digna eſt/ que ſolis iſtar refulget: Reſpōdit virgo. Quos o Ceſar me adorare iubes deos/ nō dij/ ſed demones peſſimi ſunt/ hoſteſqꝫ īfenſiſſimos exiſtimo: Qui mala nō faciēda eſſe ſuis cultorib⁹ non admonēt/ ymo inceſt⁹ ⁊ adulteria/ bellaqꝫ/ ac homicidia perpetrare iugiter ſuadent. Hec autē noſter ver⁹ de⁹ qui in celis regnat. quiqꝫ ſol⁹ profecto eſt deus verus: ipſa oia non faciēda admonuiſſe compertuꝫ eſt. Iſqꝫ/ per ſuos prophetas/ ac alioſ ſuoſ amicos/ vniuerſos premonuit hoīes/ idola nō eſſe colēda: ymo tãqꝫ perniciosos ſpūs/ fore oīno repellēda contemnēdaqꝫ: atqꝫ ipſoruꝫ templa/ ⁊ cerimoniaſ

Philoſophi ꝯuertuntur.

verba eiuſdē ſctē catherie

quibꝰ honorant/ſic eſſe delēda/vt nulla eoꝝ extet memoria:Qui adeo malitioſi
genꝰ humanuꝫ inuaſere/tāq̄ꝫ victoriam de omnibꝰ cōſecuti eſſent. At ſi tua di
gnatio dignabit colligere que ab hiſtoricis tuis/ſcripta de ipſis refferūtur:vni
uerſuꝫ ſuis ſceleſtibꝰ deceptionibꝰ orbeꝫ deceptuꝫ fuiſſe īuenies. Jnprimiſ qui
dem/ipſam tuā magnā Romaꝫ/gretiaꝫ/affricaꝫ/Scithyaꝫ/atq̄ꝫ alias plurimaſ
nationes.inquibꝰ aperte videre poteris/quātas iniquitates hoībus perſuaſe-
runt. Jn ipſis inquā/videre poteris/adulteria/fornicatiōes/earū nationuꝫ/que
vſq̄ꝫ ad hūc diem/etiā multis in locis peragunt/que quaſi primitias quaſdaꝫ
dijs debitas turpiſſimas hmōi ī tēplis offerūt/⁊ me offerri/vt videre videor iu
bes. Nā ſi nec hoīes qdeꝫ modeſti ⁊ mites cedibꝰ ⁊ ſtupris letātur/quāto ma
gis dij ab rebꝰ peſſimis eſſe debēt alieni: At dñs ⁊ ſaluator meꝰ ieſus chriſtꝰ
ſuo euāgelio/hāc falſam erroribꝰ innumerabilibꝰ plenam ſuperſtitioneꝫ/ymo
deceptionem veſtraꝫ damnās/religionem optimam ſanctāq̄ꝫ/oī veritate veriſſi
maꝫ e celo/nobis ⁊ vniuerſo generi humano attulit:ex qua qdem/vera amici-
tia inter ipſum deū ⁊ homines cōſtituitur. Jccirco Ceſar inquit puella/hec di-
xi tibi qꝛ deo meo ieſu chriſto eiꝰ filio deſpōſata ſum/fac qcqd lubet. Vnū ſci
to qꝛ futurū eſt/vt multi potiꝰ ex tua familia in xp̄m meum credāt/q̄ꝫ me in tuā
deducas ſniam. Tūc Ceſaris iuſſu virgo ſancta regali purpura exuta eſt/ ⁊ Bu
balinis neruis per duas fere horas ſeuiſſime cedi iuſſa eſt. Poſtea in teterri-
mum carcerē truſa/per duodeciꝫ dies/cū celeſti cibo paſta fuiſſet ⁊ dñica atq̄ꝫ
angelica viſitatiōe/⁊ alocutiōe cōfortata/rurſus ceſari(poſt reditū ſuū a Maxi-
mino collega)ſiſtit:vt vel dijs ſacrificet/vel mortis penā luat. Catherina aūt in
fracto aīo/dixit. Miſerrime/an ignoras/qꝛ xp̄m ſponſuꝫ meū derelinquere mini
me poſſum: qui mortē pro ſalute totiꝰ mūdi pertulit:neq̄ꝫ aliū quēq̄ꝫ colere/
qui veꝝ deū/⁊ q ſolus colēdꝰ ſit nouerīꝫ: Nos qui tot tātiſq̄ꝫ erroribꝰ/ab vno
voluptatis collo/tāq̄ꝫ hydra in diuerſa capita ꝓfuſis:quō verā pietatē deſere
re poterimꝰ: Nos.n.ſoli a ſpū ſctō edocti/pia/ſanctaq̄ꝫ ꝯſideratiōe ēt ꝑ doctri-
naꝫ xp̄i/elemēta/⁊ que ab elemētis cōpoſita ſunt ſolem vꝫ ⁊ lunā/⁊ ceteras ſtel
las/ac celū ipſum/nō ſolū deos non eē/veꝝ ēt aīe expertia iudicauimꝰ. Deinde
quum aīalibꝰ rationalibꝰ atq̄ꝫ irrationalibꝰ/⁊ ſubſtantijs aīatis/atq̄ꝫ inaīatis/
plenuꝫ hunc mundū viderēmꝰ/nō abſq̄ꝫ ſapiētia dei hec oīa facta putantes/a
magnitudie creaturaꝝ/puritate mētis/creatorē oīum imortaleꝫ/ipſumq̄ꝫ/deū/
atq̄ꝫ inuiſibilē cognouimꝰ/ēt dñm ieſuꝫ xp̄ꝫ eiꝰ filiuꝫ verbū eternū carnē factū/
veneramur/colimꝰ/eiq̄ꝫ ſacrifitiuꝫ quottidie offerimꝰ. Negāte igit illa conſtāti
aīo idolis ſacrificare/Rothe horribili iponit. vt penis vrgentibꝰ a xp̄i cultura
eā reuocaret/aut ip̄aꝫ atrociſſima morte extigueret. Cōponi nāq̄ꝫ fecerat/vt due
rothe vno voluerēt ordie/alie ꝟo due ꝯtrario īpetu agerent. vt prime deorſuꝫ
lacerādo ꝯtraherēt/alie ꝟo ſurſum deuorādo ipingerēt. Veꝝ fauentibꝰ ſupis/
⁊ ipſa a rothis icolumis erepta eſt/⁊ multi gētileſ interfecti ſunt. Dū hec agun Vxor ma/
tur/Araba Marētij Ceſaris ꝯſorſ/quuꝫ ſe chriſticolā aſſereret/⁊ porphyriꝰ mi xentii por
lituꝫ magiſter cuꝫ ducētis/ xp̄ianꝰ effectꝰ/eſſet(priuꝰ mamillis regine turpiter phyrius.
euulſis)capitali ſentētia puniti ſunt. Poſt hec Catherina extra ciuitateꝫ ducta
eſt/vt ibi capite truncaret. Vbi quum ad locuꝫ ſupplitij peruiniſſet lumibuſ ad
celuꝫ erectis/in hunc modū ad dñm ſuuꝫ effudiſſe orationē dr. O ſpes vera ſa Oratio.
luſq̄ꝫ in te credētiuꝫ deuꝰ. O decꝰ/⁊ virginuꝫ glīa/dñe ieſu chriſte paſtor bone

te nunc hũiliter deprecor/vt qcunqꝫ mee paſſiõis memoriã egerit/ſeu in exitu mortis/vel q̃cunqꝫ tribulatiõe vel neceſſitate meũ auxiliuꝫ iploraueri/tue ꝓpitiatiõis cõſequat effectum/illicoqꝫ vox de celo facta eſt ad eã dicẽs. Ueni dilecta mea/ſpõſa mea/ſpecioſaqꝫ ſuper oẽs mulieres veni in regnuꝫ ſpõſi tui/iã tibi porta apta eſt. Nã ⁊ his q tuã paſſionem celebrauerint/optata ꝑſidia eiſ de celo vtiqꝫ promitto. Cunqꝫ pro circunſtãtiuꝫ ſalute deũ deprecata fuiſſet(Jlloſ etenim collachrymãtes iſpexerat)a ſpiculatore decollata eſt/ lacqꝫ(cunctis cernentib⁹)cruoris vice effundi viſum eſt. Sanctuꝫ auteꝫ ei⁹ corpus protinus ab angelis dei in montẽ Synay delatuꝫ eſt/monumẽtoqꝫ nouo cõditum/ex quo ſingulis annis/lac ⁊ oleũ emanare dicit/quib⁹ varijs egritudinib⁹ remedia preſtãtur/ad dñi noſtri ieſu chriſti laudẽ:cui eſt honor ⁊ gloria in ſecula ſeculoꝝ amẽ. Atqꝫ ita beata Catherina chriſti ſpõſa in celũ euecta/nunc pſpicue cernit q̃ꝫ certo ſparat in vita/ſibi glorie/apud hũani generis redẽptoreꝫ repoſitam eẽ mercedem:ſuũqꝫ ſenatuꝫ eſſe cuꝫ ipſis angelis eã ad ſepulchrũ deferentib⁹ habitaculũ. Nunc ꝑſenti corãqꝫ aſpicere ei licet illos ſeptẽ qbuſ beatoruꝫ aie per inſatiabilẽ pfruuntur leticiã. Nã cum eis iucundat/⁊ exultat/q ſuperata ⁊ domita carne/nullis ſunt deliniti/ei⁹ illecebris:atqꝫ ⁊ ipſa cuꝫ eis/qb⁹ pro aſſiduitate/⁊ innocẽtia ꝑmium illud eſt datum. Nunc eidẽ Maria mater dei cum ſacris virginibus floribus ⁊ lylijs inſignitis tãqꝫ Nurui ſue predilecte/filij ſui vnigeniti ſpecioſiſſime ſponſe occurrit. choris etiã circundata angelicis/veluti poſt rubrum mare pharaone cũ exercitu ſuo ſubmerſo/tympanum tenens ipſi Nurui ſue Catherine ſuauiſſimis vocibus precinit/reſponſure:Cantemus domino glorioſe:quia magnificatus eſt plurimũ p: equum ⁊ aſcenſſorem probiecit in mare. Mirabiliori etenim nunc ingenuitate fulget/q̃ antea ex regia ptholomeorum familia/nec ei certe felicius obtigere potuiſſet/ quam iuire conſortium/cum his qui in excelſo vitam conſtituere. Hec quippe de glorioſa noſtra qꝫ ſingulari aduocata Catherina virgine ſtrictim ame nunc commemoraſſe ſat eſt. Cuius quidem tanta fuere ſigna ⁊ incredibilia miracula/vt in omneꝫ prope mundum etiam apud barbaros eius nomen magnificetur. Eo itaqꝫ in loco ex Alexandria ab angelis alatum/ſub ipſis angelorum excubijs per trecentos annoſ conquieuit:donec a quodam venerabili ſanctoqꝫ Abbate diuino iuſſu tranſlatum eſt:⁊ in radice montium Synay atqꝫ Oreb. in monaſterio a Juſtiniano maximo imperatore extructo collocatum. Jn eccleſia igitur ipſius monaſterij/in dextro chori cornu loco videlicet. eminentiore/ Mauſoleum ex albo marmore candidiſſimoqꝫ/ mirifice extructum eſt. quod Tumba appellatur:inquo ipſius ſanctiſſimum caput/cum ambabus manibus ⁊ alijs quibuſdam illius ſanctiſſimis reliquijs conſeruantur. Que quidem eo peregrinantibus ab Abbate ceteriſqꝫ monachis deoſculanda demonſtrantur. Alie ꝟo reliquiarum ipſius partes per munduꝫ diſperſe refferuntur diuerſis principibus ⁊ prelatis ex priuilegio ſpeciali conceſſe. Locus autem vbi nunc monaſterium ⁊ eccleſia conſiſtit. is eſt vbi Moyſi greges paſcenti/deus ardẽs in rubo apparuit. precipiens illi vt calciamenta ſolueret: adhuc extat capella in huius rey memoriam extructa:in ſiniſtro chori cõſtituta. Jpſa autem eccleſia. xij. perpulchris ſuſtentatur collnmnis. Eidem etiam eccleſia diue chatherine:que quadraginta martyrũ nuncupatur. Saracenoꝝ muſchea ſatis am

pla adiacet quam ſaraceni ipſi ob ſanctiſſime virginis pietatē in dies frequēta
re refferūtur. Miſſo aūt eius montis Synay celeberimo Cenobio/qđ ſanctiſſi
mi religioſi diui Baſilij profeſſores challogeri nuncupati/incollūt. Nullum re
gnum/nulla ciuitas/nullum oppiduꝫ/nulluꝫ ruſculuꝫ/nullaqꝫ priuata domus
ī mundo exiſtit/vbi Catherine/tēpla/ſacella/are/imagoqꝫ nō reſplēdeat/qđ tāto
pere de alia quacūqꝫ ſancta virgine factitatuꝫ eſſe nō videmꝰ. Nā quū ceteris
(preter dei genitrici) preponaꝛ/fatigauit/vbiqꝫ hec pictores/ſculptores/multipli
ces/egregioſqꝫ/⁊ minores: qui eam piniculo formarūt: ⁊ multis ī locis/⁊ maxi-
me celebrioribus/ingeniuꝫ omne/atqꝫ artis vires expoſuere. Fatigauit inſuper
⁊ oratores/atqꝫ poetas pene inumerabiles /qui in eius preconio pluri ma tum
oratione ſoluta/tuꝫ oratiōe materna/atqꝫ verſu ⁊ vt reliquos ſinaꝫ/ diuini pro-
pe īgenij/viruꝫ/vtiqꝫ maronianuꝫ/Baptiſtaꝫ mātuanum carmelitā/ſacraꝝ litte
rarum profeſſorē/⁊ vatem noſtri eui ſupremuꝫ atqꝫ cōſumatiſſimuꝫ: qui eiꝰ vi
tam omēꝫ/pulchērimo carmie cōſcripſit/⁊ tam pn̄tibus qꝫ poſteriſ legēdaꝫ cō
tulit. Hec etiā/ipſe pluriora qꝫ mei moris eſt/ in laudeꝫ huius ſancte monimē
tis hic mādare volui/qui ſuis meritis plurima ſepe numēo expertus ſuꝫ benefi-
tia/⁊ ea quideꝫ apud deuꝫ īmortalem me cōſecutuꝫ manifeſta fide deprehēdi:
⁊ de grauiſſimis picullis ⁊ īfirmitatibꝰ eius ope me fuiſſe liberatum: atqꝫ iter-
ceſſione.

❡ De ſancta Barbara virgine ⁊ martyre. cap.cx.

BArbara virgo Aſiana/ imperanre Maximino tyranno in orientali plaga: Maxentio vero rome itidem faciente/⁊ Melciade ſimiliter Papa/ rome in cathedra Petri preſidente / apđ Nicomediam inſignem vetuſtanqꝫ ortus ſui vrbem/cum gloria martyrij/ ad ſyderea regna migrauit. Hec quippe poſito ſplendidiſſimum genus interceſſerit/auſteritate tamen mortis intrepide pro chriſto/a proprio genitore inflicte/ ⁊ leto vultu ſūpte / lōge luculētior effulſit. Huiꝰ itaqꝫ pr̄ noīe dioſcorꝰ fuit nobiliſſimꝰ atqꝫ diuitijs inumeris prepotens ⁊ gentilis: que quum corpuſculum eduxiſſet in robur/ inſignis decoris euaſit conſpicua. Cui tam celebre ingeninm quidem fuit/vt potius ſacro ſuperumqꝫ munere datum ei fuiſſe diceres , qꝫ humanis ſtudijs quouiſmodo ſibi vendicare potuiſſet. Erat ei pronus etiam ab ipſa pueritia in ſanctitate animus: ⁊ ad omnem eruditionem adipiſcendam ardentiſſimus. Unde etſi a parentibus tanqꝫ vnica filia inter diuitiarum delitias enutriretur/non tamen otio/⁊ tmolliciei femiee/eā đditā legimus: ymo iugiꝛ ſupra etatē diuia pſcrutāi. Cuꝫ eiꝫ tēpluꝫ aliqn̄ puella quuꝫ parētibꝰ ītrogreſſa fuiſſet/vidēs ſimulachra

parētib⁹ ait. Quid ſibi volūt ſimilitudies iſte? Reſponderūt parentes: inſāis
qd loqueris? Uides qꝛ hoīuz ſimilitudies n̄ ſūt/ſ3 dij/q adorari iubēt/p illō
qō neſcit: quodq3 minime cernitur. Quib⁹ puella. Fuerūt ne iḡt aliqn̄ hoīes/
quos nūc colimus? vtiq3 dixerūt. At illa vt erat maximi ſpirit⁹ adoleſcētula/na
turali īſtinctu pauliſper comota/ꝛ iā quaſi/a ſopore quodā/ꝛ (vt ita dica3) a p-
fundo ſomno expgefacta/oculis animi aliquātulu3 aptis/deu3/ deiq3 ꝟtutem
ſalutare3 eſſe/mūdo putauit: ꝛ ad eu3 querēdū/animū primum i celu3 erexit/ꝛ
celeſtiu3 pulchritudinē corpoꝝ ꝯtemplās/admirata/nō plures deos/ſed vnu3
deu3/q cūcta iſta feciſſet regeretq3 oino arbitrata ē. Cūq3 ardēti deſyderio/i ve
ri dei cognitionē traheret: philoſophos gētiles ſūmope ꝛ accurate elucubrare
ꝛ plegere cepit. ꝟu3 quu3 inter ipos maximā de vero deo altercationē ꝛ cōtētio
ne3 aiaduerteret: atq3 etiā ex ipis phis didiciſſet, quādā inanē ſupſtitionem/
apud ātiquos initiu3 ſumpſiſſe/que quaſi maloꝝ oiu3 fons/multitudinē deoꝝ
ꝯſtituerat/quib⁹ hoſtias imolare/ſolēnia facere/ſimulachra ꝯſtituere/ꝛ cōdere
tplā pſuaſerat/quu3 tn̄ prius hoīu3 ſepulchra fuiſſent/ ſed magnificēti⁹ cōdita/
tploꝝ appellatione vocata fuerāt. Ex hoc priſcoꝝ religiōe3/potius quaſdā poe
tarum fabulas/quā religionē exiſtimauit. Et quu3 nihil ꝟitatis in ſe habere a
nimaduerteret magna cordis voce/oia illa maioꝝ ſuoꝝ idola cōtempſit. Uerū
quu3 etiam ad poetaꝝ theologiam inueſtigāda3 ſe tranſtuliſſet. Ex heſiodo ꝛ
Orpheo optimis poetiſ/didicit/vniuerſa que in mūdo ſunt ab vno deo emanaſ
ſe/ꝛ illius virtute cōtineri nō dubitare/ꝛ maxime ex ſentētia Orphei/ qui in qui
buſdam carminibus/ omnia diuina virtute in hunc modū gubernari dicebat.

Orphei verſus.

Uos qui virtutem colitis/vos ad mea tantum.
Dicta aures adhibete: animoſq3 intendite veſtros:
Contra qui ſanctas leges contemnitis: hinc vos
Effugite: ꝛ procul hinc miſeri/procul ite profani:
Tu vero qui diuinas ſpecularis: ꝛ alta
Mente capis muſe voces amplectere: ꝛ illas
Aſpiciens ſacris oculis ſub pectore ſerua.
Et poſt multa/ſic ſubſequitur
Nemo illum niſi chaldeo de ſanguine quidam
Progenitus vidit: quem celorum aurea ſedes
Sublimiſq3 tenet: cuius ſe dextera tendit
Oceani ad fines quem de radicibus imis
Concuſſiq3 tremunt montes: nec pondere q̄3uis
Immenſo ſint ferre queunt: qui culmina celi
Alta colens terris: nunq̄3 tamen ille ſit abſens
Ipſum principium: medium quoq3: ꝛ exitus idem.
Priſcorum nos hec docueruut omnia voces:
Que binis tabulis deus olim tradidit illis:

¶ Barbara itaq3 virgo/ quum tam piam ſententiam de deo vero vnoq3 ha-
bendam/ ab Orpheo poeta theologoq3 accepiſſet: Confeſtim ꝛ quemad-
modum Aurelium patrem Auguſtinum feciſſe conſtat/ poſt multos circui-
tus maiorumſuorum errorum/circuire cepit/ non modo Ciuitatem per vicos
ꝛ plateas/ ſed per totam Aſyam/ Egyptumq3/querendo verum anime virum/

pro quo ne moreret/dignuz iudicaret mori/vt ei⁹ ſemp ihereret amori. Tūc ex Alexādria i nicomediaz perlatuz ē/ſapiētiſſimuz viroꝝ alexādrie eſſe/origenez noīe cui⁹ tāta exiſtimabatꝛ ſapiētia ꝛ facūdia/vt cūctos i oī ꝟtutis genere ſupa ret/euidētiſſimiſqꝫ ratiōib⁹ ꝛ ſignis deum veꝝ ꝑponeret/ ꝛ Idoloꝝ ꝯfunderet falſitatez/Qđ barbara quuz audiſſꝫ/nō mediocritꝛ gauiſa ē. Aiaduertere quip pe ꝯfeſtiz cepit/quo nā modo illuz/ꝛ audirꝛ ꝛ alloqui poſſꝫ. Subuerebatꝛ nāqꝫ maiorē i moduz genitoris dioſcori potētiā/ꝛ ꝑpterea miſteriū ꝯſilij ꝛ deſyde rij ſui eidez idicare ptimeſcebat. Unde ꝛ diligēti examie oīb⁹ pōderatis/ꝙ ad pficiēduz q̄ aīo obuerſabātꝛ/ſuo/ſibi ipoſſibile videbatꝛ/ id p Epiſtolas ꝛ fiduz ſibi nūtiuz/i hec verba efficē curauit. ¶ Uiro Alexādrine nobilitatis/ aī lōge lateqꝫ cōſperſo origeni/Barbara nicomedie tua ācilla/dec⁹ ꝛ honorez deſiderij mei. Accepi te fore/ꝟe diuinitatis optimuz oſtēſorē. A p̄ma eteiz/ſcintilla ige- nij mei te cuz toto corde cōcupiui:vt ad veri dei notitiā puenirez/mēte ꝯcupi- ui/ſciēs nullaz prorſus deitatē ineſſe lignis ꝛ lapidib⁹/q̄ humana arte ꝯpoſita ſunt:q̄ ſenſibilitatē haud recipiūt:ſꝫ ꝛ nec loqui/nec audirꝛ p̄nt:vnō ꝛ ime met ſemp exiſtimaui nō veros/ſꝫ falſos oīno eē deos nec hoīes dos effici poſſe: qꝛ hō quuz icipiat/ēt deſinere ē neceſſarie. Deus autē (vt nupime noui) ante tp̄ra fuit. Nō ergo vnq̄ꝫ deos credē potui/quoſ hoīes mortaleſ agnouerā. Et quāq̄ꝫ nunc vſqꝫ mltis i motib⁹ fueriz cōſtituta/ſemp tamē deuz nobis ignotuz fuiſſe exiſtimaui. Qui vꝫ ſolus ꝯcta creauit/atqꝫ euz ſemp amaui/illiqꝫ totaz me de- uoui/a quo ſuz/id quod ſuz/niſi mea me fefellit ſentētia. Cuius qdē me ſpiritu aīatam ſentio. Donecqꝫ ad euz ptingā nullatenus vnq̄ꝫ deſiſtā. Qua proptꝛ tue optime fame rumore perculſa/venerabilis pr̄:mētem meā his tue/ dignitati a- perire cenſiui. Illuz deū ſolūmodo exquirere:cui⁹ cognitionē pfectam apud te eſſe cognoui. Unde ſi ita ē/prout fertur:has ſupplices offero preces: quatenuſ digneris excutere noctē ignorātie mee/chaoſqꝫ ꝯfuſionis ab ācilla tua/illāqꝫ in ducere ad vere iuſtitie ſolē/atqꝫ diſcretionis lumen. Opto quippe veꝝ deum a gnoſcere/illuz ſcilicet qui fecit viſibilia ꝛ iuiſibilia. Et vtrū vn⁹ vere ſit/vt ipa iā nunc duduz/mecuz argumētata ſū. vale. ¶ Origenes autem ſuſceptis lectiſqꝫ Barbare epiſtoliſ/iennarabili gaudio replectuſ eſt/itellectaqꝫ clarius/oratoris aduentus cauſa:vt erat pr̄ optim⁹/ꝛ in oēs comis ꝛ per benignus/illuz illario ri vultu excepit. Quāta ꝟo aī leticia ꝛ iucūditate ꝟginez barbaram tanq̄ꝫ opti mā ſpiritualēqꝫ predā cōſectus/habuerit/lectoris iuditiū expoſtulo. Origenes igitur ex iſperato dei munera/vbi quodam inennarabili exultaſſꝫ tripudio/ꝛ in exultatiōe deo ꝛ dn̄o ieſu xp̄o plurimas gr̄as egiſſet/ꝙ ipſuz maxime propitiū aīaduerteret in cōuerſione talis alumne/quodqꝫ/ex infecunda radice/ talem ac tātum percepiſſꝫ fructuz/que ex innumeris ei⁹ ꝟtutibus/ꝛ exemplo/hedificare eccleſiā eſſꝫ idonea:mox valentinū quēdam p̄ſbyteruz/ex ipſius diſcipulis ſā ctum ꝛ erudituſſimuz hoīem/cū diuine ſcripture codicib⁹. Nicomediā cuz ora tore btē barbare ad eandē Barbarā mittēs/in ꝟba reſcripſit. ¶ Origenes ve ri dei idignus ſacerdos/ꝛ vt poſſibile ē/eius noīs oſtenſor/Barbare/barbarice gentis inadoptionem filiorꝫ dei ꝛ domini ieſu chriſti/ſalutez. Sicut ſcripſe- ras/ſcire te velle/verum deum/quis ſit. Scire debes/ꝙ vnus eſt verus deus/in ſubſtantia/ꝛ in perſonis trinus:ſcilicet pater/ꝛ filius/ꝛ ſpiritus ſanctus. Qui- cunqꝫ igitur hec omnia perfecte credit/ habet quo ad eum pertingere poſſit.

Epiſtola Barbare

Origenis Epiſtola

Cuꝫ his ãt litteris eruditiſſimuꝫ p̃ſbyteꝝ hũc ad te mitto q maxia mecũ ẽ iunctus fideꝝ charitate ⁊ tãta/vt ea maius eẽ nõ poſſet. Jtaqꝫ qcqd is ꝺ̓ iſtructõe ꝟe fiꝺ̓i noĩe meo tibi dixẽit:id ita exiſtimato/ac ſi a ꝺ̓o/⁊ ame ip̃o corã audiſſeſ vale. At vbi Barbara ꝟgo diui origẽis nũciũ vna cũ oratore ſuo icolumẽ iturris ſui hoſpitij locũ cuꝫ gaudio excepiſſet:poſt mutuas ſalutatiões : Ualẽtinꝰ

Fideꝝ miſteriũ exponit.

a Barbara ꝟgine de deo iterrogatꝰ/cideꝫ i hec ꝟba repõdit. ¶ Credimus nos omnes ĩ deuꝫ patreꝫ oĩpotẽteꝫ cũctoꝝ viſibiliuꝫ/⁊ iuiſibiliuꝫ conditorẽ: credimuſqꝫ/⁊ i dominuꝫ nr̃m ieſuꝫ xp̃m/ꝑ quẽ creata ſũt oĩa/ verũ vtiqꝫ deũ vnigenituꝫ:⁊ verũ dei filiuꝫ/nõ factuꝫ/ſꝫ genituꝫ/⁊ vniuſ cũ patre ſubſtãtie. Credimꝰ quoqꝫ ⁊ ĩ ſp̃m̃ꝫ ſctũ:veꝝ deũ ex p̃re procedẽteꝫ:equaleꝫ ꝑ oĩa p̃ri ⁊ filio/ vꝫ poteſtate/volũtate/eternitate/⁊ ſubſtãtia. Et ĩhac qdeꝫ trinitate/nullus ẽ prorſus graduſ nihil qꝫ ĩferiꝰ ſupius ve/ſꝫ tota diuinitas ſui ꝑfectiõe equalis ẽ:vt exceptis vocabulis/q̃ proprietãtẽ ꝑſonaꝝ idicãt:vt qcqd de vna ꝑſona dicat̃:de tribꝰ oĩno poſſit ĩtelligi. Nec p̃r/filij/aut ſpũs ſcti ꝑſonã aliqñ excludit: nec rurſus filiꝰ aut ſpũs. ſ. p̃ris nomẽ perſonãqꝫ recipit. Sꝫ p̃r/ſemꝑ p̃r eſt/ filiꝰ ſemꝑ filiꝰ:⁊ ſpũſſãctꝰ/ſemꝑ ſpũſſãctꝰ. Jtaqꝫ filia aduerte/ qꝛ ſubſtãtia qdẽ vnũ ſunt: ſꝫ ꝑſonis ac noĩbꝰ tantũmodo diſtingũt̃. Jp̃m ãt ꝺ̓i filiuꝫ/dicimꝰ ĩfine ſeculoꝝ ꝑfectuꝫ nature nr̃e/hominẽ ſuſcepiſſe ex Maria ꝟgine:ꝟbũqꝫ carneꝫ factuꝫ eẽ nõ ꝑmutãdo deitateꝫ. Jp̃m ãt dicimꝰ ipaſſibilẽ ꝼꝫ ſuã deitateꝫ vt p̃reꝫ/ſil̾iterqꝫ ĩcõprehẽſibilẽ ⁊ iuiſibilẽ vt p̃reꝫ. Eidẽqꝫ/quũ xp̃ianiſſimũ oẽꝫ appuiſſꝫ valẽtinꝰ origẽis p̃ſbyt̃ atqꝫ ãnũtiaſſꝫ. Quodqꝫ/ñ cecaſ caducaſqꝫ huiꝰ ſeculi diuitiaſ nec breuẽ hãc calamitoſãqꝫ vitã/nec ĩſtabilia corporis comoda/ ſꝫ aĩe q̃ ĩtellectual̾ ẽ ſubſtãtie appetẽt bonũ: Docuiſſꝫ ve verã xp̃iane religiõis ꝟitatẽ/q̃qdẽ ꝺ̓i ſũmi mãdaꝝ pagĩt̃:ꝺ̓claraſſꝫ quoqꝫ gẽtiliũ religionẽ erroribꝰ plenã/falſaꝫ fictãqꝫ fore. Declaraſſꝫ ve vnã eẽ ſctoꝝ vitã/ſꝫ p̃mia ꝓ labore diuerſa/⁊ e ꝯtrario/ꝓ mõ peccatoꝝ eẽ ſupplitia:vnũ ĩſuꝑ xp̃ianiſ eẽ baptiſmũ ſine quo nemo poſſꝫ ſaluari. Atqꝫ poſt eũ/ſi peccauẽit/ꝑ p̃ñiaꝫ poſſe ſaluari/ Deniqꝫ cũ nouũ ⁊ vetꝰ teſtamẽtuꝫ ip̃i oñdiſſꝫ/⁊ ꝺ̓claraſſet. Eidẽ ip̃e ſacerdos valẽtinꝰ ardẽti aĩo expoſtulãti/ſacrũ baptiſma ea ĩ turre ꝯtulit. Mõuitqꝫ ſũmoꝑe eã/vt aĩuꝫ ſuũ/ ſua ꝓ virili/ĩ lectõe ſacre ſcripture iugit̃ occuparet/ne ĩ bõa t̃ra pectoriſ ſui inimicꝰ hõ ziꝫania ſuꝑſeminare poſſꝫ:ſꝫ ĩtrametip̃aꝫ loq̃ret̃. Jn nocte q̃ſiui quẽ diligit aĩa mea. Dicẽtqꝫ: o bone deꝰ/vbi paſcis : vbi ĩmeridie cubas : qꝛ poſt te ĩheſit aĩa mea:iccirco/rogo /vt me ſuſcipiat dextera tua. Hiſ itaqꝫ ⁊ alijs ĩnumeriſ docũmẽtis Barbara ꝟgo/a valẽtino ſacerdote ĩſtructa/relicto iã ĩ corꝺ̓ ſeculo/renũtiauit etiã diabolo/⁊ põpis atqꝫ opibꝰ eius/ ꝟuare volẽſ fedus qꝫ dñio pepigit. Cumqꝫ valẽtinus ſacerdos poſt ñ modicũ tp̃us vale faciẽſ barbare ꝟgini ab ea diſceſſiſſꝫ / affuit tẽpus quo viro matura/nuptui tradẽda eſſet. Cũqꝫ multi ex optimatibꝰ/eam ſibi dari ĩconiugem expoſtulaſſent: Pater ab ea ꝑquiſiuit/ an cuiq̃ꝫ illoꝝ nubere vellet. Cui puella q̃ſi ſubiraſcẽs. Ne mihi ĩquit obſecro de hac re/vnq̃ꝫ moleſtus ſis. Nã ſi abſte coacta fuero vt viꝝ accipiã/ pociꝰ mihi met morteꝫ cõſciſcaꝫ Accidit autẽ/vt die quadaꝫ turri quã ſibi pater erexdificarat iterato ĩſcẽderet:⁊ ibidẽ p̃rnis ⁊ auitis ſimulachris cõſpectis/ĩ eiſdẽ faciebꝰ expuit/dicẽs. Similes illiſ fiãt/q fecerũt ea/⁊ oẽs q ꝯfidũt ĩ eis. Nec ita mľto poſt/quũ ꝺ̓ trĩtate apꝺ̓ p̃reꝫ ꝟba feciſſꝫ:poſt ꝟbera qbꝰ pl̾imũ ãfflicta fuit ꝺ̓truſit eã ĩ cãcerẽ:ibidẽ tã diu ꝟuãdã/q̃ꝫdiu ꝑ mãcianũ p̃fectũ/ad torm̃ta rape

rek. Sedēs itaqꝫ ꝑ tribūali Marcian⁹/iuſſit barbarā ad ſe adduci. Intuēſqꝫ ín
eam. Cur īquit puella decora generi te mortis dedis: Offer dijs ſacrifitium/ ꝛ
illeſa abibis. Quod ſi efficē neglexeris: ſcito te varijs accerbiſſimiſqꝫ tormētis
īterficiēdaꝫ: Cui illa: Audi me martiane dux: dij quos tu me adorare ſuades/
dij nō ſunt/ ſꝫ peſſimi demōes. Qui celo relicto/ ī terrā deſcēderūt: vt homici-
dia/ fornicatōes aliaqꝫ innumera ꝑpetrarēk mala: Nō eiꝫ modeſtiā/ aut iuſtitiā
exēplo docuerūt: ſꝫ alij obſcēis voluptatib⁹: alij pugnis alij vēatiōib⁹ gaudēt.
Dn̄s aūt me⁹ ieſus xp̄s (quē toto corde diligo ꝛ colo) vt verus de⁹/ nō bella/ aut
pugnas/ vt tua Minerua/ quā falſo deā appellas: ſꝫ pacē/ ꝛ quietē oīmodā īter
hoīes ꝑſuaſit. Neqꝫ eidē varie canuꝫ venatiōes/ vt tue diane venatrici placent/
aut fiſtule ꝛ Tympana ꝛ alij ſonit⁹ vani/ ac muliebris turba/ vt ſūt matri deoꝝ
gratiſſima: oī ꝟtute neglecta. Itaqꝫ ſcias me paratā fore/ laudis ſacrificiū offē
re ſaluatori meo/ q fecit celū ꝛ terrā/ ꝛ oīa q̄ ī eis ſūt. Hi autē quos pro dijs co
lis/ ꝛ muti/ ꝛ ſurdi/ ꝛ ceci ſūt/ licet/ os/ oculos/ aureſqꝫ videantur habere. Cūqꝫ na
res ad odorāduꝫ/ man⁹ ad palpāduꝫ/ pedes ad āmbulāduꝫ/ eis ſint: Olfare pror
ſus/ aut tāgere qdpiaꝫ/ vel aliquo iter arripe minime queūt: qppe/ qui nullū ha
bēt ſpm̄. His dictis Martian⁹ furore replet⁹: poſt accerbiſſimas corpori deli-
cato īflictas plagas iteꝝ carceri cuſtodiēda tradik: vt poſtmodū/ eā morti de-
ſtinaret. Cui ī tēpeſta nocte ſaluator apparuit: ꝛ blādiſ ea ꝟbis ꝯſolās/ ꝑtinus
curauit. Que poſtq̄ꝫ tyrāno/ e cuſtodia/ oblata eēt. Ecce īqt quo te pacto dij
mei diligere demōſtrāt: qui tuas curauere plagas. Rn̄dit ꝟgo/ cū ſimiles ſint
dij tui ſurdis ꝛ mutis/ ꝛ cecis q ſe nec errigere poſſūt/ neqꝫ mouere. Quō me po
tuerūt curare/ q ſibi ipſis ꝓdeſſe nō poſſunt: Ipſe ꝟo de⁹ ieſus xp̄s ſanauit me
quē tu/ a demone obcecat⁹ videre nō potes. Sꝫ ab ipſo ſuis fidelib⁹ īpendik/
vt/ a medico remediuꝫ/ diſciplina/ artis medicine ē aliquotiēs etiā ignib⁹ ꝛ fer-
ro morbos curare. Et quid mirū ſi dn̄ſ nr̄/ tanq̄ꝫ medicus aīaꝝ noſtraꝝ/ noſ tur
binib⁹ excutiat/ morbis exanimet/ tormētiſqꝫ excruciet ꝛ purget: Fortitudis āt
xp̄ianoꝝ ē/ quaſi ꝑ ignes ꝛ flamas vaſoꝝ more purgari. Quod ſcriptura maioꝝ
nr̄oꝝ doctoꝝ teſtak. Aurū/ ꝛ argētuꝫ/ ꝛ ferruꝫ/ ꝛ plūbuꝫ/ ꝛ ſtānum ac om̄e vas/
qđ ꝑ ignē trāſierit emūdabik. Nos itaqꝫ dn̄s noſter/ ꝑ vos tyrānos peſſimos
vrere vult vt curet/ tēptatq̄ꝫ vt liberet/ atqꝫ vexare ꝑmittit vt ſaluet/ ac demuꝫ co
ronet. Tēptat igik nos hoc modo dn̄s/ vt ſciat ſi eū ex toto corde diligam⁹/ ac
etiā ex tota aīa nr̄a. Ipſe ꝑmittit dolorē: vt det refrigeria. Obduratus vehemē-
tius tyrān⁹/ ꝛ corpus virginis Barbare crudelē īmodū lacerari/ ꝛ ad ei⁹ latera
ignē apponi/ atqꝫ mamillas eiuſ precidi iuſſit. Poſtremo/ vbi barbara orōneꝫ
ad dm̄ effudiſſet: diuerſaqꝫ tormēta equanimiter ꝑtuliſſet. Marcian⁹ iuſſit ca-
put ab ea abſcidi. Tunc quuꝫ furore Dioſcorus pr̄/ eā accipiēs/ in quendā mō
tem eaꝫ ꝑduxit. Cumqꝫ decollāda eſſet/ virgo barbara orauit ad dn̄ꝫ/ vt citius
ſui certaminis coronam conſumare dignarek. Facta eſt protinus ad eam de ce
lo vox/ dicens. Ueni dilecta mea/ ꝛ in patris mei regno iam tandē cōquieſce/
quibus dictis/ dioſcorus proprius genitor illi ſanctum caput abſtulit. Sed ne
iultuꝫ tā execrabile pr̄is facin⁹ viderek: factū ē/ vt eo cū martiāo ꝛ ceteriſ ſatelli
tib⁹/ ſuis de mōte deſcendēte/ tanta caligīe mox obuolutus fuerit/ vt tanq̄ꝫ phe
tonta ictum ꝛ vſtum phebeo curru/ ſine vlla cōctatiōe/ ꝛ ipſe cum Martiano ꝛ
plurib⁹/ a deo exuſtus fuit: vt nec vlluꝫ quideꝫ ex ipſoruꝫ cineribus remāſerit

veſtigium. Paſſa eſt itaqꝫ beata virgo barbara pridie nonas decēbreſ/quo quidem/die eius ānua ſolenitas celebratur. Collectis vero poſtmoduꝫ a ſupradicto eius patre ſpūali Ualentino religioſo viro reliquijs/ eas ītra ciuitatem defferēs/cōditis aromatibus/cum reuerētia ſepeliuit: vbi ꝛ ſanitateſ recipiunt omnes/qui lāgore aliquo laborāt: ad laudem ꝛ gloriaꝫ dei oīpotentis: cui eſt honor ꝛ gloria in ſeculoruꝫ ſecula amen. Quod autē Barbara hec virgo paſſa ſit ſub Maximino tyramno apud nō nullos ꝛ etiā apud me/ambigitur: quom origenes doctor ad queꝫ ipſa litteras dederat floruerit/ tempore Alexādri principis qui īperabat romāis/circa ānum ſalutis nr̄e/trigeſſimuꝫ ſupra ducēteſſimuꝫ potius dixerim ego/paſſam fuiſſe ſub maximino principe ꝛ auguſto/ non autem iſto tyramno Maximino. Ex illa phetontica Dioſcori fulminatione vbi ictus/ꝛ vſtus curru phebeo Dioſcorus exceſſit: inoleuit cōſuetudo/vt quū lampadare cernimus illico ſancta barbara ora ꝛ ītercede pro me acclamare didicimus. Plura eiꝫ miracula ī ſimilibus eā feciſſe/nō ſum neſcius/ſed ea nūc ſcripto mandare lōgum eſſet. Suuꝫ vero ſctiſſimuꝫ corpus poſtmoduꝫ venetijs trāſlatuꝫ: nūc in monaſterio crucigeroꝝ in ſacello noī ſuo dicato/ ſarchophago marmoreo conditum reuerenter ſeruatur.

¶ De ſancta Anaſtaſia martyre. cap.cxi.

ANaſtaſia nobiliſſima Romanoꝝ matrōa/diuine maieſtatis optima cultrix/ac intemerate pudicitie/ꝛ inmēſe pietatis ꝛ religiōis feminis cunctis ſanctiſſimuꝫ exempluꝫ ſub Diocleciano auguſto/Rome/ pro chriſto glorioſum ſuſtinuit martyriuꝫ. Quas ob res/geminā ſibi acquiſiuit laudeꝫ/tum quia tanqꝫ agricola/ꝛ cultrix/toto tempore vite ſue bonos fructus pietatiſ ſeminauerat: demuꝫ ꝛ ſacri ſanguinis effuſione ſuoꝝ meritoꝝ/ omniumqꝫ virtutuꝫ rigauerit plantaria. Preterati itaqꝫ illuſtris. Ro. gentilis/ex Fauſta coniuge chriſtiana extitit filia/quā parētes ipſi adultā/publio patritio. Ro. eque nobiliſſimo mr̄imōio ꝯiūxē quo qdeꝫ marito/pp ipſi⁹ ꝟtutes ꝛ pietatem quo adurit plurimū agitata fuit. Erat nāqꝫ ipſa Anaſtaſia ex paterna hereditate admodū locuplex: adeo/vt āpliſſim⁹ ſuuſ cēſus/poptime ī oib⁹/ſuo generi rñōret. Eratqꝫ ī diuinis ſcripturis/a diuo griſogono (poſtea xp̄i martyre) egregie īſtruccta/atqꝫ edocta/ī quib⁹ iugiter ītēta/veluti quādaꝫ famē ſaciare ꝺſiderās p euāgelia ꝛ diui pauli ep̄laſ īpretermiſſe diſcurrebat. Ex ꝯtiua āt lectiōe ꝛ meditatiōe ſcripturaꝝ diuinaꝝ cū pcepiſſꝫ nō eſſe chriſtianis ſperādum ī incerto diuitiarum ſuaruꝫ/ſed in deo viuo/ qui omnibus preſtat abundanter omnia: quodqꝫ ad factum boni operis diuites eſſe/ ſe in bonis factis comunicatores eſſe. Conſtituit theſaurizare ſibi bonum theſaurum infuturum. vt apprehenderet eam/que eſt bona vita. Sciebat quippe ſe ideo diuitias accepiſſe multas/ non vt his ſolis ſe beatitudinem habere conſideret/ vt male vteretur

vteretur bonis/neq̃ vt deſpiceret pauperes/aut certe illas inſtrumentum libi-
dinis ſibi computaret: aut illas ſe amiſſuram exiſtimaret vnq̃. Jccirco cum
legiſſet apoſtolū paulū dicentem. Qui fidēter ſeminat/fidenter ⁊ metet. Et ite
rum. hylarē datorem diligit deus. Atq̃ etiā quum legiſſet prophetā dicētem.
Et pauperē ⁊ diuitē ego feci: ⁊ pro oībus equalis cura mihi eſt. Spiritu diui
no ſuccenſa intra ſemetipſam dixit. Cum curā de oībus gerat deus/ ⁊ quis me
tuere debet/ne eiꝰ minuatur patrimoniū: vnde deo iubēte prorogatur? Time
Anaſtaſia iquit time magis/ne ſi tepida ⁊ ſterilis/ ⁊ infidelis i bonis operibuſ
fieris/tandē egena ⁊ i ops prorſus iueniaris. Nō timeas inquam ne dificile re
gna igrediaris celorum / modo ſis humilis/ modo ſis larga/ quia ex hoc bea-
tior vocaberis. Sed nec etiam i hoc ſeculo ob hoc/nec i futuro/aliquā ſenties
egeſtatem: Jgitur da pauperi/ vt deum fenereris deū tibi computa debitorem/
ſentias prepoſitam eſſe miſerenti miſericordiam oībus ſacrifitijs dño dicēte.
Beati miſericordes: qm̄ ipſi miſericordiam cōſequētur: vt ⁊ tu gloriam cōſeq̄-
ris ⁊ requiem. Eam obrem ſtatuit/nō ſe diuitē ſentire / neq̃ nobilitatis alicuiꝰ Humilitas
dñā /ſed humili veſte cōtecta/ quottidie cum ſola ancillula/ viſitare īfirmos ⁊ eius ma
in carcere pro chriſto relegatos iuiſcere/ ⁊ illos atq̃ alios eſuriētes alere cibo/ gna.
veſtire nudos: peregrinos tecto ſuſcipere/atq̃ alijs pietatis operibus idulge-
re/ ⁊ eterni premij ſpe/chriſto i pauperibꝰ fenerari/qui dixit. Quodcūq̃ feciſtis
vni ex his fratribus meis minimis/mihi feciſtis. Et q̄q̄ in his exemplo Mar
the iugiter inuigilaret/nihilominꝰ aliquē etiam ſibi cōſtituit horarum nume-
rum/ in quibus diuino ⁊ ſpūali profectui icūbere volebat. Quod vbi nuncia
tum marito fuiſſet/eam: videlicet quū vna tantū conſociata Ancillula vili ha-
bitu/chriſtianorum more/carceres circuire/eiſq̃ neceſſaria ſubminiſtrare: Eā
illico artiſſimo ⁊ tetro carceri icluſit/ita vt etiam alimēta ſubtraherētur: vt per
hoc ſic perhempta/eius latiſſimas poſſeſſiunculas occuparet: verita autem ne
ob hoc moreretur/lamentabiles patri ⁊ magiſtro ſuo Griſogono in hec verba
direxit epiſtolaſ. ¶ Sancto confeſſori chriſti Griſogono Anaſtaſia. Licet pa Epiſtola.
ter meus cultor fuerit idolorum / mater tamen Fauſta chriſtianiſſime ſemper
vixiſſe ⁊ caſte: ac me inter ipſa cunabula chriſtianam fieri fecit: poſt cuius ex-
ceſſū/ſacrilegi iugum mariti ſuſcepi/cuius deo miſerante thorum/mentita in
firmitate declinās/die noctuq̃ dñi noſtri ieſu chriſti amplector veſtigia. Cūq̃
iſte patrimonium meū (ex quo illuſtratur) cum indignis ⁊ turpibus idolatriſ
exhauriat: me quoq̃ velut magam ac ſacrilegam cuſtodie tam grauiſſime mā
cipauerit: vt vitam corporalem amittere ſuſpicer. Nihil enī ſupereſt/niſi amiſ-
ſo ſpiritu ſuccumbam morti. Jn qua morte/licet glorier de confeſſione domini
noſtri ieſu: chriſti: tamē in eo mens mea valde conteritur. quia opes mee quas
ego ex aſſe deo voueram: alienis a deo/ ⁊ turpibus inſeruiunt. Et iccirco depre
cor te homo dei/vt inſtāter dominum depreceris/ vt aut ad fidem ſuam/ventu
rum ſi preuidet publiū faciat venire: aut ſi preuidet eum/ i hac incredulitatis
peruerſitate manſurum/iubeat locum dare cultoribus ſuis. Melius eſt ei exa-
lare ſpiritum/q̃ dei filium denegare / ⁊ eum confitentes impedire. Etenim te
ſtis mihi eſt chriſtus: quoniam ſi liberata fuero/ſanctorum veſtijs adherebo:
⁊ curaſ oīū ſolicitiuſ exercebo/vt ceperā. Uale vir dei/ ⁊ memēto mei. Cūq̃ hāc
epiſtolā legiſſet Griſogonus: orone facta cū multis ꝯfeſſoribus: ita reſcripſit.

Epiſtola. ¶ Fluctuanti tibi iter procellas ⁊ turbines mundi: cito ſup vndas deambulans chriſtus adueniet: ⁊ dyaboli aduerſuʒ te flātem ſpm̄ vno iuſſiōis ſue ſermone compeſcet. Patiēter ⁊ quaſi i medio maris poſita/crede chriſtum ad te eſſe vēturū: ⁊ adtemetipſam cōuerſa/ cū propheta exclama/dicēs. Quare triſtiſ es aīa mea/⁊ quare cōturbas me? Spa in deo: qm̄ adhuc cōfitebor illi ſalutare vultus mei/⁊ deus meus. Geminuʒ diuini muneris probaꝭ inditiuʒ: quuʒ tibi ⁊ terrena reddūꝭ ⁊ dōabūꝭ celeſtia. Deus eiʒ benefitiuʒ ſuuʒ ad hec extremita tib⁹ ptrahit: vt nō ſit nobis vile qđ preſtat: vide ne turberis i hoc/ꝙ pie viuēti tibi inferantur aduerſa. Nō eiʒ decipis/ſed probaris. Nō eſt defēſio tua/quā putas per hominē poſſe cōſtare. Audi ſcripturā dicētēʒ. Maledict⁹ homo qui ſpem ſuam ponit i homine. Et benedictus homo/ qui ſpē ſuaʒ ponit i dn̄o. Caue īquit fortiter/vigilāter ⁊ ſtrenue vniuerſa peccata: ⁊ a deo ſolo quere ſolatiū cuius iuſſa cōſeruas. Cito enim tēpus placitum ad te cōuertetur: ⁊ quaſi nocꝫ tenebras/floriduʒ diei lumē aſpicies: atqꝫ poſt glacyei frigus hiemis trāſeuntis/aurea tibi tēpora/⁊ ſerena ſuccedēt: vt omnib⁹ qui pro chriſti amorē affligūtur/prebeas tēporalē letitiā/p quā ſiñ dubio ꝯſequeriſ eternā: vale i dn̄o/⁊ ora pro me. Hāc epiſtolā legēs Anaſtaſia/fortiores fidei vires accepit: ac tantum de patiētie virtute gloriari: quātus priuſ de oppreſſione ifideliſſimi viri ſe cauſabatur affligi. Igitur beata Anaſtaſia/quuʒ ita i cuſtodia ſtringereꝭ/ vt ei vix panis quadra daretur: eſtimās ſe i ipſa tribulatiōe deficere: denuo i hec verba ſancto viro ſcripſit.

Epiſtola. ¶ Cōfeſſori chriſti Griſogono/ Anaſtaſia. Finis venit corporis: Memēto mei. Vt egredientem aīam meam/ipſe ſuſcipiat pro cuius amore iſta ſuſtineo: que ex hore huius vetule recognoueris: vale. Ad hec ſanct⁹

Epiſtola. Griſogonus: talia remiſit ſcripta. ¶ Griſogonus anaſtaſie ſemper eſt vt lumē tenebre antecedāt: ſic etiā poſt īfirmitatem/ſaluſ reuertitur: ⁊ vita poſt mortem promittitur. Vno fine ꝯcluduntꝭ ⁊ aduerſa huiuſ mūdi/⁊ proſpera: ne vel triſtibus deſperatio/vel letis elatio dn̄etur. Vnuʒ mare eſt/ in quo nauicule corporis noſtri velificant/⁊ ſub vno corporis gubernatore/ aie noſtre nautico fungūtur offitio. Quorundā igitur naues fortiſſimis carinaꝝ nexibus ſolidate tenebroſi equoris cōcitatos fluctus illeſe ptrāſeunt: quorundam vero fragili iunctura lignorum etiam i tranquillo vicinuʒ morti cōficiunt curſuʒ. Prope eteiʒ illis vt pereāt/qui nō cogitāt qualiter ad portum ſalutis pertingāt. Tu autem o chriſti irreprehēſibilis famula: crucis tropheuʒ tota mēte conſtringe/in quo tuis/dum deſyderijs parueris: cum martyrij palma ad chriſtum pertinges.

Mariti mors. ¶ Interea publius vir ei⁹ moritur: ⁊ ipſa ſancta/e carceribus liberatur. Quam obrem nō minimas gratias egit dn̄o ⁊ ſaluatori noſtro ieſu chriſto. corripuerat eim in hac calamitate eam dn̄s/tanꝙ magr̄ diſcipulū/quē nouerat ardētiſſimi ſpiritus ⁊ ingenij. Sicqꝫ ⁊ icarceraciōis morā/Anaſtaſia/magnitudine fenoris duplicauit. Nā ⁊ pp ſe a ſancto propoſito minime retraxit/ neqꝫ enim eā aliquis a timore chriſti reuocare/aut ab eius dilectione diuellere potuit: proptꝭ quem oēm ſeculi gloriā/pōpamqꝫ/ac etiā ipſaʒ vitam temporalē cōtempſit cui nihil dignuʒ cōparauit. Magis magiſqꝫ i ea quottidie amor chriſti creſcebat: creſcebatqꝫ fides. Et ne audiret vocē ⁊ iuditiū ſanguinis/clauſit aurem: ⁊ omnem ſubſtātiaʒ ſuaʒ permaximā diſperſit tandeʒ/⁊ dedit pauperibus/vt iuſtitia eius maneret inſecula: ⁊ in ſeculuʒ ſeculi. Exortabatur aūt oēs ad profectū

anime/exortabaturq̄ quã marie ſingulos/quos/ꝛ elymoſinis/ꝛ documẽtis cõ fouebat/dicẽs. Preterire figurã huius mũdi:ꝛ illã veram eẽ vitã/que pñtis vite emereretur icomodis. Singulis ꝑpe dieb⁹ luſtrabat carceres/ĩ quib⁹ xp̄iani pro fide chriſti detinebãtur. Nec eas obres/alicui⁹ momẽti ſe exiſtimabat. Et q̄ꝙ̄ ex patritijs familijs inumeriſq̄ꝫ diuitijs plurimũ foret inſignita/ nihil tñ de habitu magnatoꝝ habere volebat. Ea pp etiã ab ãcillulis ſuis/miro amore in eius veneratiõe dedite erãt. Supebãt profecto omnes de icredibili ipſi⁹ humilitate quadã ꝛ gloriã ꝛ honorez priſtine nobilitatis atq̄ꝫ fulgoris/ ꝑ chriſto/ꝛ calcare ꝛ cõtemnere potuiſſet. Multis nãq̄ꝫ ſignis dñs glorificare volẽs ancillam ſuaz eam etiã ad coronã martyrij prouexit/quib⁹ quidẽ perculſi plurimi gentiles ſimul cũ chriſtianis deitatez chriſti cõfitebant. Deniq̄ꝫ poſt triennium a viduitate ſua/cũ ancillis ſuis/gaudẽs Anaſtaſia iquiete maxia vixiſſꝫ. A quibuſdã tenta/iuſſu Diocletiani principis a quodã prefecto/iubetur idolis ſacrificare/vt poſtmodũ eam ducere poſſet i vxorẽ. Cũq̄ꝫ i thalamuz eã perduxiſſet/ipſamq̄ꝫ ſuo more amplexari vellet/ illa fideliter reluctãti/ ſtatim diuino iuditio cecus effect⁹ eſt. Adiẽs aũt deos ſuos ſciſcitatus eſt/ſi euadere poſſet. Reſpõderũt:qm̃ ſanctã dei viui ãcillaz Anaſtaſiaz turpiter deboneſtaſti ideo nobiſcũ perpetuo decretus es i inferno excruciãd⁹. Cũq̄ꝫ ita obcecatus domuz reduceret/intereũdo/i manus pueroꝝ ſuoꝝ vitã finiuit. Tribuſ igit ancillis ſororib⁹ diue Anaſtaſie martyrio coronatis ꝛ ipſa iubet i cuſtodia recludi. Audiẽs vero prefectus q eã carceri mãcipauerat/ ꝙ inumeris ditata eſſet predijs ꝛ fondis/ipſaz ſecreto aloquut⁹ ẽ. Si vis iquit chriſtiano ritu viuere/fac ꝙ tu⁹ chriſtus (quẽ deuz verum exiſtimas)precipit dicẽs. Qui nõ renũciauerit oĩb⁹ que poſſidet/nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Oĩa igitur que poſſidet mihi da/ ꝛ quo volueris/libera abi:tũc quidem vera cenſeberis chriſtiana cui illa. Dñs meus inquit vtiq̄ꝫ precepit/oĩa eſſe venũdanda/ipſiuſq̄ꝫ cẽſum pauperib⁹/ non aũt diuitib⁹ errogãdum. Denuoq̄ꝫ diro carceri fame excruciãda traditur Anaſtaſia:veꝝ/a ſancta theodora nuperrime martyrio coronata/ diuio iuſſu ꝛ preſidio p duos menſes mirifice extitit refecta. Tãdem cũ ducẽtis virginib⁹ ad inſulas palmarias deportata quũ inumera miracula ꝛ virtutes dñs per Ancillã ſuam operaret/miſit prefectus qui Anaſtaſiaz cũ multis reuocaret. Quib⁹ adductis mox anaſtaſiam ipſaz ad pallos aligari precepit: atq̄ꝫ ignib⁹ comburi. Cuius exemplꝫ ſecuti ſunt nõ modo virgines que ſecuz exulauerãt/ ſed ꝛ alij inumerabiles vtriuſq̄ꝫ ſexus hoĩes/ꝛ cruciatus diuerſos ꝛ penas alacri vultu ꝛ infracto animo ſuſceperũt/ne fidei ſue cõſcientiam maculare viderent:quoniam quidez perfecta in eis charitas/foras excludebat timorez. Quorum ſi veliz nunc tollerantie ennumerare virtutes /ꝛ cõſtantie robur exponere:nec mihi ſermonis tanta copia adeſſet/nec etiam alijs puto/niſi his ſolis/qui oculiſ ſuis intueri potuerũt. Sed iam de illuſtriſſimis Anaſtaſie (vt ipſe crediderĩ) virginis/virtutib⁹ atq̄ꝫ illuſtriſſimo ipſius martyrio/quo/a deo/perpetuo i celeſtib⁹ coronari promeruit dicta ſufficiant. Tãta quippe hui⁹ſancte matrone Anaſtaſie fuerũt ſigna ꝛ miracula/vt de ſanctis martyrib⁹veteribus deputaretur vna. Cuius anniuerſaria ſolenitas / celebratur in die natalis ſaluatoris noſtri ieſu chriſti:octauo chalendas ianuarias.

¶ De ſancta Affra martyre capitulum. cxii.

AFfra ſancte hyllarie mar-
tyris filia/iperante roma-
nis Diocleciano/recie/in ci
uitate Auguſtana/pro xp̃o
martyrium/conſtantiſſime perferrens/
celeſtia regna penetrauit. Hec quippe
genere Cypria fuit: ⁊ veneris Dee cule
tui dedita cũ eſſet iuiſe pulchritudiniſ
inſignita/ lupanaria ex documẽto geni
tricis celebrabat. Ven⁹ eiȝ ſupradicta
falſo gentiliũ dea femia ſiquidẽ ipudi
ciſſima/ vt ab ipudica fronte paululuȝ
ruboriſ abſterſiſſe videret̃/⁊ laſciuiẽdi
ſibi ãpliorẽ cõceſſiſſe licẽtiaȝ:nefãda turpitudie excogitata/p̃ma meretricia pu
blica adinuenit/⁊ fornices iſtituit/⁊ matronas inire cõpulſit:quod ſatis execrã
da/Cyprioꝶ cõſuetudo/in nr̃o(vt ita dixerim)euo protracta eſt.Cõſueuerat enĩ
ſuas mittere virgines ad littora /vt forẽſium vterent̃ concubio/ ⁊ ſic ſue future
caſtitatis libamẽta veneri dee pſoluiſſe viderẽt:⁊ ſuas/ inuptias queſiuiſſe do
tes.Quã quideȝ abominãdaȝ ſtultitiã Affra hec apud anguſtanaȝ recie ciui-
tateȝ ſeruabat. Cuius deteſtabilis ipudicitia/ ⁊ turpe meretritium/ effecit/vt ſi
p̃ria/eius/tñ origo ignoretur.Que etſi ãpliſſimis tytuliſ decorari nõ poſſit/qm̃
tamẽ martyriũ ardẽtiſſimo ⁊ infracto pectore/ tã cito pro xp̃o ptulit/ſua laudiſ
portiõe/taciturnitati fraudari nõ debet/q̃ etſi min⁹pudica/eodẽ modo fuit bo-
na tamẽ pace aliaꝶ claraꝶ mulieruȝ/nõ modo iter claras vtcũqȝ mulieres/ſȝ in
ter ſanctas merito deſcribẽdaȝ eſſe cenſui . Dedita itaqȝ Affra cuȝ ancillis ſuis
nefãdo cultui meretricio ea i vrbe p̃dicta. Eius proſtribuli locuȝ Narciſus ſã
ctus epũs cuȝ Felice diacono pſecutionẽ Dioclecianã deuitãs aliqñ ignoran
ter itrogreſſus eſt. A qua/⁊ pro turpi amatore primũ ſuſceptus fuit. Poſtmo-
duȝ vbi euȝ cognouit chriſtianoꝶ ep̃m/confeſtiȝ eius pedib⁹ cuȝ lachrymis ⁊
eiulatu prouoluta eſt . Cuius tãta profecto fuit doctrina/vt eam dño luchrari
potuerit.Mane aũt facto/quom nefãdi ⁊ perfidi ſatellites chriſtianoꝶ/ ep̃m cũ
ſuis exquirerent:Affra eos eueſtigio ſub liniſtramẽto abſcõdit : deluſiſqȝ hoc
modo ſatellitibus/Affra ep̃m ad hylariã pduxit parẽteȝ que documẽtiſ ab eo
deȝ ſimilimodo ſuſcept̃/⁊ ipſa mox ad pedes eius cũ fletu cecidit: ⁊ ſe chriſtia
nam effici obnixe expoſtulauit.Baptizata igit̃ Hyllaria cũ omni domo ſua ⁊
alia multitudine nõ minima/ſtatiȝ demon vlulare ⁊ exclamare cõtra ep̃m tãq̃ȝ
vim ſuſtinẽs cepit:ac dicẽ o:cruceſ/o tormẽta q̃ patior/exire ꝺ habitatiõib⁹meis
nãciſi ep̃e me cogiſ.Si me viſ abire/da mihi locuȝ,vel aĩam aliquã i poteſtateȝ
i quam introyre poſſiȝ/ne hinc eiect⁹/precipiter i abyſſos.Cui ille: ſi deus me⁹
ait cõcedit:vt maneaſ:mane:verumtñ ne id qꝺ/a me expoſtulaſti fruſtratus vi-
dearis/tibi diaconẽ p marimuȝ talem/qui in faucibus mõtiuȝ nõ procul a no-
bis habitat cõcedo occupãduȝ/in quo itrogreſſus demon/ſtatiȝ iterfecit. Tũc
Narciſus ſanctus ep̃us Hyllarie domũ i eccleſiã conſecrauit/atqȝ dyoniſium
Affre auunculũ auguſtane vrbis ep̃m ordinauit. Affra vero quuȝ nefanda vt
cõſueuerat exercere recuſaret/Caio iudici/tanq̃ȝ chriſtiana accuſat̃.Cui quũ di

ceret: deuꝫ chriſtiõoꝝ meretrices abhorrere/ xp̄mq̄ꝫ iuſtiſſimuꝫ i talib⁹ habitare minime velle: Rn̄dit affra. Ego quidez inqt ſicut maiores mei quodã peſſio demonuꝫ errore decepta: ⁊ adulteria ⁊ fornicatiões atq̄ꝫ alia huiuſce nefanda/ nũc vſq̄ꝫ/ tanq̄ꝫ p̄mitias dijs quaſdaꝫ debitas / turpiſſimas ſane operatiões in tpl'is optuli. Nec aduertebaꝫ: q̄ ſi nec homines quidē modeſti ac mites talibus nefandis ſtupris letarent̄/ quãto magis dij/ a ſimilib⁹ eſſe deberēt alieni. Nũc vero a dn̄o ieſu xp̄o vero vtiq̄ꝫ deo p ſeruos ſuos nupie illuſtrata/ quom didicerim me p̄ſtina dedecora/ fuiſſe mortifera ⁊ nephanda/ atq̄ꝫ eoſdem tales deos pernicioſiſſimos fore ſpũs/ necnõ ⁊ oĩno eſſe cõtemnendos/ me ad veram ipſius ieſu xp̄i religionē contuli/ q̄ didiceriꝫ ip̄m pro oĩbus viuificãdis crucis patibuluꝫ ptuliſſe/ etiã me ipſaꝫ totam cõtradidi. Et ſicut ipſe pro nobis pati voluit/ ⁊ ipſa pro eius noĩs cõfeſſione quecũq̄ꝫ volueris tormentoꝝ genera pati nõ verebor. Quib⁹ auditis/ iudex ira ſuccēſus/ cõfeſtim i inſula Lici fluminis Affram adduci/ ⁊ ibidem concremari p̄cepit: quãobreꝫ/ igens paganoruꝫ multitudo cõuerſa eſt. Atq̄ꝫ ita hoc modo hec affra/ ſuuꝫ ſeruauit femineuꝫ decus/ ſublatumq̄ꝫ recupauit/ ⁊ ſui cordis inocētia reddita fuit. Ideoq̄ꝫ hec ipſa monumētis mãdaſſe volui/ vt cũcte mulieres proſpectent quib⁹ iclite pudicitie cura iſidet aio: quoniaꝫ nõ ſatis ſit ad cordis ſinceritatem teſtãdam exterioribus lachrymis ⁊ querelis ſe violētiam paſſas dicere: niſi quũ poſſint/ vindictã ⁊ corde ⁊ ope in ſe ipſas inflictam oſtēderint paſſa ē auteꝫ beata affra hec/ nonis auguſti. Quo quideꝫ die / ⁊ ei⁹ ãniuerſaria celebrant̄. ¶ Hyllaria autē ei⁹ mater/ duꝫ ad ſepulchruꝫ ipſi⁹ filie/ iugiter excubaret: ⁊ ipſa ibideꝫ pro fide xp̄i octaua die ab ipſius paſſione/ a pſecutoribus cuꝫ digna/ ⁊ Euprepia/ atq̄ꝫ eumenia ignibus tradite/ martyrij coronã adepte ſunt. Atq̄ꝫ ibideꝫ eodem die etiaꝫ Nimia ⁊ Juliana cũ Quiriaco ⁊ largo ⁊ Creſentião cuꝫ alijs viginti paſſi ſũt. Quorum quideꝫ ãnua ſolēnitas / pridie idus auguſti celebratur.

De ſancta Grata virgine. capitulum. cxiii.

GRata matrona/ ⁊ pudiciſſima ⁊ go/ genere ⁊ dignitate inſignis/ ſed admirãdis virtutib⁹ ⁊ ſanctitate inſignior: eo ãno/ quo diuus Cõſtantinus magnus/ totius iperij monarchiã eſt aſecut⁹/ poſt deuictuꝫ hui⁹ ſeculi curſuꝫ meritis glorioſa / ⁊ optima ſenectute/ apud Bergomuꝫ ciſalpine gallie ciuitatem ſuã/ vite fineꝫ ſortita eſt. Hec itaq̄ꝫ ex Bergomo vrbe/ originē ducēs/ Lupuꝫ ditiſſimũ ipi⁹ vrbis ducē/ hũit parentem/ cui quom filia ⁊ heres eſſet/ eidem opulētiſſimũ extitit patrimoniũ. Que cũ ab ipſa ſua adoleſcētia/ inter ceteras ſue regionis feminas euaſiſſet ſpecioſiſſima / aſſerũt cuidã magno germanoꝝ p̄ncipi fuiſſe deſponſatã ſꝫ nuptie nũq̄ꝫ celebrate. Huic igitur iprimis Grate nomē cõuenienter ad naturã rei indituꝫ fuiſſe peroptime reor/ q̄ nõ modo cũctis gētibus/ ſꝫ ⁊ ipſi deo optimo/ per oĩa grata fuiſſe probatur. Uerum a

quo chriſtianitatis doctrinã/⁊ inſignia acceperit/ex hiſtorijs minime ſcit᷑/Eam tamẽ apprime nõ mediocriter/etiã inſcripturis diuis/atq3 reꝝ diuinaꝝ appetitiſſimã fuiſſe ſcimꝰ/⁊ quuz nihil heſitaret i fide xp̄i/ i orõne pſeuerabat inſiſtebatq3/donec ⁊ ipſa munꝰ ſpũſſãcti accepiſſ3/qd̄ poſcebat. Pro quo/adeo eam i cãduit diuinꝰ amor/vt i ea nihil eſſet mũdanꝰ/quod violaret affectus:ſ3 quidã ↄtinuus ardor :vnde ⁊ ſepe /cũ profeta cãtabat. Pars mea dñs /atq3 illd̄. Notas mihi feciſti dñe deus meꝰ vias vite/adimpleſtiq3 me leticia cũ vultu/delectatiões tue/vtiq3 mecuz erunt vſq3 ifinez. Ea pp/bonaq3 liberis(ſi ex marito ſuſcepiſſet)paraſſet/i redemptionẽ aĩe ſue/atq3 i miſeroꝝ alimẽta cõferebat iugi᷑: ⁊ nõ ſolũ diuitias/ſ3 ⁊ ſe metipã3 quottidie dño offerebat : atq3 alios/⁊ exẽplo ⁊ lingua(quãtuz in ſe erat)adortaba᷑. Sepius eteĩ3 quũ audiret/inumerabiles xp̄ianos/pro xp̄o diuerſis tormẽtis eſſe ſublatos/miꝝ in modũ letabatur/ac in mortales gr̃as agebat deo/ꝙ neqſſimis tyrãnis abſolutos/ad bonũ ⁊ optimũ pr̃ez/regemq3 oĩum dominuz remitterẽt. Cũq3 rumores pſimiles quottidie pcrebreſceẽt/nouiſſime ex Galliaꝝ partibꝰ alexãder ex thebeoꝝ legiõe miles ſtrenuus Bergomũ/quũ nõnullis applicuit. Uir certe xp̄ianiſſimꝰ/atq3 multa generoſitate plurimũ iſignitus:q ad Gratã virginẽ/ tãq3 xp̄ianiſſimã ⁊ vrbis primariã declinãs/eidez magnitudinẽ tribulationuz/⁊ gẽtiliuz furorẽ quẽ ſanctis per vniuerſas gallias iferebãt tyrãni cũ lachrymis retulit. Dicẽs inimicũ dyaboluz oĩbꝰ viribꝰ i chriſtianos cõgreſſuz feciſſe/atq3 ſuos miniſtros i eoſdem armaſſe/⁊ informaſſe/quatenꝰ/omne ſceleris minſteriũ ac crudelitatis poſſent explere. Is aũt Alexãder vir ſtrenuus erat/⁊ i deuz atq3 i hoĩes itegrã ⁊ perfectã charitatez cuſtodiebat inoĩbꝰ quoq3 mãdatis ⁊ iuſtificatiõibꝰ domini ſine querella iugiter icedebat. Erat ⁊ ad obſequia ſeruoꝝ dei prõptiſſimus. Eratq3 nõ mediocriter eruditꝰ/ac etiã latina lingua diſertus. Ibidẽ itaq3 alexãder ipe zelo dei ſuccẽſus/quuz dei ꝟbum errãtibus/ ac xp̄m ignorãtibꝰ Bergomẽſibꝰ aliquãdiu diſeminãs/nõ nullos xp̄o ea in vrbe lucratꝰ fuiſſet. Ipſi pagani bergomẽſes idignabũdi/ꝙ eũ impie agere affirmarẽt/ſcilicet trãſgredi ſuoſ facere patrias leges:quaſ vnũquẽq3 ita adeo obſeruare oportebat/vt nemo preſumẽt nouas res temerario auſu inouare/preſertim quuz a ſuis legibꝰ cautũ foret/ vt capitalis pena decerneret/qui ſm leges patrias/deos nõ adoraret. Ipſuz iccirco/quia xp̄m ipretermiſſe predicabat/⁊ deos gẽtiũ cõdẽnabat ⁊ iprobabat/tandem capitali pena ↄdemnarũt. Quod vbi ſcte virgini nunciatuz fuiſſet/ſanctũ v3 dei hoĩez trũcatum eſſe:ex templo muliebre abiecto timore/ molicieq3 feminea/ac ſexus debilitate prorſus abiectis ⁊ ſepoſitis ſuis cõitata mãcipijs/ac ñ nullis chriſti fidelibꝰ/vt ſancto homini funebre preſtaret offitiuz/ardenti anio nocte media/iaream certaminis ſcti viri deſcẽdit/⁊ itrauit/viſoq3 cadauere/⁊ ſeparato capite cruentato/ſui ipſiꝰ oblita/illud ſanctiſſimuz ⁊ venerabile corpuſ/ iaz cruore reſperſo/exoſculari:⁊ ãplecti nõ deſtitit/⁊ fetidoſ cruore artus/lachrymis ſuis lauit/ſepe vocibꝰ eũ ex animẽ reuocabat i amplexus. Nec ea3 ab hoc pietatis offitio remouere putuit turba furibũda /aut ipie eoꝝ manꝰ/nec ꝙ terribiliꝰ videba᷑ principiuz romanoꝝ publicuz edictuz/ quo caueba᷑/pena capitalis ſupplitij/ne quis/cuiuſcq3 occiſoꝝ chriſtianoꝝ/funebre preſtare᷑ offitiuz: qn ardenti aĩo/ſublatuz corpus/ex ſuburbaniſ i ſuperiore defferrere᷑ ciuitate/atq3 ibidem aromatibꝰ delibutuz/omni cũ reuerẽtia ſepulture tradere᷑. Atq3 ita eã

De ſancto alexandro hic cõmemorat.

verus chriſti amor/integraqꝫ fides/ꝛ vera chriſtiáoꝝ ſanctitas/ſuaſiſſe potuere.
Eoqꝫ ſepulture cóndito/deinceps ipſi Grate ꝟgini totus pene múduſ alien⁹ om
nino factus ē/vnde patré eternú deſyderás/tanqꝫ/a dño vocata/i imagine leui-
taꝝ/ſup oía gladijs ſpiritualib⁹/corporales oés affectus íſe oíno occidit. Per
ſepe namqꝫ cú apoſtolo dicebat. Nihil itulim⁹ in húc múdum/nihilqꝫ auffer-
re poterim⁹. Nihil ꝛ ipſa intuli i húc mundum veniédo/ſicqꝫ ꝛ abeundo/nihil
aufferá. Ea de cauſa/vt ſe múdo mortuá oſtéderet/ ꝑma ea in vrbe clauſtralem
vitá exercere cepit/ꝛ plurimas ꝟgines ſibi i dei ſeruitio cógregás/glorioſis vir
tutibus ꝛ miraculis valde clara effulſit. Cui⁹ admiráde virtutes atqꝫ miracu-
la/diui vſqꝫ inſeniuꝫ longe lateqꝫ percrebuere. Tandeꝫ iſenectute bona/ eo i ſuo
monaſterio adhuc extáte/collecta eſt i pace ꝑma die chalendaꝝ maias. Cuius
ſanctitatis preconiuꝫ/merito credulitatis ſue: populus Bergoméſis debite ve
nerationis cultu: eo die ſcilicet chalédis maij/ ſingulis ánis celebriter recolit.

¶ De ſancta Helena conſtantini matre. capitulum. cxiiii.

Helena ſancta/ magni Cóſtá
tini mater. Julio pontifice
Románo/i chathedra petri
ꝑſidéte/áno/ a natali xp̄iáo
ſeptio ꝛ trigeſimo ſupra trecéteſimú ro
me/vndecio chalédaſ iuniaſ/inumeris
merit̄s glioſa/ migrauit ad dñm. Hec i
primis qdeꝫ oíuꝫ chriſtianoꝝ/ ne duꝫ
fuit preclariſſima regina/ ſꝫ ꝛ parés af
fectuoſiſſima: eque qꝫ chriſtiani ſplen
doris eximius fulgor: atqꝫ bonaꝝ vir-
tutuꝫ certiſſimuꝫ documétú. Que ſecú
duꝫ quorúdaꝫ documéta/ꝛ maxi e di-
ui Ambroxij (qui eá ſtabulariá noíat) plebei hoís filia extitit. Alij ꝟo celi An-
gloꝝ regis/a principio captiua/volút: quod quidé ꝛ ipſe arbitror/quú ſic/ a plu
plurib⁹ oppinet. Que vt erat icomparabilis forme ꝛ ſpecioſitatis puellula/nu
pſit virgo illuſtri viro Cóſtancio tocius occidentis ceſari: Et ex eo (vt ceteros ſi
nam) cócepit/ ꝛ peperit/ Jubar illud eximiú chriſtiáe fidei Cóſtantinuꝫ/cogno
mento magnuꝫ/poſtea iclituꝫ Auguſtuꝫ/cuiuſ tantus fuit fidei fulgor ꝛ ardor
vt nó ſe tantuꝫ eterna fama ſplédidum faceret: quin ymo ꝛ parentes/ꝛ gentileſ
infideles/ꝛ p̄riam/atqꝫ chriſtiáos omnes/ perhemni nobilitarit ꝛ extulerit glo
ria atqꝫ triúpho. Veꝝ nó tantú hec ſancta virago Helena/felicis regni ꝛ iperij
decore/ac ſereniſſima prole tanti filij/quin vrgente maximo diuini cult⁹ ardoꝝ/
inuento ſalutis noſtre Crucis tropheo/orbi toto longe cognita deuenerit. Eam
enim poſteaqꝫ phemni fonte/a diuo papa Siluestro mondata fuit/ atqꝫ de om
ni verbi dei incarnatione ꝛ crucis miſterio peroptime íſtructa extitit: dixiſſe ſe
pi⁹ ferrút. Quomodo me redéptaꝫ arbitrabor/ſi ipſa redemptio crucis nó cer
nitur. Verú qm̄ peregrina eſt hui⁹ ſancte viraginis hiſtoria/anteqꝫ vlterius ꝓ
grediatur/paulo altius eſt aſſuméda/ varie eteiꝫ vt ſupra premiſſuꝫ eſt/inter ce
lebres viros de huiuſmói regina ferútur oppyniones/ cuius generis maxime
fuerit orta/ſed cuiuſcúqꝫ fuerit/ad hiſtoriam nihil reffert. Ipſius auté ob venu

ſtatem aſſerũt plurimuꝫ placuiſſe Conſtantio ceſari/ ⁊ ab eo i pꝛimis fuiſſe op-
pꝛeſſaꝫ. Erat quippe ex moꝛe illius gentis/ qui vt plurimũ ſunt/ pulchꝛo ⁊ elato
coꝛpoꝛe ac membꝛis robuſtiſſimis/ necnon ⁊ coloꝛe cãdido/ ⁊ ipa quoddã pꝛe
ter naturã mirabile in ea/ ita vt nõ ſoluꝫ exercitum Ceſarianum ſed ⁊ alios i nu
merabiles ex omni mundo homines ad illam videndaꝫ/ vſqꝫ in ipſis ſuis occi
diuis partibus/ pꝛoficiſcerẽtur. Quom inter cetera/ ⁊ ei eſſet corpus nimia pro
ceritate elatuꝫ/ ⁊ adeo/ vt qui eã nouere/ crederent/ occidiuas quaſcũqꝫ mulieres
etiã indecoꝛe faciey/ anteire/ Eratqꝫ ſermone leni ⁊ blãdo atqꝫ lingua diſerta/ in
genio quoqꝫ vniuerſos pꝛeſtabat. Magne pꝛudẽtie ⁊ ſagacitatis decoꝛe/ fulge-
bat/ ſicqꝫ tam bonitate ⁊ eximia pꝛudẽtia/ ꝙ̃ pulchꝛitudine icomparabili/ i am-
pliſſimã famã/ etiam apud remotiſſimas nationes euaſit. Uerum poſt non mul
tum tempus/ cõſtantius pꝛinceps modeſtiſſimus/ ad occultanduꝫ crimen taꝫ
ſplendide mulieriſcũ eas legiptimas celebꝛauit nuptias. Suſcepitqꝫ cõfeſtim
ex ipa/ pulchẽrimã pꝛolem/ quam inter/ Conſtantinus magnus vnus fuit/ matri
ꝙ̃ ſimilimus. Quem conſtãtinus pr̃/ quum accepiſſet/ magni ingenij/ ⁊ moꝛuꝫ
ellegãtia/ ac magne pꝛobitatis pueruꝫ/ ad ſue felicitatis cumuluꝫ exiſtimauit: ⁊
deinceps maioꝛe i pꝛecio Helenã vxoꝛem habuit. Erat nãqꝫ ipſa ingenio mitti
⁊ placido/ a deo/ vt obſequẽtiſſimi numinis benignitatem repꝛeſentare videref.
quippe tanto animi ardoꝛe/ ad omnem ferebatur virtutem/ vt ab ipſa ſua men-
te/ omneꝫ oĩno animi depelleret moꝛbuꝫ/ Eam etiam obꝛem/ ad tantã eam per-
ueniſſe phiam ferunt: vt iam in ſe contemptis pꝛiſcoꝛuꝫ idolis/ ⁊ erroꝛibus/ vnũ
deuꝫ veꝝ/ ſolum crederet. Ipſumqꝫ regem/ ac dñm celi/ ⁊ terre/ ⁊ ſolis/ ſtellarum/
totius quoqꝫ mundi creatoꝛẽ oppinaretur. Et iccirco totis viribus/ ſic viuere
conabatur/ vt vel omnia huius mũdi blãdimenta paruipendere diceretur. Re
ete itaqꝫ iam (tanqꝫ rationis nõ expers) de prouidẽtia dei ſentiebat/ deqꝫ imoꝛ-
talitate animi/ ac de bona viuẽdi noꝛma: que quideꝫ a fide iam iaꝫ dependere-
videbantur: eaqꝫ oĩa/ vere vite felicitatem pꝛe ſe fẽre dicebat. Non tenebat ſolũ/
ſed etiam pꝛedicabat diuinã eſſe iuſticiã. Quibus plane ex virtutibus Helena
virgo adhuc gentilis ⁊ pagana/ chꝛiſtianitatis fidey fundamẽta ieciſſe viſa eſt.
Et ꝙ̃ꝫꝙ̃ mũdus eidem feliciſſime arideret/ nihilominus ſepius illud phoꝝ ver
bum in medium pꝛoferebat dicens. Quid enim boni in ſe habet hec moꝛtalis
vita/ vel quibus potius malis non abundat? Et iccirco ipſam nature ⁊ foꝛtu-
ne comodis cum tremoꝛe moderate ſemper vſam fuiſſe ferunt/ illaqꝫ omnia nõ
ſuis meritis/ ſꝫ adeo viuo ſibi condonata exiſtimabat. Sepe etenim/ illud He-
lene troyane ſeu grece mulieris apud Homerum dictum/ ſuo obuerſabatur in
Homerus oꝛe. Aſt alias alij quiſquis valet omnia ſolus. Datqꝫ bonumqꝫ malumqꝫ deꝰ.
Omnia inquiens/ moꝛtalibus ⁊ bona/ ⁊ mala/ a deo pꝛouenire/ ⁊ id ad eoꝛuꝫ vti
litateꝫ ſemper. Incredibili tamen meroꝛe Helena iugiter/ ex elephantie moꝛbo
filij eius Conſtantini afficiebatur ymo perfundebatur/ ⁊ eam obꝛem quottidia
Nota. nis curis diurnis videlicet pariter ⁊ nocturnis angoꝛibus excruciabatur. Ipa
quippe Bꝛitanica regio/ pꝛopter coꝛpoꝛum albedinem tales moꝛbos facile ſu
ſcipere dicitur/ atqꝫ in poſteros pertranſit/ vt in ipſius Conſtantini filia conſtã
tia poſtea exploꝛatum fuit. Moꝛtuo autem conſtantio helene marito/ ipſa quũ
audiſſet regnum/ ⁊ monarchiam totius oꝛbis eius filio Conſtãtino ceſſiſſe atqꝫ
de omnibus tyrannis triumphaſſe/ nõ ſibi non vehemẽtiſſime letari atqꝫ gau

dere/ſed quodam inenarabili/exultauit tripudio. Neqꝫ enim inferiore exultauit gaudio Helena:quam ꝙ deus omnipotēs/iam tandem ſuos mites benignoſqꝫ oculos cōuertiſſet/ad laniatos deſertoſqꝫ per vniuerſum iam orbez populos. Eoſqꝫ voluiſſe ex efferatis truculentiſqꝫ rapaciſſimoruz luporum gladijs eruere: ⁊ per filium ſuum conſtantinum manſuetiſſimum ⁊ iuſtiſſimum hominem ſaluos facere. Et cum ipſa ſui filij noſſet integritatem: exiſtimabat etiam/nullum imperio romano poſſe preſici ipſo/aut prudentiorem/aut equiorem/aut meliorem/aut doctiorem ſeu clementiorem/⁊ demum in omni abſolute virtutum genere preſtantiorem. Actum nempe dicebat de vniuerſo imperio romano/niſi repente diuino munere/intantis turbulentiſſimarum tempeſtatuz fluctibus ⁊ procellis tantorum tyramnorum iſte filius meus gubernator illuxiſſet/cuius feliciſſimo ductu/haud dubitato ſpero/quin optatus quietis portus/⁊ perpetua quedam ſalus/ nedum Romano populo/ ſed ⁊ vniuerſo orbi diuinitus par iatur. Porro dum ī promotione tante dignitatis Helena mater plurimum iucūdaretur. Ecce illico allata eſt fama in Britania/ipſum ad rituz chriſtianorum per baptiſmuz demigraſſe. Quod quidez nunciū Reginaz permoleſte pertuliſſe ferunt: ꝙ ⁊ ipſa iam iudeorum proſelita facta/ legi ⁊ religioni ipſorum plurimum inclinaretur ⁊ faueret. Maluiſſe potius aſſerens ipſum filium auguſtum/ ex gentilitate ad iudeorum ꝗ̄z chriſtianorum pertranſiſſe.

Iudeoruz querelle contra chriſtianoſ.

Qui rumor quum innotuiſſet iudeis: contriſtati nimium/ plurimi ad reginam conceſſere: conqueſturi de chriſtianis. Aſſeuerantes chriſtianos inique nimium agere. Quoniam quum alienigene eſſent: ſic ſcripturis iudeorum nihil omnino ad ſe pertinentibus/impudenter abuterentur/vt ſe in ipſorum iudeorum nobilitatem velint intrudere/⁊ iudeos omnes a patrijs ritibus extrudere conentur. Nam ſi chriſtum ſuum diuinis oraculis venturuz ante ſecula per multa ſcriptum eſt: atqꝫ noſtri prophete aduentum ipſius predixerunt: qui ⁊ ſaluatorem ⁊ regem maiorum noſtrorum/non gentium ipſum futurum predicarunt. Si qua tandem ipſa noſtra ſcriptura/ meliora quedam diuinioraqꝫ pernuntiat/ea quoqꝫ nobis iudeis inquiunt non gentibus ſcripta fuiſſe. Itaqꝫ illuſtris Regina/chriſtiani non recte faciunt/qui hec obaudiunt. Et quod turpius eſt inquiunt ea que nobis iudeis propter erores noſtros incomoda ventura ſcribebantur/ea iam nobis accidiſſe aſſerunt: repromiſſiones vero bonorum in ſe ipſos petulanter transferunt/quodqꝫ mente capti hominis eſt/etiam predictam felicitatem noſtram ipſi ſibi attribuunt/ ⁊ datas ab ipſa noſtra lege cerimonias improbant. His itaqꝫ ⁊ ceteris huiuſmodi quum aduerſus chriſtianos apud Reginam conquerendo vſi fuiſſent iudei/ Helena confeſtim legatos Romam ad Conſtantinum filium Auguſtum miſit. Qui ex ipſius nomine referent/ſe mirabundam plurimum fore/quod tam facile leges ⁊ patrias cerimonias reliquiſſet ⁊ fatuam ac omnis rationis inopem chriſtianorum fidez vniuerſis gentibus inimicam atqꝫ impiam potius delegerit ꝗ̄z iudaicam. Que quidem fides/nec iudeorum deum optimum inmortalem/neqꝫ eorum cerimonias/nec gentium ritus inmitare ideſt videtur. Qui quidem chriſtiani inauditum ac inuium iter ſibi ipſis turpiter confeciſſe omnibus videntur.

oratoreſ helene ad cōſtantinum

Que quidem verba helena quum nec iudeorum/nec chriſtianorum ſcripturas/ aut reli

gionem recte adhuc intelligeret/ Conſtantino filio/ de chriſtiana fide ſuſcepta refferi fecit. Auguſtus autem Conſtantinus/ viſis/ auditis/ ⁊ intellectis Helene matris oratoribus/ quam citius fieri potuit: in Britaniam/ ad eam romam acerſciſcendam/ honorabilem remiſit legationem: qui ipſi ſue genitrici/ non modo felicitatem/ ſed ⁊ perfectam ipſius ſanitatem/ manifeſtiſſimaq꞉ de celo di auxilia/ ⁊ innumerabilia diuinitus miracula refferrent/ illam quoq꞉ ad ſe reducerent pariter gauiſura. Cunq꞉ Helene allatus eſſet nuntius de filij ſanitate/ mox tanta animi voluptate perhibetur affecta/ vt ex oris hyllaritate/ etiam circunſtantibus inijceret felicitatem. Ad primum autem de ipſius filij ſanitate (baptiſmo ſuffragante) nuncium/ tantam de illius optima vita futuraq꞉ probitate ſpem in deum helena conceperat/ vt ſibi magnum/ ad felicitatem cumulum additum putaret. Nec ſua profecto fefellit oppynio. Plurimos autem Judeos ⁊ eoſdem quidem eruditiſſimos helena ſecum Romam adduxiſſe tradunt. Et quoniam diximus helenam hanc inſignem reginam ex Britania originem duxiſſe. De ipſius regni ſitu/ nō alienum erit/ hic pauca comemorare. Britania igitur que ⁊ Anglia nunc appellata/ a Britone Troiano/ Rege/ id nomen accepit/ quum primum Albian (a quibuſdam albis montibus propinquis) appellaretur: ipſa eſt Inſula per maxima occeani/ quam quum Julius Ceſar ſibi tādem ſubiugaſſet/ dixiſſe ferunt/ imperium Romanum extra orbem terrarum ſe propagaſſe. Pōrigitur autem ī longum ſecundum Solinum/ octigētis miliaribus/ in latitudinem vero/ trecentis. In ea inter cetera/ londra eſt celebērimum oppidum: qđ lōdinum ab ātiquioribus appellatur/ tocius ferme occidētiſ celebērimum Emporium/ in quo innifariam exercetur mercatura. ❡ Profecta itaq꞉ Helena ex Britania/ romam. Eueſtigio illa ex inopinata filij amantiſſimi/ leticia/ pene vſq꞉ ad defectum mortis peruenit. Uerum ipſe eius filius illam plurimum recreauit/ licet/ ⁊ ipſe a lachrimis contineri minime potuerit. Dicta autem eorum mihi nunc haud ſignificare videtur. Nārauit nihilominus Conſtantinus ipſe/ ſue genitrici cariſſime beneficia permulta/ ſibi a domino Jeſu chriſto multipliciter ⁊ inopinabiliter collata. Ut pote q̄ ſibi affuiſſet tempus peroptimum/ quo ſol qui prius fuerat in nubilo/ ſibi maiorem in moduꝫ per fulgidus eſſet. In primis quippe de maximis periculis liberatum/ per trophe um ſancte Crucis/ quod ſibi aureum in aere apparuerat/ non modo liberatum ſed ⁊ victorioſe/ magnum de tyramno reportaſſe triumphum. Preterea ſibi in viſione nocturna apoſtoli chriſti petrum cum paulo apparuiſſe/ qui eidem optimum recuperande ſanitatis conſilium contradidere. Poſtremo poſt adeptam ſanitatis gratiam/ ſe vna cum omni populo Romano viſibiliter Saluatoris Imaginem miraculoſe parietibus effigiatam vidiſſe/ in Baſilica ſancti Joannis baptiſte/ a ſe nuperime extructa. Alia atq꞉ alia quum plurima/ ipſi genitrici ſue Auguſtus ſibi contigiſſe prodigia ⁊ miracula contulit. Quibus auditis grauiſſima mater vehementer obſtupuit/ ⁊ quodam mirabili gaudio ſtetit attonita/ ac vox confeſtim inheſit faucibus/ interq꞉ metum ⁊ leticiam/ cogitationibus varijſ nutare cepit. Aderant tum cum plurimi eruditiſſimi hebrei/ Aderat ⁊ ſanctiſſimus pontifex Silueſter cum innumerabili multitudine populorum/ quum hec ab Auguſto ſerio genitrici Helene recitarentur. Moxq꞉ de fi

De britania Inſula.

Helena romam venit.

de diu multumq; diſceptatum eſt: Silueſter autem pontifex hebreos calumniatores eſſe/oſtendere volens/q chriſtianos ratiõis expertes/ſed fide ſola perſuaſos/nihil omnino probare poſſe aſſeuerabant(cauillationibus omnibus ab iectis)certas ꝛ appertiſſimas de chriſtiana fide mox attulit probationes. Pluribus quoq; ac perſpicuis argumentis probauit gratiam dei/ac celeſtia beneficia/per dominum noſtrum ieſum chriſtum filium dei ſaluatorem noſtrum/chriſtianis eſſe collata. Dixit enim audite me inquit o iudei ꝛ qui aſtatis omnes/ſermo ꝛ predicatio noſtra non eſt(vt noſter ait apoſtolus) imperſuaſibilibus humane ſapientie verbis/ſed in oſtenſione ſpiritus ꝛ virtutis: ꝛ rurſum: Sápientiam loquimur inter perfectos: Sapientiam autem non huius ſeculi/ neq; principium/qui deſtruuntur/ ſed loquimur ſapientiam in miniſterio abſconditam. Preterea: ſufficientia noſtra inquit ex deo eſt qui nos ꝛ idoneos fecit miniſtros noui teſtamenti/demuz Silueſter põtifex aſtãtibus, Auguſto filio videlicet ꝛ matre/ac innumerabilibus ſapientiſſimis viris/ quum obiectis iudeorum diu ꝛ rationabiliter/atq; ſapientiſſime eos confutaſſet. Oſtẽdit maiores noſtros/quum diu demonum cultus tenuiſſent/attendiſſe iudaycas ſcripturas/pro quibus/ipſos cultus priſtinos abominauerunt ꝛ ſpreuerunt aquibus q̃uis plurima chriſtiane religioni conſentanea collegiſſent nihilominus ipſorum iudeorum cerimonias ꝛ viuendi modum imitari noluerunt. Sed ne viderentur ipſa ſua dicta aliter a ſe confecta/q̃ ſi tam ipſa q̃ a maioribus ſuis ipſe accepiſſet q̃ iudeorum priſcas virtutes/in medium/vt omnibus paterẽt/ ante oculos omnium prepoſuit/vt ꝛ ſimul ſue diſputationis ꝛ argumentationis virtus extaret. probauit q per ipſam iudeorum ſcripturam/fuiſſe ab erroribus priſtinis chriſtianos liberatos: probauit quoq; plurimis rationib⁹ qua ratione/iudeorum ſcripturas chriſtiani admirantes/illorum vitam nihilominus recuſare voluerint. Poſtremo ipſe diuus pontifex Silueſter/ipſis iudeis oſtendit/que fuiſſet ratio euangelij: ꝛ quis proprie atq; ſincere diceretur chriſtianiſſimus: q nec gentilium/nec iudeorum/ſed noua quedam ac vera religio ab ipſo ſaluatoris nomine appellata. Intulit enim ipſe põtifex corã omnibus aſtantibus(ꝛ quidem ſtupentibus)priſcas omnium ꝛ primas theologias/per ſingulas nationes/ꝛ regiones ciuitateſq; diuulgatas/atq; probas omnium ſapientium philoſophorum/de dijs/ꝛ de conſtitutione mũdi oppiniones: Ex quibus quidem apertiſſimis rationibus cognoſcere potuerunt/recte ne/an non/ chriſtiani/iudeorum ritum ſpernere debuerint. Quibus ex rebus/quum iudey quid reſponderẽt/ignorarent. Sanctiſſimo Silueſtro ceſere/ac chriſtianitatis/ iugo colla ſubmiſerũt. ¶ Helena autẽ/quum ex iudeoruz lõga ꝯſuetudĩe/aliqualem de ſcripturis diuinis notionem haberet/nec hebreorum liguam ignoraret: q̃ſtiões diuo Silueſtro de ſcripturis proponebat/ꝛ cauſas ꝛ ratiões multaruz ſcripturaruz exgrebat. At ipſe/nõ modo de ſcripturis diuinis/ ſ; ꝛ de miſterio ſacratiſſime trinitatꝫ efficaciſſime cã/ac ceteros oẽs iſtruxit. Declarauit.n. deũ vnũ eſſe/p̃rem cũctorum viſibiliũ ꝛ iuiſibiliuz ꝯditorem oĩpotẽtez/ eiuſq; vnicũ filiũ dñm noſtruz ieſum xp̃z/per quẽ creata ſũt oĩa/veruz eſſe deũ: ꝛ ipſm cũ patre/vni⁹ eſſe ſubſtãtie/ꝛ ei per oĩa equalẽ/vt nec tẽpore/nec gradu/nec poteſtate poſſit eſſe iferior/aſſerẽs/tantum eẽ illuz qui eſt genitus/quãtus ille qui

Silueſter iudeorum.

Trinitatis optima.

genuit. Non autem tenerent quamuis dicatur genitum a patre filium/diuina
⁊ ineffabili generatione/ei aliquod eſſe aſcribendū tempus/ſed nec patrem ali
quando cepiſſe/nec filium: Eſſe ꝟo ſpiritum ſanctum/etiam verum deuꝫ ex pa
tre procedentem/equalem per omnia patri/⁊ filio/poteſtate/voluntate/eternita
te/⁊ ſubſtantia: Nec eſſe in trinitate aliquis prorſus gradus: nihil quod infe
rius/ſuperiuſue dici poſſit/ſed tota diuinitas ſui perfectione equalis eſt: vt ex
ceptis vocabulis/que perſonarum proprietatem indicāt/quicquid de vna per
ſona dicitur de tribus digniſſime poſſit intelligi. Dicebat auteꝫ patrem/⁊ filiū/
⁊ ſpirituꝫ ſanctum in ſubſtantia vnum eſſe/ſed perſonis ⁊ nominibus tantū
modo diſtingui. Docuitqꝫ filium dei/qui abſqꝫ initio eternitatem cum patre ⁊
ſpiritu ſancto poſſedit/infine ſeculorum/perfectum nature noſtre hominem/ſu
ſcepiſſe ex maria ſemper virgine: Et ipſum quidem paſſiones hominum adeo
ſuſcepiſſe docuit/vt diuinitas permaneret impaſſibilis. Paſſū vere docuit dei
filium/nō putatiue/omnia que ſcriptura proteſtatur/videlicet eſuriem/ſitim/laſ
ſitudinem/dolorem/mortem/⁊ cuncta huiuſmodi. Deinde ad imitationem chri
ſti/interpretatus eſt: omnes ſcripturas/incipiens a Moyſe ⁊ omnibuſ prophe
tis/⁊ ſcripturis que de chriſto ſcripte erant/inquibus apertiſſime oſtendit/ne
ceſſe fuiſſe/ad ſalutem noſtram chriſtuꝫ pati/⁊ reſurgere/⁊ ita intrare in gloriā
ſuam. Docuit demum/vnum eſſe cunctis baptiſma: quod quidem iiſdeꝫ ſacra
menti verbis in infantibus/quibus etiam in adultis dicebat eſſe celebrandū.
His ⁊ aliis per multis documentis/permota virago ſapientiſſima Helena re
gina/cuꝫ omni populo atqꝫ etiam iudeis ipſis cum propheta Dauid/dulci me
lodia cantare cepit. Quemadmodum deſyderat ceruus ad fontes aquarū ita
deſyderat anima noſtra/ad te deus/Atqꝫ ita de Egypto tenebraruꝫ regina cū
ſuis recedens/interfecto pharaone in aquis ſuis/per ſacrum dei baptiſmuꝫ tā
dem dei munere/acceſſit ad patrem ⁊ filium ⁊ ſpiritum ſanctum: Pro quo/ſta
tim/omnia excelſa domini/⁊ fluctus ipſius/⁊ fluminis impetus/qui dei ciuita
tem letificant/ſuper ipſam ⁊ ſuos tranſiere. Suſcepto itaqꝫ ab Helena ⁊ ei⁹ vni — *Mirabiliſ leticia.*
uerſa familia pene innumerabili baptiſmi ſacramento/quanto gaudio quātaqꝫ
leticia vniuerſa/neduꝫ romana ciuitas/ſed totus pene mundus exultauerit/ad
explicandam eius magnitudinem/⁊ Tuliani ingenii certe exiccaretur fluui⁹.
Quicquid cogitare poteſt animus/quicquid lingua explicare non poteſt/in tē
pore illo factum exiſtimare debemus: Certati in oſcula omnes ruuebant: ⁊ pre
gaudio chriſti/non modo ſanctus preſul Silueſter cum clero/ſed ſanctiſſimuſ
Auguſtus Conſtantinus flere non deſiſtebant. O bone ieſu q̄ꝫ fauſtus fuit il
le dies/quidqꝫ illud/in illa vrbe iam ſancta exultationis fuit. At illa poſtmo
dum/quantum patiebatur ſua regalis conditio/magni ardoris fidei/⁊ humili
tatis/ac religionis documēta prebuit. Maluit eni (vt diuus refert Ambroſiuſ)
vt ſtercora reputari/vt chriſtum per humilitatem lucri faceret. Neqꝫ eius mi
ſericordiam/eius humilitatem/ſanctimoniaꝫ/⁊ animi ardoreꝫ/poſſet calamo ex
primi/ſepius illud ſuo obſeruabatur i ore. Et quomodo me redemptā arbitra
bor/ſi ipſa redemptio nō cernit? Ego enim i aureis habito/⁊ chriſti redēptoris
mei triumph⁹ in ruuinis: ego iquaꝫ/i tectis/⁊ crux chriſti i puluere. Unde re
pēte ⁊ cōtra omnium oppinionē/cuꝫ maximo comitatu hieroſolimā nauigauit

Ubi multoꝛuꝫ excepta fuit concurſu. Preſulabatur tum hieroſolimis optim⁹ Macharius vir fideliſſimus / omnibuſq; virtutibus adoꝛnatus / cui hoc etiaꝫ accedebat/quod plurimuꝫ eſſet diſertus/ac potens/ in verbo/necnō/ꝛ mlta eru ditione pꝛeditus. Is quum cauſam/aduentus tante regine itellexiſſet/ inenarra bili quidem luſit ex exultauit tripudio/quum viaduerteret/ ꝛ videret iam tan- dem cōfutatam ꝛ oīno delectam tyramnoꝛuꝫ accerbiſſimā peruerſitatem. Ipſ autem ſanctum hoīem helena regina/rebus in oībus ſecum adeſſe voluit: atq; eius conſilio/negotia cūcta peregit. Ita ſancta helena volēs exequtioni man- dare/id pꝛo quo in Syriaꝫ adnauigauerat:quuꝫ loca ſancta luſtraſſet/ad Sol gota locum peruenit. Ibiq; conſiſtens/ait. Ecce locus pugne/ vbi eſt victoꝛia? Quero ſalutiſ mee vexiluꝫ/ꝛ non inuenio. Iccirco hec helena dicebat/quia per difficile id fieri videbatur/ꝙ antiquis perſecutoꝛibus/eo in loco/veneris ſimu- lacrum fuerat defixumvt chꝛiſtiani accedentes adoꝛationiſ gratia/ipſam vene rem adoꝛare viderentur:ac compelli dicerentur. Et ob hoc derelictus ꝛ infre- quens ac pene obliuiōi datus fuerat locus. Ab incolis perquirit. Illi iudaꝫ in deum ſoluꝫ locuꝫ ſcire pꝛoteſtantur:id quippe iudeoꝛum quippe mos eſt/vt ſi milia parentes indicent filijs ſuis vt ad memoriam ī poſteros ſic trāſmittāt. Iudam itaq; helena appꝛehendere fecit/illiq; ꝛ moꝛtem ꝛ felicitatem pꝛopo- ſuit. At ille in carcerē coniectus/veritus ne obtrūcaretur/eidem mox Caluarie locum oſtendit. ¶ Caluarie locus ideo dictus:ꝙ ibideꝫ pꝛimi parentiſ noſtri perhibentur Caluaria cōdita :vt poſtmoduꝫ chꝛiſti ſanguis de cruce ſtilādo/ ipſius noſtri pꝛothoplaſti iacentis/peccata diluerentur. Ad eundem igitur lo cum Caluarie/quuꝫ Regina ſctā perueniſſet/videns ibi cūcta pꝛoſanata ꝛ pol luta igemuit inaltum:deinde ruderibus purgatis/tres con cōfuſo/reperit cru- ces. Sed obturbabat reperti muneris leticiaꝫ/vniuſculuſq; crucis īdiſcerta ꝓ pꝛietas. Aderat quippe ꝛ titulus ille qui grecis/ꝛ latinis/ atq; hebꝛaycis litte- ris/a Pilato fuerat ſcriptuſ. Sed nec ipſe ſatis euidenter/dominici pꝛebebat ſi gna patibuli. Hic iam humane ambiguitatis incertum/ diuinuꝫ flagitat teſti monium. Accidit ea in vrbe pꝛimariam quandam loci illius feminam/graui e gritudine confectam/ſeminecem iacere. Macharius de quo ſupꝛa dictum eſt/il llius eccleſie erat epiſcopus. Is vbi cunctantem reginam atq; omnes pariter qui aderāt videt. Affert huc inquit/totas que reperte ſūt cruces: ꝛ que ſit que dominum poꝛtauerit/nunc nunc aperiet nobis dominus. Et ingreſſus cum re gina/pariter ꝛ populus ad eam que decumbebat feminam/defixis genibus/hu iuſmodi pꝛecem pꝛofudit. Tu domine qui per vnigenitum filium tuum ſalutē generi humano per paſſionem crucis conferre dignatus es:ꝛ nunc in nouiſſi- mis tempoꝛibus adſperaſti in coꝛde ancille tue perquirere lignum beatum/in quo ſalus noſtra pependit:oſtēde euidenter/ex his tribus/que crux fuerit ad dominicam gloꝛiam/vel que fuerit ad ſeruile ſupplicium: vt hec mulier que ſe miuiua decumbit:ſtatim vt eam lignum ſalutare contigerit/ a moꝛtis ianuis reuocetur ad vitam. Et cum hoc dixiſſet/ adhibuit pꝛimo vnam ex tribus/ ꝛ ni hil pꝛofecit. Adhibuit ſecundam nec ſic quidem nihil actum eſt. At vero ad- monuit tertiam:repente apertis oculis mulier conſurrexit. Et ſtabilitate virlū recepta:alacrioꝛ multo quam duꝫ ſana fuerat/tota domo diſcurrere/ꝛ magni- ficare dn̄i potentiā cepit. Tū regina voti cōpos effecta/tāta leticia ꝛ exultatiōe

Macharius hieroſolimoꝝ eṗs.

Caluarie locus q̄re dictus eſt.

Oratio ſā/cti macharii.

Mirabiliſ exultatio regine cir/ca crucem

vna cũ oibꝰ perfuſa fuit/vt vix vllus loqui poſſet. Siati aũt regina eo gaudio repleta/nullo ſue dignitatiſ habito reſpectu/ad crucẽ cũ lachrymis ꝓſtrata/q̃i dñm preſentem cerneret adorabat/ exoſculabatur/ ⁊ quaſi ſitiens/ aquas deſiderãs fideli ore lãbebat/atq; verbis hebraicis clamabat/⁊ dicebat.O crux aue ſpes vnica/hoc iuentionis tp̃re/auge nobis iuſticiam/reiſq; dona veniã. O arbor decora ⁊ fulgida/ornata regis purpura/electa digno ſtipite/tã ſãcta mẽbra tangere.O bona crux/que decorẽ ⁊ pulchritudinẽ de membris domini mei ſuſcepiſti/iam tãdem ⁊ me peccatricẽ ſuſcipe/ ⁊ illi me redde:vt ꝑ te me recipiat: qui per te me redemit. Quid ibi lachrimarꝫ/quãtũ gemituʒ/ quid doloris effuderit Helena regina/cũcti teſtes erãt/qui aderãt/ teſtis ⁊ ipſe dñs/quem rogabat/vt ignoſceret.Judas autẽ predictus iudeus/mox ⁊ ipſe/ a ſctõ epõ Macha-

De ſancto Cyriacho.

rio baptizatus Cyriacus(mutato noĩe)eſt appellatus:poſtea chriſti martyr ꝑ Julianuʒ apoſtataʒ effectus fuit.At regina eo ĩ loco ĩ quo ſanctã dñi Crucem reperat/ per magnificuʒ tpl'm ambitione regia cõſtruxit ⁊ multa munera pre-

Clauoſ xp̃i qui mediolani habẽt

tioſa cõdonauit:Clauos autẽ quibꝰ corpus dominicum cruci fuerat affixũ ad filiuʒ detulit.Ex quibꝰ ille frenos cõpoſuit/quibuſ ĩprelio vteref.Idq; frenũ/a diuo ambroſio mediolanẽſe epõ/diuinitus repertuʒ/ magna cũ reuerẽtia/ĩ eminentiore cathedralis ſue eccleſie adhuc ſeruatur. Ex alijs duobus clauibus/ Galeam nihilominꝰ belli vſibus aptã/fertur armaſſe. Ligni vero ipſiuſ ſalutaris partem ꝑ mediũ ſectũ detulit filio atq; tabulam puaʒ tituli pilati ſimiliter filio romã detulit/que nouiſſimis diebus/etiã rome reperta eſt. Partem vero

Maxima ſancte Helene ꝓhumilitas

reliquam tecis argenteis mirifice conditã/in loco dereliquit. Reliquit preterea ibidem regina venerabilis maximuʒ/ſui religioſi animi iditium. Virgines ibidem deo ſacratas inuitaſſe ad prandiuʒ ꝓhibetur: ⁊ tanta eaſ curaſſe deuotione dicitur:vt indignuʒ crederet/ſi famulorꝫ vteretur offitijs. Sed ipſa manibꝰ ſuis/famule habitu ſuccincta cibum apponeret/poculuʒ porrigeret/⁊ aquã manibus ĩfunderet.Et regina orbis ac mater imperij:famularum chriſti/ſe famulam deputaret.Hec quippe hieroſolimis geſſit. Helena aũt poſtmoduʒ/ quuʒ cũcta terre ſancte loca/omni cuʒ reuerentia cõluſtraſſet/ ⁊ multam eccleſijs/⁊ chriſti pauperibꝰ atq; conſeruis eius pecuniã diſtribuiſſet(tenuerat enim eaʒ/ eiſdeʒ in locis diutius fixa fides ⁊ quoddã iam iueteratum ſctõrum locorum deſyderium)verſus Romam ſtatuit remeare. Preparata igiẽ claſſe/ ſanctiſſimuʒ crucis pignus/ĩ pupi ſeu trireme regia/in qua ipſa degere conſtituerat/col-

Crux defertur cum pompa

locari iuſſit:poſtea cum reliqua claſſe romã verſus adnauigãs/repente ipſi regine ⁊ cruci domini/vniuerſe ciuitates/quibus/ illa cum tanto theſauro appropinquabat/alie dona ad uite ſuſtẽtationẽ neceſſaria/alie thura ⁊ cereos/quos circa ſctãm incenderent crucem/ certatim mittebãt.Ferebatur itaq; ſãcta crux ĩ magna eminẽtiq; trireme/regia pompa perornata.Aderãt preterea plurimi/ ⁊ pene innumerabiles cuiuſcumq; ordinis ⁊ profeſſionis/ſancti homies: qui die noctuq; incredibili deuotione/ atq; vocum ſuauitate/ ſacra celebrabant officia/ac ſacros canebãt hymnos: atq; ipſi (vt ita dixerim) triremis remiges/ tanta cum iucunditate ciebant fluctus/ vt remorum pulſu ſanctorum hominum carminibus ⁊ hymnis reſpondere viderentur.Cum vero prope Romam tandem pſopero curſu applicuiſſet regina/ Auguſtus Conſtantinus eius filius/ audito Sancte crucis aduentu: atq; ipſius ſancte Genitricis ſoſpi

tate/nullá morá iterponendá eſſe putauit/qn cũctis ſepoſitis negotijs(ꝑus tñ
premiſſis apparitoꝛib⁹)ꝛ ipſe quũ multo comitatu obuiá cõceſſerit: atq; multi
tudo Romani ppl'i/que extra vrbẽ frequẽs cõuenerat/vbi Auguſtuz humilẽ/
abiectuz/pedibuſq; diſcalciatũ/ac lachꝛymis pfuſuz cõſperit/ingenti principis
religione pmota/clamoꝛez/ꝛ vlulatũ ingentẽ edidit. Crux deinde cũ multa pro
ceſſionis pompa itra vrbẽ delata /a matre/filio Auguſto cõdonata ẽ. At con-
ſtantinus tãdez eccleſia Rome ſub titulo ſctẽ Crucis in hieruſalem cõſtructa/
ipſam ſanctá crucem/i eandẽ venerabiliter collocauit. Ac p hoc/dicẽ auſiz He
lenam maximá fuiſſe feminá/ꝛ multo plus iueniſſe/quod ipatoꝛi filio cõferret/
q̃ȝ quod ab ipſo acciperet. Fidez namq; quam i corde habebat/etiá actione/mi
rifice exequi voluit. His itaq; ex ſentẽtia peroptime geſtis/ Helena regina/ qđ
reliquuz ſuperfuit tp̄us/ibidez ſanctiſſime exegit/ꝛ ſemp oꝛthodoxe fidei accer
rima protectrix. Et orphãoꝝ/ꝛ viduaꝝ/ac paupuz/maximá curá geſſit: quos tá
ta ꝓſequebaƭ hũanitate ac charitate/vt merito oiuz mater appellareƭ. Quá do
minus nr̄ ieſus xp̄s quuz ex ſtercoꝛe eleuaſſet/nõ modo cũ principib⁹ ſeculi hu
ius/ſed etiá/cuz celeſtis gloꝛie ꝑncipibus euexit/que qm̃ ſe ſemp terre ſtercus
humiliter exiſtimauit/ꝛ chꝛiſto luchꝛi facere ꝓmeruit. Demuz helena regina/ ꝺ
deo deq; hoibus bene merita/filio ſupſtite Rome diem/ſctiſſime obijt: vndeci
mo vȝ chalẽdas iunias. Cui filius ipſe Auguſtus mauſeolũ ex ꝓphyritico ex-
trui faciẽs/ſctm̃ coꝛpus ibidez collocauit. Inter ſctáſq; merito collocata/eo die
eius ãnua feſtiuitas celebraƭ. Sanctiſſimũ aũt ei⁹ coꝛp⁹ itegrũ venetijs dela-
tum: ꝛ tẽplo ꝛ mõaſterio ſupbiſſimo ea in vrbe decoꝛatũ ẽ quo in loco maria
etiá religione ꝛ veneratiõe/a religioſiſſimis venerãdiſq; pr̄ib⁹ monacis/mõtis
olyueti nũcupatis: capſella oꝛnatiſſima cuſtodiƭ.

❡ De Helena aldiabenoꝛum regina. cap.cxv.

HElena alia regina aldiabe
noꝝ Armenie ꝓuincie/ cla
ra/ꝛ i ſigniſ tp̄ꝛib⁹ Claudij
ꝑncipis fuit: quá de indu
ſtria hic collocãdá diſtulim⁹. Hãc qp
pe vt mlt'iſ ꝛ plurimiſ merit̃ fuiſſe ſplẽ
didá credá/facit illđ pmagnificũ faci-
nus: quod vnicũ ꝺ ſe poſteritati reliqt
ꝛ ioſephus i vigeſſimo ãtiquitatũ ſcri
bit. Ait eiȝ ioſephus idẽ/ipſaz reginá/
vna cuz filio Jazate/ hieroſolimá deuo
tiõis tpl'i cauſa/ ꝓperaſſe. Monobazus
aũt adiabenoꝝ Rex/hãc helená ſoꝛoꝛẽ
ſuá amoꝛe capt⁹/duxit(quũ eẽt gẽtilis) vxoꝛẽ: Que dũ ex eo/hr̄et i vtero/ꝯtigit:
vt dũ ea doꝛmiẽte ſup vẽtrẽ ei⁹manũ ponẽt/p ſopoꝛẽ quãdá vocẽ ſubito audie
rit: ꝑcipiẽtẽ/vt manũ ꝺ vẽtre ei⁹ aufferet/ne ifãti ei⁹ nocumẽtuȝ iferret: qm̃ deo
prouidẽte: ꝛ principiũ ꝛ finẽ feliciſſimũ eſſȝ poſſeſſur⁹. Qua voce pauefact⁹/re-
pẽte ꝯſurgẽſ: hec vxoꝛi dix. Et natũ filiũ iazatũ nũcupauit Huic ãt filio ꝑcetẽis
filijſ pr̄ rex maxiaz ꝺuotõez ꝛ amoꝛẽ mirifice ipẽdebat: p q̃ re/ñ pãuá fr̄z ſuoꝝ
iuidiá ſuſtinuit: eo ꝙ pr̄ ipȝ cetiſ ꝑpoẽt: ✠ũ ✠it⁹pr̄/ne idẽ iazateſ aliqd ex odio

confratrũ aliquando ſuſtineret/illuʒ multis muneribꝰ ſarcinatũ/ ad Abeneri-
gum/in caſtro paſſiʒ regeʒ traſmiſit:comẽdãs ei nati ſaluteʒ/ At rex ille/cuʒ il-
luʒ libẽter excepiſſet illi ad amoris iditiũ filiã ſuaʒ vxoreʒ tradidit. Dõauitqʒ
ei prouintiã ex qua quot ãnis mltos percipet prouẽtus. Demuʒ ẽt moriẽs/ei-
dem legauit Cãrorũ prouintiã/terra admoduʒ fertilis/iqua adhuc erãt quedã
reliquie arce Noe. Ipſuʒ autẽ regeʒ / Helena mater/ cernẽs rebꝰ in oĩbus fore
perbeatũ/ꝛ pacifice gubernari/deſyderiuʒ eidem iceſſit hyeroſolimã ciuitatem
inuiſere/atqʒ tẽpluʒ cunctis hoĩbus famoſiſſimuʒ adorare/ ꝛ meo pacificas ho
ſtias ꝯferre. Ob quã rem/filio ſupplicauit. Qui matri/ꝑ benigne ãnuens/multã
itineris preparationẽ fecit:profecta/itaqʒ regina vna cũ filio rege hiroſolimam
cuʒ inumerabilibꝰ peccunijs/hieroſolimitis nõ paꝝ profuit. Erat tũ vniuerſa
ciuitas maxia reꝝ furmẽtarie egeſtate oppreſſa. Ipſa qppe populoꝝ miſeratio
ne ꝑmota/eos oẽs ante alia bono eẽ aĩo iuſſit. Miſſiſqʒ cõfeſti nauibꝰ/ex alexã
dria ꝛ Cypro frumẽti copiã permaximã/i hieroſolimã deuehere fecit/ꝛ indigẽ-
tibus ꝑmuʒ alimẽta illa diuiſit. Suus autẽ filiꝰ ꝛ ipſe multã pecuniã ꝑmatibꝰ
hieroſolimoꝝ deſtinauit. Et alia multa bona ipſi ꝑncipes/ vrbi hieroſolimitãe
ꝑſtiterunt. Poſtea patrios ritus relinquẽtes iudaicis ſolemnitatibus obedie
runt:poſtmodũ ad apoſtoloꝝ predicationẽ conuerſi/ chriſti fideʒ ſuſceperũt.
Qua cõuerſa multo magiſ chriſti fidelibꝰ qui hieroſolimis erãt ſubuẽit ꝛ quot
tidianos oĩbꝰ ſumptus ex bonis ſuis mitra liberalitate quãdiu ſterilitas fuit
exhibuit. Nec vlla expte circa oportunitates cõtinue affluẽtiuʒ manꝰ retraxit.
Equidem mirabile dictu/ꝛ i muliere longe mirabilius: qꝫ ſi homini cõtigiſſet.
Pulcꝝ equideʒ facinus/ꝛ magnificũ fuit pietatis opꝰ/ꝛ oĩbus certe preconijs
extollenduʒ/idigentibꝰ tam munificentiſſime auxiliuʒ etiã vltro prebuiſſe/atqʒ
ita Helena hec regina ſuis ſubſtãtijs bene ſe vſam fuiſſe oſtẽdit. Demuʒ quuʒ
Jazates eius filius i regno ſuo diem obijſſet/eius oſſa magna cuʒ pompa pijẽ
tiſſima mater hieroſolimã defferri fecit/ꝛ in mauſoleo qđ ipſa mater tribus ꝓ-
cul ſtadijs ab hieroſolimis cõſtruxit/ſepeliuit/poſt morteʒ aũt filij/quuʒ ad re
gioneʒ Adiabenoꝝ redijſſet/nõ multo tempore ſuperuixit:verũ Monabaſuſ al
ter filius rex/ꝛ ipſa oſſa defũcte matris/mittẽs hieroſolimã ſepelliri precepit in
mauſoleo filij. Ac ſic hec pijentiſſima femina ſibi dignuʒ memoria peperit mo
numentum.

¶ De apoſtola hyberorum muliere optima. cap. cxvi.

Apoſtola hyberorum ſeu
Georgianorum quos nũc
pleriqʒ ſcotos eſſe credũt/
Conſtantini magni Euo/
dum eſſet apud eaſce gentes captiua/
ꝛ ingenti virtute ꝛ ſanctimonia precla
ra/eam gentem ſuis miraculis ad chri
ſtum conuertit:huius autem ſancte ca
ptiue deperditum malignitate fortu-
ne nomen/ꝛ parentum / atqʒ patrie ſue
noticia forſitan aliquantulum decoris
meriti ſuripuiſſe videbitur:verum an-

tequam vltra mea progrediatur oratio / huiuſce gentis prouincia aliquid di-
ſerendum eſt / quum ſit memoratu dignum . Hyberia itaqꝫ eſt aſye minoris
inſignis prouincia : ſub Are pontico conſtituta / ⁊ hyrcano Mari proxima / Al
banieqꝫ prouincie / eſtqꝫ vt quibuſdam placet / vnum ⁊ idem / quum Ibernia
inſula/que verſus occaſuꝫ Britanie prima eſt/ꝙ ab aphrico i boreã porrigit ⁊
qm̃ partes ꝑores hyberiã ꝓſpectant hyberia Iberina dicta ẽ. Gẽtes ibideꝫ fe-
rociſſime ⁊ bello aptiſſime ineſſe dicũt: quuꝫ robuſtiſſimis ſint mẽbriſ ⁊ elato
ſimiliter corpore/atqꝫ igenio celebri/ac lingue facilitate plurimũ ꝓſtare dicant.
In ea igit ꝓuincia:vt ptolomeꝰ refert/ ꝑcipue ciuitates ſũt/ armatica/agina/ſu-
ra/⁊ varica/ibideꝫ. Cuis r ara/⁊ anguis nullus/atqꝫ apis nulla reperit. Ad apo
ſtolã aũt redeũtes cuiꝰ nomẽ ſeu ſcribẽtiuꝫ deſidia ſeu ãnoſitatiſ vitio/quũ no
bis ſubtractuꝫ ſit/⁊ qdeꝫ indigne dixeriꝫ/quuꝫ nõ vulgari facinore mereat/in ꝑ
cipuã efferri gloriã. Sꝫ poſtꝙ̃ iuidẽti fortune/ſic viſuꝫ ẽ/ tñ quia poterimꝰ arte
conabimui i noiataꝫ eã/ꝑ viribꝰ digno ꝑcõio/ tanꝙ̃ bene meritã/i memoriam
poſtẽitati deducẽ. Apoſtola igit hyberorum captiua adoleſcentula fuit/ſꝫ neqꝫ
quicpiã ſue originis(vt ꝑmiſſuꝫ ẽ)poſteritati relictuꝫ ẽ. Sane ſi opa dñi i ꝯuer
ſione hũani gẽis ex gẽtilitate ad xp̃ianiſſimũ iſpicere voluerimꝰ qđ annoſitas
abſtulit/pro pte reſtitutũ videbimꝰ:eã.ſ.ex humilibꝰ iſimiſqꝫ parẽtibꝰ fore pro
ductã. Sic eteiꝫ apoſtoluſ dixit. Infirma mũdi elegit deus/⁊ ignobilia atqꝫ cõ
tẽptibilia vt fortia quecũqꝫ cõfundat. Ipſaꝫ igit eo tpre/ eã gẽteꝫ infraſcriptis
miraculis ad xp̃ꝫ ꝯuertiſſe/⁊ fideꝫ futuri regni ſuſcepiſſe ꝯſtat . Erat ãt ea ipa
Apoſtola apud Iberos i captiuitateꝫ poſita. Que nihilominꝰ quũ pudicã apđ
eos duceret vitã/⁊ dies nocteſqꝫ i orõnes cõſumeret/admiratiõi barbaris erat.
Et quid ſibi hoc velit curioſius ab ipſa ꝑquirere ceperũt . Illa vt res erat/ſim-
pliciter ita ſe ſuuꝫ deuꝫ colere rñdit/q chriſtus eſſꝫ. Nichil ex hoc amplius ad
mirati barbari/ꝙ̃ nouitatẽ nois/mulierculaꝫ in honore habuerũt. Mos gẽtis
erat paruulos quũ egrotarent/p vicinas domoſ/a matribꝰ circũferri remedia ex
quirentibus. Cũqꝫ mulier quedaꝫ nobilis paruuluꝫ ſuuꝫ per oẽs circũtuliſſet
ex more:nec aliquid remedij cunctas domos luſtrãdo cepiſſꝫ:venit etiã tanꝙ̃
ebria doloris ad captiuã:rogãdo/ vt ſiquid remedij ſciret ipendere dignaret.
Illa ſe humani quicꝙ̃ ſcire teſtata eſt. Sed deuꝫ ſuuꝫ chriſtuꝫ queꝫ colebat/
deſperataꝫ ab oibus ſaluteꝫ ſibi conferre confirmat:paruulumqꝫ cilicio ſuo ſu
per iponẽs/⁊ orationeꝫ ad deuꝫ ſuuꝫ fũdẽs/mox ifanteꝫ ſanũ matri reddidit.
Impleuit eueſtigio vrbem facti rumor/⁊ ad reginaꝫ perlapſus eſt : que dolore
quadaꝫ afflicta ideſperatione maxima erat. Rogat ad ſe captiuaꝫ deduci. Illa
ire abnuit/ne preſumeret amplius ꝙ̃ ſexus ſinere videret. Ipſa ſe regina defer
ri ad captiue cellulã iubet. Quaꝫ ſimiliter ſupra cilicium ſuuꝫ poſitã/ inuocato
chriſti nomine/illico poſt preceꝫ ſuam / ⁊ alacrioreꝫ fecit exurgere/chriſtumqꝫ
deuꝫ eſſe/deiqꝫ ſũmi filiuꝫ qui ſalutem hanc cõtulerit docet eumqꝫ queꝫ ſciret
ſibi auctoreꝫ/ſue ſciret eſſe incolumitatis ⁊ vite/comonet inuocanduꝫ. Ipſuꝫ nã-
qꝫ eſſe/qui ⁊ regibus ⁊ regna diſtribuat/⁊ mortalibꝰ vitam. At illa cuꝫ leticia
domum regreſſa/marito regi percunctanti cauſam taꝫ ſubite ſanitatis aperuit.
Qui cum pro ſalute cõiugis / letus mľieri munera deferri iuberet: illa horũ i
qt/o rex nihil captiua dignat:auꝝ deſpicit/argẽtũ reſpuit/ieiunio ꝗ̃i cibo paſcit
Hoc ſolũ ei mũeris dabimꝰ/ ſi eũ quẽ me illa iuocãte ſanauit xp̃ꝫ dm̃ colamꝰ

Hyberie deſcriptio

Ad hec tũc rex ſegnior fuit: interim diſtulit: ſepius licet ab vxore/ cõmonitꝰ: do
nec accidit quadã die eo ĩ ſiluis venante quũ comitibꝰ ſuis: quũq; acceſſiſſꝫ/
cohorta ſubito tẽpeſtate/ ita tenebre cũcta operuere/ vt nec ipſe comites cernerẽt
nec cernerẽt ab illis/ ignarus qd ageret: promiſſiõis cõiugi facte recordatꝰ illi
co eſt. Chriſtũq; rogauit/ vt ſi deus eſſꝫ/ ex tãtis euʒ periculiſ liberaret. Nec mo
ra/ dies reddita mundo ẽ. Et rex ĩcolumis ad vrbẽ perductus ẽ. Qui regine q̃
geſta erant miraculi loco expoſuit. Euocari iam iãq; captiuã iubet: ⁊ colendi
ritum/ vt ſibi tradat expoſcit: nec ſe vltra alium deuʒ q̃ʒ chriſtuʒ veneraturum
eſſe cõfirmat. Adeſt captiua iam ſpũ ſancto repleta chriſtuʒ deuʒ eſſe mirifice
docet: ſupplicãdi ritum/ venerandiq; moduʒ/ reijcere oĩno idola/ atq; alia oĩa
ad ſalutem neceſſaria ĩ quãtuʒ aperire femine fas erat optime pãdit. Fabrica
ri tñ priuſ eccleſiã monet/ formãq; deſcribit. Igitur rex totius gentis ſue popu
lo cõgregato rem ab initio que erga ſe/ ac reginã geſta fuerat exponit. Fidemq;
edocet: ⁊ nunduʒ ſacris initiatꝰ fit ſue gentis ⁊ ipſe apoſtolus. Credũt viri per
regem/ femine per reginã. Cũtiſq; ideʒ volẽtibus/ eccleſia extruit iſtantiſſime: ⁊
magni quidẽ opis. Et eleuato pertinaciter muroꝝ ambitu: tempus affuit: quo
columne collocari deberent. Cũq; erecta ꝑma ⁊ ſecũda/ vẽtum fuiſſet ad tertiã/
cõſumptis oĩbus machinis/ ⁊ bouũ hoĩumq; viribꝰ/ quũ media iaʒ ĩobliquuʒ
fuiſſet erecta/ ⁊ parſ reliqua/ nullis oĩo machinis erigeret repetitis ſecũdo ⁊ ter
tio ac ſepiꝰ viribuſ/ nec loco quidẽ moueri attritis oĩbꝰ potuit. Admiratio erat
totius populi/ regis aĩoſitas hebeſcebat: quid fieri deberet/ oẽs ſimul latebat.
Sʒ quuʒ ĩteruentu noctis oẽs receſſiſſẽt/ ſola apoſtola captiua/ apud eccleſiaʒ
in oratiõe pſeuerauit. Poſtea die prima luce redeũte Rege ⁊ populo pene vni
uerſo/ colũna reperta eſt ſupra baſim/ ĩ aere ſuſpenſa/ quãtuʒ eſſet vnius pedis
ſpatiũ pendẽte. Tum oẽs populi cõtuentes/ magnificauerũt deuʒ. Verãq; om
nes regis ⁊ captiue fideʒ recognouerũt: ⁊ preſertim preſentis miraculi fidei te
ſtimonio: quibꝰ mirãtibꝰ atq; ſtupẽtibꝰ columna ſupra Baſim ſuã ſenſim/ nul
lo prorſus cõtingẽte/ depoſita ẽ: ⁊ ſũma libratiõe deſcendit. Poſt hec reliquus
colũnaruʒ numerus/ tãta cũ facilitate erectus ẽ/ vt que ſuperfuerãt oẽs ipſa die
collocarẽtur. Perfecta itaq; eccleſia/ ⁊ populi fide ꝯfirmata/ ſuadente captiua/
totius gentis legatio/ ad ĩpatorẽ cõſtãtinuʒ magnuʒ mittitur. Res geſta expo
nit ⁊ ſacerdotes expetũt/ q ceptũ erga ſe munꝰ expleãt. Ferũt ꝯſtãtinũ nõ minꝰ
hoc nũtio letatũ/ quã gẽtes plurimaſ Romão ĩpio ĩcognitaſ/ ⁊ ignota regna vi
ciſſet. Qua pp hyberis iucũdiſſimo vultu ſatiſfecit/ ⁊ magno illos dignos pre
conio eẽ cenſuit. Ruffinꝰ aũt optimꝰ teſtis ĩ decimo eccleſiaſtice hiſtorie hec
ſibi Bachurium ipſius gẽtis Regem narraſſe affirmat virũ fideliſſimuʒ/ quuʒ
hieroſolimiſ ſecũ hũaniter degeret. Hybereſ aũt qui ⁊ georgiãi etiã hodie vſq;
chriſtuʒ mirifice colũt/ quãuis aliquãtuluʒ procul ab apoſtolica ſede veritatiſ
magr̃a/ eo (vt pius papa ĩquit) quia barbaris circũfuſi ſũt gentibus/ qui eos nõ
omnẽ euangelij puritatẽ ſeruare permittãt. Ea itaq; Captiua apoſtola/ iã oĩuʒ
mater virtutũq; oĩuʒ certiſſimuʒ exẽpluʒ/ vniuerſe Ibernie ⁊ hyberie effecta/ ẽt
ſpiranti adhuc/ ipſa natio/ diuinos (ſi paſſa fuiſſet) voluiſſent iſtituere honores.
Mortua aũt/ in tam grãdeʒ apud eas gẽtes ſanctitatis veneratiõẽ euaſit/ vt il
li ſacella nõ nulla cõſtruerẽt/ atq; illi/ ea ipſa/ que cũctis apoſtolis decantatur
oĩo/ ab acollis ſacerdotibꝰ decãtaretur vʒ. Deus qui nobis p btãm apoſtolam

Grande miracnluʒ recitat.

tuam. M. ad agnitionem tui/nominis venire tribuiſti/da nobis eius gloriá ſempiternam/⁊ proficiendo celebrare/⁊ celebrando proficere. Per dominum ieſuʒ chriſtum: Amen.

¶ De ſancta Mellania Romana matrona. capitulum. cxvij.

Mellania optima Romanorum feminarum matrona/ Marcelli quondam conſulis nobiliſſimi filia fuit. mulier ſane corporeo decore/ſanctimonia/ moribus/magnificentia ac honeſtate ⁊ laudabili pudicitia plurimum ſplendida/quam ſanctus Hieronymus ob merita ſue virtutis/ ſanctam appellat: eo ꝙ vere omnium virtutuʒ eſſet certa nobilitas/cum qua idem beatus Hieronymus optabat in die iuditij parteʒ habere/anno anatali chriſtiano ſeptimo ⁊ ſeptuageſſimo/ſupra trecenteſſimum qui erat decimus imperij Valentiniani annus/Urbano vnico filio vrbis rome prefecto relicto Hieroſolimam propter chriſtum adnauigauit. Ubi tanto omnium virtutum precipue humilitatis miraculo omnibus extitit/vt Tecle nomen accipere meruerit. Hec etenim preter ea que dicta ſunt/videlicet nobilitatis inſigna/ſuo euo caſtimonie ⁊ humilitatis ac meritis/ceteris fuerit proponenda romanis/cuius actum vnicum memorabile ac quaſi incredibile retuliſſe/ad eius omnem vitam cognoſcendam/eiqꝫ claritatem meritam impendendam/ſat erit. Reffert idem diuus Hieronymus inter cetera/de eiuſdem ardoris ⁊ fidei monimenta. Quod calente adhuc mariti corpuſculo/nec dum humato/illam geminos mire expectationis ⁊ future probitatis amiſiſſe filios: Quo quidem crudeli nuntio/tamqꝫ mente alienata/non ſparſit crines/nec veſtem lacerauit: aut pectus percuſſit ex more feminarum huius ſeculi: ſed ſiccis oculis/ſtetit inmobilis/⁊ ad pedeſ aduoluta crucifixi/quaſi ipſum manibus teneret/ariſiſſe dixit. Nunc mi domine ieſu chriſte inquiens/tibi expeditius ſeruitura ſum/quia tanto me leuaſti honore. Et vt omnia prorſus mundane ſtoliditatis calcaret ornamenta/contemptis innumerabilibus facultatibus/⁊ Urbano predicto filio quaſi derelicto/ crucem domini quodam pietatis inditio leuauit: ⁊ magiſterio atqꝫ doctrine diui Hieronymi inheſit: Qui ob numerata ſue ſanctitatis eam informandam ſuſcepit. ac omni cum veneratione/quo aduixit/illam excolluit. At illa poſſeſſione omni ſua quam tunc habebat ipſi ſuo Urbano vnico filio conceſſa/domini miſericordiam continuis diebus/ieiunando/ ⁊ lugendo/in cinere ⁊ Cilicio ſqualida ⁊ humilis/deprecare non deſtitit. Et pro conſueto mundano cantu pſalmos/proqꝫ dulci ⁊ vano eloquio/euangelia delegit/atqꝫ pro delitijs/cótinentiam/ac pro ſuaui vita ieiunium toto tempore vite ſue accepit. Atqꝫ ita in iſto optimo viuendi modo/tandem apud Bethleem inmaculatam chriſto reddidit animam.

¶ De Mamea Egyptiorum regina. capitulum. cxviij.

Mamea ſeu mānia q̄dā Egyptioꝛ iuuēcula regia/tpib⁹ Ualētiniani Auguſti fuit inſignis/aqbus tñ parētibus gen⁹ duxerit/annoſitas ⁊ parētuz/ ⁊ mariti nomia abſtulit. Eā tñ a nobiliſſimis ⁊ magnis parētib⁹ genitā fuiſſe credēdū eſt/neqꝫ ēt ꝯſtat eā vllā habuiſſe ꝓlez. Hec itaqꝫ defūcto marito/ adeo īgentiſ fuit aī vt nō ſolū quas ei⁹ vir regebat coercebatqꝫ natiōes/arte ⁊ ingenio regē p̄ſumeret/ſed ⁊ aī p̄ſtātia virib⁹ aucta/romanis bellū iplacabile indixerit/adeo/vt eiſdē fermidabilis eſſe cepit. Quoꝛ quū opes frequentib⁹ p̄lijs plurimū attriuiſſet:ēt Paleſtinoꝛ ⁊ Arabici limitis opida īfenſiſſime vaſtauit. Cui⁹ quū pacē poſtea valens Auguſt⁹ ⁊ lucius heretic⁹ hūiliter expoſtularent:nō aliter eā ꝑmittere voluit/q̄ꝫ Moyſen heremitā ſanctiſſimū/ſue gēti in ep̄m deſignarēt:qđ cū Luci⁹facere quā libētiſſime ſpopōdiſſet/conareťqꝫ efficē/Moyſes ſctūs renuit dicēs. O luci/te certe xp̄iani oēs catholici ad metalla dānati/pqꝫ varias īſulas relegati/atqꝫ in carcerib⁹ truſi/arguūt. Quā obꝛez ſcito niſi eos liberos oēs īiuſte dānatos abire ꝑmiſeris/ tuas man⁹ ad me ꝯſecrādū nūq̄ꝫ inijcies.Quib⁹ verbis ꝑmot⁹ Luci⁹ pōtifex ſeu patriarcha vna cū valēte Auguſto/illico ep̄os oēs reuocauit.Atq̄ꝫ ita hoc mō ꝯſecratū Moyſen/ regie obtulerūt pōtificē:ac p̄ hoc romano īpio pax itegra reddita eſt. Hāc mulierez ferūt fuiſſe xp̄ianis fauoꝛabilem/multaqꝫ facioꝛa īgenti aīo geſſiſſe/multaſqꝫ ciuitates vetuſtate collapſas īſtauraſſe/⁊ de nouo ꝯdidiſſe:Quo āt moꝛtis genere/aut quos habuerit ſucceſſores nubili me legiſſe memini.

¶ De Mamea Alexādri Auguſti parente. capitulum. xcix.

Mamea alia multo digniou ⁊ ſplēdioꝛ Auguſta/⁊ Alexādri auguſti mater/lōge añ p̄dictaz fuit. Que circha annū dñi/vigeſſimū ſupꝛa ducēteſſimū/⁊ xp̄ianitatis titulo/⁊ ingenti eruditiōe/atqꝫ alijs plurimis virtutib⁹clariſſima effulſit.Cui⁹ tñ p̄ris fuerit filia/ nō īueni: Hec qppe xp̄iana/⁊ pijentiſſima atqꝫ iuſtiſſima adeo fuit femia/vt ne dū familiaz ꝓ genitoꝛ ſuoꝛ/atqꝫ impiuz romanoꝛ tāti filij Auguſti honorib⁹ ampliauerit/ ſꝫ ⁊ xp̄ianas laudes mirifice euexit.Erat.n.vnicū oīum virtutūz exēplar/q̄ non mō iuſticiā coluit/ſꝫ ⁊ filiū Auguſtuz ita colere docuit/vt nemo vnq̄ꝫ đ illata ab eo īiuria ꝯqueſt⁹ fuerit. Procul.n.aſe oēz pōpā/oēmqꝫ ambitionē ſemp abiecit/nec vnq̄ꝫ muliebꝛib⁹ oꝛnamētis vti voluit.Uiroꝛ inſuper doctoꝛ ⁊ illuſtriuz amatris adeo extitit/vt q̄ꝫ marie oꝛatores ⁊ hiſtoꝛicos

viros ſuis cõſilijs/ꝛ in comitijs/atqꝫ curia habere voluerit: aſſerens hiſtoriá fo re/ꝟtutis parẽtez ꝛ vite magiſtrá. Jllos iccirco ꝑcipue diligebat/qm̃ ad ipellẽ dos hoies ad iuſtitiá ad prudentiá/ad ceteraſqꝫ ꝟtutes ꝑſtare plurimũ ↄcer- nebat. Egit náqꝫ ſuo hortatu ꝛ ↄſilio/vt Alexáder Auguſt⁹ ei⁹ fili⁹/innumera/ biles ꝑdeceſſoꝝ ſuoꝝ ſordes lauaret/ꝛ iperij dignitatez reſtituẽt atqꝫ xp̄z dñm noſtrũ/velut ꝑpbetá ſanctiſſimũ excoleret: quẽ ꝛ iter deoſ refferri voluit/ꝛ chri ſticollas magna in veneratiõe ſemp habuit. Vñ ꝛ ei⁹ dñi noſtri ieſu xp̄i/ſtatuá vna cũ Abrae ſimulacro/ſua i domo habere voluit. Sicqꝫ rẽpublicá xp̄ianam/ Mamea hec xp̄iana cõſilio marie Originis viri optimi cuius familiaritate vſa fuit/vt colapſam iam/reparaſſe dicatur. Tantis namqꝫ virtutibus hec virago inſignita fuit/vt merito quaſi inter ſanctas refferri potueirit.

¶ De ſancta Euphraſia Alexádrina virgine. capitulum. cxx.

Euphraſia virgo Alexádri na femia vtiqꝫ ſctiſſima/ꝛ genere ac virtutib⁹ ꝑclariſ ſima/ Theodoſio ſeniore i/ peráte/circha annũ ſalut̃ nr̃e octuageſ ſimũ ſupra trecenteſſimũ. apud Alexá driá/i mõaſterio deo ↄſecrata/ꝛ maria virtute abſtinẽtie/ac miraculis inume ris clara ꝛ iclita fuit. Hec qppe Anti- gonũ quẽdá noie habuit p̄rez Vix ſiq dẽ ꝛ genẽ ac dignitate atqꝫ Auguſti fa miliaritate feliciſſimũ atqꝫ genitricem Euphraſiá religioſiſſimá feminá/vtiqꝫ timẽtẽ deũ. Quib⁹ orbata/oib⁹ ſecli facultatib⁹ p̄rſus relict̃/ↄfeſti ad mõaſteriũ ſe ↄtulit: vbi ꝛ p octo ꝛ decẽ ánis qb⁹ ſupuixit/icredibili abſtinẽtia/obediẽtia/ hũilitate/máſuetudie lõganimitate/atqꝫ labore ipretermiſſe vſqꝫ ad trigeſſimũ vite ſue annũ ꝑmáſit: Quib⁹ ita/gl'ioſiſſime explet̃/aſtátib⁹ abbatiſſa ꝛ ſororib⁹ cũctis/ſctáz deo reddidit aiaz. Vite át hui⁹ ſctẽ ꝟgis Euphraſie curſuz breuit̃ hic/lz forte ſaltib⁹ poti⁹ (ſi dici põt) q̃ꝫ paſſib⁹/ ꝑ feſtiatiõe ad finẽ dei munẽ vſqꝫ ꝑduxim⁹. Eius át ſctũm corpus a ſororib⁹ elatũ/cũ Euphraſia genitrice/ eque ſancta ſepelliere.

¶ De Maria Egyptiaca ſancta. capitulum. cxxi.

Maria Egyptiaca olim pec- catrix appellata/dein ſan- ctitatis ꝛ penitẽtie/ac pſe- uerátie optimũ exẽplũ nũ/ cupata/anno a natali xp̄iano ſeptuageſ ſimo octauo ſupra trecenteſſimũ/ ipan te Valẽtiniano principe: quũ ſeptez ꝛ q̃dragita annis/mirabilẽ in deſerto pe regiſſet penitentiá/chalẽdiſ Marci/mi grauit ad dñm: Hec qppe in ip̄o vſqꝫ ſue adoleſcẽtie primordio/iſigni q̃daz floruit pulchritudie/q̃ aũt ex vrbe/aut

quib⁹ ex parentib⁹ genita fuerit/mīme me legiſſe memini: Sane ex qbuſcunqꝫ parentib⁹ ſit genita/eā nedū īter claras hui⁹ ſeculi mulieres ſꝫ potius ſctās/ob inauditā illuſtrēqꝫ eius penitentiā/q̄ꝫ decorā ei⁹ pſonā cenſui diſtribuendaꝫ. Aiunt.n.ipſaꝫ tāto oris decore/ac toti⁹ corporis venuſtate enituiſſe/vt ſepe in tuentiū falleret credulitas. Vez quū ad duodecimū etatis pueniſſet annū/tāqꝫ iā luxui dedita/īſciꝫs parentib⁹/vt infamē ducēt vitā/Alexandriā perit. Ubi in lupanarib⁹ oī ſe dedicauit īfami ludibrio ⁊ per ſepteꝫ ⁊ decē ꝯtinuos annos/ tāta vulgati corporis laborauit īfamia/⁊ id quidē/nō vlli⁹ lucri gr̄a/ſꝫ explēde ſue pruriginis/malet laborare īfamia. Nam ludi ebrietates/⁊ alia obſcena oīa/ theſauri loco apud eā habebant.⁊ oblata lucra/quo adſe pluref attrahēt ama tores/ſepi⁹ recuſabat. Cūqꝫ obſcenā hmōi duceret vitā/ꝯtigit vt multitudo ma xima viroꝝ ex egypto adorāde crucis xp̄i gr̄a Hyroſolimā pgeret ⁊ aſcendēt. Tū illa velociter ad mare curſuꝫ dirigēs/vidit iuuenes plurimos in maris lit tore alios expectātes/vt īſenſa naui/iter abriperēt: Dixitqꝫ illis. Ducite me quo ituri eſtis obſecro/nequaq̄ꝫ.n.vobis inutilis futura ſū: Que vbi nauim igreſſa eſt/eleuatꝫ velis/ Hyeroſolimā verſus nauigatū eſt. Ubi cū ſimilia/ymo p̄terit⁹ deteriora exercēs opera/in multoꝝ pditioneꝫ īſanire nō recuſabat. Uerum vbi ſctē crucis adorāde ſolēnitas appropinq̄ſſet.vidiſſetqꝫ cōplurimos hoīes vn diqꝫ ad tēpluꝫ ꝯcurrere/perit ⁊ ipſa/ſperās ſe cū aliꝫs ſacra īgredi loca/ſꝫ cū ſe regiꝫs atriis iungē vellet/p quas ſacrū dn̄i tpl̄m igreſſus erat: p q̄s ⁊ ſalubris dn̄i nr̄i ieſu xp̄i crux vidēda erat/vix magno fletu cū labore appropinq̄re pote rat: ceteriſqꝫ īgredientib⁹/ſola diuia eā ꝓhibēte ꝟtute abingreſſu arcebat.⁊ cū iterato īgredi aniteret: oīs eius conat⁹ inanis fiebat: Dūqꝫ hec frequent̄ illi cō tigiſſet/defecta iā uirib⁹/ita ut ne ſtādi qdeꝫ ei ꝟtus ineſſet/ inquendē tēpli an gulū ſeorſuꝫ receſſit/tractās ſecū vn̄ hoc illi accidiſſet: ītellerit tādeꝫ īfinita ei⁹ ꝓpemodū ſcelare/cām p̄ſtitiſſe/moxqꝫ inſe reuerſa: ait. Quid o Maria peſſima mulieꝝ quottidie inanib⁹ affligeris deſyderiꝫs? Quid capi paterif illecebraꝝ la queis? Quid vltro falleris viſco libidinū? Quid ſciēs? vidēſq̄ꝫ doloſis volupta tuꝫ īſidiꝫs/ſe illaq̄as? Eiꝫce tādē te miſa/eiꝫce oīno iananes iſtos cogitat⁹? Af fuit eueſtigio de⁹ illi iplorāti/⁊ ſe orāteꝫ exaudiuit/iuocātemqꝫ p̄ſto affuit: Ce pit itaqꝫ Maria tūc fleuē/pectuſqꝫ tōdēs/genit⁹ lachrymaſqꝫ affluēter effudit. Effigie itaqꝫ dei genitricis mox inſpecta hiſ ꝟbis allocuta eſt. Obſecro te dn̄a mi/q̄ xp̄ꝫ verbo genuiſti/iube mihi clauſas patifieri regias/vt vna quū aliꝫs ve nerabile crucis lignū/i quo carne affixus eſt de⁹: adorare valeā. Polliceor dō tibiqꝫ genitrici ſue nō āplius me polluere corp⁹ meū luxurie iqnamenꝫ/ſꝫ mox vt ipſam ſctām crucē venerata fuero/eo loci ꝓgā/quo tu ſalutꝫ mee cā ingrediē dū duxeris. Uix hec effata fuerat/eidē īgrediendi tpl̄i facultas facta eſt. Ado rataqꝫ quū inumerabilib⁹ lachrymis dn̄i cruce/eo regreſſa eſt vn̄ diſceſſerat. Poplitibuſqꝫ flexis: Tu mihi dn̄a dei genitrix ingt miſerata es/ meaſqꝫ p̄ces haud repuliſti: Per te merui vidē gloriā dei: Per te igit̄ glorificabo dn̄ꝫ redē ptorē/penitentiā peccatoꝝ miſericorditer ſuſcipientē: Scio mi dn̄a ſcio/ me ml̄ tuꝫ peccaſſe/iccirco aīaduerto/multū penitere neceſſariā fore. Jā iā tp̄s adeſt/ quo mea debeat ſuppleri ꝓmiſſio. Nūc igit̄ quo tibi placet/meos dirige greſ ſus. demōſtraqꝫ mihi penitenti viā ſalutꝫ. Protin⁹ audita eſt vox dicenꝫ. Si ior daneꝫ trāſieris ſaluaberis/bonā q̄ꝫ iuenies requiē. De tēplo aūt egreſſa/tres tā

tũmodo panes ex tribꝰ minutis q̄ ei in elymoſinã collata fuerat/emit amnẽq̃
nauicula trãſfretãs/in vaſtã heremũ perit: Jn q̃(vt p̄miſſuz eſt)ſeptẽ ⁊ q̃dragin
ta annos cõmorata/decẽ ⁊ ſeptẽ annis herbis tãtũmodo agreſtibꝰ vixit/nulluz
prorſuſ hominẽ vnq̃ vidẽs: Ab inde/eiꝰ cibꝰ/potꝰ/veſtimentũque/tãtũmodo
verbũ dei extitit cuiꝰvita quãtũ deo accepta grataq̃ fuerit/hinc itelligi dat/ꝙ i
deſerto ipſo degẽs/ẽt ſacras litteras diuinitꝰ didicerit/⁊ ꝓpheticũ ſpũz habere
cõmeruerit: ꝙ Zozime Abbati viro ſctiſſimo/monachorũ ſuoꝝ mores emẽdã-
dos admonuit. A quo quũ in deſerto ipſo ipſa ſctã femia/ſacratiſſimũ dñi no-
ſtri corpus ſuſcepiſſet/cũctis terrenis ꝑmotiõibus exuta/ac pietatiſ pẽnis idu
ta/euolauit ad ieſuz/vbi oĩum tẽptationũ viuit ſecura: Vbi nullus ampliꝰ põt
ſordidari flagitijs: quoꝝ vulnera ſimul cũ morte/eo viuendi mõ/ꝓſtrauit ac vi
cit. Cuz ieſu aũt Maria hec in celeſtibꝰ victrix triũphat/nõ ꝑfulgidis romanoꝝ
curribꝰ ſ; pijs virtutũ opibus/ac ſctiſſimis ꝯtinuiſq̃ illis oratiõibus ⁊ lachry
mis qbus mitẽ ipm/ ꝓpitiũq̃ reddiderat dñm: mãſuetã illã faciẽ ſuã icunctos
peccatores ꝯuertẽs/quũ ⁊ peccãtiuz miſeret ⁊ fluctuãtibꝰ aſſiſtit: ac bono vt in
deũ ſint aĩo hortat. Igit ⁊ nos miſeri peccatores ad huiꝰ femie exẽplũ ex hoc Nota pulchre.
terreſtri ceno ſurgere tãdez poterimꝰ/⁊ mentis lumĩa/ad celos tollẽ debemuſ.
Has ob res quũ eius poſt mortẽ fuerint plurima ſigna ⁊ miracula/in famoſã
Maria egyptiaca euaſit ſctis famã. atq̃ ille diuia offitia ſingulis annis ſolẽni/
ter in chalẽdas Martias celebrarẽtur/atq̃ Sacella ⁊ tpl'a plurima dicarẽtur.
⁊ Rome marie tpl'm/ex igenti ſaxo q̃drato ꝯſtructuz qđ ad Ara eã põtis ſctẽ
Marie poſitũ eſt/quuz gẽtiliũ deoꝝ fuiſſe tradãt/ipſi ſancte Marie egyptiache
adhuc dicatũ habet.

¶ De Bleſilla vidua romãe ſctẽ paule filia. ca. cxxij.

BLeſilla Romanorũ oĩum
mulieꝝ nobiliſſima/ſctiſſi/
me matrone Paule ꝓlis.
⁊ Euſtochij virginis ſoror
clariſſimeq̃ viduitat exẽplũ/hoc anno
q eſt nonus ⁊ octuageſſimꝰ ſupra tre-
centeſſimũ a natali xp̄iano/quũ indele
bile ac certiſſimũ diuini amoris reliq̄ſ
ſet documẽtũ/anno etat ſue vigeſſimo/
Rome apud ſctãm genitricẽ ſuã/de te
nebris migrauit ad lucẽ: atq̃(vt diuuſ
reffert Hieronymꝰ)inter fidey icipien
tis ardorez/ꝯſumati opis/ percepit co
ronã: Quã ſane adoleſcentulã ob nimiã ſanctitatẽ/innocentiã/ miſericordiã/ca
ſtitatẽq̃/atq̃ egregiã triũ linguaꝝ eruditionẽ/inter claras mulieres/ymo ſan-
ctas. merito cõputandã puto. Fuit eteiz ẽt maxime humilitat/⁊ parſimonie ex
emplũ. Quippe/quũ in ipſa ſua florida adoleſcẽtia/ꝑpotentẽ maritũ nobiliſſi-
mũq̃ amiſiſſet: eueſtigio ad exẽpluz matris/ardẽtiſſima fide/ crucis vexiluz le
uauit vt magis amiſſaz virginitatẽ q̃z/mariti dolere videtur interituz. Marita
li igitur Bleſilla vinclo abſoluta/nihil ei potiꝰ fuit: q̃z ſe ita humili/ita cõtẽpto
habitu deijcere. vt inauditũ ꝓpe illi ſeculo fuerit humilitat exẽplum Et ſicut
antea monilibꝰ ornabatur ꝑcioſiſſimis/dieq̃ tota qđ ſibi deeſſet/ ꝑquirebat in

ſpeculo/⁊ crines nõ ſemel ſ; pluries ab ancillis deſcriminare ⁊ cõponere faciebat: Ita poſtmodũ/neglectũ oĩno caput/tãtu; ſufficẽ ſibi videbat̃: qđ vellaret̃. Antea itẽ/quu; pluuiaꝝ mollicies ſibi dura videbat̃/ita ⁊ poſtmodũ ad orandu; laudãdumq; deũ/ſup nudã humu; genua cũ lachrymis ĩcredibili feruore dñi miſericordiã/exorare ⁊ iuocare nõ deſiſtebat. vt v; peccatis ſuis ignoſcere d ignaret̃. Vñ ⁊ poſt oratione;/pſalmi ꝯcrepabãt/laxaq; ceruix/poplites vacillãtes/ac ĩſomnu; oculi vergẽtes/nimio ment̃ ardore vix ĩpetrabãt/vt quieſceret. Eiꝰ veſtis ſemp hũilis erat/Cingulũ ꝟo nõ aureũ qdẽ nec gemis diſtinctu; ſ; laneu; ⁊ tota ſimplicitate puriſſimu;: ꝙ vt magis poſſet aſtringere veſtimẽta q̃; ſcindere. Ipſa nãq; veſtiũ hũilitas(vt in pleriſq; tumẽtes aĩos)nõ arguebat/ſ; quum ſe interiori mẽte diceret ĩtra ancillaꝝ virginu; cultum/dñarumq;/nihil mediu;/niſi qđ in hoc faciliꝰ cognoſcebat̃/qđ grauis ⁊ negligentiꝰ ĩcedebat. Deniq; poſt q̃rtum mẽſe; a ꝓpoſito ſctõ in lãgore; incidit ⁊ ꝑ ꝯtinuos triginta dies febribꝰ eſtuauit: ex qbus ita toto corꝑe deſtituta remãſit/vt vix eius tenue collũ ceruicẽ ⁊ facie; ſuſtinere poſſet. Attñ ſemp aut ꝓphetã/aut euãgeliu; in manibꝰ tenere volebat: ⁊ ex eoꝝ lectiõe lachrymis ora cõplebat. Poſtremo quum ſctũ; ⁊ debile corpuſculu; febriu; ardor exquoq̃ret/⁊ ſemiamine in lectulo iaceret. Circunſtãtibus hec verba extrema dixit. Orate q̃ſo dñm ieſum/vt mihi ignoſcat/q2 ꝙ volebã/iplere nõ valui: Et hec dicens/ſarcina carnis abiecta/ad ſuũ ipſiꝰ aĩa volauit auctorẽ: ⁊ inantiquã poſſeſſiõe; diu ꝑegrinata cõ-

Nota. ſcendit. Cuiꝰ mortẽ ita ſctã eius mater plãxit. vt ꝓpe ⁊ ipſa moret̃. Sup cuius ſanctu; obitũ diuus Hieronymꝰ Rome tunc exiſtẽs/eã ꝯſolari volens. his tãdẽ ꝟbis uſus eſt. Dũ ſpiritꝰ hos meos reget artꝰ. Bleſillã mea reſonabit ligua Illi mei dedicabũt̃ labores: illi ſudabit igeniũ. Nulla erit pagia/q̃ nõ Bleſillã reſonet. Hãc mea mẽte defixã legẽt ꝟgies/vidue/mõachi/ſacerdotes: ⁊ breue vite ſpaciũ/eterna memoria ꝯpenſabit. Fuit igit̃ Bleſilla hec adeo tenaciſſimi igenij ac ꝓpe diuini/memorieq; tenaciſſime/⁊ diſertiſſima ligua: vt adhuc i tenera etate tãtũ ſtudijs ĩptita fuerit ope/vt nedũ latinã grecãq; linguã optĩe didicerit/veꝝ ẽt ⁊ ꝙ ĩ Origene mirata eſt tota grecia/breui qde; tꝑe hebrayce lingue difficultates vicerit/vt crepitãtia ꝯfractaq; ꝟba/ita ꝯcine ꝓferre didicerit: vt q eam audiſſet/nil aliud preter hebreã linguam ſcire eam putaſſet.

¶ De Aſella Romana virgine. ſctẽ Marcelle cũ diſcipula. capi. cxxiij.

ASella optima romana virgo/ſãcte Marcelle diſcipula ac in xp̃o dilectiſſima filia/ex nobilibus romanis Originẽ duxit. cuius perfecte vite norma; diuus Hieronymus ad ipſam illuſtrem Marcellam in exemplum aliarum virginũ luculentiſſimo conſcripſit ſermõe/anno a natali chriſtiano/nonageſſimo ⁊ trecenteſſimo/quum nundum annu; exceſſiſſet decimum/honore future beatitudinis/deo ſe mirabiliter conſecrauit. Nam quum eam obrẽ

a matre fuſcam veſtem expoſtulaſſet/nec obtinere potuiſſet/mox ipſa adhuc te nellá infantula/quodá incredibili ardore/cathená aureaz/quá collo portabat inſcijs parétibus vêdidit/ꝛ ex pretio/ſibi ipſam deſyderatá pullam emere fecit veſtem:ac ſe ſe ipſam iduit. Quo quidê humili veſtiméto(ſeculo iſe dánato)ſe dño ꝯſecrauit. Poſtq̄ ꝟo duodecimuz exceſſiſſet annuz:q̄ propria volũtate/ deiq̄ munere delegerat/ardétiſſimo amore accepit/tenuit/ꝛ impleuit. Cellulaz eteiz vnaz apud eádez ſpũalez matrem ſuá Marcellaz ſibi delegit: inqua quo aduixit/ſemp/ꝛ oratióis ꝛ quietis/eidê locꝰ fuit. Ubi ieiuniũ pro ludo habuit. ꝛ inediá pro côuiuio ꝛ oppipera reffectiõe. Eius cibus panis ꝛ aqua ſolũ pſe pe erat. Jta náq̄ ſe ſemp moderate habuit/ét intra ſui cubiculi ſecreta cuſtodi uit/vt nũq̄ pedê ipublicum proferret/nunq̄ q̄ alicuius viri noſcet aloquiũ ꝛ quod magis eſt/ſororê propriá virginem amaret/potiuſq̄ videret. Suis eteiz manibus quottidie opabatur:ſciés ſcriptum eſſe:Qui nõ laborat/nõ manducet. Spõſo autez ſuo celeſti/aut orás aut pſalens loquebatur. Ad martyꝝ aũt limina pene iuiſa properabat. Cunq̄ per omne tépus ter aut quater in ebdomoda ieiunaret. in q̄drageſſima ꝟo/pene oés ebdomodas leto vultu côiungebat. Eius lectuſ/pſepe nuda humus erat. Ciliciumq̄ ꝛ saccũ pro camiſia induebatur. Táta aũt erat eius oratióis perſeuerátia atq̄ frequétia/ vt eiꝰ genua camellorũz duritiê preſe ferret. Nihil eius ſeueritate iucũdius/nihilq̄ iucũditate ſeueriꝰ. Eius ſermo breuis grauiſq̄/oi hedificatiõe côditus. Jnceſſus autez idez ſemp fuit. Neglecta mũdities ꝛ inculta veſtis/eiꝰerat cultus:Jn hoc itaq̄ viuêdi ſanctiſſimo ordine/Aſella virgo/vſq̄ ad q̄nquageſſimũ vite ſue annuz/ ita puenit vt nũq̄ doleret ſtomacho/nec viſcerũ cruciaret̃ incuria/ſed nec eius cutis vlluz ꝯtraxerit fetorez/q̄nymo ſano ſemp corpore/animoq̄ ſanior/ ſollitudinê putaret eſſe delicias:ꝛ in vrbe turbida/monachorum heremum iueniret. Ac ſic/poſt ꝯſumatuz vite ſue opuſ/victrix triũphatrixq̄ migrauit ad celoſ. Cuius ſanctiſſimá vitá/hic ad multoꝝ hedificationê breui ſermone ꝯſtrixímꝰ. Ut vidue ꝛ virgies/ illuſtrê claráq̄ Aſellá imittétur maritateq̄ colát/ac noxie pti meſcát ꝛ confundantur : atq̄ deniq̄ ſacerdotes omnes/eius virtutum exempla ſuſcipiant.

¶ De Euphroſina ſancta virgīe Alexádrina. capitulũz. cxxiiij.

Euphroſina Alexandrina virgo preclariſſima/ſanctaq̄/ꝛ omni preconio vtiq̄ digna. anno a natali chriſtiano nonageſſimo ſecundo ſupra trecenteſſimum nõ longe ab Alexádrina vrbe in cõuentu abbatis Pamphutij/ innumeris inſignita virtutibus/ atque miraculis/migrauit a dominum. Hec quippe paphnuntium quendaz/vnuz ex ciuibus etate atq̄ nobilitate venerabilem virum/ꝛ militia eo tunc inſignê/ chriſtianiſſimumque patrem habuit.

cuius virginis formoſitas ⁊ habitus nulla prorſus varietate diſtinctus/hone ſtaſq;/atq; grauitas puellaris/nec non/⁊ maxima eruditio atq; eloquētia tales tanteq; erāt/vt omnem humanam extimationem excederent. Nam quum ingenio eſſet perſpicaciſſimo/ab ipſa ſua adoleſcentia ſtudijs vigilanter inſiſtens/adeo in liberalibus ⁊ ſacris litteris ex conuerſatione ſanctorum monachorum profecit/vt preceteris excellens haberetur erudita. quod pamphuntius generoſus pater animaduertens/inēnarrabili geſtiebat leticia/eo ꝙ preter ſcientiam ⁊ eloquentiam/ſingulari honeſtate/ grauitate/ac ſanctitate polleret. Erat quippe puella hec/ad ingenij ſplendorem indolis q; preſtātiam ijs virtutibus predita/quibus ſupra etatem admiranda omnibus videretur. Has ob animi ⁊ corporis innumeras virtutes/multi dignitate precellentes Alexādrini/eam ſibi in coniugem dari importune contendebant. Cumq; tandem pater/Euphroſinam filiam vni ⁊ dignitate ⁊ opibus preſtanti coniugem ſpopondiſſet/eam die quadam in monachorum quorundam cenoblum ſalutis cauſa orandi/deduxit. Ubi tribus diebus virgo perſiſtens/ patrum illorum ordinem/viteq; modum contemplans/intra ſe dixit. Beati homines tales/ quoniam in hac vita conſtituti/angelis conſimiles vtiq; habentur: ⁊ poſt huius ſeculi demigrationem/eterne vite premio perfruuntur. Statimq; eius cor zelo amoris dei compungi viſum eſt. Contigit autem vt aliquot poſt dies/ eiuſdē loci abbatis memoria celebrāda foret: qui eiuſdē Cenobij pricipiū fuerat. Miſit itaq; abbas qui pamphuntium honorabilem virum/inuitarēt. Uerum quū e domo idem pater pamphuntius diſceſſiſſet: Fratrem quendam optimum ſanctumq; virum aduocans Euphroſina. ab eodem percunctata eſt/fratrum eorundem numerum/ieiuniorumq; obſeruantiam/ac pſalmodiam/ atq; omnē eorum viuendi modum: Dixitq; preterea. Uellem mi fide pater/cum virili habitu hinc omnino effugere:vt per religionem/ſaluari poſſem:Sed patrē plurimum vereor:qui meas cupit celebrare nuptias. At vbi ſanctus monachus de tondendo recedendoq; modum tradidiſſet.⁊ pater iam monaſterium profectus eſſet. Euphroſina poſito pauore femineo:virili habitu ſumpto/in Cenobium vbi pater aderat clanculum ſe contulit:quingentis aureis ſecum alatis: ſimulauit ſe Eunuchum ex pallatio fore/ab Abbate ſe Smaragdum vocari expoſtulans:religionis habitum illico accepit. Illum itaq; vbi Abbas libēti animo ad religionis habitum ex more ſuſcepiſſet/ Agapito probato monacho ipſum tradidit informandum: Que breui/⁊ vigilijs/ ⁊ ieiunijs/creberimiſq; orationibus ita operam dedit/vt omnibus admirationi ⁊ ſtupori foret. At vbi pater pamphuntius domum reuerſus: quum filiam vnicam dilectiſſimam/quā vnam ſupra vitam etiam ipſam mirifice amabat/non inueniſſet/tanto affectus eſt merore/vt mortem ſibi conſciſſere peruicaciter decreuerit. ad quam vt erat animo iam nimia ferrocitate ſuccenſus/cum furens precepſq; ferreretur/ſubita atq; miſerabilis miſericordia dei illi affuit/qui illū ab omni īmanitatis impetu ad ſanioris ꝯſilij retraxit/⁊ redegit virtutē. Cūq; illā vbiq; ꝑquiſiſſet/nullibi īueniri potuit. Abijt ergo ſubtriſtis ⁊ merēs pr̄ ad abbatem lugēs ⁊ obſecrās/vt ꝑ filia dn̄o ꝑces effundere dignaret̃. q̄tenus eā inuenire poſſet. Ille āt vt pijentiſſimo erat aīo plurimū ꝯdoluit hōi/iniunxitq; monachis maiorem

inmodum obſecrationes fieri:Sed poſtquã diu oratum eſſet/⁊ nulla de filia haberetur prorſus notitia quidam ex monachis hortatus eſt pamphuntium. Cõſideret inquit:ꝙ filia ſua/caſtitatis ac pudicitie cauſa/⁊ ñ aliter/ iter aggreſſa ẽ:poſt aũt nõ multum tẽpus/quuꝫ rurſuſ triſtis reddidiſſet ĩ mõaſteriũ pãphũti⁹:dixit ad eũ abbas.Uis ne dñe mi/frẽꝫ pitũ ſãctũqꝫ/ex theodoſij domo progreſſum/aloqui?Cui ille/lubens id faciam.Ductus itaqꝫ ad Smaragdum pater pamphuntius/ab eodem plurimum conſolatus eſt/multaqꝫ de miſericõdia ⁊ pacientia/atqꝫ alijs plurimis virtutibus edoctus/ac ſi ſuam conſpexiſſet filiam ymo dei Angelum / ad abatem letus redijt dicens. Nimium equidem ſancte pater de homine iſto edificatus recedo.Nouit dominus/quia ſic eius amore teneor ac ſi meam vltro conſpexiſſem Euphroſinam.Neqꝫ enim ob nimium pallorem(quem nimia abſtinentia contraxerat)eam agnoſcere potuit.Uixit itaqꝫ Euphroſina in hoc viuendi modo ⁊ ordine in Monaſterio ſub habitu virili incognita annis triginta octo: poſt hec dum in langorem deueniſſet/ rurſus ad eam venit pater/ſummis afflagitans precibus/ vt pro filia obnixe deum deprecaretur. Noli ait cõtriſtari domine mi/ in proximo eſt/ vt tibi filia reueletur.Sed queſo tribus diebus hic ſubſiſtere digneris: Quibuſ trãſactis/ quum ſe ex hac vita migraturam cognouiſſet.Patre ad ſe euocato/dixit. Quoniam vite mee iam finis inſtat:nolo te diutius ſuſpenſum habere.neqꝫ etiam ſine merore eſſe. Ego inquit ſum filia tua Euphroſina: vidiſti iam me/ſatiſfactumqꝫ tandem eſt tibi.Sed rogo te per deum meum atqꝫ adiuro/ne quẽpiam patiaris corpus meum attractare:ſed quicquid opus eſt / tu ipſe perfice. Et quum ei cuncta per ordinem ennaraſſet:ſpiritum deo reddidit immaculatuꝫ. Que res vbi diuulgata ⁊ cognita eſt:omneſ vno ore glorificauerunt deum/qui ſemper admiranda exercere non deſinit. Erat tunc vnus ex monachis captus oculis qui vbi ſanctum contigit corpuſculum/confeſtim viſum recepit. Pater vero eius viſis miraculis/vniuerſam ſubſtantiam in pauperibuſ deſtributam/ ⁊ ipſe religionis habitum ſuſcipiens/eo in loco vbi filia decubuerat/ per decennium in magna vite auſteritate vixit:⁊ poſtmoduꝫ ad celeſtia regna migrauit.

¶ De ſancta marẽtia Tridẽtinorum patrona. capi. cxxv.

MAxentia ſancta Tridentinorum patrona: ſanctiqꝫ Uigilij ipſorum Tridentine vrbis Epiſcopi parẽs Romana fuit matrona: que ⁊ Jouiniani ac valentiniani Auguſtorum temporibus / Damaſo quoqꝫ beatiſſimo pontifice in chatedra petri Rome preſidente / exiſtens ingentis animi femina/maximum ⁊ ardentiſſimum amoriſ inditium erga filiorum ſuorum ſalutẽ pre ſe ferenſ: itegẽrime fidei documentum/preſentibuſ atqꝫ poſteriſ preſtitit

ſempiternuz. Que eſto a qbus progreſſa ſit parētib⁹/nec ex qua fuerit proſapia in dies nr̄os non venerit: ſatis ad eius fulgoris laudē eſt/nouiſſe eam Marētij patritij Romāi potentiſſimi viri/pretorie dignitatis iſigniti (licet gētilis) fuiſſe conſortem. Ex quo cum tres vz vigilium: Claudiuz: ꝛ maioranū edidiſſz mire indolis filios/parere deſijt. Quos oēs/a puero i ꝑmis (tāq̄z chriſtiāiſſima mat̄) baptiſmi lauacro purificari fecit: deīd aliquātiſp adultos/liberalib⁹ diſciplinis imbuendos (ex patrio more) Athenas traſmiſit. Ubi vt erant optime nature/ꝛ excellentiſſimi ingenij adoleſcentes/ꝛ virtutibus/ꝛ rationabilibus omnigenis diſciplinis/non mediocriter incumbentes/pro ſuo captu/ita ſtudijs inſiſterūt/ vt breui proculdubio/in omnium: ſcientiarum habiti fuerint illuſtriſſimi. Domi deniq̄z ad parentes regreſſi/etiam diuinis ſcripturis/ingenium omne prorſus inflexere ſuum. Ob hoc autem Marentia ſapientiſſima ac religioſiſſima ſimul ꝛ pijentiſſima parens/quanto exiliuerit gaudio/ atq̄z diuino quodam tripudio/non facile hic explicari poſſet. Erat nihilominus ꝛ ipſa bonarum litterarum/ac diuinarum rerum nō ignara: vnde ꝛ ſepius/cum eiſdem ſuis filijſ/de interpretationibus diuine ſcripture contendebat: atq̄z pyctagoricas ꝛ ſocraticas ſententias mirifice inter ſe ſe conſerebant. Ea propter factum eſt: vt ſibi ipſis/rerum mundanarum iam quādam negligentiam indicerent: ꝛ rebus diuinis ſe totos deuouerent. Et vt glorioſam immortalitatem aliquando cum domino Jeſu chriſto/atq̄z finem beatum tandem aſſequerentur: maximeq̄z cum aīaduerteret glorioſa mater/ Romam ciuitatem quandam eſſe demoniorum habitationem/execranſq̄z magnopere ſui mariti vitia atq̄z peccata/ ſuis filijs quottidie admonendo dicebat. Fugiam⁹ obſecro dulciſſimi filij/de medio babilonis/ fugiamus inq̄z: vt vnuſquiſq̄z noſtrum ſaluet animaz ſuam: ne videlicet participes ſimus delictorum parentum noſtrorum/aut ne de plagis eoruz certe accipiamus/quoniam ad celos vſq̄/peccata ipſius aſcenderunt. Erat autem ꝛ ipſa (vt premiſſum eſt) non vulgariter erudita/ꝛ dulci eloquio admoduz terſa/a beato Damaſo papa diligenter inſtructa: atq̄z ad huiuſmodi/bene beateq̄z viuendi propoſito plurimum incitata: que nihil prorſus agere omittebat: qd ad veram religionem/lumenq̄z veritatis eterne conduceret. Unde ꝛ ipſos ſuos filios omnes/iam litterarum diuinarum peritos/ ac ſancti ſpiritus gratia inflamatos/ſuo ortatu/ſua ve imitatione/ad tantam deniq̄z huius ſeculi perduxit nauſeam ꝛ ad veram religionem inflamauit: vt apud patrem eorum/ maritum ſuum (vincere eorum propoſitum cupientem) cauſam conſtantiſſime defēdere non vereretur. Dicebat autem quottidie pignoribus ipſis. Duobus dominis filij dulciſſimi/ſeruire nemo poteſt: ſic neq̄z preſentibus voluptatibus/ꝛ futuris gaudijs perfrui. Qui non eſt mecum inquit dominus noſter/ contra me eſt. Et qui mecum non colligit/ſpargit. Amor dī/ꝛ amor ſeculi/dicebat ſemper ſibi adinuicem aduerſari. Ueritaq̄z tanq̄z ſapientiſſima parens/ne terrena iſta ipſoꝝ filiorū ſuoruz virtutib⁹ atq̄z ſaluti aliquādo aduerſarētur. Illd Jo. Euāgeliſte aureū documētuz/eis ſepiſſime ꝓponebat/ꝛ expōebat/dicēs. Filij aīaduertite ꝛ videte: q2 omne quod i mūdo ē: a vt ē ꝯcupiſcētia carnis/aut ꝯcupiſcētia oculoꝝ/aut ſuꝑbia vite. Que ꝛ uos quoq̄z vt pleni⁹ pcipiatis/a ceteris parū per animū obſecro auertite: voſq̄z i ſublimi veluti i ſpecula ponite: vnde vno

Vigilius Claudius Maioranus filii.

Optimum documētū

ceruatis intuitu/que hic deorſum inter homines ⁊ mortales geruntur miſerā
da: Videbitis vt/ a carnis concupiſcentia incipiam: videbitis inq̄ꝫ / filij mei
amantiſſimi/de fumo iceſte carnis/ etiam aerem/ proprium imutaſſe nitorem.
Tanta equidem eſt huius peſſimi ſceleris vis/atqꝫ (vt ita loquar)neceſſitas:
vt eam indelere q̄ꝫ euitare multo ſit facilius. Ad occulorum etiam concupiſcē
tiam venio/per quam Euangeliſta ſanctus auaritie denotat crimen: que tanto
pere inſedit mortalium iam fere cunctorum animis. Ut fas ſit dicere quod ēt
gentiles deplorāt poete. Viuitur ex rapto/nō hoſpes ab hoſpite tutus. Poſtre Poete verſus.
mo ad ſuperbientis ſeculi vitia filij mei/ ſi volueritis oculos ducere: infinitus
certe/ſe vobis offeret malorum numerus. Ita vt auſim dicere/ꝙ oīa virtutis p̄
mia poſſideat ambitio/⁊ auaritia/atqꝫ carnalis vſus ⁊ luxus. Hec ⁊ hijs ſimi-
lia ſepe ⁊ ſepius dicens/ac ſepiſſime optima parens repetens/aſſeuerabat /ſola
eterna pro certo vera/temporalia vero veriſimilia/rata omnino eſſe contemnen
da: ⁊ vt mala euitarent/ ad eterna dicebat eſſe confugiendum. Unde ⁊ qđ tan
topere hortabatur / etiam vt ſe facto impleſſe comprobaret (a marito iam per
diuortiū ſeparata)ampliſſimas diuitias quas hereditario iure/⁊ patria ſucceſ
ſione conſecuta fuerat/pauperibus pro maiori parte erogans/ peregrinationis
propoſitum vna cum filijs ſuis ſuſcepit. Miro equidem ardore ſuccenſa erat:
atqꝫ incredibili quadam fortitudine iugiter agitabatur/ſui ſexuſ ac fragilitatis
corporis quaſi oblita: nō alicuius rei que ad ſeculum pertinēt memor/per mo
menta temporum. Solum patriamqꝫ deſeruit: ⁊ quaſi incomitata/ ad heremū
ſanctorum patrum/ſuis cum filijs geſtiens perexit cuncta vt ita dixerim)terre-
na deſpiciens/vt veras diuitias aſſequeretur. Demum igitur Marentia hec/vo
lens fugere ⁊ declinare laudantium ora: atqꝫ mondiales viſitationes/⁊ frequē-
tiam ſuſtinere non valens/Romam cum ſuis cum pompis deſerere cōſtituēs
(a beatiſſimo Damaſo papa prius licentia ⁊ benedictione obtenta) leta ⁊ accin
cta/vniuerſum picenum atqꝫ flamineam necnō ⁊ lumbardie partem ſuis pedi
bus delicata perluſtrauit: ⁊ loca quecunqꝫ ſancta ipſis in regionibus adire po
terat/reuerenter inuiſcebat. Elymoſinaſqꝫ prout eius facultas permitebat hyl-
lariter condonabat. Florebant autem tum regiones ipſe/ doctiſſimiſ ac ſanctiſ
ſimis viris: vtpote Monachis/ſacerdotibus/atqꝫ heremitis plurimis. Quorū
hoſpitia vna cum filijs (aliquid odorando)cum introyret mox eorum pedibꝰ/
ſe proſternēs/ſalutis documenta ab omnibus obnixe expoſtulabat: exiſtimās
ſemper in ſingulis ſe chriſtum videre: ⁊ ſi forte aliquid pietatis in illos confe
ret: in dominum ieſum chriſtum ſe contuliſſe letabatur. Tandem dum Ber-
gomum vrbem/in lumbardia applicuiſſent: ⁊ a Ciuibus illius/religioſis veꝰp Bergomū
ſonis comiter excepti fuiſſent/per plurimos dies tanq̄ꝫ religioſiſſime perſone
eiſdem ciuibus multa exemplaritatis documenta tradiderunt. Deinde ipſo-
rum humanitate ac ſoli bonitate non mediocriter delectati tanq̄ꝫ perpetuo ibi
dē permāſuri/extra vrbis mēia/haud procul/ in amēiſſimo montis delimo ſi-
bi cellulas extruxere nō nullas. Ubi/a pturbatiōibꝰ ſcemoti/ p aliquot tēpꝰ in
maria ſācitate ⁊ aī integritate vitam duxere quietam quia qdē vita ac religiōe
multa ēt preuiderūt futura. Unde ⁊ in hodiernū vſqꝫ diē/locus ille/ab accolis
ſcti vigilij mōſ appellat. Quo qdē i loco poſt dormitionē eoꝝ. Eccleſia i hono
rē eiuſdē ſcti vigilij/a ciuibꝰ extructa fuit. Que adhuc icōrupta pmanēt/i ipſius

diei ſolẽnitate/cũ maxia ciuiuꝫ illoꝝ frequẽtia inuiſitur. Uerum cũ plurimi ad eos hinc inde nõ ſolum agreſtiuꝫ/ſꝫ ⁊ pꝛepotẽtuꝫ ↄcurrerẽt viri/ita vt eis eo in montis loco maxima fieret temptatio/tanq̃ꝫ gloꝛiam ⁊ honoꝛeꝫ adhuc calcaturi/aliam ſolitudinẽ ſunt meditati. Unde ſpiritu diuino acti/inde diſcedentes Bꝛixiam perexerunt vbi ex moꝛe ſanctoꝝ martyrum Fauſtini ⁊ iouite: Apolonij/⁊ Honoꝛij/atqꝫ alioꝝ multoꝝ reliquijs ſanctiſſimis viſitatis: ad vrbis epꝫ ſanctiſſimuꝫ viꝝ ſe cõtulerunt/a quo icredibiliter recreati/benedictiõe recepta/ ex inde Tridẽtũ cõceſſerũt. Ubi ⁊ ab accollis illis incredibili hyllaritate ⁊ a-

Tridẽtina ciuitas vbi ſit.

moꝛe excepti/mox ciuilitate etiam donati ſũt. Eſt aũt ipſa ad quã acceſſerãt tridentina ciuitas/in venetia/Italie/regione cõſtituta/ a Gallis olim cõdita: inter Italiam ⁊ Germaniaꝫ diuidẽs: quam Atheſis celebꝛis fluuius (ſuis in mõtibꝰ

Atheſis fluuius.

oꝛiens) curſu rapidiſſimo radit: deinde veronã vadẽs / vrbem in duas diuidit partes/⁊ poſtremo i adriaticuꝫ funditur mare. Ambitur aũt ipſa Ciuitas/tribus mõtibus/a quibus id nomẽ ſoꝛtita eſt. Quoꝝ aquilonaris mõs/plurimas argento habet fodinas. Alij vero duo/ ⁊ aeris ſalubꝛitate/ ⁊ paſcuoꝝ vbertate/ atqꝫ aliarum rerũ ad vite humane ſuſtẽtationeꝫ habundãtia/ plurimũ illuſtrãtur. Unde ⁊ in vrbis cõi ſigillo/talis ſupꝛaſcriptio dicitur ineſſe. Mõtes argẽtum/nomen/mihi danturqꝫ tridẽtum. Ibidem itaqꝫ ſancta maxẽtia cum filijs cõſtituta/⁊ pꝛopter ſapiẽtiam/doctrinã: pietatẽqꝫ/vniuerſi populi beniuolẽtiaꝫ atqꝫ reuerentiam mox ad ſe traxit. Moꝛtuo aũt illis diebus vrbis ipſius Epo:

Vigilius fit eps.

vniuerſus populus vigilium eius pꝛimogenituꝫ vno omniuꝫ cõſenſu ac voto/ pp ſanctitateꝫ ⁊ miraculoꝝ gratia/ãnum etatis vigeſſimuꝫ agenteꝫ pontificem ſurrogauit. Eo quippe diuinitus i pontificali ſede merito collocato/eius pijentiſſima mater Maxentia iam grandeua ⁊ anus/ cupiẽs vitam perficere ſolitariam/i pagum qui mayanuꝫ nuncupatur/a Tublino lacu quinqꝫ paſſuuꝫ millibus diſtãs cõceſſit locoqꝫ delectata/ꝙ vitam ignobilem ⁊ ſolitariã plurimũ deſyderaret. Domũ ſibi cõſtrui fecit: atqꝫ in eodeꝫ loco/reliquuꝫ vite ſue tempus i oꝛationibus/vigilijs/ieiunijs ⁊ alijs plurimis operibus bonis/ maximo cum ſanctatis eximie pꝛeconio cõſumpſit. In eodeꝫ aũt ſolitudinis loco pꝛofecta ⁊ cõſtituta diua Maxẽtia/in pꝛimis ſumope annitebatur/ne tẽpluꝫ ſui coꝛdis/vllis malis cogitationibꝰ ſoꝛdidaretur/aut violaret. Deinde/⁊ vita/⁊ moꝛibus/⁊ oꝛe/cunctos ad ſe aduẽtantes admonebat/atqꝫ mõumẽta ſalutis dabat: quõ virtutes iquirerẽt: ac feliceꝫ deducerent vitam. Unde nõ modo circũſtantes/ſꝫ ⁊ longinque natiões/ipſam mirifice comẽdabãt: ꝙ diuinam vitaꝫ noſcet illamqꝫ alijs demõſtraret. Sed neqꝫ hoc in loco eius pꝛeclariſſima miracula ſcripto ennãrare itendo/quia cum ſint ingẽtia/⁊ tempus me deficeret: atqꝫ igenij ibecillitas nõ ſufficiat. Demuꝫ maxẽtia hec/de deo deqꝫ oĩbus bene pꝛomerita: in pace/ deo optimo ſuum ſanctum reddidit ſpiritum. Cuius venerabile coꝛpus in eodem loco venerabiliter ſepultum eſt. Supꝛa quod/⁊ poſtmoduꝫ eccleſia/a fidelibus eſtructa fuit. Ibidem autem ad Altemani eiuſdem ciuitatis epiſcopi vſqꝫ tempoꝛa quieuit. At ipſe pꝛefatus pontifex religiõi ⁊ pietãti admodũ affectus/decernẽs eccleſiaꝫ ſancti vigilij martyris vetuſtate ſemi collapſã iſtaurare/ope pꝛetiũ exiſtimauit: etiã reliquijs maternis ipaꝫ filij eccleſiã decoꝛare: maxie idignuꝫ foꝛe exiſtimãs/tãtas reliquias eo in pago tam idecenter haberi. Tridẽtum igitur illas magna cuꝫ veneratione ⁊ põpa tranſlatas in

cripta eccleſie ſanctiſſimi ſui filij vigilij ad laudez oipotẽtis dei/ vrbiſqꝫ decorẽ ⁊ ſplẽdorem honorificentiſſime condidit. Cuncꝫ ipas ſanctas religas idẽ venerabil' põtifex/ ꝯdigno collocaſſʒ honore: hec ꝟba aſtãte vniuerſo pol'o ꝓtulit dicens. Tu deinceps ſecura ⁊ ꝑ beata iá profecto eris/ mea tridẽtina ciuitas ad cui⁹ tutellá ⁊ cuſtodiá/ táta etiaz excubabit cuſtos: ad cui⁹ caput ſanctaruz reliquiaꝝ tá nobile ſertũ allatũ ẽ. Quá quidẽ Matroná atqꝫ ei⁹ ſanctiſſimum filiuz põtificẽ habuiſſe/ nõ modo nos q nũc ſupſtites adſum⁹/ ſʒ ⁊ oĩs hui⁹ noſtre feliciſſime vrbis ꝑpetuo letabiť ſucceſſura poſteritas: ⁊ ſemꝑ duz ſtabit ciuitas/ illiuſ pñtia ac veneratiõe ſe ſentiet recreari ac cõfoueri. Itaqꝫ dilectiſſimi mei oẽs/ has ſanctiſſimas reliquias ſolẽni gaudio/ q̃ſi/ e celo nobis demiſſas leti excipiamus. Et tu clariſſima nunc tridentina nr̃a Ciuitas/ necte myrtos lauroſqꝫ felices: ⁊ thura ſuo adole altari/ vt canoras hymnoꝝ voces ĩ excelſo deuſ noſter exaudiat/ qui iuocatus/ tandez ĩ hec tua vota reſpexit. Quare oĩ iam excuſſa formidine/ patroná hanc ãplectere: que ꝑpetuo ab ĩminẽtibus periculis protectrix ⁊ adiutrix tua erit.

¶ De glorioſa parente ſctiſſimi Auguſtini ſctá Monica. cap. cxxvi.

Monica venerabiliſ ⁊ ſancta vidua/ natiõe Affricana/ diui aurelij Auguſtini parens digniſſima/ hoc áno/ qui eſt tertius ⁊ nonageſſim⁹ ſupra trecẽteſſimuz/ etatiſ v erõ ſue/ ſextus/ ⁊ quiquageſſim⁹/ in oſtijs tyberinis Italie vrbe/ ab vrbe/ quidẽ Roma decez millibus paſſuuz diſtáte/ poſtq̃ꝫ ſuuz vnicuz filiuz mľto ſemine lachrymaꝝ xp̃o lucrata fuiſſet/ opibus bonis plena/ cũ maxia ſui animi equitate/ ex iſta caliginoſa laborioſaqꝫ vita/ in ſerenuz illud celeſteqꝫ domiciliuz/ nonis maij demigrauit. Hec quippe ex vrbe tagaſtẽſi ei⁹ prouintie/ nobiliſſimos parẽtes habuit. Cui⁹ mater facundia/ ex preclariſſimis parẽtibus progenita/ etiá illi ſi ipſius oĩum parẽtuz ſcemata ĩ mediuz aderemus/ magnuz certe claritatis afferre poſſemus. Ueruz quum alia longe adſint huius ſancte mulieris maiora decora/ miſſis illis: neceſſariora proſequemur. Et primo ſanctiſſimi/ filij Auguſtini decora cõmemorabimus. Cuius tam ingẽtia fuere facinora/ ⁊ doctrina/ atqꝫ ſanctimonia: vt qui ſuperaret illum gloria: nec audiretur natus/ nec naſceretur in poſterum: quod beate matri/ non modicum fulgoris adiunxit: cum parentibus/ vt ſcriptura teſtatur/ fulgor non modicus ſit preſtantes habere filios. Hanc itaqꝫ dixerim prius ſanctificatam quá natam. Nam vt ab eius infantia noſtra initium ſumat oratio/ aiunt in ea cum corporis ſenſu/ primum quedam mentis intelligentie exaugere cepiſſe/ cuz q̃dam etiam innata prudentie/ que quidez perite ſenectutiſ propriuz diciť. Cũqꝫ etiam ſupra etatem/ ⁊ ſapere/ ⁊ callere didiciſſet/ ſpretis iam puerilib⁹ ineptijs ⁊ ludis/ deuz oipotentem religioſiſſime/ ⁊ oratiũculis aliiſqꝫ ſignis venerari cepit. Charitate aũt miſeroꝝ ⁊ paupeꝝ nihil ducebat ſanctius. Quos ſepius ẽt

furtiuis domus ſue alimētis reficere curabat:atqꝫ illos ſepiſſime quadā inge
nua pietate/ī pꝛīna domo paſcēdos vltro ītromittere nō ꝑtimeſcebat.Jn neceſſa
rios ꝓo reliquos oēs/nihilominꝰ erat obſequētiſſima .Ab ipſa namqꝫ īfantia/
cum ea quedaʒ miſeratio excreſcere videbať: vnde ⁊ naturali affectiōe paupe-
res diligere pꝛeſe ferrebat.Jnfirmos ardētiſſimo amoꝛe viſitabat/hoſpiteſqꝫ re
cipiebat/infirmoꝝ pedes lauabat,eiſqꝫ vt poterat/īſeruiebat : littigātes (vt erat
māſuetiſſimi īgeniȷ puella)repꝛehēdebat,⁊ ad ſanitatē redigere ſatagebat. Jne
rat quoqꝫ ī ea quedaʒ adiſcēdi cupiditas.Et ꝑꝓea/ iugiter ſatagebat aliquid ꝑ
clarum,aut audire,aut adiſcere.Eidē pꝛofecto īeſſe videbatur quedā īſatiabi-
lis adiſcēdi cupiditas.Et iccirco quā maxime auiā ſuaʒ chꝛiſtianiſſimā/ī om-
ni vite īſtituto pꝛo modulo ſue capacitatis ſequebať:eidemqꝫ adherebat: ipſā
qꝫ in omni vite īſtituto imitari cupiēdo.Eo quoqꝫ mētis acie ferrebatur(vt di-
uus eiꝰ filiꝰ reffert)vt aliquid boni quottidie ſupꝛa ānos aſſequeretur. Quo q
dem ſciendi ſtudio/quaqꝫ vite īſtitutiōe/effectuʒ eſt/vt eius animus,nullis ſe-
culi vanitatibus/aut certe voluptatibꝰ/ſeu pōpis illudi potuerit vnq̃ꝫ.Exiſtēs
aūt etatis/annoꝝ treſdecim/nobili patritio carthaginēſi,in vxoꝛem/a parentibꝰ
tradita eſt.Jpſuʒ vero non ſua/ſʒ maioꝛuʒ ſuoꝝ voluntate/ adhuc gētileʒ acce-
pitarituʒ:malēs in humili gradu tuto pergere/ q̃ꝫ pēduli gradu/alio ī ſtatu
fluctuare.At tamē inito ſemel matrimonio/nil aliud diebꝰ ac noctibus cogita
bat/niſi vt reddito nuptiaꝝ fructu/ſm caſtimonie gradum arriperet. Et tanti
dux femina facti/viꝝ ferrociſſimuʒ gentilēqꝫ tandeʒ pꝛopoſito ſuo iungeret,nō
relinquēs ſaluti ſue comiteʒ ſed expectās.Optabat hec cōiunx ſancta liberos/
nō aliter:niſi vt chꝛiſto/aut xꝑianos,aut virgines relinqueret.Nec ſua certe fe
fellit opinio/pꝛeter eīm ſanctiſſimuʒ doctoꝛeʒ Auguſtinū/duas vʒ perpetuam
⁊ Baſilicaʒ filias virgines inſignes ꝑpetua virginitate poſt ſe reliquit.Deinde
nō modo ſibi/ſʒ ⁊ vniuerſo pꝛoꝛſus mundo, poſt doꝛmitionē ſomnūqꝫ ſuum/
iubar illud ſplēdidiſſimū/doctoꝛeʒ cōſumatiſſimum/Eccleſie peperit poſt hu-
muʒ.Jgitur Monica tradita viro pꝛedicto noīe Patritio/illuʒ venerari nō de-
ſtitit,ſeruiēſ ei tanq̃ꝫ dn̄o/ſatagebat eū lucrari dn̄o.Erat quippe ꝑpulchꝛa/erat
ſapiēs/ amabilis reuerēs/⁊ verecūda.Jta ſemper eiꝰ tollerauit iracūdias ⁊ iniu
rias,vt nullā ob hoc vnq̃ꝫ habuerit ſimultateʒ:expectabat eteīm ſemꝑ dei miſe
ricoꝛdiaʒ ſuper illum vt in dn̄o credēs/poſtea caſtificaretur . Et q̃ꝫq̃ꝫ eſſet ira
nimiuʒ feruidus/nihilominus,⁊ beniuolētia erat pꝛecipuus . Et iccirco eidem
irato/nō tantuʒ facto/ſʒ nec verbo quideʒ reſiſtere vnq̃ꝫ pꝛeſumpſit . Sʒ eo re-
fracto ⁊ quieto/poſtea quuʒ opoꝛtunuʒ videreť/facti ſui ſi opꝰ erat ratiōeʒ red
debat.At matrone mľtu/quaꝝ viri māſuetioꝛes videbanť plagaꝝ veſtigia ēt ꝺ
honeſtatā faciē gererēt/iter amica colloqa/ille arguerēt maritoꝛū vitā. Hec il-
laꝝ linguā veluti ꝑ iocuʒ grauiter admonebat/ꝙ nimia dicacitate compleſſent,
honerarētqꝫ viros querelis īnumeris/ſe foꝛe omiſſas, ſeqꝫ derelictas/ſe villipē
ſas/ſe dn̄iqꝫ/a viris ſuis ī nullo ꝑtio habitas,atqꝫ tāq̃ꝫ ancillas mēcenāiaſ ⁊ em
pticias/habitas:pꝛoīde monebat memoꝛeſ eſſe cōditiōis ſue/vʒ ſuꝑbire aduer
ſus dn̄os ſuos nō opoꝛtere.Jlle aūt quū nimiū mirarenť,ſciētes/q̃ꝫ ferocē cōiu
gem ſuſtineret Monica/ nunq̃ꝫ fuiſſe auditum, aut aliquo inditio clamaſſē/ꝙ
Patricius ceciderit vxoꝛeʒ/vel ꝙ a ſe inuicē/vel vnā diē domeſtica lite diſcēſſe
rint/⁊ cauſā familiariť q̃rerēt: docebat illa:īſtitutū ſuuʒ quod ſupꝛa mēoꝛaui:

omnes eiꝫ nō modo matrōe ſꝫ viri/qui hec nouerāt/ ꝓclamabāt/ atqꝫ dicebāt. O ſacris ī celuꝫ extollēda laudibꝰ mulier. Socrū etiā ſuā primo ſuſuris ancil laꝝ malaꝝ aduerſus ſe irritatā/ſic hūaniſſimis euicit obſequijs/ māſuetudīe ꝛ tollerātia pſeuerās: vt illa vltro filio ſuo medias linguas famulaꝝ proderet: qbus iter ſe ꝛ nuꝝ/pax domeſtica turbabaẗ: expeteretqꝫ vindictā. Deinceps eiꝫ ſub ſocru quo ad ipſa ſupuixit/ītra limites ſue ſubiectiōis a deo pacifice adeo qꝫ ſancte Monica trāſegit/ vt preteritaꝝ oīuꝫ feminaꝝ laudes/ filiatiōe celebri ſuperaret. Erat aūt venerabilis Monica hec/ſicut īter multas gēmas/ꝓcioſiſſima gēma micat: ꝛ Jubar ſolis paruos igniculos ſtellaꝝ obruit: ꝛ obſcurat: ita cūctarum virtutes ꝛ potētias ſua humilitate ꝛ charitate ardētiſſima ſupabat. Minima equidē erat īter oēs domeſticas ſuas/ vt oīum maior eſſet/ ꝛ quanto plus ſe deijciebat/tāto magis/ab oībus ſubleuabaẗ. fugiebat omnē ināē gloriaꝫ/ ꝛ cūctoꝝ preconia merebaẗ. His ꝛ alijs quam plurimis virtutibꝰ ornata Monica/ ꝛ fcūditate ꝛ pudicitia probata/primū viro/ deīde ſocrui poſtremo ꝛ propīquis/ ꝛ totius vulgi teſtimonio/cū tres liberos marito edidiſſet. Auguſtinuꝫ aureliuꝫ doctorē/perpetuā ꝛ Baſillicā virgines perpetuas parere deſijt: vt itelligereẗ/ipſam nō diu offitio ſeruire voluiſſe/ſꝫ mariti deſyderio: qui optabat liberos. Sepe eteīꝫ quūꝫ illud diui pauli dictū reminiſceret: quo dicitur. Saluabiẗ vir ifidelis pp mulierē fidelē/ ꝛ lachrymas/ ꝛ gemituſ effundebat: ac tanta oōnuꝫ ꝛ lachrymaꝝ perſeuerātia ꝛ īſtantia dn̄ꝫ exorauit/ vt tādeꝫ obtinuerit/qđ tātopere expoſtularat. Jā eīm venerabilis Monica/ quūꝫ ſuo optio viuēdi modo/ſuaqꝫ māſuetudīe/atqꝫ cōſtanti pſeuerātia/ ī tam feruētē ſui dilectionem traxiſſet marituꝫ: vt ſatis aduerteret/nil euꝫ ſibi negaturum/quod peteret: Ante alia poſt longā diuinoꝝ eloquioꝝ doctrinā/humilis ſuplexqꝫ rogauit/ſe per baptiſmi lauachruꝫ chriſtianum chatollicum fieri: quod dei munere haud labore multo obtinuit/ꝙ poſtularat. Qđ cū nō ſatiſ aīo ſufficerēt ſuo/audatius expoſtulauit ſe a ſuo ſeparari thoro/ vt vterqꝫ iam tādeꝫ cōtinēter viueret/quod ꝛ impetrari p gratiā dei cōmeruit. Erat nempe mater nr̄a Monica/in ennarabili quadā diuina ſapiētia plurimuꝫ illuſtrata. Et iccirco ſepe ꝛ ſepius tam marituꝫ q̄ꝫ filiuꝫ Auguſtinuꝫ ac filias oēs cōmonebat/vnūquēqꝫ anniti ꝺ bere oī/cuꝫ pietatis ſtudio/vt quilibet quā ſapiētiſſimus fieret/iquiēs atqꝫ conteſtans/ita animuꝫ veſtrum/deo qui vera ſapiētia ē/euadere poſſe ſimilimū. Jn quaꝫ quidem ſimilitudinē: ſūmuꝫ bonuꝫ/ſūmūqꝫ conſiſtere graduꝫ vere beatitudiſ ipſa arbitrabatur. Dicebat āt moralia vſu eſſe cōparanda/naturalia ve ratione querenda: verum diuina per oōnem/a deo expoſtulāda ꝛ ea quidem/ob dite puritatem potius obtineri quā alia doctrina humana. Ac per hoc dicere cōſueuerat/ſe ſibi ſoluꝫ tunc feliciter viuere/ quūꝫ de deo/aut cogitaret aut loquereẗ. Rata/omne genus humanuꝫ/tūc eſſe cūctis brutis infelitius/ quūꝫ cultum diuinū poſtponeret. Ex quo factuꝫ eſt/vt dn̄o reuelante: multa de archanis celeſtibus/perceperit documēta. Abſorbebatur etenim/ita ſepe numero/in tantuꝫ ꝛ per totam ferme diem/ab ea neqꝫ vox neqꝫ ſenſus prorſuſ audiretur. Nam tanq̄ꝫ celeſtis femina/veluti in quadam luce/ iam cuncta cognoſcere videbatur. Dicebatqꝫ/ſolam hominibꝰ diuinam lucem poſſe/ ꝛ clemētie domiꝫ/ atqꝫ veritatē ꝛ beatitudinē elargiri. Jpſiꝰ aūt diuinuꝫ ꝓpe igeniū/quū diuꝰ eiꝰ filiꝰ Auguſtinꝰ/iā exploratū habniſſet/ꝺ ea ī ſecūdo libro ꝺ ordie reꝝ/hiſ vbis

Patrius fit xp̄ianus

De ipſius ingenio vide.

ſic iquit. Nobiſcuz erat mater noſtra Monica/cuius igenium/atq̃ꝫ i res diuias iflamatũ aium cum ãtea cõuictu meo diuturno/ꝛ diligẽti cõſideratiõe perſpeteram. Tum vero i quadã diſputatiõe/ñ parue reꝝ/ quaꝫ die natali meo/cũ cõ uijs habui/atqꝫ i libellũ cõtuli. Tãta mihi mẽs eius apparuerat:vt nihil apti⁹ vere phye videretur. Itaqꝫ iſtitueram aio/quum habũdaret ocio/agere/vt colloquio noſtro nõ deeſſet. Dixit autem idem ſuus filius/ matris phyam/ſibi nõ modicum placere/ꝛ icc irco/ego inquit/ne me/ nõ libenter tibi matri mee/ĩ diſcipulum dedo/atqꝫ trado. Erat autem monica rebus ĩ oĩbus tam diuinis q̃ꝫ humanis/a deo ſolicita/vt ne pũctum quidez etatis ſue/videretur inutiliter expẽdere. Timoꝛ quidem caſtus eidem ſemp ĩ coꝛde erat/tanq̃ꝫ pectoꝛalis faſcia/q̃ cogitationes noxias cõſtringeret. In oꝛe etiam:tanq̃ꝫ frenum quo linguam repꝛimeret. In opere deniqꝫ veluti ſtimulus/ne pigritia toꝛperet. In cũctis autẽ ſicut regula/ne modum excederet/verbum item ſeculare ex eius oꝛe nunq̃ꝫ auditum fuit. Pietatiſ vero opera/vſqꝫ a deo ſemper ĩ omni vita ſua amauit/vt nihil ei magis cure fuerit/q̃ꝫ vt infirmis ſeruiret/moꝛtuiſqꝫ ſepulturam pꝛeberet/ oꝛphanos cuſtodiret/atqꝫ viduas maritataſqꝫ tanq̃ꝫ filias cõſolaretur. Cuꝫ ad cenam quãdoqꝫ vocaretur/tanq̃ꝫ ad medicinam amaram(aiunt) acceſſiſſe. Fertur die quadam/quum dei beneficia ĩ ſe collata aĩo repeteret tantã lachꝛymaꝝ copiam pꝛofudiſſe:vt eius veſtigia per templi pauimentũ deſuper fuſe lachꝛyme demõſtraretur. Erat nãqꝫ ipſa ſerua ſeruoꝝ dñi/omneſqꝫ qui eaꝫ videre merebantur ſciẽtes pꝛeſentiam dei eſſe ĩ illa/ĩ maximo pꝛetio venerabãtur. Filios etiam ſuos(vt veram decebat parentem)totiẽs parturiebat:quotiẽs a domino deuiari cernebat. Sepe eteim (vt diuus ait Auguſtin⁹) ĩ oꝛatione poſita/tanta ſancti ſpiritus replebatur ebꝛietate/ꝙ per diem ĩtegram/ſic in ea quieſcebat vt dum eſſet rex ĩ accubitu coꝛdis ſui/neqꝫ ſenſus/neqꝫ vox/ĩ ea penitus audiretur vlla:ĩ tãtum ꝙ vix matrone ꝛ cõuicine /eius excitare eam poſſent. Inquit item/ idem pater Auguſtinus/ꝙ ĩ ſolẽnitate beati Cypꝛiani/quum ſacrũ dñi coꝛpuſ percepiſſet mox per cubitum/a terra eleuata fuit/ſicqꝫ cõſiſtẽs/clamaſſe eã/volemus ĩ celum:volemus ad celum fideles. Que cũ ĩtẽrogata fuiſſet/quid ſibi accidiſſet nil pꝛoꝛſus reſpondiſſe/ſed tãto gaudio ſe repletam oſtendiſſe /vt oẽs ad leticiam nõ minimã deduxerit. Cãtans cum pꝛoba. Coꝛ meum ꝛ caro mea exultauerunt ĩ deum viuuꝫ. At venerabilis monica poſtea q̃ꝫ vir eius patritiuſ feliciſſime vita exceſſiſſet/quottidie ĩtollerabili quodaꝫ coꝛdis vulnere ex ĩfideli filio Auguſtino trãſuerberabaẗ:ꝙ eum ad baptiſmi grãm reducere minime poſſet quottidie eniꝫ dolebat/quottidie ĩgemiſcebat/quottidieqꝫ lachꝛymaſ ꝓ eius ſalute effũdere nõ deſiſtebat/quottidieqꝫ aĩo toꝛquebatur: quũ ſe quaſi ĩ iocũdiſſimo ſibi filio moꝛtuã aĩaduertebat. Veꝝ etſi minime deſperaret ipſum ſaluari debere/lachꝛymari tñ nõ deſiſtebat/diuinumqꝫ auxiliuꝫ aſſiduis oꝛoĩbus ĩploꝛare/etiã ieiunijs vti/atqꝫ ſacrificia pꝛo eo offerri/ceteraqꝫ oĩa facere/qbus dñs pꝛopitius redderet. Nec dubitabat/mulier ſancta/euꝫ qui vidue vnicum moꝛtuuꝫ potuit reſuſcitare/ꝛ ſuuꝫ/ad ſuam chatolicam fidez/poſſe perducere. Diſcurebat nãqꝫ Monica quottidie ãxio quodã pectoꝛe/ ac quaſi aliquo mẽtis ſtupoꝛe/atqꝫ(vt ita dixerim)ſui aliquãdo neſcia/per tpl'a/per eccleſias/ꝑqꝫ Religioſoꝝ monaſteria. Impoꝛtunaqꝫ adhibat/põtifices/alioſqꝫ ſanctos dei ſeruos/vt pꝛo ſalute filij effundere pꝛeces dignarentur. Cui aliquando quẽdaꝫ

ſanctuz epm nimiũ ipoꝛtune ab ea ſolicitatũ/dixiſſe quodã pfetico ſpũ aiunt. Uade iquit ſecura mulier: qꝛ ipoſſibile eſt. vt tãtaruz lachrymaꝝ filius peat. De eadez pterea ſic iquit diuus Auguſtin⁹: q̄ dum die quadã i linea quadaz lignea oꝛaret: eidẽ quã quietiſſime doꝛmiẽti/Angel⁹ dñi apparuit. q i hec verba eã benigniſſime aloquut⁹ eſt. Monica inquit/eſto ſecura: qꝛ tue de filio tuo Auguſtino pijẽtiſſime oꝛõnes/apud pijẽtiſſimũ hũani generis redẽptoꝛez/meruerũt exaudiri. Nã futuꝝ eſt: vt i illa celeſti pꝛ̃ia/vbi oĩa ſũt trãquilitatꝭ ꝛ gaudij ſempiterni plena/futuri vna eritis. Jtaq̄ꝫ nihil deiceps triſte/nihilq̄ꝫ lugubꝛe ob hoc apud te ſit. Nõ tibi ob hoc diuti⁹ laboꝛãdũ ꝛ gemẽdũ eſt. Quibus dictis Angelus euanuit. ꝛ Monica ſctã/ſomno ſoluta eſt: Secũ igiꝭ ꝯſiderãs. que i viſiõe ymo oꝛaculo poti⁹ reuelata fuerãt/ꝛ ea qdez quã accutiſſime diſq rens/nõ de miſericoꝛdia dei diffidit. Admonuitq̄ꝫ filiũ de viſiõe angelica ꝛ de pmiſſo mũere: ac ex ea die luctui meroꝛiq̄ꝫ nimio finez iponẽ cẽſuit. Ueꝝ nihilominuſ crebra mũera ſacro offerebat altari: iugeſq̄ꝫ p eo elymoſinas dabat: vt ſalutis filij cõpos efficereꝭ. At tãdẽ Auguſtin⁹/quũ aliquãdiu rhetoꝛicã/phyloſophiãq̄ꝫ carthagi floꝛẽtiſſime docuiſſet. Uidẽdi Romã deſyderio ſuccẽſus iſcia ipſa pijẽtiſſima parẽte Romã/deide Mediolanum poſtremo ꝯceſſit. Qð vbi pijẽtiſſime matri renũciatũ fuit. illico nimio doloꝛe ꝯſternata eſt. Ueꝝ. n. vero amoꝛis eximij erga filiũ facib⁹ icẽſa/duab⁹ ſolis filiab⁹ ſuis virgibus domi parẽtib⁹ comẽdatis/i ſnĩam iuit/velle oĩno filiũ cariſſimũ ſubſeq. Ueꝝ nec ad ipſuz pgere facille Monice ꝯceſum eſt. Sũma qppe diligẽtia a cũctis ſuis affinib⁹ ꝛ agnatis atq̄ꝫ filiab⁹ ipſis phibebaꝭ/ne filij voluptatẽ p tot maris diſcrimia ſeq̄reꝭ: Sꝫ quos nõ ludit amoꝛ cuſtodes? Celeriter igiꝭ tpe captato/cũctis ferme cuſtodib⁹ deceptis. aliqbus fideliſſimis honeſtiſq̄ꝫ amicis ꝯſociata ardẽtiſſima mater/natale ſolũ/patrioſq̄ꝫ penates linquẽſ fugitiuũ filiũ ſubſecuta eſt. Nec expauit iclita mater/ſubterfugia/ꝛ maris eſtuſ/piculaq̄ꝫ ac inumerabilia diſcrimia/ac nr̄e italie aſpa mõtiũ itinera: icerta filij dulciſſimi ſeq veſtigia: eũq̄ꝫ p icognitas nedũ regiões/ſꝫ ꝛ liguas exquirẽ: donec Mediolãi laſſa/cõpto: ſe iũxerit filio. Cauti⁹ rata/p mille diſcrimia vite/filiũ ſeq adhuc ifidelez ꝛ i ſeclo ſupbe nimiũ piclitãtez cũ ei⁹ ſalutꝭ/ſpe/quã domi vacari i qete/ꝛ ifinitꝭ excruciari(ꝓtimoꝛe)curis. Jnolite pfecto materne charitatꝭ/ꝛ ſctũz viꝝ/poti⁹ q̄ꝫ femia redolẽtis/tale iudiciũ eſt. Ac ſic affectuoſiſſime matris hec ſpectãda militia fuit: hec bella/hee victoꝛie/ꝛ ſuaꝝ victoꝛiaꝝ ꝯſpicui triũphi p ſalute filij ſuperaſſe anguſtias atq̄ꝫ mollitiẽ femineã: hinc illi fama perehẽnis atq̄ꝫ gl̃ia ſub ſequuta eſt. Cũ aũt ſctã virago Mediolanũ cũ ſuis(licet laſſanimiũ) ſoſpes applicuiſſet. ꝛ ſuũ filiũ deſyderatiſſimũ/neq̄ꝫ a manicheũ/neq̄ꝫ chatholicũ repiſſꝫ xp̄ianuz/mira ꝛ ieffabili exiliuit leticia. Cõfeſtimq̄ꝫ optia mater vidẽs filiũ/ſup collũ ei⁹ in oſcula ruuit: vbertimq̄ꝫ flere ꝓ gaudio cepit: fili⁹ vo amãtiſſim⁹/cõſpecta matre/tot laboꝛes iã qnquagenaria ꝛ eo ampli⁹ p eo ſubſequẽdo ptuliſ ſe/ex iſperato ei⁹ aduẽtu/genib⁹ eius repẽte puoluiꝭ. fletuq̄ꝫ tãto ꝛ meroꝛe/atq̄ꝫ plãgoꝛe qð ꝯtra ipaz iiuſte egiſſet/oſtẽdit. Obſtupuit ſctã ꝛ grauis mater/ filij humilitatẽ ꝯſpiciẽs. Heſere vtriuſq̄ꝫ voces faucib⁹/ꝛ iter doloꝛẽ atq̄ꝫ ꝯtrictionẽ/ꝛ leticiã/varie mitebãtur cogitatiões. Hic diuia fiducia/pectoꝛe pleno Monica/ſic filiũ aloquiꝭ. Credo filij mi dulciſſime/i chriſto/q̄ añq̄ꝫ e vita iſta ðmigrẽ/te veꝝ/veriſſimũq̄ꝫ xp̄ianuz hoiem viſura ſũ. Tũc Auguſtin⁹ ad matrẽ cõ

uerſus exclamauit dicēs. O mater pietate fortiſſima: O ſancta venerādaqꝫ parens: O eximij feruoris ⁊ dilectōis genitrix Monica. Solare iquit/gaude ⁊ exulta/q² dñs nr̄ miſericors/de ſeruitute babilonis tibi redemit Auguſtinū: Auguſtinū inq̄ꝫ filiū tuū. quē plus lachrymaꝝ xp̄o/q̄ꝫ carnis mūdo ſemie genuiſti. Gratulabat̄ aūt btā mater maiorē imodū/ꝙ triſtē ipſaꝫ letā ⁊ felicē efficere dignat⁹ eſſet dñs. Atqꝫ ita i paſcate reſurrectiōis dñi. diuino tādeꝫ auxilio/meritis matris/ac diui Ambroſij predicatiōe ꝑmotus/cōtēpto gētilitatis cultu ac hereticoꝝ diuꝫ erroribus/ad verā xp̄i religionē ꝑ xp̄i baptiſmū feliciter ꝑuenit. Cū.n. diuus Ambroſius/Auguſtinū ſacro baptiſmate/aſtāte matre vniuerſoqꝫ ferme Mediolanēſe populo initiaret/diuio quodā iſtinctu hymnū ꝑpulchrū. vꝫ Te deū laudamus vna decātauere. Ad explicādaꝫ aūt toti⁹ populi matriſqꝫ ac diui Ambroſij icredibilis gaudij magnitudinē/⁊ Tuliani fluuius exſiccarēt̄ igenij: ⁊ ꝯtorte Demoſthenis/vibrateqꝫ ſnie/tardi⁹ lāguidiuſqꝫ ferrerent̄. Quicquid pōt cogitare aīus: qcquid ſermo nō pōt explicare/ illo in tpe factū fuit. Quaſi ex radice fecūda/multi ſimul pullularūt xp̄iani/ exēplū doctoris ⁊ magiſtri/ſecuta eſt cliētium diſcipuloꝝ ⁊ ſocioꝝ turbat. Et ꝑ totā vrbeꝫ Mediolāſiuꝫ atqꝫ ꝓuintiam ſeruebat xp̄ianitatis ꝓfeſſio. Mox aūt vt chriſti baptiſma Auguſtinus ſuſcepit. ad Simplitianū monachū magnes ſanctitatis viꝝ ꝓceſſit aquo/⁊ de religiōe beata feliciqꝫ vita nō mediocriter iſtructuſ eſt/atqꝫ de xp̄i fide/⁊ exēpla ac miracula/nōnulla accepit. Quib⁹/ſi qua hereſis macule rubigo remāſiſſet/ab ei⁹ aīo penitus abſterſit. Nouus itaqꝫ xp̄ianus Auguſtin⁹ effectus/nouis veſtimētis vꝫ cuculo nigro/diuus Simplician⁹ monachus eū iduit. At btā mater quū talia ſueret religiōis veſtimēta/ vt Julian⁹ poperij. Ep̄s tolletanus digniſſimus ſcribit/tot lachrymas ꝑ gaudio effudit: ꝙ pūcta ipoſuit grās dño ieſu chriſto ingētes refferēs/q ſibi ⁊ religiōi xp̄iane talē ac tātuꝫ ꝓceſſiſſet pricipem. Bñdicebat xp̄ianiſſima mater dñꝫ/q² ad ꝯferrēdū cūctis ſubſidiū/creaſſet ⁊ illumiaſſꝫ filiū dilectiſſimū Auguſtinū. A quo iaꝫ tāq̄ꝫ religiōis exordio/oēſ auxiliū caperēt/pariter ⁊ ſuffragiū. Igit̄ Auguſtinus qui iciderat i latrones xp̄i ⁊ matris humeris ad caulas reportat⁹ eſt. Uicerāt plurimi ciuitateſ ⁊ corpora plurima ſꝫ mater Monica tāq̄ꝫ virago/preſtātiſſima ſpiritales neqtias ſubiugauit. Triēnij aūt tp̄s poſtq̄ꝫ Auguſtinus baptiſmi ſacramētū ſubſcepit/ſctā mulier Mediolani vna cū ⁊ ceteris ſubſtitit/⁊ diui Ambroſij ac Simpliciani optimi viri ſepi⁹ fuit hoſpicio/cuꝫ qbus ſepe ⁊ ſepi⁹ de diuīs ſcripturis diſerebat: ⁊ q̄ſtiōes ꝓponebat/⁊ ſolutiōes/apud ſe recūdebat. Quū filio ⁊ ceteriſ certabat/vt i portu Abrae tabernaculū figerēt. Erat q̄ ꝯtentio ſctā iter eos/qs hūilitate/charitate/atqꝫ hūanitate ſuparet. Tādē in p̄riaꝫ cuꝫ filio ⁊ ceteris remeare ꝯſtituēs/dū in oſtijs tyberinis applicuiſſent/⁊ ſe nauigatiōi iſtaurarēt/aduenit tp̄s quo ſctā mulier/ex hac vita migratura/egrotare cepit: ⁊ igraueſcēte iā febre/ait ad filiū/ꝑ magne mihi id eſſe ꝯſolatiōi/mi Auguſtine fili dulciſſime arbitror/ꝙ ſim te relictura filiuꝫ i pijētiſſimū/nō xp̄ianuꝫ ſoluꝫ ac catholicuꝫ/veꝝ ēt ꝯtēpta felicitate terrena videā ſeruum dei. Neqꝫ ſe.n. corpore moriturā exiſtimabat ſapientiſſima monica/q̄ ſupſteſ foret in tali ac tāto filio: at aīe imortalitate/nō ſe pri⁹ frui dicebat/q̄ꝫ in illi⁹ ꝯſpectuꝫ ꝑueniſſet ad cui⁹ ymaginē ⁊ ſimilitudinē nouerat ſe creatā. Cunqꝫ dormitioni appropinq̄ſſet. dixit Auguſtino ac ceteris/ponetis corp⁹ hoc meuꝫ vbicunqꝫ/

nihil vos cura ei⁹ ꝯturbet. Tātuȝ vos illud rogo/vt ad dñi altare veſtris ī ob latiōibuſ vbicunqȝ fueritꝭ memineritꝭ mei. Atqȝ ita(vt verbis Auguſtini vtar)die nono ſue egritudis/ſexto ꝛ qnq̄geſſimo etatꝭ ſue/tertio vero ꝛ trigeſſimo filij ſui Auguſtini/illa aīa r̄ligioſiſſima ꝛ pia corpe ſoluta ē/nonis maij: Atqȝ ibidē honorifice ī baſilica ſctē Aure vgis tumulata eſt. Uerꝫ id ſctūm corp⁹/vſqȝ ad annuȝ ſaluꝭ milleſſimuȝ ꝛ q̄dringenteſſimuȝ/ac nonuȝ ſupra vigeſſimuȝ/ibidem ſtetiſſe cōpertuȝ eſt. Sȝ deus qui cuncta ꝯſpicit/volens ipſuȝ ſctūȝ corpus honoratiori loco defungi/vbi a xp̄i cultoribus dignius veneraretur. Martini quinti pape tp̄ibus Romā transferri honorificentiſſime iuſſuȝ eſt. Et in tēplo eius filio Auguſtino dicato/cure fratruȝ nr̄oꝝ comendatū eſt. Cui ꝛ Mapheus laudenſis poeta ſui tēporis laudatiſſimus/ob ſingulareȝ q̄ȝ in filiuȝ eiuſqȝ matrē Monicā gerebat deuotioneȝ/Mauſoleuȝ mira arte elaboratuȝ ſua impenſa extruere faciens/tales verſus in eius laudem cecinit dicens.

Salue lux matrum mater ſanctiſſima ſalue
  Salue Auguſtini Monica digna parens.
O ſalue tanti nati digniſſima mater:
  O ſalue ſexus gloria feminei:
Que genuiſti illud cunctis memorabile ſeclis
  Eccleſie robur preſidiumque ſacre:
Eloquij flumen/tantum quo tota rigatur
  Lex ſacra: ꝛ vbertim lingua latina fluuit.
Uertiſti ſacris precibus quibus anxia ſemper
  Pulſabas magnum flenſqȝ gemenſqȝ deum:
Uertiſti largo lachrymarum flumine quo te.
  Spargebas largo ſemper ꝛ imbre madens.
Felices o que/tantum lachryme gemituſqȝ
  Felices tantum que potuere preces:
Que trahere ad ſe ſe ſummum potuere tonantem
  Fereqȝ qua certe mundus egebat opem:
Ingenij fulmen tantuȝ quo tota coruſcat
  Sacra fides: omnis impietaſqȝ tremit.
Quem longe errantem longe chriſtoqȝ rebellem
  Uertiſti ad vere religionis honos:
O feruens amor/o pietas incenſa parentis.
  O qui flagrabat ſancta per oſſa calor:
O flamma/o nulle facile ennarabiliſ ardor
  Materne: o feruor mentis ꝛ ignis edax.
O qui te tantus eſtus pia mater agebat
  Et quo ſcandebas impetus aſtra ſuper:
Ardentes tanquam longe volucreſqȝ ſagitte.
  Sic ibant lachryme vota preceſqȝ tue.
Ethereiqȝ alte penetrabant pectora regis
  Cogebant illum: nulla negare tibi
Quin maiora etiam q̄ȝ que ſperare vel vnq̄ȝ:
  Auderes vltro/plura ſimulqȝ dare.

O quantum tibi nos omnes debere fatemur:
Cuius ope/eſt mundo tanta reddita ſalus:
Quippe/niſi e tenebris ad lumina ſacra rediſſet.
Conuerſus meritis filius ipſe tuis.
Altiloquas totum niſi diffudiſſet in orbem
Doctrinas:tantum totqꝫ voluminibus.
Errorum niſi tot peſtes ſtrauiſſet iniquas
Ingenio/niſi tot dogmata praua ſuo
Eccleſiam tanto que firmauere ruuentem
Robore:felices o lachryme atque preces:
O dulces lachryme vincantqꝫ mella fauoſqꝫ
Que vincant dulces ⁊ omne preces:
Quid mirum ſi noſtra fides cultuſqꝫ periſſet:
Si totus noſter religionis honos.
Nunc vero ſuperi quando ad faſtigia celi.
Euictam nunc te purior orbis habet:
Quando hac terrena de fece ⁊ carcere tm̄
Eruta:tu loca nunc liberiora colis:
Nunc noſtris melius/rogitans tu ꝯſule rebus
Pro noſtra melius funde ſalute preces:
Affer opem nunc tu mundo ſuccurre labenti;
Succurre afflictis rebus/⁊ affer opem:
Te cuncte exorant gentes/tibi vota profundunt.
Succurre ⁊ cunctis gentibus affer opem:
Omnes te ſexus/omniſqꝫ te inuocat etas.
Te quicunqꝫ vocent/omnibus affer opem:
Precipue matres quantum tu experta labores
Et natis:⁊ tu matribus affer opem:
Te docti ante omnes/ne tu deſpice doctos
Nemo tuo nato doctior affer opem:
Salue lux matrum/mater ſanctiſſima ſalue
O ſalue eterna laude canēda parens: Amen.

¶ De Fabiola matrona Romana. capitulum. cxxvij.

Fabiola vidua ſāctiſſima: Matronaꝝ romanaꝝ corona ⁊ ſingulare decus/ ante excidiū romane cladis/circa annū ſalutis nr̄e quintū ſupra q̄drigēteſſimū/Rome cū maximo ſue pietatis ⁊ humilitatis ꝑconio/ migrauit ad dn̄m. Cuius admirādam vitā/regiaſqꝫ exeqas diuus Hieronymus ſcribēs/illā miraculo fuiſſe reffert. Imprimis nāqꝫ venerabilis hec Fabiola/ex illuſtri excelſaqꝫ Fabiorū familia fuit oriūda.

Que ſecũdo defuncto eius marito/quē primo adhuc ſupuiuēte cōtra euāgelij
rigorē ſuſcepat/iſe met ipſa reuerſa/tātā ſui erroris ꝯtrictionē cūctis oſtēdit/
quātā quis vnꝗ̄ ſermone explicare poſſet. Nā vt ſuū ipſum errorē publice fa
teret: Saccum īduit/ſpectāteq̃ vniuerſo populo i lateranēſi Baſilica. vꝫ die ſā
cto paſce/ſic īduta acceſſit/atq̃ ibidē in ordie penitētiū corā epis ꝛ pſbyteris
ſparſo crine/māibuſq̃ ſqualidis ſe hūilit ꝓſtrauit. ꝛ de erratis cū lachrymis
veniā ꝛ penitētiā expoſtulauit. Uēiaq̃ tādē ꝯſequuta/mox vt domū regreſſa
eſt/de ſolio delitiaꝝ ſuaꝝ deſcēdens/molā accepit farināq̃ fecit: ꝛ pedib⁹ diſcal
ciatis/lachrymaꝝ fluēta ptrāſiuit/atq̃ ſup carbones ignis ſedit/q dei beneficio
ei i refrigeriū fuere. Uſq̃. n. adeo ornamēta oia corporis ꝓhijecit/ac aīū hu-
militate ceteriſq̃ ſctiſſimis virtutib⁹ decorare ſtuduit: vt nō facile iudicādum
ſit/plus illa iculta/an. Q. Maxim⁹ toga fabiorū/familie ornamēti pſtiterit. Itaq̃
imprimis faciē ſuā p quā ſecūdo viro placere ꝓcurauerat/pſepe pugnis verbe
rabat/deide gēmas ꝯtemnēs/i ſtratu lētiamina videre nolebat/aliaq̃ ornamē-
ta q̄q̃ fugiebat: ſicq̃ dolebat q̄ſi adulteriū comiſiſſet. Ac p hoc/multis medi-
caminū impēdiis/ſuū vulnus ſanare curabat. Receptaq̃ ei⁹ ab eccl'ia penitē-
tia/mox oēm ſuū cēſuz quē habere poterat (erat qppe āplū ꝛ ſuo generi rñdēs)
vēdidit/ꝛ i pecuniā ꝯgregauit/ꝛ i vſus paupum pparauit. Primoq̃ oium ho/
ſpiciū qd vulgo hoſpitale appellat/extruxit. In quod qdē egrotos oifarie/pau
peres ꝛ miſeros ꝯgregaret ꝛ ꝯfoueret. In quo tāta pietatꝭ opa exercuit/quanta
vnꝗ̄ qs feciſſe ꝯptū ſit. Quis vnꝗ̄ credēt mulierē nobiliſſimā delicatiſſimāq̃
ꝓprijs humeris portare lāguētes morbo regio ꝛ fetore nimio correptos atq̃
ꝯfectos: lauare putridā ſaniē ꝛ vulnerib⁹ ifirmoꝝ/q̄ certe alius nemo facē/aut
certe aſpicē pſumpſiſſet. Preterea pbere ꝓpria manu cibos/ſpirātib⁹ cadaueri-
bus/atq̃ alia his ſimilia facē: q̄ nullus diues aut certe pene vir ſctūs ob ſtoma
chi anguſtias vnꝗ̄ attēptare potuiſſet. Qd monaſteriū nō eius opibus ſuſtē
tatū ē? Quis nudus/aut paraliticus/nō ipſi⁹ veſtimētis veſtitus eſt? In quo
ſe vꝫ. gētiū/nō ſua ſe effudit feſtia largitio? At nō ſolū in romana vrbe hec pie
tatis refrigeria Fabiola ꝯtulit: ſed ꝛ nōnullas inſulas pagrauit/ac totū Etbru
ſcū mare/volſcorūq̃ ꝓuintiā/īqbus monachoꝝ ꝛ heremitaꝝ ꝯſiſtebāt chori
aut ꝓprio corpore aut pfideles xpi ſeruos largas mittebat ꝛ ꝯdonabat elymo
ſinas. In eo equidē feruore ꝛ ardore/ēt cōtra multoꝝ opynionē Hyeroſolimā
adnauigauit. Ubi ꝛ multoꝝ concurſu hyllariter excepta fuit: ac primū ad pau
pērimū diui Hieronymi diuerſoriū declinare voluit/atq̃ eius hoſpitio aliquā
tiſper vti. Cuius plane feruorē/quum ꝛ ipſe ſctūs Hieronymus ꝯſperiſſet/mi-
rari nō deſtitit/necnō/ꝛ ipſius ſtudij inſtātiā: quo intēta eſſet diuis volumini
bus/īqbus veluti quādā ſitim atq̃ famē ſatiare deſyderās/per euāgelia pq̃
ꝓphetas/atq̃ pſalmos diſcurēs/q̄ōnes nōnullas ꝓponebat: atq̃ eaꝝ ſolutio
nes i ſcrinio pectoris ſui recōdebat. Unde ꝛ ipſe beat⁹ Hieronym⁹ eius pcib⁹
ſtimulat⁹/libellū de veſte ſacerdotali iter alia edidit/illiq̃ dedicauit. Demū pp
Hunoꝝ irruptionē/q̄ vniuerſā iudeā cedibus pariter ꝛ terrorib⁹ complebāt/
nō dignitati aut etati/ſeruiq̃/aut vagiēti miſerabant infantie/in patriā regredi
compulſa eſt. Ut ibi ſilicet paup viueret/vbi dudū diues nimiū fuerat: manē
do in alieno ſolo: pri⁹ tñ multos hoſpites habuit. Cōdoluiſſe quoq̃ ipſū ſan/
ctum Hieronymū/ipſius a ſanctis locis abitionē ferrūt. Perſepe ꝛ ipſa ſancta

virago plãxit/ꝙ ſe intra vrbis Rome clauſaȝ videret: Unde ⁊ pſepe tãqȝ euinculis geſtiebat erũpere. Igiť dum ad vltimũ vite ſue ſe deueniſſe ꝓſpexiſſet: ne mors eã imparatã iueniret. Ad multos ſcripſit monachos/vt ad eaȝ venire dignarẽť: tã qȝ graui onere grauatã/abſoluẽdaȝ: facerẽtque ſibi de iniquo mamona amicos: qui eaȝ reciperẽt in eterna tabernacula. Uenerũt eueſtigio itaqȝ innumerabiles pene monachi/a quibus/⁊ abſolutiõis omnimode benefitiũ accepit. Depoſitaqȝ oĩ peccatorũ ſarcina/leuiſſimaqȝ effecta/ꝓfeſtim ad celi euolauit gaudia. Nullus edepol iſtius poſſet miſericordiã/humilitatẽ/fidem deuotioniſqȝ ardorem credere. Eius aũt religioſiſſima mors fuit chriſtianorũ laus/gẽtilium miraculum: luctus pauperũ: ⁊ monachorũ ſolatiuȝ: atqȝ matronarum oĩum documẽtuȝ: Quãtuȝ aũt viuẽtis Fabiole haberet roma miraculi/ Hieronymus ſanctus ꝯteſtatus eſt/dicẽs. Nec dum debitam Fabiola chriſto reddiderat aĩam/⁊ iã fama volãs tãti ꝑnũtia luctus: totius vrbis populus ad exequias ꝯgregauit: Atqȝ eius admirãdas deſcribẽs exequias: ait. Hinc iuuenũ chorus/illinc ſenũ/qui carmie laudes femineas ⁊ facta ferrebãt. Nõ ſic Furiꝰ de Gallis: Nõ papiriꝰ: de Sanitibus: Nõ Scipio de Numãtia: Nõ Pompeius de põti gentibꝰ triumphauit. Illi corpora vicerũt/hec ſpiritales nequitias ſubiugauit. Nõ platee/non porticus/non imminẽtia deſuper tecta capere poterant proſpectãtes. Tunc ſuos roma in vnum conſperit populos. Fauebant ſibi homines in gloria penitentis. Nec mirum: ſi de eius ſalute omnes exultauerunt. quum de eius conuerſione angeli longe antea in celo letati ſunt: In qua ſicut abundauit peccatum/poſtmodum/⁊ gratia ſuperabundauit.

¶ De ſancta Paula optima matrona romana. capi. cxxviij.

Paula illuſtris venerabiliſqȝ romana femia planeqȝ ſanctiſſima/atqȝ omni memoratu digniſſima: anno a natali chriſtiano decimo ſupra quadringẽteſſimũ/vite xo ſue ſexto ⁊ quinquageſſimo/ſeptimo chalẽdas iunias/ apud Bethlemiticuȝ iudee oppidum/ maximo cum ſui preconio/quieuit i pace: Cuius celibem vitam/diuus Hieronymus optimus teſtis/diſertiſſimo cõſcripſit eloquio. Hec namque ⁊ humanis pariter ⁊ diuinis fulgoribus plurimum illuſtris ⁊ clara fuit. Quum ex Scipionum ⁊ Gracorũ clariſſimarũ familiaruȝ/ortum duxerit. Nupſeritqȝ Toxotio illuſtri romano/qui ⁊ ipſe ex Enea atqȝ Juliorum altiſſimum ſanguinem traxerat. Ex quibꝰ ſane maioribꝰ orta/⁊ fecũditate/⁊ probata pudicitia/totius mundi teſtimonio plurimum iſignis habita fuit. Cuȝ aũt ex viro ſuo qnqȝ liberos edidiſſet/parere deſijt. Mortuo poſtmodum marito/ita eum planxiſſe tradunt/vt ⁊ ipſa prope moreref. At Paulo poſt/ita ſe ad domini ſeruitutem tranſtulit/vt eius mortem/optaſſe viſa fuerit. Tandem ita quorundam ſanctorum epiſcoporum virtutibꝰ incenſa(vt poſtqȝ in ſancto propoſito a viri morte quinqȝ ãnis ſanctiſſime vixiſſet)patriã/domũ/

atq; liberos omnes deſerens/in Syriam cum Euſtochio virgie filia/ſui propo ſiti ⁊ nauigationis comes/perexerit. Ubi poſtq̄ plurima ſctōꝝ patruꝫ iuiſiſſet ⁊ pluſtraſſet loca/ Hieroſolimam ſup aſellum ſedēs/tandeꝫ peruenit. Ibiq; cuncta domini noſtri ieſu chriſti loca/tanto ardore ac ſtudio circuiſſe eam tradunt/vt niſi ad reliqua feſtinaret a primis illis non potuiſſet abduci. Naꝫ ſtatim ⁊ ante dñi noſtri ieſu chriſti crucem perueniſſet/ita illam adorauit/ac ſi ipſum chriſtum pendētem conſperiſſet. Sepulcrumq; reſurrectionis itrogreſſa/ lapidem quem ab hoſtio monumēti angelus amouerat/eroſculabatur. atq; ipſum ſanctum corporis locuꝫ vbi dñs iacuerat. quaſi ſcitiēs deſideratas aquaſ ore fideli lambebat/vt ſui ipſius neſcia facta prorſus fuiſſe videretur. Quid ibi lachrymarum: quātum gemituꝫ: quid doloris effuderit: teſtis eſt ieſus/q cuncta cōſpicit atq; pater quem rogabat. Inde digreſſa/aſcēdit in Syon mōteꝫ/⁊ poſtmodum Bethleem/vbi ſaluatoris ſpelūcam introyens: poſtq̄ ſacrum virginis diuerſoriū ⁊ ſtabuum vidit. in quo Bos agnouit poſſeſſorem ſuū/⁊ Aſinus preſepe domini ſui: vt illud quod in eodem propheta ſcriptum eſt impleretur. Beatus qui ſeminat ſuper aquas vbi bos ⁊ aſinus calcāt/vt diuus Hieronymus teſtatur/vidit ſancta femina/oculis fidei perfecte/infanteꝫ pānis iuolutū in preſepe/vidit Magos adorātes/ſtellāq; ſuper ſe radiātem/ matrē virgineꝫ/nutritiū ſeduluꝫ: ac paſtores nocte veniētes/vt viderēt uerbū quod factuꝫ erat. Cetera queq; domini noſtri ieſu chriſti/ac oiuꝫ patriarchaꝝ ⁊ prophetaꝝ/ quuꝫ circuiſſet loca/deniq; in egyptū magno cū ardore deſcēdit. Ubi quuꝫ vidiſſet ſibi occurriſe venerabileꝫ ſctūm hoīem epm Iſydoꝝ cū turbis innumerabilib⁹ monachoꝝ/ſe illico idignaꝫ tāto honore exiſtimauit. Mirus certe ardor ⁊ vix infemia credibilis fortitudo: oblita ſexus/⁊ fragilitatis corporee/iter tot milia monachoꝝ quū puellis ſuis/ſeorſuꝫ habitare cupiebat: ⁊ certe ipetraſſꝫ/ niſi eā maius ſctōꝝ locoꝝ retraxiſſet deſideriū. Locis itaq; his ſctiſſimiſ viſis/ Bethleē ppetuo māſura repetijt. Ubi ⁊ per triēniū in anguſto permāſit loco/ donec ex pprijs bonis cellulas ac monaſteria extrueret/ac diuerſoruꝫ peregrinorum iuxta viaꝫ cōderet manſiones/in qua Maria ⁊ Joſeph hoſpitiū non inuenerāt. Hec itaq; oia cum filia Euſtochio comite/⁊ multis virginibus pagrauit. Nūc aūt de ipſius humilitate/que chriſtianoꝝ prima virtus eſt/ dicēdum eſt: pp quaꝫ/ita ſe deiectā fecit. vt qui eā vidiſſet/⁊ p celebritate nomins videre geſtiſſet ipſaꝫ vtiq; eā eſſe non credidiſſet. ſed ancillaꝝ minimam. Et quuꝫ frequentius choris virginū cingeret: ⁊ veſte ⁊ voce/⁊ habitu/atq; inceſu/minimaꝫ ſe oīum oſtēdebat. Nec nunq̄ poſt viri ſui obitū/vſq; ad diem mortis ſue/cuꝫ vllo comedit viro: quāuis eum ſctūm ⁊ pōtificali ſciret culmine inſignitū. Balneas etiam niſi periclitans nō adijt. Molia quoq; ſtrata/etiaꝫ in grauiſſima febri habere noluit: ſed ſemper ſuper duriſſimam humum ſtratis ciliciolis quieſcebat/ſi tamen illa/quies dicenda fuiſſet. que iugibus pene orationibus dies nocteſq; iungebat. Illud de pſalterio implēs. Lauabo per ſingulas noctes: lectum meū: lachrymis meis/ſtratum meū rigabo. In qua/nō crederes quas lachrymarum fontes ſpargebat. Ita leuia peccata plāgebat. vt diceres/illam grauiſſimorum criminū eē reaꝫ: Cūq; a ſāctis moneretur/vt parceret oculis eoſq; ſeruaret euangelice lectioni/aiebat turpandā eſt facies/quam contra dei preceptum purpuriſſo ⁊ ceruſia/⁊ ſtibio ſepe depixi: affligēdū eſt corp⁹: qd multis

De ei⁹ humilitate.

Nota.

vacauit delitijs:Que viro ⁊ ſeculo placui/nũc chriſto per hunc moduʒ placere
Caſtitas. deſidero: Si inter tales tãtaſqꝫ virtutes/eius caſtitatem quis pdicare velet ſu
perfluum vtiqꝫ eẽt:inqua etiaʒ dum ſecularis eẽt/omniuʒ Rome matronaruʒ
exemplum fuit.Que ita ſe geſſit:vt nũqꝫ de illa/etiã maledicorum quicquã au/
deret fama cõfingere.Nihil equidem illa clementius/ nihil humilius/nihilqꝫ
blãdius fuit.Si pauperes videbat ſuſtentabat/ſi potentes/ad benefaciendum
cohortabatur Sola liberalitas in ea excedebat modum. Hanc obrem quidem
optimi patres/illam quandoqꝫ arguebant/ꝙ in largiendo/eẽt ita profuſa. Jlla
reſpondendo/aiebat.Scriptum eſt in euangelio:Qui habet duas tunicaſ:vnã
Abſtinentia det non habenti:Et mlt̃a alia facere ſacre ſcripture teſtimonia pro huiuſmodi
rei mira cum verecundia ⁊ ſermone pauciſſimo introducebat. Sed neqꝫ eius
abſtinentie facile recenſeri poſſent/que prope menſuram excedebant. Nam ex/
ceptis diebus feſtis/vix oleum in cibo capiebat. Taceo de vino/carnibus/pi/
ſcibus/lacte ⁊ melle/ac ouis/reliquiſqꝫ cibis que guſtui ſuauia ſunt:aquib⁹ pe
Pacientia. nitus quoad vixit abſtinuit. Pacientia preterea ipſius/que quideʒ contra ob
trectatores ⁊ perſecutores per maxima fuit. Nam dominus ei ſuſcitauerat ini
micum qui eam colaphizaret/ne de tot/tantiſqꝫ virtutibus ſe extolleret:licet cõ
tra detractores ⁊ iniurias ſeuientium ⁊ obloquẽtium/pulcherrimis ſacre ſcri/
pture teſtimonijs quaſi armaturam chriſti ⁊ precipue contra inuidiam ſeuiẽ/
tem ſe inſtruebat/paciendo iniurias/furorem rabidi pectoris mittigabat: Dice
bat enim.Si diabolus contra ſeruos dei ⁊ ancillas/non vbiqꝫ pugnaret:⁊ oĩa
loca fugientes non precederet/ſi non ſanctorum locorum amore retinerer/Be/
thleem me iam reperire in alia terrarum parte poſſet.Cur enim non pacientia
liuorem ſuperem? Cur non humilitate ſuperbiam frangam:⁊ percutienti ma/
xillam/offerram alteram:dicente Paulo.Uince in bono malum.Nõ ne apoſto
li gloriabantur quando pro domino patiebãtur contumelias:Nõ ne ipſe ſal/
uator humiliauit ſe formaʒ ſerui accipiens/⁊ factus fuit obediẽs patri/vſqꝫ ad
Monaſteri/ mortem:mortem autem crucis/vt nos ſua paſſione ſaluaret? Poſt virorum
uʒ feminarũ monaſteriuʒ qd̃ ſuis impenſis extruxerat/viriſqꝫ in habitãdum gubernãdũue
tradiderat:aliud quoqꝫ pro mulierib⁹ ſilr̃ extruxit/inquo ex diuerſis prouitijs
virgĩes nobiles ac mediocres plurimas ꝯgregauerat.ĩ quo/⁊ ope/⁊ cibo/⁊ orõ
nibus/⁊ pſalmis oẽs voluit ꝯiungi.Et iuxta illud pſalmiſte/ſepties in die lau/
dem dixi tibi.Et media nocte ſurgebã ad ꝯfitendum tibi:Mane/hora tertia:⁊
ſexta/nona/⁊ veſpera/completorio/ac noctis medie gallorum ſcilicet cãtu/p or/
dinem pſalterium cantabatur.Jn eo tantũmodo ad tergendum manum len/
tiaminibus vtebantur.A viris aũt tanta erat ſeparatio/vt a Spadonibus. Sʒ
neqꝫ hoc loco eius in eo optimus viuẽdi modus vna cum reliquis ſacris vir/
ginibuſ que ſecum erant/calamo quis ennarare poſſet.Jnquo oẽʒ ſue vite cur
De eius ige ſum compleuit:fidẽqꝫ ſeruauit.pro quibus nũc corona iuſtitie fruitur: Here/
nio. ticos deniqꝫ tanqꝫ hethnicos habebat/ ⁊ illorum cenoſos viriliter declinauit
lacus. Jpſius preterea ĩgenio nihil pfecto docili⁹ vnqꝫ viſum fuit.Ad loquẽ/
dum tarda erat/ſed ad audiẽdum velox.ſcripturas diuinas pro virili ſua me/
morie comẽdabat.⁊ cuʒ hiſtorias amaret/⁊ illud veritatis diceret fundamen/
tum: magis quidẽ ſequebat̃ ſcientiam ſpiritualem/⁊ hoc culmie/ edificationẽ
protegebat. Deniqꝫ diuiuʒ compulit Hieronymuʒ nouuʒ/ ⁊ vetus teſtamẽtum

in latinuz trāſferre/atq₃ multa illi exponere/ꝛ cōponere. Tā eminētiſſimi fuit igenij/vt hebraycā didicerit linguā/quā ipſe Hieronymꝰ ab adoleſcētia multo labore ꝛ ſudore didicerat. Jta vt/ꝛ pſalmos ꝛ hebrayce/Greceq₃/ac latine eq̄ caneret/cū opus eſſet. Demuz hec virago paula/poſt multos agones ꝛ labores pro xp̄i amore perpeſſos/i grauiſſimā icidit egritudinē/pro qua deniq₃ ſentiēs ſe morti propiquari/illos pſalmiſte verſiculos prout poterat ſuſurrāſ/dicebat. Dñe dilexi decorem domus tue/ꝛ locum habitatiōis glorie tue. Et quā dilectiſſima/tabernacula tua dñe virtutuz: cōcupiſcit ꝛ deficit/aīa mea ī atria tua. Elegi abiecta eſſe ī domo dei mei/magis q̄₃ habitare ī tabernaculiſ peccatoꝝ. Cūq₃ a diuo pr̄e ſuo hieronymo interogaret: cur taceret: cur nollet reſpondere: ꝛ an doleret aliquid: greco ſermōe reſpōdit nihil ſe hr̄e moleſtie: ſed oīa tranquilla ꝛ quieta proſpicere. Poſt hec obmutuit: ꝛ clauſis oculis quaſi iaz mortalia deſpiciens/vſq₃ ad expirationem anime/eos repetebat verſiculos. Digitum ad os tenens/crucis ſignum pingebat in labijs. Ac ſic animam ſanctam preſentibus epiſcopis ꝛ ſacerdotibꝰ/ac monachis pene īnumerabilibꝰ chriſto ſaluatori ſuo reddidit. Mortuaq₃ mulier ſc̄tiſſima: nō vlulatus ꝛ plāctuſ/vt iter ſeculi homines fieri ſolet/ſ₃ pſalmoꝝ diuerſis linguis examina cōcrepare ceperūt. Tráſactaq₃/epiſcopoꝝ mãibus ꝛ ceruicez pheretro ſubiciētibꝰ: quuz alij pōtifices lāpadas cereoſq₃ perferrēt. Alij choros pſalētiuz ducerēt/in media Eccleſie ſpelunca eſt poſita. Tota ad funus eiꝰ paleſtinoruz vrbium turba cōuenit. Quē monachorum in Eremo latitantem celulla ſua continuit? Quam virginum cubiculorum ſecreta texere? Uidue ꝛ pauperes in exemplum Dorchadis/veſtes ab ea prebitas oſtendebant. Omnis inopum multitudo/ ꝛ matrem ꝛ nutriculam ſe perdidiſſe clamabat. Quod mirū eſt. Nihil pallor mutarat in facie: ſed ita dignitas quedam ꝛ grauitas ora compleuerat: vt eam putares/non mortuam ſed dormientem: Greco/Latino/Syroq₃ ſermone pſalmi in ordine reſonabant: non ſolum triduo/ſed donec ſubter Eccleſiam ꝛ iuxta ſpeluncham domini corpus conderetur. Et per omnem hedomodam cunctis qui venerant ſuuz funus ꝛ proprias credentibus lachrymas celebraſſent. At venerabilis virgo filia eius Euſtochium quaſi ablactrans ſuper matrem/abſtrahi non poterat a parente/quin deoſculari oculos/herere vultui/totum corpus amplexari/ꝛ ſe velle cum matre ſepelliri clamabat. Tanta profecto fuit huiuſ ſanctiſſime femine liberalitas atq₃ fides/vt ne vnum quidem filie numum derelictuz fuerit. Et qđ quidem mirabile ꝛ incredibile quaſi vidiſſe feminam nobiliſſime familie/magnam quondam opibus/tanta fide omnia largita fuiſſe: vt ipſa ad egeſtatem pene vltimam deueniret. Nemo certe plus dederat pauperibus q̄₃ Paula: que ſibi nihil reliquit. Et nunc quidem diuitijs fruitur diuinis: ꝛ de paruula bethleem celeſtia regna conſcendit. Et hec de Paula ſancta Romana dicta ſufficiant. Cuius ſepulchro beatus Hieronymus/hunc titulum poſuit. vz.

Paule obitus.

Scipio quam genuit/pauli fudere parentes
Grachorum ſobolis: agamenonis inclita proles
Hoc iacet in tumulo: paulam dixere priores:
Euſtochij genitrix romani prima ſenatus
Pauperiem chriſti ꝛ bethleemitica rura ſecuta. Amen.

¶ De proba poetrice Adelphi coniuge. cap.xxxix.

PRoba ꝛ facto/ꝛ noie litteraꝝ noticia/ femina memoratu dignissima Honorij/ principis Euo: áno videlicet quartodecimo ſupra quadringẽteſimuz a natali xpiano/ ꝛ doctrina atq; chriſtiana religiõe iſignis plurimũ/ꝛ notiſſima fuit. Hec quippe Italica fuit mulier ex oppido Orti oriũda/ꝛ Adelphi cuiuſdã clariſſimi viri cõiunx. Que quãtuz ĩ liberalibꝰ ſtudijs valuerit/liquido percipi poteſt: veꝝ iter alia eius ſtudia/adeo peruigili cura/virgiliani Carminis nota atq; familiaris ẽ effecta: vt fere omne opere aſe cõfecto/teſte: ĩ conſpectu/ꝛ memoria eã ſemper habuiſſe videaẗ. Que duz forſan aliquãdo perſpicatiori aĩaduertentia legeret exiſtimationẽ incidit: ex illis: omnẽ teſtamẽti veteris hiſtoriaz/ꝛ noui ſeriẽ/placido atq; expedito/ꝛ ſuci pleno verſu: poſſe deſcribi: nõ equidez admiratione caret: tam ſublimẽ cõſiderationem muliebre ſubintraſſe cerebruz. Sed longe mirabile fuit/executiõi mandaſſe. Operam igiẗ pro cõceptu preſtãs: nunc huc/nũc illuc/per Bucholicuz/Georgicũq; atq; Eneidam ſaltim diſcurẽdo/carmẽ/nunc hac ex parte verſus integros/ nunc ex illa metroꝝ pticulas carpẽs/miro artificio/ĩ ſuuz redegit propoſitum: adeo apte integros collocans/ꝛ fragmenta conectẽs/ ſeruata lege pedum/ ꝛ carminis dignitate/vt niſi expertiſſimus compages poſſet aduertere. Et his ab orbiſ exordio/ principium faciẽs / que quid hiſtorie in veteribus atq; nouis legitur litteris/vſq; ad miſſionẽ ſancti ſpiritus/tam compte compoſuit: vt huius compoſiti/ignarus homo/ prophetam pariter ꝛ Euangeliſtam facile credat fuiſſe virgilium . Ex quibus non minus comendabile ſumitur huic ſilicet mulieri ſacrorum voluminum integram/ ſeu ſatis plenam fuiſſe notitiam : ꝙ q̃z rarus etiam hominibus noſtro contintingat euo/dolentes nouimus. Voluit inſuper egregia femina/labore ſuo compoſitum opus/ vocari Centonam: quod ipſi per ſepe dicimus. Et quanto magis illud memoratu perpetuo dignum putamus/ tanto minus credimus: tam celebre mulieris huius ingenium/ tantum acquiſiuiſſe labori. Quin ymo reor ſi in ãnos ampliore vite protractum ẽ . Eam alia inſuper condidiſſe laudabilia/que librariorum deſidia/noſtro tantum incomodo/ad nos vſq; deueniſſe nequiuere. Que inter/nõ nullis placet ſint homeri Cẽtona: eadez arte/ꝛ ex eadem materia qua ex virgilio ſcripſerat: ex Homero ſumptis Carminibus edita. Ex ſuo/ſi ſic eſt/ſumitur : eius cum ampliori laude eaz doctiſſime/grecas nouiſſe litteras/vt latinas. Sed queſo nunc/quid optabilius audiſſe: feminã Marõis ꝛ Homeri ſcãdiſſe cacumina/ꝛ apta ſuo opi ſe ponẽtẽ/ſeiũcta artificioſo ꝯtextu nectẽtẽ/eruditiſſimi ſpectẽt xpi. Quibꝰ quũ ſit ſacrarũ litteraꝝ iſignis ꝓfeſſio arduuz tñ eſt/ꝛ difficile/ ex ampliſſimo ſacri voluminis gremio/nũc hic/nunc inde/ ptem elicere/ꝛ ad ſeriẽ vite xpi in vnum/paſſim

Liber Cẽtona.

verbis/proſaq; cogere: vti hec fecit/ex gẽtilicio carmine. Erat huic ſatis/ſi femi-
neos cõſideremus mores/colus ⁊ acus atq; teſtrinum/ſi more pluriuz torpere
voluiſſet. Sz qm̃ ſaluã ſtudijs ſacris/ab ingenio ſegniciei/ rubiginez abſterſit:
omnẽ: in lumẽ euaſit eternũ. Quotquot autẽ i bono ĩtuerẽtur aĩo/voluptatib⁹
obſequẽtes ⁊ ocio/quibus pergrãde eſt cubiculo ĩſedere/ flabellis friuolis/ir
recuperabile tempus terrere: ⁊ a ſũmo diei mane/i noctem vſq; totam/perſepe
ſermones/aut nocuos/aut inanes blactrãdo deducere: ſeu ſibi tãtuz laſciuien-
do vacare: aduerterẽt certe/quãtum differẽtia ſit/iter famã laudãdis operibuſ
querere: ⁊ nomẽ vna cũ cadauere ſepellire: ⁊ tanq̃ nõ vixerint/e vita diſcedere.

¶ De ſancta Marcellina virgine diui Ambroſij ſorore. cap.cxxx.

MArcellina virgo glorioſa:
diui ambroſij epiſcopi ger
mana/ãno ſalutis nr̃e qua
dringẽteſimo duodecimo
meritis multis ĩſignis/ poſt deuictum
huius ſeculi curſuz. Mediolani vite fi
nem fecit. Hec quippe virgo/ ĩprimis
decore corporeo/morib⁹/ honeſtate vir
ginea/⁊ laudabili pudicitia ſplẽdida/
Romana origine fuit. Ambroſij de ti-
gnoſiſ/familia nobili ⁊ honorata/homi
nis ſenatorij ordinis filia/atq; (vt pre-
miſſum eſt)egregij põtificis mediola-
nenſium Ambroſij germana. Uitam autez ſuam ĩprimis apud Romanaz vr-
bem cum parentibus(dum vixere)deduxit ĩſignez. Quibus diem claudẽtibus
apud germanos Ambroſiuz ⁊ Satyruz mediolanũ cõceſſit/ ⁊ ibidem/poſt eo
rum mortẽ vitaz finiuit. Itaq; Marcellina hec quum ſctiſſime genitricis mori-
bus optĩe ĩſtituta foret/ĩprimeuo iuuẽtutis ſue flore/ ſoluz dei filiuz cõcupiuit
vt ſponſuz: dilexitq; vt dñm. Quam parẽtes tanq̃ coniugij primitias/ bonorũ
oĩum datori cõſecrãdam deuouerũt. Hic matriſ ſctiſſime cura peruigili enutri
ta/ſicq; i exremẽtis puellarib⁹/ mundior ⁊ purior Auro orbizo abſq; vllis pror
ſus humane vite illecebris adoleuit. Quid multa? prius q̃ viriles aſpectus at
q; cõtagiones virgo pulchẽrima attigiſſet: nec quicpiã amare ſciret niſi xp̃z/ce
pit parẽtes de ꝓfeſſiõe virginitatis acceleranda ſuppliciter ⁊ obnixe ĩplorare.
Anxiebat autẽ plurimũ/tenerũ pectus ⁊ crebris ſuſpirijs ob hoc inceſſanter
quatiebatur. Tandem obtinuit vt die natalis domini vẽturo ſpõſi celeſtis Ar
ram ſuſciperet. Et q̃: libenter atq; q̃zdecenter eo die chriſti anulum virgo ſu-
ſcipere importune geſtiebat: quo virgo ĩtemerate virginitatis ꝓncips nouellũ
ſui vteri fructum eterna poſteritate/acquiſiuit. Predicabat i populo ſacrande
virginis ĩtemeratus pudor. Fit concurſus mox ad eccleſiã inumerabiliũ puel
laruz inuicẽ de ei⁹ ſocietate certãtiũ. Preſidebat tũc romãe eccleſie btẽ memo
rie liberi⁹ papa. Cui i eccleſia pricipis apl'oꝝ petri/dñici nataliſ ſolẽnia celebrã
ti/nũciant clariſſimoꝝ parẽtuz vota: ⁊ xp̃m ſolũ amãtis puelle ideffeſſus ardõ
apit: ãnuit piiſ ſuplicãtiũ ꝓcib⁹ eximi⁹ paſtor/⁊ deuotoſ vtroꝝq; affect⁹/adiplẽ
dos cẽſuit. Qui vbi eã m'ltiſ adhortat⁹ fuiſſz ſmõib⁹: tãdẽ pij pr̃iſ oblatã/mãi-

b⁹ matris ſctiſſime/mixtis cū fletu precib⁹ irrigátez/ſolēnit̃ bñdixit/velloqꝫ ac ceteris ſacre religiōis veſtimētis quodā modo ſubarratā/ imaculatā xp̄i Jeſu/ quē totis viſcerib⁹ cōcupierat/ſpōſaz effecit. Benedictiōe aūt pōtificali initiata ꝛ pfuſa/talē ſe regi regū xp̄o dn̄o/iſeruāda mētis corporiſqꝫ ſctimonia ſtuduit exhibere/vt abſqꝫ dubio/ex tūc illi crederet̃ ſaciata icelis/ cui ſe itemeratā vigiláter reſeruabat iterris: Bti ꝓfecto parētes/ qui tale deo viuo ſue ꝓlis primitiuuz dedicauē mun⁹:p qđ gemia poſteritas duplicata ē/nō iminuta. Si qdē Ambroſio hui⁹ ꝟginis genitori nati ſūt Ambroſi⁹ ꝛ ſatyr⁹/ qb⁹ duobus ꝟgo xp̄i Marcellina/q̄ſi duaꝝ ſulta remigijs alaꝝ/terrena oia ppeti pēna p̄teruolás/ aditu3 quottidie celeſtis p̄rie ſuſpirabat. Hoꝝ etiā adiuta p̄ſidijs/ꝛ admōitionib⁹ inſtituta/nil erat iā/quod i ea viuēs mūdus iueniret. Sꝫ ſm Apoſtolum mūdo crucifixa/ꝛ illi mūdus ipē erat. Unde ꝛ nihil preter ſimplicez habitū/ꝛ viles cibos/de vniuerſa p̄rne poſſeſſiōiſ hereditate requireret. Cōtinuatis autē ieiunijſ/vigilijſqꝫ crebērimis/lubricos macerás artus/nūq̄ꝫ ab itēta oꝛone/aut ſcripturaꝝ diuinaꝝ meditatiōe ceſſabat. Sicque factum ē:vt du3 vni⁹ cura ſpiritualiū iugiter ſacro ſctē ꝟgini ſubminiſtrarēt̃ iſignia ferculoꝝ/ alteri⁹ quoqꝫ vigilátia corporaliu3 neceſſitudinū ꝓcurarent̃ obſequia/deo dicata mēs q̄ſi i ſpeculari lapide diuine ꝯtēplationi ſemp itēta/ ſemetipam circūſpecte ac proui de ituēdo irreprehēſibilez imaculatáqꝫ celeſtis ſpōſi cōſpectui repreſentaret. Cōſtat igit̃ hūc venerāde ꝟgini morez fuiſſe: vt cōtinue ſupra tumulum ſatyri fr̄is mortui genu inixa dn̄atori oiu3/ſanctā ei⁹ aiam precib⁹ ꝯtinuiſ ꝛ aſſiduis comēdare cōſueuiſſe/ꝛ eā obrez perſepe ēt diez ſine vllo prorſuſ cibo/noctē ꝟo iſomnē trāſigiſſe/adeo vt a ſepulchro vix ad momētu3 poſſet auelli. Defuncto poſtmodu3 diuo Ambroſio/quu3 ante tumulos ipoꝝ fratrū die noctuqꝫ excubaret/ſpm̄ tandē ibidē deo reddidit. Cuius corp⁹ ſanctū/Simplician⁹ pōtifex ſcti Ambroſij imēdiate ſucceſſor/aromatib⁹ delibutu3 iuxta fr̄eſ appoſuit:vbi dn̄s eoꝝ iteruenientib⁹ meritis beneficia plurima fidelib⁹ rependit. Eā igitur ſanctā dei ꝟginē Marcellinā/que i illi⁹ cōſpectu3 idubitato credim⁹ perueniſſe/ad cui⁹ ymaginē ꝛ ſimilitudinē ſecreatā nouerat/oro: vt ipm̄ precet̃/ vt mihi peccatori/ꝛ nūc/ꝛ ſemper/reb⁹ i oib⁹/actiōibuſqꝫ meis/ ꝛ propiti⁹ adſit atqꝫ adiutor/meqꝫ fragilē dirigat aſſidue/in viam iuſtitie ꝛ pietatis. Amen.

¶ De ſancta Marcella Romana diui hieronymi filia. cap.cxxxi

MArcella illuſtris ꝛ religioſiſſima femina/Romana ꝛ eruditiſſima fuit:q̄ prima illuſtriu3 Romanaꝝ feminaꝝ monaſticā vitā profeſſa fuerat/ anno a natali chriſtiāo duodecio ſupra quadringēteſimū: tēporib⁹ Innocentij pape ei⁹ nois primi ꝛ honorij atqꝫ Archadij iperatoꝝ/ poſt excidiū romane vrbis a Gothis cōfectu3/ rome quū mario ſue viduitatis caſtimonie p̄conio obdormiuit i dn̄o. Hāc quippe p̄clariſſimā mulierē diuus hieronymuſ

in Bethleem cõſtitutus maiorẽ in modũ adamaſſe/plurimaſqꝫ epl'as ⁊ tractatus tanqꝫ ſapiẽtiſſime muli:ri tráſmiſiſſe cõpertuz ẽ. Jpiuſqꝫ ſtudiuz i diuinis ſcripturis: cõtinẽtiamqꝫ/ac grauitatẽ/⁊ reliquas ipſius virtuteſ cõmemorãs/miris effert preconijs. Fuit eim i primis iter ceteras mľieres ſui eui/⁊ origine/ potentia/⁊ moribus/⁊ qꝫ maius ẽ ſanctitate clara atqꝫ illuſtris: que ⁊ i ſuo feliciſſimo iuuẽtutis flore/pr̃is incliti morte orbata/viro quoqꝫ ſeptimo poſt mẽſe/a nuptijs/priuata ẽ. Poſt quoꝝ luctuz/quuz leam poſthumá ediđiſſz filiá: a deo inſpirata/maximis opib⁹ ⁊ põpaticha nobilitate contẽpta cũz maxima rerũ tẽporaliuz parcitate ⁊ humilitate/ad vexiluz crucis chriſti euolauit. Cũqꝫ/ ⁊ pp corporis decorem/morũqꝫ grauitatez/necnõ etatez floridaz/ac familie ſplẽdorem/a pluribus vrbis nobilioribus/i vxorez peteret: ⁊ Albina eius mater preſidiuz domus vltro appetẽt illa oĩno xp̃m oĩuz recuſauit cõiugiuz. Et ad id cõprobanduz/reiectis quibuſcũqꝫ precioſiſſimis corporis idumẽtis ⁊ ornamẽtiſ etiá vſqꝫ ad ãnuli ſui ſignaculuz: humili veſte ſe iduit. Tali ãt veſtimẽto ſe induere curauit/vt magis frigori obſtãe qꝫ voluptati pãere videret. Jntroit⁹ do ſuos ⁊ auꝝ omne/magis i ſubuẽtionẽ egenoꝝ qꝫ in archa/aut marſupijs reconderet. Statuitqꝫ ſibi nuſqꝫ deinceps pgere ſine matre/nec quẽpiam videre aut aloqui/ſine ipſa/aut arbitris: ſemper in comitatu ſuo graues femiaſ hr̃e ſtatuit qđ ⁊ i mortẽ vſqꝫ obſeruauit. Diuinaꝝ autez ſcripturaruz cũ in credibilis ei ardor eſſet/ſemper cantabat cum propheta. Jn corde meo abſcondi eloquiá tua vt non pecem tibi. Moderata ei ieiunia erant/ſz carniuz oĩno abſtinẽtia: vini odor magis qꝫ guſtus/propter ſtomachuz ⁊ frequẽtes ifirmitates. Raro i publicum procedebat. Et maxime nobiliuz matronaꝝ domos vitabat: ne cogeretur videre/quod cõtempſerat. Apoſtoloꝝ ⁊ martyruz baſilicaſ/ſecretis celebrabat oꝛonibus: ⁊ maxime illaſ/que populoꝝ parua erat frequẽtia. Matri ſemper obediẽs: vt faceret interduz/qđ nolebat: pauperes magnope diligebat / ⁊ ipſis comiſerabatur: ita vt ⁊ monilia/⁊ quicquid ſupellectilis ei eſſet/ pro chriſto largiſſime cõdonaret. Nulla quippe eo tempore nobiliuz feminarum Rome nouerat propoſituz monachorum nec audebat propter rey nouitatez/ignominioſum(vt tunc putabatur ⁊ vile)in populis nomẽ aſſumere. Sed hec ˡuuẽis/quũ didiciſſet diſciplinam virginum ⁊ viduarum in thebayde/ a beato pachomio confectam/nõ erubuit profiteri/qđ chriſto placere cognouerat. Quaz ⁊ nõ multo poſt/⁊ alie multe maximeqꝫ paula venerabilis (de qua ſupra dictum eſt) in huius ennutrita cubiculo/ cum Euſtochio virginitatis decus/ ſunt ſubſecu te. Sicqꝫ omnem ſuam etatem duxit/vt ſemper ſe crederet morituraz: ſicqꝫ induebat veſtibus / vt ſe meminiſſet ſepulchri: defferens hoſtiam rationabilem/viuam deo placentem. Deniqꝫ quum diuus ipe Hieronymus vna cum ſanctis põtificibus Paulino ⁊ Epyphanio pro eccleſie neceſſitate/romaz veniſſet. Marcella ſciens eundez hieronymuz/hoĩez eruditiſſimũ ſanctũmqꝫ/ ita opportune iportuneqꝫ egit: vt ad eá viſcendaz verecũde concederet. Cumqꝫ ſepe/ ⁊ ſepius/ ipſuz poſtmodũ ad ſe ꝯueniſſet. Nũqꝫ ꝯuẽit qui aliquid ipꝫ de ſcripturis itẽ rogãet/nec ſtatĩ reſpõſis ei⁹ aqeſcebat: ſz ecõtra/ipa q̃ſtiões mouebat: vt eo mõ q̃rẽdo/eaꝝ ſolutiões clarius itelligeret: q̃s oppõi poſſe aiaduertebat. Maxias in illa virtutes/⁊ ſctimoniá/puritatẽqꝫ/atqꝫ diuinuz prope igeniuz inueniſſe ſe

teſtatus eſt. Reffert ipe ſctūs hieronym⁹/tā curioſe ab ipſa fuiſſe ītērogatuȝ:vt quicqd ipe longa meditatiōe perceperat/ea pene totuȝ breuiſſimo tp̄re ⁊ didiciſſe ⁊ poſſediſſe:ita vt poſt abitionē ipſius ſctiſſimi hieronymi/ſi aliqua rome de ſcripturis ſctis oriretur queſtio/ad illam tanq̄ȝ ad optimuȝ iudicē pgebat qm̄ valde prudēs eruditaqȝ cēſebatur. Poſt aūt diſceſſuȝ ipſi⁹ diui hieronymi/pncipia ſane nobiliſſima religioſiſſimaqȝ femia/huic Marcelle cōſortio adō inheſit/vt nūq̄ȝ ab illa/ne trāſuerſuȝ quideȝ vnguis(vt aiunt)receſſerit:eadē.ſ. domo/eodemqȝ cubiculo vſa:vt oīb⁹ in vrbe romana notuȝ fieret/ ipſas matrē videlicet ⁊ filiaȝ fore. Suburban⁹ quidam ager/eis pro monaſterio erat:⁊ aliud ruſculum electum propter iocūditatem. Ad eaꝝ vero imitationē/⁊ Rome ⁊ alibi crebra virginuȝ monaſteria/monachoꝝqȝ inumerabilis multitudo cōſurgere cepūt: ita vt ꝑ frequētia ſeruiētiuȝ deo:quod prius ignominie fuerat: fuit poſtea pro gloria. interim aūt abſentiā ſui/ diuiqȝ pr̄is ſui hieronymi mutuis ſolabant̄ ep̄lis:nec multuȝ preteribat: quin iugib⁹ ſibi litteris iungerent̄. Jn ipa auteȝ ſua ſancta tranquillitate/⁊ dn̄i optima ſeruitute/ heretica quedam prauitas ⁊ tēpeſtas exorta eſt:que vbiqȝ/⁊ rome quā maxīe/cuncta pturbauit: ⁊ ī tantaȝ rabiē cōcitaſſe viſa ē:vt nec marcelle/ nec vlli bono fideli parcere videretur. Tūc ſancta Marcella que diu cohibuit/ne ꝑ emulationē qdpiā facē crederet̄. Poſtq̄ȝ ſenſit/fideȝ apoſtolico ore laudatam ⁊ aprobataȝ/a pleriſqȝ violari ⁊ maculari:ita vt ſacerdotes quoqȝ/⁊ nō nullos monachoꝝ/ maximeqȝ homines ſeculi/in aſſenſuȝ ſuuȝ trahere atqȝ ſimplicitateȝ illudere pontificis romani:nimio zelo ſuccēſa/mox illi q de ſuo īgenio ceteros antecedebat:publice reſtitit:malēs deo placere/q̄ȝ hominib⁹. Atqȝ ita eius īſtinctu ⁊ cōſilio/ipa peſtis heretica ſubito damnata fuit. Dū aūt hec agerentur/ ecce haud mlt̄o poſt

Romane vrbis excidiū recitat

Roma q̄ totū ceperat orbē ab alanis/hoſtrogothis/ alijſqȝ fedis gētib⁹ turpit̄ cepta ē. Jmo ꝑus fame perijt/q̄ȝ gladio/ita vt vix pauci ī ea q caperent̄/ſūt iuenti. Tāta eteīȝ ī ea famis rabies ꝑus īualuit:vt mater nō pāceret lactāti filio:ſȝ ipm̄ quē paulo ante effuderat/rurſus ī vtero recipet. Nocte qppe capta fuit:nocteqȝ eadeȝ ⁊ muri cecidere. Quis illi⁹ noctis cladeȝ? qs funera dilacerata explicare poſſet ſmonē:aut lachrymis eq̄re dolorē? Urbs celebēria vrbſqȝ ātiq̄ ruuit multos dominata ꝑ ānos. Cūqȝ pluria ꝑ vias/pqȝ domos paſſiȝ obtrūcarent̄ corpa:ecce quidā cruētus victor Marcelle ſctiſſime domū ītrat. Quē illuſtris mlr̄ier cū ſuis/ītrepido vultu excepit. Cūqȝ poſceret̄ auꝝ ⁊ deffoſſas opes/ illaqȝ ſe paupeȝ fateret̄/ab eiſdē mox ⁊ flagellis ⁊ fuſtib⁹ duriſſime ceſa ē:q̄ȝq̄ȝ ipaȝ tormēta minīe ſenſiſſe ꝓhibuerit. Deniqȝ quū īter cruētos gladios/pietaſ locū iueniſſȝ/ipaȝ/vna cū pncipia ſua/ad baſilicā pauli/barbari deduxere:vt vl̄ ſalutē ibideȝ vl̄ ſepulchrū īueniret. Cūqȝ ad eūdeȝ locuȝ leta pueniſſȝ mācella: gr̄as do agēs:dixit. Nuda de vētre matris mee exiui/ nudaqȝ illuc redeā/ſicut dn̄o de me viſuȝ ē:ita ⁊ factuȝ ē:ſit nomē ei⁹ benedictū. Poſt aliquot ꝟo dies ſana/itegro/vegetoqȝ corpuſculo/obdormiuit in pace. Et principiā ſuā dilectiſ

Libri a diuo hieronimo marcelle ſcripti hic commemorantur.

ſimā/paupertacule ſue/reliquid heredeȝ/claudēs oculos ī manib⁹ ſuis/reddēſ ſpm̄ dn̄o/cōſcia vite bone/⁊ premijs futuroꝝ. Huic itaqȝ ſapiētiſſime ⁊ eruditiſſime mlr̄ieri/diu⁹ Hieronym⁹/has īfraſcriptas ex ſyria/dedit/ſcripſitqȝ ep̄las atqȝ tractat⁹. Quoꝝ tituli hi ſūt. Ex qb⁹ lector plāē aiaduertere poterit/quāti īgenij/quāteqȝ eruditiōis/⁊ ꝟtutis/fuerit marcella. Et pmo qdē ep̄laȝ/exhōtās

illam/ad relinquēduz mūduz. Deſcribēs perpulchre/humāe mutabilitatis vi-
ces/ꝛ ſecularij occupationē eſtus. De decez noībus/qbꝰ apud hebreoſ dr̄ dūs.
Et ſingula noīa/latine exponētis/nonageſſimū pſalmuz: de pſalmo. Niſi dn̄s e
dificauerit domuz. De fide nr̄a/ꝛ hereticoꝝ dogmate. De blaſfemia i ſpm̄ ſan-
ctuz. De collatiōe editiōis Aquille cū hebraycis. Epiſtola etiā i qua victioſam
expoſitionē Rhetij galli/i cātica cāticoꝝ reprehēdit: De onaſio: vbi inuehit cō-
tra detractores ſuos. De ſtudio Theophili epi alexādrini/contra origenianos
gratulatio. In qua epiſtolā de paſchate/ꝛ cōtra ipſam hereſim traductā/ſe dic
ennitere: vt oriētis fidez/athedra petri cōfirmet. Hortatoria: vt vrbez romā de
ſerat/ꝛ i iudeam demigret: vbi ciuitatez ſanctā ꝛ bethleemiticū rus: miris effert
preconijs. Cōtra mōtani heretici inſaniā: qui promiſſionē ſpūs ſcti i ſe dicebat
eſſe cōpletam. Libruz vnuz/proſe/cōtra detractionē ruffini. Cōtra item detrac-
tores/qui euz temeritatis accuſabāt propter emēdationē euāgelioꝝ. De mune
ribus ab ea receptis/binas epiſtolas/gr̄as agēs. De laudibus Aſelle virginis:
vt eius exēplo/alie prouocētur virgines. De exitu lec: cuius ſctām cōuerſatiōez
optime deſcribit. De egrotatiōe bleſille filie ſctē paule. Ad eādez i aduerſis ꝓ
batam: inſtituēs eam ad tollerātiam paſſionuz. Et ad principiaz eius ſodalez
virginez fideliſſimā: ſuper pſalmo Eructauit cor meuz verbum bonum.

¶ De galla placidia Auguſta ꝛ ſctā muliere. cap. cxxxi.

Galla placidia Auguſta/fe
minaꝝ ſui eui optia: theo-
doſij ſenioris ex galla vxo
re filia ſuſcepta/āno/a nata
li xp̄iāo ſexto ꝛ quadrageſſimo ſupra
quadringēteſſimuz/ leone eius nois ꝑ
mo pōtifice Romāo preſidēte: quinto
chalēdas decēbris/apud rauenā vetu
ſtiſſimā iſignēq; Italie vrbē cuz maxi
mo xp̄iāitatiſ titulo migrauit ad xp̄z.
Et i eadez vrbe/ i ſpecioſiſſimo ſacello
miro artificum cura elaborato ꝛ muſi
uo ope depicto/ i ſuperbiſſimo mauſo
leo lapide vnico Marmoreo/ſplēdidiſſime fabrefacto/ eius ſanctuz corpus ho
norificētiſſime/vt ſua iperialis expoſtulabat ſanctitas atq; maieſtas tumulatū
eſt. vbi ꝛ in hodiernuz vſq; diez/eius oſſa ſingulari memoria ꝛ veneratione cō
cernuntur. Mulier certe ꝛ chriſtianiſſima/ꝛ oī preconio/ memoratuq; digniſſi
ma/ꝛ memorabili quidez pietate proſequēda. In cuius plane iteritu/oēs ſimꝉ
virtutes: ꝛ ſalus publica ſui tēporis/ꝛ quicqd boni erat/inter humana reperiri
poſſunt corpora/vno ſue mortis ictu cōcidere viſuz eſt: atq; (vt ita dixerim) di-
midiuz lucis orbi terrarum ademptuz fuiſſe/ſuum quoq; ethera fulgorē ꝑdi-
diſſe plurimi credidere. Erat iprimis chriſtianiſſima hec Auguſta marie fidei/
maximeq; religiōis/ac maioris ſctitatis femina. In qua certe oīs virtutis relu
cebat ſpecimē/formaq; boni/ꝛ decoris ac laudis oīs imago. Nullū tēpꝰ omit
tebat/quod xp̄ianiſſime nō coleret: nullū ve ſine deo viuo ꝛ vero oblectamētū.
Aſſidue nāq; circha imperij gubernationē tā oriētis q̄z occidētis vna cū filio

germaniſqꝫ atqꝫ marito cuꝫ maxima iuſtitia/ꝛ clemētia icumbebat:quod tam bene curauit/tāqꝫ feliciter geſſit:vt oēs/i eius prouidētia plurimuꝫ cōquieſcerent. Erat illi inter terrenas delitias (quib⁹ ſupra moduꝫ affluebat) pro ſūmis delitijs/nō aurū/nō gēme/nō mūdus reliquus muliebris:ſed chriſtiana religio īmaculata deuotio/miſericordia/atqꝫ pietas īmēſa. Et quum eſſet ſublimioris ingenij/ac greci/latiniqꝫ ſermonis admoduꝫ decorata/hiſtorias/ꝛ res diuinas nec nō/ꝛ oīum gētium mores/vite ratiōes/artes/atqꝫ vires adeo callebat/ac illi origo patriaqꝫ:vbiqꝫ fuiſſet. Quātum autē iſe fidei/ſpei/ deuotiōiſqꝫ/ac prudentie habuiſſet/ i illa ſua periculoſiſſima hadriatici maris tēpeſtate mirifice vtiqꝫ demōſtrauit. Nā defūcto eius marito cōſtantio/valētiniāo paruulo filio ſibi relicto:atqꝫ ipſius patruus Honorius quum plurib⁹ imperaſſet ānis/ꝛ a Ciuibus ſuis īfēſiſſime iterfectus eſſet/ipa ſapiētiſſima haud tutuꝫ exiſtimās iter ipios comorari cōciues/ veritaque qua maxime/ ne ꝛ filio ſuo adoleſcenti (cui hereditario iure imperiuꝫ debebat)patrui iuidia noceret/ꝛ experiētia atqꝫ exemplis mirifice edocta/malitie ꝛ iniquitati cedēduꝫ eſſe cēſuit. Unde ꝛ protinus vna cum ipo filio ſuo valētiniāo/ac copioſa familia/i preparatā ſibi claſſem ad Italicas partes ad nauigatura cōſcēdit. Cūqꝫ ex Tracia i hadriatico Mare proſpero perueniſſet nauigio ꝛ curſu/ ſubito ſurgētib⁹ vētis/horrida tempeſtas/celum comouit ꝛ vndas. Diſpergūtur ſtatim ſocie naues/atqꝫ triremes/ ꝛ ſuo impetu varijs vētoꝝ perferūtur vijs. Seuiūt vēti/mariaqꝫ cōfuſa turgeſcūt/miſeramqꝫ claſſem/pene lacerant. Cūqꝫ naute ceteriqꝫ omnes/iam omnem ſalutis ſpem amiſiſſent/ꝛ nihil ſibi/niſi de ſumerſiōis iditiuꝫ expectarēt. Galla placida Auguſta/virago vtiqꝫ chriſtiāiſſima/ītāto oīuꝫ metu:quū vite felicioris itegritas(fiduciā plurimā eidem daret)vniuerſam multitudinē/his dulciſſimis verbis īfracto aīo aloquit. Uideo iquit frēs/ꝛ filij cariſſimi/ac comilitones mei amātiſſimi aīos vr̄os periculi iſtātis timore perculſos/minuſqꝫ ſenſus vr̄os valere vbi iſta per maria vētoꝝ vis iualuit. Nec multuꝫ equideꝫ mirandum eſt/ſi i uobis iminēs piculuꝫ rationē ꝛ cōſtātiam debilitarit/ modo i totum prorſus nō proſternat/cōtūdat/ꝛ quatiat. Moneo itaqꝫ vos cariſſimi mei/ ac maiorem ī moduꝫ rogo/ne eā prorſus a vobis aufferri permittatis. Memētote obſecro:q̄ deus ipe oīpotēs/nos oēs quā maxie rationis capaces cōdidit. Probat eteīm tēptatqꝫ per hāc igruēteꝫ tēpeſtatem nos deus: vt experimēto/ nr̄am fidem/nr̄amqꝫ dilectionē dignoſcat. Uerūtn̄/ipſe vtiqꝫ pius ipſeqꝫ miſericors neminē vltra ſuas vires temptari permittet. Ea igitur dilectiſſimi mei cōſtantes eſtote:ꝛ ex totis cordis nr̄i medulis quum lachrymis/ꝛ obſecratiōibus clamemus/ꝛ ad euꝫ cōfugiam⁹. Uerū qm̄ nr̄a fortaſis demerita apud eūdem talia ſunt/vt orōnes nr̄e adeo minime exaudiri mereant/eius dilectiſſimū diſcipulum Joānez euāgeliſtā/nr̄i pn̄tis naufragij itercelſorem ac liberatorem toto corde expoſtulemus/nihil penitus heſitātes. Pijs ergo lachrimis /vocibuſqꝫ/atqꝫ indubitata fide ipſuꝫ btīſſimuꝫ apoſtoluꝫ Joānem exoremus/depcemurqꝫ/ac ad eius preſidiuꝫ īfracto aīo cōfugiamus/ vt ſua itercelſiōe hāc inminētis ſentētie mortem euadere mereamur. Et ne magnitudo piculi aīos veſtros proſternat: Memētote obſecro/q̄ chriſtus dn̄s noſter/ vnico ſuo verbo/ cōturbatuꝫ ſedauit mare. Hijs atqꝫ alijs plurimis verbis huius ſctē virginis Auguſte/cōfortati ꝛ aīati oēs:ſpem haud modicā iminentis periculi euadēdi

reaſſumpſere. Confortati itaqꝫ ac viribus ſumptis. oẽs vno animo i laudẽ dei linguas reſoluere. Sed ipſa virago Auguſta cui ſanior mẽs metum tẽperabat e veſtigio beatiſſimũ euãgeliſtaꝝ/ his verbis iterpellare cepit: dicẽs. O ſanctiſſime Joãnes/ q ſingulari priuilegio p̄ceteris apoſtoliſ a xp̄o dño noſtro magiſ magiſqꝫ dilectuſ fuiſti/ obſecro te diligẽtes/ iteqꝫ plurimũ ꝯfidẽteſ nũc adiuua: atqꝫ te nũc inuocãtes exaudire nõ recuſes: nec patiaris perire/ qui tibi victuri ſunt: ac ne eos ꝓcella obſorbeat/ qui ſe ꝑpetuo ꝓfitent fore cultores. Sentiant igit tuũ leuamẽ/ qui ſuam ſpem i te vno repoſuerũt. ac ne pelagus ora nomen ſctũm tuũ canẽtia itercludat. O mi ſctẽ deo Joãnes/ opẽ nũc nũc affer miſeriſ/ adiuua nos deſolatos/ nec ſinas perire/ qui per te tãtũ iminẽs naufragiũ euade re idubitato ſperãt Dilecte dei apoſtole/ oro/ ne reſpicias ad demerita noſtra: que per magna vere ſũt: nec quid pro te egimus/ ſed quid actu ſumus attẽde. Ego itaqꝫ miſella peccatrix/ ſi mihi vita/ tua ope ⁊ itercеſſiõe nũc reſeruata fuerit. dignum regia honorificẽtia templum tuo nomini mox hedificabo. Uix illa/ hec erore emiſerat verba/ quũ protinꝰ iuocata beati Joãnis apoſtoli affuit preſentia: qui in ſingulis nauibus ſub humana ſpecie latẽs/ omniũ oculis preſens apparuit. Cuius quidez figura nõ hominẽ/ ſed virtus ſupra hominez idicauit. Cernũt itaqꝫ vniuerſi/ ⁊ quem mẽte tenebãt/ hũc fore Joãnem/ quem tantopere inuocauerãt/ ſua cuiqꝫ ꝯſcientia perſuaſit. Cũctis ergo ſtupẽtibus. ille ſingularum nauiũ armamẽta diſponit/ erigitqꝫ/ ⁊ vela vẽtis accomodata/ demuz i ſingulis nauibus/ nauclerijlocum occupauit. Jnquibus more nauclerij ſedẽs/ mare vẽtoqꝫ ſedatis/ per ſingulas naues cũcta regere viſus eſt/ vſqꝫ dum vniuerſũ mare felici curſu ꝑuolaſſent. Et aũt ab eorum cõſpectibus diſparuit/ ſinguli illico gaudẽtes/ ad ſua nauigij offitia rediere: portumqꝫ proximũ Rauenatũ cõſpiciẽtes/ leti pariterqꝫ intrauerũt. At diua Auguſta/ tãdem diuino munere Rauenam perueniẽs/ a ciuibus ipſis/ maximo cũ honore excepta eſt. Urbẽqꝫ ouãſ introgreſſa/ cõfeſtim vt erat multis bonis ornata/ ⁊ prudẽtia quam maxime ornatiſſima/ tãtum valuit ⁊ effecit apud omnes/ vt oĩum offitijs pro ſua volũtate vſa eſt. Oiumqꝫ moribus ſe ſe applicãs/ q̃ſiuit ſummoꝑe pluſ ab oĩbus amari q̃ꝫ timeri. Et cũ eſſet igenio inſigni/ atq̃ꝫ magnitudie animi ⁊ iuſta ⁊ clemẽs/ ẽt pro ſua virili/ ſtuduit oĩbus fore munifica ⁊ affabilis. Sciẽſqꝫ ad regni moderationẽ/ nihil magis valere/ q̃ꝫ pacẽ colẽ/ ⁊ ipſa ſua inata prudẽtia/ ſtuduit mox ſibi ſuoqꝫ filio Ualẽtiniano/ Auguſto: oĩuz amicitias ꝯparare. Et quũ eẽt rerũ diuinaꝝ humanaꝝqꝫ ſtudioſiſſima/ ſtatim ⁊ Rauene quãmaxime/ ⁊ alibi/ curã ſuſcepit/ nõ ſolum vt ciues iformarent ad bonos mores/ optimaqꝫ iſtituta bene morataꝝ vrbiuz/ ſed ⁊ cultuz diuinũ ea i vrbe ampliauit/ ⁊ ipſaz vrbem pulcherrimis ac ſupbiſſimis edifitijs publicis pariter ⁊ priuatꝭ/ ſuis impẽſis exornauit ⁊ amplificauit/ q̃ qdem edificia/ adhuc ea i vrbe Rauena in pte viſunt. ⁊ quãmaxime eccleſie ac monaſteria. Jn ea p̄terea vrbe/ muroꝝ ambitus iſtaurauit/ ſed ⁊ amplificauit. Sũmaqꝫ adeo cura ⁊ diligẽtia tam ipſa/ q̃ꝫ eius filiꝰ Ualẽtinianus cõſumauit. vt nulluz fere italie nũc vel nouuz vel vetuſtum iueniat illi equãdum. Multis igit ibidẽ eccleſijs cõſtructis/ ad illã tãdem extruẽdam quã beato Joãni deuouerat/ aĩum adiecit. quã ideo aliquãdiu diſtuliſſe creditur: ꝙ maiorez diligẽtiam preſe ferre videbat. Deerat nãqꝫ ea i vrbe ſolidus locus tãto edificio aptus: nec oĩno decernebat/ tãtũ opus/ ſuis benefitijs ac regie

dignitati impar fore. Tādem quum ſapiētiſſimis ſuis ciuibus cōſilio habito/ apud portam que arte meduli vocabat. maximis cum impēſis primuz eccleſie fundamēta vna cū filio Ualētiniano Auguſto iecit. illāq; columnis quatuor ⁊ vigiti marmoreis/ſpecioſiſſimiſq; lapidibus atq; alijs varijſ ornamētis ope re muſiuo/⁊ figuris taxellatis exornauit. Uoluit preterea ipſa ſācta Auguſta atq; mādauit/vt in omni loco ipſius templi/etiā i muſiuo pauimēto/naufragij ſui preſentaret forma: vt ipſius tota operis facies/quodāmodo/ regie placidie pericula loqueret. Illā quoq; ac monaſterium ſuperbiſſimū iuxta cōſtructuz/ innumeris dotauit fundis. atq; multipliciter varijs ornamētis/⁊ vaſis: cum ar gēteis/tum aureis exornauit. Atq; cū plurimas ſanctoruz reliquias eodē ſuo in tēplo recūdidit. que oia certe mulieris deuotionē ⁊ ſanctimoniā preſe ferre vidētur. Completo deniq; iſigni illo/⁊ celeberrimo tēplo/illudq; vna cum filio Ualētiniano Auguſto beatiſſimo Joāni euāgeliſte miraculoſe oi cuz gaudio/ ⁊ religiōe ꝯſecrato. Ex poſt per mille ⁊ eo amplius annis/ſemper illū letiſſimū ⁊ ſplēdidiſſimuz dedicatiōis diez/in ipſo peruetuſto templo diuis laudibꝰ/q̄r to chalēdas Martij ſemp celebrari nō eſt deſtitutum. Inquo diuīe prouiden tie/gratia munereq;/ſandalia dexteri pedis beatiſſimi Joānis euāgeliſte/ huic religioſiſſime ac chriſtianiſſime Auguſte pro ſingulari dono/ab ipſo euāgeli ſta in pōtificali habitu ſibi aparente dōata ſunt. Unde id templū ab ipſo euā geliſta ſic dedicatū/humanis offitijs cōſecrari ampliꝰ prohibituz eſt. Edifica uerat p̄terea hec ſancta Auguſta ⁊ Biſantij varijs in locis/nōnullas eccleſias. atq; regiā domū ſpecioſiſſimāq;/vbi ⁊ oraculum admirabile cū altare/ornatiſ ſimo. qd̄ quidem oraculuz ⁊ altare/vſq; ad Martini eius nomis primi pōtifi cis romani/tēpora/qui fuit i anno ſalutis noſtre q̄nto ⁊ quadrageſimo ſupra ſexcenteſimum p̄ducarūt. Quo quidem Euo/ Paulus q̄daz hereticus Byzāti nus epiſcopus: vt ſuā prauitatem defenderet/id altare ſctūm ſedis apoſtolice/ qd̄ erat in domo huius ſancte placidie ſacratuz/i venerabili ſuo oraculo cum maxima veneratiōe obſeruatuz ſubuertēs diſrupit/ p̄hibens ne adorādam im maculatam hoſtiā apocryſarij ibidē offerre deo valerent nec comuniōis ſacra menta percipere poſſent. Alia atq; alia ſanctiſſime ⁊ feliciſſime geſta narrātur huius viragis faciora. Quibus feliciſſime geſtis/ oium deiceps vite ſue curſū/ in oratiōibus/vigilijs/ieiunijs/ceteriſq; operibus pijs/cum omni preconio con ſumpſit. Quibus quidez artibꝰ/per feliciſſimos reruz exitus/tātaz nō ſolū apd̄ romanos ſuos. ſed ⁊ apud oēs natiōes adepta eſt gratiam/⁊ auctoritatem nō modicam/vt et deo cūctiſq; mortalibus nō Auguſta minus q̄z ſancta videret/ ⁊ diceret. Exiſtimabat nempe oēs huius mūdi faſtus/oēſq; honores/⁊ omnez gloriaz omnino vanitatem ⁊ vmbraz quādā. Solos autez felices illos dicebat/ qui in virtute/deoq;/omne ſuum bonū collocaſſet. Unde ⁊ iugiter humane fra gilitati ſūmopere miſerebat. Fuit ergo hec Placida auguſta/genere/coniugio/ deiq; amore/ac optima ſobole omnium mulieꝝ que vnq̄ fuere/iclita ac clariſſi ma multum. Nā eius iprimis genitor Theodoſius ſenior iclitus ⁊ optimus Auguſtus. Eiuſq; germani Archadiꝰ ⁊ Honorius Auguſti fuere. Ipſiuſ vero fratruellis Theodoſius iunior Auguſtus/predicti Archadij filius: ⁊ quidez omnes ex paterno genere. Materna vo generatiōe refulſit placidia hec clariſſi ma. Quia eius auus valentinianus huiꝰ nomis primus/Galle ipſius placidie

Miraculoſe reliquie ſancti Jo. euangeli.

matris/pater fuit Auguſtus. Ualens item Auguſt⁹ predicti valētiniani frater fuit. Auñculi quoqꝫ Gratian⁹ ⁊ valentinian⁹ eius noīs ſecūdus auguſti extite re. Nupſit deniqꝫ Cōſtātio auguſto ea tēpeſtate ſup oēs iperatores clariſſimo/ ex quo ꝯcepit ⁊ peperit valentinianū ei⁹ nomis tertiū/ viꝫ certe optimū: ac tāte mrīſ xpianiſſime haud ꝺgenerē: quē ⁊ poſt obitū ſuū feliciſſimū auguſtū ſup ſtitem reliqd. Et hec de Galla placidia muliere ſctā/ ⁊ auguſta dicta ſufficiāt.

De Demetriade ſancta virgīe romana. capitulum. cxxxiij.

Demetriades ſeu Demetrias ꝛligioſiſſima chriſti virgo/ quo anno ī affricā diez obijerit ꝑciſe nō habet/ illā aūt poſt beatiſſimū Hieronymum aliquādiu ſupuixiſſe cōſtat. Hec qppe inter romanas quum nobiliſſima ditiſſimaqꝫ ꝯſtaret/ poſt excidiū vrbis/ anno videlicet vigeſimo ſupra q̄dringenteſimum/ dū in aphrica vna cum genitrice auiaqꝫ ſua auffugiſſet/ adeo īſpirata/ ac multis plurimiſqꝫ īflamata ſtimulis/ oēꝫ ſui corꝑis cultū/ ⁊ ſecularē habitū ſcilicet. Aurū/ gēmas/ Sericū/ queqꝫ Monilia/ atqꝫ exq̄ſitas epulas/ necnō ⁊ miniſteria oīa ꝑſtrepentis familie/ q̄ſi propoſiti ſui impedimenta/ cōtemnens ⁊ ꝓ hiciens/ vili ſe tunica ip̄mis īduit. viliorіqꝫ palio (īſcijs parentib⁹) cōtexit. ⁊ ꝑter ſpeꝫ/ ſic mutata ⁊ īduta/ cū maximo fletu/ ad auie matriſqꝫ ſue pedibus/ ſe repente proſtrauit. Quā animi inepte ſic īdutā ꝯſpexiſſent/ tāqꝫ graues femīe obſtupuere tali habitu/ gaudio tū replete ⁊ quaſi attōite extitere ac ſi nō crederēt qꝺ veꝝ optabāt. Cōfeſtimqꝫ heſit vox faucib⁹/ ⁊ iter ruboreꝫ paloremque/ ac metum/ atqꝫ letitiaꝫ quādam/ cogitatiōes varie nutare ceperūt. Quātuꝫ tamē gaudij ⁊ letitie hoc cōuerſatiōis facimus matri auieqꝫ fuerit. aioqꝫ qdem cogitare/ aut ſermone explicare nō poſſet. Certatiꝫ illico in oſculo mater ⁊ auia cū nepte ruūt, vbertim p gaudio lachrymas fundūt/ amplexari filiā nō deſiſtūt. cognoſcentes mēteꝫ/ ⁊ ſuū ꝓpoſituꝫ gratulariqꝫ ſibi ac deo optimo ceperūt: ꝙ virgo filia/ ſua virginitate/ ſuaqꝫ ſctimonia nobilē familiaꝫ: nobiliorē facere cōſtituiſſet. Jd plane maxime exultatiōis in paterna domo fuit. Ex cuius qdeꝫ exēplo/ mox/ maxima ſubſequuta eſt cliētiuꝫ atqꝫ familiaꝝ turba. Per oēs eni domos/ eueſtigio feruere cepit virgitatis profeſſio: quaꝝ/ etſi impar eſſet carnis ꝯditio/ vnuꝫ tū erat caſtitatis premiū: protinus cūcte per affricā eccleſie/ quodā incredibili exultauere tripudio. Nō hoc quidē propoſitū/ hecqꝫ profeſſio ad vrbes/ oppida/ viculoſqꝫ tātuꝫ circūſtantes/ ſed ⁊ ad omnes inſulas que inter affricā italiāqꝫ ſunt/ hec celebris fama penetrauit. atqꝫ hoc rumore replete ſunt. Tūc (vt ita loquar) Roma lugubres veſtes mutauit/ ⁊ eius ſemiruta menia priſtinū ex parte recepere fulgorem: propitium ſibi exiſtimātes dominū/ in alumne ſue cōuerſionem. Penetrauit etiam hic ſanctus rumor ſue profeſſionis ⁊ ardoris crucis chriſti/ orientis littora: atqꝫ etiam triumphus chriſtiane glorie/ in mediteraneis vrbibus mox auditus fuit. Omnes enim chriſti virgines/ atqꝫ alij pro

miſcui ſexus plurimi/ſe ſe iactabantur/de ſocietate huius ſancte virgis:beatūqꝫ clamabāt Juliane matris vterū que talē ac tātum protulerit fructum. At mater ⁊ auia femine ſanctiſſime/ex ac filie ſue virginis conuerſiōe geſtiētes. qcqd ab ipſis pro ſuis nuptijs preparatum fuerat/eidē omnino detraxere nihil/ymo omnia hilari tradidere aīo:ne ſuo celeſti ſpōſo iniuriā facere viderētur. Verū vt dotata priſtinis opib⁹/ad ipſum ſuum ſpōſuꝫ liberius accedere poſſet/⁊ ipſa ꝙ in rebus mūdi peritum erat/ſeruorū dei inopiā ſuſtētare propoſuit. Nā hec chriſti tyrūcula probaꝫ maiorum ſuorū familiā(ſic enī ipſa ſua familia erat appellata)que oīum vrbis Rome dignitatuꝫ ſemp principatū obtinuerat/multo illuſtriorē efficit/q̄ꝫ alia quecūqꝫ cōſulat⁹ dignitas efficere potuiſſet. Cuius ſanctitas/⁊ in vniuerſo mūdo effuſa bonitas/ēt apud īfideles barbaros venerabilis fuit. Quādo autem ī ſeculo erat/iam iā matura viro:que ſeculi erāt/magnopere diligebat. vt polire faciem/illāqꝫ purpuriſſo ⁊ ceruſa depingere/ crinē ornare ⁊ cōponere/⁊ alienis capillis turitū verticem ſtruere:⁊ alia cū plurima huiuſmodi facere:inqbus ſtudijs matrone ſemp inſanire conſueuere:At poſtquam diabolo/⁊ ſeculo/ac pōpis abrenuntiauit/vt fedus qd pepigerat/ad vnguem ſeruaret/quū legiſſet illud euāgeliuꝫ dictum. Ecce qui molibus veſtiūtur in domibuſ regū ſunt:mox quodā animi ardore/etiā īcitata matris auieqꝫ exemplis:imprimis fuſcā(vt predictuꝫ eſt)veſtē/⁊ aſperimas veſtes ad carnē induit. ⁊ alijs delitijs/ac plumarum molitie aſe reiectis/nudam humū/pro delicatiori ſtrato ſibi delegit ⁊ orationibus atqꝫ ieiunijs iugiter vacās/iugibus etiā faciem rigabat lacbrymis. Saluatoris miſericordiā genibus prouoluta deprecans/vt ſuū dignaret recipere propoſitū:atqꝫ ita in tali ardore/vſqꝫ ad vltimā ſenectutem ipſam pducere dignaret. Qv ⁊ factum eſt. Nam ⁊ vſqꝫ infinem vite ſue cum omni humilitate/modeſtia/grauitate/innōcētia/⁊ parentum ſubiectione vitam trāſegit innocētem/declinans omnem mundanum riſum/ prauaque eloquia atqꝫ omnino omnes animi perturbationes. Et quum eſſet litteris tā grecis q̄ꝫ latinis nō mediocriter erudita:vt quecunqꝫ vitia ⁊ peccata deuitare omnino poſſet/die noctuqꝫ ſtudijs ſacrarum litterarum ac ſanctorum doctorum documētis ſtudioſiſſime īcumbebat. Hāc obrem a plurimiſ viſitabat ⁊ epiſtoliſ ⁊ tractatib⁹/⁊ quāmaxime a diuo patre Auguſtīo/ſanctiſſimoqꝫ Hieronymo/ qui eam in huiuſce rebus diuinis/atqꝫ Julianā matrem eruditiſſimā perſepe inſtruebat/de vita/de morib⁹/⁊ ad ſctūm virginitatis propoſitum cōſeruāduꝫ: atqꝫ ad gloriam acquirēdam. Fuit igit hec ſanctiſſima virgo chriſti Demetrias/nobilitate ac diuitijs in vrbe Roma prima:ī ſummoqꝫ loco nata/ vt pote/ex illuſtri proborum ⁊ Olibriorum familijs clariſſimis. Cuius genitor Olibri⁹ quū immatura morte ſubtractus fuiſſet/Roma vniuerſa cōgemuit. Vir certe/inter patricios affabilis/⁊ amabilis/qui ⁊ a pueritia ꝯſul dilectus omnibus extitit. Sed ⁊ ipſa eius mors eum vtiqꝫ felicem feciſſe dicere auſim/ꝙ non permiſerit illum patriam videre corruentem. Mater vero Juliana/matrona ſane omnib⁹ virtutibus/tam diuinis q̄ꝫ humanis plurimum inſignita. Cuius vita certe/virtutis forma erat. Que vna cum filia ⁊ auia/ad patrem Auguſtinum viſcenduꝫ in Hypponem ardentiſſime acceſſit. aquo ⁊ multa ſalutis monumēta precepit. Ad hanc virginem diuus Hieronymus ex oriente in africam ſcribens/iter cetera eius documenta/inquit. Ama cariſſima in chriſto filia/ſacras ſcripturas/⁊

ſapientia amabit te: dilige eam/⁊ ſeruabit te/ honora illam/⁊ amplexabitur te. Hec quippe Monilia tuo in pectore/tuiſqꝫ auribus ſemper hereant.

De ſancta Demetria virgine ⁊ martyre. capitulum. cxxxiiij.

Demetria alia romana virgo ⁊ martyr fuit. que ſub Juliano apoſtata principe/pro chriſto rome martyrio coronata eſt. Nam quum ante Julianuʒ impijſſimum introducta fuiſſet/⁊ crudeliſſime verberata/tandem in confeſſione perſeuerans/ad vltimum decimo chalendas Julias ſpiritum deo emiſit.

De ſancta Euſtochio virgine romana. capitulum. cxxxv.

Euſtochium diue Paule matrone romãe filia/⁊ ſuauiſſimus virginitatis flos/ac decus/anno a natiuitate chriſti trigeſſimo ſupra quadringenteſimũ/poſt mortem ſanctiſſimi ſui patris Hieronymi/⁊ ipſa apud Bethleemiticum oppidum/felici dormitiõe/quieuit in pace. Hec namqꝫ tãte mulieris Paule filia/⁊ heres in omnibus vtiqꝫ extitit/a qua quideʒ ſancta genitrice atqꝫ a Bleſilla germana(de quib⁹ ſupra) nequaquã degeneraſſe viſa eſt: quin/⁊ omnibus earuʒ virtutib⁹/virginitate adiecta/perſimilis fuit. Cuius iter cetera tm̃ deo placuit/ipſa ſua humilis abiectaqꝫ virginitas/vt cum bencetij eius patrui imperio abiectionem ipſius/equo nõ ferrentis animo: proteſtata vxor eius cultum ⁊ neglectum caput mundano more mutaſſet: illi nocte ſequenti per viſum angelus apparuit/terribili aſpectu/dentibus hec verba infrendens. Peſſima feminaruʒ nunc tibi tue execrabiles manus exareſcent vt ⁊ preſentes/ac future mulieres/tuo exemplo euadant cautiores. ⁊ facile perpendere queant/q̃ꝫ abominabilis ſit deo/mundanum ⁊ exceſſiuum ornamentum ⁊ veluti/non ſatis tuo cruciatu/expiatum ſcelus: ⁊ maritum ⁊ filios repentino interitu perdes. Fuit itaqꝫ hec ſacratiſſima virgo/ad ſue ſancte genitricis Paule imitationem imprimis ſingulari humilitate/⁊ alijs virtutibus/pariter ⁊ litterarum taʒ hebraycarum/grecanarumqꝫ/q̃ꝫ latinaruʒ ſtudijs plurimum iſignita. Et adeo ipſa anime ornamenta/mundialibus ⁊ corporalibus propoſuit vt nihil vnq̃ꝫ pretermiſerit/quod ad decus maternum/gloriamqꝫ ſummi dei creatoris ⁊ redemptoris ſui conducere videretur. Unde ob hoc/tantam ſibi vendicauit famam: vt ſuo tempore/vniuerſo orbi/ſanctimonie ⁊ honeſtatis prodigium pene appellaretur. Et idcirco ipſa ſua genitrix/cum ceterorum filiorum amoreʒ propter deum contempſiſſet/in hec ſola gnata/ que ⁊ propoſiti/⁊ nauigationis ad ſacratiſſima domini noſtri ieſu chriſti loca comes eius eſſe volebat/tantummodo acquieuit. Que admodum adhuc adoleſcentula/nobiliſqꝫ ac delicata/quuʒ prius Eunuchorum portaretur manibus/quodam incredibili ardore ſuccenſa/⁊ ipſa Aſello humili ſedens/vniuerſa ſacra domini noſtri loca/cuʒ reliquis

virginibus peragrauit/inuiſitq3/ac perluſtrauit: donec ad ſanctam Bethleem perueniſſet. vbi ꝛ ſtatione firmata/totum ſue vite curſum feliciter conſumauit. Equidem eius ingenio docilius nihil: nihilq3 diuinus/ quod plane totum ſacris dedicauit litteris. Et propterea nunq̃3 de manibus eius ſacra exhibãt volumina. quinymo eius iugiter terrebant genua. Eam obrem/ diuus Hieronymus ad ipſius petitionem nouum ꝛ vetus tranſtulit teſtamentum/ atq3 plura edidit opuſcula que vulgo feruntur que omnia ipſi ac matri dedicauit. Hebream inſuper per difficilem linguam vna cum matre/ita apte atq3 perfecte didicit/vt pſalmos abſq3 vlla lingue latine proprietate ꝛ reſonãtia hebrayce/ꝛ legeret/ꝛ caueret. Eodemq3 modo/nouerat grecum ſermonem/ita vtſi grece loqueretur/latinum eam neſciſſe quiſq3 putaſſet. Matrem autem ſuaz ſemper ex corde/non ſolum dilexit/ſed ꝛ filiali amore maiorem in modum amauit: eidẽq3 ſemper inheſit/atq3 eius imperijs adeo obediuit/ vt etiam abſq3 ea nunq̃3 cubare vellet/nunq̃3 oraret nunq̃3 procederet/nunq̃3 deniq3 cibum ſumeret/etiam ne vnum quidem numum ĩ ſua poteſtate habere vellet. ſed ꝛ paternam ac maternam ſubſtantiam omnem a matre diſtribui pauperibus letabatur. ꝛ pietatem in parentem hereditatem maximam/ꝛ diuitias in chriſto credebat. Deniq3 quum ipſa ſua venerabilis mater in mortis langorem ĩcidiſſet/eius filialis pietas in ipſa magis magiſq3 comprobata fuit. quia vſq3 quo e vita demigrauit ab ea nunq̃3 diſcedere voluit/ymo eius ſemper lectulo ĩherere/atq3 oĩa pietatis offitia circa illam exercuit. Et licet alie cum plurime chriſti ancille eidem iugiter aſſiſterent ipſa tamẽ/ſi quid benefitij alie in matre cõtuliſſent/de ſua mercede ſubtractũ fuiſſe exiſtimabat. Quib⁹ illa lamẽtis/ quibuſq3 gemitibus ꝛ precibus inter iacẽtem matrem/ꝛ ſpecum domini diſcurreret/ne tãto priuaretur contubernio/ennarare difficilimum foret: poſtremo quum vltimũ reddidiſſet ſpiritum. Ipſa venerabilis virgo/quaſi ablactrans/mox ſuper ſanctuz corpus/ſe ſe totam effudit. atq3 illud ĩcredibili amore complectẽs modo vultum/modo oculos/ꝛ cetera corporis membra oſculari nõ ceſſabat/nec inde extrahi poſſe videbatur. qnymo/magno heyulatu cũ ea ſe ſepelliri expoſtulabat ꝛ clamabat/atq3 rogabat. Teſtis eſt dñs ieſus quia nec vnũ quidez numuz eidez a matre derelictuz fuit. Uez tamẽ in ipſa ſua paupertate ꝛ egeſtate in dño plurimũ ꝯfidẽs/vſq3 ad mortem/ita ſecura gaudẽſq3 ſtetit. ac ſi magna hereditate dotata fuiſſet. Qm̃ eius partem dominuz vtiq3 exiſtimabat. atq3 eo magis gaudebat/ſciẽs ſe vna cũ matre pp ĩmaculataz xp̃i ſeruitutẽ fore a dño quodã martyrio coronãdam. Atq3 ita/ꝛ ipſa vſq3 ad diez mortis ſue nõ eſt reuerſa in Caldeam/hoc eſt Romã/ſed choris ſemper comitata virgineis/ cuius eſt effecta paradiſi/ꝛ de paruula Bethleẽ/celeſtia regna tãdem/lilijs coronata cõſcendit. Sed neq3 poſt obituz ſctẽ huius genitricis paule ꝯſtat diuũ Hieronymũ quũ ꝛ ipſe admodũ ſenio cõfectus eſſet/aliquã epiſtolã aut tractatũ huic ſctẽ virgini Euſtochio frediſſe/niſi libellũ tãtũmodo/de ipſius viragis paule vita/ ac rebus geſtis. Utpote hũilitate/ꝯtinẽtia/profuſa clemẽtia/fide patiẽtia/ordineq3 monaſterij/atq3 ad extremũ/de eius felici exitu illã exortaſ. Demuz ad petitionez ſuã/extremo ſenio iaz ꝯfectus. Regulam ꝛ modum viuẽdi per capitula diſtinctam/ pro ſe ꝛ ceteris virginibus/cum ea comorantibus compoſuit. Que ſic incipit. Tepeſcentes.

¶ De ſancta Urſula virgine ⁊ martyre. cap.cxxxvi.

Vrſulam virginem ⁊ martyrem. Illuſtriſſimi originis/ ⁊ celebris ingenij feminam Britanicam/ in anno domini quinto ⁊ quiquageſimo ſupra quadringenteſimum/ cuꝫ vndecim milibus promiſcui ſexus chriſtianis/qui omnes virginum nomine apellantur/ apud coloniam inſignem Germanie vrbē/ab hunis Sithicis/ impuriſſimis/ ſceleſtiſſimis / ſilueſtribuſqꝫ populis/ ſub Attilla Rege militantibus/ glorioſiſſimum martyrium/ pro chriſti nomine pertuliſſe/compertum eſt. Que etſi ſanguinis fulgore/ ⁊ igenti corporis pulchritudine / locum inter claras mulieres/ſibi aliquod magnum fulgoris nomen queſiſſe forſitam videatur: longe magis / non ob feruidum tantūmodo fidey ⁊ virginitatis amoris in deum: quo vt plurimum ſacre chriſti virgines vtuntur/ſed ob meritum inſignis eiuſ audatie ⁊ prudentie/in tot tantiſqꝫ ad ſe congregandis eccleſie prelatis/nobiliſſimiſqꝫ regijs ac alijs filijs: ⁊ matronis/ atqꝫ filiabus virginibus occupaſſe cenſet. Quod ne videatur/a calamo noſtro ſurreptum/paucis explicandum eſt. Hec Mauri cuiuſdam Britonuꝫ chriſtianiſſimi Regis ex Demetria eque chriſtianiſſima/ ⁊ deuotiſſima vxore ſuſcepta/ filia fuit. Cuius ingens ⁊ incredibilis prope corporis ⁊ oris pulchritudo/ ⁊ cetere virtutes/necnon/ ⁊ animi magnitudo / quum ad noticiam Anglorum potentiſſimi regis delate fuiſſent/illico in huius ſacrate virginis amore aductus eſt: ⁊ ſe ſe per beatum exiſtimare cepit/ ſi talis ac tanta virgo ſui vnigeniti filij copularem coniugio/atqꝫ ipſe eius filius idemptidem in amorem/eius egregie formoſitatis adeo tractus eſt: vt nil iam preter illam ſibi carum aut delectabile (in tanto ſuo regno) arbitraretur: ⁊ ſic dum pater ⁊ filius vrerentur/oratores ſolemnes ad Maurum regeꝫ virginis patrē miſerūt/ qui eādeꝫ virginem/ ⁊ blanditijs ⁊ promiſſiōibus in coniugeꝫ pro tanto regiſ filio expoſtularēt adijcientes minas/ſi ad eoſdem dn̄os ſuos vacui redirēt. Rex autem ſuſceptis oratorib⁹/nō minime anxiari cepit/plurima ſecuꝫ pertractans. Tum quia filiam chriſti ſignaculo inſignitam/indignuu duceret imprimis Idolorum cultori cōiugio copulare veritus quoqꝫ ne/ ⁊ ipſa vllo pacto aſſentiret: tum deniqꝫ quia ipſius regis formidabat potētiam. At ipſa diuino ſpiritu ſuffulta: trepidanti genitori/ſuaſit.vt poſtulatis aſſenſuꝫ preſtaret. Ea tn̄ cōditione appoſita: vt rex ipſe Anglorum cum patre ſuo/decem ſcelectas virgines/ ſibi ad ſolatium contraderet: ⁊ tam ſibi quam predictis decem ſcelectis clariſſimis virginibus mille alias virgines domicellas aſſignaret: ⁊ pluribus comparatis Triremibus triennij indutias ſibi cōcederet: ad ſue virginitatis dedicationem ex more regio celebrandam. Intereaqꝫ ſponſus ipſe de fide chriſti ſufficienter inſtructus baptizaret: ſapiētiſſimo eqdē vſa cōſilio/vt vꝫ aut difficultate cōditiōis propoſite/eius animuꝫ ab huiuſmodi cōiugio auerteret: aut tali opportunitate/ipſas

virgines vna ſecum chriſto dño noſtro dedicaret. At iuuenis nimio iam ardo
re virginis icenſus/ipſa conditione lubēti aīo accepta/apud patrem īſiſtere ce-
pit/vt protinus baptizaretur/cunctaꝫ que ſacra virgo propoſuerat:fieri impe
trauit. Pater autē puelle quā vnice diligebat:iſto iterim deſtiauit Eunuchoſ
graues viros alios que proceres plurimos:quorum ſolatio ⁊ auxilio/tam ipſa
q̄ꝫ eius virginalis exercitus indigeret/ ſuo haberet incomitatu. Undiqꝫ igitur
virgines:vndiqꝫ viri ad tam preclarum ſpectaculū concurrūt. Erat autem hec
preclariſſima Regina vrſula preter eximiā corporis pulchritudinē multorū
idiomatum ⁊ linguarum egregia eruditione plurimum inſignita. Loquebat
etenim cum opuſ eſſet adeo expedite/in quacūqꝫ idiomate īterogaretur:vt ſo-
lum illam linguam ſapere videretur. Unde cum neceſſitas incumberet/⁊ or-
natiſſime loquebatur/⁊ rurſus tanq̄ꝫ virgo verecunda tacebat/quum locus re
quireret. Et cum/a natura noſſet/maximam in eſſe i oratione vim/ad concitan-
dos/nō modo homines:ſed ⁊ omnes animi motus ſedandos:ſumma vigilan
tia eloquentie incumbebat. Et quum latinitatem perpulchre calleret/etiam in
dicendo effulſit diſertiſſima. Quantum autem momenti ipſa eius habuerit co
pioſa ⁊ elegans oratio/ad ſuadendum accomodata: cum alijs rebus in pluri-
mis:tum in hoc maxime demonſtauit:quum tot tanteꝫ ex omni natione virgi
nes a chriſti fide aliene/chriſto per ſuam predicationem lucrate ſint. Quantū
vero fuerit eius diſerendi pondus/ quantus torrens: quanta vis/quantus ve
impetus in illo ſancte virginis ingenio:vel hinc intueri licet/ꝙ ⁊ imprimis pan
tulum Baſilienſem epiſcopum virum optimum eruditiſſimumꝫ ad ſe attra
xerit/⁊ Romam vſꝫ conſociatus fuerit/indeꝫ rurſus cum ea regreſſus mar-
tyrij palmam cum ipſis percepit. Indeꝫ ⁊ romanum pontificem maximū:Car
dinales non nullos plurimoſꝫ ſanctos eccleſie Antiſtites doctiſſimos/ atqꝫ e
thereum Anglorum regis filium ipſius ſancte virginis ſponſum/ ⁊ ira iam in
ipſam extuantem atqꝫ alios innumerabiles prope nobiliſſimos iuuenes/ atqꝫ
ſanctam Geraſinam ſcycilie Reginam matris ipſius ſancte Urſule germanā
cum quattuor eius filiabus Babilla/ Juliana/ Uictoria ⁊ aurea/ atqꝫ paruulo
ſuo Adriano filio/qui amore ſororum ſuarum/ vltro ſe peregrinationi ingeſſit/
relicto regno in Britaniam.vſꝫ viſcendi ⁊ audiendi eam adnauigauit. Atqꝫ
ita factum eſt:vt plurimi eam quam animo/iam condemnabant/ floccipende-
bantꝫ/tanq̄ꝫ inſanam ⁊ amentem/ cogerentur vel inuiti ipſam ſequi/atqꝫ eius
peregrinationi concomitari. Ita eius ſanctiſſima ⁊ ardentiſſima documenta
omnes comouit:vt perinde/atqꝫ ſui pene in memores/ per totius corporis cō
quaſſationem/propoſitionibus (quas diu ſecuti fuerant)abiectis:contra perti-
nacem illam ſue gentilitatis ſententiam/eam mirifice laudarent extollerentꝫ:
quam non iniuria oderant. Quid dicendum eſt de predicto Erithreo ſponſo
ſuo illo illuſtriſſimo cum eius genitrice atqꝫ Florentina virgine ipſius ſponſi
ſorore atqꝫ Marcello Grecie Epiſcopo doctore ⁊ oratore cōſumatiſſimo:quos
omnes ita ſuis deflexit epiſtolis/atqꝫ placauit ⁊ allexit/ac in ſuam traxit ſenten
tiam:vt ipſos quos in ſuum Innocentiſſimum ſanguinem diſtinxerant mu-
crones/ ⁊ iam pene vibrancant percuſſuri/ eos obſtupefacti/ omni cruore
vacuos/ in vaginam remitterent/ ſed etiam ad martyrium vtro ſe expone-
rent. Juxta igitur conditum Triremibus preparatis ⁊ ſumptibus ad ſu-

bꝰ ad ſuſtentationē virginuȝ/⁊ vniuerſi exercitus copioſiſſime nauibꝰ ipoſitis Vrſula regina ſuis comilitonibꝰ/ſui cōſilij ſecretuȝ reuelauit/⁊ eoſdem oēs in nouam militiam iure iurādo aſtrinxit. Quippe modo boni/noua prēludia inchoarunt/curendo ⁊ hinc ide diſcurēdo. Interdū bella ſuſcitando/pleruūqȝ fugam ſimulādo. Omniqȝ ludoꝝ genere/eaſdeȝ virgines recreare ⁊ exercitare ſtudebat/nihil oīno relinquēs/itactum qđ aio fiēdum occureret. Aliquando eīm meridie/aliquādoqȝ veſpi/ad naues retificate reddibāt ꝟgines. Quam obrem illud apoſtolice vocis iſigne i beata vrſula virgina celebrādum veniebat. Uolo autem vos oēs virginē ſanctaȝ exhibere chriſto: qn̄ aſtitit Regina adextriſ coꝝ in veſtitu deaurato circūdata varietate: qua quideȝ veſte polymita/⁊ multarum virtutuȝ diuerſitate cōtexta/reguȝ filie tunc vtebant. Unde ⁊ ipſa ſponſa letabatur/dicens. Introduxit me rex i cubiculuȝ ſuuȝ. Reſponditqȝ ſodaliū chorus. Omnis gloria ⁊ filie regis itrinſecus. Sȝ ⁊ vrſule ſancte oꝛo/aliquid emolumenti dabat. Queādmoduȝ pugilluȝ fortitudo clamoribus icitatur. Paratas aūt ad prelium virginuȝ acies/actoſqȝ mucrones eius ſuaſio/tanqȝ iperatoris accendebātur incredibilis quippe animi fortitudo diue vrſule erat/vt pote itra gēmas ⁊ ſericum/inter Eunuchoꝝ puellarūqȝ catheruaſ/⁊ miniſteria perſtrepētis familie/⁊ molliciem plumaꝝ atqȝ exquiſitas epulas quas regia ⁊ paterna domus affatim prebebat/appetiſſe peregrinationeȝ/ itineris laborem/ ⁊ maris eſtum celli procellas/barbaroꝝ perfidias ⁊ hoſtium iſeſta/atqȝ perſequētiū manus pp caſtitatis virginitatiſqȝ cōſeruande amorē. Legerat eni domini verba ad Abraam dicētis. Egredere de terra tua/⁊ de domo patris/⁊ vade i terram quam mōſtrauero tibi Eſtuabat chriſti tyruncula/⁊ genibꝰ ad terram aduolutis lachrymis ſaluatoreȝ exorabat: vt ſuum dignaretur recipere ꝓpoſitum: ⁊ ſuum ipleret deſyderium: vt oīum virginum comitum ſuarum illuminaret ⁊ molliret ſpm̄. Penetrauit hic vrſule rumor occidentis littora/⁊ i mediterraneis vrbibus chriſtiane glorie triumphus auditus eſt. Confluebant nō modo virgines femineqȝ/ſed ⁊ principes proceres quoqȝ ⁊ primates ꝑ turmas ad hoc tam grande ſpectaculum/ ⁊ omnes admiratione gaudioqȝ replebātur Omnes quippe virgines tam gentiles qȝ chriſtiane huiꝰ ſancte ſocietatis plurimum ſe iactare dicebantur. Omneſqȝ eiuſdem virginis/matris vterum benedicebant. Atqȝ ita ipſam/hominis ſponſam/quam tantum vna prouintia Britanica nouerat: virginem chriſti factam totus mundus agnouit. Inde volens Nota. ſanctas ⁊ ſimpliciſſimas comites virgines chr̄o lucri facere. Ipſaſqȝ inſtituere/decernens/plurima eiſdem tradidit documenta ſeruanda primumqȝ eis ſtudium eſſet: cognoſcere deum/⁊ dominum Ieſum chriſtum eius vnicum filiuȝ/ atqȝ eius ſcire voluntatem: ⁊ quid ei placeat: quid ve diſpliceat: diligenter animaduertere: vt ſecundum apoſtolum paulum rationabileȝ deo reddant obſequium: totumqȝ vite earum curſum/ex ipſius poſſit ordinari ſententia. Impoſſibile inquiens deo chriſtianorum/quēqȝ placere: cui quid placeat ignorat. Fieri qȝ poteſt: vt etiam obſequendi voto offendat: qui quō obſequēdi debeat: ante non didicit. Et vt maius eſt: voluntatem domini facere qȝ noſſe. Ita prius ē noſſe qȝ facere. Illud enim merito precedit/hoc ordine: vnde beatus paulus dicit. Qui ignorat/ignorabit. Scitote igt cariſſie ſorores/iſcripturis diuis: ꝑ qȝs Nota. ſolaſ qlibȝ ſaluādus plenā pōt dei itelligere volūtateȝ/quedaȝ ꝓhiberi quedā

precipi/cōcedi aliqua/nōnulla ſuaderi. Prohibētur igitur chriſtiāis mala/pre cipiūt bona/cōcedūtur media perfecta ſuadētur. Jn duobus illis ſorores cariſ ſime que priori loco ſūt a me exarata: peccatuz omne cōcludit. Jn vtroqʒ eiz di nr̄i cōtinetur iperiuz/ꝛ nō ſoluz precipere/ſʒ ꝛ prohibere ipm̄: iubētis eſt. Ge neraliter nāqʒ chriſtianoꝝ lex/mādatur oibus iuſtitia: quam ſaluator i Euāge lio breuiter qdē/ſed pleniſſime cōprehēdēs/ait. Quecūqʒ vultis vt faciāt vobis hoīes bona: hec ꝛ vos facite illis. Hoc eſt vt nihil mali iferramus alijs ꝛ pre ſtemus oīe qđ bonum eſt. Quia volumꝰ/ hoc ab alijs i nos vtrumqʒ ſeruari. Hec itaqʒ ſētētia equo iure precepti: vniuerſos oīno tenet chriſtiāos: nec vlli/ etiam oīno/trāſgredi licet: quod oībus imperatum eſt. Apertuſqʒ cōtemptus dei eſt: vel facere prohibita/vel iuſſa nō facere. His ꝛ alijs ſancte. Urſule virgi nis documētis/vniuerſe virgines permote: ꝛ docte/ i chriſtuz credidere/ꝛ bap tiſmi ſacramētum omnes percepere. Quibus baptizatis/ꝛ i Nauibus aſcenſis ſub vnius dei ſpacio/vēto proſpero flante/ ad quēdam galliarum portum/qui Tyella nūcupatur atqʒ inde tādem Colloniam per Rheni fluminis alueum/de uenere. Ubi ſancte virgini Urſule Angelus domini apparēs/predixit eas inte gro numero omnino iſtuc reuerſuras/coronaſqʒ martyrij ab hunis perceptu ras. Jnde igitur ad Angeli admonitionem digreſſe/romam verſus adnauigā tes Baſillienſem nobilem germanorum vrbem applicuere: ibidemqʒ Trire mibus relictis/Romam pedeſtres omnes cōceſſerunt. Earum enim i vrbe ro ma introitus quadam admirabili religione triumphalis ꝛ inauditus pene ex titit/atqʒ omnibus fuit miraculo. Tantus etenim circha hanc Reginaz eiuſqʒ Comites fuit ordo/diſpoſitioqʒ pulcherrima ac religioſa incedēdi/vt omnium intuitus ad ſe conuerterint. Nemo earum virginum/niſi uel amictu decoro/re ſolutiſqʒ per ſcapulas crynibus/induta erat. Non publicus vicus vllus/nen forum/nō porticus/nō feneſtre deſuper capere poterant proſpectantes. Ab ſpe ctaculi deuotione/plurimi nedum ſecularium/ſed ꝛ ſanctiſſimorum Epiſcopo rum/ꝛ Cardinalium/quaſi attoniti abierunt. Cyriacus autem maximus tuz ro mane eccleſie pontifex natione ꝛ ipſe Britanicus/ in aduentu ſanctiſſime virgi nis Urſule inumerabiliumqʒ ſociarum eius virginum plurimuz/gauiſus eſt/ ꝙ inter eas/nōnulle intereſſent ipſius cōſanguinee. Unde ꝛ ipſas honoris gra tia/cum vniuerſo romano clero reuerenter excepit/ nutriuit/ꝛ per biennij tem pus omni cum diligētia ꝛ cuſtodia ſuſtentauit: ac pauit: atqʒ de omni chriſtia ne veritatis documento/illas accurate ꝛ diligenter iſtruere fecit: ꝛ que iter ipas minime baptizate fuiſſent/baptizauit. Quadam autem nocte pontifex in viſio ne diuinitus premonetur eum/cum ipſis ſacris virginibus martyrij palmam fore precepturum. Captato igitur tempore (anno videlicet ſecundo ab aduentu ſanctarum virginum) pontifice Cyriaco ſynodo congregata/que ſibi/a domio reuelata fuerant/reſeruauit. Coramqʒ omnibus/ꝛ dignitati ꝛ offitio ceſſit. Sʒ quum omnes collegij patres in eum mirabundi reclamarent: dicerentqʒ tur piſſime delyrare/ꝙ pontificiam generalis eccleſie gloriamqʒ renueret/ vt poſt quaſdam fatuas mulierculas ſubſequeretur: ille nullatenus coruz reclamatio nibus acquieſcere voluit: ſed Antherū pontificē ſibi ſuffectū/ꝛ papā declaratū eas virgies (ꝛ ipſe virgo) vſqʒ ad martirij coronā ſubſecutꝰ eſt. Uez ꝙ/ↄtra pa trū volūtatē dignitati ꝛ pōtificatui ceſſit/in pontificū cathalogo poſitus minie

Nota.

fuit omnē quoqꝫ grām quam beata vrſula ⁊ ſacer ipſe virginuꝫ chorus a Ro
mana curia obtinuerat/cōſecutaqꝫ fuerat:eam obrē/omnē prorſus ꝑdidit. Ma
ximus ꝟo ⁊ Aphrican⁹ peſtiferi īfideleſqꝫ Romāe militie ꝓncipes/vidētes tā
tā ꝟginuꝫ ⁊ populoꝝ frequētiā/quodqꝫ mlˈti ac multe quodā miraculo ducti/
ad ipſas cōfluebāt:ſubuerti/ne ꝑꝑ eaſdē/nimiuꝫ chriſtiana religio excreſceret:
per īternūtios ſecreto/ī Germaniā iulio hunoꝝ principi/eoꝝ cognato q collo-
niam obſidebat/ſignificarūt/de virginū illuc aduētu:vt educto cōtra eas exerci
tu/ipſas oēs tanqꝫ chriſtianas cū Coloniā nauigio applicarēt trucidaret. Bea
tuꝫ igitur pōtificē Cyriacuꝫ/cū nobili illa ꝟginū multitudine ex vrbe egrediē
teꝫ/vincētius ꝑſbyter Cardinalis ⁊ Jacob⁹ Antiochen⁹ patriarcha natiōe Bri-
tāic⁹(q Romā tūc viſcēdi ⁊ ſalutādi pōtificis maximi grā venerat) ⁊ ſacraſ ꝟ-
gines ſubſecuti ſūt. Mauritius quoqꝫ leuicanie vrbis Eps optim⁹ vir/Babilie
⁊ Juliane auuūculus:necnō ⁊ Solarius lucēſis atqꝫ Suplitius Rauenatus
epiſcopi/q tunc Rome erāt predicte mlˈtitudini ſctēqꝫ ſocietati adheſerūt. Eri-
threus ꝟo ſctē Vrſule ſponſus ī Anglia cōſiſtēs ⁊ ipſe per angeluꝫ in viſione/
monetur/vt genitriceꝫ ſuaꝫ īprimis adhortaretur chriſtianā fieri deinde ſpon-
ſe ſue obuiā eat:vt cum ea martyrij coronā percipiat. Eius quippe genitor rex
primo āno quo chriſtianitatis tituluꝫ acceperat mortē obijerat. Jpſe autē ī re
gno ſucceſſit. Cum auteꝫ ſacre virgines cū pontifice Romano alijſqꝫ plurimis
ſanctis Epis/⁊ ſacerdotib⁹/e Roma Baſileam repeterent. Quibus diuinis mo
nitis acquieſcēs/Matrem ſuā ilico baptizari fecit:atqꝫ cū ipſa/⁊ florentina vir-
gine/ſua paruula ſorore iam diu chriſtiana/necnō/ ⁊ ſancto quodam Epiſcopo
nomine Clemēte/ipſis virgiuibus ⁊ ceteris obuiās/ ad martyrium in trepido
aīmo ſe conſociauit eiſdeꝫ. Marculus autē quidam Gretie Epūs/neptiſqꝫ ſua
Conſtātia/Dorothei Biſantini impatoris filia/que nup cuidaꝫ Adoleſcēti cu-
iuſdam regis filio nupſerat/ ſed ante nuptias morte preuēto/virginitateꝫ ſuaꝫ
dn̄o deuouerat/⁊ ipſi per viſionē admoniti/Romam concitq curſu venerūt/pre
dictiſqꝫ virginibus vltro/ſe ad martyrium iunxere Omnes igitur virgines cuꝫ
predictis ſanctis pōtificibus/tandeꝫ cum Colloniam ex Baſilea perueniſſent:
quam quidem vrbem Huni infideles in feſto Marthe obſidebant. Ad quos
cuꝫ veniſſet ſancta virgo Vrſula cuꝫ pontificib⁹ alijſqꝫ pene inumerabilibus
principib⁹ viris ac virginibus numero vndecim milib⁹/ipos oēs ad martyriū
infracto aīo perferrenduꝫ eleganti oratione exhortari cepit:dicēs. Scitote filie
⁊ ſorores cariſſime ſcriptum eſſe. Mulieres fortes ſapienteſqꝫ edificauerunt ſi
bi domos. Illuminauit enim dominus deus vultum noſtrum ſuper nos:vt ſe
gregaret nos exutero cognationis terre noſtre nō ſolum regione/ſed ⁊ ſpiritu
bone voluntatis:vt de terrenis rebus ad celeſtia regna nos aduocaret. Diuus
etenim paulus diuinorum archanorum vt fideliſſimus conſcius conteſtatur/
dicens. Non eſſe condignas paſſiones huius temporis/ad futuram gloriam q̄
reuelabitur in nobis. Tribulatio inquit patientiam operatur: patiētia autem
probationem:probatio vero ſpem:ſpes autem nō confundit:quia charitas dei
diffuſa eſt in cordibus noſtris. Jn qua quidem charitate/ſi radicati fuerimus
omnia equo animo atqꝫ alacri mente ſuſtinebimus. Proprerea ipēſius obſe-
cro cariſſimi mei:vt nunc/cum propheta vnuſqſqꝫ dicat. Diligā te domie ꝟtus
mea:dn̄s firmamentum meum/⁊ refugium meum/ ⁊ liberator meus. Dilectio

Exortatio pulchra.

enim dñi/virtus ſalutis eſt:q2 deus dilectio eſt:⁊ qui manet i dilectiõe:in deo manet. Adſunt ei3 vt videtis humane mortis tribulatiões i earu3 aũt ſorte vocauit nos deus perhemni leticia/vt i hereditate celeſti/⁊ in honore regali/cõſtituat nos ſemp. Igitur nobis nũc tollerãde ſũt paſſiões ⁊ tormẽta/q2 mox nobis a deo ipo recũpenſabunt. Itaq3 eſtote parati q2 iã ad corona3 vocamur/⁊ du3 xp̄m conati ſumus imitari/⁊ eius veſtigijs affigemur/depoſitiſ oneribus/⁊ ĩpedimẽtis/atq3 compedib9:quibus ſeculi hui9 amatores attinẽtur/ ſedẽtes in tenebris/⁊ i vmbra mortis/nos iã liberati/expediti comittemur dñm maieſtatis crucifixu3. Cuius ymaginẽ nõ poteſt portare/ niſi qui ĩ hoc ſeculo nudũ ⁊ mortuu3 ſe reddit. His ⁊ ſimilib9 exhortatiõib9 oẽs coroborati ſigno crucis premuniti/data vnuſquiſq3 ſuo proximo pace:proxis verſus Coloniam porecti Barbari/veluti/canes ⁊ lupi ĩ oues irruẽtes:vniuerſam multitudinẽ ſagittis ĩteremerunt. Cu3 autẽ ad beatiſſimã ſpecioſiſſimãq3 vrſulã (ceteris trucidatis) perueniſſent:vidẽs princeps nimiã/atq3 eximiã eius elegãtie pulchritudinem/ vehemẽter obſtupuit. Cõſolanſq3 eam ſuper necẽ virginum ⁊ exercituſ ſui:promiſit/q eam in coniugẽ ſibi copularet. Sed cũ illa ipſũ penitus reſpueret: ipe cõtẽptui ſe hr̄i aiaduertẽs : eueſtigio Arcu arepto/ ſagitta eam traſſigiens eo mortis genere/ martyrium conſumauit . Atq3 ita ſancta virago vrſula cu3 ſua prope modu3 infinita ſocietate: tam conducibilẽ pr̄ie ſue Britanie:Germãiſq3(vt ita dixerim)cũctis/vitam egit: vt etiã poſt morte3/nõ paru3 illiſ/maximeq3 Agrippine ciuitati vtilis ĩeterna habitatiõe cũ ſuis permãſura ſit. Uirtutis ãt ſue monumẽta/per totum terra2 orbem adepta: regale ea in vrbe Sepulchru3 cõſecuta eſt vbi frequẽtiſſima quottidie fiunt miracula. Earum itaq3 annua celebritas/vndecimo challẽdas nouembris dicata celebratur/a fidelibus populis. De huius autẽ ſancte virginis ſociarũq3 predicta2 paſſionis tẽporibus/q̃dam fuit apud illuſtres hiſtoria2 ſcriptores ambiguitas. Cum ſint qui dicant illam paſſam fuiſſe tẽporib9 Alexandri romano2 principis/ qui deſijt regnare in anno ſalutis noſtre/ſexto ⁊ trigeſimo ſupra ducẽteſimu3. S3 ratio nõ patit/ vt tali tempore paſſa fuerit beata vrſula /quũ tunc Scycilia regni titulu3 nõ hr̄et/neq3 bizantiu3:ſ3 verius eam paſſam tẽpore ſupra premiſſo.

De Amalaſuntha optima Gothorum regina. cap.cxxxvi.

Amalaſuntha vidua Oſtrogotoru3 regina. Theododorici heretici regis filia/ femina quidem corporeo decore/eruditiõne/morib9/ magnificentia / liberalitate / honeſtate ⁊ laudabili pudicitia decora: poſt chriſtianu3 natalem/anno vigeſimo ſecũdo ſupra qngenteſimũ/ſue gẽtis regno ſuſcepto/inclita ſplẽdidaq3 plurimum fuit. Hec quippe Theodorico eius pater defuncto/cũ Athalarico filio ſuo paruulo regnum ſuſcipiẽs/regnauit apud rauenã vetuſtiſſimã Italie vrbe3/annis octõ. Mulier ſiquide3 prudẽtiſſima:bona2q3

virtutum/ac liberalium artiuz ſtudijs ornatiſſima. Que vt erat muliere catholica/paterno regno ſuſcepto: cōfeſtim multa patris malefacta tēperauit. Ac inter cetera ꝛ Symachi/ꝛ Boetij filijs patrimoniū ablatuz reſtituit: idqꝫ ꝛ alijſ/ cōplurimis/ſuis bonis priuatis/clemēter reddidit. ipſuz preterea Athallaricū filium ſuum (renitētibus gothis) diſciplinis omnibus/ac grecis latiniſqꝫ litteris īſtituere/ꝛ erudiri curauit. Qui quidem Athallaricus quāuis ob paternaz hereditatem/arriana labe eſſet īfectus: tamē Bonifacium ꝛ Joānem pōtificem eius nomīs ſecūdum/ambo videlicet pontifices romanos: magnis fauoribus ꝛ honoribus proſequi nō deſtitit multaqꝫ alia ob catholicam fidem laude digna/peregit facinora. Cumqꝫ annis octo cū matre regnaſſet/in florida etate/mortem obijt: quo mortuo/ipſa genitrix Amalaſuntha regina/quendam ſuum cōſobrinum Theodatum nomine regni conſortez ſuſcepit. Qui Theodatus latinis ac grecis litteris īter cetera admoduz cuz eruditꝰ eſſet/phyloſophie quoqꝫ quāmaxime operaz dabat. ꝛ īter ceteros/platonē phyloſophuz vt plurimuz ſequebaẜ. Qui orāte ipſa regina Amalaſuntha/multa preclara geſſit facinora. Quāmaximeqꝫ Burgondiones lyguriā ꝛ emiliam turpiter ꝛ īfenſe nimiuz vaſtantes/ſimiliter ꝛ Alemanos/qui Veneciā noſtram prouinciam vaſtauerant ac ſpoliauerant. cum magna ipſorum cede/ex italia pepulit ac romanam prouinciam deperditam/recuperauit. Atqꝫ pacem cum Juſtiniano imperatore frācorumqꝫ rege obtinuit. Sed poſtea cum populationibus ꝛ rapinis (reſiſtente ac reclamāte plurimum Amalaſuntha) indulgeret: illam cepit ꝛ maxima īgratitudine vſus in inſulam vulſini lacus perpetuo relegauit. vbi ꝛ tandem eam a quibuſdam malignis occidi permiſit. atqꝫ eiuſdem filiam vxorem regniqꝫ ſociam accepit/ꝛ fecit. Fuerat igitur Amalaſuntha virago clariſſima/memorabiliſqꝫ femina/grecis latiniſqꝫ litteris egregie erudita/adeo/vt cū quibuſuis erudi tiſſimis viris/de omni ferme diſciplina congredi ꝛ diſceptare nō pertimeſceret. Cuius quidem mortem Juſtinianus Auguſtus per egre nimium tulit/de eaqꝫ vindictam omnino ſumere conſtituit. Hec quippe poſteaqꝫ ea in vrbe ſupbas edes Baſilicaſqꝫ multas intras vrbem cōſtruxiſſet. etiam extra monumentum in rothondo/vnico/ꝛ integro/eoqꝫ vaſtiſſimo lapide cohopertum ingenti īpenſa conſtruxit. ſupra cuius ſumitatem Mauſoleum ex precioſiſſimo quidez proferitico lapide compoſuit. Jnquo paterna oſſa/omni cuz reuerentia atqꝫ honore regio collocauit. Eſt nempe lapis ille permaximus/quadāqꝫ incredibili admiratione dignus. Eius etenim latitudo in qualibet parte/triginta peduz ſpacio protenditur. Jdemqꝫ locus/nunc ſancta Maria rothonda nuncupatur. vbi ꝛ poſtmodum monaſterium monachorum extructum adhuc manet. Perfecit qꝫ hec ſancta femina opus a genitore ſuo ea in vrbe ceptum. quod ſancti Martini templum in aureo celo/nunc ꝑo mutato nomine ſancti Appolinaris ī nouo appellatur. Super cuius pinaculum/idem pater regine eream ſtatuam auro puriſſimo deauratam variſqꝫ/ornamentis redimitā/vt glorioſum opus oſtēdaret/erigi iuſſerat quam ꝛ Carolus magnus francorum rex/quum totam ferme ſibi ſubiugaſſet italiam/in galliamqꝫ reddiret/ſubtraxit/ ſecum in facinoris monimentum deferri iuſſit. palamqꝫ (vt aiunt) teſtatus/ſimilem ſenuſqꝫ vidiſſe: nec artificio/nec ornatu celſiorem.

De ſancta Scolaſtica virgie. capitulum. cxxxvij.

SColaſtica ꝟgo:diui Bene/
dicti ex eiſdē parētib⁹ ger
mana:tēporibus Juſtini ſe
nioris Auguſti/ Joāniſqꝫ
pape ei⁹nomis primi/circa annū ſalutꝭ
noſtre quartum ⁊ vigeſimū/ſupra qn/
gēteſimuz/ob eximiam eius vite ſancti
tatez/⁊ religionē perfectiſſimaz/in tota
ferme italia maximeqꝫ/apud Aprutiū
italie prouītiaz clariſſima effulſit. Hec
quippe virgo ſāctiſſima ex vmbria ita
lie regiōe/que nunc Ducatus Spoleti
nus nūcupatur in Murſia vrbe vetu/
ſtiſſima originē trahēs parētes nobiliſſimos eā habuiſſe cōſtat. quam ego ob
inſignez/maximāqꝫ ſanctimoniaz/⁊ alia eius preclara geſta atqꝫ miracula inter
claras femias ponēdam cēſui.Cuius etſi/neſcius ſim difficilimuz eſſe/virtuti/
bus/⁊ glorie comēdationē parez iueniri poſſe.Ueꝝ tamē pro modulo/mei īge
nij/fretus quāmaxime teſtimonio diui Gregorij/aggrediar:quoniā ratiōi mi/
nime cōſentaneū foret/eā nec īferiorez laudez ac claritatē aſſequi debē.propte/
rea ꝙ ad ſummū pfecte ſanctitatis culmē puenerit.Quecūqꝫ aūt hec ſancta vir
go/ſua in religiōe geſſerit.quā breuiſſime potero/ſermone percurrā.Nā ⁊ aliq
bus ipſius rebus geſtis:moreſ quoqꝫ ⁊ mirificā ſanctimoniā(vt arbitror)ex ip
ſis ſpectare licebit.Cū igiꝛ ſctā Scolaſtica iuuenili adhuc etate florēs/ad imi/
tationē fratris ſui Benedicti ſancte ꝯuerſatiōis habitū ſuſcepiſſet. haud lōgo
poſt tēpus/ꝑ vniuerſā ferme italiā ipſius ſctiſſimū viuēdi ordinē vulgatū eſt.
pro quo ingēs tā virginū ꝙ̄ aliaꝝ matronaꝝ numerus/ad eā cōfluxit. Ueꝝ ēt/
antea in ipſa ſua paterna domo/cū adhuc puella delicata eēt/ quodam diuino
ſpū afflata delitias/atqꝫ oēz corporiſ cultū ⁊ voluptatē obhorrere ſe demōſtra
uerat.marie ꝙ pulchritudinē/qua plurimū excellebat aduerſabaꝛ: atqꝫ puel/
laꝝ ornatū refugebat. Lautiores epulas/⁊ balneoꝝ vſum/⁊ his ſimilia/qb⁹ tūc
erat in ampla domo pīna viuēdi ꝯſuetudinē grauiter accuſare ⁊ iprobare/nō
modo cepit.quin ēt illud freqūter i ore habebat.nequaꝙ̄ ſe regno celeſti po
tiri poſſe/ſi nō per illud/priſtinos ſanctoꝝ patrū viuēdi mores in vſum reuoca
ret. His de cauſis permot⁹ eius german⁹ ſanctus Benedict⁹ vna cū ipſa Sco
laſtica/optimā regulā/quā ipſi iā ſctiſſime obſeruabāt pro oībus tā femīs ꝙ̄
viris cōponere agreſſus eſt.Oēs videlicet ad equalitatē apoſtolico ⁊ antiquo
more redigere/atqꝫ ipſaz regularē normā documētis ſanctis replere. Monaci
aūt nōnulli/alijqꝫ ꝙ̄ plurimi vtriuſqꝫ ſexus adoleſcētes/ quāprimū ꝑter oīum
ſpē ad ipſos ſeorſum acceſſere/ſtudioſeqꝫ ⁊ ardētiſſimo aīo/cū illis/ad virtutē/
ſctimoniāqꝫ ſe ſe accingētes/cū habitu pariter ⁊ viuēdi norma/⁊ optima ꝯſue
tudine/ad ſalutē aīaꝝ ſuaꝝ reſpiciētes penetrarūt. Senioꝝ vero patruz religio
ſoꝝ maior pars/que i oēm italiā perqꝫ iſulas:ꝙ diutius i ipa corruptella velu
ti labe quadā permāſerāt/nō ſecus ac ſerui i fuga deprehēſi/ad dñz:ſic ad ſan/
ctiſſimū patrez Bñdictuz eiuſqꝫ germanā Scolaſticā reduci formidabāt. ac
propterea ipſuz ſctūm Benedictū pſentis regule ꝯditorez turpiter icuſabāt. ꝙ

accerbā ſeuerāq̃ nimiū antiquā viuēdi dignitatē ꝛ rigorē/religioſis/reſtituere orſus fuiſſet. Erātq̃ tū plurimi/tā femīe q̃ viri/magne auctoritatis mōachi in dei eccleſia ꝯſtituti. Hi primū/diui Benedicti ſororiſq̃ propoſitū ꝯcernentes/a tali eos ſnīa/tāq̃ iuueneſ deterrere conati ſūt. tāq̃ inania quedā/ſupraq̃ vires agere p̄ſumentes. At vbi felix tū romanus pōtifex/eius nomīs quartus/alijq̃ nōnulli minores pōtifices/veteres monachos cohortari ceperūt/bene de ſucceſſu hmōi regule reformatiōeq̃ moꝝ ſperare pſuaſere/diui benedicti ſororiſq̃ Scolaſtice ordinatiōi facile acqeuere: quū p̄ſertī ex altera parte ſctūs benedictus iſtaret. rogās. vt facultatib⁹ quas habebāt ad voluptatē ad pōpam/ꝛ ad honorē adipiſcēdū: vti ſe paterent. q̄ alios eccleſie p̄latos diuitijſ adeq̄re ipoſſibile ſibi forēt. Qd ſibi modeſtia ꝛ religiōe/ac aī magnitudīe multoꝝ delicias ſupgreſſus/equabilitatē atq̃ in ſancta religiōe ꝯcordiā reduxiſſet fore vt boni/veriq̃ ſeruoꝝ dei/nomē ꝛ gloriā ꝯſequerent. His ēt diui Benedicti efficaciſſimis ꝛ ardentiſſimis adhortatiōibus/plurimi religioſoꝝ veteranorū ipulſi/adeo priſtinā viuēdi ſnīam mutauerūt: vt ipſi quoq̃ glorie cupiditate ac reformandoꝝ moꝝ flagrātes/vltro ſctūm iuuenē bn̄dictū germanāq̃ Scolaſticā ad rē pagendā q̄ſi iplerent. atq̃ honeſtatis amore/diuio quodā numīe afflati/ꝛ ipſuz ſctūz regulatorē ꝑperare aſſidue hortarētur. Quin ēt ꝯuocatis ꝛ verbo atq̃ ſcriptis alijs monacis/ꝯſiliū apientes/illos ad obſeruādā regulā/ꝛ ad ferendū auxiliū hortabātur. Idē quoq̃ mulierib⁹ alijs p̄dicabāt. Erat aūt p id tp̄s diuitiaꝝ maxia habūdātia apud ſctimoniales. qd ſane plurimū ad rez pagendā ſancto Bn̄dicto difficultatis afferebat. Nā eas obres monache quēad moduz veſtales romane dimitebant p voto cuiuſq̃/atq̃ (vt ita dixerim) libidīe licentioſā ducere vitā. Cōpte eteni atq̃ ornate/p plateas/p fora/atq̃ alia minuſ honeſta loca curioſe diſcurebāt. In porticib⁹ cū laſciuis/vrbaniſq̃ femīs accūbebāt. loq̄ntes/ꝛ garulātes q̄ non licet gematas man⁹ habentes nihil eoꝝ que antiquitus ꝑfitebant ſancte religioſe penitus obſeruantes/ſed ſuis voluptatibus pp diuitias īnumeras oīa maculabāt. Quib⁹ ex malis atq̃ flagitijs/quottidie diuus Bn̄dictus ſanctaq̃ ſoror Scolaſtica v̄go īdolentes/cū ꝑpheta dicebāt. O bone ieſu: qd nā hoc eſt q̄ cernimus. Incenderūt. n. ſctūariū tuū igni/polluerunt tabernaculū nōis tui idcirco totiſ conatib⁹/tāto igni beatiſſima virgo Scolaſtica pietate ꝑmota/aquā ſupinfundere curauit/ꝛ vt lupoꝝ arceret rabiez/vineā dn̄i optimis regularibus ſpinis ſepiuit. Ac ſctē religiōis dedec⁹ (de quo qſq̃ etiā īfidelis obloquebat) deleuit. Et ſaluti nō modo/ſui eui īfeliciuz ſanctimonialiū/que ſpōſi vocez nō ſequebant/ſed īnumerabiliuz ꝑpe futuraꝝ optime ꝯſuluit. Quib⁹ ex rebus/ſctā virgo Scolaſtica ſēpiternas ſuas laudes/ſempiterna memoria ꝯſecrauit. Rebus igit in hūc moduz optīe ex ſnīa geſtis. quum iā oīa a diuo Bn̄dicto eiuſq̃ ſorore Scolaſtica ꝓſpere ſuccederent. ne moq̃ iā ceptis obſiſtere audēt. haud multo poſt qdā peſtilentes religioſi diabolico ſpū īflamati/cuncta ſepi⁹ ſubuertere conati ſunt. pulcherimā vz/ſanctiſſimāq̃ regulā/optimis morib⁹ maxie ꝯgruentē: ob turpiſſimū auaritie eoꝝ morbū corrūpentes. Edificauit aūt ſancta v̄go Scolaſtica ip̄rimis ſibi ſpiritualez domum. ꝛ eā nō qdem ſupra Arenā/ſed ſupra firmā petrā. Innocentie primuz/fundamenta ponens: ſup que facili⁹/poſſet arduuz iuſtitie culmen erigere/ſciēſ maximaz eqtatis partez ipleri/q nullo nocere ſtudet. Ea qppe in ſua innocētie

domo. cũ ꝓpheta ſepe decãtabat dicens. Perambulabã in innocentia cordis mei: in medio domus mee. Sororib⁹ vo intra cenobij ſepta ꝯſtitutus. illud ꝓphete ſepe ꝑdicabat dicẽs. Nõ fraudauit eos deus bonis: qui ambulabãt i innocẽtia. Id qppe dicebat. vt oẽm maliciã ꝛ odiuz/atqꝫ inuidiã/que nocendi maxime ꝯſueuere eſſe femia/ab eis prorſus aufferet. Huic iquiens ſorores cariſſime/mens veſtra iugiter vigeat ꝛ iuigilet. qꝛ ſi innocenter vixeritis. deũ ſpõſuz/ etiã in fragili corpore videre poteritis. Sũmopere aũt ꝛ verbo ꝛ exẽplo edocebat ipſas ſctimoniales/oẽm ſexus molliciẽ fugere/atqꝫ pfectiſſime virgitatis ꝓpoſituz ſeruare. Inſtruebatqꝫ ꝑterea regularez vitã ſectari/ex mira ſanctoꝝ monachoꝝ ꝯuerſatiõe: aſtringens eaꝝ affect⁹ ad aſſiduã diuinoꝝ ꝯtemplationẽ/ꝓcipue ex precioſa deuotiõe ſanctoꝝ ꝯfeſſoruz. Cũcta deniqꝫ huius ſeculi aduerſa pferrenda/ꝛ hui⁹ ꝓcelloſi maris tẽpeſtates/cũ oibus diabolicis verſutijs/ꝛ infeſtatiõib⁹ demonũ/p exẽpla ſctõꝝ martyꝝ ẽt docebat ꝯculcari. Informabat inſup eaꝝ mentẽ/ex ſctõꝝ patriarchaꝝ ꝓphetarũqꝫ obediẽtia. Ipſa ãt/quũ euãgelioꝝ codicem ſemper i manib⁹/velut ſpeculũ teneret. ibi tãtuz diuine lectiõiſ ſtudiũ figebat. tãqꝫ crebre oronum ꝛ lachrymaꝝ vices tã firmã ꝛ preſſam de futuris cogitationẽ elleuabat. vt oẽs reliq tẽporis negligẽtias. facile ipſa vacatiõe cõpenſaret. Ac p hoc Scolaſtica virgo/ꝛ angelicis choris/ꝛ ſanctoꝝ ſocietatib⁹ iugis ſua videbat itereſſe ꝯuerſatio. Difficilimũ qppe mihi foret oia ſctẽ Scolaſtice geſta ꝓſequi: ꝛ nõ neceſſaria. Igit tãdem eui matura ꝛ etate ĩgraueſcente/qua quidẽ/ſancta liquido aiaduertere poterat/ſuo corpori ſpũs cito extenuari ꝛ exinaniri debere. Cũ ſingulis annis ſemel tãtuz ad btũm germanum Benedictuz viſcẽdi ꝛ audiendi gratia/in mõte caſſino accedere aſſueſceret. cũqꝫ nõ procul a monaſterio extra adſe aſſiſteret. vt ipſaz diuinã vocez audiret/que iam diu/ꝛ ſibi multis ve chriſtianis ſalutez pepererat quuz neqꝫ quicpiã ſalubrius ſe aſſequi poſſe exiſtimaret acceſſit. Nõ lõge itaqꝫ extra ianuã monaſterij in poſſeſſionez vltima vite Scolaſtica ꝛ Benedict⁹ ꝯſtituti. quuz totaz illã diez in dei laudib⁹ ſacriſqꝫ colloquijs ꝯſumpſiſſent. incũbentibus iã noctis tenebris ſimul acceperũt cibũ. Cũqꝫ adhuc in menſa ꝯſederent. ꝛ iter ſacra colloquia ſe hora protraheret. ipſa ſancta virgo/diuuz rogauit germanũ/vt illa i nocte ipſam nõ deſereret. vtqꝫ in mane vſqꝫ ad ſui vltimi ſolatij aliqd de gaudijs celeſtibus colloquerent. Cui ille benigniſſime reſpõdit. Et quid eſt/ꝙ loqueriſ dulciſſima ſoror: An ignoras quia extra monaſterium minime mihi excubare licet. Sanctiſſima aũt virgo. verbis germani negãtis/auditis. mox iſertis manuuz digitis/ſuper mẽſaz poſuit. caputqꝫ in manib⁹ deuz rogatura declinauit. Cũqꝫ de mẽſa caput/leuaſſz/mox tãte coruſcatiões/ꝛ tonitrua inſonuere vt illico pluuiaꝝ inũdatões. tãte eruperint. vt neqꝫ venerabilis vir nec eius ſotij qui cuz eo venerãt extra limen/quo ꝯſiderãt/pedez quidem mouere potuerũt. Sãcte quippe femine lachryme tm̃ apud dominuz valuerũt/vt ex aeris ſerenitate/ maximaz pluuiã trahere potuerint. Naz vt diuus ſcribit Gregorius/tãta fuit oratiõis ꝛ inundatiõis cõuenientia: vt vnuz idemqꝫ momẽtuz eſſet/ꝛ caput leuare/ꝛ pluuias deſcẽdere ſeu deponere. Tũc vir dei ꝛ ꝓpter coruſcatiões tonitruaqꝫ. ac ĩgentis pluuie inundationem/ad monaſteriuz ſe mĩme recipi aiaduertens/cõtriſtatus aliquãtulum/de ſorore in hec verba ꝯqueſtus eſt dicens. Parcat tibi deus oipotens: Et quid eſt ſoror. quod feciſti: Cui illa: ecce te hu-

militer expoſtulam/nec me miſſellaz ſenez iā in ianuis mortis cōſtitutaz audi
re voluiſti. Dominuz aūt meuz piĳētiſſimuz rogaui qui me exaudire nō eſt de-
dignatꝰ. Jtaqz ſi potes/modo diſcede: ⁊ me miſſaz/ad mōaſteriū redi. Atqz ita
benedictꝰ ſctūs qui ad vltimū ſolatiuz ſancte virgis eo i loco remanere recuſa
rat. vel iuitꝰ ſubſtitit. Sicqz factuz eſt vt noctē illā ſctiſſimi/germani puigilē p
ducentes/per ſacra ſpiritalis vite colloquia/ſe ſe vicaria relatiōe ſatiarent. Qua
de re/diuus Benedictꝰ/quoddā miraculum dei oīpotentis ex ſororis pectore
inuenit ſeu vidit qđ minime credebat. Nec mirꝫ/ꝙ plus illo femīa potuerit. que
diui fratrem in eodem loco cupiebat/ēt eodez tpe potuerit. Qr eni iuxta Joan-
nis apoſtoli vocē: Deus charitas eſt. Juſto valde iuditio illa pluſ potuit. quia
amplius amauit. Cūqz die altero/eadez virgo domum remeaſſet/⁊ ipſe vir dei
Bñdicꝰ ad monaſteriuz ſuū letꝰ cū ſociĳs egreſſus fuiſſet. Tertio poſt die/Be
nedictus i cella cōſiſtēs/oculis i celum eleuatis vidit ipſius ſororis aīaz e cor
pore egreſſam. i columbe ſpecie celi ſecreta penetrare. Cuius tāte glorie/ſibi cō/
gratulās/deo omnipotēti i hymnis ⁊ laudibus immortales gratias reddidit
morqz eius obitum fratribus denūtiauit. quos etiaz protinus cū proceſſiōe eo
trāſmiſit: vt eius ſanctum corpus ad mōaſterium ex more perferrēt. atqz illud
in ſepulchro qđ ſibi idem ſctūs benedictus ꝓfecerat/collocarēt. Quo facto: cō/
tigit. vt quoꝝ vna ſemper i dño mēs fuerat. eoꝝ quoqz corpora: nec ipſa ſepul
cra ſepararēt. Obĳt itaqz beata virgo ſcolaſtica quarto idus februarias. ⁊ cuz
omni felicitatis preconio/ad eternā trāſmigrauit beatitudinē: quo quidez die
inter ſctās relata/eius anniuerſaria dies celebrat. Hec quippe de beata virgīe
ſcolaſtica per me ſcripta. fore oīa/verbuz ex verbo i libris Dyalogoꝝ diui Gre/
gorĳ ſcripta comperi. Diuus ꝟo uenerabiliſqz uir bñdictus. poſt exceſſū tāte
ſororis ⁊ ipſe tātum modo quadraginta dies ſuperuixit. qui ⁊ ipſe digniſſimo
cum honore/celeſtibuſqz triumphis/feliciter ad ſyderea regna trāſcēdit. Duo
igitur ipſi iprimis diuino nutu/atqz eterne ꝓuidētie dono/ſpūqz ſancto ſufful
ti/ſuo exemplo/ſuaqz ſanctimonia/prudētia etiam atqz ꝯſilio rē monaſticā plu
rimum viuere: ⁊ perditos mores/ad veterez Antonioꝝ/pamborum. machario
rum ceteroꝝūqz ſctōrum monachoꝝ religionez ⁊ ſanctimoniaz/ac rigorez reuo/
cauere. Quibꝰ certe vniuerſa monachoꝝ profeſſio plurimuz debetur. ꝙ ſua pie
tate ⁊ charitate/atqz diuina quadam ope factum fuerit. vt eos oēs/qui perinde
atqz tāqz ſtulti ⁊ amētes/ab antiquis ſctōꝝ iſtitutis defecerāt. ad ſanitatem/
ſua cū gloria/viderint redĳſſe. Deo. n. duce ac vexilliffero/nō modo ad antiquū
ſanctoruz monachoꝝ viuēdi ritū/cuz imortalitatis eoꝝ noīe recuperarūt: ſed
lōge id admodū amplificarūt ⁊ exornarūt. Qua ꝓpter ſi quis me iterrogaret.
quid ex rebꝰ a btā Scolaſtica geſtis maximum eſſe putem/vtruz virgitatē per
petuaz itegram illibatāqz ſeruatā/penitētiam ⁊ carnis macerationez maximaz/
perfectiſſimāqz ac innocētiſſimam vitam/vel totaz regularis vite diſpoſitionē:
in multa profecto ambiguitāte cōſtituere. Naz quocūqz oculos mētis iniĳcio:
id mihi/⁊ maximum ⁊ admoduz admirabile videtur. Jtaqz ſi alique mulieres
propter virtutes ⁊ ſanctimoniam imortales fuere: arbitror/⁊ virgiem Scolaſti
cam ipſam/hoc munere dignam fuiſſe: ꝯiecturis ⁊ argumētis vtēs: ꝙ illis ⁊ ca
riorem/fortūnatioremqz deo ⁊ domio noſtro ieſu chriſto imaculatā vitaz vſqz
in finem duxerit. Mea autez hec i loco de beata Scolaſtica virgie fuit dicere ⁊

ſcribere:quibus nō modo ſanctimoniales ⁊ monachos oīs ad ea appetere ex-
citaremus:que in preſenti hiſtoria ſcripta cōſpiciunt. ſcirēt autem ſibi nihil cō
uenire nihil deficere ab eadem. Curamqꝫ habere/atqꝫ ſuū ita exercere animum/
vt tali parēte/ymo talibus ſanctiſſimis parētibus/nō indigni videātur: quorū
perfectionez omnes admirari decet. Ipſiqꝫ proſertim/qui ea ſub regula ſunt cō
ſtituti. Et hec de ſancta viragine Scolaſtica ſatis.

De ſancta Brigida virgine ſcoticha. capi. cxxxviij.

BRigida virgo/eius nomi-
nis prima/ natiōe Ibernia
ſeu Scoticha. tēporibꝰ Iu
ſtini ſenioris Auguſti/feli
ciſqꝫ romani pōtificis/eius noīs quar-
ti/ea i regiōe/⁊ penitētie accerime/⁊ mo
rum omnium ſplēdore/ clara ⁊ iſignis
plurimū fuit. quo aūt āno mortē obije
rit/nec duz me legiſſe memini. Eius ta
men natalitius dies/prima die chalen-
dis februarij a fidelibus/venerabiliter
celebratur. Eſt aūt ſcotia huius ſancte
virgis patria/quedaz ſuprema Anglie
ſeu britanie portio. que i Aquilonari parte vertitur: diſcernit̃ eteniz/ab Angli-
cana iſula quibuſdam paruis flumibus monteqꝫ haud magno. In ea quippe
hyemali tēpore adeo dies breues habētur. vt ſol vix tris horas/illumiet terrā.
Hec igit̃ brigida huius regiōis virgo/fuit clariſſime virginitatis ⁊ pietatis exē-
plum idelibile/qđ poſteritati cū magno ſuo fulgore reliquit. Fuit aūt Brigida
hec Daboth. nobiliſſimi ea in regiōe viri ex Crocha vxore/filia quaz quidē pue
rulam/a pueritia bonaruz virtutum ſtudijs apprime parētes erudire curarūt.
Ipſa autem/vt pote puellula/adeo electa/ab ipſa pueritia/⁊ moribus/⁊ ſobrie-
tate/pietateqꝫ ac pudititia iſignita/ excreſcēs/quottidie in melius proficiebat.
Sed eius virtutes atqꝫ preclara facinora que ab ipſa ſua pueritia vſqꝫ in diez
defunctionis ſue geſſit emo plene ennumerare ſufficit. Ueruz pauca de inume
rabilibus hoc in loco(ex more ſuſcepto)demonſtrabimus. Erat iprimis brigi-
da virgo venuſta facie/decoroqꝫ aſpectu atqꝫ omnium oculis admodum gra-
tioſa. ⁊ admirabili hūanitate preclara: ꝓpter qꝫ nō apud ſuos tm̄/ ſed ⁊ apud
prouinciales fere vniuerſos/inter ceteras coeuas puellas/multo in honore ha-
bebatur que cuz greguz parētum curaz ageret(eo quippe tūc miniſteriuz hoc/
ſolum mulieribus erat regiōis)que aliquando dum a genitrice/ex more mitte-
retur ad butyruz ex lacte Armētorum cōgregādum/prout ⁊ alie puelle a parē-
tibus mittebantur. illaqꝫ(vt erat aīo pijētiſſimo)totuz qđ coagulauerat chriſti
pauperibus erogaſſet. nihilominus tēpore a matre exquiſito/plus ceteris ado
leſcentulis puellis in butyri quātitate reportauit. Dū ꝟo iam matura viro pa
rētes matrimonio copulare decreuiſſent. ipſa renuēs/ſe ꝑpetuā delegiſſe pudi-
citiā ⁊ virginitatē dixit. Poſtqꝫ aūt virgitatem perpetuaz i manibus pōtificis
profeſſa fuiſſet. lignū altaris ex more virginum profitētium tetigit. qđ mox in
teſtimoniū ſue viuifice virgitatis reuiuixit. qua in viriditate nūc vſqꝫ pſeuerare

dicit. Quo celebri miraculo ſtupefacti parẽtes eam prorſus dño obtulerũt/ ⁊ maxio in pretio deinceps habuerũt. Indubitatũ eſſe debet apud oẽs/ ꝙ ſi quis vellet oĩa que virgo Brigida geſſit miracula/ atq; ꝗ circa ſalutẽ aiarũ opata facinora narrare voluerit plura eſſent ꝯficienda capitula. Quare ꝺ multis/ aliqua digniora narrãda duxi. Sciendũ itaq; ꝙ cũ meſſores eius ſegetes in agro colligerent pluuiaq; ꝓmaxima erũperet a ſuis meſſoribus ymbrẽ prorſuſ depulit circunſtãtibuſq; agris pluuia madefactis ſola huius virgis area imunis aleſiõe aquaꝝ remãſit. ¶ Preterea die quadã duz oues ad paſcua ꝑduxiſſet Imbre deſup infuſa/ pãniſq; perfuſa/ domũ madefacta rediit. Veſteſq; ita madefactas/ ſup ſolis radiuz q per rimas hoſtii itrabat exſiccandas extendit. que q̃ſi inſolida pertica diuinitꝰ permãſerũt. ¶ Aquã inſuper in optimã ceruiſiã atq; lapidez in ſalẽ aliquãdo ꝯuertit. Atq; Cecum vnum a natiuitate illuminauit. ¶ Apruz quoq; aliquãdo ferrociſſimuz/ iueniens/ adeo in chriſti noĩe mãſue fecit. vt deinceps ſuis cuz ouibus tãq; aries mãſuetiſſimuſ remãſerit. Cum eiſdem etiaz perſepe ad paſtuz egrediẽs. domuz eas tanq̃ optimus cuſtos reduceret. Non ceſſabat immortalis deus virtutem q̃z i brutis animalibus atq; in nõ animatis rebus huic ſancte virgini cõceſſerat/ niſi etiam multiplicaret/ in pacem parturiendo/ ⁊ tumultus exortos extinguẽdo/ ſimiliterq; icenſos odioruz ignes adnihilãdo extingueret. De quibus vnuz/ ſilentio preterire haud poſſuz. Dum igitur nouez viri peſtilẽtes in vniuſ mortem aliquãdo ꝯſpiraſſent. eoſq; ab intentiõe peſſima mime reuocare poſſet. Statim in oratiõe proſtrata/ rogauit dominum: vt eoꝝ peſſimis cogitatibus ⁊ machinationibus protinus reſiſtere dignaretur. Egreſſis itaq; illis/ eueſtigio quedã ymago ꝯſimilis hominis illius occidẽdi/ apparuit. quam illi gladiis/ tanq̃ ad mortem percucientes. domi leti rediere. Sed dum quod illis ꝯtingerat tandem cognouiſſent. mox penitentia ducti: ad pedes virginis/ cuz lachrymis ceciderũt ⁊ de errato veniaz expoſtularũt. Sed ⁊ hanc virtutem omni preconio dignam/ noſtro ſilẽtio indignam profecto putamus/ qua quidez ceteras iter inumerabiles dignoſcitur brigidem exegiſſe. Quidaz enim vir nobilis/ ſed admodum impudicus ac luxurioſus. quãdam adoloſcẽtulam formoſiſſimã ꝑdite diu adamaſſet. cuius/ cũ fruſtraſſet blãditias/ nec illis: nec donis igentibus: neq; p̃cibus aut minis flecteretur/ ibutum ſanctitate pectus: tãto inſano ardore/ ſuccẽſus malignus homo fuit vt cũ in varia/ labãtem voluiſſet animuz: nec ſatis tutuz/ vim publice inferre arbitraret/ infraudẽ igeniuz ꝯuerterit. Eidem igit callide fibulam aureã precioſiſſimãq; idepoſitum comẽdauit. quã ⁊ poſtmodũ doloſe ſubtraxit. ac ea ignorãte in flumen proiecit. Vt quum ipſaz mime reddere poſſet. illam fibule loco/ ancillam ſibi faceret. ac ſic eodez modo/ ea pro libito pro ſcorto abuteretur. Egitq; ipurus homo rãdez/ qꝺ machinatus fuerat. Nullaq; re/ aut p̃tio placari poſſe/ aſſerebat: niſi ꝓpria redderet fibula: aut ipſa adoleſcẽtula ipſius loco eidez ꝯcederetur. Quod verita pudica puella auxilio ⁊ ꝯſilio animi deſtituta ad diuã virginẽ brigidã refugii loco/ tãq; i tutiſſimã ciuitatẽ mox ꝯfugit. Que cuz quid ꝓ re ac agere deberet excogitaret/ mũdũq; verba cõpleſſet. eueſtigio qdam piſcator cũ quibuſdã piſcibꝰ e flumine captis aduenit. quoꝝ poſtq̃ illa exciſa aptaq; fuiſſet: Fibula illa quaz ipurus homo iecerat/ euẽtre piſcis inuenta eſt. Ipſaz aũt puella ſecũ deferrẽs ad ꝯuentũ multitudis ⁊ ante ꝯſpectũ

iudicis ipauida ꝯceſſit multiſqȝ hinc ide dictis eo ventũ eſt. vt aut Fibula red
deref: aut iuuẽcula ꝑtij loco ardẽtiſſimo ⁊ nephario hoi in mácipiũ daref. At
illa mor e ſinu Fibula ꝓlata/ multis atteſtãtib⁹ illã eandeȝ eẽ. Judex pudiciſſi
mã iuuẽculã/ de ipuro hoie liberã/ dimiſit. Jlle ꝟo viſo miraculo/ ſuũ ſcelus ꝯfi
tẽs/ illico diue virgini brigide/ colla hũiliter ſubdidit. ⁊ deinceps optime virit.
¶ Trib⁹ deide leproſis elemoſinaȝ a btã virgĩe expoſtulãtibus. illa mor vas
quoddã argenteũ ꝯdonauit. Qd̃ ne illis diuidẽtib⁹/ cã diſcordie ⁊ ꝯtẽtiõis effi
ceref cuidã ex ſuiſ comiſit/ vt illud equis portiõibus diuidẽt. Jlleqȝ cũ ſe excu
ſaret. dicẽs. neſcire oĩno quo illud mõ eq̃liter diuidẽ poſſet. ipſa apprehẽſo eo
mor lapidi illidẽs/ adeo eq̃libus portiõibus ꝯfregit/ vt nulla pars maior mior
ve vno obolo videref. Scđm Job ſctiſſimi patriarche exẽplũ ⁊ documẽtũ btiſ
ſima ac pijentiſſima ꝟgo/ nũq̃ʒ hoſpites ⁊ inopes a ſe vacuos paſſa eſt recedẽ.
Parabaf idcirco quottidie domi btẽ virgis/ mẽſa abundãs. ⁊ q̃ vl' multos ho
mines affatim paſcere poſſet. Eoqȝ ꝯtribules ſui nõ ſoluȝ licebat accedere. ſȝ ⁊
qcunqȝ vellẽt/ libere ꝯuenienteſ/ refectionẽ ſibi vendicabãt. Comittabanf ꝑterea
Brigidã ſctãm/ viraginẽqȝ iſignẽ/ familiares q̃dã matrone virgĩes eiqȝ ꝯſuete.
His honeſta ⁊ religioſa veſte amictis iperatũ erat. vt ſi qua paupcula ⁊ inops
eideȝ obuiã facta fuiſſet/ veſtem (ſi opus eſſet) ſtatiȝ ꝓmutarent. Viſum fuit hec
pietatis inaudite genus/ plurimuȝ diuinitatis in ſe habere. Jdeȝ ⁊ quãdoqȝ nu
mos ſecum defferrent: vt ſi quos in vijs aut in tẽplis miſeros ⁊ egentes cõſpi
ceret/ q̃ ꝓxime accedentes pecuniam ſibi clam/ in manibus deponerẽt. Jn
ſuper ⁊ intra priuatos lares perinde ac ipublicum quoddaȝ vrbis diuerſoriũ/
ſeu xenodotium peregrinos pauperes excipiens. Frugib⁹ etiã agroꝶ ſuoruȝ/ ⁊
primis ⁊ eximijs quibuſqȝ pulchritudine. vel peregrinis quoqȝ publicis ⁊ lar
gitionibus penit⁹ abſtinẽtem: ſctiſſime pijentiſſimeqȝ ac integre in xp̃ianã reli
gionem obijſſe. Jncedebat eteniȝ btã ꝟgo Brigida iugiter fuſca ⁊ hũili tunica
pullata/ nec oculos quorũcũqȝ parẽtũ erubeſcebat. vt deridẽtes/ ſe ipſaȝ deride
ret. ſciens eẽ ꝯfuſioneȝ/ q̃ duceret ad vitã/ ⁊ q̃ ad morteȝ. Neqȝ. n. ad imitationẽ
pauli volebat hoĩbus/ ſed chriſto ſup oĩa placere. Nouerat eteniȝ/ dñm hoc do
cumentũ ſuis ꝓphetis dediſſe: quũ diceret poſui faciẽ vr̃am/ q̃ſi vrbẽ eneaȝ: la
pidemqȝ adamantinum/ ac ferream columnam/ ne videlicet iniurias populi ti
meretis. ſed impudentiam ſubſanãtium frontis veſtre rigore contereretis. Jn
genia quippe liberaliter educata (vt etiam diuus tradit Hieronymus) verecun
dia facilius/ quam metus ſuperat. ⁊ quos tormenta non vincũt/ interdum vin
ceret pudor. Suã enim ſubſtantiaȝ/ non ſuperbis/ nõ locupletibus/ ſed egenis
iugiter erogare volebat. Neqȝ ſibi ſufficẽ exiſtimabat/ opes erogare/ aut cõtẽne
re/ niſi vt xp̄m pro ſua virili/ per oĩa ſequeretur. peccata videlicet dimittendo ⁊
virtutibus inherẽdo. Mundana itaqȝ omnia contemnendo: dicebat. pars mea
dñs eſt. Aiunt. n. eam/ tãte fuiſſe perfectionis ⁊ ſanctitatis/ vt cuȝ Jacob ſancto
patriarcha/ comeruerit videre ſchalam de terra vſqȝ ad celũ/ ⁊ per eã aſcẽdẽtes
angelos ⁊ deſcẽdentes: ⁊ deſup imitentẽ dñȝ: vt laſſis manuȝ porrigeret. vt ipa
aſcendẽs ab laborem/ ſuo ꝓuocaret aſpectu. Ad materie igif dignitatem: ⁊ ad
meritum tante viraginis brigide parum eſt omne/ qd̃ a nobis dictum eſt. Vbi
autẽ/ aut quo anno/ vel quo genere mortis. hec ſctã virago ſue ꝑegrinatõis vite
curſum ꝯſumauerit. incognitũ mihi eſt. Vex ⁊ poſt eius dormitionẽ diuia vir

tus nō defuit:qñ eius ſctitatis meritū etiā ex quo ꝯſecuta fuerat eterne glorie
premiū/oibꝰ aperte declarauerit. In ſcotia eiꝫ eidē plurie domꝰ digniſſime/a fi
delibꝰ populis edificate:i ipſis ēt locis ⁊ tēpliſ/bñfitia ſctē ꝟginis oꝛonibꝰ ex
uberant. Anniuerſaria eiꝫ eiꝰ ſolēnitaꝫ dies/primo chalēdis Februarij/a cūctꝫ
celebꝛaꝛ.

❡ De ſancta brigida Suetia matrona optia. cap. cxxxix.

BRigita ſeu brigida/ eiꝰ no
minis ſecūda/natiōe Ger-
mana/matrōa equidē op-
tima ſctiſſimaqꝫ/Suetie ꝓ
uintie dudū pꝛinceps/ ⁊ dña/religioſiſſi
ma ac vates optia:⁊ ipa āno/a Natali
xpiano/ ſecūdo ⁊ ſeptuageſimo / ſupꝛa
milleſimuꝫ ⁊ trecēteſimū/ poſt longas
diuturnaſqꝫ pegꝛinatiōes:⁊ inumera-
bilia ſctitatis facinoꝛa. Rome decimo
challēdas Auguſtas.(Eccleſiaſticiſ ō
uotiſſime ſuſceptis ſacramētis) i mani
bus ſeruoꝝ dī/ſuuꝫ optimū deo reddi
dit ſpm̄. Hec quippe iter egregias claraſqꝫ feminas/i Germania Italiaqꝫ/ac ſy
ria/notiſſima fuit:cū ex vetuſtiſſimis regibꝰ xpianiſſimiſqꝫ parentibꝰ in Suetia
pꝛouintia nata fuiſſet.Ipſa eim ſuetie ꝓuītia Bauarie ꝓxima ē:q̄ qdeꝫ pluſqꝫ
cētuꝫ pagos hēre dicit. Cuiꝰ gēs/oiuꝫ germāoꝝ bellicoſiſſima ē/ atqꝫ plurimū
valida:queqꝫ/⁊ p mariaꝫ ſibi laudeꝫ ſibi aſcribit: ſi ſuis finibꝰ latiſſime agros
vacare:⁊ finitimis vaſtitates iferre pōt.Ea i pꝛouintia/ pluria iſignia loca ⁊ Ci
uitates ꝯſiſtere noſcūtur:vt pote Bauaria:vetꝰ oñꝫ ⁊ alia pmulta.Matreꝫ igit
huiꝰ ſctē viraginis Brigide(aiunt) duꝫ eā in vtero haberet:naufragiū paſſaꝫ/ſꝫ
ob eandē pꝛolē/ſaluatā fuiſſe. Nata ꝟo/tribꝰ āñis elēguis ⁊ pꝛoꝛſus muta re-
māſit/diuino deide miraculo/pfectiſſime ſemp loquuta fuit. Poſt moꝛteꝫ aūt
genitricis/enutriēda ifoꝛmādaqꝫ matertere tradita fuit. Apud quā/i oi virtutū
genē vꝫ hūilitate:deuotiōe/eximia eruditiōe/moꝛū quoqꝫ pene oiuꝫ ꝯpoſitione
mirifice excreuit ac i paruo qdē coꝛpuſculo/ingētē animū/iā demōſtrare cepit.
Pater aūt ſuus quū viro maturā ꝯſpexiſſet:cuidā eā generoſo iſigniqꝫ ac pre
potēti Comiti/floꝛido iuueni/nupſit:apud quē qō vixit: i oi honeſtate/⁊ incre
dibili abſtinētia/atqꝫ humilitate/māſuetudie/⁊ laboꝛe/ ſemper ſubiecta permā
ſit.Sciens eim pꝛeceptuꝫ apoſtoli eſſe:vt vnuſquiſqꝫ in qua vocatione vocatuſ
eſt:permanere debere/i domino.Et qui ſub iugo eſt:ita debere curere:ne in lu
to comitē derelinquat:totū reddere ſtudebat i ſobole: ſciēs vxoꝛē nō habē po
teſtateꝫ coꝛpoꝛis ſui/eidem marito nō ad voluptateꝫ: ſed ad pꝛoleꝫ ꝓcreādam
iſeruiebat.Suuꝫ āt coꝛpuſculuꝫ/quuꝫ mltiplicatis ieiūijs ſepiſſie vexaret:hoc
i oꝛe ſuo voluebat.Subitio coꝛpꝰ meū/⁊ iſeruitutē redigo:ne alijs p̄dicās:ipa
repꝛoba iueniar.Mirabāt ex tūc eiꝰ ſctimoniā ſacerdotes:ꝟgineſqꝫ/ac ſctimo-
niales deſyderabāt eiꝰ ꝯſoꝛtiū.Moꝛtuo deide viro/rebuſqꝫ domeſticis ꝯpoſitꝫ
mox ſubſtātiā ſuaꝫ ampliſſimā oēꝫ iter filios/⁊ pauperes xpi diſtribuit: ⁊ ero-
gauit/nihil ſibi reſeruās i terra/vt hereditatem icelo iueniret. Familiamqꝫ om-

neꝫ pene manumiſſaꝫ/plurimos vtriuſqꝫ ſexus:vꝫ de ſeruis ⁊ ancilliſ ſuis/i fra tres ⁊ ſorores pmutauit. Nec diu potuit excelſi generis ſui viſitatiões/⁊ mľtoꝝ frequētiā ſuſtinere:ſꝫ ⁊ habitū ſimul ⁊ vitā pmutauit: ⁊ ſe viliſſimis idumētis atqꝫ aſpimis iduit:⁊ plurias virgines ſimul ⁊ matrōas ad ſe/⁊ vbo ⁊ exēplo a gregauit:qbꝰ vnus oīuꝫ voluit eſſe habitꝰ/⁊ lētiamie nō niſi ad vellādū caput/ ⁊ ad tergēdas ſoluꝫ manus/vti nō licebat:eo eniꝫ modo plures virgines ex di uerſis germanie locis cōgregauit:eaſqꝫ oēs i monaſterio aſe edificato vna ſe cuꝫ collocauit: ⁊ in cibo/⁊ ope/ac oŕonibꝰ ſe cōiunxit:inter quas ad quecunqꝫ a agenda prima cōueniēs/⁊ pudore ⁊ exēplo ad oŕonem ⁊ laboreꝫ eas prouoca bat/nō terrore. Eaſqꝫ oēs/a viris adeo:ſeparauit:vt a ſerpētibꝰ: ne vllaꝫ lingue maledicte occaſioneꝫ preberet. Cunqꝫ abiectis calcatiſqꝫ ſeculi delitijs Brigi da hec toto ſe renuntiaſſet mūdo/⁊ oŕoni/ieiunijs/ lectiōiqꝫ vna cū ceteris quot tidie vacaret. Et monaſteria/duplicia vꝫ viroꝝ ac feminaruꝫ diuino afflata ſpi ritu ad imitationē diui Baſilij/in Germania nōnulla edificaſſet/ymo potius in ſtauraſſet ⁊ renouaſſet:in qbꝰ licet edifitia conexa eſſe voluerit/tamē habitatio nes ita ſe iunxit:vt de vna ad aliam niſi maxia vrgente neceſſitate tranſiere qſ quam poſſet. Ipſoꝝ autā baſilicā cenſuit eſſe cōem . ita vt viri i inferiori parte/ ſorores vo ſeorſum i ſuperiori diuina exoluerent . Quoꝝ monaſterioꝝ curam principalem Abbatiſſe eſſe cēſuit. Fratribus aūt diuina miniſteria tantūmodo aſſignauit. Quoꝝ vnus/qui prior aut cōfeſſor appellaret/ alijſ preeſſe decreuit. Que quidē monaſteria prouentus ad ſuſtētationē eoꝝ habere voluit. Quoruꝫ oīum victus ⁊ veſtitꝰ ad Abbatiſſam mōaſterij ſpectare cenſuit. Sꝫ neqꝫ huiꝰ modi fr̄es aut ſorores mōaſteriuꝫ egredi preſumerēt/ niſi maxia ⁊ euidēti ne ceſſitate/ac de ipſius Abbatiſſe licētia . Eiuſmodi etiā fr̄es ⁊ ſorores cenſuit p Ep̄os eſſe cōſecrandos. Hij quoqꝫ religioſi griſeis veſtimētis cōiter vti iuben t : cum clamide nihilominꝰ eiuſdeꝫ coloris/cruceqꝫ rubea deſuper induti. Cā nibuſqꝫ p tp̄ra vtuntur. Regulam aūt diui Aurelij auguſtini(additis quibuſ dam Brigide ſctē cōſtitutiōibꝰ)profitentur oēs. Ipſis vero fr̄ibus ⁊ ſororibus ſctā Brigida aſſignauit numerum . Que quidē oīa ipa ſctiſſima brigida ſibi a deo reuelata fuiſſe dictataqꝫ cōteſtata eſt. Quā quidē regulam vrbanus pōti fex eiꝰ nois quintus:plurimiqꝫ alij Romāi pōtifices (ad quos ipſa acceſſerat) auctoritate apoſtolica ſpetialibꝰ priuilegijs approbatā cōfirmatāqꝫ eſſe volue re. Huius igitur tāta deuotiōis ⁊ oratiōis/ atqꝫ ingenij meritū in cōſpectu dei oipotentis fuit vt vigili ſtudio/nō abſqꝫ magno dei munere meruerit tanq̄ꝫ ſā ctus Daniel/ſi verū eſt:ab ea dictuꝫ/qd̄ legitur:futura tāta(de quibuſdā regnis conſumādis)tanta claritate deſcribere:vt factuꝫ potius q̄ꝫ vaticiniū videatur. Hec autē ex precepto diuino cū Romaꝫ quum religioſiſſimo comitatu deuo tiōis cā veniſſet. Urbanꝰ p̄dictꝰ pōtifex eidē iprimis regulā ceptā ꝯfirmauit. Deide ipe pōtifice pcūctāti an auinionē accedē d̄beēt: oīno d̄ſuaſit/atqꝫ eidē ſi accedēt/ſuos labores ſuāqꝫ futurā d̄ prio mortē tā plucide p̄dixit:vt nil poſt factū/q̄ꝫ ante/noſceret clariꝰ. Succeſſoriqꝫ Gregorio vndecio ſcripta dixerit/vt romā oīno curiā reducēt:licet/n̄ ānuerit. Quibꝰ certe mēitis ⁊ dilectiſſimā d̄o fuiſſe cēſendū ē:⁊ p̄ceteris ſui eui mľieribꝰ venerādaꝫ:atqꝫ oī ſctitatis p̄cōio ex tollēdā/nō eiꝫ i cōtagioſo pectore/tantā futuroꝝ lucē effulſiſſe potuiſſꝫ. Eiꝰ āt pphetie ſcripta apd̄ pleroſqꝫ/n̄ puo habēt i pretio. Ind̄ xp̄i amōe ſuccēſa/ſctāꝫ

hyeruſalē/ſctāq; loca alia cū mľto cōitat u īuiſcere voluit/parcere noluit/aut la
borib⁹:aut etatis iā prouecte ⁊ teneritudini: quomin⁹/ſpretis pelagi periculis:
neglecta nauigatiōis vexatiōe/ſctm̄ peteret dn̄i ſepulchꝛuz:credo etiaz tum ita
deo optimo ſic deliberāte/vt etiaz atq; etiaz chꝛiſti Jeſu diſclplinam/ ⁊ ſpm̄ ab
ipſo fonte/loca illa petendo/viſcēdo/relegēdo ſuſceperit.Jtaq; maioꝛez imodū
in ea creuit icredibilis amoꝛ/atq; zelus xp̄iane fidei. Atq; ita coaluit:vt nihil ꝺ
īnceps niſi/de ipſius icremēto ac amplificatiōe cogitare potuerit.Eo itaq; dum
pueniſſet ſctā virago Brigida/plurimi vtriuſq; ſexus religioſi geſtiētes occu-
rere moxq; eam ꝑmo i ſpelunchā dn̄i perducere. Jnde adoꝛato cū ingēti fletu
Saluatoꝛe/i ſepulchꝛo dn̄i ītrantes/cuz matre ei⁹ atq; ſoꝛoꝛe fleuit amariſſime
deinde i mōtem oliueti cū aſcēdente dn̄o/voto ⁊ aīo ⁊ ipſa cōſcendit. Viditq;
in ſpiritu/lazarū faſijs colligatuz de monumēto exeuntez reſuſcitatū:atq; poſt
reliqua/etiā xp̄i vilullaz Marieq; diuerſoꝛiū denuo i viſcere ſepi⁹ voluit dicēſ.
Ecce cariſſimi mei i hoc paruo foꝛamine terre:cōditoꝛ mundi/naſci voluit: hic
pānis iuolui:hic/a paſtoꝛib⁹ videri:hic/a ſtella demōſtrari:⁊/a Magis adoꝛa
ri:hic locus eſt ſctiſſimus oīq; veneratiōe dignuz:⁊ icciꝛco ibidez ſancta pere
grina Brigida cū ſuis crebꝛius oꝛauit ⁊ fleuit dicēs:Jnueni/quē queſiuit ani-
ma mea.Adeoq; quidē locis ſctis oblectabať Brigida/vt diuerſoꝛio Marie care
re oīno nollet. Tādē cuz ſuis Romā regreſſa/tam grat⁹atq; honoꝛificus apꝺ
romanos fuit eius reditus/ac ſi maximus quidā pōtifex eo perueniſſet : tāq;
letis cūctoꝝ cōcurſibus excepta ē:vt/e celo aliquis ſāct⁹ ad eos demiſſus vide
reť.Nā pleriq; quaſi/ſui obliti/ipſaz ſanctā feminā igēti quodā ardoꝛe adibāt
ip̄az venerabiliter ītuebanť/i ipſamq; pꝛoide/ ac i ameniſſimo diuerſoꝛio cōge
ſcere videbanť:Gratulabanť eidē quāplurimū oēs/quuz ip̄i⁹comitatez/eiuſq;
humilitatē/ac moꝝ ſctimoniā:ide ⁊ igenij accumē/ deniq; diuinā pꝛope ſapiē
tiaz aīaduerterēt viderētq;.Vnde nō modo viuēſ/ſ; ⁊ vita fūcta/poſteros quū
plurimos i ſui deuotionē/obſeruātiā/atq; charitatez pduxerit maximā.Jbidē
aut multo interiecto tpe/ꝯtracta īfirmitate/per ānum integruz grauiſſimis lan-
goꝛib⁹ lecto decubuit.Demuz duz appꝛopinquaſſet doꝛmitiōi/⁊ iam venerarū
fontes hauriret caloꝛ/laſſoq; anhellitu triſtes cōſolareť comites/ leta erat vul
tu/⁊ vniuerſis circha eam ploꝛātib⁹/ſola ipſa ridere videbatur:ac quaſi i occur
ſum veniētibus angelis/ſe vt poterat ſalutare veniētes erigebat.Ac ſic depoſi-
ta tandem ſarcina/Brigida ſanctiſſima/leuioꝛ effecta/volauit ad Celum. Tota
hanc Roma ciuitas/totaq; plāxit ſuetia.Coꝛp⁹ ſanctuz terra ſuſcepit/anima ve
ro/chꝛiſto reddita eſt.Aiunt eim/nec dum ſctā mulier debitaz chꝛiſto reddide
rat animā.Et tam fama volēs tanti pꝛenuntia luctus.Toti⁹ vrbiſ populuz ad
exequias cōgregauit.Eius autē felix tranſitus/glorioſiſſimis miraculis ⁊ idi-
tijs euidētiſſimis oſtenſus eſt.Anno deinde ſubſequēte cum ſui religioſi ma-
gna ſe ignominia affici exiſtimarēt/ſi alibi q̄; in patria eius venerabilis ſctēq;
mulieris coꝛpus hūatuz remaneret/a ſummo pontifice ipetrarunt:vt ſibi id p-
mittere in ſuetiam defferri:quo delato/conueniētia eius vite monumenta con-
ſtruxerunt.Atq; inde/a bonifatio pontifice ei⁹ nominis nono vigeſſimo poſt
ſui obitū āno/ob freq̄ntiā miraculoꝝ i ſctāꝝ cathalogo ťlata ē.Sēmāi itaq; oēſ
apud quos per mľta ⁊ āpliſſima hui⁹ ſancte Mľieris habentur mōaſteria ſo-
lennitates/ ⁊ ritus/⁊ honoꝛes atq; ſacrifitia permaxima ei tribuunt vndecimo

chalendaꝝ Augusti:quo die migrauit/a ſeculo.

¶ De theodolinda longobardorum regina. cap.cxxxx.

Theodolida illuſtris ⁊ magna lõgobardoꝝ Regina/ femina ſane xpianiſſima ꝓmuꝫ Arthariſ flauij regis deinde Agilulphi regis ei⁹ ſucceſſoriſ vxor/circha ãnos dñi/ noningẽtos ſupra qngẽteſimũ/Gregorio magno pontifice i petri chathedra ꝑſidẽte. Mauritio ve Auguſto romãis imperante/⁊ genere cõſanguinitate/ac pmaria religione/necnõ ⁊ alijs ĩfinitis prope moduꝫ egregijs facinoribus emicuit/atqꝫ inclituꝫ perpetue claritatis nomẽ ex lõgobardoꝝ oĩuꝫ cõuerſione/ſibi vẽdicauit. Fuit quippe hec illuſtris regina imprimis Garimbaldi optimi xpianiſſimiqꝫ Bauaroꝝ regis filia. Bauaria auteꝫ que ⁊ Noricuꝫ ipſius regis tũc regnũ/ eſt Germanie ĩſignis ⁊ nobilis prouincia:que pro limite/ab occaſu ſueuoſ ſeu Enniuꝫ fluuiuꝫ habet. Ab auſtrali plaga/Boemiã ⁊ Danubiuꝫ:qui Danubius fluuius mediã pene perlabit. Ab ortu Ceciuuꝫ mõteꝫ q panoniã ab ipſa Bauaria diſterminat. A meridie ꝟo Curuacã mõteꝫ/ſeu Italie Alpes. Inter Auſtriaꝫ aũt ⁊ bauariã/Yſara pro termino poſita ẽ. In ea vrbes ĩſignes plurime nũc adſunt. Quarũ Metropolis:⁊ primaria/Salceburga habet. Erat igit Theodolinda hec ex ipſa prouĩtia oriũda: q̃ ſua i adoleſcẽtia/tam exquiſiti decoris/ vt icredibile oib⁹ videret:erat ⁊ ingenij prope diuini verſatiliſqꝫ. ĩſuper ⁊ conus ac p hũaniſſima/⁊ oib⁹ gratiſſima/ quaꝫ pat i florida etate Arthari flauio lõgobardoꝝ Regi conubio iũxit. Eoqꝫ ãno Chilpericus frãcoꝝ rex/quuꝫ Artharis regis inimiciſſim⁹ foret:idignatus Garimbaldo/q filiã eideꝫ matrimonio copulaſſet:i Bauariã cũ exercitu multo veniẽs/ipm ex Bauaria expulit/⁊ regno paterno priuauit:q fugiẽſ ad Theodolindaꝫ filiam cũ ſuis venit. Queꝫ artharis leto aio ſuſcepit:⁊ ĩtantuꝫ illũ/q̃i loco retributiõis vxoris/honoribus pretulit: vt nil fere ipſe Artharis gener in Italia niſi eo diſponẽte perageret. Per ãnuꝫ auteꝫ/tantuꝫ Artharis rex poſtq̃ꝫ vxoreꝫ duxit/ſuperuixit. Ipſa itaqꝫ Theodolinda regina/eo i tẽpore apud marituꝫ ⁊ eius ꝓceres/Militeſqꝫ oẽs/nõ minorẽ gloriã aut laudẽ/q̃ꝫ apud p̃reꝫ cõſecuta ẽ. Nã i oẽs eque ſe comeꝫ/facilẽ/⁊ per hũanã preſtitit:quippe q ⁊ i pauperes iprimis atqꝫ oppreſſos ⁊ virib⁹ deſtitutos/⁊ ꝟbo/⁊ ope per benigne oẽſ cõfouebat:his erat patrocinio:hos tuebat. Neque queq̃ꝫ a ſe vnq̃ꝫ meſtum dimittebat:donec iplorãtis auxiliuꝫ/neceſſitati proſperiſſet. Neqꝫ vnq̃ꝫ tam q-buſuis voluptatibus potuit deliniri: vt ſuorum obliuiſceretur ſubditorum. Mortuo autem/eius poſt annum marito predicto/quum Longobardi proceres de futuri Regis electione diu diſcordes eſſent. Tandeꝫ ita conuenerunt: vt quem ex Longobardis principibus Theodolinda hec eoruꝫ gratiſſima regina i virũ õligeret:p rege haberet. Quib⁹/poſt g̃as exhibitas:vt cõi bono cõſuluiſſe videret. Agilulphuꝫ Thaurinẽſeꝫ ducẽ/viꝝ bellicoſiſſimũ/prudẽtia ⁊

Bauarie deſcriptio.

De Theodolinda Longobardoꝝ Regina

ſorma preſtãtem/maritꝫ ſibi delegit:ac regem declarauit./Agilulphus igitur mortis ⁊ electiõe huius viraginis Rex cõſtitutꝰ ⁊ ſalutatus/cognita vxoriſ ſapiẽtia/⁊ magnanimitate/mox eidẽ omnẽ pene regni curã comendauit: queꝫ vt plurimuꝫ quo aduxit mario cũ ꝯſilio/magnaqꝫ prudẽtia adminiſtrauit:i ſumma qete/paceqꝫ:ac ciuiũ/⁊ pene oĩuꝫ amore. Et quãdiu ꝑfuit multa edidit iuſtitie exẽpla aduerſus nocẽtes. Et q̃ꝗꝫ lõgobardi oẽs gẽtilitatis ritus obſeruarẽt:ipa in tãtis nihilominꝰ occupatiõibꝰ ⁊ paganoꝝ ritibꝰ obuerſaret: nũq̃ꝫ res diuinaſ itermittere voluit:nec ieiunia ĩtermiſit/⁊ alia huiuſce bõa:q̃ ad placandã diuinã iram/⁊ ad promerẽdã ipius miſericordiã/ſup conuerſiõe populi ſui:pertinerent. Utebatur magna liberalitate ⁊ frequẽti i oẽs/maxieqꝫ in pauperes: Ipſe autẽ Agilulphus rex maritus ſuus/mox regno ſuſcepto/pacem poſtulatã/cachano Hunoꝝ regi cõceſſit. Sequẽti deinde ãno/ ſimiliter cũ hilperico franchoꝝ rege/compoſuit/⁊ eius ſocero Garinbaldo Bauaroꝝ regi pulſo/regnum reſtituit. Regnoqꝫ pacato/cõtra Romanos belluꝫ ſuſcepit:⁊ romanã vrbem per ãnuꝫ accriter obſedit:atqꝫ illi clades nõnullas ĩtulit. Inde in patauium vrbẽ(lignis tantũ modo cõpactaꝫ)mouẽs/cum diu illam obſediſſet tandem igne imiſſo illã exuſtam/deſolatã pene dimiſit. id ⁊ i Cremona ⁊ Mantua vrbibꝰ effecit. Tanta igit erat huius regine comitas/atqꝫ(vt ita loquar)ad omnia naturalis ĩgenij dexteritas/vt facile diuerſis/cõtrarijs etiã hoĩum moribus ſuuꝫ viuẽdi/accomodaſſe videret modum. Quã obrem/quuꝫ apud longobardos ſuos/bene promeritam ſe cognouiſſꝫ/ipſos pene omnes/ſuis elegãtiſſimis efficaciſſimiſqꝫ adhortatiõibus/quaſi cõpulit/antiquos maioꝝ ſuoꝝ gẽtilitatis ritus relinquere:⁊ verã xp̄i dñi nr̄i fideꝫ ſectari. Illã etiã largitiões ⁊ frequẽtes eiymoſine/ac ingẽs erga ſuos milites magnificẽtia(qua oĩuꝫ Reginaꝝ preteritaꝝ)ſuperabat/ eloquẽtia iſup/⁊ optĩa xp̄iane religiõis diſciplina:affabilitaſqꝫ/⁊ forma:ac alia per multa/ qbꝰ Thodolindã deus oĩpotẽs atqꝫ natura mirifice iſtruxerat. eam ſibi grãm/apud Regẽ ⁊ vniuerſuꝫ populuꝫ vẽdicabãt:vt pene oẽs/ad eiꝰ promerẽdaꝫ grãm grato aĩo antiquum viuẽdi moduꝫ/aſpernari viderent. At deniqꝫ/Agilulphus rex ĩprimis hũaniſſimus/huius optime vxoris regine deſiderio pmotus(quuꝫ ⁊ ipſe legiſſet libros dialogoꝝ diui gregorij eidẽ regine ab ipſo põtifice miſſos)ſtatuit oĩno/piẽtiſſimã illius volũtatẽ(que tanq̃ꝫ preclara arbos ampliſſimos fructus paritura videbat) quãtuꝫ i ſe erat) nõ ſoluꝫ adiuuare/ſꝫ ⁊ ad debituꝫ fineꝫ traducere. Itaqꝫ perficiẽdi q̃ diua regina ſuadebat ⁊ predicabat/ſtudio pellectꝰ Rex:ex tẽplo cũctis erroribꝰ Idoloꝝ oĩno repulſis/ad chriſtianã religionẽ ⁊ diſciplinã animuꝫ vertẽs ſacruꝫ baptiſma ſuſcepit:atqꝫ oĩbꝰ poſt habitis nugis:ardẽtiſſimo amore i rebꝰ xp̄ianitatis illiꝰ familiaritateꝫ iniuit:doctriniſqꝫ itereſſe/neqꝫ ab illiꝰ lateribꝰ(q̃ſi a ſapiẽtiſſimo cõcionatore)vnq̃ꝫ diſcedere poſſe videbat.

Lõgobardi oẽs xp̄i fidem recipiunt.

Letabatur ⁊ ipſa nõ mediocriter/i hoc/q cernebat ipſuꝫ regẽ viꝝ ſuuꝫ dilectiſſimuꝫ/nõ grãꝫ cuiuſcũqꝫ mortalis hominis/vt alij fortaſſis plurimi cõſectari/ ſꝫ religioneꝫ ⁊ ſanctimoniam tantũ modo querere/atqꝫ precipue i eo laborare: vt ij qui iſtrui/aut vellẽt aut poſſent:oĩ corruptella/inſolẽtiaqꝫ ac ipocriſi repulſa/optimis moribꝰ ibuerẽt. Dimiſſa igitur ab Agilulpho rege ceteriſqꝫ ſuis gẽtilitate/pacẽ oĩmodaꝫ/cũ diuo Gregorio põtifice romão(ſua ablata reſtituta)compoſuit. Hortabat ãt hec diua regina:viruꝫ ſuuꝫ omneſqꝫ ſuos iugit dicẽs. Erigite dilectiſſimi mei aĩos

veſtros ad cõruſcãtes luminis ſempiterni grãm vobis miſericorditer collataz. Abſtinete vos obſecro a carnalib⁹ deſiderijs q̃ militãt aduerſus aĩaz: quẽadmoduz diuus xp̃i apoſtol⁹ ſuis: vt legit verbis hortat. Malitia paruuli eſtote: qꝛ ⁊ dñs glorie ſe hoĩuz cõformauit infãtie. Induite vos arma iuſtitie/ ⁊ virtute paciẽtie: ĩ quib⁹ aĩas vr̃as acquirere: qm̃ qui cũctoꝝ eſt redẽptor ⁊ redẽptio ipſe etiam erit oĩuz fortitudo: per viã veritatis: ⁊ pacis ĩcedite cõſtãter: nec voſ ĩpediant terrena oblectamẽta: pro quib⁹ oĩbus parata ſunt celeſtia. Hec ⁊ ſimilia documẽta Theodolinda Regina ſuis oĩbus ⁊ verbo ⁊ exẽplo docebat. Sicqꝫ hec virago chriſtianiſſima ⁊ religioſiſſima domina plurimoruz bonoꝝ oĩbus lõgobardis extitit cauſa. Hec preterea ĩter cetera ſue pietatis opera/ monaſterium nobiliſſimuz ĩ honorem ſancti Columbani abbatis apud Bobiũ lũbardie vetuſtam vrbem ſuperbiſſimis edifitijs/ ſua impẽſa edificauit: ⁊ complurimos fundos ad monachoruz ſuſtẽtationez cõtulit: ⁊ aſſignauit. Alia quoqꝫ nõnulla monaſteria ⁊ templa/ maximeqꝫ apud modoetiaz agri mediolanenſis/ celebre ⁊ frequentatiſſimuz oppidum/ ĩ honorẽ ſancti Joãnis baptiſte a fũdamentis ĩſigniſſimum extruxit/ quod quidem ⁊ predijs alijſqꝫ diuitijs/ cum argenteis/ tum aureis plurĩnis vaſis (adhuc extantib⁹) exhornare curauit. Unde ex illo/ ⁊ deinceps propter mulieris exempluz lõgobardi noſtri oẽs ſanctiſſimum Joãnem baptiſtam domini nr̃i precurſorem in aduocatum et protectorem ſumpſere precipuuz. Unum autem tãtum modo eam ediditſſe filiuz nomine Adoalduz regni ſucceſſorem/ ex Agilulpho rege marito ſuo cõſtat: cuz quo paruulo adhuc poſt viri mortẽ regnauit ãnis decez. Cui/ ⁊ ad acquirẽduz preſidium/ vix dum quadriẽnio/ Theodoberti francorum regis filiam deſponſauit vxorem. Que quidez prudẽtiſſima mulier/ cum/ oĩbus nedum longobardis ſuis/ ſed ⁊ vniuerſis Italicis/ alijſqꝫ nationibus pacem facere curauit. Erat nihilominus ipa Theodolinda regina/ ⁊ ob virtutem/ ⁊ rerum geſtaruz glĩam: ad preclara oĩa obeunda/ animo ſemper parata: vndiqꝫ tamen quoaduixit vſqꝫ adeo bellicas res prorſus abſtulit: amouit: ⁊ perdit. Non eniz ſui modo longobardi/ ſancte huius virginis iuſtitia/ ⁊ modeſtia/ ad religiõem/ ac pacis amorez traducti ſunt: verum etiam/ ⁊ pontificis Romãi vrbes/ aliaſqꝫ nationes vicinaſ/ quaſi aliqua ĩde ſe Aura/ ſalubriqꝫ ſpiritu ferẽte: mutationis ⁊ imitatiõis principium ſuſcepit: ⁊ ĩ omnes deſiderinz inflexit/ ſancte/ modeſte/ tranquille/ pacateqꝫ viuendi/ ⁊ collende religionis chriſtiane/ nutriendoꝝqꝫ inquiete filioruz/ ⁊ populoꝝ. Neqꝫ enim bellum/ neqꝫ ſeditio/ neqꝫ tumultus/ Regina theodolĩda regnãte in toto lõgobardoꝝ regno fuiſſe ĩuenitur. At neqꝫ aduerſus eã vlle ul' inimicitie/ vel ĩuidia/ ſeu ob regnãdi cupiditatẽ/ viroꝝ cũſpiratio. Quo autez genere mortis hec diua nr̃a Regina diem obijerit/ nulibi me legiſſe memini. Conſtat autẽ omnes ſocios/ ⁊ aĩcos/ populoſqꝫ multos/ publicis ſimul cõcurſib⁹/ ⁊ (vt ita dixeriz) coronis ad ĩferias cõueniſſe: ⁊ nõ vt Regine ſolum exeqijs aſſiſtẽtes: ſꝫ veluti ex cariſſimis aliquẽ ſinguli ſepelliſſent/ eã eyulatib⁹ ⁊ fletibus ſunt ſecuti. Sepulchrũ aũt eius modoetie ĩ templo diui precorſoris aſe edificato celebre adhuc extare dicit ĩ quo (vt aiunt) diu ipſius diue Theodolinde ſignum fuit: idquoqꝫ ad maioruz nr̃oꝝ etatez vſqꝫ etiã pmanſiſſe fertur: que vĩdbat/ nõ aĩo tantuz/ verum etiã ore ipo ac vultu Heroycam extitiſſe.

¶ De ſancta Aurea pariſienſis abbatiſſa. cap. cxli.

De Sácta Aurea

[A]Urea abbatiſſa virgo ſanctiſſima. Diui Eligij pariſienſis ſeu nouionenſis optimi pontificis/ diſcipula/ i xp̄oꝗʒ filia dilectiſſia: tēpoꝛib⁹ Heracliōis Auguſti/Joānecꝫ pōtifice/ei⁹ nomis q̄rto/i chathedra petri Rōe p̄ſidēte: circha ānoſ ſalutꝭ nr̄e ſec ꝛ trigita/ſupꝛa ſercēteſimū/pāiſi⁹ ꝛ erimia diſciplina/icredibilicꝫ ſctitate/plurimū iſigniſ claracꝫ emicuit. Cui⁹ ſctitate pmot⁹ idē ſanct⁹ pōtifer/ Eligi⁹/ipſaʒ ea i vrbe trecētis mūalib⁹/matrē pꝛefecit. Earūcꝫ monaſteriuʒ quoaduirit/mirifice ſanctiſſime ve/non ſoluʒ rerit verum/ ꝛ innumerabilibus ſignis ac pene incredibilibus miraculis/iuita pariter ꝛ poſt moꝛtem/celeberrimum reddidit. Nam tanta eius erat ſanctitas ꝛ ſapientia/vt oēs facile in ſtupoꝛem verteret/putantes non operam/non verbum/non quicquam aliud eſſe magnum/aut paruum/niſi ꝙ Auree ſancte virgini videretur. Eius enim vita omnis/eloquiacꝫ oīa/diuina pꝛope/puꝛa quocꝫ erant/longe/ab omni mendatio remota/Aurum purgatum/ꝛ pꝛobatum terre. Huic autem virgini ſanctiſſime ipꝛimis ꝛ natura duce/atcꝫ dei iudicio Auree nomen ipoſitum conuenientiſſime/fuiſſe eriſtimo/ac er aureo genere pꝛopagatam pꝛofecto dicē poſſumus: quuʒ ipſius aliter genus ignoꝛetur. Et q̄ꝫq̄ꝫ er quibus parentibus oꝛtuʒ habuerit/nō ſatis cōſtet initia tn̄ generis gloꝛioſa fuere. Quippe quum a puero foꝛet natura pꝛudēs/ꝛ aīo elato atcꝫ diuio/magna ſemper ab eroꝛdio cogitare ꝛ dicere voluit. Nam cum ei/a mulieribus negotijs/ alijſcꝫ diſciplinis p diſcēdis quieſcere/ac animū.cū alijs puellulis relarare licebat: nō vt relique ſolent/ludis/ieptijs ve/ſe dedebat: ſʒ oꝛōnib⁹ aut i tēplo/ aut i angulis dom⁹ ſue aſſidue verſabaꝛ. Unde ꝛ reliquas matrōas vicinas dicere ſolitaſ quādocꝫ ferūt. Nihil eqdē i hac puella paruū aut puerille/ ſʒ certe magnū aliquod bonū auguramur. Nā ad ingenuas illas diſciplinas/ꝗ ad grāʒ/ꝛ liberalē educationē q̄ri plerūcꝫ ſolēt: pdiſcēdas/acri aīo/celebꝛicꝫ igenio erat. Quib⁹ āt ad aſtuciaʒ ꝛ mūdi ſapiētiā: ꝛ ad vanitateʒ/pōpācꝫ/ac lurū ifoꝛmāꝛ puellaꝝ mēteſ/eaſ oīno ꝯtēpſiſſe ac deſperiſſe/videre viſa ē: vt ꝗ ſupꝛa etatē nature bōitate ꝯſideret. Er quo effectū ē: vt i ipa pene pueritia/ꝯ̄ſpecto mūdo/ꝛ pōpis/ei⁹ ad crucē xp̄i dio afflata ſpū/diuicꝫ eligij eruditiſſimi ipmis viri/ꝛ nature mūere adiuta/ ardētiſſio aīo euolauit: vn̄ i ipiſ iuuētutꝭ ꝑmōdijſ celeriꝛ ꝛ ādacꝛ/viſa fuit/ſacꝛ religionis habitum, incenſa patrie celeſtis deſyderio/ſuſcepiſſe. Ubi ſtatim omnem viuendi modum ſagaci mente perluſtrans/ haud multo poſt/oēs coeuas virgies ſctimōiales/i oī virtutuʒ genere/nō modo eq̄uit/ ſʒ mirabiliꝛ ſupauit: ſēp ſeipaʒ/ac t̄rea ꝗcꝫ cōtemnēs/ſoluʒ celeſtia deſiderare viſa ē. Ubi āt relligionē igreſſa/aīaduertēs oīo n̄ poſſe queꝗ̄ʒ vitā igredi ſine charitatꝭ admiculo ipmis er dn̄i ꝑcepto dū er toto coꝛde/ꝛ er tota aīa ſua/totiſcꝫ virib⁹ ſuiſ diligē voluit. Jnō ſciēs ſe ō ſeculo p coꝛp⁹ cū alijs i apoſtolica vita adūatā foꝛe iurta apoſtoloꝛuʒ ritum/cuʒ ceteris ſoꝛoꝛib⁹ omnib⁹/vnuʒ coꝛ vnācꝫ aiaʒ/i dn̄o hr̄e

curauit velut de ipſis apoſtolicis viris/eorum in actibus legitur. Multitudis autem credentiũ erat cor vnum/ꝛ aĩa vna in dño. Eidem itaqꝫ Auree virgini/ cum reliquis ſororibus/a principio vſqꝫ in diem defunctionis ſue/ vnus ſemp extitit affectus:vna voluntas/vna fraternitas/vna morum proportio/vna iucũditas/vna triſtitia: ne videlicet alteri quod placeret/ diſpliceret alteri : atqꝫ ſic vnanimis/in domo dei habitans/cunctis ſe religionis propoſitum profeſſam/ conteſtata eſt. Cunqꝫ etiam ex euangelio ſciret/veſtimenta duplicia fuiſſe apoſtolis probibita/ſolum modo ea que nature ſubueniebant/parce ſemper habere volebat. A diuo Eligio epiſcopo deinde monaſterio prefecta/nullam vnqꝫ aut in potu vel in cibo/aut in veſtimentis precioſitatem preſe tulit:ymo quanto in loco ſuperiore ſe maiorem animaduerteret/tanto ſe in omnibus delectam oſtentabat. Sed equidem ſemper vt villiſſimum terre ſtercus ac vapor admodum parens ſe ſe exiſtimabat. Dicebatqꝫ chriſtum ſponſum ſuum(cuius generationem nemo enarare poteſt non miniſtrari/ſed miniſtrare veniſſe. Unde ꝛ in vltima cena/diſcipuloꝝ ſuorum pedes abluens/cunctis chriſticolis hoc precipuum humilitatis exemplum reliquit. Sic nempe chriſti charitas/ita eius cor in creaturas deificas trãſformaſſe videre viſa eſt:vt pene eius caro/neſcia eſſet carnis. Suo autem in regimine/nihil omnino velle ſciebat/ niſi quod ſubdite. Sic ordinata erat/ſic rationi conformia ſororibus mandata proferebat/vt etiam deprauate ſuperbeqꝫ mentes/alarentur ad eius obedientie ſemitas. Nõ otium/non torpor/non ignauia illam vnqꝫ ad dei ſeruitia tepidam/aut frigidã reddere potuit. Quinymo/ſemper aut diuinis offitijs aut priuatis orationib⁹: ꝛ celeſtibus contemplationibus/aut ſanctis manuum operibus/ceteriſqꝫ religionis laboribus/fatigatum corpuſculum/potius refocilationem/quam voluptatem requirere volebat. Suam deniqꝫ inter gentes conuerſationem omnem/ non modo bonam/ verum optimam quidem ſemper habebat adeo/vt ex odore ſue ſanctitatis/etam malorũ corda/non nunqꝫ ad ſancta deſideria laceſſiti mouerentur:his ob res Aurea virgo Abbatiſſa/ſummam gratiam/ eſt ab vniuerſo pariſienſe populo conſecuta/aſſerentibus cunctis/vix tandẽ/poſt annos mul tos/hanc ſolam que merito ſantimonialium pariſienſium mater dici poſſet/inuentam eſſe. Quid dicam de iſtius ſanctiſſime matrone gloriam:virtutibus innumeris:triumphis contra inſidias inimicorum teterimorum/reuelationibus miraculis in vita/pariter/ ꝛ in morte/ ac poſt mortem. Quid monaſterij illius amplitudinem:ꝛ operum magnificentia/ꝛ templi ingentis mole: Uerum hec

Verſus. tantum/alias inter caput extulit almas. Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi. Eius igitur vita non dedecus/ſed ſummam potius ymo conſumatiſſimam vrbi/ ꝛ ſtirpi/ac religioni ſue gloriam adieciſſe dicendum eſt. His autẽ artibus Aurea virgo matrona ſanctiſſima bene de deo/de patria ſua:de religione ſua de ciuibus ſuis:deqꝫ omni chriſtiana religione merita: cum octauum/ꝛ ſexageſimum etatis ſue abſoluiſſet annum/mortem opetijt: eiuſqꝫ etatis cũ plurimum inadminiſtranda religione/ꝛ regularibus obſeruantijs triuiſſet. Cuiuſ ſanctum corpus apud pariſienſes maxima in veneratione ob frequentiam miraculorum habetur. Euius autem anniuerſaria feſtiuitas celebratur. duodecimo challendas nouembris.

¶ De ceſarea perſarum Regina. capitulum.cxlv.

Ceſarea illuſtriſſima Perſaꝝ regina: Mulier ſane inclita ac plurimū ſapiētiſſima: anno ſalutis noſtre q̄drageſimo ſupra ſexcēteſimū/ Cōſtātio Auguſto eius noīs tertio/ Cōſtantinopoli īpante/ Theodoroq; pōtifice rome in cathedra petri p̄ſidēte/ maximuz fidei documētū oībus preſtitit imitanduz. Cuius etſi origis nullaz ſtare memoriā cōpererim/ gratiſſimā tñ ꝯiugez marito ſuo regi fuiſſe cōperio quā vnico/ ꝛ illud īprimis optimo ope valuiſſe dinoſcit: ex quo tāto digniori ꝛ egregiori laude extollēdaz puto/ quāto illud ſue ſpōte/ ſinglariq; diuie miſ͛icordie dono/ nō alicui⁹ ꝓcionatoris aut doctoris īpulſu ardentiuſ exſoluerit. Naz zelo fidei xp̄ianē īpulſa/ viro īſcio de Perſide cū paucis exiēs/ hūili habitu Cōſtātinopolim multo cū labore ꝛ piculo tādē ꝑuenit. Ubi ꝛ ab īpatore Cōſtātio/ magno apparatu honorificētiſſime excepta eſt. Ibidēque/ aliquādiu ſubſiſtēs/ accuratiſſime de documētis xp̄iane religiōis/ ab eruditiſſimis ꝛ ſctiſſimis viris īformata/ ꝛ cathecuminā tādem ac xp̄ianiſſimā cū oīb⁹ ſuis euaſit feminā. Quā Auguſta īpatoris vxor/ cū maxia letitia/ de ſacro fōte ſuſcepit. Qđ vbi ei⁹ vir pſarū rex itellexit. nō mediocriter indoluit. Miſſiſq; ex tēplo cōſtātinopoliz legat̄/ hūiliter ab īpatore expoſtulauit: ſibi ſuā vxorez reddi. Quib⁹ Auguſtuſ reſpōdēs/ ait i arbitrio regie fore ſtādi vz ꝛ diſcedēdi. Idcirco ipſi met ſciſcitarēt ab ea. Quib⁹ illa affirmauit. ſe nūq̄ reuerſurā/ niſi ꝛ ipſe rex xp̄ian⁹ efficeret. At rex re cognita/ ſtatiz cū honorificētiſſima ſuorū perſaꝝ ſocietate vz q̄draginta milium viroꝝ/ Cōſtātinopolim multo apparatu/ pacatoq; agmie/ veniēs ab Auguſto īpo benigniſſie ſuſcept⁹ nō m̄lto poſt/ vna cū ſuis oīb⁹ baptizat⁹ eſt. Quē Auguſtus ex ſacro fonte ſuſcipiēs illū tāq̄ filiū cariſſimū ſibi delegit. Quib⁹ ex ſnia geſtis. multis ēt mūerib⁹ donat⁹/ atq; honoribus ꝛ priuilegijs honeſtat⁹/ vale faciēs Auguſto ꝛ Auguſte/ let⁹ gaudēſq; cū dilectiſſima ac xp̄ianiſſima vxore/ in patriā/ ꝛ regnum ſuuz/ feliciter redijt.

De Yrene imperatrice. capi. cxliiij.

Yrenes. cōſtātinopolitana regia Leonis Auguſti dilectiſſima cōiunx. anno ſaluti ſnoſtre/ tertio ꝛ ſeptuageſimo: ſupra ſeptingenteſimum/ Hadriano pōtifice romano eius nominis primo in cathedra Petri preſidente/ ꝛ imperio/ ꝛ pulchritudine/ ac rebus plurimis ſtrenue geſtis/ clariſſima emicuit. Hec quippe origie Athenienſis nobiliſſimis parentibus orta/ etiam inſigni pulchritudine fuit cōſpicua: quas

obres/cuꝫ Cōſtantinus e patria in Traciā ad ſe eam acceſſiri feciſſet.delectatꝰ plurimū ſua incōparabili pulchritudie/ac moruꝫ cōpoſitiōe/eam leoni ſeu leo cozario filio ſuo primogenito vxorē copulauit.quā obreꝫ/ꝛ ipſo Cōſtantino ſo cero ſuo defuncto/eidem ipſa ratiōe mariti Auguſta ſucceſſit/ꝛ filiū noīe Con-ſtantinū marito peperit.Demū ꝛ marito rebus humanis ſubtracto/cū filio eo/deꝫ cōſtātino admoduꝫ paruulo/p decenium īpium ipſa peregregie admiſtra uit.Sed eo iaꝫ grādiuſculo facto aſſerēteqꝫ/ſibi iaꝫ tādeꝫ īpiuꝫ deberi/eā octo annis(vt aliquibꝰ placet)ab admiſtratiōe remouit.Tādem igentis animi mu/lier/ꝛ imperādi auida/vidēs ſe in diſcordiam deueniſſe filij:quodam femineo aſtu iuuenem viribus ſuis plurimuꝫ fidēteꝫ/cepit:ꝛ ab imperio ſubmotum/in cuſtodiaꝫ cōiecit.Solumqꝫ a quo vniuerſus orbis oliꝫ iura ſuſceperat/ſola cō ſcendit.ꝛ preceteris mortalibus clara imperatrix effecta/cuꝫ igenti gloria qnqꝫ annis ſola imperauit.Porro amicorum cōſtantini filij actum eſt.vt armenioꝝ auxilijs/poſt quinquēnij tempus ſe culmine imperij deponeretur Yrenes:ꝛ fi lius conſtātinus a vinculis abſolutus/patrio reſtitueretur ī throno.Qui in ma trem mitior/qꝫ eam in ſe/exiſtēns:plurimūqꝫ in amicorum auxilijs ſeu viribus ſpei habēs)illā/nō carceri reddidit ſeu tradidit.ſed in palatio Eleutherij.quod ipſamet cōſtrui fecerat.cū omni rerum copia ſeruari iuſſit.Eius omnibus ami cis exilio relegatis.At tamen cum is īfeliciter aduerſum Burgaros geſſit.cūqꝫ temptaſſet ob id primates eū ab impio ſumouere.ꝛ Nicephoruꝫ eiꝰ patruuꝫ eius loco ſubſtituere.ira exaſperatus/in turpē prorupit ſeuitiā.Imprimis eniꝫ Nicephoro ipſi ꝛ xpoforo eiꝰ fratri linguas euulſit.hinc Alexiū Armenie pa-tritiuꝫ lumibus orbauit.ꝛ Mariā ipſiꝰ ꝯiugeꝫ monaſticū habitū aſſumere cō-pulit.Theodote cubicularia vxore ſupinducta:quā qdē eueſtigio coronauit. Quibꝰ enormitatibus/oculta mulier yrenes:ꝗ eſto coacta īperij fortunaꝫ depo ſuiſſet egregiū tñ ſeruauerat aīum/ſpe reaſſumēdi principatꝰ ſumpta/ſi auꝝ op timatibꝰ largiret ꝓfuſe/theſauris reſeratis/quos duꝫ īparet/eo in palatio ī quo ſepoſita habitabat/clā abſcōderat.aīos principiuꝫ īpij ſibi vēdicādi/fecit acco modatos.Cūqꝫ eos amplis muneribꝰ inſuā deduxiſſet ſnīam:egit/vt q illā de poſuerāt ēt ꝯſtātinuꝫ filiū caperent.lumibuſqꝫ priuarēt.ꝛ ſic aīoſa mulier/ ſub latū ſibi/oliꝫ reaſſūpſit īperiuꝫ.Cōſtātinus aūt ob hoc morbo correptis iterijt. Tādeꝫ yrenes cum qnqꝫ iteruꝫ īpaſſet annis/a Nicephoro ī palatio Eleuterij obſeſſa eſt.Qui cū a Cariſitio patriarcha ꝯſtātinopolitāo īpij Dyadema ſuſce piſſet:ſuadentibꝰ Leone ꝛ Tryphylo patritijs atqꝫ Sycopeo ſacellario(nup ab yrene ditatis)actū eſt.vt ad yrenem cū humilitate ītraret/blāditijſqꝫ ageret (ea tñ aduerſāte nec aliud ꝑter id palatiū inquo erat)ex īpio poſtulāte/vt obtē ta petitoruꝫ promiſſiōe/aperiret.illi oēs theſauros.Quibus optētis/nepharius hō fide fraudata/illā leſbos in exiliū relegauit.inqua/ꝛ iā ſenex/vitā meſtā/ter-minauit.Alij tñ de fine huiꝰ mulieris aliter ſentire vident.Aiūt.n.matre ꝛ filio diſcordantibꝰ/viciſimqꝫ ſe ſe īperio priuātibꝰromanos ab eis diſceuiſſe:ꝛ in ca rolū magnū/tū francoꝝ regē/īpiuꝫ trāſtuliſſe.Cūqꝫ tēptaſſet/vt in vnū/qđ diui/di videbat/impiuꝫ redigeret yrenis nuptijs/eiqꝫ ipſa yrenes heſiſſe.Qđ cū ad/uertiſſet Eutitius patritiꝰ:ꝯfeſtim ſublimauit Nicephoꝝ:ꝛ obſidione yrenem ad intrandū monaſterium īpio dimiſſe coegiſſe:atqꝫ in eodē tādeꝫ ſenuiſſe.

De Joanna papiſſa. capi. cxliiij.

De Joanna Papiſſa

IOannes eſto vir nomie videretur/ ſexu tamen femia fuit. anno a natali chriſtiano quiquageſimo octauo ſupra octingenteſimuz Ludouico frāco Auguſto eius noīs ſecundo/in occidente imperante/quoddā/ ⁊ quidem permaximum temeritatis vniuerſo orbi preſtitit ſcādalum. pro quo vniuerſo orbi notiſſima facta fuit. Hui⁹ itaqꝫ femine/etſi patriam Magātiam quidā fuiſſe affirment. quod ipſius tamen ꝓprium nomē fuerit/vix agnitū eſt. Eſto ſint qui dicāt. Gilibertam fuiſſe vocitatā. Hec cōſtat aſſertiōe quorūdā/eā virginem a Scolaſtico iuuene dilectā: quez ⁊ ipſa adeo dilexiſſe ferūt. vt poſita verecūdia virginali/atqꝫ pauore femineo/claz de domo parētum effugeret. ⁊ amaſiuz/adoleſcentis in habitu/⁊ mutato ſequeret nomine. Apud quem in Anglia ſtudētem/clericus ab omnibus extimatus. ⁊ veneri ⁊ litterarum militauit ſtudijs. Inde illo morte ſubtracto: quū ſe cognoſceret igenio nō mediocriter valere: ⁊ dulcedie traheretur ſciētie: retēto habitu nec adherere amplius voluit alteri: nec ſe feminam profiteri. Quinymo ſtudijs vigilāter inſiſtēs/adeo in liberalibus/⁊ ſacris litteris profecit/vt preceteris excellens haberet. Et ſic ſcientia mirabili predita: iam etate prouecta. ⁊ Anglia ſe romam cōtulit. ⁊ ibidē aliquibus annis/in Triuio legēs/inſignes habuit auditores. Et quum preter ſciam/ſingulari honeſtate ac religiōe/modeſtiaqꝫ quadaz polleret. vt homo ab omnibus creditus/⁊ ideo amultis amatus. Leone eius nominis quarto ſummo pōtifice carnis debitum perſoluēte/a venerandiſſimis patribus cardinalibus cōi omniū ꝯſenſu premortuo/in papatu/ſuſceptus eſt. Joāneſqꝫ ſeptimus noīatus eſt. Que nō verita piſchatoris cathedraz aſcēdere/⁊ ſacra omnia miſteria (nulli mulierū a chriſtiana religiōe ꝯceſſaz) tractare/⁊ alijs exhibere: apoſtolatus/duobus annis ⁊ qnqꝫ mēſibus obtinuit. xpiqꝫ vicariatū femia geſſit in terris. Sane ex alto de⁹ plebi ſue miſert⁹ tā iſignē: locū teneri/tāto preſideri populo tāqꝫ infauſto errore decipi a femia/paſſus nō eſt. Et illā debita audētem nec ſinētez ſuis in manib⁹ ligt. Quā obrē ſuadēte diabolo/q eā in tam ſceleſtā deduxerat/atqꝫ detinebat audatiā/vt q̄ priuata precipuā honeſtatē ſeruauerat/in tā ſublimi euecta pōtificatu/i ardorez deueniret libidis. Neqꝫ ei diu ſexū effingere nouerat. artes ad explēdā defuere laſciuiā. Nā adīuēto q clā petri ſucceſſorē cōſcēderet/⁊ exurētem pruriginē defricaret. Actū eſt. vt papa ꝯcipet. O ſcelus indigniſſimuz. O iuicta dei patiētia. Quid tādē? Eiq̄ diu oculos faſinare hoīum potuerat ad iceſtuoſuz partū ocultā/dū deficit igeniuz. Nā cuz is p̄ter ſpē/partui ꝓpingor eſſz: dū ex Janiculo ſacrū: ānuale celebrās lateranū peteret. iter Coliſeum ⁊ Clemētis pōtificis edē/dolorib⁹ circūuenta (ſine aliq̄ obſtetrice) publice peperit. Et eo loci ab oibus mortua/ibidē miſella cū fetu ſine vllo honore in tenebras exteriores ſepulta eſt. Ad cui⁹ deteſtādā ſpurcitiē/⁊ noīs ꝯtinuādā memoriā/i hodiernū vſqꝫ/ſūmi pōtifices rogationū cuz populo ⁊ clero ſacrum

Nota.

agentes/cū locuʒ partus medio eius ī itinā poſitū abominenť/eo omiſſo decli
nāt ad diuerticula vicoſqꝫ ⁊ ſic loco deteſtabili poſtergato reintrātes iter perfi
ciūt qd ceperūt. Et ad euitādos ſimiles errores ſtatutū fuit/ne qs de cetero in
beati petri collocareť ſede/priuſqꝫ pforatā ſedē/futuri pōtificis genitalia ab vl
timo diacono cardiale attractarenť. Eidēqꝫ mox ſubſtitutꝰ eſt pōtifex Bn̄dictꝰ
eiꝰ nois tertiꝰ natiōe romanꝰ.

¶ De Griſilde ſalutij marchioniſſa. ca. cxlv.

Griſildis Pedemōtiuʒ lō-
bardie regiōis. Salutiana
marchioniſſa/ femina licet
nullius nobilitatiſ genere
inſignita/ſed in cōparabilis obediētie/
⁊ fidei ſplēdore decorata/ quo tpe cla-
ruerit/nō ſatiſ ꝯſtat. Hāc aūt Ualterij
Salutiaꝝ marchionis illuſtris ꝯiugeʒ
fuiſſe ꝯſtat. Uolunt igiť ipſaʒ pauperi
mi hoiſ noie Jannicole filiā fuiſſe: que
cum eēt forma corporis ſatis egregia/
ſed moꝝ pulchritudie/atqꝫ aī adeo ſpe
cioſa: vt nihil ſupra: magnope placuit
ipſi pdicto marchioni. Jpſaʒ.n.genitor eius īprimis parco victu/⁊ ī ſūma ſemp
inopia educauerat. Jta vt nil ꝓrſus mole/nihilqꝫ teneꝝ cogitare aut cōtingere
didicerit: ſʒ virilis ſeniliſqꝫ aīus ꝟgineo latebat in pectore: ⁊ patris ſeniū/inex
timabili refouebat charitate: ⁊ pauculas eiꝰ oues depaſcēdo/colū interim digi
tis atterebat. Jn hāc virginē Ualterus Salutiaꝝ marchio (cuʒ ſine vxore eēt) ſe
pe illac trāſiens/oculos/nō iuuenili laſciuia/ſed ſenili grauitate defixerat. ⁊ ip-
ſius virtutē eximiā ſupra ſexuʒ/ſupraqꝫ etatē acri penetrauerat ītuitu: vn̄ factū
eſt: vt illā/ ⁊ nō aliā/vxorē/oīno habere diſpoſuerit. Et ad patrē cū multo comi-
tatu accedēs: illū ſeorſum parūper: abſtrahēs/illi ſubmiſſa voce dixerit: an ipm
filia ſibi ī vxore data: geneꝝ vellet habē. Cui ſenex: nihil inqt/aut velle ōbeo: aut
nolle/niſi qd tibi placitū eſt digniſſime princeps: qm̄/⁊ dn̄s meꝰ es. Aduocās
deide vna cū pr̄e valteriꝰ marchio puellā: dixit. Griſildis. Et pr̄i tuo placʒ/⁊ mi
hi/vt vxor mea ſis: credo id ipʒ/⁊ tibi placē. Cui Griſildis oī cū tremore ⁊ reue
rētia rn̄dit. Ego mi digniſſime pricepſ ⁊ dn̄e inqt. tāto honore me oīno idignā
ꝯfiteor. At ſi tua volūtas/ſicqꝫ mea ſors eſt. vt tuo ſub culmie ancillula pueniā
fiat volūtaſ tua. Ego inqt tibi dn̄o nec polliceor: ⁊ ſi mori me iuſſeriſ/nihil vnq̄ꝫ
moleſte ferā. Satis eſt/ille inqt. Uocataqꝫ ī publicū puella/vniuerſo aſtāte po
pulo/illā cū oī plauſu/accepit vxorē. ac ānullo ꝑtioſiſſimo ſolēniter deſpōſauit.
Deductaqꝫ ī palatiū: breui tpe/tātꝰ illi diuinꝰ fauor affluxit. vt nō ī caſa paſto-
rali: ſʒ in aula īpatoria educata/atqꝫ edocta vidē viſa eſt. ⁊ oībus ſupra extima/
tionē/cariſſima eē cepit. Quāobrē Ualteriꝰ ipſe marchio/q̄ꝫq̄ꝫ hūili qdeʒ/ſed īſi
gni ac ꝓſpero mr̄imonio honeſtatꝰ: ſūma cū pace domi extraqꝫ/viuē cepit. Pau
loqꝫ poſt grauida facta/filiā pepit pulcherrimā. ꝑ q̄ mox/totā pr̄iaʒ letā nimiū
effecit. Quā cū ablactaſſet. valterꝰ (vt ipſiº ꝯiugis experireť fidē) īterfici iuſſit. vmo
potiꝰ finxit. Et cuidā ſatelliti ſuo iuſſit/illā ſecreto mō bononiā ad ſororē defer
re. vʒ ſuā: q̄ illic comiti cui nupta fuerat. Eāqꝫ noie ſuo tradēt allēdā. Ex hac tn̄

filie amiſióe/Griſildis nūq̃z/mutati aī demōſtrauit inditiū. Poſt q̃tuoꝛ deinde annos ēt filiū maſculū pepit/forma qdez coꝛpis elegātiſſimū:quē ēt ꝛ poſt ali/quot tp̄s/ipſe Ualterꝰ marchio/ꝛ ip̄z īterfici velle finxit:quē ꝛ ip̄m bononiā eo dē mō(ſicut ꝛ filiā)miſit. Poſt x̄o ab oꝛtu filie annū duodecimū/valteruſ/vt a-criꝰ ēt Griſildē expꝛiret.e Roma ſimulatas lr̄as apoſtolicas deferri fecit:qbꝰ vi debat ſibi a romāo pōtifice datā ſibi fuiſſe licētiā:vt ꝑ ſua/ſuiq̃z populi q̄ete ꝛ pace/aliā ſup inducēt vxoꝛē. Que res/quū ad notitiā Griſildis pueniſſ3.etſi ad modū i coꝛde triſtis incōcuſſa tn̄ aīo ſtetit. Jllo īteriz tp̄e/valterꝰ bononiā nun cios miſit.q cognatū rogarēt.vt ad ſe filios adducē dignaret. Fama extemplo vbiq̃z diffuſa/virginē illā valtero i ꝯiugiū duci. Dū aūt hec agerent. Ualterꝰ vt vxoꝛē denuo retētaret.v3/vt ad doloꝛis ꝛ pudoꝛis cumulū/illā in publicū veni re fecit. ꝛ vniuerſo aſtāte atq̃z audiēte populo:dixit. Griſildis mea:ꝑ deū te ob ſecro paciētiā habe in me. Papa.n.mihi p̄cipit.vt aliā mihi accipiā vxoꝛē:q̄ iā in via eſt. ꝛ ſtati adeſſe d3. Eſto igit foꝛti aīo/ꝛ da locū ei:ꝛ tuā dotē accipiēſ/in domū p̄ris tui reuertē. Cui illa īgenue rn̄dēſ ait. Ego mi illuſtriſſime dn̄e ꝛ pꝛi ceps parata ſu3/bono ꝛ equo ꝛ pacato aīo volūtatez tuā in oībus exeq̄:ꝛ noue tue ꝯiugi/volēs cedo. Ac ſic ſe veſte p̄clara exuēs/anulū quo eā ſubarauerat ēt ei reſtituit:ꝛ cū ſola camiſia de oībꝰ rebꝰ/in domūculā p̄ris remiſit. Que res gri ſildis ſapiētiſſima mirabili eq̄nimitate atq̃z hūilitate tollerauit.ita vt nullu3 in ea ſignū triſtioꝛis aī videret. Quippe cū i medijs opibꝰ/inops ſemp modeſtia ſinglari ꝛ ſpū vixiſſet/atq̃z hūilima. Cūq̃z eiꝰ filia ex bononia ſalutias oppꝛopin q̄ſſet:pꝛidie anq̃z veniret. Ualterꝰ idē marchio griſildē in veſte hiſpida ac lace rata ad ſuū palatiū venire fecit:ꝛ p̄parādi cōuiuij eidē curā comiſit. Ueniēs āt puella cū germano/cū imenſo apparatu arbitrās griſildis ꝑfecto illā verā foꝛe vxoꝛē:cu3 hūaniſſimo ac ſereno vultu ītrāti puelle obuiauit. Et bn̄ueuerit dn̄a mea inq̄t.atq̃z ita tā ip̄az q̄z reliquos comites leta facie/miraq̃z ſuauitate x̄boꝝ/ comiter ſuſcepit. Cūq̃z vidēt griſildis nouā ſpōſaz pulcherrimā/atq̃z mire indo lis p̄clarā adeſſe:ad valteꝝ ait. Obſecro mi dn̄e/atq̃z tuā excellētiam moneo/ne hāc tenellā ſpōſaz/illis acculeis agitare velis:qbꝰ me actenꝰ agitaſti:ne ex tene ritudie puellari abſte ꝑ moꝛtē tollat. Ea qppe x̄ba ꝛ ſil'ia dicētis/vultꝰ alacbri tatē ꝑpendēs valterꝰ/ipſiꝰ iā tādez miſeratꝰ/ac ferre ꝛ expiri eius patiētiā ꝛ mi rabilē tollerātiā diutius nō valēs dixit. Griſildis mea dulciſſima ꝯiūx.nūc nūc mihi ſatꝭ cognita eſt icredibilis fides tua/nec ſub celo eqdez aliquē eſſe puto.q tāta ꝯiugalis amoꝛis expientia pcipe potuerit.de q̄cunq̃z femia/ ſicut ego de te cariſſima mea ſpōſa. Hec itaq̃z dicēs/vniuerſo aſtāte ꝯuiuio/exclamauit dicēs. O dulciſſima o fideliſſima ſup oēs ꝯiūx mea/ꝛ ita leto ſtupoꝛē ꝯiugē lachꝛymiſ pfuſa3.cupidis vlnis amplectit/ꝛ oſculat. Et tu ait mea ſola vxoꝛ es/ſemp amā tiſſima/aliā nec vnq̄z habui/nec habere volo. Jſta āt quā tu meā exiſtimas ſpō/ ſa3:filia tua eſt:hicq̃z/q cognatꝰ meus credebat.ꝛ tuꝰ ſil'iter eſt filiꝰ:ꝛ q̄.diuiſi3 pdita videbāt ſimul oīa recepiſti. Hec illa audiēs pene p̄gaudio exaīs effecta/ cū lachꝛymis ſuoꝝ pignoꝝ i amplexus ruuit. Raptimq̃z matrone alacbres cir cūfuſe/vilibus eā exuentes veſtibꝰ:ſuis ſolitis exoꝛnarūt veſtimentꝭ. Statimq̃z plauſus letiſſimꝰ ꝛ fauſta oīum verba circūſonare ceperunt. Multoq̃z cu3 gau dio ꝛ pijētiſſimo fletu/dies ille celeberrimꝰ oībus fuit:celebꝛioꝛ quoq̃z q̄z/dies nuptiaꝝ fuerat. Multoſq̃z poſt annos ingenti cū pace ꝛ q̄ete atq̃z gloꝛia valterꝰ

Jnauditꝰ cōiugis erga maritū amoꝛ.

Marchio ⁊ griſildis coniugales vixere feliciſſimi. Viderūtq̧ filios filioꝝ ſuoꝝ
vſq̧ in generationez ⁊ generationē. Huius itaq̧ ſancte ⁊ īclite mulieris hiſto/
riaz exemplaritatis plenaz: hic etiā ad multaꝝ matronaꝝ ſolatium ⁊ documen
tuz ſcribere dignuz duxi: vt ⁊ matrone p̄ſentes atq̧ future omnes. ad imitādaz
hui⁹ paupercule griſildis patientiā. que certe imitabilis mihi videt̄ excitarem.

De Mathildi glorioſa comitiſſa lumbardie. capi. cclvi.

MAtildim aūt glorioſā illu/
ſtrēq̧/ac optimā Mantue
⁊ multaꝝ vrbiū comitiſſaz
tpibus Gregorij ei⁹ nois
ſeptimi pōtificiſ Romāi. Hērici quo-
q̧ ipſi⁹ nois tertij: āno vz ſalutꝭ noſtre
ſeptimo ⁊ milleſimo/ob clariſſima reꝝ
multarū facinora celebris īgenij fuiſſe
feminā/multis ī codicib⁹ me lectitaſſe
ꝯfiteor. Hec quippe Bonifatiū nobiliſ
ſimuz/ac pmagnificuz natiōe lucēſez ci
uez ⁊ beatricez primi Hērici Ceſaris fi
liā/habuit parētes. Que cū vnica eoruz
eſſet ꝓles: poſt ipſos parētes/in ipio. Luce: Parme: Regij: Mutine: Ferrarie:
Mātueq̧ vrbiū: ac ipſi⁹ ethrurie ptis quā moderni patrimoniū appellāt) ſuc-
ceſſit. Quas obres ī tota italia inclita ⁊ celebris habita eſt. Nupſit autez in flo
rida elegātiq̧ adoleſcētia Gotfredo prepotēti viro/Ricardi ⁊ Roberto cogno
mēto guiſcardi illuſtrium Apulie ⁊ Calabrie atq̧ campanie ducum germano:
pro quo etiam glorie plurimum aſſecuta eſt. Imperauit igitur ipſis ſuis in vr-
bibus vna cum ipſo ſuo viro annis multis/ex quo tñ nullā vnq̧ edidit prolē:
ſed infinita propemodum geſſit bella/quum eſſet virago īuictiſſima atq̧ pru-
dētiſſima. Vñ ⁊ Alexādri ſecūdi/ac gregorij ſeptimi pōtificuz romanoꝝ decre/
to: Comitiſſa appellari meruit. Nā dū ad dec⁹/⁊ ad gl'iā nata videret̄. oīa quo/
q̧ ſupra humanā extimationē ⁊ meditabat̄ ⁊ moliebat̄ ac faciebat. Imprimis
quidē/cuz audiſſet Ricarduz eius cognatū/⁊ eius filiū Guielmum bellatores
ſtrenuos/nonnullas in Apulia de eccleſie dictione terras occupaſſe: eo ex lum
bardia cum exercitu acceſſere ⁊ mox eos compulerunt/capta reſtituere. Quib⁹
ſtrenue geſtis romam cū exercitu reuerſi/a pōtifice romano valde honorati ſūt.
Gregorius autez eiuſdē nominis ſeptimus pōtifex/haud multo poſt celebrās
concilium maximū in laterano voluit(pp ipſius maximā ſapientiā)comitiſſam
hanc Mathildim intereſſe. Inquo robertum guiſcardum: ⁊ ceteros normanos
anathematizat eo qꝛ nouiter etiā occupauerant plurimas eccleſie terras de An
chonitana Marchia. Igitur Mathildis comitiſſa/nō modo predictorū Apulie
⁊ calabrie ducuz: ſed ⁊ Henrici tertij ceſaris potentiam/contra pōtifices roma/
nos ſepius exercentem/magnaminiter repreſſit/⁊ humiliauit: ac que de eccleſia
ſtico iure occupauerat/reſtituere coegit. Inſuper ⁊ Gregorium pontificem ab
Henrico ceſare infenſe nimium proſecutū/in canoſſo ſuo regenſis agri oppido/
honorificētiſſime tutādum excepit. Ad quod tādem Henricus ceſar Anathe-
mate notatus/propere quū oībus copijs acceſſit. Qui viſa comitiſſe mathildis

magnãimitate ⁊ potẽtia:atq; ſagacitate:ſtatiȝ depoſito regali ornamẽto/nudis pedib⁹ vt comitiſſaȝ ⁊ põtificẽ ad miſericordiã comoueret exorauit.Et cũ eidẽ denegat⁹ eſſȝ igreſſus:⁊ hyems aſpima eẽt:p triduũȝ i ſuburbio oppidi cõtinuo ſubſtitit:ſemp veniã deprecãs tãdeȝ rogatu hui⁹ comitiſſe Matildis potiſſimũ:⁊ Adelai Sabaudiẽſis Comitis:⁊ cluniacẽſis Abbatis/i caſtrũ:ad pedes põtificis itroduct⁹:cũ errata ſua Hẽric⁹ pñtib⁹ pdictis cõrigere pollicit⁹ fuiſſet:ab ipo põtifice abſoluit:⁊ eccleſie recõciliat:⁊ pacẽ iureiurãdo cũ põtifice Romão(maxia dexteritate)ↄficere pcurauit:Atq; idẽ Henric⁹ Ceſar itegrã obediẽtiã obſeruare pmiſit:⁊ id qdẽ pcuratiõe hui⁹ viragis comitiſſe. Erat aũt Matildis hec rex diuinax apetẽtiſſima: ac ſctẽ Romãe eccleſie defenſatrix ardẽtiſſima/atq; de ipa bene merita.Ei⁹ qppe deuotiõe freta: poſt xp̃ȝ ⁊ matrẽ ei⁹ ſemp ṽginẽ:qbuſcũq; flagitioſis ⁊ iniqs aĩoſiſſime reſiſtebat:fidelib⁹ autẽ ac probiſ hõib⁹/pſto adeſſe volebat:⁊ auxiliũ ferebat.Cõſurexerãt eteiȝ plurimi pncipes ſeculi/⁊ alij quãplurimi Eeccleſiaſtici/⁊ nõnulli vulgares i põtifices romãos/tãq; diaboli mẽbra/cõtra eccleſiã dei ⁊ ſupbe nimiũ/cornua ⁊ calcem erigẽtes:facta cõiuratiõe i ipis:ſȝ Matildis ipſa cõtra oẽs ptectionẽ infracto aĩo ſũpſit ⁊ ipreter miſſe ſemp obſeruauit. Erat nihilomin⁹ oĩb⁹ Matildis grata pro ſua pietate ⁊ religiõe/atq; iuſtitia.Mortuo itaq; Gotfredo ei⁹ marito/paulo poſt Azonẽ Marchionẽ Eſtẽſeȝ accepit marituȝ:poris viri cõſanguineuȝ:ac itertio gradu affinitatis ſibi cõiũctuȝ.Uerũ poſtea re cognita/ cuȝ eſſet optie ⁊ timorate cõſciẽtie mlier/ſup eo cõſulẽs põtificẽ romanũ qd facto opus eſſet:quo ſuadẽte/diuortiũ cũ ipſo ꝓ marito vȝ Azone eſtẽſe fecit: itaq; facto deiceps Matildis deo ⁊ eccleſie Romãe/ i orõnib⁹ alijſq; opib⁹ bonis caſtiſſime deſeruiuit.Erat nãq; matildis hec comitiſſa igẽtiſ ṽſatiliſq; igenij femina/ Didicẽat eiȝ vbi op⁹ erat mutãe/exercitia/atq; ſentẽtiã/quod prudẽtiũ hõium/ eorũq; bonox propriũ eſt.Jmprimis qdẽ reb⁹ militarib⁹ oĩno ſepoſitis. Ciuiũ ſuox mores negligẽtia ⁊ ignorãtia preteritox tpox labefactoſ/⁊ oĩno corruptoſ i melioreȝ formã ⁊ ornatuȝ redigere curauit. Jndeq; cepit cõtubernio vti viroruȝ ſctiſſimox doctorũq;:⁊ potiſſimũ Anſelmi lucẽſis epi:viri vtiq; eruditiſſimi optimiq;:ac põti; magni cluniacenſiuȝ Abbatis:⁊ aliox multox:quox optimis documẽtis ⁊ ↄſilijſ:iter cetera inumeras pene extruxit eccleſias/ atq; ãpliſſima varijs in locis mõaſteria ⁊ ea qdẽ cẽtũ fuiſſe tradũt.Jn pmis qdẽ i agro lucẽſi:Friſõariũ mõaſtẽiũ/i regiẽſi.Canuſſiã Abbatiã:i Mutinẽſi:Nonãtulã/ i Ferrariẽſe põpoſaȝ:i Mãtuano ſctm̃ Benedictũ: alijs quoq; prope inumeris lociſ alia atq; alia adhuc extãtia edificauit Cẽobia:illaq; ⁊ ſctõx religiſ plris/ vaſis ve aureis ⁊ argẽteis precioſiſſimis: ⁊ veſtimẽtis preter credulitateȝ decorauit atq; inumeris predijs ⁊ fundis ditauit. Tãdeȝ vero admodũ ſenio confecta/anno vite ſue ſexageſimonono/videlicet ſalutis nr̃e milleſimo/⁊ cẽteſimo/ tertio decimo:in Bõdeno agri Mantuani oppido/ plena bõis opib⁹ migrauit ad dñm.Ferunt quidaȝ:hãc cordatã illuſtrẽq; feminaȝ/cuȝ apud eundẽ opidum tum celebre natale domini ſolẽniter celebrare ſtatuiſſet:ad eande ei⁹ gra gratia/poncius Cluniacẽſis Abbas/cum plurimis mõachis puenit:a q̃/⁊ reuerẽt plrimũ except⁹ e. Dũq; nocturnũ offitiũ i nocte Natal dñi celebrare ↄſtituiſſȝ(q̃q; imẽſũ gelu vigẽt)Comitiſſa ipa/cupidiſſie ad illõ acceſſit. Dũ ṽo dia exſoluerẽt:imẽſuȝ gelu adõ/vetuſta ipi⁹ mẽbra dirignit:vt domũ reueſa febri-

bus ꝑcuſa/lecto decūbere ipam neceſſe fuerit. Sup̄ueniēte poſtmodū ipiꝰ dñi aparitione/aliquātuluꝫ meliuſcula effecta/quuꝫ ad miſſaꝫ pedibꝰ accedere oino decreuiſſet i lāgorem recidiuās expoſt/nunq̄ꝫ cōualuit. Lāgore deniqꝫ ingraueſcēte/adeo vt nulla ſalutis ſpes āplius ſupeſſet. Teſtamētū ſuū hoc modo xp̄ianiſſime ac ſapiētiſſime cōfecit. In primis qdem oēs ſeruos ⁊ Ancillas (multis elemoſinis donatos) manumiſit. Deinde vaſa queqꝫ Aurea ⁊ argētea: ꝑcioſiſſimaſ quoqꝫ veſtes/diuerſiſ Eccleſijs aſe cōſtructis cōdonauit. Monaſteria ſua maiorē i modū fūdis ⁊ caſtellis ditauit. Romāe iſup Eccleſie reliqt: quicqd a piſſa amne ⁊ ſancto Quirico agri ſenēſis/vſqꝫ ad cepanū iter apeninuꝫ ⁊ Mare ptinet/addita ferraria: que adhuc Romāe eccleſie aliquātiſp vectigalis ē. Hiſqꝫ optime ex ſētētia geſtis/iextremis ꝯſtituta oīa xp̄iane religionis ſacramēta ab Anſelmo ep̄o ⁊ p̄re ſuo deuotiſſie ac reuerēter ſuſceptiſ (poſt q̄ꝫ de dō deqꝫ oibꝰ hōibꝰ bene ꝓmerita fuiſſet) ſctāꝫ ſuam/ deo reddidit aīaꝫ. Eiuſqꝫ venerabilis corpꝰ/nullo honoris genere qđ ipendi magno p̄ncipi poſſit nō adhibito/chollachrymātibꝰ cūctis: ab vniuerſis clericis ⁊ monachis ad ſctm̄ Benedictū agri Mātuāi defert: ⁊ mauſoleo marmoreo candidiſſimo/qđ etiā nūc i ſiniſtro Eccleſie illiꝰ cernit ſepelit. Sūt q ſcribāt hāc mulierē Florētie mortuā fuiſſe/eo icēdio: quo ⁊ magna pars vrbis illiꝰ cōſūpta fuit. Eiuſqꝫ corpus poſtea i Ciſalpinaꝫ trāſlatū: ⁊ i eodeꝫ ſancti Benedicti mōaſterio mantuano ſepultuꝫ. Varia eteiꝫ ac pene icredibilia clara facinora/de huiuſmōi preclara viragine matildi ab auctoribꝰ/⁊ ꝯſu ⁊ ſoluta orōne referunt: pro qbꝰ merito iter p̄claras feminas cēſui eſſe conumerādā. Eodē quoqꝫ loco ſepultū fuiſſe ſuuꝫ ſctiſſimū p̄rem ſpūalez/ſanctū Anſelmuꝫ lucēſeꝫ ep̄m cōptū habemus: ⁊ id ex iuſſu ſuo: ob ꝺuotiōeꝫ tāte mulieriſ: ſꝫ poſtmodū/ide (ne furto ſubriperet) i mātuanā cathedralē eccleſiā trāſlatuꝫ cū miraculis cōtinuis celebris haberet. Lucēſes aūt iā dudū affirmabāt corpꝰ Matildis ciuis ſue/apud ſe fore qđ minime credēdū erat. Guido deniqꝫ gōzaga ſupioribꝰ ferme ānis ſcti Beñdicti Abbas: dū monaſteriuꝫ illud ſemiruptū reſtituēt: iuētuꝫ corpꝰ honeſtiore loco (vt par erat) collocauit. Ad cuiꝰ tumulū Monachi religioſiſſimi Cenobium illud tā āpluꝫ tāqꝫ magnificū icolētes/ſingula ebdomada ꝓceſionaliter accedētes: eiꝰ exeqas venerabilit celebrāt i memoriā tā eximioꝝ eiꝰ beñficioꝝ.

¶ De Conſtantia prius ſctimoniali/⁊ poſtmodū Impatrice. cap.cxlvii.

COnſtantia Guli elmi Scicilie regis vnica filia in anno ſalutis noſtre milleſimo centeſimo/tertio ⁊ nonageſimo/e ſummo orbis cardine/terris romanorum Imperatrix inclita effulſit. Verum quoniam iam multis comune decus admirationem intuenti ū minuiſſe videtur: alia claritatis cauſa noſtro euo apparere volentibus querenda eſt: que huic mulieri nō defuit. Nā ſi vllo alio nō detur merito vnico/ ſaltem partu vndiqꝫ conſpicua facta

De Sancta Conſtantia Imperatrice Xpiana

eſt. Fuit igitur vt predictum eſt hec Conſtantia Guilielmi optimi quondam ſiculorum regis filia. Cuius in ortu/cum adeſſet (vt aiunt plurimi) Joachim Calaber Abbas prophetico dotatus ſpiritu Guilielmo: dixit. Natam regni ſui deſolationem futuram. Qua prefactione ſtupefactus Rex atq; perterritus: quum preſtitiſſet vaticinio fidem ſecum cepit anxia meditatione reuoluere: quo pacto/poſſet iſtud contingere a femina: nec aliter videns q̄z/a coniuge vel/a filio. Regno compatiens ſuo ꝛ vitere iſtud ſi poſſet conſilio ſtatuit eamq;/vt conubij atq; prolis aufferer etur ſpes/ virgunculam monaſticis clauſam clauſuris: egit vt deo perpetuam virginitatem voto promitteret: nec aſpernandum ſi profuiſſet conſilium. Sed quid aduerſus deum/iuſte mortalium ſceleſta facinora expiantem/ſtolidi imbecilleſq; conatus exponimus: minime equidem ꝛ vnico fruſtramur impulſu. Hec autem cum ſanctiſſimo patre fere extinctiſ/nemine ſe preter/legiptime regni herede ſuperſtite iuuentutem omnem peregiſſet: iamq; facta videretur anus: ſumpſiſſetq; poſt obitū Guilielmi Regni dyadema Tancredus regulus: ꝛ poſt/eum Guilielmus eius filius adhuc iuuenculus: eoq; itum eſt/ſeu crebra ſeu minus digna regum innouatione: vt factionibus procerum/vndiq; bellis ſcaturientibus/ferro igneq; regnum omne: inexterminium trahi videretur. Quam obrem quibuſdam compatientibus infortunio: menti incidit: qđ poſtmodum ſubſecutum eſt. Conſtanciam ſilicet/ alicui inſigni principi in coniugem dari: vt opere ꝛ potētia peſtiferri ſedarentur tumultus. Nec abſq; dolo atq; ingenti labore obtentum eſt. Summo etenim conſentiente pōtifice: vt in eam conſtantia deueniret ſententiaꝫ ſilicet/vt nuberet: quum immobilis ſtaret in profeſſionis propoſito: ꝛ annoſa etiam videretur etas obſiſtere ſi cū ea etiaꝫ renuente/res a deo proceſſiſſent: vt comode nequirent retrahi. Hērico Romanorum imperatori olim Frederici eius nominis primi filio/deſpōſata eſt. Et ſic rugoſa anus ſacris omiſſiſ clauſtris/ poſitiſq; ſanctimonialium victis/cultu ornata regio/nuptaq;: ꝛ imperatrix deuenit inmedium: ꝛ que deo virginitatem dicauerat perpetuam/thalamum principis intrans/ nuptialemq; conſcendens thorum/eam inuita depoſuit. Ex quo factum eſt: non abq; audiētium admiratione/vt quinquageſimum ꝛ quintum etatis annum agens: annoſa conciperet. Et cum tarda penes omnes conceptionis huiuſmodi fides eſſꝫ: dolus crederetur a pluribus: ad auferendam ſuſpitionem: prouide actum eſt: vt propinquante partus tempore/edicto Ceſaris/matrone regni Sicilie vocarētur omnes: volentes futuro intereſſe partui. Quibus conuenientibus/etiam ex longinquo/poſitis in pratis extra Ciuitatem Panormij tentorijs: ꝛ ſecundum alios intra vrbem/percipientibus cunctis/Imperatrix pene decrepita/infanteꝫ eſt enixa. Fredericum ſcilicet ſecundum/qui poſtea in monſtruoſum euaſit hominem: ꝛ Italie totius/ne dum regni Scicilie peſteꝫ: vt non euacuaret Calabri Abbatis vaticinium. Quis ergo non conceptum partumq; Conſtantie iam vetule arbitraretur monſtruoſum: cum preter hunc/nullus ſit nouiſſimis temporibus auditus: nec etiam ab Enee aduentu ad Italos: vnum preter annoſe mulieris compertus Helyſabeth ſilicet coniugis Zacharie: ex quo dei ſingulari opere/Joannes natus eſt: cui inter nātos mulierum ſecundus non erat/in poſterum ſurecturus.

Annoſa mulier concepit et peperit.

¶ De ſancta Clara ſeraphici Franciſci diſcipula. cap.cxlviii.

Clara virgo ſanctiſſima/ſe-
raphici Franciſci i chriſto
filia atqꝫ diſcipula: tempo
ribus Gregorij pontificis
Romani eius/nominis nomini: circa
annum/ſalutis noſtre vigeſimuz ſepti-
mum/ſupra milleſimuz ⁊ ducenteſimũ
in vmbria quã maxime Italie prouin-
cia/ apud Aſiſium vetuſtam vrbem/ ⁊
moribus/⁊ auſteritate vite/ac mira ſã-
ctitate/celebris plurimuz habita eſt fe
mia. Hec quippe apud eandẽ vrbez/
ex honeſtis parentibuſ edita/a teneris
ãniſ ſingulari ꝑietate ꝑdita fuit:ꝙ cibarijſ ſibi ſubtractis/illa pauperibꝰ pijen-
tiſſime errogaret. Grandiuſculaqꝫ facta/audita diui Franciſci/incredibili ſancti
tatis fama/eueſtigio ſe ad eum cõtulit informandam. Nec ita multo poſt/ipſiꝰ
beati Franciſci monitis ⁊ exẽplis permota:ſũpto ſancte cõuerſationiſ ⁊ religio
nis habitu/ apud diui Damiani templũ(pro cuiꝰ reparatiõe vir dei Franciſcus
mãdatuz acceperat)ſub cõtinentie/perpetueqꝫ paupertatis voto/vitam actitare
cepit:vbi ⁊ mox plurime adoleſcẽtule ad eiꝰ ſctĩtatis opynionẽ permote/ſecu-
lo abrenũtiãtes:xp̄o Jeſu ſeſe dedicabãt:quantuz aũt ⁊ humilitatis ⁊ patiẽtie
⁊ cõtemplationis/ceterarũqꝫ virtutuz floruerit:nõ facile litteris mandari poſ-
ſet. Nam i primis foris exeuntiũ ſororꝫ ⁊ famularꝫ/lutuoſos ipa pedeſ/impigre
abluebat intuſqꝫ miniſtrantiuz laborioſiſſimis obſequijs : ac ſi ipſa ancillula
foret empticia/preceteris/promptũ oibꝰ/pro viribus exhibebat famulatũ. Pa-
ternam quippe ſuaz hereditatez/que ad eã peruenerat/poſt cõuerſionem:mox
diſtrahens pauperibus cupidiſſime erogauit/ nil prorſus de precio ſibi reſer-
uans. Ita etenim cũ paupertate fedus cõtraxerat:vt nihil oĩno preter deuz ha-
bere vellet:vnde ⁊ preter quottidianũ ⁊ necceſſariuz victuz/a ſororibꝰ/ĩpoſterũ
nihil reſeruari ꝑmittebat . Simplici tantũmodo tunica/viliſſimoqꝫ palio cor-
puſculũ ſuuz cõtegebat:vt fouere videret potiuſqꝫ enutrire ⁊ tenerã carnẽ ꝯti-
nuatis affligebat ieiunijs. Maiorẽ aũt q̃ddrageſimã pane ſolũ ⁊ aqua ieiunãs
ſolis dñicis diebꝰ/vini modicũ deguſtabat/ſecũda/ q̃rta/ ⁊ ſexta feria/ab oĩ ꝓr-
ſus cibo ſe abſtinẽs. Duro preterea cilicio cordulis ꝯfecto/corpuſculũ ſuum ſe
piꝰ affligebat/⁊ nude humi aut ſarmẽtis ad capiẽdũ ſomnuz/ſe ſe ꝓſternebat.
Sũma ⁊ icredibilis i deuz eiꝰ erat deuotio:qppe/que ĩdefeſſe pene vigilãs/cũ
fletu orõnibꝰ ĩſiſtebat. Ex quo factuz ẽ:vt aliquãdo cũ dñice cene dies aduenif
ſet:⁊ v̄go deuotiſſima/iter cetera Saluatoriſ nr̄i captionẽ/illuſionẽqꝫ atqꝫ alia
ipſiꝰ ĩproperia/iterꝫ atqꝫ iterum/ animo reuolueret:adeo aſemetipa ꝑmãſit alie-
na/vt irreuerberatis luminibus xp̄o confixa/ac inſenſibilis prorſus videretur.
Cũ autem quadraginta cõtinuis annis ⁊ duobus : in maxia vite ſanctimonia
vt pote pauꝑtate cõtinentiaqꝫ:ac laboribꝰ continuiſ vixiſſet:octo poſtea ſupra
viginti annorum diuturno langore laborauit. Demum ipſa ad mortis ſomnũ
appropiquãte:dũ ꝑ decẽ ⁊ ſeptẽ dies/nullo prorſus ſuſcepto corporali alimñto

ſtetiſſet media noctiſ hora i veſtib⁹ albis ꝟginū turba/ad eā venit:q̄ oēs aurea
ſerta in capitib⁹ geſtātes/ vnā preceteris elegātiorez comitebaꝉ:ex cui⁹ corona
tantus effulſit ſplēdor:vt nox illa i ſplēdidiſſimaz lucem ſit cōuerſa.Que cum
ſacro illo virginuz cetu ad lectuluz ſctē huius virginis clare leta procedēs:ei-
dem mox paliuz mire pulchritudinis ab alijs ſacris virginibus deferri iuſſit:
quo quidē protin⁹ Claraz ſctāz honorifice conterit. Eoqꝫ ornamēto iduta/ſan
cta illa aīa/carnis ergaſtulo ſoluta/pridie iduſ Auguſti ad aſtra migrauit:vbi
ſimul cū Angelis quoꝝ ſimilima ⁊ noīe ⁊ Re creata fuerat:etiaz ⁊ gratia/⁊ pul
chritudīe atqꝫ ſplēdor:dei ſūmi faciē vidēt:vultuqꝫ reuelato/ſempiternā ipius
dñi gloriā/ineſabileqꝫ ipſius beatitudinē leta cōtēplatur/ac gaudēſ fruitur In
cuius glorie teſtimoniū/nō multis poſt ſui obit⁹ diebus:⁊ demōes ex obſeſſis
corporib⁹ ꝓfligati ſūt:claudiſqꝫ greſſus:cecis viſus/demētib⁹/ſēſus reddit⁹ ē.

¶ De ſancta Helisabeth vngarie regis filia. cap.cxlix.

HEliſabeth Illuſtris ac ſan-
cta femina vngarie regiſ fi
lia/ Lathigraniqꝫ Turin-
gie Comitis vxor: ⁊ ipa eo
Euo quo ⁊ predicta ſācta Clara virgo/
a Gregorio eius noīs nono pōtifice ro
mano bonis documētis per ſcripta in
formata/⁊ edocta: tot operuz bonaruz
manipulos protulit: quot ab eo ſemia
ſuſceperat preceptoꝝ. Hec quippe cuz
ſe noſſet ex nobiliſſimis editatā paren
tibus/multo ſe nobiliorez/⁊ fide ⁊ reli-
gione eſſe vniuerſo mundo conteſtari

voluit. Ab ineunte eteim etate ſūmo erga deuz deuotiōis exiſtenſ affectu:l ubri
ca queqꝫ huius mūdi cōtemnere cepit. Nam etſi poſtmodū etate nubilis effe
cta ipſi predicto Turingie duci ſeu comiti/ad procreādos liberos in vxorem
data fuerit : tante tamen caſtimonie accendebatur amore:vt eo etiam viuente
(quantum ad ſe attinebat)vouerit perpetuā ſeruare continētiam.Quāte autem
fuerit deuotiōis ⁊ humilitatis:quanteue auſteritatis ⁊ abſtinētie/quante deni
qꝫ largitatis ⁊ miſericordie nō facile comemorare poſſet. In oratiōe equidem
tāti extabat feruoris/vt ſepius ancillas ſuas ad eccleſiam proficiſcēti gradu cō
cito preueniret:ac ſi quibuſdam clādeſtinis oratiōib⁹/ adeo aliquam ſingula-
rem gratiam impetrare vellet. A viri etiam perſepe abſtinēs thoro/vt oratiōi-
bus inſiſteret/noctes ducebat inſomnes . Ea preterea ducebatur humilitate/vt
propter dei/⁊ domini noſtri Jeſu chriſti amorem/ vilia ⁊ abiecta queqꝫ appete
ret:⁊ velut altera ſancta Fabiola Romana Xenodochium pauperum eſtruxiſ
ſe viſa eſt quia ſua pietate charitateqꝫ eximia/ pauperes/ orphanos/egrotos/⁊
infirmos ad ſe pertrahebat:⁊ fetore horribiles/ i ꝓpriū ſinū reclinabat:ac fetōe
cōreptoſ atqꝫ ꝯfectoſ lauabat putredinēqꝫ ac ſaniē ex capitib⁹eoꝝ tergebat:qd
certe alius/nō modo facē/ſꝫ ne dū aſpicere perſūpſiſſꝫ. In rogatiōib⁹ aūt/ſeu ꝓ
ceſſiōib⁹/ſepius nudis pedibus proficiſcebaꝉ:⁊ tanqꝫ vere pauper/nobilis ⁊ il
luſtris femina/inter pauperes reſidebat. Sibi vero tantum abſtinentie rigorez

indixit vt corpuſculuz ſuuz dedicatiſſimuz iugijs ⁊ cõtinuis pene vigilijs ieiu nijs/diſciplinis/atqꝫ alijs abſtinẽtijſ afficeret ⁊ iter diuerſa ferculoꝝ genera/in terdum pane ſimplici pro cibo cõtentaretur. Adeo quippe pijentiſſima ⁊ libe ralis habebatur: vt nulluz ferme aliqua media premi pateret: veſtiebat nudos ⁊ pro ſepelliẽdis pauperib⁹: maxima illi cura erat. Quos autem pueros de ſa cro fonte leuabat: crebro/cuz pecunia ei deficeret/etiã veſtimẽta propria vende bat/vt eoꝝ inopie ſubueniret. Erat preterea ĩfirmoꝝ ſedula viſitatrix quoꝝ ho ſpitia nulla vie difficultas aut lõgitudo deterebat: qn diligẽtius ĩquireret. Ve rum cuz eius vir lathigranus vita functus eſſet/mox religioſuz ⁊ honeſtuz ha bitum induuit: ⁊ vt perpetuam cõtinẽtiã ſeruaret: cõtemptis propter deum fi lijs proprijs/paupertatem quãdaz amplexari voluit. Quod vbi patri ſuo regi ĩnotuit: miſit qui eam ad patrias ſedes reduceret. At illa cõſtanti animo ma luit/ea in volũtaria paupertate propter chriſtuz degere: q̃ꝫ cum diuitib⁹ diues aparere. Vt ☧o totus eius animus/ĩ deum oĩno trãſiret/eiuſqꝫ deuotio ĩ ipſuz intẽta/nullum rerum tẽporaliuz impedimẽtuz ſuſtineret: obnixe deum iugiter deprecabat/vt ſibi ex ſpetiali munere oĩmoduz rerum tẽporaliuz cõtemptũ in fundere dignaretur: filiorũqꝫ amorem/e corde ſuo ſubmoueret ꝯtra quoqꝫ oẽſ cõtumelias ſibi irrogatas modeſtiaz ⁊ cõſtãtiam largiret. Oratiõe autẽ huiuſ modi fuſa: mox dñm ſibi dicẽtem audiuit. Exaudita ẽ deprecatio tua. Que an cillis ſuis dixit. Dñs meus Jeſus chriſtus exaudire dignatuſ ẽ petitionẽ meã. Qm̃ iam iã tp̃ralia oĩa iſta/vt ſtercora mihi ſunt: deqꝫ filijſ meis nec pluriſ q̃ꝫ d᷑ alienis curo mei quoqꝫ cõtẽptum atqꝫ obbrobria oĩa cõplector. Et vt cũ Ma ria optimã partem poſſideret/ſedule orõni ⁊ cõtemplationi vacabat. Jn quo q dem/vt ſpetialez gratiaz ſe habere preſe ferret: celeſtes viſiõeſ perſepe videbat/ ⁊ alios ad mundi cõtemptuz/deiqꝫ amorem efficaciſſimis ſermonib⁹ inflama bat. Cum aũt die quadã ĩ eccleſia cõſtituta/ad dei altare oculos itẽderet. adeo vt ĩ eo dei ſũmi pñtiam cernere videret: eodem modo per magnũ ſpatium/di uina reuelatione cõſolari promeruit. Dein domuz reuerſus/cũ pre debilitate cõ porea/in ancille gremium ſe aliquãtuluz reclinaſſet: oculoſqꝫ ſuos p feneſtraz ad celos defixos extuliſſet/mox cunctis vidẽtib⁹ eius vultus tanta hylaritate perfunditur: vt etiam riſus ei ſubſequeret mirabilis que cum aliquandiu tam periucunde letificata ſtetiſſet: ſubito in lachrymas conuerſa ẽ maximas. Cũqꝫ a circunſtãtibuſ rogaret/vt viſionẽ exponere dignaret: Reſpondit: Que ibidez vidi/enarare nõ expedit. Appropinquãte ☧o tẽpore/quo dñs dilectam ſuaz/de ergaſtulo huius vite ad ſe auocare diſpoſuerit: vt que propter ipſum/ regnum mũdi/⁊ eius oẽm ornatuz cõtempſerat: angeloꝝ ⁊ ſanctoꝝ contraderet regnũ. Eidem chriſtus dñs nr̃: feſtiuus apparuit dicẽs: veni dilecta mea/veni ĩ prepa rata tibi eterna habitacula. Quibus dictis ⁊ auditis/ haud ml'to poſt ad extre mã horaz ſanctiſſima femĩa perueniẽs/obdormiuit ĩ dño: quarto decimo chal lendas decẽbres: quo quidez die/inter ſanctas merito relata /eius feſtiuitatis anniuerſaria celebrant. Ex eius aũt venerabili corpuſculo/mox tantus/odor a romaticus exhalauit: vt ĩcredibili ſuauitate reficeret. Extemploqꝫ Auicule mu le affuere/quas nemo vnq̃ꝫ eo in loco viderat: que tã ſuaui modulatiõe cantita re cepere vt cũctos ĩ admirationẽ adducerẽt. Quib⁹ ex reb⁹ atqꝫ prodigijs cla re oſtẽditur: quãte ſanctitatꝭ fuerit Elyſabeth comitiſſa: cum etiã ex ei⁹ tumulo

ſcaturire oleum compertum ſit. Quibus quidem fulgoribus merito venit inter claras mulieres hic computanda.

¶ De Radegundi Francie regina. capi. cl.

RAdegundis francie regia ꝛ inſignis ꝟgo fuit/ac memoratu digna. natiōe Barbara exthuringia germanie prouītia Berentharium ſeu Berengarium patrem habuit. nobili ſatis honorataqꝫ iter ſuos familia propagatū. Cuius patriam cum Lotharius frācoruꝫ rex debellaſſet/ expugnaſſetqꝫ ac in predā militibus expoſuiſſet/hec paruula captiua/in regalem predaꝫ deuenit. Cuius cum elegātiā atqꝫ oris pulchritudinem rex conſpiceret/non modicuꝫ delectatuſ. eandem enutriendaꝫ informandamqꝫ in Veromandenſem tranſmiſit ciuitatem. Nubiliſqꝫ facta/ipſe rex ſibi ipſi virginem in coniugeꝫ aſſumpſit. At rex quum animaduerteret ſue noue ſponſe virginitatis integre propoſituꝫ/ eius precibus permotus. eandem intactam reſeruauit virginem. Timens ſancta deo conſecrata Redagundis virgo/ne ideo aliquando declinaret/cum mūdi/gradu haud parum proficeret. ſuas plurimas regales facultates in elymoſinis pauperum cupidiſſime pene omnes dedicauit. Nam cuꝫ ſibi aliquid de tributis accederet/ex omnibus/que ſibi obueniebant ante decimas dabat/q̄ reciperet: quodqꝫ ſupererat: monaſterijs diſpenſabat. Et quo perſonaliter ire minime poterat/eo munera per fideles ꝛ ſtrenuos viros deſtinabat: hoc ſe perdere reputans/quod in pauperes non erogaſſet. Cōgregauit ꝛ ipſa quēadmoduꝫ predicta Heliſabeth complurimos inopes ꝛ egenos/quorum capita ſepiſſime propter chriſtum diluebat. atqꝫ eorum morbos ꝛ putredinem pijentiſſime curabat: ꝛ regina/velut humilis ancillula pauperibus ardentiſſime ſeruiebat. Inter regales cibos ꝛ delitias/faba vel lenticula tātummodo perſepe veſcebatur. vt tres/de ſacris litteris pueros eam exiſtimares. Nocteqꝫ intempeſta quottidie e lectulo conſurgens/ orationi incumbebat/ in quibus etiam lachrymas vbertim effundebat leuia reputans que ferret ꝛ faceret/ne chriſto ſpōſo ſuo vileſceret. Poſtremo viro ſuo rege chriſtianiſſimo ꝛ optimo aſſentiente/in Nouionne monaſterio a ſancto epiſcopo Medardo/veſte mutata/ꝛ ſacro religionis habitu ſuſcepto/confeſtim/ſacro velamine cōſecrata eſt. Monaſterioqꝫ celeberrimo apud pictauium a rege extructo/i eodem a predicto ſancto epiſcopo mater ꝛ abbatiſſa prefecta fuit. Inquo ꝛ abſtinētia. ꝛ charitate humilitateqꝫ atqꝫ alijs pene incredibilibus virtutibus illuſtrata/etiam multis miraculis in morte ꝛ poſt effulſit clariſſima. quas obres ꝛ eius tranſitus demum extitit glorioſiſſimus. Cuius anniuerſaria quotannis idibus Auguſti a cunctis venerabiliter celebratur.

¶ De beata Clara de Montefalco. ordinis heremitaꝝ. capi. cli.

Clara itē alia italica virgo/ eius nois ſecūda/in oppido Mōtiſfalchi/Spoletāe vrbis in vmbria ꝓuīcia ſite. Auguſtinianeqꝫ religiōis heremitarū alūna. Bonifatij eius nois octaui pōtificis. ꝛ Alberti Ceſaris euo/ſinceritate vite/ſicut noie clariſſima ꝛ iſignis plurimū fuit. Huic itaqꝫ ip̄rimis generoſa iter oppidanos ſuos origo fuit:q̄ ꝛ a puero forma egregia/ꝛ honeſtis ingenuiſqꝫ moribꝰ eē cepit. queqꝫ cuz in ſeculo pueritie etatē peregiſſʒ ꝛ duodecimū etatis annū attigiſſet:iā reꝝ humanaꝝ mutabilitate cognita/fallaceſ huiꝰ ſeculi blādicias/ꝛ inania eiꝰ ꝓmiſſa cuz aīaduerteret ad ſacrā religionē hanelare cepit. Cōſentiētibus igit̄ parētibus x̄pianiſſimis viris/diuinā ſancti Auguſtini heremitaꝝ religionē/eo in ortꝰ ſui oppido igreſſa/nō modo traditā ſibi regulā exactiſſime obſeruare curauit/veꝝ ꝛ icredibilē ꝑ oē vite ſue tp̄s abſtinentiā/ſuiqꝫ ipſius ꝯtemptū adeo cōplexa fuit/vt cūctis ſctimonialibꝰ inauditū ꝓpe videret. Inſup ꝛ mox tā mirifice ꝯtemplatiōi/ꝛ ꝯſideratōi paſſiōis x̄pi ſe addixit:vt aio tātuz mō vita fruere videret: corpore aūt quaſi alieno ꝛ ſupuacua crederet. Adeo eteni in tātaz cognitionē trinitatis diuīe deuenit. ꝛ ieſu x̄pi paſſionē iugiter ꝯtemplabat. vt pace oīum dicere auſiʒ/neminē vnqꝫ fuiſſe apoſtoloꝝ. ſeu ſctōꝝ cuiuſcūqꝫ ꝯdictiōis. q tam certiſſimis ꝛ euidētiſſimis iditijs cognouiſſe oſtēderit/ſicut hec ꝟgo ſctiſſima Clara. Intellexit qppe poptime ip̄rimis:q̄ veneratōe deus pater oipotēs dicat:quo ve ſacramēto dn̄s noſter ieſus x̄ps/vnicus eiꝰ habeat filiꝰ:ꝛ qua ꝑfectiōe/ſanctꝰ eius ſp̄us noietur:ꝛ ꝙ ſctiſſima trinitas/vnū ſit in ſubſtātia/ſed affectu ꝑſoniſqꝫ diſcreta. Preterea itellexiſſe peroptime oſtēdit. q virgis ſctiſſime partus ſit/ꝛ qd verbi i carne natiuitas: maximeqꝫ qd ſacramētuz totius paſſiōis x̄pi/atqꝫ alie ipſius x̄pi ieſu miſteria. Deniqꝫ itellexit cū eccleſia catholica/q̄ erāt vitāda hereticoꝝ ꝯuenticula. Erat qppe Clara hec diuie doctrine eruditiſſia/atqꝫ q̄daz i extimabili facūdia copioſa. Surrexit. n. tū peſtilēs error fratrū qui de oppiniōe fraticelli nūcupabātur: qui ꝛ picenū/vmbriāqꝫ ac flamineā in italia ꝓuincias maculauere/iquibꝰ quā maxime turpiſſimā atqꝫ nephādiſſimā malignātiū eccleſiā ꝯgregauerāt. qđ cū ſctā virgo Clara didiciſſet/haud paꝝ certe indoluit aiaduertēs/nō eē in dei eccleſia vlla ruga/neqꝫ aliq̄ ꝑfidie macula. pp ꝙ dei zelo ſuccēſa ꝛ ſcriptis ꝛ voce/ cōtra ip̄robos inuehēs. clamabat ꝛ dicebat cū ꝓpheta. Odiui eccleſiā malignātiuz ꝛ cuz ipijs nō ſedebo Infractoqꝫ aio/cūctis clamabat ꝛ dicebat. Qui vult ſaluus fieri/nō declinet in ꝯſilio huiuſce vanitatis. nec cū iſtis vtiqꝫ iniqua gerētibus nullo mō introire ꝑſumat. Sanctaz inquiēs tenete eccleſiā:que deū patrez oipotētem/ꝛ vnicū eius filiuz ieſuz x̄pm dn̄m noſtrū:ac ſp̄ūm ſctūʒ cōcorde/ꝛ ꝯſona ſubſtātia/ratōe optima profitet. Quibus ex rebus icredibili quadā oīum pene reuerētia ꝛ ardētiore attentiōe audiebat:ac quaſi alter dei angelus eſſet in admiratiōe acūctis habita erat. Uirtutuz qppe ſtudijs ꝛ diuia quadā

gratia/Clara hec Auguſtiniana nõ modo illuſtris/ſed ꝛ clariſſima effulſit femi na:q̃ quidẽ gratia/nemini ſe dignũ faciẽti/dñs denegare põt:his igit virtutib⁹ ꝛ meritis ẽt ad vaticiniuꝫ ꝛ ꝓfeciã vſq; vigilãti penetrauit dono: vt vates ſuo tempore efficeret notiſſima.Quibus quidẽ decorata meritis/tãdẽ/anno ſalutis noſtre nonageſimo nono/ſupra milleſimuꝫ ꝛ ducẽteſimũ ſuo in Cenobio/apud eundeꝫ ortus ſui oppidũ Mõtefalcũ.ſctãm deo reddidit aĩaꝫ. De cuius ſctita/tis p̃conio/p̃dictorũq; oĩum teſtimonio/iſtud hoc referim⁹ teſtimoniũ:q̃ aper tis oculis ĩtueri põt:qd de quouis ſancto vnq̃ cõptuꝫ fuit.Ea ſiqdẽ defũcta in eius corde(corpe apto)ꝯfeſtiꝫ crucifixi ymago clara ꝛ apta viſa eſt cũ oĩbus ip ſi⁹ paſſionũ ĩſignib⁹.In eiuſq; corpis felle/ẽt tres lapilluli parui ĩuẽti ſũt eiuſ dẽ oẽs põderis.Qd euidẽtiſſimũ qdeꝫ ſctitatis ĩditiũ fuit.q̄ qdã fidelis piuſ q; vates cernẽs:in hmõi ꝓdigij laudẽ:hos cecinit verſus dicẽs.

Monte ſata e falco/virgo ſanctiſſima clara:
Atq; Auguſtini ſacro perfecta pudico
Uſq; a deo/cum corde deum venerata dieſq;
Ac noctes/chriſti crucem tormentaq; cuncta
Optauit ſenſiſſe/gerens/vt lumine functa
Extremo ſit aperta caro:que preſſerat exta:
Inque ſacro/crux viſa ſimul/tum lancea corde.
Tumq; columna fuit:necnon poſt quodq; flagellum:
Preterea iuncti tres huius felle lapilli:
Quorum vix poſſit cerni color vnius horum.
Ponderis eſt tantum duo/quantum vel ſimul omnes:
Atq; duo tantum/tres iuncti quiſq; videre
Que queat:huius addit patriam qui ſimul edem:

Eius quoq; corpuſculum prope diuinum: quod quidem ipſe vidi/ in ho/diernum/vſq; diem/nulla ex parte corroſum extet.quuꝫ adhuc quandam viuẽ tis rationem intuentibus preſtet/omnes in admirationeꝫ ꝛ venerationẽ ipſius perfectionis/ſueq; ſanctitatis adducit.

De Maria putheolana bellicoſa femina. capi. cli.

Maria quedam bellicoſiſſi/ma femina/tempeſtate dñi Franciſi petrarce/circa an/nuꝫ ſalutis noſtre milleſi/mum ꝛ trecẽteſimũ ac quadrageſimũ/ prouincia Cãpanie in omni parte bel/lãdi mlto fuit in precio. Hec qppe in putheoli campanie vrbe/ex honeſtis parẽtibus propagato a primis annis tãq̃ Camilla volſcoꝝ regina: armoruꝫ militiã ſequi cepit. qd quideꝫ exercitiũ ab huiuſmodi ſexu alienũ eſt.Erat im primis hec mulier a primeuo ſue ado/

leſcentie/oĩum laborum ꝛ vigiliaꝝ patiẽtiſſima/ꝛ adeo admirabilis. vt nullus vnq̃ labor/aut aliqua corporiſ laſſitudo/potuerit eã deterere.Eratq; ꝛ minimi

cibi/ ꝛ in tota vita ſua ſemper ſe a vino abſtinuit. Cui ꝛ iter cetera ſemper ſermo admodum rarus erat parcuſqꝫ. Illi muliebꝛia exercitia cure mīme erāt nō colus/ nō pēſa/ nō acus/ neqꝫ lanificium/ ſed Arcus/ iaculum/ pilum/ galea/ ſcutum/ gladius/ ꝛ enſis/ atqꝫ alia huiuſcemodi arma: que i bellis frequētari ſolēt. Per ſepe eteni totā noctez agebat i ſomnem: etſi quādoqꝫ nature neceſſitate/ regeſcēdi cogeret i humo nuda/ aut ſup ſcutū ſuuz tāq̄ʒ ſeuerus miles iacebat. Deniqꝫ qd̄ a gerēdis reb⁹ (vt de Hanibale traditū eſt) ſuperat: id ſolū quieti datū. Dedita reb⁹ bellicis/ iter armatos leta ſemp obuerſabat. Et quāq̄ʒ conſuetudie armatoꝝ viroꝝ plurimū delectaret. precipua tñ illi ſemper cura fuit (res certe ad miranda) cuſtodia ſue pudicitie per totā vitam ſuaz/ atqꝫ pudoꝛis/ quē vſqꝫ ad extremuz certe iuiolatum ſeruauit. que res eā clarioꝛez atqꝫ iter moꝛtales glorioſaz vtiqꝫ effecit. Cū ſane nō facile crederet/ feminaz adoleſcētez iter armatos cōtinue agētem/ caſtitatē ꝛ pudicitiā illibatā ſeruare potuiſſe. Non defuere tñ qui hāc ſuā virginitatez falſis rumoꝛib⁹ labefactare conati fuerint. veꝝ poſtmo dua clare depꝛehēſuz fuit/ ea oīa/ falſo ꝯficta fuiſſe. Fuit itaqꝫ hec Maria aptioꝛ armis ꝛ bellis ꝑtractādis/ q̄ʒ vllis alijs muliebꝛib⁹ exercitijs ꝛ oꝛnamētis. Unde ꝛ pleriqꝫ pꝛo magna ſibi reputabāt gloꝛia: ſi ab eadē data ſibi fuiſſet ſecum cōgrediēdi poteſtas: ſiue pedeſtri ſiue equeſtri pꝛelio. Que cū eſſet mulier validiſſimo ꝛ robuſtiſſimo coꝛpoꝛe/ ex oībus/ cum quib⁹ certamen ſumebat/ victoriam repoꝛtabat. victrixqꝫ e pꝛelio diſcedebat. Cultui coꝛpoꝛis ſui minime ſtudebat/ aut certe muliebꝛibus mūditijs: qui ſi ſupflui ſāt/ potius damnātur q̄ʒ compꝛobentur. Nulluz vnq̄ʒ iiuſtum belluz eā geſſiſſe ꝯſtat. ſed tātummodo hoc illi pꝛopoſitum ad bella obeūda erat/ aut ad tuēdos amicos: aut ad defendenda patrie ſue iura. Tātumqꝫ illi fuit animi magnitudo: vt ēt ſola quādoqꝫ aut certe paucis comitata/ hoſtes adhoꝛiri nō vereret. Et illis i agrediēdis: pꝛima Hanibalis exēplo pꝛeliuz ibiret: vltimaqꝫ illo cōfecto/ recederet. Ad vires etiā coꝛpoꝛis/ accedebat clari ipatoꝛis memoꝛabile igeniū. maximeqꝫ in iſidijs inſtruēdis/ quib⁹ hoſtes circūueniret. Ardēs ꝛ icenſa ferebat nō min⁹ in ꝓlio/ q̄ʒ in oi alio munere belli/ eque patiēs famis/ ſitis/ caloꝛis/ frigoꝛis/ ꝛ vigiliaꝝ. poſtremo ꝛ laſſitudis oīs. His itaqꝫ laboꝛib⁹/ aſſiduiſqꝫ ꝑiculis Maria hec/ ferociſſima/ euaſit femīa atqꝫ bellicoſiſſima in oi parte belli. Uñ ꝛ multi hac oppiniōe muliebꝛis ſtrenuitat̄. ſua ex patria/ ad ipaz viſcēdā cupidiſſime ſolicitabātur. qdā miraculo mulieris ducti/ qdā ꝟo/ ad ꝯferendā manū ꝛ ad vires ſuas/ robur qꝫ cū ea expiendū: quos iter/ Robert⁹ Siculoꝝ rex/ quuz de eius virtute multa accepiſſet mirabilia ꝛ pene icredibilia/ ſuo ex regno ad eā putheolum in Cāpania venit. Scribit ꝛ ꝑterea Frāciſcus petrarcha locuplex teſtiſ cū eo i loco ipſe aliqñ acceſſiſſet: ipaz potiſſimū vidēdi grā: eā ſe vidiſſe cū armatā: tū ēt inermē rē qdē inauditā/ ꝛ oībus ſeculis ꝛ monumētis memoꝛatu dignā. Refer quoqꝫ/ ꝙ cū aliqñ ea in vrbe cū aico eſſet/ ꝛ ꝑ viā (vt fit) amicabiliter icederent. ab hac tota armata/ cū galea icapite cohopta fuiſſe ſalutatum/ ſe oino illa credidiſſe foꝛe vtiqꝫ equitē armatū/ nō feminā. Sed poſtea cū ex qbuſdā geſtis/ qs eſſet itellexiſſet extēplo cū qbuſdā amicis ſuis ſup eminētioꝛē vrbis illi⁹ arcem ꝯſcēdit: vt ide aptius illā videre poſſet pugnātē. Atqꝫ ita ꝑſpicue aīaduertit illā ex pluꝛib⁹ viris foꝛtiſſimis. q hui⁹ rei grā ex diuerſis locis illo aduenerāt/ victoꝛiā ꝛ triūphum repoꝛtaſſe gloꝛioſiſſimū. Refert quoqꝫ cū illā ſolā nact⁹ ali-

quādo fuiſſet inermē:rogauit ipſaȝ dignaret̄ ſui ꝯſolatiōe/aliquid fortiter i ſui
preſentia edere:quo ei⁹ fortitudinē certi⁹ expiri poſſet. At illa vt erat femia hūa
niſſima ꝛ ai generoſi mulier:vt morē ipſi dño petrarche gereret.p benigne iuui
tata:q̄ marie ei viſus eēt vir alicui⁹ ꝓſtātie. Eueſtigio ferreū vectū. ac magnuȝ
ſaxū ſeu lapidē:ꝛ vnū poſt aliud leui conatu lōgiſſime ꝓtorſit. Quib⁹ iactatis
p benigne aſtātes appellauit. Vos inqd q viri eſtis/nō mulieres. hoc ſaxū arri
pite/ꝛ tātū ſpatij. quātū ego ſi videt̄ iactu vr̄o ſupate. At Frāciſcus petrarcha
ſtupefact⁹ cū vidiſſet mulieris vires/viros anteire:ꝑfatus eſt:nūq̄ꝫ ſibi pſuade
ri potuiſſe/tātā in vlla mūdi muliere fuiſſe ꝓſtātiaȝ:niſi reȝ ipſaȝ/oculis ꝓprijs
plene pſpexiſſet. Erat Maria hec ꝓcero ſatis corpore/aqua/ſtatura multū hone
ſtabat̄. Atq̄ꝫ ita i ſimilibus exercitijs ferme honorifice ꝛ pudice oēȝ ſuā pduxit
etateȝ/cū maximo ſui p̄dicamēto. Poſtremo dū iſuperabilis haberet̄ virago:ꝛ
aliquādo ꝯfligeret/reꝫ bellicā fortiter ageret/i ilibus grauiſſimo vulnere ſau
ciata:mortē mox cū vita mutauit. Cū nō minorē de ſe gl'iaȝ ad poſteros ꝓpaga
uerit quā aliq̄ ex ſupiorib⁹ a nobis comemoratis Amazonib⁹/reginis. Sūt tn̄
qui ipſaȝ eo fato/qđ oibus fere cōe eſt/defeciſſe ꝯtendāt/ſemper cū virginitatis
pudore. Eēnt qui poſſent mirari/mulieres quātumcunq̄ꝫ armate/in viros vnq̄ꝫ
incurrere auſas. in admirationeȝ ſubtraheret:qm̄ vſus in naturā vertat̄ alteraȝ:
quo hec ꝛ huiuſmodi longe magis in armis homines ſunt facte/q̄ꝫ ſint quos ſe
xu maſculos natura fecit:ꝛ ocioſitas ꝛ voluptas/vertit in feminas.

De Baptiſta Malateſta. femina eruditiſſima. capi. clij.

BAptiſta eius nois pr ma/
natiōe italica/Galeazi⁹ ma/
lateſte piſauri flamineē vr
bis pricipis/illuſtris vxor
fuit:q̄ ꝛ p̄dicte Marie putheolane tpi/
bus/cū eēt eruditiſſima iter femias ſui
ſeculi/ēt ſingulari eloquētia plurimuȝ
iſignis ꝛ clara effulſit. Hec iprimis cū
Guidonis clariſſimi vrbinatis pricipis
ingenua eēt filia/ nulli ſui ordis extitit
poſtponēda: ꝛ potiſſimū qdeȝ eximia
pulchritudie ꝛ moꝝ oiuȝ pbitate:quo
ruȝ dignitate/celeberrima iter alias eua
ſit. Cui plane nō parue cure aut ſtudij religio xp̄iana erat. Ineratq̄ꝫ apud eā in/
geniū ꝓpe diuinū. Ei⁹ aūt ſermo cultus erat/ꝛ oīo admoduȝ cōpoſita: ſiue ver
nacula lingua/ſiue romana loq decerneret. Que cū eruditiſſima ab oib⁹ eſſꝫ exi
ſtimata/audiētes eā ꝓloq/in admiratiōeȝ ſui oēs facile ꝯuertebat. Nā ꝛ ſua ad
mirabili eruditiōe ꝛ doctrina/eā anteire viros dicebat̄. Vn̄ ꝛ cōplurime ei⁹ cir
cūferebant̄ orōnes/tū latine/tū ēt artificioſe q̄s ꝛ ad ipatoreȝ Sigiſmūdū/ꝛ ad
multos cardinales eā habuiſſe/cuȝ igenti gr̄a ferebat̄. Sꝫ neq̄ꝫ phyloſophie oi
no fuit ignara. Quippe cui⁹ multa extāt argumēta/ad reffellendos eos qbus in
phyloſophia cuȝ ea fuiſſꝫ diſputatio/aut in diuis celeſtibuſq̄ꝫ documentꝭ. Vn̄
pleraq̄ꝫ edidit opuſcula:vtpote. De ꝯditiōe fragilitatis humane:librū vnuȝ. De
vera religiōe libruȝ vnuȝ: Plurimas ēt ad diuerſos diſertas ꝛ doctas ſcripſit

epiſtolas:que cũ elegãtiã/tum puritatem ei⁹ haud dubie declarãt. Habuit ⁊
orationem ad Martinũ põtificẽ maximũ in q̃ ſuũ põtificatũ ab oibus opta
tũ mirifice laudat.⁊ ſui ſacerdotij felicitatẽ/ipſa ſua oõne exqſitiſſimiſ laudi
bus pſequit. Cui⁹ tãtus fuit oõnis ornat⁹/taleſq3 ſnie:vt ab ipſo põtifice Mar
tino magnificẽtiſſime fuerit laudata:⁊ comẽdata. Multa p̃terea alia hec p̃clara
mulier hec ſcripſit monimẽta:q̃ ⁊ legẽtes ⁊ audiẽtes plurimũ delectare vidẽ
tur. Exiſtimata iſuper fuit memorabilis iuſtitie femĩa/ſ3 ⁊ clementie ac pietat/
⁊ in oẽs benefica ⁊ gratioſa/adeo/vt ⁊ pſepe/mutuis epiſtolis/ac alijs ſcriptis a
doctiſſimis ei⁹ tpis viris/⁊ ĩ primis a religioſiſſimo p̃sbytero Frãciſcho petrar
cha ẽt plurimũ ſalutaret. Cuius extat volumẽ:ĩ quo ð capeſenda bonaꝝ littera
rũ ſtudia/maxie illã adhortat. Non eſt vtiq3 delectata/hec magnifica mulier
Baptiſta/ſumptuoſis ac p̃cioſis veſtimẽtis:ꝙ diceret nõ in his poſitã eſſe mu
lieꝝ dignitatẽ/aut decus vllũ. S3 ſuũ potiſſimũ ſtudiũ oẽ/in cõparãdis libris
cõtulerat.⁊ ꝯſuetudie mulieꝝ ſibi aſciſcẽda:que.ſ.virtute p̃ſtarent.⁊ oi morũ
honeſtate/in qua maxie poſitã/ois muliebris ſexus verã gloriam eſſe putabat.
Mariti aũt principatũ rectius ⁊ prudenti⁹ admiſtrabat/q̃3 maritus ipſe qbus
ex reb⁹ factũ eſt/vt in ſũmo honore ſemp ab oibus fuerit habita:⁊ a cũctis tãq̃3
comunis oĩu3 parẽs culta:⁊ id tã ab alienis q̃3 a ſuis ſubditis. Unicã in toto
edidit filiã/noie Jſabethã:que/⁊ pulchritudie ⁊ igenio matrẽ ipſam eq̃bat:que
poſtea Camerinati principi nupta fuit. Poſt viri ſui aũt obitũ/aliquot annos
in viduitate/vitã duxit celibẽ. Demũ diue Clare religiõi dicata:in cetu ſacrarũ
virginum/qð reliquum fuit etatis/vrbini in monaſterio egit. Ubi per labores
maximos.quibus religiõi operã exactiſſime dedit/ꝓ adipiſcenda celeſtium vi
ta/cũ ſumma oĩum beniuolentia ⁊ exemplo/ex ac vita demigrauit. Multis me
morabilib⁹ documentis ⁊ vite ſãctitate/q̃ ad recte beataq3 viuendũ xp̃ianis oi
bus documentũ certũ eſſe potuerũt. Quibus ex rebus merito hec Baptiſta
inter claras mulieres hoc in loco a nobis venit computanda.

¶ De Joanna Scilie illuſtris regina. capi. cliij.

JOanna ei⁹ nois prima/Sci
lie ac hieruſalẽ iclita regia
Caroliq3 Calabrie ducis fi
lia ac Roberti regis ex ei⁹
primogenito neptis.⁊ ipſa euo ⁊ tẽpe
ſtate predictaꝝ Baptiſte ⁊ Marie cla
raꝝ mulierum/fuit/nõ mõ origine ⁊ po
tentia/ac iclitis morib⁹/ſed ⁊ robuſtiſ
ſimo iuictoq3 pectore plurimum illu
ſtris ⁊ clara. Et reb⁹ in oibus tã extitit
clara ⁊ oculata:vt fraude poti⁹/q̃3 vllo
ingenio/qs eã decipere potuiſſet. Nam
lõganimis ⁊ ꝯſtãs plurimũ erat.ꝙ ſa
tis mõſtrauere i ea fortune ſeueritatis iſultus. Inquibus certe perſepe agitata
fuit iprimis qdem auſteros ꝯiugũ mores pferens ⁊ ſiniſtrã famã.atq3 põtificũ
Ro.minas.necnõ ⁊ inteſtina fratrũ reguloꝝ diſcidia/⁊ extera cõplurima bella:
Inſup aliẽi crimis fugã:⁊ nobiliũ ſuoꝝ detractiões:atq3 ali3 ꝓpe inumerabilia

que oīa forti pectore ꝑtulit/ac tādez oīa inuicto aīo ſuperauit. Demũqꝫ Dyade
mate ⁊ oī regno ī pace adeptis/in virtutē validā ꝓfeſti ꝯſurgēs:adeo regnũ oē
ſceleſtoꝝ hoīuz purgauit īſultu:vt nō mō inopes ſꝫ ⁊ diuites opulētiqꝫ cātan-
do die noctuqꝫ quo voluiſſent/tuto itinē eī potuiſſent:qđqꝫ maiꝰ eſt ēt īſignes
viros moribꝰ diſſolutos ⁊ incōpoſitos/ad vrbāos retraxit mores.Erat qppe ei/
eloquiũ mite/⁊ grauiſſima facũdia/atqꝫ plurimũ familiaris.Inerat quoqꝫ ī ipa
q̄daz pietas/hũanitas/⁊ māſuetudo:necnō ⁊ benignitas tāta/vt nō reginā ſuis
qs dicere poſſet/ſꝫ ſociā.Ex qbꝰ qdē virtutibꝰ/oēs illā nō ſolũ egregiā atqꝫ ꝯſpi
cuā/ſed quoddā italicũ decꝰ ſingulare quoaduixit fuiſſe oēs affirmerēt. Huiꝰ
aũt īclite mlīeris fuit maxīa regni iter cetera hēditas.Impmis nāqꝫ iter Adria
ticũ ⁊ Tyrenũ mare:ab vmbria ⁊ piceno:ac vetē volſcoꝝ pr̄ia in Siculũ vſqꝫ
fretuz fuerũt fines. Habuitqꝫ ⁊ Hieroſolimitanũ regnũ/⁊ Sicilie inſulā ac Pe Pedemõtiũ prima fuit regie huius.
demōtis ī Ciſalpina gallia territoriũ:q̄ illi ab vſurpātiuz quorũdā occupatuz
fuit īiuria.Sic ⁊ q ſeptimanā ꝓuinciā inter Narbonēſem galliā/ Rhodanũqꝫ
ac Alpes īcolunt ⁊ Focbalcherij comitatũ/ſuis eqſſimiſ parebāt ipijs:eāqꝫ ſibi
fatebant dñaz ⁊ reginā.Innumerabiles certe huic regie erāt regiōes.Ciuitatel
Inſigna oppida:maris ſinꝰ/nautaꝝ ꝑfugia.Inſup ⁊ naualia/lacꝰ/flumina/modi-
ci ⁊ maximi fontes/nemora/ſilue/⁊ pinguia arua.Sꝫ ⁊ numoroſiſſimi populi/⁊
ꝓceres iuictiſſimi ac ꝑpotētes.ac deniqꝫ oīuz reꝝ copia ad victũ neceſſaria/tan
ta illi erat/vt nemo facile explicare poſſet.Qđ cũ ꝑmaximũ illi fuerit dñiuz:nec
id(poſt Semiramidē Aſſyrioꝝ reginā)inuētuz vnq̄ꝫ fuerit a muliere vir poſſi/
deri/nō minꝰ miraculi q̄ꝫ claritatiſ affert.Ea.n.poſtq̄ꝫ regio Dyademate fuit in
ſignita/ꝟtute īſurexit valida/vt nō ſolũ purgauerit ciuitates ⁊ domeſtica loca/
veꝝ ⁊ Alpes/ſaltꝰ deuios/nemora/⁊ feraꝝ luſtra/ac ſceleſta hoīum manꝰ: vt au
fugeret oīs terefacta/aut ſe celſis clauderet arcibꝰ quos agmīe armatoꝝ emiſſo
ſub egregijs ducibꝰ/nō ante locoꝝ taliũ obſidionē ſoluerēt:q̄ꝫ captis munitiōi
bus/nefarios hoīes ſupplitijs affeciſſet.qđ egregiũ facinꝰ ꝑcedentiũ reguz/ali/
quis/aut noluerit aut feciſſe nequerit.Regni ēt ꝓceres tāta frenauit modeſtie/
⁊ eoꝝ mores ſolutos retraxit in meliꝰ/vt poſita ſupbia vetere/q reges parui pē
debāt veteres ea viuēte faciez irate mulieris phorreſcebāt. Erat ꝑterea Joāna
hec regina lōganimis ⁊ ꝯſtans femina/vt elꝰ ꝓpoſitũ/aquoqꝫ nō leuit flecteret
inuacuuz.qđ ſatis mōſtrauere in ea fortune ſeuiētis īſultus:quibus ꝑſepe acri
cōcuſſa motu/⁊ agitata fuerat.Deniqꝫ illi erat ſpectabile ac letuz oris decus:ac
q̄dam regalis maieſtas ⁊ maxime vbi oportunitas exigebat. Nec oīa huius fe
mine ſeculare(nō tñ diuina)decora poſſet quis explicare ſermone. Quibꝰ agen/
tibus/nō ſolũ euaſit egregia:ſed ⁊ mira claritate effulſit ꝯſpicua femina: illāqꝫ
quoaduixit pleriqꝫ italicũ decus ipſis ex rebus appellauere. Hec quippe Aui Auiniōis vrbis emptio ab ecclesia.
nionez celeberrimā galiaꝝ vrbē ſuaz Clemēti pōtifici Ro.vendidit: ꝑ cuius ſo
lutiōe/pōtifex ipſe feudum qđ regina ſingulis annis eccleſie Ro.perſoluere te/
nebat:ipſi relaxauit.Vixit igit Joanna hec regina cum Ludouico rege marito
ſuo/vigintiſex annis:exquo cũ nullaz peperiſſet prolem/Ludouicum andaga/
uenſem quōdaz francoꝝ regis filiũ/ſibi ad ſucceſſionē regni adoptauit in filiũ:
pro qua re indignatus vrbanus pōtifex eā a Carolo regio genere nato cōprehē
di/⁊ interfici iuſſit:⁊ id in anno ſalutis noſtre milleſimo trecēteſimo ⁊ octuage
ſimo ſecũdo. Hinc humanũ genus ſimilitudinē quādaz cũ terra habere/liqdo

animaduertere poſſumus:ꝙ nõ falſa ratione Ouidium poetam ſcripſiſſe dice/
mus quũ diceret. Terra ſalutares herbas èademqꝫ nocentes. Nutrit: ⁊ vrtice
proxima ſepe roſa eſt. Hec quippe infine tãqꝫ ſuſpicioſuꝫ aĩal dum fidos ami-
cos aſe emiſiſſet/infidis quibuſdam(crimine procurante)ſe ipſam comiſit. ⁊ tã/
dem eorum opere factum eſt/vt omnia vna cum ſuo iteritu/vna hora ſubtracta
fuerint:que fortaſis/per multos infauſtos dies/nequiter fuerant cõgeſta. Que
ſero cognouiſſe potuit Joãna. De ſancta Chaterina de Senis. ca. cliiij.

Chaterina eius nõis ſecun
da/ethruſca virgo ſacratiſ/
ſima atqꝫ r̃ligioſiſſima/na/
tione Senenſis de penitẽ-
tia ordinis predicatoꝝ profeſſa: ãno a
natali chriſtiano/nono ⁊ ſeptuageſimo
ſupra milleſimum ⁊ trecenteſimum/vi-
teqꝫ ſue trigeſimo/Romam deuotionis
gratia profecta/inumeris illuſtrata mi
raculis/ac ſpiritu prophetie plurimuꝫ
inſignita/cum maximo ſui nomĩs pre-
conio/diem ſuũ(adhuc iuuencula)clau
ſit extremũ:⁊ ibideꝫ in Minerue ſui or
dinis templo/cum maxima populorum frequentia ſanctum eius corpuſculũ ſe
pulture/honorificentiſſime mãdatuꝫ eſt. Que quidẽ virgo/tanto memoratu di
gnior eſt:quanto extra monaſterioruꝫ clauſtra/iter parẽtuꝫ domos/⁊ ſecularia
coniugia/atqꝫ ſpectacula non coacta/ſed ſua ſponte/perpetue virginitatis iugũ
ſubire voluerit/⁊ exactiſſime(in mortem vſqꝫ)obſeruauerit:quibus plane meri
tis/effulſit ſplendidior. Jncuiꝰ laudes veras referẽdas/nunc ampliatis fimbris
ire libet. Fuit itaqꝫ huiꝰ ſacratiſſime virgĩs patria(vt premiſſuꝫ eſt)Sena ethru
rie ciuitas:q̃ quideꝫ/ameniſſimo ea in prouincia ſita eſt loco:cuiꝰ plane popu/
lus/neqꝫ rudis/neqꝫ inurbanꝰ iter ethruſcos cẽſet:ipſius aũt genitor Jacob no
mine appellabat/matris vo Lappe nomẽ fuit: ex Bonacaſa familia ea in vrbe
mediocre/nũcupata:ambo ſane timorati/⁊ ſuos iter ciues honorati. Qui hãc ſã
ctiſſimã virgũculã/iter plurimos partus/filiã edidere parẽtes: quã certe(vt ita
loquar)priꝰ deo ꝯſecratã q̃ꝫ adultã viderũt. Jnqua ſiquidẽ cũctoꝝ preſcius fu
turoꝝ deꝰ/eius in ĩfantia plurima oſtẽdere voluit futura q̃ꝫ venirẽt. ⁊ ẽt añ mõ
ſtrare vẽtura/q̃ꝫ fierẽt. Quippe ꝙ eius in infantia(deo ſic ĩſpirãte)ſua ſpõte/nõ
impulſa/aut ſiquidẽ coacta/ĩſcijs parẽtibus ad tollendaꝫ ⁊ auferendaꝫ eis om
nis ſui cõiugij ⁊ prolis ſpem/deo creatori ⁊ redemptori ſuo/ĩtra ſe ſe ꝑpetuam
deuouit virginitatẽ/quã qdeꝫ ſpõſioneꝫ/vſqꝫ ad ſuã adultaꝫ etatẽ ſecretã apud
ſe cõtinuit. Demum etate adulta/quum quid egiſſet/matura diſcuſſiõe aĩaduer
teret. veluti adoleſcẽtula probatis iam moribus ⁊ ingẽti honeſtate ĩbuta/ſciẽs
oĩno vtilẽ reꝝ ſeculariuꝫ eẽ ꝯtemptũ ſuis parẽtibus ſanũ ſui optimi ꝓpoſiti/in
fracto aĩo/aperuit conſilium : conteſtans/at affirmans/ſe omnino preſentia de
creuiſſe/futuris comutare velle/ac affirmãs ⁊ volens eẽ/ꝙ nõ erat:profitebatur
ex tunc omnino negare ꝙ eſſet. O pudicitie iam iuiolatuꝫ decus. O virginita-
tis infracte venerandum eternumqꝫ ſpecimen/Chaterina:inte velim ingererent

oculos virgines ſanctimoniales: ⁊ potiſſimum noſtri temporis: tuuz robur inſpicerent te ſi poſſunt tota mēte conſiderarent. Nam poſtq̄ʒ ſui propoſiti votum ſuis parentibus apperuiſſet mox ſuſcepto penitētie predicatorum ordiniſ habitu/intra cubiculum domus paterne ſe incluſit ⁊ ipſum tanq̄ʒ gurguſtiolū pauperis/imprimis pace plenum / ſecuritate validum ⁊ omni ſolicitudine vacuum cupidiſſime icoluit: in quo pene quoaduixit ſemper orationis/⁊ quietis eidem locum eſſe voluit. Moxq̄ʒ ab ipſo religionis habitus ſuſceptione/corpuſculum ſuum hec virgo/multis ieiunijs/vigilijs/verberibuſ/ alijſq̄ʒ huiuſmodi ſupplitijs/vehementer afflixit. Eius lectus perſepe nuda humus erat. Ciliciūq̄ʒ ⁊ ſacchum pro camiſia induebatur. Atq̄ʒ circulo ferreo ſepius ad carnem vtebatur: quibus ſuam carnem ardentiſſime macerabat. Tanta erat eius orationis inſtantia/⁊ frequentia / vt eius genua camellorum duritiem preſe ferent. Spinoſis cordulis ⁊ ferreis diſciplinis carnez ſuaz lacerabat. Cumq̄ʒ per omne tempus ter aut quater ī hebdomoda ieiunaret: in quadrageſima vero pene omnes hebdomodas leto vultu coniungebat. Nihil enim eius ſeueritate iucūdius/nihilq̄ʒ ſua iucunditate ſeuerius. Cum dyabolo ſepe luctabatur/a quo nō nullas perſepe pertulit temptationes. Tanta enim memorie paſſionis chriſti eiꝰ fuit iugis mēoria/vt etiā ſtichmatū ipſiꝰ pūcturas in corpore ſenſiſſe nōnulli aſſerunt. Nec propterea tantis laboribuſ/tantiſq̄ʒ vexationibus/vnq̄ʒ vel in modico a propoſito ſancto deſtitit/nec charitatis/ſeu obediētie parentum opera pretermiſit. Suiſq̄ʒ manibus quottidie operabatur: ſciens ſcriptū eſſe. Qui non laborat/non manducet. Sponſo autem ſuo/aut orans/aut pſalens perſepe loquebatur. Omne quippe eius tempus/ aut laborando/ aut orando/aut contemplando/aut infirmos viſitando conterebat. Peccatores cuiuſcumq̄ʒ ſexus/ aut etatis/aut ordinis/maximeq̄ʒ ſciſmaticoſ tunc inſolentes/accriter arguebat: quos etiam ſepiſſime dulcibus verbis ad penitentiam reuocabat: quibus ⁊ ſalutis precepta inceſſanter dabat. In ea quoq̄ʒ prophetie ſpiritus erat/⁊ multa eā predixiſſe añ q̄ʒ fierent/compertuz eſt. Ad eam nonnulli quoq̄ʒ maligniſ vexati ſpiritibuſ: multiq̄ʒ languentes ducti/curati refferuntur. Sed poſtea q̄ʒ eiꝰ ſanctiſſimus celo receptus eſt ſpiritus: orationes ⁊ ſupplicationes ac multorum vota/a quibuſcumq̄ʒ oblatas/benigniſſime audiuit. Eius preterea ſermo breuis ſemper ⁊ grauis omniq̄ʒ hedificatione conditus: inceſſuſq̄ʒ idem ſemp erat. In hoc itaq̄ʒ viuendi ordine Chatherina virgo Senenſis/ vſq̄ʒ ad trigeſimum vite ſue annū/ita peruenit: vt eius cutis nullū vnq̄ʒ contraxerit fetorē/ ꝑmo ea defūcta maximū tāq̄ʒ oīuz vnguētoꝝ delibutū corpꝰ ſuauiſſimoſ reſpſit odores. Ac ſic ī his ꝟtutibus Chaterina hec virago/ poſt cōſumatū ſue modice vite tēpus victrix triumphatrixq̄ʒ migrauit ad gloriā. Quāobrem pius pōtifex eiꝰ noīs ſecūdus/ipſiuſ ſctiſſime virginiſ cōterraneus de cōſilio fratruz Cardinaliuz eam merito ī cetu ſctāꝝ virginuz/eccleſiaſtico more agregauit: ī anno videlicet ſalutis nr̄e milleſimo quadringēteſimo/ſexageſimo quarto: ī chalēdiſ maij. Cuiꝰ vitā ſciſſimā hic iter claras ml̄ieres/ad hedificatōez ml̄toꝝ ponēdā breui ſ̄moē ſtatuimꝰ: vt eā ꝟgies ⁊ vidue imitēt̄: maritateq̄ʒ colāt: noxie quoq̄ʒ ꝑtimeſcāt: ac dēiq̄ʒ oēs chriſticole/eiꝰ virtutū ⁊ paciētie exēpla ſuſcipiāt. Et hiſ potiſſimū/qbꝰ difficilimū videt̄/ſpē ꝑiculis emere/dānoq̄ʒ reꝝ pn̄tiuz/future locuz mercari etat̄.

❡ De paula Sonzaga illuſtri ⁊ ſancta femia. cap. clv.

PAula eius nois inter claras hui⁹ nr̄i opis mulieres ſecūda prudētie ⁊ pudicitie dux: egregia/atq̄ ſctiſſimuz vetuſte cōſtātie ⁊ paciētie dc⁹/ioānis frācisci Gōzage Mātuani pricipis vxor/āno a natali xpiano milleſimo q̄dringēteſimo nono ⁊ quadrageſimo: apud Mātuā iſignez gallie ciſalpina vrbez/cū magno ſui nois fulgore/mortez obijt. Hec quidē illuſtris femia patrē habuit Malateſtā: ex illuſtri vetuſtiſſimaq̄ gēte malateſtaꝝ piſauri flamiee prouincie vrbis ꝓncipē. Que plane femina iter alias ſui ſeculi mulieres venuſtiſſima ⁊ pulcherrima fuit. Jn cui⁹ vultu quedā gr̄a precipua/⁊ grauis quidē aſpect⁹ erat. Qui ſane habit⁹ ꝓcipuus ē/ad elyciēdu z populoꝝ beniuolētiaz: q̄ eſt regnoꝝ munimētuz ꝓcipuū atq̄ firmiſſimū. Plane hec excellebat iter alias ſui ſex⁹ ⁊ eui femias/ſingulari eloquētia: iſup ⁊ tā ꝓuſq̄ magnis viris affabilis. Et i miſeros atq̄ i oi ope ꝺſtituos ſupra modū ferebat̄ liberalis. Atq̄ aliēis malis/magnope comouebat̄: qb⁹ ⁊ ꝓ ratiōe pſonaꝝ/ipigre opē ferebat: q̄ maxie ad illi⁹ opē cōfugiebāt. Quib⁹ tā ꝓclariſ artib⁹/ſupra q̄ꝫ dici pōt: oībus populis ſuis/fuit acceptiſſima. Enius qppe ꝯſilio lōge prudētiſſimo/plurimū ſemp tribuebāt oēs. Platōis illō dictū ſepi⁹ vſurpabat. Nos/nō ſolū nobis/ſꝫ toti hūano generi natos eſſe/aiaduertere ꝺbem⁹: ort⁹ aūt nr̄i/partē p̄ria/partez amici vēdicare ꝺbēt. His ꝟtutib⁹ iter cetera adduct⁹ vir e⁹ ꝓnceps ioānes frāciſc⁹: tali ꝯiuge mirifice delectabat̄: q tā prudēs/tā iuſta/tā benificia i oēs eēt. Ad extremū ꝟo ipe bellicis reb⁹ dedit⁹/vniuerſā ſue ciuitat̄ admiſtratiōez (illi⁹ ꝯſiliū ⁊ prudētia maxie fret⁹) credēdā illi putauit. Cui nō ſoluz cure fuit/ optia ciuiū ſuoꝝ diſciplina/q̄ iformarēt̄ ad vrbāos optimoſq̄ mores ad optiaq̄ iſtituta bn̄moratarꝝ vrbiū/ſꝫ vt q ea i vrbe atq̄ i agro ſuo religioſi viri eſſent: min⁹ videlicet religioſe viuētes: ad laudabiliorē vite cultū trāſferēt̄. Jtaq̄ fūdat̄ ea i vrbe ſua/m̄ltis tēpliſ ⁊ mōaſterijs/tā femiaꝝ q̄ꝫ viroꝝ/i qb⁹ viri religioſi/religioſeq̄ m̄lieres ſeorſuz viuētes/reb⁹ diuis oparēt̄: oi ſctitate moꝝ/ ⁊ itegritate vite q̄ optie partes/ſūt ad celeſtē vitā ꝯparādā admodū neceſſarie. Que qdē ſana ac mirifica diſciplina a ſpū ſancto emanata / in hodiernuz vſq̄ diem icorrupta peroptime/ea i vrbe cuſtodit̄. Que cum icredibiliter ⁊ ipa rebus diuinis dedita eſſet: nihilq̄ ab ea pretermitteretur quod etiā ad religionē fouēdam pertineret: ſuis ipa bonis ⁊ facultatib⁹ pleraq̄ religioſoruz ⁊ feminaꝝ mōaſteria collapſa reſtituit integrauit: atq̄ mirifice dotauit ⁊ exornauit. Quā nihilomin⁹ laudatiſſimā m̄lierē oīb⁹ virtutib⁹ decoratā/dn̄s deus vt ſibi cariorē facēt/ deniq̄ grauiſſimo morbo paſſus ē tēptari: ⁊ id ſane i ei⁹ florēti etate: quo ipi⁹ excellētes ꝟtuteſ magis magiſq̄ ꝓbāe viderent̄. Nā ⁊ duplici gibba mox pcuſſa fuit/ vna vꝫ i pectore/ alta ꝟo itegro/ ꝓ quib⁹ extemplo/ita ſtrumoſa atq̄ ita deformis effecta fuit: vt geſtare caput videret ad pectus. Atq̄ ita i oīb⁹ mēbriſ ꝺbilitata. Jnſuper ⁊ dolorib⁹ iliuz/atq̄ podagra: vt nō poſſet nec manuz quidē ori

admouere. Attamẽ tãta fuit ei⁹ paciẽtie ꝛ cõſtantie virt⁹: vt ne minima quidẽ querularꝫ vox doloris vlli⁹/vel ĩpacientie vnq̃ꝫ fuerit ex eius ore audita. Sꝫ de his oĩb⁹ corporis malis/quib⁹ ĩdeſinẽter cruciabaᷓ. Deo ſemp gr̃as agẽs/cũ ꝓpheta dicebat. Bonũ mihi qꝛ humiliaſti me dñe/vt diſcã iuſtificatiões tuas: ꝑ quib⁹ certe paula mulierꝫ ſapiẽtiſſima/tãdem exituꝫ admirabilẽ ſortiri promeruit. Quib⁹ quidẽ malis/ melius cũ paula q̃ꝫ cũ lucretia feminarꝫ pulcherrima Romana virgineaqꝫ Auli virginei plebei actũ eſt: que quidẽ ob earꝫ ingentem pulchritudinẽ q̃ꝫ paule gibboſitas turpẽ exituꝫ habuere. vnde ad hoc ĩ teſtimoniuꝫ aduocari quidẽ poſſum⁹ Jouenalis illud ſatiricum.

Formam optat modico pueris: maiore puellis
Murmure. cum veneris phanum videt anxia mater.
Sed vetat optari faciem lucretia qualem
Ipſa habuit: cuperet rutule virginia gibbum
Accipere: atque ſuam rutule dare:

¶ Sunt qui exiſtimẽt hec gibboſitatis ꝛ ſtrumoſitatis deformitas/ex ea vſq̃ ĩ poſteros ſuos fuiſſe tranſlata: ꝛ trãſfuſa. Igiᷓ paula illuſtris tã valitudinaria/tãqꝫ toto corpore d̃bilitata/religioni ſe adiecit: ꝛ locũ ſibi fabricare cõſtituit/nõ procul a quodã illorꝫ/que extruẽda locauerat. Ubi vt chriſtianũ decet/ ĩ oĩ probato vite ĩſtituto/tãdeꝫ ꝛ vite finẽ fecit: idqꝫ quattuor ãnos poſt viri mortẽ/ipſa ãnos ſexaginta nata. Hic optim⁹ vite finis/ꝛ egregia virtus/nomẽ ſctiſſime mulieris huic peperit clariſſimuꝫ. Duxit preterea ĩ ea perpetua liberalitas tã in viros q̃ꝫ ĩ feminas: qui ei⁹ beneficẽtia indiguiſſent: nec clauſa benignitas ĩ eos/ qui virtute ꝛ bonis moribus prediti eſſent. Nec facile poſſent hoc loco ipſius ieiunia recẽſeri/aut abſtinentie explicari/ad cupiditates corporis noxias oẽs reprimẽdas: aut cõtinẽteſ eius ad deuꝫ ĩmortalẽ orões/pro ſua ſuorũqꝫ ſalute ab eadeꝫ/etiaꝫ cũ lachrymis aliquãdo fuſas: que oĩa in ea illuſtri muliere excelluere ĩprimis. Dicaꝫ egdẽ hoc ĩ loco paulã matronã optimã/ſuiſ meritis ꝛ ꝑcib⁹ d̃uꝫ rerꝫ oĩuꝫ factorẽ ſic ĩ ſe benignũ feciſſe: vt adapto ſue mũificẽtie ſinu/ ĩ illa ĩ morte pariᷓ ꝛ poſt mortẽ/gr̃as plurimas effũdere coegerit. Ex hac itaqꝫ tã ꝑſtãti femia Joãnẽſrãciſcuꝫ ei⁹ maritũ ſex liberoſ ſuſcepiſſe ꝯſtat: mareſ q̃ttuor/femioſqꝫ duas. Quorũ ꝑm⁹ ludouic⁹ fuit q ꝑr̃i ĩ ĩpio ſucceſſit/ꝑnceps ſui ſeculi/fame ñ mediocriſ: litteris erudit⁹/ꝛ reb⁹ militarib⁹ exercitat⁹. ſecũd⁹ Carol⁹: fõtiſſim⁹ bellator: cui pauci ꝓceritate corpis/aut certe virib⁹ pareſ fuere: ſꝫ nec liberal' diſciplie ſeu doctrie ſane exps. Huic ſucceſſit Joãnes lucid⁹ valitudiari⁹ admodũ/atqꝫ ĩprimis deformis: q paucos ãnos ꝑn̄e morti/ſupſtes fuit. Quart⁹ illi genit⁹ Alexander/eadeꝫ gibboſitate ꝛ ſtrumoſitate qua ꝛ mater deformis: vir admodum religioſiſſimus/q totã ferme vitã/cuꝫ religioſis viris/ĩ dei laudib⁹ conſumpſit. Ex feminis autẽ/maxima illi fuit Margarita/ que Leonello ꝑncipi eſtẽſi matrimõio collocata fuit. Secũda cecilia dicta/q̃ poſtq̃ꝫ ꝑncipi vrbinati pacta fuiſſet: diuinit⁹ ĩſpirata/cetui virginuꝫ ſe dedicauit: q̃ quidẽ/ ꝛ ſctitate vite/ac morꝫ diſciplina/vſqꝫ ad extremũ vite finẽ/pie religioſeqꝫ vixit. Talis igiᷓ hui⁹ ĩclite mlieris paule gõzage/vite duct⁹ fuit: eaqꝫ cõſtãtia: vt ꝓbitate morꝫ/ꝛ viuẽdi diſciplia/ iter clariſſias ſui ordis/a nobis referri meruerit femias. Cui⁹ d̃cõa hoc loco pauciſ ꝑſtrixiſſe ꝯtent⁹: cetera lectoris iudicio ꝑmittẽda duxi: vt cũ cognouẽit q̃ de illa carpti tradita ſunt: ad illi⁹ virtuteꝫ celebrãdam/talis imitationis

exẽplum ſibi/ ⁊ ceteris bonis mulierib⁹/cõſectandam eſſe arbitretur.

¶ De Vrſina guidi torrelli vxore. clvi.

VRſina Principis Guidi
Torrelli parmẽſis/ q mul
tis potiebaẗ caſtellis vxor/
⁊ ipa Euo codez/i vniuer-
ſa Ciſalpina gallia maxime/ ꝑpter ipiuſ
preclariſſima facinora/tã diuina q̃z hu
mana :a ſe ſtrenue ⁊ mirifice/geſta: mi
ris laudib⁹ celebrãda venit. Hec itaqz
ĩprimis ex Illuſtri clariſſimaqz viceco
mitũ familia(qui Mediolão ĩperabãt)
originẽ duxit. Mulier ſane preſtans ⁊
forma pulchritudinis eaꝝ que his ĩ lo
cis venuſtatis admirãde gloriã ſint cõ
ſecute. Cui⁹ nuptie pro fortunis illi⁹ principis ĩprimis/cũ multa magnificẽtia ⁊
celebritate atqz ſplẽdore celebrate fuere:ex more illi⁹ gentis. Torrelle familie
ſatis illuſtris. Fuit itaqz hec vrſina virago illuſtris tam vbis q̃z operib⁹: ⁊ ſatꝫ
facilis/ſatiſqz humana/benignaqz atqz ſupra q̃z dici poteſt ꝑ magnifica:q̃ mul
tuz marito probabaẗ.cũ illi⁹ ĩgeniuz/ſuo fuiſſet admoduz cõſimile : ⁊ more ap
prime cõuenirent. Erat liberalis precipue quãtuz eius facultas patiebatur. In
virgines preſertim/que inopia rerũ nubere nõ poſſent/ oĩa pietatis offitia ĩpi-
gre exhibebat. Aderat freqẽter ⁊ deuote ꝑ ſingulos dies diuinis/miſterijs/q̃
nunq̃z ĩtermittebat. Orabat cõtinue dñm redẽptorez nr̃m:hoc ſibi iter cetera ꝑ
ſtare dignareẗ:vt ſuos populoſ/cũ ſũma mariti pace/ ⁊ laude regere ⁊ guberna
re poſſet. Luxurioſas mulieres/ ⁊ feneratores viros/pene videre non poterat.
Maximeqz ſceleratos perditoſqz blaſſematores dei ⁊ ſanctoꝝ deteſtabaẗ quoſ
etiã pre zelo ſi facultas eidez data fuiſſet/dentibus diſcerpiſſet. Erat nihilomi-
n⁹ facilis ⁊ magni aĩ ad ignoſcẽdũ. Erat ꝑterea rei familiaris nõ ignara admi
niſtrãde:cũ diuinis/tũ hũanis exẽplis:⁊ ꝑpea his adducta exẽplis ſe ĩ optima
ſemp exiſtimatiõe bonaqz fama cuſtodiuit. Oib⁹ ſubditis ⁊ amicis ſuis/ſꝫ ma
rito ĩprimis ſemp acceptiſſima fuit. Quib⁹ reb⁹ ĩ tota ciſalpina gallia clariſſi-
muz adepta ẽ nomẽ. De hac ſtrenua mlr̃iere cõplũria ⁊ q̃i ĩcredibilia ſcribi poſ
ſent ꝑclara facinora a ſe geſta:q̃ quidẽ hoc loco tacẽda mihi minime videẗ: q̃ ĩ
tuẽda re ſua Mediolanẽſiqz ꝑncipatu ſeu regno ſtrenue vrſina geſſit. Nã quũ
aliqñ maximũ bellũ ĩter venetos ducẽqz mediolãi philippũmariã ortũ fuiſſet
Claſſis veneta ꝑ heridanũ fluuiũ ſurſũ venit/ ⁊ Brixellũ notiſſimũ mãiti caſtel
luz expugnauit ⁊ cepit:quo capto:mox cũ magno fragore ꝑfecta ẽ Gaſtallã ite
rũ mãiti opidũ ĩ ripa heridãi ꝯſtitutũ: vbi ⁊ caſtra ſũt ꝯſtituta:qđ vbi vrſina
accepit:q̃ tũ/a guaſtalla ꝑ dcẽ paſſuũ milia aberat:Cõfeſti(tãq̃z martiſ filia)oẽſ
copiaſ ſuaſ q̃ſcũqz hr̃e potuit ĩſtruxit. Tõacẽqz cũ oi eqtiſ armatura ſibi ĩduit
⁊ equũ aioſſie ꝯſcẽdẽs ſuiſ cõilitõib⁹ ait . Ea cõilitõeſ nr̃i fortes eſtote/ ⁊ ꝑſtãti
robõe eam⁹:qr nec ſtatui ãma hec qb⁹ ĩduta ſũ pri⁹ dẽpõere/ quouſqz hi hoſteſ
nr̃i/a nob fuſi fuerit atqz fugati:Quib⁹ dictꝫ:ñ miore ſãe aĩ magitudie/ad ſoluẽ
dã caſtelli ſui obſidionẽ/ꝑfecta ẽ:q̃z ſemirãis Aſſirioꝝ regia ꝯtra Babilõioſ fe

ciſſe legat. Cui vbi allatuz ē Babilonioꝝ Ciuitatē ſuo ab ipſo defeciſſe/ſtatiz ſicut erat iculta/cū forte comā diſcriminaret eo i habitu/nō prius bello finē fecit: donec rebellē vrbem magna virtute ſibi recupauerit. Sic ꝛ vrſina hec illuſtris virago claſſem venetā tanta ope/tātiſq̄ virib⁹ ē adorta: vt intra breue tp̄is ſpatiuz totā profligauerit: quo i prelio pluſq̄ quingenti Jllyrij ſunt deſiderati: q̄ qdē ſibi nihilomin⁹ icruēta aliq̄lit̄ fuit: cū quoſdā ex ſuis amiſerit. Aderat hec mulier i pugna ipigre ſtiſcurēs huc atq̄ illuc precipua adoratrix: itegros feſſis ſubrogās i aciē cōtra hoſtes. Sūt qui affirmēt plureſ ab illa manu illi⁹ fuiſſe occiſſos: q̄ ei⁹ arma multo ſangnine eſſent cruētata. Qua re bene geſta/nō ſolū guaſtalla ſʒ ꝛ Brixellus receptuz ſit. Que victoria/cū marito atq̄ philippo duci Mediolanuz fuiſſet allata/igēs gaudiū/ ingēſq̄ leticia per totuz illius principatuz/ab oibus vrbib⁹/Caſtellis ꝛ oppidis ē agitata. Cuius mulieris virtute philippū tātuz ei tribuiſſe dicit̄: vt nulla res malegeſta poſt talē victoriam ei eſſet extimēda. Multa preterea alia huius mulieris preclara geſta atq̄ facinora/nec ab hac quidē diſſimilia iſtic/ a nobis cōmemorari poſſent: que breuitati ſtudētes/de induſtria pretermittunt̄. Tres marito edidit liberos: Chriſtophoꝝ videlicet natu maiorē ꝛ petruz i armis excellētes: virtute corporis ꝛ peritia iſignes/Femina aūt Antoniā/ que poſtmoduz petromarie rubeo nupſit/nequaq̄ animi magnitudie a matre degenerē. Naz cuz aliquādo parma Ciuitas quorūdaz facinoroſoruz agitata a Frāciſco ſfortia Mediolanēſium duce deſciſſet/ꝛ libertate adepta/per populuz gubernaret̄: ipſa permota/ſuo ex principatu cum multis armatis illo profecta/vrbem cum magno tumultu itrogreſſa/ ipaz mox recepit/validoq̄ preſidio i eadē ipoſito receptaz Frāciſco ſfortie reſtituit. Hec itaq̄ illuſtris virago Vrſina/inadeūdis ſemp magnis reb⁹ ſtrenua/ſempq̄ muliebri decore cuſtodito/vſq̄ ad extremuz ſenectutis diem/ cuz mario ſui preclariſſimi nois fulgore: ac ſua maria ſuorūq̄ oium gloria peruenit. Defungens itaq̄ vita/in āno ſalutiſ nr̄e milleſimo quadrigēteſimo: ꝛ quinquageſimo primo/chriſtianiſſime mori curauit: ex aio de cōmiſſis penitentia ducta: vʒ ois culpe: qua deū oipotētem leſiſſet i tota vita ſua cōfeſſa eſt: ꝛ cetera queq̄ eccleſie catholice ſacramēta deuotiſſime ſuſcepta: pro quib⁹ pie credēdum eſt/ipſā pijentiſſimuz habuiſſe propiciatoremoñm nr̄m Jeſuz xp̄m.

¶ De Janna gallica pulcella optima iuuencula. cap.clvii.

IAnna virgo Gallice/natione lothorigenſis: circha annuz ſalutiſ nr̄e/Milleſimū quadringēteſimum/octauum ꝛ quadrageſimuz: in puelari adoleſcentulaq̄ etate diuinitus vt credit̄ ad multa facinora obeunda preellecta in metropoli Remēſis ciuitatis/cū q̄rtuz ꝛ vigeſimū tātūmō ageret ānū/i ſūma caſtitate/deceſſit/igne cremata. Hec itaq̄ ip̄rimiſ obſcuriſ ꝛ hūilib⁹ parētib⁹ cū p̄creata eſſʒ/nibilomin⁹ intota vita inuicti ai princepſ extitit victorioſa:

cum a principio magnā etatis ſue partem iter pecora egiſſet: vbi cum ſuis ſo-
dalibus cuꝫ quibꝰ paſcendo pecora obuerſabaꝛ/ſepius curſuꝫ exercebat: ⁊ mo
do huc atqꝫ illuc/illi frequēs curſus erat: ⁊ aliquādo currēdo haſtā vt fortis e
ques manu carpebat/ ⁊ arboꝝ troncos vallidiſſimis vulneribus percutiebat.
plerūqꝫ etiā aliquam ex equabus que ĩgrege pſcebātur/virilit er aſcēdebat: ⁊
haſta brachio ſuppoſita currēdo ictus validos ĩferrebat: ⁊ qui illā ĩſpectabāt
magna voluptate ⁊ admiratiōe afficiebanꝛ. Per huiuſmodi autē exercitatiōes
mulier euaſit fortiſſima. Erat eim breui quideꝫ ſtatura/ ruſticanaqꝫ facie/ ⁊ ni-
gro capillo/ſed toto corpore preualida: que p omnē vitā ſuam/illibataꝫ ſerua-
uit virginitateꝫ: ⁊ religiōis apꝓme cuſtos extitit. Eius ſmo ſatis ex more femi-
narū illiꝰ patrie leuis erat: quē ſani eius mores plurimuꝫ honeſtabāt. Tam
rectus illi ſenſuſ tamqꝫ ĩteger/vt ibi educta/ibi ve enutrita crederetur: vbi ſūma
prudētia/ ⁊ omis cōſilij ratio vigere videretur. Ea igitur tēpeſtate Henricus
Angloꝝ rex/atrox belluꝫ carolo eius noīs ſeptimo francoꝝ regi ĩtullerat: eideꝫ
qꝫ maioreꝫ regnī ſui partem ademerat: ⁊ iam Aurelianaꝫ primariam ſui regni
vrbem ſūma vi expugnabat: ⁊ eius vrbis quottidie grauiſſima erat oppugna-
tio/eo ꝙ vndiqꝫ circūſeſſa erat: nec additꝰ oſtendebaꝛ quo poſſet talis obſeſ-
ſio ſolui: ĩ ea quippe oīs regni ſpeſ vertebatur qua quidē amiſſa/de toto regno
gallie actū eſſe videbaꝛ. In hac itaqꝫ difficultate rex ꝯſtitutꝰ: ⁊ āgore animi ĩcer
tus āgebatur: nec quod cōſiliū ſequereꝛ rationē vllā inire poterat. Tū hec vir
go dum hec agerenꝛ cōtigit (paſcēdo pecora) ĩ ſacello quodā villiſſimo ad de-
clinandaꝫ pluuiam obdormire: quo ĩ tempore/viſa eſt/ſe ĩ ſomnis adeo qui ſe
illi oſtēderat admoneri: tumqꝫ ſextuꝫ ⁊ decimū/ tantuꝫ modo agebat annum.
Qua admonitiōe permota/cōfeſtim (grege omiſſo quē paſcebat) ĩ caſtra ad re-
gem eſt profecta. Que cuꝫ ad eius tētorium perueniſſꝫ prefata eſt/ velle ſe de
rebus maximis cū rege colloqui: ꝙ predicaret ſe diuinitꝰ adeo miſſaꝫ. Quam
obrem primiores ⁊ cubicularij aſpernabanꝛ puellam/ꝙ cultu ⁊ corporis habi
tu/vna ex agreſtibꝰ eſſe exiſtimarēt: vnde eā caſtigabāt ⁊ duris ꝟbis aſpere ĩ
crepabāt: ꝙ taꝫ audax tāqꝫ petulāſ ⁊ temeraria eſſꝫ: vt tātuꝫ regē ſtulta ⁊ ſub
ruſtica adire ⁊ alloqui ꝓſumeret. Illa nihilominꝰ adeo cōfortata ⁊ ĩpulſa/ĩ ꝓ-
poſito perſeuerās/ĩſtāter expoſtulabat ad regem ĩgredi licere/ quuꝫ ſe magna
ſibi afferre diceret ac ſeria/nō vtiqꝫ leuia/aut certe ludicra. Quibus ex rebus ꝑ
moti aulici/eam demuꝫ ad regem ĩtroduxere. Introducta autē ad regeꝫ pulcel
la Janna/quuꝫ ad ipſius genua proceſſiſſet: mayeſtatē regiam ex more/oī cum
reuerentia ſalutauit. Salutatoqꝫ rege: primoribꝰ cūtis palā audiētibꝰ: ſic lo-
cuta ē. Glorioſiſſime rex: ego ācilla tua minima/omiſſa mei gregiſ cuſtodia/cui
tanqꝫ vna ex agreſtibꝰ preerā/oīpotētiſ dei ĩpio/ad opeꝫ tibi ferrēdā/qua reg
nuꝫ tuuꝫ amiſſum recupes huc ĩpigre acceſſi: diuioqꝫ iuſſu/ducē totiꝰ tui exer
citus/moneo me declarari iubeas/nec mireris ꝙ puella iops ⁊ agreſtis/ ⁊ huiꝰ
ſce villiſſime ſortis/huc prodieriꝫ: auſaqꝫ fuerim tātuꝫ ĩpiuꝫ ſuſcipe: qꝛ oīpo
tēti deo ſic viſuꝫ ē/ĩfirma ⁊ cōtemptibilia eligere/vt fortia cōfūdat. At rex hoꝝ
ꝟboꝝ grauitatē ſecū reuoluēſ/ilico tacitꝰ ⁊ mirabūduſ ad priorioſ/ſuoſ ſuſtulit
oculos. Eadēqꝫ admiratio ceteros obſtupefecit ꝓcēes/ ſubmiſſa voce dictitā
tes/hoc ꝑ certo diuinū/nō hūanū eē ꝯſiliū. Rex āt ĩqt: pulcella: ĩgenue ꝓfiteris
te adō mihi oīno ĩ auxiliū miſſaꝫ eſſe. Sꝫ ꝗ ratiōe? Tu femia eſ admodū ado

leſcētula reꝝ oīuꝫ ī experta: ꝛ quō p̄ſumis tibi tāti muneriſ/tātiqꝫ exercit⁹ aſſu-
mere adminiſtrationē? Hoc vtiqꝫ nō eſt tui offitij ꝛ etatis tenelle munus: ſed
iure militari p̄itiſſimoꝝ/exercitatiſſimorumqꝫ viroꝝ. Itaqꝫ mōeo ſemel atqꝫ ite
rum: vt videas etiā atqꝫ etiā: que afferras ꝛ que apportes: Cōſtanti vultu ꝛ in-
trepido/cōfeſtim reſpōdit. Marie rex obſecro/ne plura percūctari pergas. De⁹
a quo miſſa ſum/huic tue neceſſitati cōſulet/nec peto teras vltra tēpus ſi cari ti
bi eſt tui regni incolumitas. Et vt veꝝ ītelligas: accipe que ſubmotis arbitris
tibi dicam. Poſtq̄ꝫ vero cum rege locuta ē. Rex prope ſtupefact⁹ ꝛ īcertuſ qd
reſpōderet. Eueſtigio illā totius ſui exercit⁹ ducē enūciauit: cūctiſ primioribuſ
acclamātib⁹. Res ꝑpe īcredibilis ꝛ inaudita/ ꝛ mario ſpectaculo digna. Si a
nimaduerteris tot p̄cipes regēqꝫ ipm ī bellis exercitariſſimos/ſe ſe ipio ado-
leſcētule ſexdecim ānos nate ſubicere: que ouium ꝛ ſuuꝫ vel porcoꝝ gregis ex-
cerpta fuerat: videre eā virilib⁹ indumētis ꝛ armis īdutaꝫ gallicas ducere aci
es. Igit̄ poſtq̄ꝫ Janna hec virago totius regij exercitus declarata ē imperatrix
Mādauit rex/coruſcātia arma neceſſaria eideꝫ ſtatim expediri/Equumqꝫ for-
tiſſimuꝫ admoueri falerib⁹ alijſqꝫ ornamētis mirifice cohoptuꝫ/ī quo cū aſcen
diſſet/etiā Saleaꝫ ſuo capiti ſup īductā capilli capitis ſui p humeros diſpſi de
pēdebāt. Cūqꝫ taliter indutā ꝛ armatam omnis ſpectaret exercit⁹/ꝛ Equo ītre
pide īſedētem/viſa eſt oībus eques qdā e celo demiſſus. Que cū parte copiaꝝ
terreſtri itinere equo īuecta cōtēdit: ad Aurelianā vrbē/ obſidione ſoluēdam.
Rex vero cuꝫ oīb⁹ alijs copijs/ ſuiſqꝫ p̄morib⁹ principibus ſtrenuiſſimis ad
Rhodanū flumē caſtra caſtris oppoſuit. Ipa aūt cuꝫ ad hoſtem pueniſſet ex
tēplo māu/ſūma vi ꝯſeruit. In quo qdē ꝯflictu ꝛ p̄lio Dux toti⁹ hoſtiliſ: exēcit⁹
cuꝫ decem milib⁹ angloꝝ eueſtigio fuit īterfectuſ. Et triuꝫ oraꝝ ſpatio/tria ho
ſtilia recepit munitiſſima ꝓpugnacula. Quo viſo/Rex omnē ſuuꝫ exercituꝫ va
lidiſſimū ad liberādaꝫ vrbeꝫ admouit. Atqꝫ ita/ītra quatriduum/ipa ciuitas
(hoſte pulſo) cuꝫ maria hui⁹ adoleſcētule gl'ria ſcepta ē: qȯ poti⁹ diuinūq̄ꝫ hūa
nuꝫ factuꝫ/oēs reputarūt: ꝛ crediderūt. Hāc qdeꝫ reꝫ geſtā qdā optius ꝛ locu
plex teſtis/vir clariſſimus/noīe Gulielmus guaſchus ſerio mihi expoſuit: tunc Gulielm⁹ guaſchus nobilis.
regius Aulicus/prout audierat ꝛ viderat. Poſt hoc/per octo ānoſ cōtinuos/tri
cies cū hoſte iuſto prelio cōflixit. Ex quib⁹ ſemp ſupior glorioſa diſceſſit: cap
to/maria cum ipſius gloria atqꝫ triūpho/ Anglorum ſtrenuiſſimo imperatore/
quem ſuo regi vinctuꝫ tradidit. Quib⁹ geſtis/regeꝫ ipſum Carolum ouantem
in Aurelianam ītroducens/ ex more a ſuis proceribus inunctus ꝛ cōſecratus
eſt Rex: quod antea minus facere poterat. Inunctus itaqꝫ rex atqꝫ ex more co
rona donatus/cuꝫ maxima oīuꝫ leticia/ſuiqꝫ gloria atqꝫ triūpho ī tēplo ea aſſo
ciante ē preſentatus. Vetere eīm lege nō licet francoꝝ regē/alibi/q̄ꝫ ea ī vrbē cō
ſecrari. Cuꝫ oīa galloꝝ regū īſignia/ ibidē poſita reſeruētur/q̄ videlicet adhibē
tur rege coronādo: ip̄miſqꝫ ſacra vnctio/e celo demiſſa. Hec igit̄ Jāna pulcel
la ꝟgo/cuꝫ magnā gl'iam ī armis eſſet adepta: ꝛ regnuꝫ francoꝝ magna ex par
te depditū/e māib⁹ Angloꝝ pugnādo eripuiſſet/ī ſua florēti etate cōſtituta nō
ſolū ſe morituram/ſed ꝛ genus ſue mortis/cūctis p̄dixit. Nā ab ipis Anglis tā
deꝫ ī prelio capta/ꝛ ad Remēſeꝫ vrbē violēter pducta: ibidem ab ipis ꝛ iporū
rege/veneficij ꝛ artis magice vicio īcuſata/ ſeuiſſima ignis morte/demū dānata
ē. Et hic tāte virginis vite finiſ fuit: quo qdē attrociſſimo ſupplicio: hec tā iau-

dite virtutis mulier/idigne occiſa eſt. Poſt multos aũt ãnos Carolus ipe op/
timus ſane Rex/Remenſiũ vrbe recepta/ eo ĩ loco vbi attrociter cõcremata fue
rãt Jãna pulcella/pro munimẽto ⁊ titullo puellaris decoris/crucẽ eneaꝫ ⁊ qui
dem eminẽtiſſimã inauratã poni iuſſit. Ludouicus autem rex/ poſtea prĩ ſuc
cedẽs/egre admoduꝫ ferens mortẽ tam ĩdignã/tante viraginis/ a Pio põtifice
Romano ei⁹ nois ſecundo ĩpetraſſe fertur:vt duos iuris peritos ĩ galliam mit
teret:qui iterato diligẽtius illius cauſam ⁊ vitam cognoſcerẽt. Qui vbi ĩ galliã
demuꝫ perueniſſent/illico duos ex falſis cõſiliarijs ⁊ iudicib⁹ ſuperſtites ad ſe
citarũt. Qui poſtq̃ꝫ cãm huiuſmodi accurate diligẽterq̃ꝫ omneꝫ cognouiſſent.
Deprehẽderũt plãe mulierẽ ĩnocẽtiſſimam falſo fuiſſe damnatã/ ac oĩa cõficta
contra ipam extitiſſe:que videlicet de veneficio aut arte magica aduerſus illaꝫ
crimini dicta fuerãt. Quinymo omnẽ eius vitã/tam preclaris geſtis ita equali
ter cõſenſiſſe/nec quicpiam ab ea vnq̃ꝫ admiſſum/q̄ religionẽ/vlla ex parte vio
lare potuiſſet. Quas obres vtroſq̃ꝫ/eodeꝫ mortis ſupplicio affecerunt:q̃ꝫ ipſi in
inocẽtiſſimaꝫ virginẽ diu ante promulgauerũt. Atq̃ꝫ huic damnatiõi additũ
eſt:vt duorum alioꝝ iudicuꝫ mortuoꝝ oſſa/e ſepulchriſ effoſſa igni ſimiliter cre
marentur. Eoq̃ꝫ loci/vbi hec virago extiterat cõcremata/tẽpluꝫ poneret ⁊ ex re/
liquis predictoꝝ bonis:que publicata fuerant/ ibidem ad dei ſũmi honorem/
ipſiuſq̃ꝫ defũcte propitiationẽ quottidianũ ſacrifitiũ inſtitutũ eſt. Jtaq̃ꝫ hoc
modo huic admirabili femine decus omne/recuperatũ eſt. Quibus quideꝫ me
ritis ⁊ inauditis facinorib⁹. Janna hec pulcella/merito a nobis claris mulieri/
bus venit hic applicanda.

¶ De Jſabella regina renati regis vxore. cap.clviii.

ISabella Jlluſtriſſima ac
(vt ita dixerim) ſancta regi
na/renati ãdegauẽſis incli
ti ac optimi regis coniunx

ãno a natali chriſtiano nono ⁊ quadra
geſimo/ſupra mileſimuꝫ: ⁊ quadringẽ
teſimum/Neapoli/ maximo cũ ſui no/
minis preconio deceſſit. Que certe/iter
oẽs ſui ſeculi mulieres ĩprimis formo
ſiſſima fuit femina/nec min⁹ igenio pre
ſtãs/q̃ꝫ aĩ magnitudĩe iuſta clemẽſq̃ꝫ/
⁊ oĩbus munifica/affabilis ve/ac reruꝫ
diuinaꝝ admoduꝫ ſtudioſiſſima:⁊ elo
quẽs ĩprimis. Cuius tãta erat verecũdia/vt iauditũ prope videret:eratq̃ꝫ tãto
pudore exornata/⁊ aſpectu cõſpicua/ac venerabilis: vt magis a multis diceret/
mulier diuia q̃ꝫ humana. Et cũ alijs multis bonis artib⁹ ⁊ animi dotibus mi
rabiliter eſſet decorata/ſingulari prudẽtia lõge ornatiſſima dicebatur ĩſignita.
Maximeq̃ꝫ ĩ parthenopeo regno adipiſcẽdo/eodẽq̃ꝫ adminiſtrãdo:ex quo cer
te ĩmortalem gloriam ĩter cetera eſt cõſecuta. Scire hoc ĩ loco noſ opportet:q̄
cuꝫ idem regnum Neapolitanuꝫ Ludouico ⁊ Joãna regibus caruiſſet:eueſti
gio p̄mates regni ĩ Galliam miſere/qui huius mulieris virum Renatuꝫ regem
iaꝫ Lodouici regis defũcti germãuꝫ/ĩ id accerſirẽt:exiſtimãtes/id regni titu/

lum/legiptimo iure/ad ipm pertinere. Rex aūt Alfonſus Aragonēſis. de Joan/
ne regine morte certior factus: ſtatuerat hoc regno potiri/qꝫ p adoptionem ip/
ſius defuncte regine/heres fuerat īſtitutus/nō aūt priuat⁹. Qui vt aſſequi poſſz
qꝫ magnope optabat/ipꝛimis Philippuz Belgaꝝ principē/p litteras admodū
precibus defatigare cepit(cū eſſet illi ꝑpinquitate ſanguinis ꝯiunctus)vt ad ſe
vocaret renatū ipſuz/q iā diu captiuus illi fuerat: vtpote iaz multos annos ab
ipſo capt⁹ queꝗꝫ ſub militaris fidei libeꝝ dimiſerat. vt quotiēs a ſe accerſiret/
nulla īterpoſita mora ad ſe veniret. Eo qppe tpe quo renatus ipſe/ab eodē phi/
lippo Burgondioꝝ duce/euocat⁹ veniebat. eodē fere a legat̄ꝭ primoꝝ neapolita
noꝝ ſolicitabat. vt ipſius parthenopei regni titulū/q ſibi deferebat/Neapolim
acceptuz veniret. Sꝫ optimus rex/maluit principi fidē ſeruare datā quā obla/
tum regiū/adipiſci. Statimqꝫ ad ipſuz ducē burgondioꝝ renatus rex ꝑfectus
ab eodez aliquādiu(Alfonſi regis ītuitu)honeſto in carcere ſeruat⁹ eſt. Qd cuz
intellexiſſet Jſabella regia/maximi aīi mulier: ꝯfeſtim cū Joāne vnico filio aſſo-
ciata/multiſqꝫ gallis pricipibus ⁊ nobiliorib⁹ comitata Neapoliz cum magna
claſſe breui ꝑuenit. Ubi extēplo maria oīum letitia ⁊ ꝯſenſu/Neapolitanoꝝ re
gina ē declarata/atqꝫ toti⁹ ipi⁹ regni oīmoda gubernatrix. Tāti itaqꝫ regni hoc
mō Jſabella hec prudētiſſima/titulo ⁊ poſſeſſiōe adeptis. cū ꝯſilio plurimū va
leret haud honeſtū ſibi videre videbatur. id tātuz regnū ſe ſolā feminā admi/
niſtrare. Quā obrē decreuit/ex multoꝝ nobiliuz ꝯſilio ſenatuz ſibi deligere ⁊ id
quidē ipꝛimis honeſtiſſimoꝝ regni primoꝝ: q eidē ī adminiſtratiōe regni(donec
Renatus adueniret rex)ſibi ſemp aſſiſterēt. Res nō ſoluz comendāda: ſꝫ certe
plurimū admirāda. Polebat eqdez in hac muliere q̄daz icredibilis humani/
tas/ſingulariſqꝫ facilitas: ac inexplicabilis comitas/quā in audientia/eximia ni/
miū ſemp exhibebat: Colēdo quā maxie/ac maiorez imoduz obſeruādo/ſenatuz
quē ipſa ſibi delegerat. cū quo de oīb⁹ ꝯſultabat. de quib⁹ dicendū fuerat. Pre
terea ⁊ in oī fortuna/tā bona q̄ꝫ mala/ſemp cū maxia modeſtia ſe vixiſſe cōptū
fuit: atqꝫ in ſūma religiōe/tā in rebus/q̄ꝫ in verbis. Nequaq̄ꝫ eiuſdē fortune nō
nullas iuitata mulieres: q̄ luxu atqꝫ corrupta laſciuia a nulla didicerūt/petulā
tia aut ꝑcacitate inſimilib⁹ abſtinere: Exiſtimātes ſibi oīa in tali fortuna licere.
Claruit itaqꝫ hec Jſabella regina in oīb⁹/tāq̄ꝫ memorabile/oīs ꝑfectiōiſ exēplū/
⁊ regale documentū. Jgit̄ Alphōſus rex certior fact⁹/Renatū regē in carcerib⁹
ſeruari: Jſabellā v̄o hāc Neapolitanoꝝ reginā ꝯſtitutā/cū pulcherrima claſſe/
mare igreſſus: iſtati cepit regnū oē bello aſperrimo infeſtare. Quib⁹ reb⁹ Jſabel
la regina coacta/⁊ ipſa(ifracto aīo)claſſem nō modicū/ꝯtra hoſtē oppoſuit. Se/
rebat itaqꝫ bellū hec virago Jſabella tāq̄ꝫ in armis ſemp obuerſata/⁊ ī pugnis
ꝯfectis pſepe ſupior effulſit. Uez ad extremū(vt hūana ſemp fuere icerta)cū Al
phōſus rex Apuliā oēm ſibi ademiſſet/cum tota lucania/quā Baſilicatā hodie
appellare ꝯſueuimus: nō modicuz aīo ꝯſternata/oēs gallos principes ꝑ mari
to ſuo rege Renato obteſtari cepit vt apud philippū Burgōdioꝝ ducē agerēt.
vt carceribus liberaret. Quoꝝ precib⁹ tādem pmotus philippus/e carceribus
eū libeꝝ dimiſit. Qui nihil cūctatus illico neapolim cuz exercitu cōtendit. Ubi
⁊ vxoris ſue regie dilectiſſime preſentia/diutius illi frui nō licuit. Que cū Pau/
lo poſt deceſſiſſet oibus his vſa eſt: q̄ tali tēpore chriſtiane morientibus faciē
da ſunt: cum maximo luctu/⁊ ampliſſimo funere eſt elata. Cum ſumma gloria

toti ſuo regno neapolitano vtiliſſima.

De Helena beata vtinenſi: ordinis heremitarum. capi. clviij.

Helena Utinenſis noſtri or
dinis heremitarũ diui Au
guſtini de penitentia reli
gioſiſſi̅a ſoror ãno a natali
xpiano octauo ⁊ quĩquageſimo/ ſupra
.M. quadringenteſimum apud eundẽ
ſui ortus oppidum/plurimis illuſtra
ta virtutibus atqꝫ miraculis/nõ ambi
gua fide abijt in celum: celeſtium ſpiri
tuum a ſcriptura agminibus. Eſt autẽ
id oppidũ Utini/exquo ſancta hec mu
Utinum oppidum. lier Helena originem duxit/ admoduꝫ
imprimis preſtans/ditiſſimũqꝫ ac fre
quentatiſſimum in italia/inqꝫ regione Japedia ſeu foro iuliano/quod vt vulgo
fertur ab Auſtrie ducibus conditum fuit. In hoc itaqꝫ oppido inſigni/ Helena
hec religioſiſſima matrona/ex nobiliſſima parẽtibus ⁊ ortũ/ ⁊ toti⁹ vite fomẽtũ/
ac demũ (vt ita loquar) vite briſſime premiũ pcepit. Cuiuſ generoſi optimiqꝫ pa
Parentes. rentes/Ualẽtinus.s. ⁊ Helyſabeth cum puellã ad annũ vſqꝫ qntum decimuꝫ/
omni cuꝫ diligẽtia domi enutriſſent: atqꝫ ipſa/vt erat animo ĩgenua/optimã eo
ruꝫ formã ⁊ rationẽ viuendi/vtpote/religionẽ/fidem/pietatem/honeſtateꝫ/⁊ oĩ
modam integritatem atqꝫ modeſtiam percepiſſet. eſſetqꝫ ſpectate formoſitatis
puella/eã iaꝫ maturo viro/nupſerũt Antonio caualcãti vtinenſi ciui/ viro certe
Antonius maritus. nulla virtute aut fortuna indigno: quem quidem conſortem Antoniũ/mox hec
ſponſa Helena/cum bonitate/⁊ prudentia ſingulari ſua. tum optimis moribus
ingenitaqꝫ modeſtia precipua/quoaduixit/ad ſe amandam/mirum immodum
allexit: deoqꝫ ac cunctis parentibus ⁊ amicis peramabilis ⁊ cariſſima ſemper
exiſtens. Nec vlla inter eos vnqꝫ fuiſſe iurgia/aut diſcordias vllas conſtat: ſed
ſumma pax/⁊ perpetuus coniugalis amor. Cumqꝫ illum dominus emedio per
mortem ſubſtuliſſet. ita ipſum ⁊ lachrymis ⁊ eiulatibus indoluit/vt parum af
fuerit/quin ⁊ ipſa non moreretur. reputabat quippe ipſam eius amiſſioneꝫ/om
Nota. nium fore accerbiſſimam. ⁊ ideo illi accerbiſſimo fuit ſupplicio(. Difficile nãqꝫ
eſt mulieribus gratos amittere viros ſine magno dolore atqꝫ ipſuꝫ dolorẽ per
ferre ſine quo/aut conſolationem egregiam adhibeant aliquam). Ipſo itaqꝫ de
functo Helena digniſſima conſors/propoſuit atqꝫ ſpopondit deo/ſibi gratiam
conferenti/deinceps/ſuam vitam caſte/pie/ſancteqꝫ agere: atqꝫ ſuos liberos om
ni cum diligẽtia educare/⁊ informare. Demum poſt aliquot annos/audiẽs ſol
licite/ſancta concionatorum documenta/⁊ maxime ea/que ad religionis incita
mentum ſolent vſurpare/ad eandem/tamqꝫ ab acculeis compũcta ⁊ ferue facta
femina ardentis fidei/⁊ deuotionis/contra omnem vanitatem mox ita ſe erexit:
veſtigioqꝫ firmauit/virtutibus imprimis diuinis ſcepta: ⁊ chriſti ac religionis
dulcedine aliquantulum deguſtata. Maritum ſe per mortem premiſiſſe exul
Habitum ſuſcipit. taret atqꝫ geſtiret. Quamobrem/matura deliberatione firmata ac cõfirmata/re
ligionis noſtre habitum in Ede ſancte Lucie ſuo in oppido ordini heremitaꝝ

diui Aurelij Auguſtini dicata. humiliter ac religioſiſſime ſuſcepit. Eoqꝫ ſuſce/pto/qm̄ virtutibus nullis magis q̄ꝫ charitate ⁊ humilitate preſtabat. Quātum primior deo ⁊ habitu ſancto ⁊ bonis opib⁹ accedebat/eo lōgius ſe abeſſe a virtutibus/a meritis/a venia/⁊ a gratia diuīa exiſtimabat: hīc de ſacro dei concionatori angelo/ex ſancti Seuerini oppido in piceno oriūdo/patri ſuo ſpirituali/potiſſimuꝫ/ac ceteris vtriuſqꝫ ſexus religioſis ſubſtrabat: eorūqꝫ preces humilis/ſuplexqꝫ efflagitabat. Et quātuꝫ poterat de ſuis facultatib⁹ per elymoſinas dei miſericordiam in ſe expoſtulabat. Unde in primis ſua oīa iocalia/in auro ⁊ argento veſtibus tum ſericis/tum auratis/quarum ſibi libera erat facultas ſui ordinis edem mirifice exornauit. Infirmoꝝ deinde ⁊ pauperuꝫ/atqꝫ alioꝝ egeſtate oppreſſoꝝ/precipuam curā ſuſcepit: eoſqꝫ pro magnitudine facultatis ſue iugiter ſuſtētabat: atqꝫ eiſdeꝫ cū opus eſſet ſeruiebat. pulmenta ⁊ cibos cōficiēdo/quibus oībus ſemper blāda/⁊ affabilis/facilima/ac liberalis erat nec ī nullo quidem/quaſi dn̄a vnq̄ꝫ/ſed quaſi miniſtra/ ſe exponebat. In tota vita ſua/tanta ſemper/⁊ oris/⁊ orationis modeſtiam tenuit/vt nūq̄ꝫ verbum improuida expuerit vel emiſerit. Et q̄ꝫq̄ꝫ ſemper paruo vilīqꝫ cibo contenta fuerit: poſt ſuſceptum habitum ⁊ emiſſam profeſſionis regulam adeo incredibili abſtinētia ſe caſtigauit: vt annos ſex continue carnibus. ouis, caſeo/vino/oleo/abſtinuerit: pleroſqꝫ dies ieiunium agebat/pane ⁊ aqua contēta. Nonnunq̄ꝫ herbarum radicibus ſuſtētabatur. Etiā ſepe numero ſuis cibis/aut terraꝫ/aut cinereꝫ/aut certe aquam frigidam īmiſcebat. Cūqꝫ in veſperuꝫ vt plurimū ieiunaret: aduētante nocte/pomum crudū pro lauticio cibo comedebat. Accetuꝫ aūt cum fele mixtum. ex cōſideratione potus ieſu chriſti potabat. Cūqꝫ ex ea cur tam aſpero ne dicam crudeli vite genere vteretur. a nōnullis queſituꝫ fuit. Reſpondiſſe fertur. Se ſub ea conditione religionem adijſſe/vt que perpetrauerat peccata/penitentia/ieiunijs elymoſinarum errogatione/atqꝫ iugi oratione aboleret. Iugis namqꝫ memoria paſſiōis chriſti apud eam perſeuerabat. Unde ⁊ pro monilibus ⁊ faſcijs pectoralibus/reliquoqꝫ muliebri mundo domini charitatem qua dilexit nos eiuſqꝫ laſſitudinem/ieiunium/columnam. flagella/ſpinas. ⁊ aſperaꝫ crucem contemplari nō deſinebat. Quorum memoria impellebatur: vt corpus ſuum ſingulis diebus diſciplinis ferreis crudeliter cederet. Nocteqꝫ ⁊ interdum coronam ex acubus confectam in capite geſtaret/et ne quid ex paſſione ſibi deeſſet. mandabat ancille ſue. vt ipſaꝫ manibus poſt terga ligatis/colloqꝫ fune inſerto per vniuerſam domum ad inſtar iudeorum traheret. Sciens preterea ad vite ſanctitatem ceteraqꝫ omnia recte obeunda vim maximā habere oratiōeꝫ. eidē hec ſancta Helena quottidie peculiariter intenta ⁊ aſſidua cum lachrymis erat. Per illam ſe ipſam inſpiciebat: ac veluti inſpeculo contemplabatur. Cum ea hoſtem diabolum perſequebatur ⁊ carnē ſubigebat ſpiritui. Quid autem virium habuerint eius ardentiſſime orationes. ⁊ quid laudis/ eius ingentia facinora atqꝫ celeberrima miracula declararunt. Nam ſepiſſime ab ipſa inuictus ⁊ prepotens deus ſe vinci ac cogi paſſus fuit. Ipſam nempe excellentem orationis virtutem potiſſimum ſuo ſemper in ſinu beata Helena habebat: que ab humanis quaſi abſtrahens illam vehebat in celuꝫ/ferebatqꝫ per ſpecioſum omne ſublime. pro qua perſepe maximis replebat gaudijs. ⁊ ipſis tam ampliſſimis vt quandoqꝫ/in ea nulli ſenſus ineſſe viderentur. Eius vo

De humilitate.

De elymoſinis.

Abſtinentia.

Paſſionis chriſti memoria.

De orationibus.

cubile/plerumqꝫ/erat nuda humus. Nullus vnq̃ꝫ interceſſit dies quin viaticũ ſalutis ſumeret: ⁊ id ſemper cum lachrymis/quo ſumpto/vnam horam/ex more in luctu ⁊ lachrymis conſumebat. Sciens quoqꝫ beatum Hieronymuꝫ precepiſſe/orationi lectio/lectioni ſuccedat oratio/ea quideꝫ veluti quottidiano animi pabulo vtebatur: veꝝ nec ipſa omnifaria ei quippe erat. ſꝫ ea dumtaxat que animum eius ſpirituali dulcedine/ paſceret illuſtraret. ⁊ incenderet: libri autem quos legebat duo potiſſimum erant. alterum quorum crucis ſpeculuꝫ vocant: alter xpo de humilitate inſcriptus eſt. Euangelium auteꝫ chriſti tamq̃ꝫ Cecilia virgo geſtabat iugiter ſuo in pectore: pro quo ſingulis diebus diuinis colloquijs vacabat. Erant ei lachryme maxime ex conſideratione benefitiorũ dei ac paſſionis ieſu chriſti/tanq̃ꝫ nectar die ac nocte/dum diceretur ipſi/ vbi eſt deus tuus. Ex quibus certe illabebantur ei faces ſpiritus ſancti: per quem/veluti adoptionis filia dilectiſſima iugiter clamabat. Abba pater. Deniqꝫ rebus in

Solitudo ei⁹. oibus ſolitudinem ⁊ ſecretũ magnope amabat. Et quocũqꝫ vertebat̃ ſola/ibidẽ hoſtiam cordis ſui viuam offerendo/ſemper clamabat atqꝫ dicebat. Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum: cõcupiſcit ⁊ deficit anima mea i atria domini: Pſalebat mente/pſalebat ⁊ ſpiritu. Et paſſim ſuo in ore reſonabat canticum nouum/quod cantari fas non eſt: niſi ijs qui empti ſũt de terris primitie deo ⁊ agno. De eius frugalitate ⁊ incredibili victus abſtinentia deqꝫ tollerantia vigiliarum atqꝫ laborum/de ceteris quoqꝫ pluribus diuinis ſuis virtutibus/pro modulo mee ignorantie/ſatis iam dictum eſt. Nũc autem opere pretium eſt. expõere ipſius promptam obediẽtiam. que talium religioſarum profeſſionis votum protendit. Jn ea quippe/beata hec femĩa/ſuarum omnium virtutum fundamenta iecit. Nouerat enim diuino ſpiritu inflamata/eam viuam/ ⁊ vere dignam eſſe hoſtiam/atqꝫ ſacrifitium omni theſauro pretioſius. inquo ipſa hominis voluntas litatur. Noueratqꝫ dominum noſtrum ieſum chriſtuꝫ cum in forma dei eſſet/ſe vere exinaniſſe/vt ſuo exemplo chriſtiani omnes imitatores/ ⁊ ipſi intrepide id factitarent: animas. s. ſuas/ſub obedientie iugo cuꝫ gaudio caſtigarent. Hanc igitur quam dicimus obedientie virtutem/optima chriſti ancilla/principio vſqꝫ in finem vite ſue/ſemper tanq̃ꝫ Neophita chriſti pure ⁊ ſimpliciter obſeruauit. Patris ſui ſpiritualis aliorumqꝫ maiorum vocem audiendo/preſto adeſſe/ nullum vnq̃ꝫ diſcrimen inter precepta eorum faciendo. Nihil de iniunctis graue vnq̃ꝫ duxit. Sciens ſi prepoſito ſibi patri/pareret: ⁊ ſaluatori ſuo ſe paruiſſe. qui dixit. Qui vos audit/me audit/ ⁊ qui vos ſpernit me ſpernit: exiſtimans certe ſine illa/inanem eſſe religioſorum vitaꝫ/inanemqꝫ religionem ipſam. Et ideo in omnibus/ſemper ipſam obedientiam/anteponebat. quod vt ⁊ ceteri facerẽt/omnes admonebat/ſemperqꝫ rogabat. Affirmabat quoqꝫ hoc/ꝙ quicunqꝫ maiorum ſuorum precepta accurate/ad vnguemqꝫ ſeruaſſet/intelligeret ſe/non modo non poſſe interire: ſed nec vllos ſibi diaboli laqueos. aut vlla tella nocitura. Diabolicas temptationes ⁊ perſecutiones innumeras hec ſancta matrona Helena infinem pertulit. cum quibus etiam ſepiſſime luctabatur: ⁊ aquibus multis etiam verberibus affecta fuit. Nam vt ipſam Helenam veterator hoſtis in pernitiem deduceret. Cum aliquando in oratorio ſuo/noctu oraret/tectum domus illius magno ſtrepitu conſcendit. ⁊ horrendam adeo vocem emiſit. vt tectum diruere videretur. Sed

De eius obedientia.

Diabolice tẽptationes.

illa ob hoc nullo terrore perculſa fuit.Sed cum inſtantius in orationibus per
ſiſteret/exquo pauorem eidem ĩcutere nequiuiſſet/eam flagellis duriſſime ver/
berauit. Eoqꝫ factum eſt vt ſe beata Helena in fugam verterit.ꝙ ⁊ ipſe eaꝫ ve/
ſtigijs inſequebatur. Aliquando etiam ipſe antiquus hoſtis ipſam infeſtare
cepit.vt ſe aut ex feneſtra precipitem daret/aut laqueo ſibi mortem conſereret.
Sed ſaluatoris ſigni impreſſione mox in fugam ipſum vertit. Sepius etiaꝫ ca
lidus hoſtis/eam in angeli ſpeciem conatus eſt in ſuam ſententiaꝫ traducere.
Erat huic ſancte mulieri optimus mos/vt ante Lucanuꝫ/ad Lucie ſancte tem
plum ſemper proficiſceretur.Amniſqꝫ quidam/qui oppidum preterfluit/eidẽ
ponte tranſeũdus erat:ad quem cum aliquãdo perueniſſet ab hoſte maligno/
in aquam precipitata eſt.pro quo haud multum abfuit.quin ab aquis ſancta
abſorberetur. Uerum chriſti benefitio/ad ripam/tota madefacta delata eſt. In
huncqꝫ modum ad templum ipſum quo miſſarum ſolemnibus adeſſet conceſ
ſit. Quoties virgis ab eo ceſa:quoties ſaxo eliſa.quoties eius oſſa confracta.vt
membro prorſus vllo aliquando ſe adiuuare poſſet.Sed deus, omnipotens/⁊
pius pro quo/hec inuicto animo tollerabat/nullũm eam iuuãdi pretermitebat
locum. Deniqꝫ/cum Paulus dicat.Uirtus in ĩfirmitate perficitur. vt illam de/ De patiẽntia infirmitatum.
us beatiorem per infirmitates corales efficeret:atqꝫ ⁊ eam in ipſis perſeueran/
ti/opem,tanq̃ filie cariſſime offeret:quemadmodum in pſalmo pollicet. Cum
ipſo ſum in tribulatione:eripiam eum ⁊ glorificabo eum. Per tres annos/gra-
uiſſimo morbo vexari voluit:quem nihilominus/Helena ſancta equiſſimo ſem
per pertulit animo/deum ob hoc/ſummis proſequens laudibus. Et cum mul-
ti pietate permoti eam conſolari adniterentur.Id conſolatiõis genus ſuperua/
caneum fore reſpõdebat. Statum ſibi fuiſſe.ea que chriſtus vellet cõſtantiſſi-
me quidem perpeti. Iam Helena glorioſa/de aduerſario/deqꝫ cunctis malis vi
ctoriaꝫ reportauerat/vt ei ampliſſimus poſſet decerni triumphus.quuꝫ a dño
ampliſſimo munere fuerit donata.Qđ ei in oratiõe perſiſtẽti ſe ſe chriſtus/cum
ſanctiſſima matre virgine/⁊ beato patre Auguſtino.atqꝫ Nicholao tollẽtinate
feſtiuus totus obtulerit.eidemqꝫ maximam atqꝫ ĩcredibilem voluptateꝫ cõtu
lerit. Triẽnio igitur/cum dñs eam maximo infirmitatis igne atqꝫ ĩcude pro-
baſſet.vt.ſ.veluti auruꝫ mũdiſſimuꝫ flaueſceret ⁊ rutilaret,in celeſte vas vtiqꝫ
formãda omni prorſus rubigine expulſa/ipſaqꝫ beata femina/omne vite ſue tẽ/
pus in omni opere bono elaboraſſet.⁊ tãq̃ bonus chriſti miles cõſtanter/ipſa
ſupradicta faciora(que omnibus ante oculos hic poſui)tenniſſet ſtrenueqꝫ geſ
ſiſſet,Cum decurſo iam ſtridio/vt ſuum ad qđ ſemper optabat perueniret triũ-
phuꝫ:accerſito priore mõaſterij ſancte Lucie ordis ſui/tãq̃ gremio ſancte ma
tris eccleſie ſemper enutrita atqꝫ fota/vt in fide chriſti ſe emigraturam cõteſta- Extrema eius ſacramenta.
retur.Cõfeſſioneꝫ.⁊ viaticuꝫ ⁊ reliquam reꝫ ſacraꝫ ex more rite/⁊ religioſiſſime
aſtãtibus fratribus ab ipſo ſuſcepit.quibus accincta preſidijs/tutius emigra
re poſſet. Demuꝫ cum ſecundum ⁊ ſexageſſimuꝫ vite ſue exceſſiſſet annum/ſu- Obitus eiꝰ
per nudaꝫ humuꝫ iacẽs.q̃rto nonas Aprilis/anni ſalutis noſtre.M.cccclviij.
ex preſenti hac moribũda vita/maliſqꝫ omnibus profecto cõſerta/ſuam innocẽ/
tiſſimã/decoraꝫ atqꝫ grataꝫ animam/e corpore elapſam/tãq̃ ex mortali caligie
ad eum miſit.quem ſemper ⁊ fide ⁊ charitate coluit ⁊ dilexit dominuꝫ noſtrũ
ieſum chriſtum: Ubi nunc vere viuit/viuetqꝫ in ſeculum/ea vita que mortem

neſcit vllam.Ipſum itaqꝫ dominum ieſum chriſtum depꝛecoꝛ qui hanc beataꝫ
matronam Helenam tãtis virtutuꝫ gradibus ſublimauit.vt ⁊ mihi idigno ſer
uo ſuo peccatoꝛi dignetur ſuis intercedentibus maximis meritis cõcedere/vt
liceat eius extrema ſubire veſtigia.Egreſſa auteꝫ ex eius coꝛpoꝛe anima/cũ mu
lieres de lauãdo eo conſiliuꝫ accepiſſent:confeſtim ipſuꝫ ſummopere vlceratũ
Uulnera. inſpiciunt ⁊ ea quidem de cauſa acceſſiſſe.ꝙ tot annis humi iacuerat.Canqꝫ il
lud in feretro ex moꝛe collocaſſent.⁊ crucifixum ſupꝛa pectus poſuiſſent.ſubi
Miraculuꝫ to Helena caput illi extulit/adeo/vt deinceps vnq̄ꝫ dimitti potuerit. Itaqꝫ ſi ei⁹
ingentes virtutes/vtpote pꝛudentiam.ingenium/diuinam/ eruditionem/pꝛom
ptiſſimam linguam/comitatem/amabilitatem/humilitatem deuotionẽ/⁊ diuino
rum guſtum/integritatem pudicitie/abſtinentiam pꝛecipuam/⁊ abiectioneꝫ/re
petere voluerimus/negotiuꝫ inextricabile/pꝛofecto aſſumeremus. Inuitata igi
tur beata hec noſtra Helena/ymo ⁊ excepta/ad religionis ſancte nuptias.Ubi
noue ſponſe agni epitalamia quottidie celebꝛantur veſte.s.nuptiali inſignita/
confeſtiꝫ in humilioꝛe loco ſedere voluit/iuxta ſaluatoꝛis noſtri ieſu chriſti do
cumentum.Qui dixit:Cum inuitatus fueris ad nuptias/ nouiſſimo diſcumbe
loco vt veniens/qui te inuitauit.Amice dicat aſcende ſuperius.Et pꝛopterea in
finem a magiſtro triclinij/domino noſtro ieſu chriſto.iuſſa eſt aſcendere ſupe/
rius vbi facta eſt ex eoꝛum numero:quibus dicitur per pꝛofetaꝫ.Surgite poſt
q̄ꝫ ſederitis:qui manducatis paneꝫ doloꝛis. Ad nos itaqꝫ ex huius viraginis
ſancte exemplum manaſſe putandum eſt:illud diuini oꝛis oꝛaculum.Regnuꝫ
celoꝛum vim patitur:⁊ violenti rapiunt illud. Quod vt ipſe qui hanc hui⁹ bea
te edidi vitam/deſiderio querere/operecꝫ attingere dei miſeratione poſſim/ipſi
eius regni maximo conditoꝛi genuo flecto.atqꝫ huic que cum eo iam iam triũ/
phum agit/⁊ regnat regnabitqꝫ in ſecula ſeculoꝛum. Amen. ❡ Multa ſunt ſi-
gna atqꝫ miracula ⁊ ante ⁊ poſt moꝛtem ab ea perpetrata:que me in hanc ſen
tentiam impellunt:vt ipſam cum ſponſo eius chriſto domino noſtro/⁊ ſancto/
Miracula eius cõme// moꝛat. rum aſcriptam agminibus minime dubitem.Ex quibus duo cõplectar.Ei eniꝫ
ciuem quendam Utinenſem cui heleno calcereto nomen erat/ cum a comitiali
moꝛbo grauiſſime teneretur oppꝛeſſus/pꝛiſtine ſanitati ſuis interceſſionibus
reſtituit. Beneuenuta quedam Utinenſis cum per annos tres nullos ſui con
iugij dediſſet fructus a deſpectui habebatur vapulabatqꝫ. Ex quo egre ferens
ad ſuos confugit : ⁊ eis quid cauſe ſubeſſet expoſuit/ dicens ſe a viro auffu-/
giſſe ꝙ de ipſe male mereretur. Poſteaq̄ꝫ illi nupſerit/ nullam vnq̄ꝫ ſibi feli/
cem dieꝫ affuiſſe/ ſeqꝫ maioꝛi doloꝛe affici/ꝙ ſine culpa afficeretur ⁊ cederetur.
Afirmabatqꝫ ſe nunq̄ꝫ ad illum reuerſuram. Quamobꝛem cumplurime matro
ne honeſtiſſime Beneuenutam ad ſe conuenerunt: comonẽtes ⁊ obſecrãtes vt
ſibi caueret/nec ſe deſpiciendam ⁊ infamandam exponeret. Quarum cõſilia cũ
Beneuenuta non admitteret:beata Helena eam ad ſe accerſiri iuſſit.Nulla in
quid filia mea te dubitatio teneat.ex te vir tuus liberos indubitato ſuſcipiet.
Redi cum eo in gratiam.In deo ſpem fidemqꝫ indubitataꝫ collocato.Optatis
equidem veſtris ille reſpondebit.Uix annus interceſſit.cum puellaꝫ ediderit:
ꝙ oꝛationibus helene factum fuit.

¶ De Angela Nugarola eruditiſſima. capitulum.clix.

ANgela nugarola Veronē
ſis oriunda / femina appri
me doctiſſima. Eo quo pi
us eius nominis ſecūdus
pontifex Romanus in Cathedra petri
preſidebat/ ⁊ apud Veronã ortus ſui
Ciuitatem inſignem/ ceteraſqꝫ Ciſalpi-
ne gallie Ciuitates/ ⁊ magna virtutum
gloria/ ⁊ poetica oratoriaqꝫ arte ⁊ inſi-
gnis ac clariſſima mulierū eſt habita.
Hec quippe ī primis generoſi viri An
toni Nugarole ſplendidiſſimi Equitiſ
aurati/ ⁊ preſtantis Antoni: qui Arco

pugnaciſſimo oppido imperabat coniunx fuit. Mulier ſane venuſtiſſimo ⁊ ele
ganti corpore/ quam plane formam/ ipſa ſua celebris doctrina apud omēs cla-
riorem reddebat: femina equidem imprimis humana/ facilis/ optimiſqꝫ mori-
bus/ ac pudicitie/ gloria admodum probatiſſima. Cuius ſermo ſuauiſſimꝰ/ pul
cherrimis ſemper habundabat exemplis: ⁊ auditoribus quam maxime iucun
dus. Diuine littere magnopere hanc mulierem delectabant: quās ⁊ perſepe ver
ſibus condebat/ idqꝫ in omni genere carminis: quod quidem in muliere vide
ri poterat admirabilius. Que inter cetera ſue doctrine erudimenta Eglogas ñ
nullas tanto artificio confecit: vt ſine iniuria cum cornificie ſupraſcripte roma
ne doctiſſime in celeſtibus litteris a ſe ſcriptis conferri poſſent: que Centonas
confecit: vt dictum eſt. Et cum nobiliſſima familia eſſet edita/ etiam maximum
vſum preſe ferebat/ in curanda refamiliari ſua/ ꝙ ordine ſuo cuncta adminiſtra
ret cum optimo viuendi exemplo: prudenter etenim/ ac ſummo conſilio ſem-
per omnia gerebat. Et cum in magnis diuitijs obuerſaretur/ etiam honorifice
⁊ liberaliter/ ſumma cum omnium beniuolentia/ cum vicinorum/ tum etiam ꝓ-
pinquarum his omnibus vſa memoratur. Rebus quoqꝫ diuinis eque ſemper
itenta/ clemens/ benifica/ ac pia admodum exiſtimata. Imprimis quidem mo-
deſta/ pudica/ atqꝫ nimium moderata. Quibus plane virtutibus ⁊ gratijs/ hoc
etiam adijecit: ꝙ per totam vitam ſuam/ ſemper mariti beniuolentiam/ quoad
nupſit: ad extremum vſqꝫ vite ſue finem/ incolumen inuiolatamqꝫ optime ſer-
uauit: ſemper cum ſumma deuotione viuens. Poſtremo cum vite ſue vltimus
adueniſſet finis/ eo morbo quo fere alij omnes ſolent/ eam mortem obijſſe feli-
citer conſtat. Cum de ſe non parue doctrine monumenta ⁊ aliarum plurima-
rum virtutum documenta poſteris tradiſſet plurima:

¶ De Maria illuſtri femina Marchioniſſa Mōtiſferrati. cap.clx.

Maria eius nominis noſtro
hoc in opere ſecunda/Illu
ſtris Gulielmi Mõtiſfera
ti marchionis vxore anno
a natali chriſtiano Milleſimo quadri
genteſimo/tertio ⁊ ſexageſimo admo-
dum adoleſcentula in Ciſalpina gallia
apud Caſale ſancti Euaſi vrbem ſuaꝫ
maximo cum populorum luctu/partu
riendo defecit/Cuius quidem decora
tanta fuere/vt inter claras mulieres a
nobis non in merito ſit anumeranda.
Hec imprimis Caroli Fuſenſis princi-
pis Nauarie regis nepotis filia fuit. Quam ferunt tante virtutis/tanteqꝫ pre-
ſtantie/ac liberalitatis fuiſſe feminaꝫ/vt facile explicari nõ poſſet ſermone. Que
quidem artes in principibus tam viris q̃ꝫ mulieribuſ magnopere deſyderan-
tur. Apprime eteim litterarum ſtudium attigit/quarum ſane voluptate icredi
biliter afficiebatur: ſꝫ precipue celeſtiuꝫ litterarum lectio illi cordi erat. Quib⁹
ex documentis in oĩ geſtu ⁊ ſermone/quandaꝫ religionem ⁊ ſanctimoniã pre
ſe ferre didicerat. Tam humana/tam comis/tam clemẽs/tam deniqꝫ liberalis/
vt ab ineunte fere etate/per totam galliam honorificus ⁊ frequẽs de illa ſermo/
in omni re pliberalis modum ſuppeditabat/vnde benignitate vti poſſet. Tã
taqꝫ morum eius erat ſuauitas/ſic quoqꝫ affabilis: vt oẽs ſibi/tum fratrum/tũ
ſororum loco haberet. Eius conſuetudo donec tẽpus nuptiaruꝫ aduenitſſet ſẽ
per cum alijs mulieribus fuit: ⁊ ipſa quidem tam humana/⁊ tã facilis/vt non
iam certe tanti principis filia/ſꝫ gregarij hominis videretur mancipia. Ubi ve-
ro ex trãſalpina gallia in Italiam tandem profecta eſt: quuꝫ duceretur ad ma-
ritum/plurimi illam ĩ modum prope triumphi proſequebãtur: vnde ⁊ toto il-
lo ſuo itinere/celebris ⁊ conſpicua ſemper fuit habita. Dici certe non poſſet/nec
id quidem ſine multis lachrymis/quantuꝫ eius populi indoluerint/preſertim
pauperes/ſua profectione. Dolentes eteim ſubclamabant atqꝫ dicebant. O mi-
ſerimi nos/omne refugium noſtrum/omneqꝫ patrocinium/nunc nunc nos oẽs
deſerit. Quid nobis nũc ⁊ deinceps rebus indifficilimis/ac noſtris in neceſſi-
tatibus opem afferet: quis in arduis auxiliabitur? quis iacentes nos ĩ calami
tatibus ſubleuabit? Quo nos deſeris vnica ſpes noſtra? Poſtq̃ꝫ aũt Italiam
noſtram attigit/celebrateqꝫ fuiſſent eius magnificẽtiſſime nuptie in Alba ſua
vrbe: que eius fuerat aĩ/magnitudo atqꝫ magnificẽtia mirifice declarauit. Di-
miſſura eim omnes qui illam comitati fuerant cum duceretur ad marituꝫ/⁊ iã
ad ſuos/eſſent domum regreſſuri: numero videlicet ſupra quadringentos: cuꝫ
principũ/tum etiam alioꝝ nobilium atqꝫ aliorum/qui iferiori loco nati fuerãt.
pro ratione perſonarum: ad vnum omnes magnificentiſſima liberalitate eſt
proſecuta: gemis videlicet/⁊ alijs precioſiſſimis quibuſcunqꝫ. Nec ſibi ipſi
quidq̃ꝫ reliquit: preter tenuiſſimam Cathenulam auream/quam decoris cauſa
collo geſtabat: ne quem a ſe indonatum dimitteret. Hec tam inaudita magni-
ficẽtia/⁊ ĩ Monteferrato ⁊ ĩ Gallia vſqꝫ in hodiernũ diem cũ igenti celebritate

memorantur. Apud maritum vero ⁊ eius principatum omnem non minorem gloriam aut laudem q̃ apud patrem eſt aſſecuta. Nam in omnes eque ſe comem/facilemq; ac phumanam preſtabat: ſed i pauperes imprimis: quos omnes ⁊ verbo ⁊ opere confouebat: his erat patrocinio/hoſq; tuebatur. que virtutes icc irco in ea comendabiliores eſſe debēt: q pace taliu3 natalium huius ingenij/huiuſq; nature/hodie inueniūtur. Huiuſmodi itaq; ornamētis: hoc quoq; acceſſit: cu3 oppida/Caſtella/ vicoſq; ſui pricipatus adiret: hec illi precipua conſuetudo erat/ſi quam forte ſupplicationem vltro eidē offereretur: que pauperem oſtendere aliqua ope indigere/oblatam/aut manu ſemper geſtabat: aut ſuo in ſinu certe collocabat. Neq; quēq; a ſe vnq̃ dimittere volebat: donec implorantis auxiliu3 neceſſitati proſperiſſet. Illud quoq; phemni laude dignū in ea excelluit: q nunq̃ vllis voluptatibus tam delinita fuit vt ſuorum ſubditorum potuerit obliuiſci. Semper etenim ſua inſocietate cetus feminarum habere volebat/cum nobiles/tum etiam honeſtiſſimas matronas ac ancillas virgines: cum quibus ea ſe gerebat modeſtia ⁊ morum ſuauitate,/ vt ex eius ore nunq̃ fuerit verbum qđ merito reprehendi poſſet. Tanta preterea fuit ipſius prudentia/tantumq; igenium/cum omnibus ancillis/ſubditiſq; ſuis: vt nulla vnq̃ coniecturare potuerit: que animo illius eſſet carior aut certe gratior. Na3 cum omnibus ipſa tam equaliter ſe gerebat: vt nulla vnq̃ aut gloriari/ aut cōqueri potuerit/ſe illi gratiorem eſſe/aut/e contra minus amari. Tres tantummodo/hec tam cordata tamq; optima adoleſcentula cum marito vixit annos/ ex cuius coniugio duas edidit filias. Quarum altera Margarita nomine Ludouico Salutiarum Marchioni nupſit: que adhuc viuere dicitur. Sed in alterius puelle partu prohdolor e vita migrauit. Que mors certe ſummus meror ac ſūmus dolor/non modo marito/ ſed etiam omnibus ſuis aulicis ac vniuerſis populis fuit: qui īfinitis prope lachrymis ⁊ triſticia/ac pietate eam tāq̃ oīum parētem diutius luxere.

¶ De Senebria Sambare erudita femina. cap.clxi.

Senebria clariſſima femina/ natione veronenſis: Clariſſimi Brunori Sambare ex primoribus Ciuibus Brixianis: tempeſtate Pii pontificis Romani eius nominis ſecundi/ ſua egregia eruditione ac alijs plurimis boniſ artibus/immortale nomen atq; gloria3 ea in potentiſſima vrbe Brixiana alijſq; locis ciſalpine gallie adepta ē. Que quidem preſtans mulier in primis leonardi Nugarole equitis aurati filia fuit: que ⁊ forma/prudentia/religiōeq; ac liberalitate mltū excelluit/facilis p̄terea ac oīb⁹ admodū affabilis. Inq̃ ēt q̄dā icredibilis dexteritas cū oīb⁹ vigebat/ac mox ſingularis leuitas in omni

geſtu. Vrbana imprimis/que omnia eam permaxime honeſtabāt. Decorabat
inſuper illam/quedaz maieſtas in vultu mirabiliſqꝫ aſpectus/ omnino diſſimi
lis ab illis mulieribus/que ſummam paternitatem plane demōſtrant: cuz ſalu
tant/dedignātur quādoqꝫ alios reſalutare. Excellebat ī ea inter cetera etiā pre
cipua bonaruz litterarū diſciplina/a doctiſſimis ⁊ eloquētiſſimis viris appme
egregie īſtituta: quā obrē/ ī oī genere litteraꝝ/ maxiaz de ſe opynionē apō oēs
ɔcitabat. Argumēto/ſūt epl̄e eius luculēte: ⁊ cū maxia doctria ſcripte. Cuiꝰ oīo
tuz modeſta/tū etiā magnifica fuēat exiſtiata. Geſtus preterea/⁊ oēſ cōpōiſ ſui
motus/nunq̃ꝫ ab his diſſentire videbant. Mores inſup admoduz pudici/ qui
cum quadaz grauitate coniūcti eſſent/illaz nō parum ornabāt. Eluceſebat itez
in ea quidā cōiugalis pudor atqꝫ fides. Diligētiſſima quoqꝫ erat oīs honoris
⁊ decoris tā mariti: q̃ꝫ etiā ſui: ⁊ id nō minuſ q̃ꝫ Emilia tertia ſupradicta/ſupe
rioris Affricani vxor: cui nō ſolū domi mariti/ſꝫ etiā vbiqꝫ/maxia illi cura fuit
pacis/⁊ cōiugalis cōcordie amoris. vt monumētis clariſſimoꝝ īgenioꝝ/ad noſ
vſqꝫ manaſſe ɔerniṁꝰ. Tāti igit̄ momēti eiꝰ auctoritatis ⁊ exiſtimatiōis erat
habita hec matrona īſignis Genebria. In ſubditos eim ſuos ſūma preſtabat
hūanitate: ⁊ iccirco plurimū letabat̄ qñ coꝝ poſſet extinguere diſcordias/ſi for
te inter illos aliquādo fuiſſent exorte. Viſitabat egrotos cū ingēti ſtudio atqꝫ
amore/quos rebꝰ/ tum etiā verbis dulciter cōſolabat̄. Hoc ⁊ amplius ī ea mi
randuz fuit: quia vbi ratio uel neceſſitas expoſtulabat/familiarē.humanaz/fa
cilē/⁊ piam ſeſe exhibebat. Tam erat in ſuos propēſo ſtudio/ vt ⁊ equalis ⁊ ſo
ror vere poſſet appellari/nō que poſſet eis imperare. Sepe etiā hoc verbuz illi
vſurpabat̄. Sapiētes viros/ſapiētesqꝫ feminas/ apud mltitudinē/ab omni am
bitione vacuos eſſe debere: ecōtra autem opā dare/vt is placerēt qui vera laudē
digni exiſterent. Memor quāmaxie erat benefitioꝝ/⁊ grata ī illos qui ī ſe aliqd
cōtuliſſent vel re/vel opere. Cōſtanter iuſtitiaz coluit: ⁊ inocētiaz cuſtodiuit.
Fecunda liberis precipue maribꝰ: quinqꝫ eteiz peperit. Quoꝝ primus Mafeuſ
appellatus/vir preſtāti quadaz corporis dignitate. Secūdus petrus excellēti
ingenio vir/eximiaqꝫ virtute/ac magnificētia: qui merito ſuaꝝ virtutum a ponti
fice maximo paulo eiꝰ noīs ſecundo eximia affectus fuit dignitate: vna cuz fra
tribus ⁊ poſteris ſuis: cuiꝰ quidem pietas: nūq̃ꝫ poſſet ſatis pro dignitate lau
dari. Tertius Joanneſfranciſcus inarmis ſatis exercitatus/ validus ⁊ ſummi
conſilij vir. Quartus Nicolaus imprimis phumanus. Quintuſ poſtremo Mā
ſilius prothonotarius/⁊ iuris pontifitij decore ornatus. Quorum omnium vir
tus clarumqꝫ nomen/non tantum matri ornamento fuere: ſed etiam prope to
ti Ciſalpine gallie gloriam immortalem attulere. Hec itaqꝫ tam clara femina/
diuitijs/ſcientia ⁊ virtutibus/ac liberiſ tam fortunata/nō tanq̃ꝫ Nyobes Am
phyonis Thebanorum regis filia fortune luſa inſipiens fecerat: que ſuperbiē
do/non gratias egerat/ que quidem ex innumerabili prole diuinos ſibi queſie
rat honores: pro quo nomen ſnum in multis ſeculis ſibi fecerat exoſum/ſed
ipſa clara Genebria de omnibus ſibi conceſſis cum gratias immortales deo e
giſſet: ad extremum adhuc in iuuenili admodū etate/ modum vite ſue poſuit.
Cuius mortem īnumerabiles prope populi/non ſecus ac ſi parētez collachri
marunt. Elataque fuit/magnificentiſſimo funere/ pro dignitate ⁊ ſplēdore ſuo
rum: vt clara mulier merito requirebat.

Petruſ comes gāba ra/⁊ reliq.

¶ De Iſotha virgine nugarola veronenſe erudita. cap.clxiii.

Isota virgo Nugarola ꝑdicte Senebꝛie ſoroꝛ/ femina ipꝛimis doctiſſima: ãno a natali xp̄iano milleſimo quadrigẽteſimo ſexageſimo ſexto: apđ veronã vrbez ſuam: cũ i celibatu totaz egiſſet vitã/ extīcta ẽ. Hec qppe amoꝛe virginitatis ducta/ a matrimõio cõiugali pꝛorſus aliena eſſe voluit: etſi ideſinenter a pleriſqꝫ magnis viris/ ad matrimoniũ ſolicitata fuiſſet. Sz neqꝫ ab vllis ſuis pꝛopiquis: aut affinibꝰ/ vel amicis eã ab hoc ſuo laudabili ꝓpoſito vnqꝫ potuit amoueri. Et vt oẽz nuptiaꝝ moleſtiã ⁊ otiũ (quo nihil ꝑnitioſiꝰ mihi videt̃) a ſe poſſet arceri: ad ſtudia litteraꝝ ſe oĩbꝰ modis cõtulit. In qbꝰ certe tãtuz excelluit/ vt i ea plane reuixiſſe videret̃ priſca illa virginũ antiquitas ⁊ dignitas: quaſ illuſtres ſempiterno ꝑconio decoꝛauerat/ vetuſtas. Et icciꝛco oẽs ſui tẽpoꝛis mlꝛieres iuario litteraꝝ genere anteire dicebat̃. Eiꝰ eĩz igeniũ/ ſuãqꝫ doctrinã: ac ſplẽdoꝛẽ i tacti coꝛpoꝛis ſui/ nec nõ ⁊ abſtinẽtiã/ frugalitatẽ/ oꝛoneſ ceteraſqꝫ eiꝰ virtutes/ oẽs venerabãt̃. Celebrata erat maxĩe grauis: vt ⁊ doctrĩa cũ veteribꝰ mulieribꝰ eruditis merito poſſet cõparari. Quod cõfirmãt eiꝰ luculẽtiſſime oꝛones/ quas maxĩs põtificibꝰ Romãis aliquot deſtinauerat. Nicolao vz qnto/ ⁊ Pio ſecũdo: ꝑcipueqꝫ i eo Cõuentu quẽ Mãtue egiſſe eũ cõſtat. Suadebat namqꝫ ⁊ hoꝛtabat̃ validiſſimis argumẽtis ⁊ pꝛobationibꝰ/ nõ ſine maxĩa exemploꝝ copia/ cũ pontificez: tum Reuerẽdiſſimos ſancte eccleſie Cardinales ⁊ chꝛiſtianoꝝ pꝛincipes aduerſus Turcum/ qui chꝛiſtianũ nomen/ ⁊ chꝛiſtianã religionem conabat̃ euertere. Que quidez oꝛatio/ tãtaz pꝛe ſe ferebat doctrinã/ tantũqꝫ nitoꝛem ⁊ eloquẽtiaz/ quãtaz quis certe verbis explicare poſſet. Cui femine ꝑꝑ eam doctrinã ⁊ optimũ dicendi moduz: nõ poſſet dici/ quantum laudis/ quãtumqꝫ oꝛnamentum eidez acceſſerit. Nicenus eteĩm Cardinalis grecus vtraqꝫ lingua excellens/ ⁊ qui i diuinis doctrinis maximum etiã vſũ habebat: ea oꝛatiõe audita/ ſtatim quadam admiratione ꝑmotus: vt coꝛã agnoſceret/ quã admirabilez ex ratõe dicendi cognouerat: veronã cõtendere voluit. Vix quippe credibile videbat̃/ ſuoꝝ tempoꝛũ feminaz vllã iueniri: que tanta eruditiõe/ tãtaqꝫ eloquentia pꝛeſtaret. Qua viſa: ⁊ audita/ celeſte potiꝰ/ q̃ꝫ humanum factum iudicauit: vnde eam in ĩpis virtutibꝰ: ⁊ ipſas in ſe/ ad magnaz dei laudem/ ſuiqꝫ edificationẽ admiratus eſt. Hec plane nõ ſoluz ſtudia humanitatis ſed ⁊ philoſophyam attigit/ nec etiam Theologie ſacre ignara fuit. Confecit inter cetera/ Altercationẽ quãdam/ ideſt dyalogũ: cũ vrbis ſue pꝛefecto Aluiſio foſcaro patritio veneto/ viro egregie litteris culto: quo querebat: vtrũ Adaz pꝛothoplaſtus nr̃/ plus peccauerit/ quã Eua: mandatum domini trãſgrediendo. In quo quidem ipſa Euã/ ille Adã tuet̃. Quod ꝑegregiũ ſane opꝰ/ pluribꝰ admodum placet qđ maxĩe cũ quadã noua theologia/ cultuz ⁊ eloquẽtiaz i eo iũxerit. In veteri/ nouoqꝫ teſtamẽto admodũ fuit exẽcitatiſſĩa: vnđ ⁊ biblyã

Oꝛatio Iſothe ad põ. maximuz.

Dyalogus Iſothe.

ferme totã/ eaz didiciſſe cõſtat. Operum preterea quattuor doctoꝝ atq; alioꝝ
eque ſtudioſa. Nihil ferme ab ea dicebatur: qđ pr̃iſ Auguſtini teſtimõio/ non
ſtatim comprobaret. Diuum etiã hieronymuz ſemp̄ i man⁹ tenebat: uel pp̄ elo
quẽtiam ſuam/ que eaz delectabat: vel q plura q̃ȝ ceteri doctores/ ad ſctãs ſcri
beret virgines. Nõ poſſet equidez ennarari/ q̃ȝ abſolute/ quãq; ꝯſumate doctri
ne fuiſſet hec Iſotha virgo/ pegregia mulier. Preſtabat quoq; i ennarabili cor
poris dignitate/ optimis morib⁹ predita. Habitus aũt ei⁹ corporis/ ſemp quaſi
ad vidue cultuz accedebat: quẽ in tota vita cuſtodiuit ꝛ geſtauit. Nata igitur
octo ꝛ triginta annos/ ſũma mãſuetudine/ ſũmaq; gratia i oĩ parte vite claruit:
ꝛ nõ tãtum his quib⁹ erat coram nota/ ſed etiã illis quib⁹ nũq̃ȝ fuiſſet viſa: tan
tum valuit/ tãtũq; potuit fama ꝛ nomẽ optimaꝝ virtutuz i hac virgine. Atq; tã
dez hũc cõſumatiſſie vite finẽ nacta eſt Iſotha virgo eruditiſſima oĩ prope lau
de etiam cumulatiſſima.

¶ De Iſabella Ferdinandi Regis vxore. cap.clxiiii.

ISabella Regina Neapo
litana/ ei⁹ nois ſecunda/ ex
cellẽtiſſimi regis Ferdinã
di pudiciſſima cõiũx: hoc
ãno: qui eſt quintus ꝛ ſexageſimus ſa
lutis nr̃e/ ſupra milleſimuz ꝛ quadrin
gẽteſimuz: apud neapolim regiã ſuaz
quartodecio chalẽdas Aprilis/ cũ ma
ximo miſeroꝝ icomodo/ deceſſit: ꝛ re
gio funere elata/ i diui Petri martyris
tẽplo eſt tumulata. Mulier ſane cũſpi
cua ac inumerabilib⁹ virtutib⁹ iſigni
ta. Que iprimis Tarentini principis
neptis fuit: quam quidẽ Alfonſus Rex filij nuptijs iũgendam oĩ ſtudio/ iccir
co cõtendit: vt regnũ filio magis magiſq; firmaret: preſertim pulchritudine il
lius ꝛ virtutib⁹ maxime adduct⁹. Excellebat eteĩm inea iprimis eximia forma
quãta maxie dici poſſet. Nã regalis illi ex igenio aſpect⁹/ vt vel ſolo aſpectu/ re
gina facile poſſet ab oĩbus iudicari. Erat maxime eloquẽs/ maxima ve oꝛõnis
ſuauitate predita: affabilis iprimis pudici mores/ ac oĩs pudoris pleni. Dele
ctabatur magnope viris doctis/ beneq; moratis. Probe mulieres/ probeq; ige
nij femine illi maxime cõdi erant: ꝛ gr̃a apud illã plurimuz valebãt. Ex regia
autem ſua ipuros hoĩes/ ꝛ minimi ſenſus prudẽter ſubmouebat: quos vero di
dicerat igenio preſtare ꝛ grauitate oĩ ſtudio ꝛ impenſa/ adſe accerſiri faciebat/
quos certe caros gratoſq; habebat. Nec minus vocabat ad ſe mulieres ꝛ vir
gines iam viro maturas/ que illi iprimis nõ modicũ care erãt. Dabatq; operaz
vt i rebus diuinis ꝛ hũanis pegregie iſtituerent: cũ quib⁹ ꝛ perſepe ſuas laxa
bat curas/ honeſtiſſimiſ ai remiſſiõib⁹: quã quidẽ viuẽdi ratiõez optimã/ mul
ti cernẽtes ꝛ itelligẽtes/ nõ iã regiam eius domuz/ ſȝ potius religiõis locuz eſſe
aſtruebãt. Habitus eius ꝛ corpiſ cultus/ ſũme modeſtie idices erãt. Hec itaq;
prius q̃ȝ Regine nomẽ adipiſceretur: Calabrie cũ Ferdinãdo marito ſuo ipa
uit: poſtea vero q̃ȝ Regine nomẽ iuenit: maiore diligẽtia ꝛ ſtudio id tueri con

tendit:idq́ʒ ſeruare in maioribus opibus ꝯſtituta/quod ante iſtituerat: ⁊ hoc religióe duce ac alijs pluribus preclaris artib⁹:ſic vt ea admirabilis adeo ꝑdicaretur/ac ſi e celo ad hoies foret diuinitus demiſſa. Poſt Alfonſi autē regis morté/Joánes Renati filius/ex gallia tráſalpina cũ exercitu in regnuʒ venit/vt id regnũ paternũ ſibi recuperaret. Secũq́ʒ ſui exercitus impatoreʒ Jacobũ picininũ admodũ ſtrenuuʒ ⁊ rei militaris peritiſſimum adduxerat. Quo audito/eueſtigio Ferdinád⁹ rex/Neapolitane vrbis cuſtodiá huic ſue vxori regie oẽʒ comendás/ipſe aſſumpto valido exercitu rebus oibus ornato/vt caſtra caſtris opponeret ꝯtra hoſteʒ profect⁹ eſt. Que ciuitatis admiſtratióe ſuſcepta/ſex ꝑpe annis/eá magno ꝯſilio maximaq́ʒ prudẽtia admĩſtrauit/atq́ʒ in ſũma qete ⁊ pace/amoreq́ʒ ciuiũ ꝯſeruauit. Quádiu aũt vrbi prefuit/multa iuſtitie exẽpla edidit/⁊ id aduerſus nocẽtes magno quidẽ ⁊ excelſo aio. Nõnũq́ʒ ad maritũ miſit dicẽs/nulla ſe afficeret moleſtia: neq́ʒ quicpiá timeret de reb⁹ ſuis donec ipſa preeſſet. Nũq́ʒ in tãtis occupatióibus regni ſui occupata/voluit res diuinas intermittere/aut ꝑces/aut ieiunia negligere atq́ʒ alia huiuſce bona/q̃ ad placádaʒ celeſtẽ irá ptinerẽt. Et ob id ẽt vtebat̃ magna liberalitate ⁊ frequẽti i pauperes:cũ eſſet mulier optima/⁊ religióis cuſtos. Cõtinẽtibus eteĩm ꝑcibus ad deũ agebat vt regnuʒ illud ſibi tueretur:ſi ad ſalutem aiaꝝ ſuaꝝ eſſet futuruʒ: Cũq́ʒ rex aliquádo in ſũma verſaret̃ triſtitia/⁊ q̃ſi iaʒ aio ꝯcidiſſet/ei⁹ exercitu/ab hoſte fuſo:neq́ʒ ei eẽt aliqua pecunie ſpes:q̃ bellũ reſtaurare poſſʒ.ipſa prudẽtiſſima ſic cũ ſuis ciuib⁹ egit/vt regi opeʒ ferẽt/eidẽq́ʒ ſubuenirẽt. vt ſatis ꝓ rõne tpis magna ꝯtracta pecunia:eá oẽm ad marituʒ miſerit reſarciẽdum. Simul exhortás/ſimul ẽt ꝯſolás/nihil timeret/nihilq́ʒ vereret̃:poti⁹ ſpẽ oẽm i deo collocaret.foreq́ʒ vt breui/oĩs triſtitia ai/oĩſq́ʒ alia egritudo/maximũ in gaudiũ ⁊ leticiá comutarẽt̃.Itaq́ʒ itra paucos dies factũ eſt.ẽt patrui ſui opa vʒ. Tarẽtini principis.q duduʒ Joánis ꝑdicti Andegauẽſis reb⁹ marie ſtudebat. aductus huius neptis ſue ꝑcibus/repẽte rex Fernãdina meliore loco eẽ cepit.redacto.ſ.in meliorẽ ⁊ tráquiliorẽ ſtatũ reꝝ Neapolitano regno:ná deiceps maiore cuʒ glia regnauit.Qd pius ei⁹ nois ſecũdus põtifex Ferdinádũ regẽ dyademate ipoſito ꝯfirmauerit. Regno igit̃ hoc mõ pacato Iſabella diſſimilis vnq́ʒ ſui eſſe voluit:ꝑ decẽ reliquos annos quos poſtea i regno eodẽ egit. Regia certe magne ꝟtutis/ẽt hodie vſq́ʒ ꝑ totũ regnũ illud magno celebrat̃ ꝑconio:frequẽtiſſimuſq́ʒ de illa ſermo/cũ ſũma plane teſtificatióe ꝟtutis ⁊ beniuolẽtie in illá oium.quáti hec regia ꝟtute ꝑſtiterit/nõ paꝝ certe eſt argumẽtũ. Tá cara táq́ʒ accepta marito fuit.vt illá ꝓpꝫ diuiná feminá eſſe ꝯteſtaret̃.q vt ſuo ſtudio ſatiſfaceret:quo dũ viueret affici mario pſpererat.iuſſit tẽplũ beati petri martyris magnificẽtiſſime reſtaurari:idq́ʒ cum mario ſũptu:in eo qppe pluſq́ʒ octo millia aureoꝝ regẽ ꝯſtat ipendiſſe. Que qdeʒ pecunie ſuma/ collocata/fuit in oĩ genere veſtis:q̃ magnificẽtiſſima tẽpla exornari ſolẽt/auro ⁊ alijs ꝑcioſiſſimis rebus itexta. Audiebat cũ maria ai iucunditate theologos/de ſacris litteris diſerẽtes:a ſanctaꝝ litteraꝝ lectióe nequaq́ʒ aliena. Innumerabilib⁹ itaq́ʒ virtutibus hec regina mirifice ꝑdita/cũ annũ primũ ⁊ q̃drageſimũ attigiſſet.febri correpta/in quádam incidit egritudinem:quá nũq́ʒ pudoris cá/modicis detegere ſuſtinuit.Cuius morbi vi ſubacta/cuʒ obiuiſſet oía que xpianum decet hoiem/ieſu chriſti nomẽ ſemp in ore habens.ſanctá celo reddidit aiam. Cuius mors

tāto dolori/tātoqꝫ merori ⁊ egritudini/viro eiꝰ regi fuit/toti deniqꝫ regno vt nū
qꝫ maior luctꝰ fuerit auditꝰ/aut certe viſuſ:ſꝫ neqꝫ maiores gemitꝰ:quā in huiꝰ
optie ⁊ p̄clariſſime regie morte.Sepulchro qppe magnificētiſſimo a rege ē de

Optimū regine huiꝰ exemplum.

corata:poſt cuiꝰ mortē iuenta eſt capſella q̄dā/inq̄ cū extimaret q̄dā p̄cioſa eē
repoſita/dep̄henſū eſt illico ciliciū aſpimuꝫ/cū flagello/quo deuotiſſima regia
corpꝰ ſuū affligebat/vt gr̄aꝫ dn̄i nr̄i ieſu xp̄i poſſet ꝓmereri.Quinqꝫ filios viro
ſuo regi ferdinādo ſupſtites reliqt.Mares tres/⁊ femias duas.Quoꝝ primus
natu Alfonſus rex.poſtea a Carolo frācoꝝ/rege/regno pulſus/⁊ apud Siciliā
nupime vita functꝰ.Secūdus illi dictꝰ Theodoricꝰ adhuc ſupſtes nūc regnuꝫ
admiſtrās.Poſtremꝰ Joānes appellatꝰ/ſctē romane ecclie ampliſſimꝰ cardia
lis/iā ⁊ ipſe defūctꝰ.Altera ex filiabꝰ maior natu leonora dicebat. Herculi am
pliſſimo Ferrarie duci vxor/⁊ ipſa oi exēplo ꝟtutis huiꝰ Iſabelle/extitit merito
filia:minor etate/beatrix panonioꝝ regia prudētiſſima/⁊ ipſa ꝟtutū multaꝝ ac
reꝝ diuinaꝝ apetētiſſima vt ſupra i ꝓlogo huiꝰ opis diffuſe ꝯteſtati ſumꝰ.Cu
ius qdeꝫ ꝟtutes/⁊ bonas artes regine excellentiſſime/hic contexere volui:Pro
ut ⁊ tenue ingenium meum ꝯceſſit.Et quanta mulier/quantaqꝫ regina fuerit
iſabella parthenopea/poſteri omnes ediſcere valeant.

¶ De Bona lombarda in armis ſtrenua muliere. capi. clxv.

BOna Lōbarda i valle telli
na/agri Nouocomēſis vr
bis(apd lariū lacū ſite)na
ta: q̄ vꝫ in ciſalpina gallia
Mediolanenſi ipio paret.anno ſalutis
nr̄e milleſimo/q̄dringēteſimo ſexageſi
mo octauo/poſtq̄ꝫ in militari glia mul
tis claruerit facioribus/in metone pe-
loponenſi oppido/ex ventris ꝓfluuio/
xp̄ianiſſime vita deceſſit.Mulier ⁊ ob
ſcuris/⁊ ignobilibꝰ edita parentibus:
prout ifra explicabit. Hec igit clara fe
mina priꝰ pellicis loco/poſtea legiptio
mr̄imonio iūcta eſt petro brunorio parmēſi pitiſſimo rei militaris duci.Quam
cū vidiſſet ducēs copias ſuas ꝑ vallē illā tellinā(quā vetēs Rheticā appella
bāt)adoleſcētulā admodū i cāpis greges paſcentē/plurimū deformē/nigro vꝫ
colore/breuiqꝫ ſtatura/ſꝫ valde ſtrenuā cū alijs ſuis ſodalibꝰ puellis(q̄ ēt gre
ges paſcebāt)ludentē/ꝑ viꝫ rapuit:⁊ eā ſecum adduci p̄cepit.Quā qdeꝫ recrea
tioīſ loco/pſepe mutato habitu/mō muliebri/mō virili veſte exornari p̄cipiebat
Etiā nōnunq̄ꝫ/i illa ſua adoleſcenti etate/illā mulis ⁊ cāibus ſuis venatricibus
p̄ficiebat. Uerūtn̄ etſi ꝯtēptu illā ꝑ oēm modū habē videret:nihilominꝰ icre
dibili ipſiꝰ petri brunori amore ⁊ ſtudio tenebat:⁊ eā obreꝫ oēs labores/⁊ ne
ceſſitates/atqꝫ erumnas equo ſemp aīo tollerabat. Et idcirco in oi itinē cū ipo
ſuo petro brunoro/dn̄o ſuo ſe ideffeſſaꝫ comiteꝫ exhibuit: ꝓ quo/ēt cū ipſo/tan
deꝫ ad Alfonſuꝫ regeꝫ Neapoli vſqꝫ eſt ꝓfecta.Per ideꝫ igit tp̄s/ideꝫ petrus
brunorus cū Frāciſcho ſforzia tū comite/aduerſus regeꝫ Alfonſuꝫ ſtipēdia fa
ciebat. Tūc rex ipſe Alfonſus egit vt petrus brunorus a Frāciſcho petrus ipe

brunoruſ deſiciēs ad ſe tráſmigraret. Qui rurſus ꝯſilio mutato ſtatuit ad eū re dire: quá fugá cū rex parari aīaduertiſſet. hoīez clá cóprehendi curauit: ⁊ i vin cula conijci pcepit. vbi ⁊ diuiti⁹ ſine vlla libertatis ſpe cuſtodiri voluit. At Bo na ſui amátis fortuna tam miſera/ tácꝫ calamitoſa miſeratiōe ⁊ pietate comota/ quū illū ardētiſſimo ſtudio ⁊ beniuolentia q̄dá ꝯiugali tácꝫ Ypſicratea olim pōti regia mitridatis ꝯiuge/ ipſuz pſeq̄retur. Statuit illū quoquomó ex vincu lis regijs eripe: qd vt efficeret oēs difficultates/ oēs labores/ ⁊ quecꝫ aſperima adire. Vñ ipzimis eá obrē/ ad oēs italie pricipes ⁊ potentat⁹ atcꝫ Gallor regē ⁊ Burgōdior principez philippū/ ſine vlla ſui rege acceſſit. ⁊ ab eiſdem/ marie/ cꝫ ſenatu veneto ad hác rez obtinendá litteras ipetrauit. Pro quor rogatu rex tádem delinit⁹. Petrū brunor a carceribus exemit/ eumcꝫ huic viragini Bone ꝯcubine demum liberū ꝯdonauit. Jllocꝫ táta cū difficultate/ libertate donato/ Bona vt ſua in eam cumulaſſe videref beneficia/ ēt curauit vt cuz venetis ſtipē dia faceret: ampliſſima eidē ſtipe data videlicet pluſcꝫ viginti milliuz aureor: quo poſſet copias ſuas reſarcire/ ⁊ oī apparatu inſtruere. Quibus qdem bene/ fitijs pmaximis idē Petrus brunorus adductus/ ⁊ ſua ſingulari fide atcꝫ vir tute permot⁹. cuz vſcꝫ ad id tps ipſam tácꝫ ville máciplū abieciſſet ſempcꝫ cō tempſiſſet/ ne igratiſſimuſ videref/ noue meritor maximor imemor. illá ſtatuit ſibi legiptimis nuptijs copulare ⁊ ꝯiūgere: nec eá pellicis loco ampli⁹ habere: exquo mox mares duos femináqꝫ vnam ſuſcepit. His ex ſnīa geſtis ex illo po/ ſtea ipſe Brunorus/ eidē Bone nō ſolū oīa ſua ſz ⁊ ſe ipſuz credidit/ negociacꝫ quecꝫ ſua mádauit/ nihil ſine ei⁹ cōſilio agere pſumens. Ex his ſuis pmaximis ꝯſilijs ipſe brunorus nō paruá auctoritatez apud venetos adeptus eſt. Nec q dez ſine magna ſui vtilitate ⁊ comodo. Etſi ſubruſticis parētib⁹ nata extiterit hec bona nihilonim⁹ poſtea rebus diuis dedita/ ac in paupes xpi admodū li/ beralis eſt habita. Jnduebat eqdem cultu iſigni ſemp ac expedito. Si pedib⁹ iter facere cōtingeret/ ſēp armis ⁊ veſtib⁹ decori milites illi educebant. Exiguo eni cibo ſemp ꝯtenta erat. percꝫ oēz vitá ſuá ſemp vino abſtinuit. qd illi fuerat a natura iſituz. Erat aīo ⁊ igenio pſtátiſſimo. Jn oppugnádis oppidis ⁊ caſtel lis ſemp armata iter primos verſabat: primacꝫ ſubibat ad muros. Jn re aūt mi litari lōge exercitatiſſima: qd cū in multis/ ſpecialiter i bello q̄ inter venetos ⁊ Fráciſcū ſfortiá tū Mediolani ducē gerebat oſtēdit. tū pcipue cū amiſſo caſtel/ lo Pauono agri brixiēſis/ táta eius enituit vtus/ vt oēs ſtupore mirarent. Are pto. n. leuo brachio ſcuto enſecꝫ ſtricto ducē ſe cūctis pbuit. ad emuládū dec⁹ recepti caſtelli/ armis oībus iſtructa caſtellū depdituz recupauit. Que res pror ſus fuit inaudita/ ⁊ egregijs monimētis celebráda/ táta in muliercula corpore parua virtutē bellicá extitiſſe. Eodēcꝫ tpe/ ⁊ timebat ⁊ admodū amabat ab oī/ bus tá eqtibus q̄ peditib⁹: ⁊ id qdez ſupra q̄ dici aut excogitari poſſet. Jn oī itacꝫ negocio ⁊ prudētiſſima ſemp ⁊ ſapiētiſſima ferebat. Jn altero quocꝫ ꝯſi/ mili vtutis negocio/ nō min⁹ excelluit: qd mīme reticēdū puto. Declaratus. n. paſchalis maripetrus venetor dux: ad iſinuádá vniuerſis nouá ipſius pricipiſ leticiá/ edificatū fuit in foro ſancti Marci ex ſenat⁹ decreto ligneū caſtelluz ⁊ id qppe validū valde qd fortiū militū pſidio firmari iuſſerūt: q quidē milites ca/ ſtelluz tuerentur: pcul bellatores ſubmouerēt. Hec nácꝫ bona mulier a patri bus depopoſit ſibi id caſtellū expugnáduz ꝯcedi. Que iſtructa acie ex militari

Expugnatio caſtelli in venecia

diſciplina/ſeruãdo ordines/toto corpore armata/cuz clipeo ⁊ nudato Enſe/iau dita moliri viſa eſt. Nec vnq̃ȝ viſa ad hui⁹ caſtelli expugnationẽ/nec alio i ꝑlio q̃ȝq̃ȝ aſpero ⁊ accri defatigari: ſic vt oẽs pricipes q ad id ſpectaculũ ꝯſcẽderãt/ pre ſtupore ꝑpe amẽtes fierent/tãtã ꝟtutis ꝯſtãtiã in tã parua femia ꝑſpicien tes. Poſtremo ſenat⁹ venet⁹/q iã multuz ſpei in petro brunoro/⁊ hac celebri fe mina collocaret: ad muniendã ⁊ cuſtodiendã Euboeã ꝯtra turcos vtroſq̃ȝ mi ſit. Quãdiu aũt ibidẽ ꝑfuere ip̃rimis vrbez illã validiſſimis ꝑſidijs firmauere/ inquo plane negocio ita ſe geſſere/⁊ ita opaz nauarũt: vt turc⁹ ipſis viuẽtib⁹ nũ q̃ȝ auſus ſit ipſaz Euboeã expugnatiõe agredi. Demũ ipſi⁹ viro cariſſimo bru noro/in calcide vrbe defũcto/⁊ ab ipſa ſuã fideliſſima ꝯiuge bona magnificẽtiſ ſimo exeqȝ cultu ibidẽ ſepulto. Et ipſa haud multo poſt ex deſinterio valitu dinaria effecta/quẽ quidẽ morbũ/ex lõgo ſuo itinere ꝯtraxerat: cũ in aĩo habe ret venecias repetere/vt ſtipendiũ p̃ris filijſ ꝯtinuaret. Metonẽ pelloponẽſi vr bem tãdem ꝑuenit. Ubi ⁊ in terrã igraueſcẽte morbo exponi ſe iuſſit. Ibidẽq̃ȝ cuz idies graui⁹ laboraret: duos religioſos valde deuotos adſe accerſiri iuſſit: quib⁹ tãq̃ȝ vera xp̃iana/oẽz aĩe ſue curã credidit. Aqbus ſacramẽtis oĩbus de uotiſſime ſuſceptis/ẽt teſtamentũ cum oĩ integritate mentis ꝯdere voluit: ⁊ añ oĩa in remiſſionẽ peccatoꝝ ſuoꝝ trecentos ducatos i pauperis xp̃i manib⁹ ſuis liberaliter erogauit. Sepulchrũq̃ȝ ſibi ꝯſtrui fecit. qd̃ extructũ/vt erat aĩo excel ſo/ſuis ꝑp̃iis oculis ĩtueri voluit. Poſtremo ẽt ex more xp̃iano inuncta: quũ de rebus diuis indeffeſſe loq̃retur/placida morte extremũ emiſit ſpiritum. Cu ius magnifice femĩe virtutem tam admirabilem/ inter decora aliarum clararuz feminarum/que memorande fuerant/hic coniungendaz eſſe putaui. Qñuis hu mili loco ⁊ obſcuris parẽtibus fuerit nata: vt alie mulieres que magno genere preſtant: ⁊ natalibus accendantur ⁊ inflamentur/ad emulanda ornamenta vir tutum: ex quibus omnis honos/omniſq̃ȝ vera laus proficiſcitur.

Mirabilis huius femie deuotio.

De Blanchamaria Mediolani duciſſa. capi. clxvi.

Blanchamaria mulierum noſtri eui optia femia Frã ciſi ſforcie Inſubriũ ducis vxor. Philippiq̃ȝ marie itẽ ducis vnica filia: per oĩa clariſſima ⁊ in dulgentiſſima/⁊ ipſa eodẽ anno quo ⁊ predicta Bona videlicet in anno ſalu tis noſtre milleſimo.ccccLxviij. i oppi do ſuo Maregnani/agri mediolanẽſis anno etatis ſue q̃rto ⁊ quadrageſimo chriſtianiſſime vitã finiuit. Femia cer te ex oĩ parte perfectiſſima/ cuius tante ꝑfecto erãt diuine hũaneque virtutes/ vt nõ morte ſolũ/ſed ⁊ mortis/oĩ carere debuerat ſuſpitiõe. Quippe huius vira ginis tãta erat ꝓbitas/⁊ moꝝ oĩm integritas. pudicitia/innocentia/fides/pie tas/ſctimoniaq̃ȝ: vt p̃rie fulgor/⁊ parentũ claritudo/merito ab oĩbus ꝯfiteretur cẽſeretur/⁊ appellaret. Imprimis qppe erat mľier admodũ formoſiſſima ac cor pore elato/decora venuſtaq̃ȝ facie/oĩ niue cãdidior/cũ nitidis roſeiſq̃ȝ genis. ac

quadã pꝛeſtãti ⁊ ſingulari grã vt ex effigie ipſi⁹ hic impꝛeſſa qſq₃ aĩaduertere
pôt. Cui⁹ itez oculi grãdes ⁊ nigri: cũ quodã ĩnicãti fulgoꝛe: ac ſplẽdoꝛe. Suuſ
q₃ icesſus/ ſtatuſquoq₃/ ac habit⁹/ oĩ fulgebat decoꝛe ⁊ hõeſtate. Su⁹ ꝑterea ſer/
mo greuiſſim⁹. ⁊ mira ſuauitate videbat ꝯditus. Erat iſup ⁊ re ⁊ noĩe vtiq₃ blã
cha/ oĩ muliebꝛi ſexu ⁊ dignitate pꝛeſtãtioꝛ ac cãdoꝛe pulchꝛioꝛ. Nã tanta erat
ipſi⁹ aĩ pudicitia/ vt nemo diſcerneret/ maioꝛ ne eẽt/ an caſtitas ĩpoluti illi⁹ coꝛ/
poꝛis/ quã ſemp nõ venerati minuſq₃/ admirarent oẽs. Verba illius nõ ſolũ pu
dica/ ſ₃ ⁊ oĩ verecũdia plena. Verũtñ in eiſdẽ vtebat quãdoq₃ ſalib⁹ ⁊ cauilis/
ſ₃ ſine alicui⁹ offenſiõe/ cũ delectatiõe quoꝛũcũq₃ audiẽtiũ. Tãta ꝟo erat ipſi⁹
hũanitas ⁊ clemẽtia. vt anteiret quaſcũq₃ ſupioꝛes reginas ⁊ femĩas. Vniuerſã
eteĩ₃ nature bonitatẽ/ ⁊ aĩ magnitudinẽ in vniuerſa illius vita/ ſemp cõplecti vi
dere viſa eſt: ita/ vt nedũ iniurias oẽs obliuiõi penit⁹ traderet: ymo ẽt/ ijs bene-
faceret/ aqbus iniuriaz accepiſſet/ obſeruatrix plane ſaluatoꝛis nr̃i ꝑcepti: q ait.
Mihi vindictã ⁊ ego retribuã. Oĩa nẽpe ꝓ modulo fragilitatis ſue/ tãq₃ xp̃ia-
niſſima/ ſemp ad creatoꝛẽ ſuũ refferebat/ quẽ noverat ſupra hoĩu₃ merita muni
ficẽtiſſime retribuere. Erat inſup ita placida ac mitis/ vt ſine cuiuſcũq₃ ĩterceſ-
ſoꝛe/ ſe adire volentẽ in tẽpeſtiuũ duceret neminẽ. Quinymo/ oẽs ea attentione
atq₃ leuitate audiebat: vt obſequẽtiſſimi numis benignitate₃ repſentaret. Eius
fide nihil erat ſancti⁹: qcquid. n. ſemel ꝓmiſiſſet/ emoꝛi mallet: q̃₃ min⁹ effectui
mãdare. Neq₃. n. (vt ſolent fere oẽs mulieres) erat comparande vel ꝯgregãde
peccunie cupida: ymo liberaliſſima/ ymo pijẽtiſſima/ ⁊ munificentiſſima: ita vt
nullũ ſibi vnq̃₃ ſeruare voluerit peculiũ: ſed oĩa q̃ ex ampliſſimis ſuis ꝓuenti-
bus ꝯſeq̃batur bona: ea cũcta q̃₃ liberaliſſime ⁊ ꝓ dignitate merẽtiũ diſtribue
ret. Infinitas ꝓpemodũ ingenuas puellas: q̃ ob dotis inopia₃ (periſſent foꝛte)
ſuis pecunijs/ viris legiptime collocauit. Monaſteria plurima tã mulieꝝ/ q̃₃ vi
roꝝ/ ⁊ Mediolani ⁊ alibi/ aut reſtituit/ aut amplificauit ⁊ exoꝛnauit atq₃ locuple
tauit. Vñ nec ĩuolui d₃ ſilentio: qđ cũ in pꝛedã placẽtia militib⁹ traderet dila/
niãda hui⁹ intuit ⁊ ꝑce monaſteria ſctimonialiũ ſeruata fuere in quib⁹ virgĩes
q̃₃plurime ĩ pudicitia illibata remãſerũt. Neq₃. n. quẽpiã ſeruoꝝ dei ſue benifi
centie/ ĩmunẽ vnq̃₃ eſſe voluit. Plurimã itẽ curã gerebat ꝓ paupibus defũctis/
atq₃ ſuis: ꝓ quib⁹ ſine ĩtermiſſiõe ſingulis annis anniuerſalia plurima celebꝛa
re faciebat. Vna equidẽ viſa eſt hec virago Blãcha/ q̃ ad cõem bonoꝝ oĩu₃ na/
tã fuiſſe/ iudicari potuiſſet. Neq₃ minoꝛ ei⁹ iuſtitie obſeruãtia erga hoĩes/ q̃₃ pie
tatis erga deũ. Aiũt. n./ quũ die₃ obiturã ſe aĩaduerteret/ eã dixiſſe: ob eã rẽ dũ
taxat/ vitã tãtiſper cupere/ donec eri alieno ſatiſfaceret. Nã ob donãdi ⁊ erogã/
di pp deũ magnificentiã/ alienu₃ es/ nõ mediocriter ꝯflauerat: id tñ vt ſolueret
accuratiſſimo cauit teſtamẽto. Oĩa tñ ei⁹ iuſtitie munera hic in mediũ refferre
nõ eſt opus: quũ nõ mõ illã oĩ iniuria ac maleficio ſemp abſtinuiſſe/ ſ₃ ita ope
rã atq₃ induſtriã oẽm ſemp adhibuiſſe/ vt null⁹ ſibi locus ꝓpulſãde ab alijs in
iurie relinq̃ret. Quam ob cã₃/ moꝛtuo eius viro Franciſcho ſfoꝛzia duce/ veneti
etſi quandã honeſtã cãm viderẽt habere iuſti belli aduerſus regnum ſuu₃/ ob
nõ abſurdas quaſdam ſuſpitiões: tamẽ ob eius amoꝛẽ/ ab omni bello pꝛoꝛſus
abſtinuere. Quin potius eam perbenigne hoꝛtati fuere/ vt bene de ſe ſperaret/
cum nihil oĩno pretermittere decreuiſſent/ q eius regno pꝛofutuꝝ intelligerẽt.
Quã venetoꝝ mente₃ cũ finitimi ceteri cognouiſſent/ lõge facilius ſunt adducti

vt omnino quieſcerent:nec in hãc clariſſimã virgineꝫ tẽptare aliquid auderẽt: quam ij etiam pre virtutis magnitudine verebant̃.quos hoſtili in eam aio eſſe cenſebãt. Habebat cuꝫ iuſtitie operibus/ꝯiunctã hec Blãcha nõ ſoluꝫ ingenij accrimoniam:quo dicto/citius res ſingulas diſcernebat:ſed ⁊ quãdaꝫ prudẽtiam ſupra hoĩs naturaꝫ:vt ſuo falli nũq̃ʒ poſſet iuditio. Hãc quippe muniebat corroborabatq̃ʒ validius adminiculis temperãtie:qua exiſtimatio potiſſimum ſeruat̃ oĩs.Nam ⁊ cibo erat moderatiſſimo ⁊ vino dilutiſſimo/ vtebatur atq̃ʒ aqua mera nõnunq̃ʒ quuꝫ diuinis ieiunijs indulgeret:qḋ eius rei ſepiſſime faciebat.Quãta preterea in ea erat dicendi grauitas.quãtuſq̃ʒ lepos/quãta ue ſuauitas.etiaꝫ plurimi nũc qui loquenteꝫ eaꝫ audiẽrũt locupletiſſimi teſtes ſunt. Loq̃batur eteim ornatiſſime/ymo poti⁹ eloquebat̃ quũ opus foret/⁊ rurſus tacebat:quum locus tempuſq̃ʒ requireret.Et cũ noſſet in perpollita caſtigataq̃ʒ oratiõe/viꝫ maximã ineſſe ad oẽs animi motus vel ꝯcitãdos vel ſedandos/curauit aſſidue vt liberi ſui omnes tã feĩe q̃ʒ mares cũ ſapientie ſtudio eloquentie ꝯiungerẽt maieſtateꝫ.Nouerat eteim ſapiẽtiſſima virago plurimũ decere principẽ ſi apparate ĩperioſeq̃ʒ quicq̃ʒ eẽt dicturus neceſſe fore/ vti oratiõe ornatiſſima atq̃ʒ grauiſſima. Tradũt Corneliã Affricani filiã permultum filijs ad eloquentiã ꝓfuiſſe q̃m latinitateꝫ perpulchre calleret eſſetq̃ʒ diſertiſſima.Et cuꝫ huic optime mulieri eẽt vniuerſa eius vita/oĩs honeſtatis plena/ita vt quottidian⁹ ſermo mirificã quãdaꝫ dulcedineꝫ oĩ melle ſuauiorem/grauitatemq̃ʒ redoleret/vꝫ ſniaꝝ crebritate atq̃ʒ accumie redũdãte/delectebat̃ hec Blãcha vbi diuinis offitijs ceteriſq̃ʒ reb⁹ neceſſarijs functa eẽt/nõ occioſam eẽ/ſed ſemꝑ aliquid lectitare/quo ⁊ ſibi ꝓdeſſet.⁊ meliores redderet ſuos liberos/lõge maiore ſtudio curabat vt filij ſui quãtũ humanũ paciebat̃ ingeniũ/vt nihil ignorarent.⁊ quod didiciſſent loq̃rent̃:⁊ decore ⁊ appoſite:vt quos parẽtũ diligẽtia tam opulẽtum/tãq̃ʒ florenti imperio muniſſet/hi quoq̃ʒ doctrina ⁊ eloquẽtia ornarent̃.Huiuſmodi enim ſtudio eos preditos lõge apud omnes fere admirabiliores arbitrabat̃.Id ꝟo quãtum preſe tullerit vtilitatem/exemplum omnibus ꝑſpicuũ reddire tam feĩe eius filie/q̃ʒ mares.Deniq̃ʒ cuꝫ a gubernatione tãti imperij tamq̃ʒ difficili liberata fuiſſet hec virago(aiunt)inſomnis ſibi apparuiſſe marituꝫ ſuuꝫ iam diu defunctum.Iiſq̃ʒ in hec verba ſibi dormienti adiſſe eam viſus eſt.Blãchamaria mihi cariſſima ꝯiunx:ſcito quia quieſcendi tibi iam tempus aduenit.Nõ multum tẽpus poſt vna futuri ſumus in celeſti patria:vbi omnia tranquilitatis plena ſunt atq̃ʒ quietis: tue de me pijẽtiſſime oratiões apud deum clemẽtiſſimuꝫ meruerũt exaudiri. Multaq̃ʒ eideꝫ dediſſe ſalutis documenta/ipſamet poſtea retulit.Quibus dictis cito diſparuit: ⁊ ipſa ſtatiꝫ ſomno eſt ſoluta.Secuꝫ igit̃ ipſa conſiderãs ⁊ animaduertens que eidẽ dormiẽti apparuerãt:poſt nõ multos dies in langorem mortis decidit. Cumq̃ʒ primum egrotare cepit/nouuꝫ aſtrum exortum eſt:qḋ antea nunq̃ʒ illiuſmodi/ nec viſuꝫ nec auditum magnũ atq̃ʒ obſtupẽdum quid protenderet viſum fuit. Nam vt multoꝝ ferebat̃ oppinio/cometes fuerat.Ac ſi deus oſtẽdere voluiſſꝫ/ ipſo ſplendidiſſimo Sydere futurã ipſius poſt morteꝫ beatitudinẽ/vt ſicut in terra omniuꝫ virtutum lumĩe preluxerat:eodeꝫ deniq̃ʒ illuſtraret̃ in celo. Quo factuꝫ/mirabiliter omnes viderũt:ꝙ vna cuꝫ ſuo obituꝫ/ipſum Sydus ex hominũ oclis occidẽs/ꝯtinuo euanuerit.Ac ſic ſui eui optĩa parẽs pijentiſſimaq̃ʒ

Mortis intimatio.

Cometes ſtella.

cunctis abſterſa humanis/ſordibus/ꝛ omni terreſtri ceno purgata/corporeiſq̃
ſoluta vinculis/libera oīno.demuꝫ leuiſſimo quodā volatu in celū fuit mirabi/
liter euecta/ꝛ in terris ꝑpetuo tāq̃ clariſſima femina omnibus preconijs cele
brata. Neq̃ vlla omnino eſt in hoc mūdo tāta/vel leuitas vel celeritas/que cuꝫ
aīe beatoꝛuꝫ leuitate aut celeritate ꝯferat.Et hec carptiꝫ dicta hic ſufficiāt: que
de tam illuſtri ꝛ perfulgida muliere monimentis perpetuis mādāda ſunt.

De Conſtantia erudita femina Alexādri ſfortie vxore. capi. clxvij.

Conſtātia eius noīs īter claras mulieres huius nr̄i opis ſecūda.
Mulier ſane eruditiſſima. Alexādri ſfortie piſauri flaminee ꝓuicie
vrbis pricipis vxor Camerinicq̃ itideꝫ pricipis ex Heliſabeth vxo
re filia/anno ſalutis noſtre. M.cccclx.apud Piſauꝫ vrbeꝫ ſuaꝫ.cū
magno ſui populi icomodo. q̄dragenaria ſuuꝫ diē feliciſſime clauſit extremū:
Femīa certe oīum mulieꝝ ſui ſeculi ꝛ dec⁹ atq̃ prudētiſſima ac(vt ita loq̄r)cō/
ſtās ſtipes ſui regni/etq̃ ſolidū patrie firmamētū. Cui abineūte etate tāta fuit
optima indoles ꝛ prudentia:tātuſq̃ animi vigor ꝛ facundia:inſuper ꝛ pietas/
iuſtitia/pudicitia/eximia/pulchritudo diuinarum/humanarumq̃ rerum cogni
tio:atq̃ deniq̃ omnes dotes/que de quacunq̃ matrona predicari poſſent. Cū
eius menti ab ipſa ſua adoleſcentia vſq̃ in diem mortis ſue/ineſſet quedā vis/
ac diuinus prope ſpiritus infuſus/ad omnia maxima obeūda/ꝛ ingentia de ſe
preſtanda. A primeuo etenim ſue pueritie/ita omnibus diſciplinis operam de
dit/ac in earum ſtudijs ita valuit:vt ſine premonita/ſiue de improuiſo loquere
tur/ſiue poetice/ſiue oratorie/ſiue philoſophice/ſeu tandeꝫ de rebus diuinis in
terrogaretur aut loqueretur:ipſa non didiciſſe que diceret:ſed potius compo/
ſuiſſe arbitraretur. Eius quippe in manib⁹ quottidie inerāt. Aurelij patris Au
guſtini/diuorūq̃ Hieronymi. Ambroſij. Gregorij. ꝛ Senece ac Ciceronis ꝛ la
ctātij opuſcula. Quātuꝫ aūt valeret proſa:aut certe Metro:eſſet admirāda/ver
bo quidem explicari non poſſet. Plurimas elegātiſſimas eaſq̃ perdoctas edi
dit oratiōes ꝛ epiſtolas:quas ad diuerſos dedit. Et cum eſſet igenij admodū
prōptiſſimi atq̃ verſatilis/vt illico itelligeret ꝛ exequeret/ēt imitādo quicquid
aliquem dicētem aut faciēteꝫ vidiſſet. Perſpicaciter adeo verſus tuꝫ diſpares/
tumq̃ eroycos compoſuit.vt ex eoꝛuꝫ artificio/cultu/ſuauitate/ nitore/ac elegā
tia/in admirationem traheret qui eoſdem lectitaſſet. Quam ſane poeticaꝫ diſci/
plinam/nullo(vt aiūt)tradēte/ſibi/metipſa vēdicaſſe fert. Et q̄q̄ hec litterarum
cognitio/vix in mulieribus apparere conſueuerit/permagnū ſibi vt viuēti tulit:
ſic deniq̃ ꝛ moꝛtue/eius filia mai⁹ attulit decus/de qua mox nobis erit ſermo.
¶ Eius preterea fides atq̃ coniugalis charitas in virum/ ſingularis profecto
extitit ſemper:ꝙ merito in hijs ceteriſq̃ virtutibus/potuiſſet cuꝫ penolopis cō
ſtantia erga Vlyxem maritum ſuum aliarumq̃ vetuſtiſſimarum matronaruꝫ.
de amore matrimoniali facile contendere: ꝙ nullomodo eiſdem in virtutibus
impar aut inferior viſa fuiſſet. Tanta equidem eius ab omnibus ferebatur pu
dicitia humanitas/ac reuera ipſa Conſtantia:necnon ꝛ ingentes virtutes vt ne
ſciam quis poeta/aut certe egregius orator ipſa omnia/poſſet ſermone cōgruo
explicare. Erat inſuper ipſius in omnes(etiam infimos)facilitas ꝛ miſericordia
tanta/vt conſtet neminem vnq̄ ab ea diſceſſiſſe niſi letuꝫ/ꝛ bene ab ipſa perſua
ſum. Deniq̃ moritura/anteq̄ ex hac vita demigraret hoc eā dixiſſe ferūt. Nihil

vnq̄ ſe ſe efficiſſe/cuius penitētiam merito ſubire deberet:preter vnū: quod tamen inde nō prodidit. Hac igitur via incedēs Cōſtantia hec/mulierū ſane optima: & matrem Heliſabeth ac Baptiſtam illā auiam ſuā. de qua nobis ſuperius fuit ſermo/in omni re/& virtute/ac diſciplina/permonſtraſſe cerce videre viſa eſt. Itaq̄ eiuſcemodi indole hec Conſtantia tandem fulgens/ac tam diuinis predita laudibus:tot tantiſq̄ circumornata dotibus/feliciſſime ex hac vita demigrauit/relictis ſuperſtitib' filio Conſtantio/qui patri in regnum poſtea ſucceſſit: & Baptiſta filia inclita & illuſtri matri quamſimilima. ex Alexandro ſfortia marito ſuo editis.

¶ De Baptiſta Vrbini ducis vxore. capi. clxviij.

Baptiſta eiuſdē nomis ſecunda preclara femina predicte Conſtātie illuſtris filia/ex Alexandro ſfortia edita/ Federiciq̄ Vrbinatis ducis inclita coniunx:ac ſuperioris Baptiſte eruditiſſime femie proneptis. anno a natali chriſtiano milleſimo quadringenteſimo/& ſeptuageſimo/apud Vgubiū vmbrie prouincie vrbē ſuam/iuuēcula admodum mortem obijt. Hāc quippe mulierē īſignē aprimis annis Cōſtantia eius matre decedente/eius pater Alexāder īgenue & liberaliter enutrire & educare fecit. Vnde & in ſtudijs litterarū bonarū peroptime inſtituta. in ipſis atq̄ alijs permultis virtutibus clariſſima tādem effulſit. Nā & ab initio ſue(vt ita dixerim) pueritie eam oratiōes pronūtiare voluit:quas ea in pueritia tanta grauitate & gratia pronunciabat:vt omnes ſumma admiratione obſtupeſcerent. Vbi vero adoleuit/tanta profecit doctrina/tantumq̄ in eloquētia accepit incremētū: vt admodū adhuc puella exiſtens:nullus ad domū patris diuertebat/aut orator vel princeps:aut aliquis eccleſie cuiuſcūq̄ generis prelatus/quin corā ſine vlla trepidatione orationem haberet/cū multa ipſius comendatione. Erat mediocri ſtatura corpore/ſed ſatis venuſta atque formoſa/cuius quidem inceſſus/non ſine quadā maieſtate erat. Perliberalis in omnibus ſuis offitijs. Doctos litteratoſq̄ viros magnopere collebat/illiſq̄ nō paruū ſtudēs: Nec min' illos certe/quos cognouerat probo & accri ingenio fore. Poſtq̄ autem a marito ducta fuit. fere ſemper mariti ipſius regnum adminiſtrauit. quia maritus ipſe minus propter ſtipēdia/domi eē poterat. At illi ſic mariti rem ea iuſtitia mirifice curabat:vt inauditum prope omnibus videretur. Aliquando etenim cū Romam acceſſiſſet/pontificem maximum Pium eius nominis ſecundum virum eruditiſſimum eloquentiſſimumq̄ ſalutare voluit:apud quem orationē tā ſuauē tātaq̄ cū eloq̄ntia habuit. Vt pōtifex ipſe ſermone eius nō mīme delectatus. Circūſtantibuſ diceret. Ego domini mei ſic mihi pſuadeo: nullā in italia mulierē adeſſe/q̄ ſit cū hac/vel doctrina/vel eloq̄ntia cōparāda. Erat nihilominus Baptiſta/hec admodū hūilis & timorata: & eā ob rē perſepe tēpla ſalutabat/& loca ſacra adhibat/precipueq̄ virginū religioſarū/vtebat etiam cōſuetudine proborū religioſorū/atq̄ doctorum. Exercebat quāmaxime liberalitatem in pauperes/quos maxime mēdicare prohibebat pudor/legiptimiſq̄ nuptijs virgines paupes collocādo. Erat acri ingenio/& celeri pſtātiq̄ accumie. Inter alia vero eius decora/vereq̄ ſanctimonie indicia/hoc maximum & memoria dignum fuit: q̄ tanq̄ diua illa Cecilia xp̄i martyr & virgo/ſub auratis veſtibus in abſentia mariti cilitium ad mēbra domāda geſtabat. Quando autē vir eius ex bel-

lo confecto domuz redire contingeret/ordinē ꝛ ſeriem rez concernens quē illa adhibuerat idigererendo/quaſi mirabūdus dixiſſe/aiūt. Non iam domuz ſibi videri ſed certe religioſorum virorum conuentum igredi. Ad extremuz/cum febris accutiſſima tādem eam inuaſiſſet: quo quidem morbo intelligēs omnino ſe morituram: neqꝫ vllis remedijſ fieri poſſe/vt egritudo illa ſuperaretur: quippe que prudētis ꝛ magni animi eſſet: ſtatuit equo aīo morti ſubeſſe/ ꝛ illam veniētem extipere: quāuis nundum ſextum ꝛ vigeſimum exceſſiſſet ānnm: ꝛ florēti etate exceleret. Unde mox tanqꝫ mulier religioſiſſima ꝛ chriſtiane religioni deditiſſima/chriſtianoſ ritus omnes obiuit. Poſtremo maritum ſuum adſe cōuocās/dixit. Queſo mi cāriſſime princeps: micqꝫ dulciſſime vir/ſi vnqꝫ te in aliquo leſi/aut tibi minus morigera fui: vt mihi pijētiſſime ignoſcere digneriſ. Deinde ſubijciens/ait: Comēdo tibi obnixe aīam meam: atqꝫ comuneſ liberos. Attollens demum oculos ac manus: omnes proſecuta eſt benedictione: vt melius potuit. Quibus plane verbis tam pium animum declarantibuſ/tota regio princepſqꝫ ipſe maritus ad magnos fletus/miſerabiles lachrymas ſingultuſqꝫ ac gemitus mox incitati fuere. Interpoſito autem paruo tempus ſpatio mortua eſt: magnificentiſſimoqꝫ funere/a marito eſt elata. Poſt aliquot autem dies exequiarum illius/ nouo ꝛ inaudito decoris genere/ipſe Illuſtris maritus mortuam eſt proſecutus. In que edita fuerūt omnia/que placādo deo/per religioſos adhiberi ſolent. Ad quem quidem honorem tam nouū tamqꝫ inauditum talis funeris/cōuenerunt legati ex vniuerſa ferme Italia ad huiuſmodi honeſtandas exequias equi prope quadringēti. Quos inter/Reuerendus Joanneſantonius Campanus Epiſcopus/a Sixto quarto pōtifice maximo eſt tranſmiſſus. Qui de laudibus ꝛ vita admirande virtutis huius femine funebrem orationez: ꝛ ipſam elegātiſſimaz cunctis aſtātibus habuit.

¶ De Margarita Illuſtriſſima Anglorum Regina. cap. clxix.

Margarita illuſtriſſia Heirici Britanie ſeu Anglorū regis cōiūx. Renatiqꝫ oliz Napolitaz regis ſoror/p̄ter ceteras mulieres origīe/potētia/magnanimitate ꝛ moribꝰ ſuo euo p̄clariſſima femia/ pio pōtifice Rome i cathedra petri p̄ſidēte/ plena diez ſuū diem cū mario ſui nois fulgore clauſit extremuz. Regina iprimis certe forma ſpectabilis/ꝛ iuicti amoris i regē viruz ſuum/adeoqꝫ comēdāda/ vt ex eo/ ſui nominis fulgorē meruerit p̄petuuz. Que qdē (p̄ter ſcemata/ q̄ mōtalibꝰ qnqꝫ aliqd fulgoris afferre ſolēt) ꝛ māſuetudīe benignitateqꝫ/liberalitate/municifētia/religione/fidelitate/ alijſqꝫ nōnullis virtutibꝰ plurimū iſignis fuit/ſed animi magnitudine ac armoz ſtrenuitate mlto magis. De quibꝰ vnū dixiſſe ſatis erit. Quippe cū aliquādo audiſſz maritū regez i bellō ſupatū ꝛ captū/rapti copijs plurimis collectꝫ: celeri curſu v̄ſuſ Eboracū vrbē aduolauit: ibidēqꝫ apō fractū pōtē Eboracēſez/collatꝫ ſigniſ acrit/cū

hoſte ꝯflixit ⁊ ꝺ hoſtib⁹ nõ icruẽtã victoriã reportauit: captũq́ꝫ odoardi regis ducem ſtrenuiſſimuꝫ/cõfeſtim in vltionẽ captiuitatis mariti/ſecuri percuſſuꝫ/ vitaꝫ finire coegit. Proſecuta deinde hoſtes/qui captiuuꝫ abducebãt maritum itinere vnius diei/a lõdano vicit ⁊ profligauit: eorũq́ꝫ plurimis iterfectis/tãdẽ cariſſimuꝫ cõſortem icolumẽ recepit: vnde ⁊ igentes ſuo i ſano pectore/cõiugalis amoris ſe oñdit habuiſſe vires/nulla illi certe formido obfuit nullaq́ꝫ feminei ſexus erubeſcẽtia nulla temporum qualitatis extimatio potuit Margaritaꝫ hãc reginam vtiq́ꝫ viraginẽ pro vita/⁊ cõſeruatiõe decoris viri retrahere: quin ipſa oĩa facili labore ſubiret/quẽ neduꝫ femine/ſed robuſtiſſimi ac bellicoſiſſimi viri/timuiſſent agredi. Uerum haud multo poſt iterato apud Eboracuꝫ cũ Odoardo qui ſe eiuſdeꝫ regni/⁊ ipſe Regem extimabat/iſimul cõgreſſi: vꝫ heiricus ⁊ odoardus: vterq́ꝫ diu obſtinatis animis decertarũt/⁊ cuꝫ pugna ꝑ duodecim ferme oras protracta fuiſſet. Tãdem heirico victo eiuſq́ꝫ exercitu profligato/ipſe heiricus cuꝫ Margarita vxore fuga ſe hoſti fuga eripuere. Uerum quũ heiricus ipſe i quodaꝫ monaſterio diuertiſſet: ⁊ agnitus fuiſſet ab odoardo captus ⁊ iterfectus fuit. Regina aũt Narbonã ad renatuꝫ germanuꝫ cõfugiẽs/illeſa tãdem euaſit. Eo eĩm i prelio ceſa fuere/hoĩuꝫ trigĩta milia: i quo oĩs ferme Angloꝝ nobilitas cecidit. Ego quidem reor q̃ꝫq́ꝫ nobis alõge cõſtitutis icognita ſint/lõge alijs facinoribus ſpectabilem fuiſſe margaritaꝫ.

¶ De Eliſa magni Sfortie filia Robertiq́ꝫ ſanſeuerinatis matre. cap clxx.

ELiſa magni ſfortie Attẽduli filia/ Frãciſciq́ꝫ ſfortie iſubriuꝫ ducis germana ac Leonelli ſeuerinatis pricipis vxor: viduarum oĩum ſacratiſſimuꝫ ſpeciem atq́ꝫ optimuꝫ exẽpluꝫ ãno ſalutis nr̃e tertio ⁊ ſeptuageſimo ſupra milleſimuꝫ quadringenteſimũ bononie moritur: ⁊ in diui Franciſci templo igenti exequiarũ pompa ſepelitur. Mulier imprimis quidem forma corporis pulcherrima/quã probi mores atq́ꝫ pudici mirifice honeſtare videbantur. Erat prompto ingenio femina promptaq́ꝫ lingua nec minoris certe habita erat animi. Que quuꝫ nupſiſſet quindecim ãnoꝝ erat etatis: ⁊ i decimo ſeptimo grauida/virum amiſit. Igiť filio edito/euꝫ ex nomine Robertuꝫ nuncupauit: quẽ ⁊ proprio lacte alere oĩno voluit: quãuis nutrix illi adeſſet bona ⁊ bene morata. Neq́ꝫ poſtea ſuſtinuit tanq́ꝫ altera Antonia romana viduitatis optimuꝫ exẽpluꝫ: de qua ſupra nobis fuit ſermo) ſecũdo matrimonio aut nuptijs cuiq́ꝫ iugi rata ſatis honeſte mulieri nupſiſſe ſemel: ſed omne reliquũ etatis ſue tẽpus/cũ ſũma pudicitia ⁊ pudore/ac eximia laude ꝑtranſire curauit. Curauitq́ꝫ ipm̃ filiuꝫ ſuum pro poſſe/optimis morib⁹ informare: quoaduſq́ꝫ per etatẽ licuit arma geſtare. Et cuꝫ eſſet mulier reꝝ diuinaꝝ ad moduꝫ ſtudioſiſſima/ac religionis certe amatiſſima/ iugiter ⁊ obnixe deũ imõ talem exorabat: vt liceret hunc ſuum gnatum /in omni morum probitate educatum/vſq́ꝫ ad adultam ſuam etatem videre. Et iccirco bonis oĩbus ac magna benedictiõe quantũ i ſe erat ſemp illũ proſequebať. Utiq́ꝫ i hoc credẽs parẽtũ bñdictionẽ erga filioſ maximã vi hr̃e. Preſtitit itaq́ꝫ hec ſedula mr̃ i filio educãdo que pia mľier vllo fauſtu elata potuit exhibeř: nihil oĩno idignata vilib⁹ ẽt miſterijs/q̃ educationẽ filioꝝ ſecunť. Ob hoc ãt ẽ poſtmodũ clariſſio ipatore effecto/plures cũ filij ſapiẽtes/tũ oĩ honore p̄ſtãtes ſũt ſuſcepti: q magnis ẽt opib⁹ ⁊ honorib⁹ celebres hodie apꝺ eoꝝ ꝯſãguineũ iſubriũ p̄ncipẽ p̄mũ locũ

dignitatis obtiet. Uiguit i hac tã clara/tãqꝫ preſtãſ femĩa/icredibiliſ hũanitas ſũma facilitaſ: ac inaudita prope comitas. Nihil vnq̃ꝫ ſibi aſſumpſit nihilqꝫ arrogauit: q̄ mater tã clari imꝑatoris vocaret: aut certe tantoꝝ magnoꝝ viroꝝ/filia/ſoror/ꝛ vxor foret. Longe equidẽ igenio ꝛ morib⁹ Attalie iudeoꝝ regine ſupradicte diſſimilis: que inflata propinquis: ꝛ regni cupiditate cum ꝛ ĩpa eſſet regis filia/vxor/ ꝛ ſoror/ omnes illos q̄ filios aliqua neceſſitudine attingerẽt iterficicendos curauit: preter ioram qui clam/a matertera ex manib⁹ ſeuiſſime femine ereptus eſt. Quaꝫ quidẽ Attaliam cũ in factionib⁹ perſeueraret/ad extremuꝫ crudeliſſimo mortis genere iterfectã fuiſſe comemorauim⁹: lacerata eteiꝫ crudeliter/ꝛ ifruſtra ceſa: cãibuſqꝫ abſumẽda obiecta fuit. Nõ huiuſmodi nature fuit hec Elyſa mulier cõſpicua/ymo mitis ĩgenij/ mitiſqꝫ nature extitit/nec ſibi quidquam aſſumpſit/niſi ſemp chriſtianiſſime viuere. Erat ei frequẽſ i ore oratio/quã diuus pater Auguſtin⁹ in laudeꝫ diue virginis Marie matris dei diſertiſſime compoſuit: illamqꝫ precipue triginta illoſ dies celebrauit: qui mortis illius finitimi fuere. Quare ticinio profecta/vt tẽplum diue Marie de laureto ex voto inuiſeret ꝛ ſalutaret quum Bononiaꝫ v̄rbeꝫ attigiſſet. Ibi vnicus ei filius/Illuſtris Robertus occurrit: que ante morteꝫ ſuam admodũ videre optauerat. Quod cuꝫ ei cõtigiſſet: mario gaudio/maximaqꝫ leticia/ab eo excepta ꝛ viſa eſt. Ibidemqꝫ aliquãdiu ſubſiſtẽs/ itra illud tẽpus grauiſſima egritudine correpta/hunc vite finẽ eam habuiſſe prodit: do ſemp dilectiſſima: quã fili⁹ imperator ſtrenuus/ſingularis pietatis/ſingulariſqꝫ amoris/ quib⁹ i matrẽ afficiebat/ãpliſſimo funere ꝛ põpa extulit/cũ magna ciuiũ Bononiẽſiuꝫ frequẽtia.

¶ De Riciarda Nicolai Eſtenſis Marchionis vxore. cap. clxxi.

RIciarda iclita mlier/Nicolai Eſtẽſiſ nobiliſſimi Ferrarie Marchionis vxor/Thomeqꝫ Saluciãi ꝑncipis filia: hoc ãno/q ẽ q̃rt⁹ ꝛ ſeptuageſim⁹/ſupra milleſimũ ꝛ quadrigẽteſimũ/a natali xp̃ião ãnus: admoduꝫ ſenex/ferrarie viuẽdi finẽ fecit. Fuit hec mulier ab adoleſcentia vſqꝫ iſeniuꝫ admoduꝫ venuſta/decoraqꝫ facie/ſermone raro ꝛ prudenti ſane/atqꝫ decenti (prout ꝛ eius fili⁹ princeps Hercules nũc habet) qui certe index eſt ſingularis prudẽtie/tam i viro q̃ꝫ i femina: eratqꝫ igenij ꝑſtãtis vt mulierꝫ decebat ꝛ vxorem principis tãti. Religiõis chriſtiane marie cultrix/nec ſine magna liberalitate/Et i oĩbus rebus ſiue actionibus/ ſe nitebat timẽtem dĩ probare ac vere chriſtianã eſſe. Amabat precipue oẽs/ quos ſciebat excellẽti eẽ virtute preditos/quib⁹ ꝛ multum ac plurimuꝫ tribuebat. Humanaqꝫ ꝛ facilis Quãdiu vixit maritus/oi honore ꝛ gratia fuit culta/ꝛ a ciuibus ſuis plurimuꝫ comẽdata. Uirum ſuuꝫ (poſt deuꝫ) ſemper marie excoluit. Eratqꝫ leuiſ/ꝛ facilis ac in omnibus admodum paciẽs: ꝛ q̃ꝫq̃ꝫ noſcet legem cõiugalis federis ab eo ſepe eſſe violatam/eiuſmodi ĩiuriam nihilominus prudẽter perferebat: ymo tã q̃ꝫ tertia emilia Affricani vxore i nulla re ſuſtinuit vnq̃ꝫ oſtendere talia ſibi diſplicere/etſi egre ferret: magnoqꝫ eo facto afficeretur dolore. Hec duos marito ſuo Nicolao tantummodo edidit mares Herculem ſcilicet ꝛ Sigiſmundum (adhuc ſuperſtites) magne potentie ꝛ virtutis viros qui decedente patre/ a regno pueri admodũ ſubmoti ꝑ leonellũ fratre maiorẽ illegiptimũ illico neapoli ſũt ẽmiſſi. Que mr̄ magnanima cũ videret regnũ p̃rnuꝫ peneſ filioſ ñ eẽ/plurimã idignata/Salutiũ ad p̃reꝫ e ferraria ẽ ꝓfecta. Ibidemqꝫ tã diu patres eſſe

ſtatuit donec filios reꝝ potitos eſſe cognoſceret. Manſit itaqꝫ hec tam clara fe
mina apud patrē prope ad extremū vite ſue tēpus:quod fuit ſpatium triginta
duoꝝ annoꝝ:cuſtodita pudicitia/⁊ oī decore/cū ſūma eoꝝ populoꝝ gratia. Nā
cū eſſet elegātis ſpetie iuuenis/admodūqꝫ formoſa/cōſecuta ē/viduitatis phē-
nem gloriā:ſic vt poſteris magnis antiquis Romanis matronis oī preſtātia ⁊
excellētia merito cōparari pōt:de quibꝰ ſupra multis i locis meminimꝰ/q̄ flo-
renti etate/viros amiſerūt ſuos. He quippe matrimoniū ſuuꝫ expetētibus hoc
reſpōſo nuptias reſpuebāt:viros.ſ.ſuos adhuc ſibi ſupſtites adeſſe dictātes.
Sic ⁊ hec preſtātiſſima Rizarda:quuꝫ multi principes ⁊ quidē clariſſimi ac
potentiſſimi illi nuptiſ ꝯiugi vellēt:oībꝰ rn̄debat:ſatꝭ ſibi eē q̄ ſemel nupſiſſꝫ.
Domi patris vitā agebat celibē: oībꝰ grata oībuſqꝫ cara. Cū oēꝫ ſpeꝫ ſuā/i vno
deo/⁊ eiꝰ filio Jeſu xp̄o collocaſſet. Annos duos ⁊ triginta vt premiſſuꝫ ē)ita-
qꝫ apud patrē egit/donec Hercules eius filiꝰ natu maior paritū principatum
adeptus eſt. Que cū iam vergeret i extremuꝫ pene ſeniū/ maxime gaudio ē affe
cta/gratulataqꝫ ē deo oīpotēti/tam ſingularibꝰ i filios meritiſ collatis. Statiqꝫ
magno comitatu a Sygiſmūdo eiꝰ filio minore eſt ferrariā pducta. Ubi ⁊ a fi
lio Hercule principe cū maxio gaudio atqꝫ leticia eſt excepta:hac gratulāte/q̄
tandē imperaret/illo etiā nō paruā leticiā declarante:q̄ ex tanto īteruallo eam
videre nunq̄ꝫ cōtigiſſet. Mutua igitur īter eos fuit gratulatio mutuaqꝫ leticia.
Poſt hoc breue tēpus ſpatium/quod leta egit cū cariſſimis filijs:alia n̄ minor
acceſſit exultatio. Quod hercules pnceps/ Leonorā Regis Ferdinādi parthe-
nopei filiā/duxerit vxoreꝫ. Cum qua haud multuꝫ vixit/ſemp tamen i mutua ſa
tis beniuolētia mutuoqꝫ amore cōiugali. Poſtq̄ꝫ aūt finis vite/tam eximie fe-
mine Riciarde aduenit:maxia iam natu:febri graui oppreſſa/oīa ea ſolicite o-
biuit: que in morte chriſtiana tradictiōe ſeruātur:precioſam veſteꝫ ſuā omneꝫ
per templa diſtribuēs. Et toto pectore ⁊ aīo i deū viuuꝫ cōuerſa/extremū red
didit ſpirituꝫ. Cuius obitu filij magnificētiſſimo funere eaꝫ extulerūt. Cuiuſqꝫ
tam preſtātis mulieris virtutē/honeſtatē/cōſtātiaꝫ/deniqꝫ hic atigimus. Docu
mētum ſtatuentes multis/que īferendis malis/minꝰ cōſtantes exiſtunt. Que
ſane precipue cauſa fuit:vt tantaꝫ mulierem ac tanta virtute preſtāteꝫ inter cla
ras anumerarem:que hac etate claruꝫ nomē ſunt aſecute.

¶ De margarita Schotie optima Regina. cap. clxxii.

MArgarita Chriſtēis icliti ac xp̄ianiſſimi dacoꝝ regiſ filia/Jacobiqꝫ
Schotie pncipis vxor:tēpeſtate hac nr̄a/Sixto.ſ.pontifice quarto
preſulāte/i Schotia inſula/ſingulari prudētia/ingenioqꝫ ac ſctimo
nia i pretio fuit nō modico:quo aūt tēpore ſit extincta/nobiſ cōptū
nō eſt. Admirabili imprimis forma ⁊ caſtitate excelluit. Uiſaqꝫ fuit multaruꝫ
virtutum decus ſecuꝫ attuliſſe: quum in hac lucem edita extitit nec minimum
glorie ſplendorem ſecum contulit. Jnter alias mulieres occidentales clemens
fuit:⁊ incredibilis religionis/deo ⁊ domio noſtro Jeſu xp̄o tota dedita. Jn pau
peres vero ⁊ inopes ſūme liberalis/ veros etiam religioſos multis inofitijs ex-
cedēs. Jn ſubditis ſuis quibus iperabat admoduꝫ facilis ⁊ comis:quoſ plus
prudētia ⁊ moderatiōe/q̄ꝫ iuſticia curabat. Obſeruabat aūt ipſa lōge magis a
ſuiſ populiſ/q̄ꝫ maritꝰ iṗe ſuꝰ/q̄ i adminiſtrādo regno aptior eēt. At iṗe māitꝰ
vt pote iſolētior/vxoris ꝟtutē ſemp ꝯtemnebat. Que quidē cōtumelia/eiꝰ mētē

nō parum cruciabat: ꝛ cum prudēs admoduȝ ac religioſa haberet: oīa ſingulari paciētia equo aīo perferre ſtudebat: neqꝫ itermitebat ſuauitate verboꝝ ac moꝛuȝ comitate/ quomin⁹ illuȝ ex aīo amaret. Sepius monēs/ malet cuȝ virtute/ q̄ꝫ cuȝ vitijs vitam agere. At ille pretermodū iſolēs/ mulierez aſpnebat mulieriſqꝫ ſana monita reſpuebat quibus reb⁹/ fiebat vt oīs regni pars/ i preceps iret. Quod cū marie populis ſuis diſpliceret: cōſenſu germāi illi⁹ atqꝫ regine/ i vincula eſt cōiectus: donec regnuȝ male affectū/ i priſtinuȝ reꝝ ſtatum reſtitueret. Ipſe quoqꝫ rex exuta ꝛ depoſita oī in ſolētia/ ꝛ beſtiali ferritate/ melioꝛib⁹ artib⁹ regnuȝ deinceps adminiſtraret. In illa tñ cuſtodia/ ſemp regio cultu ſeruatus eſt: ac ſub eius titulo vniuerſa regni negotia diſponebāt. Ubi cum aliquādiu ſtetiſſet/ exiſtimātes/ ꝙ priſtina illa iſolētia depoſita/ ad ſanitatem reddire debuiſſet: i libertatez/ a fratre reſtitutus ē. Qđ cum factuȝ fuiſſet/ maioꝛe odio Reginā/ q̄ꝫ ātea iſectatus/ a ſe expulſaȝ/ in loco qui ab illo aberat triginta paſſuuȝ milia collocari iuſſit: ſic vt neqꝫ dum viueret/ neqꝫ etiam poſt moꝛtem/ eā videre voluerit: Quam quidez calamitatez/ per trienium cuȝ icredibili paciētia/ ꝛ animi tranquilitate/ ſapiētiſſima rēgina pertulit. Quod ſane tempus/ totum i rebus diuinis expēdebat: neqꝫ quidq̄ꝫ/ q̄ꝫ de deo/ rebuſqꝫ diuinis cogitabat. Incredibilis quoqꝫ fuit caſtitatis mulier/ que vt rumoꝛ erat: cū marito rem nunq̄ꝫ habuit (tanq̄ꝫ altera Zenobia palmirenoꝝ regina vt ſupꝛa dictū eſt) niſi ſobolis pꝛocreande cauſa. Ubi vero comptuȝ habebat: foꝛe grauidaȝ/ nunq̄ꝫ poſtea/ niſi poſt partuȝ cum ipo marito coire ſubſtinebat. Eodez itaqꝫ modo/ tres mares marito edidit: quos vſqꝫ ad moꝛtē ſecū hr̄e voluit ꝛ magna cuȝ diſciplina moꝛū/ eos educare curauit: ꝛ quā marie Jacobuȝ (eius noīs quātuȝ) qui illi natu maioꝛ erat/ i omni virtutū genere iſtruere fecit: vt quū rex eſſꝫ: poſtea alios regere ſciret: atqꝫ alijs impare. Deniqꝫ poſt trieniū acri febꝛe appetita/ teſtamētum de licentia mariti cōfecit. Et moꝛte ſuperueniēte filios ad ſe vocari iuſſit: ꝛ ad virtutē oēs equaliter hoꝛtata/ maioꝛem natu Jacobum/ impꝛimis hunc i modum eſt affata. Moꝛtem pꝛopinquam fili mi Jacobe per ſingulos dies/ perqꝫ ſingulas hoꝛas mihi adeſſe cōcerno. Rogo te per obediētiaȝ filialem: vt ante omia deum/ verearis/ ꝛ illius voluntati ſemper ſis obediēs: nec vnq̄ꝫ defatigeris i omnib⁹ bonis actionibus/ fratreſqꝫ tuos ſic ames/ ſic colas/ quātum teipm deniqꝫ complecteris. Ubi autē pr̄i tuo i regnuȝ ſucceſſeris/ ſubditos tuos ex aīo amabis: ꝛ inuniuerſos iuſte/ clemēter liberaliterqꝫ te habis. In audiēdo autem eris facilis ꝛ phumanuſ. Dabiſ quoqꝫ opam/ i ſūma eos cōcoꝛdia cōtinere ac regnuȝ omne maxio occio cōſeruare: ꝛ ab oīb⁹ tuiſ iuſtis iuditijs/ preſertim exulet auaritia. Cultoꝛ preterea eſto omnis bone extimatiōis. Nulluȝ tēpus fruſtra amiſeris/ eiuſqꝫ potius auar⁹ eris. Nō pateāt aures tue delatoꝛibus/ qui facilē ſunt ad ſerendā diſcoꝛdiam. ſꝫ tanq̄ꝫ pernitioſuȝ/ ymo pniciosiſſimuȝ ꝛ execrabile venenū abhoꝛreaſ/ foꝛmideſqꝫ/ ꝛ a te repellas: Nō minoꝛ ē gloꝛia iuſte ꝛ modeſte regna gubernare ꝛ adminiſtrare/ q̄ꝫ illa felicit acquirere. Hec atqꝫ alia huiuſcemodi quū filijs pꝛecipiſſꝫ mōumēta ſui ne qđ ptermitteret: etiā bn̄dictiōe ꝛ oī alio bono documēto ꝓboꝝ/ eos ē pſecuta. Nec poſt multū tēpoꝛis ſpatiū/ tota mēte/ ꝛ aīo/ ꝛ cogitatiōe i deuȝ/ cōuerſa/ aīaȝ ſanctā deo redēptoꝛi ſuo reddidit. Creditū ē venēo petitaȝ: ꝛ p viȝ deceſſiſſe. Quā obrē a filijſ/ ꝛ tota familia/ magno luctu ꝛ lacbꝛymiſ ōcoꝛata/ regali comitatu ꝛ

Optima matris ad filios documenta no-

pompa/eſt elata:tanq̃ʒ regina ſancta/oi gloria ꝛ honore vtiq̃ʒ digna.

¶ De heliſabebt Hiſpaniarum inclita Regina. capi.clxxlii.

Heliſabeth hiſpaniaꝝ chriſtianiſſima/ optimaqʒ Regina/ Heinrici regis ex ſuperiore Margarita coniuge/vnica filia ſuſcepta: ãno milleſimo/quadringẽteſimo/ſeptuageſimo quinto/nupſit Fernãdo iclito Aragonie regis filio:que quidẽ vna cũ marito ipo nũc vſqʒ i regnis p̃ris ꝛ mariti/ cũ ſuo mario nõis fulgore regnauit : annis. xxii.Que certe/ñ ſolũ ob regiã maieſtatez/ſʒ ob mľtaꝝ virtutũ preſtãtiã/i vniuerſo orbe chriſtião/ nũc plurimuʒ inſignis ꝛ inclita/habita eſt femina. Propter quod/ nõ modo hiſpanis/ſed ꝛ vniuerſe chriſtiãe religioni(vt ita loquar) ſctiſſimũ numen ac quidez venerabile ẽ cenſenda.Que etſi fortuna ampliſſima/ꝛ ſũmis honorib⁹/ac nature gratie muneribus plurimũ decorata videaƚ/tamẽ ex reb⁹ ſtrenue geſtis/eam ab imortali deo/quodã certe peculiari beneficio procreatam eſſe cenſuerīʒ. Eo quia eſt eximijs meritꝫ icomparabiliter iſignita / ꝛ admirabili eximiaqʒ/ ac icredibili virtute decorata:aĩo vʒ cõſtãtiſſimo/pudicitia/ſeueritate/ animi virtute atqʒ magnitudine/deinde grauitate/religione/ſanctimonia/pietate:ac erga deum orthodoxamqʒ fidez nimia deuotione ſuccenſa.Quibus ex rebus/ vt ꝛ ipſa vna cũ viro predicto/i eternum vniuerſo inoteſcat mundo/ laudib⁹ exquiſitis i celum vſqʒ extollendam puto.Et ideo ſi icomemorãdis ipſius ſingulis excellẽtiſſimis facinoribus lõgius forte me habuero/idulgendum vtiqʒ mihi eſt.Cum laudãdi ꝛ cõſcribendi materia adſit ampla/ꝛ ea iprimis pulcherrima . Hec itaqʒ virago heliſabeth poſt p̃ris iteritum/ cuʒ p̃num ꝛ Auituʒ Caſtelle regnũ magno obtinuiſſet labore/iprimis expulſis oĩbus domeſticis ꝛ finitimis hoſtibus:ac de oĩbus parta victoria/mox id regnuʒ ſuũ in omni pace redigere curauit atqʒ eã obrem oĩb⁹ pepercit.Quam ob cauſaʒ/ illico oẽs eam ac virũ ſuum propter eoruʒ icredibilem clemẽtiam ac humanitatem tãq̃ʒ proprios parentes/ꝛ amare/ꝛ venerari ceperunt.Quibus feliciſſime ꝛ ſctiſſime ex ſententia geſtis:vt eſt chriãe religiõis amãtiſſima.Iniquo perferrẽs animo/ꝙ Mauri Maometãi eaʒ hiſpanie partem tenerent occupatam/quam Bethicam ſeu Granatenſem nouiſſimi vocant:ſecum cogitare cepit:quonam pacto eam tãdem poſt ſexcẽtos ſeptuaginta quinqʒ annos ab eiſdem poſſeſſam/liberare poſſet.Et cuʒ marito ſuo Rege Fernando ac alijs regni ſui principibus cõſilo habito:tãdẽ decretũ fuit: vt oĩno ipa Bethice pars apprẽdereƚ:ꝛ nõ id tãtũ ad ãpliãdũ regnũ ſuũ/ſʒ ad ꝓpagãdã xp̄iani nois verã fidez:atqʒ ad ſtabilimẽtuʒ diuini cult⁹ fieret. Vñ ꝛ inumerabilibus exercitibus tam maritimis q̃ʒ terreſtrib⁹cõparatis/iprimis btiſſimi Jacobi apoſtoli Hiſpaniaꝝ patroni premõita oraculo/mox i Almaſaʒ mediterraneaʒ vrbem mũnitiſſimam mouit: ꝛ illã haud mľto poſt expugnatã cepit.Qua capta/cõfeſti ibidẽ baſilicas ꝛ tẽpla ꝑmulta ad ſacrifitia celebrãda

inſtaurauit ⁊ erexit:quibꝰ/⁊ multa donaria ⁊ munera obtulit precioſa. Eaqꝫ victoria tam feliciſſime cõfecta ex tẽplo/alio preualido exercitu cõgregato/vniuẽ ſuꝫ regni granate agrũ depopulare / ⁊ ad vſqꝫ ipſius vrbis granate cõfines/oĩa igni ferroqꝫ vaſtare ꝑcepit. Quo terrore/plurimas vrbes mũitiſſimas parti armis/partimqꝫ volũtaria dedictiõe cõprehẽdit. Quas iter/ fuere Alora/Sẽtinellum/Chochinũ/Romda/Marbelia/ Carthania/⁊ Carazabonella/ide Loxia/Veelſmalachia/inſigni portu clariſſima/atqꝫ cõplurime alie. Necnõ ⁊ Mochilinũ frigidũqꝫ mõtez/Illoraz/Cãbiluz/Columerã atqꝫ alia/⁊ alia munitiſſima oppida/que lõguꝫ enarrare foret/ victorioſiſſime cepit. In quibꝰ etiã e veſtigio templa erigi ⁊ cõſecrari mãdauit. Hiſqꝫ feliciter geſtis/in ãno a natali xpiano. M. cccclxxxviii. quuꝫ ipa preſtãtiſſima mulier atqꝫ eiꝰ maritꝰ Fernãdus didiciſſent Mauros oẽz ſui exercitꝰ florẽ i Malacha vrbe poſt Granatẽſem regiã primaria: Ciuitate videlicet oĩbꝰ comertijs feliciſſima cõſtituiſſe/ atqꝫ ipam vrbẽ/ terra mariqꝫ oĩ tormẽtoꝝ generibꝰ cõmuniſſe/denuo collecto ingenti exercitu maritimo pariter ⁊ terreſtri/cũ validiſſima claſſe:quadrĩgẽtoꝝ vꝫ triremium ⁊ Nauiũ atqꝫ alioꝝ lignoꝝ paruoꝝ pene inumerabiliuꝫ. Eoqꝫ i exercitu terreſtri aderãt quindeci milia equites/⁊ ſexaginta milia pedites:cũ octo milibus curribus/ ꝑ tormẽtis alijſqꝫ ad bellũ cõficiẽduꝫ neceſſarijs deuehẽdis/ad ipam vrbẽ obſidẽdaꝫ ⁊ expugnãdaꝫ preſtãti ꝓceſſit aio. Quam etſi ꝑmo ipetu capere potuiſſent:attamẽ ꝑ tres cõtinuos mẽſes/ illã duriſſima obſidiõe cõprimere voluit. Ita vt Mauri ipi/vltima inedia tabefacti/etiã imũda oĩa/pro ſũmis pene delitijs comederẽt. Qui quuꝫ vidiſſent oĩa in vrbe cõſumpta fuiſſe/viderẽt qꝫ arma bellica ⁊ oĩs externi auxilij ſpes ſibe deeſſe/vrbis deditionẽ Regibus ꝑdictis chriſtianiſſimis/coacti fecere. Itaqꝫ Malacha ipa tã inſigni vrbe capta bonoꝝ videlicet oĩuꝫ opulẽtiſſima/vniuerſos mauros qui i ea iuenti ſũt:qui ſi licet chriſtianitatis nomẽ acceptare recuſarũt/ oẽs pro ſeruis haberi/ ⁊ ſub iugo perpetue ſeruitutis venũdari precepit:quos ad trigita millia fuiſſe referũt. Indeqꝫ anteqꝫ ipi Reges vrbẽ igrederẽt:vt xpo dño nr̃o/ oĩs victoria aſcriberẽt:ꝑ religioſos ⁊ ſacerdotes deuotiſſimos/tropheũ ſctiſſime crucis/ꝑ vniuerſaꝫ vrbẽ cũ hymnis ⁊ cãticis ſpũalibꝰ/ac oĩs generis muſicoꝝ circũduci/⁊ i altiſſimã Arcis turri collocari mãdarũt. Sequẽti poſtmodũ die/ãbo triũphatores ⁊ ouãtes cũ igẽti alioꝝ pricipũ/⁊ militũ/ac oĩfariã religioſoꝝ comitatu/leta bũdi oẽs ⁊ xpo dño nr̃o imẽſas laudes exoluẽtes itrogreſſi ſũt. Quibꝰ itrogeſſis:cõfeſtiꝫ Regina ipa ꝓceſſiões ꝑ plures dies/ i ipa quã marie/ atqꝫ in alias ſubactas vrbes/quottidie fieri iſtituit:vbi etiaꝫ ipamet/cũ ceteris/vniuerſas ipſius vrbis eccleſias(a Mauris diu prophanatas) ſuis pedibꝰ iuiſit ⁊ pluſtrauit. Ac ſacras veſtes ſerico ⁊ auro cũtextas ⁊ vaſa aurea atqꝫ argẽtea/ceteraqꝫ oĩa/ad tẽpla cõſecrãda neceſſaria/affluẽtiſſie miſtrauit. Eſt ãt hec Malacha ciuitas vetuſtiſſia/mãtyrioqꝫ plurioꝝ ſctõꝝ/ ⁊ potiſſimũ ciriaci ⁊ paule ꝟgis/ ibidẽ coronatoꝝ/nõ mediocriter iſignita. Nã idẽ martyres ea i vrbe poſt multa toꝛ̃mẽtoꝝ genera/lapidibꝰ obruti/aĩaſ celo reddiderũt. Nec tñ victorioſiſſimi regeſ/pp ipaſ victõiaſ ꝯtẽti eẽ voluẽ/donec ⁊ ipaꝫ regiã/⁊ toto orbe admirabilẽ Granateſſeꝫ vrbẽ/diu obſeſſaꝫ ⁊ lacẽatã ꝑ volũtariã eiuſce gẽt regis ꝺditiõeꝫ obtinuerũt. Nam eã/ i ãno ſalut̃ nr̃e. M.cccclxxxxi. rege ⁊ Barbaris deuictis populoſtiſſima Granata Ciuitaſ fame ⁊ armiſ domita/duriſſia obſidiõe ab ipis

Nomina ciuitatum regni granate/nota.

Malacha primaria ciuitas granate.

De ſctis i malacha vrbe alias martyrio coronati.

Granate captiuitas

Regibus obtēta fuit. Quibus certe regibus chriſtiāiſſimis/ſi veruꝫ ſiñ inuidia fateri licet: plus debet vniuerſa xpiana religio/ pp inuictaꝫ eoꝝ virtutem/ꝗ̄ vlli certe hominuꝫ generi. Nā cuꝫ reliqui oēs xpāi reges atqꝫ populi/quodā ignauo aīo torpore elāgueſcē viderēt: ſoli hi Hiſpalēſes ꝛ Aragonēſes Reges: nūc/nūcqꝫ/iuēti ſūt: qui igēti ꝛ excelſo aīo/ vniuerſaꝫ occiduā Barbariam/repreſſerint ꝛ oppreſſerit/atqꝫ fuderit/ꝛ e finib⁹ fugauerit. Quiqꝫ/ꝛ i oī chriſtiāoꝝ nūero ſoli auſi ſūt chriſtiāe dignitati ꝛ vtilitati cōſulere. Huius ꝑterea chriſtiāiſſime mulieris precipua laus/i duob⁹ ꝗ̄ maxie cōſiſtit. Quod cōtēplatiuaꝫ pariter ꝛ actiuā vitas magnope cōplecti videt. Nā ꝛ quottidie i vſus paupum ex cōdicto/cētuꝫ aureos diſtribuē facit: preter ſecretas elymoſinas/ quas ipſamet ꝓprijs manib⁹ cōtribuit. Inſup/ꝛ i exercitib⁹ ſuiſ quadrigētos curruſ ꝯſtituit: i quib⁹ oīa neceſſaria pro quibuſcūqꝫ egrotis i acie vulneratis/aut alia de cā i exercitu iſirmātib⁹/quod hoſpitale regie nūcupat. In quib⁹ plāe oīa Aromatica ꝛ medicamia/ꝓ phyſica ꝛ chyrugica neceſſaria iueniūt. Cōſtituit quoqꝫ circa illud hoſpitale ſuū ꝛ medicos pitiſſimos ac cōplurimas matrōas ꝛ illas iprimis hōeſtiſſimas/q ꝛ que iſirmātib⁹ magna cuꝫ diligētia deſeruiāt atqꝫ miniſtrēt: ne ſcilicet aliquid deeſſe huic ſuo ſctō propoſito videat. In ſuo itē exercitu cōplurimos religioſos deuotiſſimos doctiſſimoſqꝫ cōſtituit: qui diuia ſacrificia quottidie celebrēt/ac ſermōes ꝛ exhortatōes ō lege dī militātib⁹ faciāt. In ſuo aūt exercitu nulli lenōes/nullaqꝫ ſcorta/nulleue blaſfemie ſeu piuriuꝫ/ſꝫ nec ludi mali iueniūtur: ita vt dicere auſiꝫ/exercitū illud ſuuꝫ/potius religionē ꝗ̄ militiā fore. Eſt ꝛ iſuper tāte ſctimōie tāteqꝫ deuotiōis mulier/ vt diuinū offitiuꝫ/religioſoꝝ more quottidie exoluat. Habet iter cetera oratoriuꝫ quoddā ꝑmaximū/ꝛ quidē pulcherrimuꝫ/i quo cōſiſtūt cētū deuotiſſie matrōe: que die noctuqꝫ pro felici hui⁹ rey exitu/cōtinuas orōnes ꝛ obſecratiōes ad deum fūdūt. Quas iter/ꝛ ipſa chriſtiāiſſima femia/quibuſdā diebus (alijs poſt habitis curis) perſepe locum tenere dicitur. Quottidie quoqꝫ ſexdeciꝫ de diuerſiſ ſctis Miſſas/vna tātū hora celebratas/audire decernit. In quib⁹ tāta cū deuotiōe itereſt: vt etiaꝫ lachrymas ex recordatiōe beneficioꝝ dei/ ꝛ paſſiōis Jeſu chriſti perſepe effūdat. Quid plura: tāte eſt hūilitatis ꝛ māſuetudis. vt nullaꝫ prorſus/aut i ornamētis aut veſtimētis de ſe/iactātiaꝫ/preſe ferre videatur.

¶ De Barbara iclita muliere principis Mātuani coniuge. cap. clxxiiij

Barbara natiōe Germana/ Illuſtris Ludouici Gongiage Mantue principis vxor/ꝛ Joānis Burdinbūdi eque principis filia/q Joānes tante dignitatis excellit: vt vnus ex illis ſit/ qui Romanū deligat Imperatorē: hoc āno: qui eſt ſecūdus ꝛ octuageſimus ſupra milleſimuꝫ quadringēteſimuꝫ/a natali chriſtiano ānus/ apud Mātuaꝫ inſignem vrbem ſuaꝫ/vitam cuꝫ morte mutauit. Forma hui⁹ illuſtris mulieris imprimis fuit preſtans/ venerabiliſqꝫ

aſpectu ingenio/vegeto ⁊ acri. Sermo eius/⁊ prudens ⁊ grauis ſemper/quadã comitate conditus. Preſtabat in ea continens vita/icredibilis pudicitia ac memorabilis quedam liberalitas. Pacis ſtudioſa/nulli labori parcens/dum om̃nem rixam/omnemq3 diſcordiam tollere poſſet. Preſtantiam quandam ingenii/conſilium eximiuz preſe ferrebat. In adminiſtratione regie ſue lauta ⁊ ſplẽdida/ſupra q̃3 dici poſſet. Rebus ſuis ſemper vtilis atq3 opportuna. Auaritiã inſectabatur vt peſſimum venenum. In eius cetu ⁊ comitatu numerabãtur cũ virgines/tum etiam matrone claro genere nate:nec minus honeſtate morum ⁊ omni pudicitia predite:quarum conſuetudine plurimũ delectabatur. In omnibus exercitationibus ſuis more ſacrarum virginum/crebro religioſorum templa ac monaſteria ſalutabat:conferrens in eos multa liberaliter. Exemplo erat ſuis populis in omnibus actionibus ſane laudabilibus/nec intermittebat optare/cum abſtinentia daret ſibi deus proponeretq3/oſtẽdens recte adminiſtrãdi rationem. Exiſtimata eſt benigna in audiendo ⁊ perliberalis. Nec quãtuz inſe erat paciebatur aſe quemq̃3 dimittere niſi letum ⁊ voti corapotem. Tanti preterea faciebat omnes honeſtis moribus ⁊ virtute preditos:quãtum bonis ⁊ grauibus viris tribuendum iure optimo eſt:quos aduenientes ad ſe cuz vidiſſet/ſtatim prior vrbaniſſime illis occurrebat:⁊ manibus attollebat. Nec paciebatur quemq̃3 ſine tegumento capitis ſecum loqui:nunc illum/alium nunc manu apprehendens:magni recte amoris inditio illud celebrans:⁊ in ore frequens habens:quamuis dignitate ipſa p̃ſtaret/ortu tamen/omnes fratres ſe vtiq3 ſe habere. Mirum immodum cunctis affabilis/neminem reſpuens/neminem aſpernans. Victus eius imprimis ſobrius/nec quidam Germanorum moris in cibo aut poto de ſe oſtentabat. Maxima afficiebatur voluptate ſi honeſtis moribus mulierem nacta fuiſſet.econtra non modicum indignabatur ſi impudicam aut minus honeſtam inueniſſet. Cunq3 eſſet mulier fecũdiſſima/quinq3 mares marito peperit:quorum primus Fridericus nomine/qui patri in regno ſucceſſit. Secundus Joanneſfranciſcus/dignitate corporis excellens/nec mizi in omni re prudentia in armis cum magna ſui gloria verſatus. Tertius Frãciſcus cardinalis diaconus/apoſtolicuſq3 ſenator. Quartum fudit Rodolphũ in armis ſtrenuiſſimum/qui in anno ſalutis noſtre. M.cccclxxxxv. apud Parmam in accerimo conflictu ⁊ pugna contra Carolum ſeptimum ſuſceptis inuicto animo obtruncatus eſt. Quintum enixa eſt Ludouicum Mantue epiſcopum/paſtorem ⁊ principem certe liberaliſſimuz. Ex feminis autem/prima Suſana dicta que propter giboſitatem religioni ſe dedicauit. Secunda Dorothea formoſiſſima/que ſponſa deceſſit. Tertia Cecilia inter religioſas ſacras computata. Quarta Barbara/que in germania nupſit. Quinta ⁊ poſtrema paula itidem i germanie curitie principi matrimonio copulata. A quibus omnibus eſt omni pietate ⁊ amore filiali optime culta. Poſt autem mariti deceſſuz per triẽnium ſuperſtes fuit:quod ſane tempus in ſũma exiſtimatione ⁊ illus principatus vtilitate(vt erat mulier clariſſima)actum eſt.

¶ De hippolita vicecomite Alphonſi regis ꝯiuge. capi. clxxv.

Hippolita Alphonſi eiꝰ no/
minis ſecundi Neapolita/
noꝝ regis vxor: ⁊ Frácíſci
ſfortie Inſubriũ ducis op
tima filia. anno ſalutiſ noſtre octauo ⁊
octuagesimo ſupra milleſimũ ⁊ q̃drin/
gẽteſimũ Neapoli cũ magno ſui noĩs
ꝑconio deceſſit. Quaꝫ certe ĩter claras
heroidas feĩas cõputãdã merito pu
tamus. q̄ preſtãtiſſimã eã fuiſſe ꝯſtat.
qm̃ permultis claruit virtutibꝰ: omni
ꝓpe vite ſplẽdore/tãtis parẽtibus or/
nata/tãtoq̃ꝫ marito decorata. Educata
nãqꝫ fuit domeſtica illa diſciplĩa illuſtriſſime illius viragis Blãchemarie ma/
tris: que (vt predictũ eſt) ſummũ pudorẽ/ſummãqꝫ pudicitiã rebꝰ in oĩbꝰ/ſem/
per haud dubie preſe tulit: preter alias optimas artes/quibꝰ/preſtitit tãta ꝑcla
ra mulier. Inſtituta aũt a puero fuit. liberalibꝰ ſtudijs. inquibꝰ tãtuꝫ profecit:
quãtuꝫ ſatis ꝑtineret ad eiꝰ futuraꝫ magnitudineꝫ ⁊ regni maieſtatẽ. Cõſpicua
deinde forma fuit: quã plane ſingularis grauitas ĩprimis honeſtabat/⁊ quedã
impij maieſtas/⁊ mãſuetudo ⁊ gratia. Erat ſatis eloquẽs/⁊ taꝫ humanis q̃ꝫ di
uinis litteris erudita. Et cũ miti admodũ eſſꝫ ĩgenio/nõ mediocriter miſerebaꝷ
illas mulieres que minꝰ honeſte viuerẽt: quas ſemꝑ leni quodaꝫ ſermone cõ/
monere nõ dedignabatur. Odia ⁊ ſimultates/ſi que ĩter ſuos orta fuiſſent/exẽ
plo conabaꝷ extinguere ꝯcordiã ingerẽs/optimã eſſe dicebat/diſcordiã rurſus
perniciosiſſimã. Reꝝ diuinaꝝ ſemper maxia ili cura fuit: ⁊ eã obreꝫ/panis ⁊ aq̃
(inter cetera ſue ſctimonie ĩditia) illi frequẽs cibꝰ ⁊ potus erãt. Religioſorũ vi/
taꝫ/⁊ ieiunijs/⁊ oratiõibus/ꝯtinuiſqꝫ precibus/ſũmo ſtudio imitabatur. Loca
ſacra/diuorũqꝫ tẽpla/perſepe viſebat. In pauperes preterea ⁊ miſeros/frequẽs
eius liberalitas: precipueqꝫ ĩ collocãdis pauperculis virgibus maritis ſed ꝓ
pẽſioris ſtudij cũ omnibꝰ ſue ſortis fuit: tũ etiã in eos quos anguſtijs rei fami
liaris mẽdicare pudebãt: qui honeſtioribꝰ diuitijs ⁊ fortuna/in miſeriorẽ eẽnt
deiecti/tã miſericors tã humana/tãqꝫ alienis maliſ dolẽs/quaſi pauꝑtatis mala
oĩa ⁊ miſerias expta fuiſſet in quibꝰ pietatis offitijs/cũ magna aĩ iocũditate vi
tam agebat. In deo oĩbus ſuis cogitatiõibꝰ collocatis oĩno atqꝫ repoſitis. Mu/
nificẽtiſſima in deum ⁊ hoĩes ſupraq̃ꝫ dici aut excogitari poſſet. Unde ⁊ quecũ
qꝫ precioſiſſima que ſecũ e domo paterna ad maritũ detulerat/q̃ ſũmaꝫ pluſq̃ꝫ
quinq̃gina miliũ aureoꝝ excedebat: oĩa fere eas obres in paupes ꝯtulit. Natu
rali aũt prudentia quadã excellebat: in oĩbus negotijs/nec ignara oĩs pene hi
ſtorie latine. Notaqꝫ preterea ei erat/oĩs regnoꝝ ratio/⁊ quẽadmodũ cuſtodi/
ri regna deberẽt. Inſup ⁊ res vrbanas callebat/atqꝫ in agricultura magnũ vſuꝫ
habere videbaꝷ. Sed neqꝫ vllũ genꝰ vite muliebris ignotuꝫ erat ei. Varias ar/
tes cuiuſqꝫ generis hoĩum ita ĩgenio fuerat cõplexa/vt eaꝝ comemoratiõe qui
aderãt mirarẽtur. Aſpernabaꝷ/⁊ aĩo ⁊ corpore aſe auertebat maledicos delato
res atqꝫ alias hmõi peſtes. Neminẽqꝫ patiebaꝷ vnq̃ꝫ aſe abire niſi letuꝫ/ac ſui
voti cõpotẽ. Duos mares ⁊ vnã feminã tãtũ marito/tũ Calabroꝝ duci peperit:

quoꝝ alter ↄcidit anteq̃ȝ illa obiret:alter ꝟo Ferdinãdus vocat⁹/poſtea rex ei⁹ nois eo in regno ſecũdus. Filia ꝟo Jſabella appellata/nũc vidua/oli Joãniſga leazij inſubriũ ducis vxor:mr̃i ⁊ auie ꝑ oĩa in quocũqȝ virtutũ genere/ſimilima memoratuqȝ multo digniſſima:cui⁹paciẽtia atqȝ ai fortitudo/⁊ religio tales ac tãte ſũt:vt ceteras in eiſdẽ pacẽ oĩum dicã ꝓſtare videat. Filius aũt Ferdinãd⁹ poſtmodũ rex/aliquãdo ad oſtẽtãdam viriũ ſui corporis magnitudinẽ adhuc adoleſcẽtul⁹/ſubitis calcarib⁹ dũ cogeret equũ magnuȝ ⁊ ferocẽ/ſaltu/magnuȝ loci ſpaciuȝ metiri:q̃ vires illius eẽt:in terrã decidẽs/ab eodẽ pene oppreſſus eſt Sic vt q̃ſi exanimis iacuerit ꝑ plures dies. Quo caſu mater(eo viſo)idicauit penitus moriturꝝ. Vez vt femia multe fidei ⁊ deuotiõis/mox ad opẽ diuinã cõfugit:decurit quoqȝ ad oĩum religioſoꝝ preces/qui in toto pene eius regno erãt:in quoꝝ precibus multã fidẽ habebat repoſitã. Ad extremũ cuȝ corpori filij icumberet/nec vlla ſalutis ſpes oſtẽderet: ymo multa mortis argumẽta:ne morientẽ ipſa cerneret:multis cũ lachrymis ab eo diſſceſit: ſeqȝ in cubiculum ſuũ ſolã recluſit. Reſolutiſqȝ crinib⁹/ad effigiẽ btẽ ⁊ glorioſiſſime virgis ꝓſtrata/lachrymoſis vocib⁹expoſtulabat/orabat/⁊ obſecrabat:vt ſibi filiũ ſuũ/ſanuȝ ipſa miſericorditer ↄdonare dignaret. Atqȝ tã diu ibi lacerato pectore proſtrata ꝑmãſit:quãdiu ſpũs eius(vt ita loquar)rurſus i corpore redijerit:qđ quidẽ miraculũ ꝑmaximuȝ vidẽtes q circa euȝ cuȝ lumibus aſtabãt/ſtupefacti/ꝑgaudio multi ad cubiculum matris renũciaturi cucurerũt:⁊ ſic prope cubiculi ipſius hoſtiũ effregerũt. Quib⁹ nuntijs religioſa mater/ad filiũ aduolãs/euȝ dulciſſimis oſculis ⁊ piẽtiſſimis lachrymis cõplexa eſt. hoc tãto tãqȝ inextimabili beneficio affecta/aſtãtes ibi ſe a lachrymis cõtinere nõ potuerunt:hoc tã inopinato matris gaudio ⁊ bono comoti/ex illo poſtea q̃ȝ vixit:beatiſſime virgini ingẽtes gr̃as egit. Poſt hec haud mlᷓto poſt/apoſtemate i capite correpta eſt. Cui⁹ tãta fuit vis:vt finẽ illi vite ſtatueret: cũ duos ⁊ q̃draginta etatis haberet annos. Que vt mulierẽ decuit xp̄ianã:oĩbuſ offitijs chriſtiane religiõis functa memoratur. Regioqȝ funere eſt elata:vt tãtaȝ decuit matronam taliſqȝ pudicitie decus. Cuius decora inter alias mulieres maxie memorãdas/viſum eſt hoc in loco recenſere:vt pro documento omnibus ſtatuatur:qui diuinarum humanarumqȝ virtutum ſtudioſi ⁊ amatores eſſe voluerit.

Miraculũ huius optie mulieris.

De Catherina Foroliuij ⁊ Jmole comitiſſa. capi. clxxvi.

Catheria/Hieronymi Ryarij Comitis vxor/Galeatijqȝ Jnſubrium ducis filia: hoc anno: qui eſt octauus ⁊ octuageſimus ſupra milleſimuȝ ⁊ q̃dringẽteſimum ſalutis noſtre annus: Marito eius Hieronymo i Foroliuio vrbe ſua decimo octauo challẽdas maias turpiter obtrũcato/ viroꝝ cõſtãtiaȝ ⁊ animi magnaminitatẽ preſe ferrẽs/ nõ ſine magna ai ſui virtute/eidẽ ſuo marito(preter multoꝝ oppinionẽ)i regno Foroliuij ⁊ Jmole ſucceſſit/⁊ nũc vſqȝ

tāqꝫ ſemiramis aſſiriorum regina preſtātiſſime regnauit. Nam quum ſeditio/
ſi quidam ⁊ proditores/ex inſperato/ſuū viruʒ in propria ſui pallatij Aula in/
numeris pene vulneribꝰ ꝯfodiſſent/obtrūcaſſēt/ac dilaceraſſent: eumqꝫ ſpolia/
tuʒ e Caſtello pallatij nuduʒ in platea turpiter proieciſſent/ac eius vniuerſam
domū in predā expoſuiſſent: ēt maximis clamoribꝰ(ſub pretextu libertatis)oēʒ
populuʒ in tumultuʒ ⁊ ſeditioneʒ ꝯcitaſſent: ipſam tum adoleſcētulā cū quiqꝫ
paruulis filijs comprehēdētes/cum maximo tumultu ad ꝯiuratoꝝ domuʒ per
duxerunt. Ubi cū ſe oī auxilio/fauore/⁊ ꝯſilio deſtitutam cerneret: mox in ma-
gnā animi triſtitiā decidit ⁊ totā nocteʒ illā in lachrymis cōſumpſit. Maneqꝫ
facto ſceleris auctores illā ad ſe militibus immixtaʒ ꝓuocātes/terroribus ⁊ mi-
nis exaſperātes dixerūt. Nolumꝰ te regnare ſup nos: ſed volumus vt ꝓtinus ⁊
arceʒ ⁊ alia oīa vrbis ꝓpugnacula nobis reſignes: alioqn/⁊ te/⁊ genus tuuʒ oē
e terra delebimꝰ. Que ſe vidēs iter diſſonos clamores/⁊ diſcurētia pene tela cō
ſtitutam/aīaduertēſqꝫ furoreʒ ⁊ ſeuitiā inſani populi/vt ſemper fuit femina ani
mo calida/eueſtigio magnuʒ ⁊ ſingulare ſue prudētie/ſueqꝫ cōſtantie documē
tuʒ/vniuerſo demōſtrauit orbi. Unde ⁊ omnia ſe pro viribus ſpopōdit effectu
ram/modo ſibi filijſqꝫ ſuis nil mali inferrēt. At illi ſperātes votum ſuuʒ proti/
nus ꝯſequi(filijs ſuis vniuerſis ip̄rimis retētis)illam in arcem pugnaciſſimaʒ
introire permiſere. Que itrogreſſa: vt ſe e manibus ipſoruʒ liberatā animaduer
tit. Muliebres lachrymas pro virili ſua a ſe reiecit/⁊ ſuā prudētiaʒ/ſuamqꝫ ani/
mi magnitudinem/ꝯtra inſanū furētemqꝫ populum demōſtrare curauit. Et id
circo/extemplo/⁊ Medionali ⁊ Bononie/ac alibi/vbi aliq̄ auxilij ⁊ ſubſidij ſpeſ
eſſet/celeres dedit litteras. Deinde īfracto animo: vniuerſam Arcē/⁊ tormentis
viriſqꝫ fortiſſimis/ad deffēſionē ⁊ alijs neceſſarijs ꝯmuniri precepit. Idqꝫ non
ſolū ad arcē ipſam ꝯtuendā/veꝝ etiā ad vniuerſaʒ delendā ciuitatē quuʒ opꝰ
foret. Niſi populus ipſe/aut ꝯquieſceret/aut certe gnatos icolumes reſtitueret.
At ꝓditores furibūdi/licet illius ad vnū vſqꝫ/laqueis ennecaturi filios demō/
ſtrarent: nunq̄ tñ ipſius mulieris animū in ſuā adducere potuerūt ſententiā.
Quinymo illa ꝯſtāti ⁊ īfracto aīo/vniuerſe ciuitati vltimā deſolationē(niſi gna
tos ipſos reſtituerēt(nō deſtitit cōminari. Atqꝫ ita ab inſenſato populo animꝰ
huius puelle/nullis minis/nulliſue terroribꝰ/ſeu alio quouis mō/vſqꝫ ad aduē
tuʒ auxiliarij p̄ſidij p duodeciʒ dies īmutari potuit. Cōiuratores aūt ⁊ ſceleris
rei/deniqꝫ quʒ armatoꝝ militiā eideʒ in auxiliū aduenire p̄ſenſiſſent/rebus ſuiſ
ꝯſulturi/ſalutē ſibi fuga q̄ſierunt. Mira ꝓfecto res/⁊ auditu icredibilis/vidiſſe
puellā quatuor ⁊ vigiti annoꝝ/i delitijſ ſemper enutritā/tumultuūqꝫ ignarā/eo
loco ꝯſtitiſſe in quo ēt magnanimes tremere cōſueuerāt: ⁊ hinc inde diſſonis
clamoribus iperite multitudis/iter gladios ſiccaſqꝫ carnificū agitari ⁊ minita/
ri/nūq̄ aut ſuperari aut īmutari potuiſſe/ymo magno ſēmp ⁊ excelſo aīo in ſuā
pſtitiſſe ſniam. Tātus nāqꝫ facinoroſoꝝ hoꝝ hoīuʒ horror ⁊ trepidatio erat: vt
ēt robuſtiſſimos magnanimeſqꝫ ſtrauiſſet equites. ¶ Igit hoc mō preſtātiſſi
ma hec virago/ſue filiorūqꝫ ſuoruʒ ſaluti/nō mō ſapiēter ſed ⁊(tāqꝫ Triaria ro
mana Lutij vitelli)ſapiētiſſime ꝯſuluit. Neqꝫ edepol recuperato pacatoqꝫ re-
gno/ꝓ ſua iuſtitia paſſa eſt ſceleſtos ⁊ leſe maieſtatis noxios quoſcūqꝫ appre-
hēdere potuit fore inultos. Sed ⁊ iter ceteros quēdam vrbis primariū nona-
genariū/patrē vʒ duoꝝ necis auctoꝝ/captuʒ i fruſtra cedere fecit: atqꝫ ſupbiſſi/

mam eius domuz ad fundamenta vſqꝫ diruere ꝛ euertere precepit:ipſiuſqꝫ vniuerſa bona in diuerſoſ diſtribuēs. ¶ De hmōi aūt regno/profecto actuz erat/niſi eius ſapiētia/eius prudētia/eiuſ deniqꝫ animi magnitudo eodē modo obſtitiſſet. Et ꝓpterea hoc ī loco/de ea tāqꝫ de muliere magnanima atqꝫ ꝓclara ſub compēdio tāqꝫ facinus preclaruz litteris mādaſſe nō indignū fuit. Ut tāte preſtantie/filij ſui oēſqꝫ posteri/pro tāto facinore/ꝛ animi ſui ꝯſtantia/apud deum optimum imortales gratias iugiter peragere queāt. ¶ Adepto itaqꝫ regno/rebuſqꝫ ſuis oibus ex ſentētia compoſitis/cū haberet Octauianū primonigenitū pueruluz filiuz/ipſa more ſemiramidis Aſſirioꝝ regine/nō extimās tutum fore dominium vrbium ſuarum tenello comittere filio/de ꝯſilio amicoruz/illud ad etatez eiuſ vſqꝫ virilez regere ꝛ gubernare ꝯſtituit: qd ꝛ nūc vſqꝫ pro libito ſue ſapiētie/per oia factitatuz eſt. Eſt qppe hec Catherina iter mulieres noſtri ſeculi formoſiſſima ꝛ elegāti aſpectu/ac ꝑ oēs corporis art⁹ mirifice decorata eſtqꝫ/ ꝛ ad fecūditatez aptiſſima/qꝛ iaz in adoleſcētia ſua/octo ex viro ſuo/edidit partus. Floret quoqꝫ ꝛ miro dicēdi mō/cū ſit prōptiſſimi animi ac tenaciſſime memorie femia. Multa preterea de hac ipa viragie refferunt clariſſime geſta/que ſilētio haud preterire debeo/cuz ſint ēt memoratu digna. Et primo in clemētia in Forliuienſib⁹ ſuis leſe maieſtatis crimis obnoxijs vſa: quoꝝ ciuitatem cum armati milites in predā exponē ꝯſtituiſſent:ipſa innocētum cōmiſeratiōe pmota/oino fieri ꝓhibuit:quod ſane facinus/magne clementie īditiū extitit. Aliud inſup preconiuz de hac muliere fert:qꝛ cum iuſtitie cultrix ꝛ amatrix habeat: vniuerſis iudicibus ſuis ſūmope iuſtitiaz ſemp comendat/mādatqꝫ/vt illaz indiſtincte vnicuiqꝫ ſubmiſtrent. Quāta poſtremo ſit eius in erudiendis īſtituēdiſqꝫ filijs diligentia/vel ex hoc perſpicue elicere poſſumus/ꝙ doctiſſimos viros ſacreqꝫ theologie magiſtros preclariſſimos apud ſe magna cuz īpēſa ſemper habere voluerit:qui Octauianum pricipem ꝛ reliquos puerulos/nō ſolum de humanis/verum ēt de diuinis inſtruāt diſciplinis. Et cum ſit iter cetera/ſit ingentis animi femina/eſt ꝛ promiſſi adeo fideliſſima/vt nullis blandimentis/nullis muneribus/nulliſue pollicitatiōibus/ſeu precibus vel terroribus a promiſſa fide diſtrahi poſſit:ꝙ permultis/maximeqꝫ ſuperioꝝ anno. qui fuit quintus ꝛ nonageſimus ſupra milleſimum ꝛ q̄dringenteſimū a natali chriſtiano/in formidabili certe bello Caroli galloꝝ regis cōtra ferdināſdum parthonopei regem argumēto mirifice oſtendit. Quippe cū ab pōtifice Ro. ferdināſdoqꝫ rege/ac florētinis colligatis. ſocialia ſtipendia ſuſcepiſſet/fidemqꝫ ſpopōdiſſet:ita integraz illibatamqꝫ ſeruauit:vt ab Gallo hoſte vniuerſa īcomoda maluerit/perpeti/q̄ꝫ promiſſam fidē infringere:q̄ res cum a mulieribus vt plurimum ſeruari minime ꝯſuetum ſit:ſi ſatis inſpiciatur. maximi etiā miraculi claritatis eidez afferre videtur. Et ꝙ longe mirabilius eſt. ſufficit illi ad imperium animus ꝙ tam perlucidam genitoris ſeruet indolem. Adeo namqꝫ in virtute ſurrexit valida. vt populos ſuos. qui precedētes regulos paruipēdebant. nūc poſita ceruice veteri. irate mulieres faciem perhorreſcūt:ꝙ maxime ipſam oculataz aīaduertūt feminā que fraude potius q̄ꝫ īgenij decipi poſſit. Et cum ſit ꝯſtās ꝛ longanimis/ſuum propoſitum a quodaz leuiter flecti poteſt:ꝙ pluries mōſtraueſre inſultus/ſeuiētis in ea fortune. quibus perſepe acri cōcuſſa motu/ꝛ vario turbine eſt agitata atqꝫ circūdata. que quidem cum plurima ſint/ꝛ pleriſqꝫ nota

ea ſcilentio preterire duxi. Eſt deniqꝫ hec virago honoris ⁊ glorie appetentiſſima: vt quotieſcunqꝫ de honore agitur/pecuniarum ſit profuſiſſima/nec pro ſplẽdore dignitatis/pati velit ſuperiorem. Unde ⁊ eius aule amplitudo/magnoruꝫ pricipum aulas equatur. Beneficiorum ⁊ maleficiorum eque memor eſt. ⁊ pro nora infandos homines/ingenti animo ſupplicijs affici nõ veretur ⁊c̃.

De Leonora Herculis Ferrarie ducis vxore. capi. clxxvij.

LEonora Aragona Herculis Ferrarie ducis vxor/ferdinãdiqꝫ Parthenopei regis filia/ex diua illa Jſabella ſuperiori vxore ſuſcepta/hoc anno/q̃ eſt/tertius ⁊ nonageſimus ſupra milleſimuꝫ quadringenteſimũ/a natali chriſtiano annus apud Ferrariam vrbem ſuam/ quinto idus octobres/quarto ⁊ quadrageſimo etatis ſue anno/cuꝫ magna(vt ita loq̃r)populi ſui iactura beato fine quieuit. Mulier ſane/ob inatam prudẽtiam ⁊ animi magnitudinẽ/atqꝫ religionem/inter claras huius noſtri eui mulieres merito computanda: ꝙ ceteras matronas huiuſce tempeſtatis/omnium pene virtutum/laudibus equauerit: ac etiam cum omni vetuſtate haud iniuria comparanda veniat. Cuius quidez mors/adeo vniuerſi populi ſui animos ĩcredibilis triſtitie opprimere viſa eſt: vt parẽtem omniuꝫ obijſſe diceres. Que certe nequaq̃ꝫ prudentia/clemẽtia/religioneqꝫ/ac animi magnitudine/a matre Jſabella degener fuit: ymo per omnia ei q̃ꝫſimilima: atqꝫ in his ad extremum vſqꝫ vite ſue indeſinenter peruenit: cum multa ſua/ſuorumqꝫ omnium laude. Fuit imprimis hec Leonora virago mediocri ſtatura corpore: ſed venuſta ſatis/atqꝫ membris omnibus formoſa: cuius quidem/inceſſus/ſtatus/⁊ habitus/non ſine quadã preſtantiſſima ſui maieſtate erat. Poſtq̃ꝫ ỽo cum incredibili pompa a marito ducta fuit. Jpſe maritus cognita adoleſcentule admirabili prudẽtia/⁊ celebri ingenio: mox eidem vniuerſam pene ſui regni adminiſtrationem illius fide ⁊ cõſilio/ maxime fretus/credidit: qđ ⁊ ad vltimum vite ſue vſqꝫ pro maiori parte adminiſtrauit. ꝙ maritus ipſe(in armis exercitatiſſimus)minus propter ſtipẽdia atqꝫ alia maiora regni negotia domi eſſe poterat. At illa ſic mariti rẽ ſemp curare ſtuduit/ea iuſtitia ⁊ mãſuetudine/vt prope inaudituꝫ fuerit. Erat plane inaudiẽdo ſupra modum benigniſſima/perliberaliſqꝫ. Nec quãtum in ſe erat patiebatur a ſe quemq̃ꝫ niſi letum/⁊ voti ſui compotem abire. Tãti preterea faciebat omnes honeſtis moribus ⁊ ỽtute preditos quãtum bonis/⁊ grauibus viris tribuẽdũ iure optimo eſt: quos ad ſe aduẽtãtes/quũ videret/ſtati quaſi prior illis occurrebat: ⁊ multa cũ vultus hyllaritate manibus excipiebat. Et nũc iſtũ/nũc illuꝫ (⁊ quã maxime oratores)manu apprehẽdebat/magno ſane charitatꝭ inditio illõ celebrans. Erat profecto mirum in modum cũctis affabilis/neminem reſpuẽs/neminẽqꝫ aſpernãs. Eratqꝫ acri igenio/celebri quoqꝫ ac preſtante accumie: nec

nõ ⁊ admodum timorata. Et vbi ratio vel neceſſitas expoſtulabat/ſe familia-
rem/humanã/facilez/ac piam/exhibebat. Memor q̃z marie benefitiorꝝ/⁊ gratiſſi
ma i illos/qui i ſe aliquid ꝯtuliſſent/vel re/vel opere. Cõſtanter iuſticiã coluit/
⁊ inocẽtiam plurimũ amauit. Liberalitatẽ ſũmope i pauperes exercebat/quoſ
maxie/mendicare pudor prohibebat: legiptimis nuptijs virgines ſepe collocã
do. Auaritiam magnope/vt peſſimũ inſectabatur venenũ. ¶ Fateor equidem/
ac deuz meum teſtor/quia nihil in hac viragine laudare itendo/niſi qđ ſui pro
prium fuerat. Et vt breuib⁹ concludam: hec pudiciſſima ⁊ ſapiẽtiſſima mulier/
tante gratie atq̃z ſapiẽtie fuit: vt i regimine tanti regni/iter maledicos huius tẽ
peſtatis populos: nullum aduerſus proximos obſceni rumoris/ prorſus vnq̃z
accepiſſe dicaẗ opbrobrium. Perſepe eteĩm illud Euãgelij documẽtuz ſua ob
uerſabatur in mente. Eſto ait benefaciẽs ⁊ beniuolus/ cũ aduerſario tuo/dum
es in via cum illo: ne forte ponat ſcãdalum aie tue. Et iccirco de ipa nũq̃z quic
piam auditum fuit diſplicibile. Tante eteĩm pudicitie ⁊ honeſtatis erat deco
rata/vt nullum vnq̃z in ampla domo ⁊ populorꝝ frequẽtia alloqui voluerit/vel
audire/abſq̃z teſte. Semper ſuo in comitatu matronas graueſ habere voluit:
ſciẽs ex laſciuia puellarꝝ/ſepe de dominarꝝ moribus iudicari/⁊ qualis queq̃z ſit
talium cõſortio delectari. Uictus eius imprimis parcus/nec hoc in loco facile
poſſent eius ieiunia recenſeri/aut certe ipſiuſ abſtinẽtie explicari/atq̃z alia hui⁹
modi eiuſ decora/⁊ vere ſanctimonie iditia. Et inter cetera hoc maximuz/⁊ me
moria dinum i ea extitit: q̄ tanq̃z Cecilia Romana virgo ſanctiſſima/ſub molli
bus veſtimentis (ſicut ⁊ eius diua genitrix efficere compertum fuerat) aſpẽri-
mas veſtes eam ad carnem detuliſſe perſepe deprehẽſum fuit. Et id/ad cupidi
tates corporis/omneſq̃z noxas reprimẽdas. Sed neq̃z ipſius cõtinentes ad de
uz imortalẽ orões/q̃ſ pro ſua/ſuorũq̃z ſalute offerebat: que oia in hac muliere
iprimis excelluere/ennarare ſufficimus. Et eas obres perſepe frequẽtabat loca
ſacra/diuorũq̃z tẽpla ſepius viſebat. Eius ſũma voluptas marie/cum grauiſſi-
mis optimiſq̃z viris/ac eruditis concionatoribus erat. Diuinorꝝ elloquiorꝝ illi
etiam icredibilis ardor ineſſe videbaẗ: ⁊ eam obrez/ monaſteria nõ ſolũ femia
rũ ſ3 ⁊ virorꝝ ſepi⁹ adire volebat. Ubi ⁊ đ ſcripturiſ ſctis ꝓut ei⁹ paciebaẗ ige-
niũ/doctos iterogabat/nec ſtati acqeſcebat: ſ3/e ꝯtrario/q̃ſtiões mouebat: ñ vt
ꝯtẽderet: ſ3 vt q̃rẽdo/earꝝ ſolutiõeſ diſceret. Neq̃z ſolũ huic viragi cure fuit op
tia ciuiũ ſuorꝝ diſciplia: q̃ oẽs tã mĺieres q̃z viri iformareẗ/ad optios mões/op
tiaq̃z iſtituta beñ moratarꝝ vrbiũ: ſ3 etiã vtq̃z ibi religioſi viri ac mĺiereſ eſſẽt/mi
n⁹ v3 religioſe viuẽtes/ad laudabiliorẽ vite cultũ tãſferrereẗ. Inſtauratis itaq̃z
hoc modo/ſua i vrbe/ab illa mĺtis mõaſterijs/i qb⁹ xp̄i ſerui ſeorſuz viuerẽt/ di
uinaq̃z i oi ſctitate morũ ⁊ itegritate vite oparenẗ: etiã talis diſciplina poptie i
corrupta/nũc vſq̃z ſuis in vrb/b⁹ pſeuerat. Que cuz icredibiliter rebus diuinis
dedita eſſet: vt etiam nihil ab ea pretermitteretur quod ad religionez cõfouen
dam pertineret: multas religioſas virgines/ſuis bonis ⁊ facultatib⁹ iugiter ſu-
ſtentabat. Maxima iſuper illi cura fuit/ſuorꝝ filiorꝝ educandorꝝ: quos i oi morũ
diſciplina educare ⁊ iſtruere curauit/⁊ quãmaxie (quãtuz in ſe fuit) Alphõſum/
qui illi natu maior eſt: in oi virtutuz genere inſtituere fecit: vt quũ p̄nceps eẽt/
ſciret poſtea alios regere/atq̃z eiſdẽ ipare. ¶ Et licet Leonora hec Illuſtris re
bus i oib⁹/inaudite virtutis fuerit mulier/etiã in tota vita ſua habita fuit excel-

ſi ⁊ iuicti aī princeps: q̄ i illo permaxio ⁊ periculoſiſſimo venetoꝝ bello/ cōtra maritum terra aquaqꝫ ſuſcepto/mirifice demōſtraſſe cōpertum eſt. Nā cuꝫ veneti ipſi inumerabiles exercit⁹ cōtra Herculeꝫ coegiſſent/ ⁊ plurima ei⁹ cepiſſent caſtella: ſuoqꝫ adieciſſent iperio/atqꝫ ob hoc vniuerſuꝫ ferrariēſeꝫ Agrum/ terroribus/icendijs/vaſtatiōibus/ ⁊ direptiōibus compleſſent: ita vt ex hoc/ ⁊ ꝓpter pricipiſ valitudinē/maxima per totā vrbeꝫ exhorta fuiſſet trepidatio. Jpſa vt erat aīo excelſo nihil ex hoc territa eſt. Sed primū ad oīpotētis dei opeꝫ cōfugere curauit/ ⁊ eam obreꝫ oīa pietatis offitia(quo ſibi diuinuꝫ auxiliuꝫ iploraret)exercuit/ac ſe ⁊ principeꝫ ſuum/oīuꝫ oꝛonibus hūiliter comēdauit. Poſt moduꝫ cōuocatis ad cōcionem(cum ſūma fide)Ciuibus ſuis ꝓmoribus/breuē ⁊ artificioſam apud illos talē habuit oꝛoneꝫ. Memores eſſent ſuoꝝ Jlluſtriuꝫ Eſtēſium ꝓncipuꝫ/ex q̄ꝫ maxie Excellētiſſimi viri ſui: quātuꝫ vꝫ culti ab eo fuerint/quātoqꝫ ſtudio ⁊ obſeruatōe habiti ſemp ſint. Jdqꝫ nō tātuꝫ verbis/ſꝫ ⁊ re ipſa/experti eſſent. Cuius īfirmitatē m̄lto ſibi grauioreꝫ foret niſi pſpiceret ipꝫ/ ſeqꝫ/ac filios oīs/imprimis amari/eos iuxta ſecuꝫ videre: totūqꝫ regnū maxio i diſcrimine eſſe/his potentiſſimis venetoꝝ exercitib⁹: vt nos/voſqꝫ oēs/peſſima ſeruitute ⁊ tyrānide opprimāt: niſi etiā a vobis huic cōi īfelicitati pſpectū fuerit. Nec ſe preterea obitā ſui ſexus: cum excelſo pricipe eoꝝ egroto/ ⁊ paruis ſuis liberis ꝓuide tali tēpore meminiſſent. Ciueſ fide illoꝝ ⁊ virtutib⁹/poſtremo ⁊ bonis oīb⁹/ad tuēdaꝫ rem ferrariēſeꝫ/ſi vnq̄ꝫ alias ſibi opus eſſe. Jndignum ſane/ac miſerabile oīb⁹ futuꝝ eſſe: ſi hoc regnū a d alias natiōeſ q̄ꝫ ad Eſtenſes trāſfereret. Rogareqꝫ ſe eos ⁊ obteſtari/ſumerēt arma/forteſqꝫ eſſent atqꝫ ꝯſtātes ad tuitionē ciuitat̄/ ⁊ regni atqꝫ i hoc aīo iuicto: cū reſ cōis oīuꝫ hoc belluꝫ in diſcrimen veniret maximū. Eapp ſe cēſere/ vt oēs ciuitat̄ ꝓmores/mediocreſ qꝫ/atqꝫ īfimi i vnuꝫ ꝯuenirēt/ vt audātie inimicoꝝ ꝯtūdāt: alias eteiꝫ grauiſſimaꝫ oīb⁹ ferrariēſib⁹/ ⁊ itollerabilē ſeruitutem fore ſubeūdam. Hac aūt oꝛone ſapiētiſſime mulieris moti ciues vniuerſi: cum vidiſſent ſuuꝫ pricipē i lectulo febribus iacētem/vno oīum conſenſu/oēs acclamare ceperūt: ſe alachri aīo paratos eſſe quoquomodo illi opeꝫ ferre: nec bonoꝝ ſuoꝝ/aut liberoꝝ/ aut etiam ſue ſalutis/pro vrbis deffēſione/proqꝫ illius incolumitate rationē vllaꝫ habituros. Jtaqꝫ hoc modo inter ſe ſe coadunati Ciues/decretuꝫ ē/quauis ratiōe/exercitus venetoꝝ/e cōfinib⁹ ſubmouere ſuis: q̄ cōtumelia etiaꝫ verboꝝ ferrariēſes magnanimes aſpnarent. Cōtracti igit̄ hoc modo i vnū ciues: mox ⁊ ipatoꝛ/ ⁊ ꝓconſul venetoꝝ/aliquātuluꝫ ab vrbe diſſceſſere: ⁊ Ferrariēſiuꝫ res prudentia ⁊ magnanimitate hui⁹ viraginis i trāquiliorē ſtatū haud multo poſt redacta ē. Multa preterea alia ꝑclara geſta hui⁹ mulieris refferri/ ⁊ monimentis madari poſſent/q̄ breuitati ſtudētes pretermittim⁹. Hec nēpe nunq̄ꝫ i voluptate/nūq̄ꝫ indiuitijs/nunq̄ꝫ in honorib⁹/neqꝫ in bonis corporis/ſūmum bonū putauit cōſtituenduꝫ: cum ſapiētiſſime aīaduerteret omnia eſſe caduca ⁊ fragila ſed i ueram ſapiētiam/que quidem deū optime nouit/ atqꝫ in ea mēteꝫ ſuaꝫ iugiter erigebat ⁊ attollere curabat. Eius deniqꝫ ⁊ ſermo/ ⁊ habitus /ac inceſſus doctrina virtutum per omnia erat. Sex liberos preſtanti ingenio marito edidit. Mares quattuoꝛ ⁊ feminas duas. Quoꝛum primus Alphonſus futuruſ princeps. Secundus Ferdinandus Caroli chriſtianiſſimi Salloꝛum Regis cōſiliari⁹: ⁊ cāberlanus magni ſpūs iuuenis. Terti⁹ Jpolit⁹ Strigonēſis i panonia Archi-

Filiī huius hic come moꝛantur.

epus/ſancteqꝫ Ro.Eccleſie cardinalis diaconꝰ ampliſſimus. Quartꝰ minimus Sigiſmundus apud patrem dilectiſſimꝰ. Ex feminis aūt maxia illi Iſabella/q̄ Franciſco Mātue pncipi matrimōio honorificētiſſime copulata eſt. Secunda Beatrix dicta/q̄ ꝛ ipa feliciſſime Ludouico ſfortie magno ſapiētiſſimoqꝫ inſubriuꝫ Ducii vxorēꝫ data ē. Sꝫ i hoc ipſa genitrice ſua fortunatior extitit/qd filios ac filias oīs i maximis honoribꝰ ꝛ dignitatibꝰ illuſtres vidit. Filias vero excelſis ꝓncipibꝰ matrimōio collocatas. Quibꝰ quidē muneribꝰ oīno eiꝰ genitricem caruiſſe cōſtat. Deniqꝫ acri febre appetita/quā vidimus/ipis ardoribꝰ p xxxv. dies iugiter eſtuaſſe: vt ſciret reijciendas corporis delitias/ q̄ paulopoſt vermibꝰ exarāduꝫ erat: morteqꝫ ſuperuēiēte: filios ac Nurū Annā nomie/ iprimis ad ſe vocauit: ꝛ oēs ad virtutē hortata. Maiorē natu iprimis i hūc modū eſt affata. Propinquā fili mi Alphonſe p ſingulas horas mihi adeſſe morteꝫ cōcerno. Rogo te per obediētiā filialē/vt ante oīa deuꝫ vereāiſ ac illuſtriſſimū genitorē tuū: Illoꝝqꝫ volūtati/ſis obediēſ: nec vnq̄ defatigeriſ i bōis actiōibꝰ. Quiꝫ patri tuo i regnū ſucceſſeris: ſubditos tuos ex aīo amabis: ꝛ i vniuerſis iuſte/ clemēter/ ꝛ liberalit̄ (ad imitationē patriſ) tē habebis. In audiēdo eris facilis ꝛ liberalis. Dabiſqꝫ opaꝫ eos i ſūma cōcordia cōtinere. Et ab oibuſ iuſtis tuis iuditijs ſemp exulet auaritia. Cultor eris oīs bone exiſtimatiōis. Hec ꝛ alia huiuſcemōi cū filio ꝛ nurui/atqꝫ ſuiſ oibꝰ neceſſarijs ꝓcepiſſet monumēta ſui/ne qd ꝑtermitteret/ ēt bñdictiōe ꝛ oi bono ꝓboꝝ documēto eos ꝓſecuta ē. Nec poſtmultū tpris ſpatiū/tota mēte/ꝛ aīo/ ac cogitatiōe i deuꝫ cōuerſa aīam deo reddidit. Quāobrē abſente mārito a filijs/ꝛ a tota familia magno luctu ꝛ lachrymis decorata ē. ¶ De funē aūt eiꝰ nihil oīno pōpe ex ipiꝰ ꝓſcripto celebratuꝫ ē: quēadmodū ipa moriēs mādauerat. Sꝫ i habitu tm̄ ſctimōiali apd moniales minoꝝ tumulata eſt/ſolis ipis miorībꝰ illā comitātibꝰ. Talis igit̄ huiꝰ mulieris Leonore Eſtēſis vite ductus ꝛ exitus fuit. Cuiꝰ quidē virtutē iter decora aliaꝝ q̄ memorāde fuerant hic nouiſſimo pene huiꝰ nr̄i opis loco cōiungēdā merito eſſe putaui. Vt alie mulieres accēdantur ꝛ iflamētur ad emulāda ornamēta virtututū: ex quibus oīs honos/ oiſqꝫ vera laus perficitur.

Optima matris ad filios documenta.

Humiliſ funeris pompa.

¶ De Blancha mirandulana capitulum. clxxvii.

BLancha Galeoti Mirandule pncipis vxor/ ꝛ Herculis incliti Ferrarie Duciſ ſoror/hoc noſtro euo ꝛ ipſa etate admodum prouecta: tanto virtutum omnium fulgore eſt inſignita/ꝛ tam inflamato ſtudio eſt ſuccenſa/vt nulli ſui ordinis mlieri ſeu heroe veniat poſtponenda/ moꝝ potiſſimū oīum probitate: quorum quidem dignitate/ omnibus preteritarum clararum matronarum eximijs virtutibus inſeruire videtur: ac ſi quodaꝫ vehemētiſſimo ſtimulo eius regius animus hoc in ſenio vergeretur ac impleret: ita vt pace oīum dixerim/iter ceteras nr̄i ſeculi heroas preſtātiſſimas/effulgeat pre-

clara. Magno quippe animo imprimis ſingula queqꝫ ei ſunt agenda agredit̃
nihil laboris/nihil cure/ſtudij ve pretermittēdo: vt quāto potentia/ tanto certe
virtute ꝛ iduſtria ceteros omnes anteeat. Quicquid enim agit vel certe dicit/a
virtute deducere videtur: nec laudiſ humane vento/ad vlla mouet̃ obeūda/plu
ris ſemper dei q̃ꝫ hominuꝫ oculos faciēs. Cuius inter cetera hoc preconiū eſt:
vt non ſuaꝫ vnq̃ꝫ ſalutem/nec ſuoꝝ charitatē aut comoda/ ſeu quorūcunqꝫ pre
ces ꝛ lacrymas anteponendas grauitati: fidei: iuſtitie/ ac animi cōſtantie cen
ſeat. Quecunqꝫ eim in dies agenda ſibi occurrunt (vt fama eſt) oīa ad comunē
aiarum ſalutem/comunēqꝫ ſuoꝝ ſubditoꝝ vtilitatem efficere videtur: ita vt rē
pu. ſuam ex parua/iam amplam efficerit. In quacūqꝫ enim re actura vel delibe
ratura eſt nō ſegniſ certe ſed diligētiſſima habetur: ita vt i diſponēdis geren-
diſqꝫ negotijs/nō ſoluꝫ prudentia/ſed ꝛ diligentia ipſo ſuo marito ꝛ ceteris p̃-
ſtet. Sūma quippe alacritate atqꝫ inſtancia ſue ipimiſ ſalutis/ſuorumqꝫ cul
trix eſt habita. Ipſe primum/ ꝛ ceteros noxas cupiditates refrenās/malitias ex
tirpans/ ꝛ in oībus iuſticiam excolens. Cui plane/nō parua cura eſt chriſtiana
religio/adeo vt ſuo exemplo eius filij tam mares q̃ꝫ femine (vt ifra dicetur) po-
tius iter optimos chriſti ſeruos q̃ꝫ nobiles aulicos veniāt computādi. Et q̃ꝫq̃ꝫ
multaꝝ litteraꝝ haud iſignita habeatur/vel erudita: nihilominus cum ſit emi-
nentiſſimi ingenij femina/eius oratio cū loquitur ſemper eſt cōpoſita/licet ver-
nacula loquat̃ lingua/atqꝫ cultiſſimus ſermo/ita vt inadmirationeꝫ audientes
pſepe vertantur. Eloquiuꝫ quidem eidem eſt mite/ cum quadaꝫ grauiſſima fa
cundia/ ꝛ ea oībus familiariſſima. Ineſt eidem preterea quedā icredibilis pie-
tas circa/chriſti ſeruos atqꝫ ancillas/quos oēs tam vultus hyllaritate/ſuo i ſy
nu quaſi colligit/fouetqꝫ ac venerat̃ ac ſi ipſe dei filius adeſſet. Eas obres iam
duo ſuo in oppydo fundauit erexitqꝫ monaſteria: atqꝫ alia inſtaurauit: ꝛ or-
namentis Eccleſiaſticis aureis ꝛ argenteis exornauit. In quibus haud par-
uā certe iugiter ſuſcipit voluptatē. Cuius igenuā prudentiā Saleotus p̃ncepſ
maritus ſuus cū exploratā diu hēret: quodqꝫ rebꝰ i oībꝰ tam ocultā aīaduerte
ret: ꝙ fraude potiꝰ/q̃ꝫ vllo igenio aquoq̃ꝫ decipi poſſit/eidē totiꝰ ſui p̃ncipatꝰ
vniuerſalē cōmiſit curā: aſſeuerās atqꝫ cōteſtās/ipaꝫ prudētiꝰ/ rectiuſqꝫ ſe ad-
miniſtraturā/potiſſimū/ꝙ memorabiliſ ſit iuſticie atqꝫ clemētie. Eſt p̃terea mu
lier lōganimis ꝛ admoduꝫ cōſtās: ꝙ fortunaꝝ multaꝝ iſultꝰ/ſatis mōſtrauere:
i qbꝰ cuꝫ pſepe ꝯſtet fuiſſe agitatā/ſemp oīa forti ptulerit pectore: ac nō modo
ta iuicto aīo: ſꝫ ꝛ ſe ipaꝫ/ꝑ glīa adipiſcēda ſupauit: ſciēſ ſcriptū eē. Qui vult ve
nire poſt me abneget ſemetipꝫ/ ꝛ ſequat̃ me. Plena equidē ē huiꝰ ꝟginis vita
bonoꝝ exēploꝝ/q̃ certe cōpellūt hoīes ad bene beateqꝫ viuēdū. Nā oīa hec iſe
riora bona/q̃ mortales falſa oblectatiōe ꝺmulcere ꝯſueuerūt/vt pote diuitias/
honores/potētias/ſenſuuꝫ voluptates/prauas/glorie illecebras flocipēdere iaꝫ
iam videtur. Senuit hec Saleoto principi marito ſuo cū fuerit fecūditate inſi
gnis plures filios ꝛ filias: quibus omnibꝰ tam femellis q̃ꝫ maribus eā viuēdi
rationē atqꝫ formā/non modo ſermone/ſed exemplo preſcripſit/ vt domi habe
re profecto viderentur: qd reliqui ex varijs ſanctorum doctorum libris: aut a-
pud quoſcumqꝫ magiſtros capeſſcere ſolent. In ea pietateꝫ religionem/pudici
tiam/fidem/integritatem/liberalitatem/ munificentiam: miſericordiam/ Ciuili-
tatem: ꝛ in omni fortuna/ perpetuam animi conſtantiam atqꝫ modeſtiam

licet ītueri/vnde ⁊ filie eiꝰ quedā etate floꝛētes/a calcare ⁊ ſtimulo huiuſmodi pꝛobitatis vehemētiꝰ acte/ſpꝛetis huiꝰ ſeculi pōpis:ad xp̄i vexilum ꝑ religiōis īgreſſuz ardētiſſimo ſtudio euolarūt. Joānesfrāciſchꝰ aūt eiꝰ filius natu maioꝛ pħus ⁊ oꝛatoꝛ diſertiſſimus ac rez multaꝝ eruditiſſimus/cū ſit etate: ⁊ coꝛpoꝛe floꝛētiſſimus adeo ſtimulis ⁊ exēplo huius optime parētis pūctus eſt:vt ī hac peregrinatione ſolo coꝛpoꝛe cōſtitutis: iā iam vna cū Joāna vxoꝛe/ ⁊ cogitatione ⁊ auiditate multa/ī eterna pr̄ia cōuerſari videntur. Qui(vt ita dixerim) huic mūdo pene moꝛtui/quicquid de hac vita laboꝛāt:ad illā trāſferūt vitam ſempiternā:⁊ quaſi bonus ratiocinatoꝛ velut ad cētupluz manū poꝛrigēs/ſemper de ſiniſtra ad dexterā trāſmittere videt. Cuius cū plurima ſint virtutū documēta ⁊ facinoꝛa/etiā ſue īclite genitrici/nō modicū fulgoꝛis adicit : ſi matribus fulgoꝛ ſit/eruditos ⁊ bonos:atq; pꝛeſtātes hr̄e filios.

¶ De beatrice Sfoꝛtia. capitulum.clxxviii.

Beatrix item pꝛedicte blanche ex eiſdez parētibus germana/natu maioꝛ Illuſtris quūdaz Triſtani ſfoꝛtie dilectiſſima cōiunx/⁊ ip̄a hac nr̄a tempeſtate ſeptuagenaria:licet ſemꝑ īfecūda/ſoroꝛi pꝛedicte pꝛofecto cū fuerit mulier ſemꝑ honeſta/moꝛigera/deoq; admodum deuota/virtutibꝰ dedita:ac perhūana/ſuo fulgoꝛe īferioꝛ nō eſt. Hec ſemper/vſq; ī hāc ſenectam foꝛmoſa fuit mulier pudiciſſimaq; nihil publicuz vnq̄ʒ curās/vitam honoꝛificaz ac quaſi pꝛiuatā egit omnez : ⁊ quodā ocio pꝛeclaro/cuz litteraꝝ/tuz deuotiōis pie religioſeq; verſatur. Diligit admoduz dei ſeruoſ atq; potiſſimuz chꝛiſti Ancillas pꝛecipua familiaritate oēs cōplectēs:vt cōueſci ⁊ coniocari/atq; cetera religionis officia exequi/cuz aīo remiſſionez īdulget ſepe ſoleat:⁊ id quidez ſctē amice/⁊ libere. Eſt igitur ⁊ hec īcredibiliſ fidei/mulier/⁊ eximie pietatis/ac ī rebus diuinis īcenſi amoꝛis ardoꝛe ſemper pꝛedita. De quibus alias ⁊c̄.

¶ De Senebꝛia Sfoꝛtia Joānis bentiuoli Bononiēſis vxoꝛe.cap.clxxviii.

Senebꝛia autem clariſſimi Equitis aurati Joānis bētiuoli Bononienſium pꝛincipis vxoꝛ ampliſſima/Alexandriq; Sfoꝛtie Piſauri domini filia/hac noſtra tempeſtate eum multis reſplendeat virtutibus/ īter claras mulieres recenſcenda videtur. Nā ⁊ multum oꝛnamenti hec ip̄a Bonōnie ſtudioꝛum matri afferre videtur/ ſuarum virtutū claritate/ q̄ potiſſimū ī ea eluceſcūt. Eſt īpꝛimis celebꝛiſ/elegātiſſīa fōma/geſtu ⁊ motu coꝛpis admodū decoꝛata/cū quodā ſemꝑ ꝯpoſito ⁊ regali īceſſu. Hec āt ꝑoꝛe mãito amiſſo/ cū ſecūdo huic nupſiſſz/ſtatiz fecūdiſſima euaſit:vnō ⁊ filios ſexdeci/iā ꝓſpero edidit partu/ꝓlē certe honeſtā/tā mares q̄ʒ feminaſ. Ineſt huic gr̄a quedā ī vultu

precipua/nec minor etiaȝ grauitas : prudētia tñ ꝛ igenio lōge maiore excellit: oi pulchritudine morū eque ſemꝑ ornat. Cuius ſermo ſūmaȝ probitateȝ ꝛ pudorem preſe fert. In oi actiōe/ſtās/icedens/ꝛ ſedēs/ ſūmaȝ dexteritateȝ ꝛ maieſtateȝ demōſtrat. Nec acceptorꝫ benefitiorꝫ i memor:ſȝ grata/ꝛ liberalis/ ac ſermone ſuauis: In recipiēdis vero amicis atqȝ propinquis/multuȝ affabilis/ꝛ comis/ac perhūana. Viget apud iſtā ſūope/quedā modeſta domeſtica/ ꝛ icorrupta diſciplina. Solitudinē plus amat ꝛ colit:q̄ȝ celebritateȝ/domi plerūqȝ incluſa manet/religioſorꝫ exēplo:vbi reb⁹ diuinis etiaȝ dat operaȝ/ nec ſcripta ſeculariuȝ litterarūȝ aſpernatur. Gaudet frequēti mētōe earꝫ mulierꝫ/que i hac vita agunt optima oppiniōe virtutis. Turpia autē verba/turpeſqȝ ſermōes/ ꝛ odit ꝛ aſpernat. Deuȝ i hoc potiſſimū colere videtur: ꝙ libēter loca religioſa viſitat ac pſepe ſalutat. Pia iprimis/taȝ i chriſti ſeruos/q̄ȝ pauperes/nec minime auara i precib⁹ ꝛ orōnib⁹ ad deuȝ/ꝛ alios ſctōs frequēs verſat. Nō ſine ardentiſſimo ſtudio diuinū verbuȝ audit/illudqȝ ante oīa illi ſemꝑ cordi : ſic vt que videāt illā mulieres cetere/exēpluȝ illius facile imittētur ac ei⁹ veſtigia colāt. abſtinet ſe multuȝ a cibo abſtinetqȝ a potu/nec ſūptuoſe veſtitur. Letat cōſuetudine earꝫ perſonarꝫ/que modeſtia exornātur. Ad extremum i oi negotio ſuo hec āpliſſima femīa eaȝ idoleȝ prefert : que i pricipe deſyderari ab oib⁹ ſolet. Que certe nō minoris excellētie ē habita/earꝫ quas ſupra defūctas cōmemorauimus. Quare iccirco tā eminētes ipſius virtutes legēdas proponim⁹: vt quelibet decoris auida mulier/ nominis ꝛ diuīe gratie ſtudioſa hec legēs/nō recuſet aut renuat tam preclara eius documēta/quib⁹ ꝛ vita iucūdior agitur/ꝛ immortalis vtiqȝ efficitur. Cui⁹ iam ſenilis effigies i pncipio hui⁹ capituli cū ſuo habitu cōſueto:hic appoſita videri poteſt.

¶ De Caſſandra fideli veneta virgine oratrice ꝛ pha. cap.clxxix.

CAſſandra Angeli fidelis filia veneta : adhuc etate nubilis:hac nr̄a tēpeſtate tanq̄ȝ muſarꝫ decus imprimis facūdiaȝ ꝛ oē dicēdi genus quaſi i mulierib⁹ extinctū/excitauit:ꝛ quadā cōponēdi facilitate/ac pronūciādi aptitudīe/ꝛ Hortēſiā/ ceteraſqȝ illas veteres Romanas eloquētiſſimas/ oī ex parte attigere voluit:adeo/vt ei⁹ nō humanā ſed diuinā potius eloquētiā oēs arbitrētur. Pleriqȝ eteīȝ/ quuȝ ei⁹ aptos pronūciatiōi corporis mot⁹/ꝛ cōcinos verborꝫ ornat⁹ mēte reuoluūt. quid de ea proferrāt/penit⁹ ignorant:niſi ꝙ de eadem Maronis illud verbuȝ i mediuȝ adducūt:ipſam videlicet fore/ deorꝫ gēus. Nec id abſqȝ ratiōe afferre videt̄. Eſt ꝛ clara phye ac theologie ſtudijs: accutis eiȝ ꝛ prōptiſſimis diſputatiōib⁹ generi muliebri ꝛ orbi veneto magnū affert decus. Et iccirco a multis preſtātiſſimis/ꝛ verſib⁹ atqȝ Epl'is ſalutat̄:hac oppyniōe virtutis/qua marie celebratur. Hec nāqȝ cuȝ ſit adoleſcēs optimis morib⁹ predita/honeſtaqȝ forma decorata/nō ignaraqȝ aut expers(vt premiſſū ē)

romani ſermonis. q vꝫ oĩbus diſciplinis/nõ paꝝ decus afferre videtꝛ/oẽs mirã
tur/magnãqꝫ ex tãta litteratura puelle voluptatẽ capiũt.Eſt ⁊ illi ſmo pbuma
nus/ ⁊ facilis/ac omni grauitate modeſtie excellẽs. Que plane artes/hũc ſexum
maxie oꝛnãt:pꝛudẽſqꝫ ac verecũdã.Si qs.n.vel dialectices enigmata/vel muſa
ruꝫ fontes vbẽrimos:vel ẽt ſummã oꝛatoꝛie artis ꝓuinciã/moꝛtali cuiuſqꝫ pe/
ctoꝛe delibatã fuiſſe vnq̃ꝫ exiſtimet.id ſibi diuinit⁹ traditũ cẽſet: Tam laudabi
lis ei⁹ virtus multis ſermõnibus equidẽ frequentatꝛ:⁊ apud Auguſtinũ Bar/
badicũ ſapientiſſimũ venetoꝝ pꝛincipẽ:q aliquãdo cum ex moꝛe ſuo/biduũ fe
ſtũ in natali chriſtiano ĩpenderet oꝛatoꝛib⁹cunctis q venetijs aderãt:atqꝫ pa
tritijs pꝛimoꝛib⁹ ſuis tã femis q̃ꝫ viris/tertiuꝫ ẽt adijecit celebꝛioꝛẽ ad declarã
dam hui⁹ puelle doctrinã ⁊ eruditionẽ:quãtũqꝫ ingenio pꝛeſtaret ad cõuiuiũ
diei feſti ĩuitandam curauit.Ad quod etiã multos phyloſophos ⁊ theologos
qui in eadẽ vrbe veneta adeſſent ĩuitauit.Ad id itaqꝫ feſtuꝫ hec puella Caſſan
dra decẽti veſte oꝛnata ꝯuenit/incredibileꝫ pudoꝛẽ pꝛe ſe ferẽs.Ibiqꝫ eueſtigio
in magno patricioꝝ ⁊ eruditoꝝ viroꝝ numero pꝛincipis pꝛedicti iuſſu/in emi/
nentioꝛeꝫ cõſcendit locum:atqꝫ ibidẽ aĩo foꝛti ⁊ intrepido lepidã oꝛationeꝫ ha
buit:magno cum eloquentie/ tum etiam eruditionis indice: quam egit eo mo/
tu geſtuqꝫ coꝛpoꝛis/ſuauitate deniqꝫ vocis: vt ſumma voluptate qui aderant/
omnes afficerentur:maximeqꝫ cõmendaretur. Affuit ⁊ frequens eius genitoꝛ/
tanta virtute filie delectat⁹. Diſputauit poſtmodum ꝓpoſitis queſtiõibus/
cum in phyloſophia/tum ẽt in theologia/cuꝫ illis eruditiſſimis viris quos co/
memoꝛauim⁹ illuc cõueniſſe. Taceo ſubtilitatem ⁊ argutiam argumentoꝛum/
cum in pꝛobãdo/tum in reffellendo/quibuſ in diſſerendo vſa eſt.Confectaqꝫ di
ſputatione/ruſus ſe pꝛincipi pꝛeſentauit/tãto decoꝛe/quantum poſſet quis oꝛa
tione longa explicare.Vernacula etenim lingua eſt illi habita oꝛatio ad pꝛinci
pem:ab oĩbus qui ibidẽ aderant aſtantibus plurimuꝫ celebꝛata. Habuit ⁊ p
ſepe oꝛationem in Gymnaſio publico patauino cũ maximo ſui pꝛeconio/in qui
buſ certe tale dicendi flumen de ſe oſtẽdit/quale nec pꝛiſca/nec noſtra vnq̃ꝫ vi/
derit etaſ. Ex quo tãq̃ꝫ clariſſime puelle ei⁹nom̃ ſũma cũ obſeruãtia celebꝛatũ
eſt.Confirmãt pꝛeterea huius adoleſcentule oꝛnatiſſime epiſtole ad diuerſos
pꝛeſtãtes viros ingẽti dignitate ⁊ doctrina ſcripte ſuauẽ in dicẽdo pꝛeſtãtiaꝫ.
Artis quoqꝫ muſice(vt fertur)nequaq̃ꝫ expers habetꝛ:quas quidem artes tam
pꝛeclaras/cõſumat ⁊ perficit/ſumme virgitatis gloꝛia.Veꝝ/⁊ quemadmodum
in latinis/liberalibus artibus hec noſtra Caſſandra diu multũqꝫ operaꝫ dedit/
ita(⁊ cum ſit ingenij admodum verſatilis)etiam grecis operaꝫ nauauit accura
tiſſimam.Atqꝫ vt eius ceptus litterarum amoꝛ ſtudiumqꝫ magis magiſqꝫ pꝛo
ficiat:diligenti particione(tãq̃ꝫ pꝛudentiſſimam) tempoꝛa ſibi ipſi diuiſit.vide
licet vt nõ ſolũ legendo ⁊ docẽdo ſibi ſtudia litteraꝝ voluptati ⁊ oꝛnatui ſint:
ſed ẽt ſcribẽdo alijs vt ꝓficere videatꝛ/elaboꝛare incepit.Vñ ⁊ ex ĩgenij ſui ma
gnitudie/quoddã opuſculuꝫ pꝛeclaꝝ de oꝛdie ſciẽtiarũ cudere oꝛſa eſt Jnquo
⁊ ſectas multoꝝ phyloſophoꝝ elegãter cõmemoꝛat.Jgitꝛ hmõi eſt Caſſandre fi
delis ĩgeniuꝫ/de quo/ex multis hec pauca decerpſimus/qd̃ qdeꝫ/vt toti⁹ mũdi
fama celebꝛetꝛ:hic exponẽduꝫ duximus. Sꝫ nec ẽt ipſius imago ſenio aut moꝛ
te ꝯſumetꝛ:hic effigiatã/vt in eternũ pduret:ſculptãqꝫ impꝛimere fecimus.

¶ De Seiſilla chriſtianiſſima vngarie regina. capi. clxxx.

Ceiſilla ſeu galla illuſtriſſia
xp̃ianiſſiaqꝫ regina/Otthonis Saxonie dũcis filia/⁊
hẽrici ꝑmũ ducis/deide ei⁹
noĩs primi ĩperatoris ⁊ Auguſti ſoror
ac Stephani primi vngaroꝝ regiſ vxor
atqꝫ Adelberti viri ſctiſſimi pragenſis
epiſcopi filia ĩ xp̃o obſeruãdiſſima/cir/
ca annũ ſalutis noſtre octuageſimũ/ſu
pra noningẽteſimuz apud Panonios
ſeu vngaros ſuos/⁊ innocẽtia/benigni
tate/gratia/⁊ hoſpitalitate/ac religione/
plurimũ clara ⁊ ĩſignis eſt habita. Cu/
ius q̃dem multa egregia facinora memorie ꝓdita ſũt:iter que/illud preclariſſi
mum/q̃ Stephanum regem maritũ ſuuz ĩprimis/cuz vniuerſo regno/auxilio
ẽt Adalberti pragẽſis epiſcopi optimi viri ⁊ ꝯcionatoris preſtãtiſſimi/ad xp̃i
fidẽ tãdem ꝯuertit. Cuiuſqꝫ hiſtoria licet multo verſet ĩ errore/nihilomin⁹ ĩ ea
enitemur/eos ſequi/vel qui ꝓbatiſſimis argumẽtis vtũtur:q̃ de hac xp̃ianiſſima
muliere perſcripta ſũt in medium refferre. Erat itaqꝫ Seiſilla hec regina/ad in-
ſtar Hẽrici Auguſti germani ſui viri ſctiſſimi ĩter cetera adeo ingenij mitis/vt
etiam perſepe/ꝓpter xp̃m faſtuz regie poteſtatis remitteret:ſemperqꝫ ſuos po
pulos optimis exẽplis ⁊ beneficijs aliciẽs/ac multitudini gratificãs. Que cuz
eſſet ⁊ ſapiẽtiſſima ac ſpectatiſſima/nõ ſolũ apud ipſum Stephanum regẽ ma
ritũ ſuuz/veꝝ ⁊ apud primores regni regulos ⁊ ciues omnes/magno ĩ precio
fuit. Unde ⁊ plures eſſe cepere/qui ob virtutem eius maximã/ſibi aſcultarẽt:⁊
alacres ĩperata exequerẽtur. Jaz iam eteĩm cõplurimi eius religiõe/maximẽ de
lectati/ipſoꝝ ĩgenia ſenſiz demulcebãtur/⁊ ab erronea priſcoꝝ ſuorũ religiõe(ſi
religio tamẽ dici licz)reꝝ chriſtianaꝝ ſtudijs abſueſcebãt. Quamobrẽ illa/quo
dã modo/demuz ſuis elegãtiſſimis documẽtis/mirificiſqꝫ exemplis/⁊ ipſũ ma
Ungaroruz conuerſio. rituz regẽ/ac vniuerſos vngaros/chriſti ĩſtitutis attraxit. Atqꝫ ita fidei chriſtia
ne/p ſacrũ baptiſma/ope ſancti Adalberti ep̃i/mira dexteritate agregauit. Pro
q̃bus/quoaduixit hec ardẽtiſſima mulier hãc orationẽ optimaz ĩter ceteras/ad
Oratio pulchra regine huius. deũ optimũ ipſaz effudiſſe indeſinẽter dignoſcit:vz. ¶ Deus q̃ eccleſiã tuã/no
uo fetu ſemper multiplicas:cõcede his famulis tuis/vt ſacramẽtum viuẽdo te
neãt qđ fide perceperunt:per chriſtuz dñm noſtruz. Inerat preterea huic diue
regine diuinuz quoddã ĩgeniuz/ac quedam ĩcomparabilis vis:qua hoĩes ali-
ceret/ac preſtãtiores redderet. Uerũ neqꝫ circũſtãtibus populis/iſtius viragi-
nis preſentia minus deſiderabat:qn oẽs ſperabãt/ea preſente/populares min⁹
ſe ſe ad iĩuriam ⁊ cõtumeliam latum ire. At Stephanus ipſe rex/iã chriſtianiſ
ſimus effect⁹/poſtq̃ꝫ ſacratiſſimũ fidei noſtre titulũ aſſumpſiſſet(cuz regnũ ma
iorum ſuoꝝ nõ admodum latuz/ymo tenue haberet)nõ nullas barbaras natio
nes bello ſibi ſubdidit:⁊ eaꝝ ciuitateſ pene ĩnumeras in deditionẽ ſuã redegit/
deqꝫ regibus/ac ducibus necnõ regulis quaſi ĩnumeris triumphauit. Ex quo/
rum ſpolijs ⁊ eccleſias plurimas hinc inde/⁊ inter cetera inſignia Cenobia ac
ſuperbiſſima in honorez beati Petri apoſtoli in ciuitate Buda/ac Albẽſi vrbe

edificari precepit. Indeqꝫ plures natiões et vxoris ſue ſctiſſime ꝯſilio in vnuꝫ copulauit: inuicēqꝫ admiſcuit: ac rebus future potētie fontē atqꝫ originē ipſa ꝑbuit. Adeo nāqꝫ hi optimi reges. ſ. Stephanus ⁊ Seiſilla ſue gētis ipiuꝫ poſt adeptū baptiſimi ſacramētū/ auxere vt multo maiores efficerent ei⁹ termini/ qꝫ ipſa hacten⁹ fuerit vngaria. Nā trāſdanubiuꝫ trāſgreſſi/ ⁊ Sclauos/ ⁊ boſnēſes/ ⁊ ſeruios ſeu raſianos q Tribali ſeu Miſij dudū dicebant/ nec nō ⁊ Valachos quos partiꝫ gethas partimqꝫ trāſiluanos appellāt/ vſqꝫ ad polonos/ ſuo adiecerunt ipſo. Idquoqꝫ in hac muliere magnū ⁊ diuinū ꝑfecto fuit ꝙ ꝑegrina in reginā a barbaris accerſita/ oīa ſuadēdo/ tā cito/ tāqꝫ magnifice/ ac ſancte potuerit imutare. Inter ceteros aūt filios ſuos hec virago Emericum ſcūm regē/ qui patri ipſi in regno ⁊ virtutib⁹/ per oīa ſucceſſit genuit filiū: q ⁊ ipſe chriſtianaꝫ religioneꝫ nō mediocriter auxit. Poſt dormitionē ꝟo Stephani regis viri ſui/ qui ſeptē ⁊ triginta annos regnaſſe dr/ ipſa diu vſqꝫ ad vltimuꝫ ſeniū ſupuixit: qd plane tpsꝫ ſūma ſanctitate ⁊ illi⁹ populi vtilitate ꝑegiſſe ipam ꝯſtat. Obijt igit hec ſctiſſima regina/ nō celeri/ neqꝫ repētino obitu/ ſꝫ ſenſim ac leui qdeꝫ defitiēs morbo. Qua defuncta/ vniuerſi populi oſtēderūt/ in eius ſepultura/ vite ipſius deſideriū: ac ſanctimoniā. Nā eueſtigio toti⁹ regni populi/ pp ipſius admirāda miracula/ publicis ſimul ꝯcurſibus ⁊ votis ad iferias ꝯuenere: tū religioſi cuiuſcūqꝫ ſtatus ac dignitatis feretrū ſuſtulerūt/ quibus deniqꝫ reliqua turba mixtis femis ac pueris nō vt magne regie exequijs aſſiſtētes/ ſꝫ veluti oīuꝫ parēti cum eiulatu ⁊ fletibus ſequebātur. Atqꝫ ita ipſam cū viro ſuo rege Stephano eodem ſepulcro in Albēſi baſilica/ quam in honore beatiſſime dei genitricis conſtruxerāt/ ꝯdigno honore ſepelliere: vbi ambo crebris miraculis diu claruere. Unde ⁊ poſt obitum eius (vt plerūqꝫ iuſtis euenire ſolet) maior laus ei aſſecuta eſt. Preterea illius gloriam/ reginarum quarundam poſteriorꝫ calamitates clariorem illuſtrioremqꝫ fecere.

De ſancta Semigūda virgie ipatrice Henrici ipatoris vxore. ca. clxxxi.

Simegūda ſeu. vt alijs placet Chunegunda/ imperatrix/ primi Henrici Ceſariſ viri ſanctiſſimi/ eque ſācta ⁊ coniunx/ predicteqꝫ regine Seiſille cognata/ ⁊ ipſa eodeꝫ euo iuſte ⁊ caſte/ ac pie viuens/ plurimo apud germanos/ ⁊ Boemos/ Saxoneſqꝫ/ ac deniqꝫ italos omnes fuit in precio: ꝫo ꝙ preter religionē maximam/ facilis atqꝫ perhumana eſſet femina: ad quam certe indigētibus ſemper facilis erat aditus: cuiuſqꝫ Aula quottidie apta/ aures omniū ſermonibus ⁊ iniuriam pacientibus patebat: vt nec vnqꝫ cuiuſqꝫ colloquium aut neceſſitatem repudiaret. Cuius rei gratia/ in ſe etiam plurimum vulgi atqꝫ aliorum quorumcunqꝫ hominum ſtudia incenderat: vt ſibi per omnia i omni re cum voluptate vltro ſe eidem ſubmitterent/ eiuſqꝫ dictis imperioqꝫ libentiſſi

me ſemper pareret. Huius autꝫ genitor Sigifredus maximus Rheni comes ex familia Caroli magni originem ducens fuit/mater vo Mathildis optima femina. Quam virgunculam egregia forma preſtantem/eidem Henrico tum Saxonie inclito duci parentes nupſere/apud quem quoadvixit ſemper illibatam caſtitatem ſeruauit: atqꝫ apud illuꝫ nullum tempus omiſit: quod religioſe nō coluerit/nullum ſine deo oblectamentum/nullumqꝫ ſolatium capere voluerit. Quin in ipſa iuuēta/primoqꝫ etatis flore in omni matronali munere/⁊ cura cōiugij: aſſiduequꝫ inſuper imperij gubernacula/quod tam feliciter geſſit. Ut Hēricus ipſe Ceſar/rem illa gerente/in eius prouidētia admirabili ⁊ preſens ⁊ abſens tuto cōquieſceret. Jeiunia/vigilias/canonicas laudes/reliquaſqꝫ ſacras cerimonias rite ac deuotiſſime celebrans. Erat illi inter imperiales delitias/pro ſummis delitijs/non aurum certe/non geme/non aliquis mundus muliebris/ſed religio ſancta ⁊ immaculata/deuotio/pietas/pſalmi atqꝫ hymni. Dies vo feſtos ſanctorumqꝫ ſolemnia/non minore deuotione ⁊ gaudio/q̄ꝫ fide admirabili celebrabat. Tum viſitare baſilicas/predicationes ſanctas audire/ſacra colere/de virtutibus cum marito ſuo eiuſdem propoſiti loqui/meditari/orare/⁊ tamq̄ꝫ vere celeſtis femina celeſtia indeſinenter contemplari. Neqꝫ enim eius conſtātiam/fortitudinemqꝫ illius/atqꝫ inuictum animi robur vllis poſſem ꝓſequi verbis. Cui etſi aliquando fortuna aduerſata fuiſſet nihil tamen in ea contulit mali. Quod nunq̄ꝫ aduerſitas virtute potentior ſit. Itaqꝫ diabolo inſtigāte imperator maritus eandem aliquando de milite ſuſpectam habere cepit. Quam ob rem ad purgandam eius labem/precepit illam ſuper candentes prunas quindecim paſſibus nudis pedibus incedere. Quam quidem purgationeꝫ eccleſia poſtmodum reprobauit/tamq̄ꝫ dei potius temptamentum/q̄ꝫ licitaꝫ purgationem. Ut extra de purgatione vulgari per totum. At illa tādem fiducialiter ſuaer eos aſcendente ait. Sicut me o bone ieſu ab hērico ſponſo meo/atqꝫ omnibus alijs impollutam oīno noſti/ita me ī hac hora miſericorditer adiuua. Cui repēte/vox facta eſt. Uirgo Maria/te virginem protinus liberabit. Indeqꝫ ſtatim totam illam candentem maſſam/infracto animo illeſa percurrit. Tandem poſt mariti ſui obitum/hec ſancta ⁊ immaculata virgo Regina/cum ſumme virtutis gloriam imprimis flagraret/⁊ ſempiterne omnino immortalitatis cupiditate ſemper moueretur/regnoqꝫ nō terreno/ſed dei ſummi/ac celeſtibus bonis ſtuderet aliquando potiri Hoc vno ſibi perſuadere opere pretium putauit: vt imprimis de Babilonia ſeculi huius effugeret/ac de abominabili ipſa fornicationum matre Babilonia/ſe in religionis ſacre Arcem reciperet. Que quideꝫ nullos formidat incurſus. Hoc nempe ſuo ſepe voluebat ī animo: ꝙ ſanctus Dauid canebat in pſalmis. Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum cōcupiſcit ⁊ deficit/anima mea in atria domini. Cor meuꝫ/⁊ caro mea/exultauerūt in deum viuum. Beati qui habitant in domo tua in ſecula ſeculoruꝫ laudabūt te. Et his alio in loco carminibus. Elegi abiectus eſſe in domo domini/magis/q̄ꝫ habitare in tabernaculis peccatorū. Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis/ſuper milia. Et cum eidem omnis ſeculi mora iam grauis videretur monaſterium permaximum atqꝫ ſuperbiſſimum in haſſia germanie prouincie hedificauit: inquo religionis habitu ſuſcepto/quindecim annis in omni ſanctitate vite/⁊ virtutibus diuinis preter omnium exiſtimationem vixit. Eſt autem prouīcia

ipſa Haſia tota montana ꝛ frigida/inter veſtuales ꝛ frãcones ↄſtituta a Rhe/
no flumine in ſeptemtrionem poꝛrecta/Thuringie prouincie ſe ↄiungens. Idẽ
autem monaſterium adeo noſtro euo(vt aiunt)ꝓuentibus/eſt opulẽtiſſimũz
vt multi pꝛincipes germanoꝛum ad illud aſpirare videantur. In illo itaqꝫ Ce/
nobio/hec ſancta virgo Semigunda quoaduixit illibato coꝛpoꝛe tamq̃ꝫ ange/
lus vti ſemper viſa eſt.Semperqꝫ leuioꝛe ꝛ agreſtioꝛe cibo cõtenta ac cultu de
foꝛmi/ꝛ ſtratis operimentiſqꝫ abiectiſſimis vſam fuiſſe conſtat. Quantum inſe
fuit ſemper humilima inter humiles ſe ſe exibuit: ꝛ ſe totam ĩdeffeſſe/ad publi
ca ſue matris ſancte religionis ꝛ altricis commoda/conuertit. Demum vite hu
ius naufragio ſuperato/vt ſtatutũ eſt omnibus hominibus,quum in omnibus
vite ſue partibus integẽrime ſanctiſſimeqꝫ vixiſſet/e vita iſta diſceſſit. Populi
autem/quum eius in monaſterio doꝛmitionem accepiſſent:velut ſi nihil ĩ eam
vnq̃ꝫ pꝛo dignitate contuliſſent dum viueret :ſed omnem ei gratiam deberent:
publicum honoꝛem funeri decreuerunt.Illud igitur cum ingenti pompa ꝛ re/
ligione apud eccleſiam Bambergenſem in francõnia oꝛiẽtali delatum/ad latus
henrici viri ſui chꝛiſtianiſſimi ſepeliere.Ipſa quippe Bambergẽſis ciuitas/ vbi
ſupꝛa/apud Germanos clariſſima.ad amnem regnicium ſita eſt. Cuius cathe/
dralem eccleſiam/eius maritus henricus imperatoꝛ fundauerat/plura obtinet
loca:quem idcirco Ceſarem accole religioſe colunt ꝛ vt ſanctum habent. Abijt
itaqꝫ hec regina tertia Marcij die/ad celi fulgoꝛez vbi cum angelis eius muni/
cipatum tenet:matris noſtre que ſurſum ẽ hieruſalem/ quam pſtmodum inno/
centius eius nominis quartus pontifex(pꝛopter crebꝛa eius miracula)ĩ ſancta/
rum cathalogo aggregauit. Cuius feſtuz ipſo defunctionis ipſius die videlicꝫ.
quinto nonas marcij/celebꝛe apud germanos habetur.

De haſſia prouincia hic deſcri bit vbi ſit.

De Bambergẽſe ciuitate vbi ſit.

¶ De Damiſella Trialcia virguncula Mediolanenſe. capi. vltimuz.

Damiſella virguncula Me/
diolanenſis/et vetuſta no/
biliſſimaqꝫ Triulciana fa/
milia pꝛogẽita/hoc noſtro
ſenili euo. quartum ꝛ decimum etatis
agens annum/veluti altera Hoꝛtenſia
oꝛatrix romana/eximia exiſtens indole
amoꝛe litterarum/ꝛ ſtudioꝛuꝫ dulcedi
ne coaleſcens/ꝛ fandi iam elegantia.ac
incredibili q̃dã oꝛiſ ſuauitate adeo illi
populoſiſſime ciuitati eniteſcere icipit/
vt potius pꝛodigium q̃ꝫ femina exiſti/
metur.A materna quippe auia/Dami/
ſella mulierum optima ſic eſt appellata. Cuius quidem facundiſſimum inge/
nium ꝛ accumen.ꝛ ad ſtudia ardoꝛ atqꝫ amoꝛ ab ipſis cũabilis(vt ita loquar)
extitit:vt etiam aliam quandam futuram generoſitatis ſapientiam ſuis genero
ſis parentibus polliceatur.Ioannez nãqꝫ equeſtris dignitatis ac ſenatoꝛij mu
neris nec non ꝛ bonarum litterarum inſignitum/habet patrem/matrez vo An
gelam eque nobiliſſimam/ex pꝛepotenti Martinengoꝛuz brixiana familia pꝛo/
pagatam ꝛ ipſaz litteraruz non expertez.Qui parentes a muſis pꝛimũ enutriti

⁊ ipſi hanc/in ſeptimo ſue etatis anno muſis deuouere/ac tradidere alendam. Que ad magiſtros diſciplinaſq; delata/mox ea ſua in infantia/ita ardenti animo/prima elementa/⁊ gramaticalia excoluit ſtudia/vt breui quid admirabile/in tenella etate/ac certe incredibile. Quod ſi dabatur ei liber vt legeret/ita eueſtigio illum recte/⁊ appoſite legebat/ac dictionem quamlibet ſingulatim docte ⁊ exaiatim exprimebat/ vt audientes in admirationem/ſtuporemq; verteret: pleriq; eorum dicerent:hanc quando peperit mater profecto in puerperio affuere Muſe/que eius labia terſere. Eo quippe ingenio ſunt omnes illius familie progeniti. Et idcirco puto hanc hereditatem in iſtam puellam perueniſſe: Propertius vnde in hoc viſu venit/ꝙ Propertius verſiculo quodam lepide canit. Nature ſequitur ſemina quiſq; ſue. Nec iſti puellule contigit vnq;/ꝙ pleriſq; conſuetum eſt(etiam eruditis) quibus cum datur perpetua habenda lectio/ quandoq; vel vacilent/vel certe delirare videntur. A teneris igitur annis preter omnium expectationem/quantum ſua patitur ⁊ exigat conſuetudo/bonam oſtendit oratricem. Cum eius orationis genus(meo iuditio)iam fuſum videatur/⁊ emēdatum imprimis. Luculētumq;/ac graue quidem necnon ⁊ apertum/quandam exprimens maximi ingenij vim. Preter vero eruditionem eius non modicam/quam certe non mendicatam/aut mutuatam(vt pleriq;)ſed vere ſuam/ac ꝑfecto peculiarem/⁊ a puero gradatim ex vberibus pedagogorum ⁊ Auctorum hauſtam poſſidet/que res/non modicam frugem atq; laudem ſuis confert orationibus. Eſt autem tanta eius orandi gratia. vt inſtar quorundam pictoruz/videatur ſuorum oculorum venuſtatem/oriſq; leporem/⁊ intuitu ⁊ lingua ſemper exprimere. adeoq; ſuauiſſimo eſt eloquio atq; admirabili vt audientium videatur euellere animas. vt illam etiam/non tam feminam. q̄ angelum p̄dicent cum etiam ſpecioſe admodum ſit ymaginis. Quod ſi tenuerit ea que ingreſſa eſt virtutis ⁊ laudis veſtigia/erit omniuz iuditio habēda ſtatua digna:

In duodecimo anno orare cepit. que adhuc nulli conceſſa eſt. In duodecimo autem etatis ſue anno cum orſa fuerit orare/⁊ in preſentiarum vſq; complurimas coram non nullos preſtantiſſimos grauiſſimos viros/⁊ eoſdem quidem aut eccleſie pontifices aut concionatores aut magnorum principum oratores habuit orationes. Quos inter

Ep̄s loſan⁹. Epiſcopus cumenſis. Marianus genezanus. Franciſcus triultius.

fuere imprimis. M. Epiſcopus loſanus maximus Alobrogū ducis orator. A. Cumenſis pontifex eius patruus. Marianus genezanēſis/ordinis noſtri theologus ac declamator noſtri ſeculi facile princeps. ⁊ Franciſcus triultius ordinis minorum famoſiſſimus concionator/⁊ ipſius ſimiliter patruus atq; alij tā femine q̄ mares plurimi. Apud quos quum aliquando/ex maiorum precepto eſſet oratura:ipſam aſtantes omnes intuebantur ipſamq; perinde/ac in ameniſſimo quodam diuerſorio conquieſcere videbantur. Unde plurimi eorum ipſius ingenium. orationes elegantes atq; interpretationes/mirificis laudibus proſequentes dixere. Si huic adoleſcentule vita comes fuerit : expectationem de ea noſtram/ profecto/ non equabit modo / atq; complebit : ſed longe edepol euincet ac ſuperabit.

Memoria tenaciſſima. Aliud preterea non paruum ſue vrbi ſueq; preclariſſime familie Damiſella hec affert ornamentum ꝙ iam iam/gramatica ⁊ oratrix iſignis/ tanta viget tenaciſſima memoria/ vt Themiſtocli ⁊ Senece philoſophorum: atq; Petri Rauenatis a memoria cognominati in-

ſtar/nihil eidem excidat:quod aut adiſcere: aut eam attentius legere vel au-
dire cõtingat . Quippe hoc de ipſa in duodecimo ſue etatis certiſſimo experi-
mẽto comprobatuz eſt:vt diſertiſſimuz concionatorez aliquando audiens/ ita
ad vnguẽ omnia memorie comẽdauit:vt domi reuerſa/parentibus ad verbum
recitaret. Verſus etiaz pene inumerabiles vno die didicit:⁊ magiſtro ſuo:quo
dam incredibili ordine recitauit. Sed neqꝫ eidez euenit:q pleriſqꝫ: ⁊ maxime
feminis ingenio celeri euenire ſolet:vt non multum memoria valeant: que ve-
ro cum labore percipiunt tenaciores euadunt. Neque enim tantum latinaruz
litterarum contenta videtur : niſi ⁊ grecarum breui tempore acquiſiuerit non
vulgarem noticiam:adeo vt iam concine grecum proferat ſermonem. Vidimꝰ
⁊ nos ipſius familiares Epiſtolas : que certe perſpicaciſſimum adoleſcentule
ingenium : ac vberrimam quandam doctrinam redolebant . Sed nec ſolum
eam parentes litteris fulgentem mundo reddere ãnitũtur/quin etiam ĩ omni-
gena morum ⁊ vite inſtitutione/ac religione/iam iam illuſtrem habent. Prete
rea exiſtimata eſt (vt fertur)tante puritatis ⁊ innocentie/ vt in quo reprehendi
liceat pene inueniatur. Verumtamen tantam ſapientiam preſe fert:vt cum ali-
quando contingat eidem a quibus vis eſt fieri increpationes vel admonitio-
nitiones/non fortitermodo/ſed ⁊ cum gaudio omnia tollerare videtur:ac in lu
cro ducere/parentum increpationibus plecti. Unde id nomen Damiſelle/a ma
terna Auia optima matrona eam diuinitus aſſecutam reor:nec ab eadem peni
tus degenerare/quinymo totam ipſius vite integritatem per omnia repreſenta
re preſe fert:que quidem mihi preceteris quadam viuaci ⁊ altiſſima fide ſemp
extitit agnita. Cuius ⁊ felix memoria / quaſi preſens ſemper mihi mente defixa
manet/tanqꝫ in omni genere laudiſ probatiſſima. Nunqꝫ etenim cum declariſ
ſimis mulieribus iiſdẽqꝫ optis/de eadẽ cogito/qui totienſ/de ſingulari ſua pro
pe diuina virtute/deqꝫ religione/de pietate , de caſtimonia / de moribus aliiſqꝫ
plurimis eius donis:que omnia certe in ea non ſumma modo/ſed profecto ni-
mium incredibilia eſſe videbantur:non mihi vehementer ſit admirandum .
Erat quippe vt verum fatear multarum ſimul quoddam virtutum ſpecimen/
⁊ reddolens exemplar. Quam obrem/eius vitam aliqua exparte conſtitui hoc
in loco in propatulo eſſe . Sic enim ſui honeſtiſſimi mores/ſuaqꝫ pudiciſſima
⁊ innocens vita:ſuum quoqꝫ aſſiduum erga me ſtudiũ/ ſua deniqꝫ ſanctimoĩa
atqꝫ religio/ita me ſibi deuixere/ vt nihil minus poſſim qꝫ ſue probitatis lau-
des ĩmortalitati comendare. Sed in eandem explicandam/ non verborum põ
pam/ſed noſtro agreſti ſtillo vtar . Fuit itaqꝫ Damiſella de qua nobis nũc eſt
ſermo/Mathei de ſctõ Angelo viri in armis exercitatiſſimi/ac generalis pedi-
tum exercitus venetoruz imperatoriſ filia ⁊ Auguſtini Martinẽgi pulchẽrimi
optimi/q̃ adoleſcẽtis ac ĩpigerrimi rei militaris viri vxor/ex quo cuz quattuor
edidiſſet partꝰ tres vz femellas ⁊ Ceſarẽ filiuz/eo vigiti ãnorum adoleſcentula
orbata remãſit. Et cuz nimius ĩ ipſuz preclariſſimũ adoleſcẽtez viruz eius eſſz
amor/ nimiaqꝫ pietas:atqꝫ fides : triennio nihil quietis inuenit : nihil ve con
ſolationis accepit : ſed quottidie lachryme , quottidie ſingultus atqꝫ profun-
di cordis ſuſpiria : putãs ſibi plus arreptum fuiſſe/qꝫ vllis vnqꝫ mortalibus.
Eius aũt meſticia talis per illud triẽnij tempus extitit: qualis (vt ita dixerim)

Grecas litteras didicit.

Damiſelle martinẽge vitam hic recitat.

in funere extiterat : adeo vt obduratas aures ſemper tēuerit ad cuiuſcūꝫ ami-
ci remedium: atꝫ ſolatium: donec eius affinis Vrſina/ magni Imperatoris ve-
netorum Bartholomei Colleoni filia in matura morte obijerit: aut in expectato
eius funere extērita/ amorſibus conſcientie laniari cepta fuerit: Tunc in ſemet-
ipſam reuerſa/ ſibi ipſi (vt poſtmodum mihi refferebat) dicere cepit. Expergiſce-
re Damiſella expergiſcere/ ⁊ iam tandem reſcipiſcere/ in craſtinum ⁊ tu forſitan

Conuerſio ipſius.

morieris. Incerta quippe es/ an ⁊ tibi mors immineat. His ſtimulis agitata/ ad
me tum Brixie comorantem qui fuit annus a natali chriſtiano ſexageſimus oc
tauus ſupra milleſimum quatringenteſimum aduenit : ⁊ tanꝫ chriſtianiſſima
mulier ſuam conſcientiam ſaluberrima generalis confeſſionis medicina mul-
tis cum lachrymis abſterſit. At ipſe poſt collatum ſibi abſolutionis benefitiū:
eius Tyrocinium inſtituens quoad potui/ in primis ad puritatem: inocentiaꝫ:
deuotionem primos virtutum gradus tanꝫ manu data ipſam direxi. Moxꝫ

Ezechielis dictum.

in illa tanta ſuauitas diuini amoris eſt illata quantā dominus apud Ezechie
lem pollicetur. Cum ſanctificatus in vobis fuero tollaꝫ vos de gentibus ⁊ con
gregabo vos mihi: ⁊ effundam ſuper vos aquam/ ⁊ mundabimini. Et dabo vo
bis cor nouum: ⁊ ſpiritum nouum ponam in medio veſtri: ⁊ aufferam cor lapi
deum/ ⁊ dabo cor carneum . Mox quidem tanꝫ Bleſilla diue paule Romane
filia viro orbata crucis verillum arripuit/ ſeꝫ protinꝰ regi deo optima fide/ pio
altoꝫ animo/ quaſi deuouit: ⁊ me qui meo ſuaſu meiſꝫ adhortationibus ad
humanorum contemptum eam perduxeram/ deinceps (pro ſua incredibili qui
dem bonitate) ſuarum cogitationum/ ſuorumꝫ conſiliorum/ ſemper ⁊ preſentē
⁊ abſentem participem ⁊ conſcium habere voluit. At ipſe eius virtutes/ ⁊ ſan

Exemplū optimum.

ctimoniam maiorem in modum venerari cepi. Que res etiam imortali gaudio
impleuit aures matronarum totius Brixiane Ciuitatis/ ⁊ ad ſui imitationem i
flamauit multarum vrbis mentes: ita vt ad ſui exemplum/ temperatiſſimiſ bre
uiſſimiſꝫ veſtium caudis vterentur. Ceteris autem ſuis virtutibus/ vt pote re
ligione/ pietate/ humilitate/ ⁊ alijs permultis/ nulla laus profecto digna inueni-

Coīones eiꝰ frequētes.

ri poſſet. ¶ Comunicabat ſe non ſemel ſed nouies aut decies adminuſ in āno:
⁊ id ſemper ſingulari humilitate: ⁊ quantum agnoſci poterat : deuota quidem

Horaſ cāonicas.

mente atꝫ erecta/ cum lachrymis ſemper in deum. Canonicas horas (preter ce
teras priuatas orationes) quottidie religioſorum more exoluebat. Sui autem

Solitudo eius.

omnes/ cum vitam ſecularem ſepe agerent in ludis : ⁊ ceteris letiſſimis ſpecta
culis: ipſa tanꝫ abſtracta ab omnibus mundanis illecebris/ nihil ſibi relique
re volebat: qđ a propoſito recto/ beateꝫ viuendi/ eā ſubmouere poſſꝫ. Enim ue
ro vel honeſtius/ aut iucundius ſibi ducere volebat/ qꝫ poſt tractatam rem ſa-
cram quottidianam/ aliquod honeſtum manibus operari. Sed quid de eius
conſtantia/ ⁊ inaudita quidem in aduerſis tollerandis fortitudine dicemus:

ingenſ ipiꝰ fortitudo.

quā marie in obitu Ceſaris vnici filij oſtendit: i qua vniuerſa certe brixiana ob
ſtupuit ciuitas. Que tanta equidē extitit: vt (pace diuꝫ dixeri potuiſſet cuꝫ ſctā
Melania Ro. diui hieronymi diſcipula/ ꝺ admirabili fortitudie/ deꝫ igēti pa-
ciētia ꝯtēdē. Erat itaꝫ huic optie Damiſelle/ vnicus iter gnatos filiꝰ/ ſibi luce
charior: eximie quidē indolis/ ⁊ ingentis aī atꝫ igenij adoleſcētulꝰ/ plane mo
riger/ perhumanꝰ/ ⁊ virtutibꝰ deditus: quē tanꝫ aīe ſue perfugiū atꝫ ſolatiū
vnice diligebat. Is āt/ cū qntūdecimū etatꝭ attigiſſet ānuꝫ: mortalitati cui natꝰ

erat/pie concedens/i domio quieuit. Jn cui⁹ interitu adeo ciuitas plágorib⁹ cō ſternata fuit: ac ſi q̃ȝ plurima preclara ornamenta ex hūanis ſimul ablata fuiſ ſent. Quā obrē ad celebrãdū ei⁹ funus/ frequēs virorum ac matronarum factus ēſt concurſus. Aderat ⁊ ſeuerinus pater ſuus ſpiritualis/ vir religioſiſſimus/locu pletiſſimus teſtis/aderant ⁊ alij complurimi graues religioſi/atq̃ȝ alij nōnulli ex primoribus vrbis: qui vt leniendo eius merorem/poſſent ſibi firmiſſima ad hibere remedia: aut ſi opus eſſet /eius fletibus modum imponerent. Quamq̃ȝ ⁊ ipſi omnes pre nimia pietatē non valerent ſe a lachrymis continere. At illa ne videretur nullum cum virtute habere comertium : nihilq̃ȝ cum ratione cōe: ingenti fide ſuffulta/complicatis manibus/ ⁊ luminibus ſiccis i celum erectis/ animo infracto : hec verba/vniuerſo aſtante/ ⁊ audiente populo/eo i funere/ad deum ait. Domine deus meus/qui me miſellam creaſti/ ⁊ cuſtodiſti: quiq̃ȝ amo rem ſeculi a me abſtuliſti: mihi q̃ȝ pacientie virtutem contuliſti te humiliter de precor/mihi i hanc horam tua cōferas benefitia/ atq̃ȝ ſolatia ſuauis / deinde vt tibi dñe Jeſu chriſte viuat hic filius meus dilectiſſimus per quē/btē omnes i eternum viuunt anime. Quieſcat obſecro/in te tandem liber tandem ſecurus: tā dem q̃ȝ eternus. Ne reminiſcaris/oro dñe deus peccata eius: ſed ſue pueritie ignorantie ignoſcē. Excipe illum precor /ex hoc humili domicilio/i tuam tutiſſi mam requiem: vt tādem te i ſplēdoribus ſctōrum tuorū ſempiterno viuat euo. Hūc quippe egregium pietatis ſimul ⁊ grauitatis habitum noſtra hec Dami ſella/eo i actu preſe tulit ⁊ declarauit. Aſt vero/quoniā iam ſatis de ei⁹ religio ne/ceteriſq̃ȝ virtutibus: atq̃ȝ patiētie ⁊ fortitudinis preſtātia/dictum eſt : Nūc demum/de ipſius mirifico habitu/ac dormitiōe dicendum eſt. Erat igitur ipri mis Damiſella Martinēga iſigni forma/ ⁊ liberali: mediocriq̃ȝ ſtatura: moli car ne/prout eius filia ſuperſtes repreſentat angela: vēuſta ⁊ alachri ſemper facie: decēti colore iterſperſa : nigris oculis/ ⁊ aureiſ capillis. Et q̃ȝq̃ȝ ſuo viuēte viro admodum fuerit fecūda: poſtmodum tamē/ tāti fecit caſtimoniam: vt ⁊ nature corporis/atq̃ȝ exterioribus cunctis/ſua virtute non modo reſiſterit : ſed ⁊ viri dum amantiſſimi interitum ſe quaſi optaſſe viſa fuerit . Unde ⁊ pro certo hoc haud dubito/eam maluiſſe mori q̃ȝ nubere: q̃ȝq̃ȝ/a pluribus proceribus in con iugium inſtanter poſtularetur . Poſtremo/hec feminarum optima/ in annum ſalutis noſtre milleſimum quadringenteſimum/ ⁊ ſeptuageſimū nonum: cum quartum ⁊ trigeſimum vite attigiſſet ānum(prout eſt fragilis hominum ſtatus ac cita ad interitum vita)vnius pene ebdomade langore/ in quintili mēſe extin cta eſt. Pro qua quidem emigratione/optima mulier crebra huius vite efugit naufragia: fortuneq̃ȝ vices/ac ipſas frequētes ſui corpuſculi anguſtias: ⁊ vt in dubitato teneo/expedita ⁊ libera ad ſublimia celeſtis regioniſ acceſſit gaudia. Hec quippe ſunt: que ex deſyderio integerrimi animi optime mulieriſ: dilectiſ ſime noſtre mente verſauimus que ⁊ preſentibus atq̃ȝ futuris omnibuſ hoc in voluminis calce/quaſi Epithaphyum ſuccicte perſtrinximus: vt oibus/ei⁹ ſan ctimonia atq̃ȝ virtutes fierent note. Cuius beatam memoriam nulla mihi vn q̃ȝ arripient tempora /aut certe delebit obliuio : vt non mihi indigno patri ſuo viuat . Sed neq̃ȝ hoc in loco ⁊ ipſe ſubueritus ſum / diuum imitari Hierony mum : qui dum ſuam Paulam Ro: matronam ſanctiſſimam : in filie Bleſille dormitiōem conſolaret: his verbis vti nō extimuit. Dum ſpiritus hoſ reget art⁹

Oratio ad mirabilis.

De ipſius corporis forma.

De caſti monia.

illam mea lingua perſonabit. Illi meum deſudabit ingenium. Nulla erit pagina que non Bleſillam reſonet. Reminiſci illam certe nequeo / niſi ſemper cum gaudio ſingulari: ⁊ ſummi dei noſtri / inmenſa cum laude: a quo bonum omne ſemper affluit. Nouceram eteniꝫ quid in ſe honeſtatis / quid modeſtie / quid religionis quid ve prudentie vigeret. Meum autem hoc propoſitum eſt: vt laudata virtus in Auia excitet Neptem hanc ad facinora ſectanda preclara. Cuꝫ nulle maiores arbitrer animorum concitationes: ꝙ cõmemorare maiorū ſuorum laudes: que res hoc in ſe habet vtilitatis: vt ſtudioſos incendat / ad eas ſuperandas: ⁊ ignauos ad imitandos. Hanc igitur Auiam damiſellam tam pudicam tãm religioſam atqꝫ magnificam / cuius illuſtre homẽ hec neptis hereditauit / haud nuper dubito / quin ad vnguem ſit imitatura: ymo longe preclarius anteceſſura. Quibus quidem virtutibus inſignita / ac celeſtibus armis vndiqꝫ protecta ⁊ illuſtrata / familias etiam parentum ſuorum clariores reddet. Hijs preterea / natura muneribus eximijs illuſtrata puella nõ modicum / ſue genitricis documẽta atqꝫ exemplaria (cuius ſermo ⁊ inceſſus ⁊ habitus doctrina eſt) adiumento erunt. Nam ⁊ quottidie (ad exemplum condam ſue genitricis) horas canonicas Romano more impretermiſſe / vna concelebrãt ⁊ eroluunt. Et vt tanꝙ Sibylla deum mente gerere preſe ferat: quottidie ſingulares ad deum effundit cum lachrymis oratiunculas. Et ꝙꝙ / in litterarum diſciplinis accerrimo ingenio videatur dedita / nõ eidem profecto euenit: ꝙ quibuſdam / qui in vna tm̃ arte vel iquibuſdam ſolum excellere videntur: ſed adeo verſatilis ad omnia muliebria exercitia obeunda ſe exhibet: vt nil videat: ꝙ mirifice nõ agrediatur / ita vt neſciaẗ prorſus ad quem primuꝫ ingenij vſuꝫ eã natura genuerit. De multis etiam ipſius donis atqꝫ gratijs multa poſſent ſcripto mandari / ſed potiora tãtum ex more collegimus / ⁊ ea quidem que magis ad ipſius illuſtrãdum nomẽ neceſſaria fore arbitrati ſumus. Ob hoc enim viuet omnibus ſeculis / omnigeniſqꝫ tolletur linguis / etiam ignorantia emula inuita. Aliaruꝫ autem matronarum ꝙꝙ magnarum ignauia torpentium / vix diurna recordatio erit peritura certe illarum vita cum nomine. Verum ſi quis forte ſuos oculos mulceri / ac ex inani pictura ſe oblectari ſuauius cupit: huius puelle ſimilitudinem / ex vero hic impreſſam concernat. In qua ⁊ ſi oris hyllaritas: vel oculoꝝ motus / ac viuidus color / ⁊ hyllaritas faciei eius deſint / illud tamẽ liniamẽta teſtantur permaximum: ꝙ ſit mitiſſimi ingenij puella atqꝫ amabilis imprimis: de qua tota eius propinquitas tanꝙ de rutilanti Roſa eccleſie plurimuꝫ congaudet. Eas obres quidam eximius ex noſtris poeta nõ mediocriter exhillaratus: lepide hec cecinit carmina / dicens.

Quid facis in terris damiſella triulcia? celum
 Ingenijs debet talibus eſſe domus:
At ſcio quid facias: flores cum coniuge ditis
 Non legis: ad ſtygios vt capiare lacus.
Cura tua eſt virtus: ⁊ iter meditaris ad aſtra
 Nam virtus comites tollit ad aſtra ſuos:

Finis.

Regiſtrum.

¶ Opus de claris ſelectiſq; plurimis mulieribus a fratre Ja. philippo Bergomenſe editum explicit: maxia cuꝫ diligentia reuiſuꝫ ꝛ caſtigatũ. per Reueren. ſacre theologie doctorẽ Magiſtrũ Albertuꝫ de placẽtia: ꝛ frẽm Auguſtinuꝫ de Caſali maiori eiuſdẽ facultatiſ Baccalariũ ordinis minoꝝ. Ferrarie impreſſuꝫ. Opera ꝛ impenſa Magiſtri Laurentij de rubeis de Ualentia. tertio kal. maias. anno ſalutis nr̃e. M.cccclxxxxvij. Religioſo Inuictiſs. q; pncipe: Diuo Hercule: Duce ſecundo: Ferrarieñſibus legiptime Imperante.

Regiſtrum huius libri.

A
prima alba
frater Jacobus

a
rerum quorũdaꝫ
de maria virgine
non ſecus
va calendarum

b
neceſſaria
ipſi ſupra
ioanne
in manibus
huius vite

c
filium ꝛ
cum iunone
vaceq;
curaq;
niobes illuſtris

d
vento proſpero
ptus ꝛ ex
et mox q;
docuiſſe ſciam
riam acollis

e
ſaltuſq;
ciuitateq;
cauſam indctã
thamiris pictrix
eos accendit

f
ego paulo
eſt marcho
nupſit preterea
mũ videretur

g
eſt ſamariam
co puata eſt
terent pmo
regni pmum
me admodum

h
Jeſu chriſto
ny nupſiſſꝫ
cirebat vt non
tionẽ exhibeam
ſignari cũq;

i
De ſctã martina
quã diſerpendaꝫ
rores gentilium
conſurgerent
eo ad eandem

k
ſagittas ieiuniũ
eſt ad eam
morie comẽdauit
lumba virgo
Qd ſperaui iam

l
nire maluit
triumpho potita
conſtringor ceſſa
omnino eſt
quaſi per ignes

m
vndatim
theophilo
originem trahit
quibus honorãt
pia adiacet

n
anime exortabat
terret deum
verus criſti
dere ſed
de diu multum

o
tuam. O ad
viros ſuis
tũmodo panes
amatre fuſcham
in modũ obſecra.

p
ſanctũ epiſchopũ
nihil vos
que ſecundo
atq; liberos
in latinum

q
reaſumpſere
matris pater
ſapientia amabit
de ſctã vrſula

r
virtutum ac
accerbaꝫ ſenectaꝫ
militer ex
dicunt quo
tus non

ſ
ceſarea illuſtriſ.
iohãnes eſto
filie amiſſione
magnanimitate

t
ſcaturire
gratia clara
qñ fuiſſꝫ
que omnia forti
occulos vir

v
lum legiptimo
diui aurelij
illa ob hoc
de angelo

x
tendit idq;
brunorus
quãdam
cunctis
lo confecto

y
aſpectu ingenio
quorum alter
mam eius
non ꝛ admodum

ꝫ
romani
hedificari
ipſa aſia
ſtar nihil

Finis